

M Y Š L E N K Y O S O C I A L I S M U U M Ě N Í , N Á B O Ž E N S T V Í A P O L I T I C E .

J. ŽAL:

VÁM, KDOŽ POCHYBUJETE —!

Věřit, nevěřit?

Co počít? Jak žít? Stát či bít se?

Postavíš-li něco, jini to zboží. Zbožíš-li, druzí opět stavbu zvednou.

Či se máme usmívat nad poměrností všech našich pravd a usednouti v zadumání na omšelý kámen? Co máme činiti, my, lidé přelomu?

Večer, až se setmí a nepřítelé, jenž nás vězeli, zmůže spánek, přeběhnou na druhou stranu a dobrovolně vstoupit do legie!

Pojď bližší a přiví zrak! Hleď v minulost! Na zapadlých cestách stojí kříže. Kříže na hrobech. Miliony vojáků veliké armády věčně porážené a decimované v některých údobích jak málo, jak málo jich bylo — armády znova a znova se doplňující ze všech světů stran, křížové armády němě jdou.

Přítomnost zahalena je mlhou. Hleď však před sebe v budoucnost a dle zrcadlení minula vytušíš, jak vojska jdou železným pochodem za věčným snem.

Křížová vojska!

Ty, kdož pochybují, schvátí je nadlidský sen. Na praporech křížových vojsk zachycují se polibky budoucích úsvitů jak slova jiskrových depeší z nesmírných dálek posílaná ze stanice konečné.

Vy, kdož pochybujete, nenaleznete nikde na zemi místa, leč v armádách těch.

Připněte na prsa kříž a opásejte se mečem! Z rána, kdy ještě město bude spát, polibte sestru a milenkou a matku a polibte rodný práh a stráž — a vyjděte za město!

Všecko opusťte, neboť vy, kdož pochybujete, musíte se všeho zřici a s holýma rukama, žebraví křížáci, jíti prachem cest.

Vy, kdož šíráni jste pochybami, prodlužte do nekonečna svůj cíl a dobrovolně vstupte do legie!

Kdo z vás má skepsi strávená játra, vstup do praporů určených k útoku!

Prapory smrti se zovou.

A přísahej, že nechceš nic, než zemřít v boji o věčnost!

Že nechceš se vrátit —, neboť kdo z vás pomýšlí na návrat, vrať se, abys nezradil bratří v boji.

Armádu kříže neporazí nikdo, leč zrada křížáků —. Přeběhněte!

Nezústanete opuštěni, bratří! Milosrdné sestry jdou s lazarety za námi. Ony podchyť krev, vytékající z modrých žil, položí vám hlavu na klín a slzami zvlaží vaše horké rty modlice se za vás. Padnete-li, bratří, nezemřete ještě. Obraz vás, padlých, ponese na žerdích svých na všech pochodech. V písních našich budete žít. Spíati s námi v jednom kruhu a v jednom znamení, po němž se poznáme živí i mrtví, děti věčně porážené a nikdy nepřemožitelné legie —.

Váháte?

Kdo pochybuješ, ve jménu života přeběhni a vstup dobrovolně do legie!

(Úryvek z románu: Konec Šlechtě.)

POKROKOVÝ SOCIALISM.

*„Dopouštěli se osudného omylu
všichni ti, kdo se domnívali, že
válka skončí sociálním převratem
grandiosního stylu a definitivní
sociální revolucí.“*

(Dr. Beneš v Nár. shrom.)

Byli takoví idealisté a byli takoví zoufalci. Kdo zachránil svou bídnou loďku životní ze zákopového boje po několika letech útrap a ústrku, kdy zatínal pěsti a proklínal státi a vše, co ho nutilo hnit na frontě, těšil se snem. Snem, že po válce zhroutí se násilnický řád společenský a že ti, kdož zůstali doma a zbohatli, budou o to připraveni ve prospěch chudých. Že kapitál bude zabit jako loupežný vrah jedinou ranou. Kdo nechápe bolševismu, není psychologem, anebo sám mnoho netrpěl. Na východě vznikl ten požár v národě Tolstého a Dostojevského. Jeden rys je sympatický na těchto fanaticích pomsty a víry v lepší příští chudých, to ona chiliastická touha po sociální spravedlnosti a vášni proti kapitálu. Věk hmoty a kapitalismu končí výkřikem: Zničte hmotu, zničte kapitál! Je to zoufalý výkřik a rozmach otroka, označující konec starého řádu. Obrovský signál na stanici, když vlak staré kultury vyjel z kolejí. Zablesknutí a úder hromu.

Ovšem tento idealism nutno hledati na dně směsi násilí, padoušství, vášně otroka a zneužití všeho, co přišlo pod ruku opilcům svobody. Je zkřiven a zohyzděn ničemností židů, kteří ovládli ruský lid.

Vítr z východu zapálil i střechy domů na západě, avšak zde nebyly již nikde předpoklady revoluce jako v Rusku. A dnes, kdy vášně utichá — a vášně nestaví, boří — jest jedno jisto: Věřit v sociální revoluci velkého stylu jest ilusí. Nepřijde najednou, nýbrž vývojem.

Socialistické strany české, pokud byly zachváceny náladou davu a pokud chtěly dav strhnout na sebe, svedeny byly sociálním radikalismem. Tak zejména sociální demokracie zápasí s ním dosud.

Byli tu však i lidé, kteří přemýšlejíce a nepočítajíce s politickými a stranickými ohledy, pochopili již dávno, že nelze čekat spásu od žádného politického převratu, neboť se tu jedná ne o otázku moci, nýbrž vědy, o nový řád výrobní, o vývoj od politické k hospodářské demokracii.

Jeden z nich jest zakladatel strany pokr. soc., jež měla nedávno ustavující sjezd, Fr. Modráček. Starý socialistický pracovník potřeboval řadu let, než se úplně vyprostil z ideologie Marxovy a odhodlal se razit cestu jinému chápání socialismu. Je to vývoj socialismu vůbec, od utopie k činu a tvůrčí práci. Z řady jeho publikací a pojednání lze zřítí úsilovnou snahu o vědeckost, o realnost, a zdá se, že měla i Masarykova filosofie a jeho názory na Modráčka značný vliv. Modráček jest z nejpozoruhodnějších hlav českých socialistů, a založení strany pokr. soc. je vývojovou stanicí v dějinách českého socialismu. Je zajímavé sledovat pohnutky a příčiny jeho vystoupení z řad soc. dem. Nepokládám za nejdůležitější ony důvody, jež jsou novou stranou nejhlasitěji jmenovány, totiž chování se strany soc. dem. za války a taktika strany. To jsou příčiny poslední. V zásadě jedná se zde o mnoho více: o Marxism a vše, co s tím souvisí, zejména o materialistický názor dějinný. Z tohoto bodu vycházejíce dobereme se všech thesů Modráčkových logickým postupem. To, co dlouho již podvědomě i vědomě zrál v něm, vyvrcholilo a vyvřelo za války světové v poznání, že Marxism jest duchem svým německý, proti smyslu češství v minulosti i budoucnosti. Modráček i Hudec válku žili a promýšleli. Vzbouřilo se jejich srdce jako synů národa Marxem dějinně odsouzeného k zániku, národa, jenž, kdyby materialism života byl pravdou, musil by padnout, a jenž v této válce šileně si zahrál s osudem, vsadiv svou existenci na naději, že zvítězí kultura, právo, čest a ne moc a síla.

Strana Modráčkova je dítětem české revoluce, odtud onen silný národní charakter její a poznání, že národnost je moci kulturně tvůrčí. Modráček pak provedl po Hudecovi kritiku Marxe po stránce kulturní a hospodářské. Proti utopismu a víře v revoluci postavil tvořivou, aktivní účast pracujícího lidu na výstavbě státu a příští společnosti.

Shrneme-li stručně základní rysy pokrokového socialismu proti starému, vidíme: Internacionalism, k němuž se formálně hlásí, je zbaven vši příchuti anacionalismu, takže zbývá jen vědomí nutnosti spolupráce dělnické v celé společnosti. Národnost je mu již tvořivou hodnotou kulturní. Uznává, že přestavba společnosti a řádů jejích není možná politickým převratem, nýbrž zráním dělnictva a lidstva k ní, spoluprací všech tříd, neboť neuznává přímočarého rozdělení na proletariát a buržoasii, jež ve skutečnosti neexistuje. Proto zavrhuje třídní boj v marxistickém smyslu poukazem, že společnost nedospěje na práh socialismu stoupající proletarisací a degenerací, nýbrž kulturně a mravně. S tím souvisí jeho požadavek úzké spolupráce dělnictva s inteligencí. Zavrhl materialistický názor dějinný a apeluje na mravní cit a zodpovědnost jedince i celku. Ve své „Samosprávě“ mluví dokonce o autoritě, disciplině, zodpovědnosti, bez nichž je nemožno mluvit o prosperitě socialisovaných závodů. Uznává v zásadě soukromé vlastnictví.

Český tisk věnoval málo objektivní pozornosti (stranickou nepočítám) Modráčkově socialismu. Proto in margine sjezdu pokrokových socialistů chci říci několik poznámek a postřehů, jež ušly ať vědomě či nevědomě kritice a pozornosti veřejnosti.

Jsou Modráčkovy zásady nové? Nehlásal je kdosi již před mnoha lety u nás? A nejen u nás, kdesi daleko za našimi hranicemi? Nepozoruje čtenář jasně, že hlavní prvky programu pokrokových socialistů až do té rozluky církve a státu jsou zásadami křesťanského socialismu? Neříkala totéž dělnická encyklika Lva XIII.? Nestanovil totéž dělnický sjezd křesť. demokracie v Litomyšli 1894? Je to pozoruhodné. Starý, materialistický socialism je v rozkladu; čím více bude třeba činů a práce, tím více bude patrna jeho neudržitelnost. Překonat starý věk nelze politickým převratem, avšak novou kulturou,

novou mravností a novým hospodářským řádem. A není jiné mravnosti proti „morálce silných jedinců než morálka otroků“, jak nazývá Nietzsche křesťanství. Socialistické strany nenesou dosud tuto novou morálku, a to je nebezpečí. Kde mají moc, pášou bezpráví jako ti, jež svrhli. Jejich činy jsou mnohdy karikaturou svobody. Materialistický socialism neporazí materialistický kapitalism. To pochopil Modráček. To hlásali dávno křesťanští socialisté. Tak vidíme, že vývoj socialismu stejným krokem, jak se léčí z materialistických bludů, blíží se k základním heslům křesťanského socialismu. Strana Modráčkova jest vysoce zajímavým toho dokladem.

Ovšem Modráček a Hudec došli praksi k svým zásadám a zkušeností. Potřebou dne, mysli i citění. Byl donucen realitou uznati „mravnost“, „autoritu“, mravní zodpovědnost a národnost za kulturní statky základní tvůrčí ceny, kategorické požadavky růstu a udržení společnosti, avšak neseštopil tak hluboko, aby si je filosoficky zdůvodnil.

Oč chce opřít autoritu? O vůli lidu, či dělníků závodu? Necítí, jak se kymácí? Proč jest nutna? Patrně proto, že bez ní nelze stavět a stavbu udržet. Avšak je nutno jíti ke kořenům a ty se ovšem zirácejí „vědeckému“ prozkoumání a mizí v prostoru, jemuž se říká světový názor. Modráček je stále ještě na vývojové cestě. Jeho světový názor není materialistický, avšak nedostal se ještě k přesnému jeho vyjádření. Socialista musí míti světový názor. Prakticky ovšem přijal křesťanskou morálku i taktiku sociálního zápasu, jež zavrhuje násilnou revoluci.

Modráček jest mý typem. Jeho duševní vývoj jest mi důkazem, že vše, co myslí a domýšlí, zahýbá velikým obloukem a „dějinně nutně“ ke křesťanskému socialismu, ať již je si toho vědomo či není.

„Žítí je rozvíjeti se. A rozvíjeti se jest reformovati se. To jest odhazovati formy [životem] rozvojem přežilé, úzké, nový život svírající a škrťící.“

„Život a reforma náleží nezbytně k sobě a marno jest od sebe je dělití. Jsou jako líc a rub jedné mince. Jsou jako vdech a výdech jedné plic.“

Dr. F. X. Novák: Problémy.

BĚLA PEČINKOVÁ

S P O R.

Bože, mne sud'
a odsud' můžeš-li:
Dvě lásky mám
a moje hrud'
těch lásek svár, těch lásek chrám
v ničem, než vášni té, pro mne nem
příkazu většího sjednocení
Ach, odpusť, můžeš-li

Tu prvá sladký, zasněný je hráč
na viole d'amour.
Pryč od světa, v arkýř intimní
za nocí měsíčných
zve violy jeho mne měkký pláč
chválou samoty
království jeho, kde sladce se sní.
Jdu za ním oddaně v domov svůj pravý.
hla u svou tulím na jeho hrud'
a tuuji života sen si smavý —
Bůh mne sud'!

Trubač je druhý a zaduje krátce
úsečný signál pod oknem mým
S Bohem, má lásko! Má sny, spěte sladce!
Ach, kdy k vám zas navrátím?
Ven, do bouře a chmur!
Do prvních řad
před zástup, jenž jde v boj
a na smrt snad.

Ten zápas, trud a nepokoj.
to pravý živel můj, to šíří hrud' —
Bůh mne sud'!

Neplač, můj drahý milence sladký,
nech mne jít
neztěžuj zápas můj tuhý
přijdu-li k tobě na vzdychky zpátky
jen výčitku si budu snít:
že vinou mou neviditelně
očima mnohých zapláče druhý.
Nezazli mi ani umírání,
na tvém až srdci mého tluk
zvíří se ve známé třepelání
na trubky zvuk.
až zdvihnu ještě mroucí hlavu
na signál V boj
za druhé lásky čest a slávu!"
Ty lásko druhá — kdybys chtěla
za cenu zapomenutí
vavříny vít kol mého čela,
umru ti.
umru ti steskem, žalem
po tichém koutku malém,
království snů, kde do žití chmur
zpívá a pláče viola d'amour

Bože, jenž rozekláls mou hrud'
mne sud'!

BOHDAN SOBÍN:

SMUTEK VEČERA.

Já dveře otevřel, bych slyšel tvoje kroky.
když zádumčivý večer v okna natáhl síť
A slyšun, jak jdou dnové, měsíce a roky
a s nimi písňe štěstí, — drahé moje dítě

Až jednou duše tvoje večer, po západu
po osamělých cestách bloudit v kraji bude
až podzim vyláká do zrezavělých sadů
do samot zvětralých, kde vítr svoji nade.

pak zajdi také v místa, kde jsme spolu byli,
kde pavouk přede zlaté pavučiny síť
Nuž, buď zde ještě se mnou, aspoň ještě chvíli!
Vždyť my se měli dávno rádi, vid'! . mé dítě. —

ZDE LEŽÍ MRTVÝ

Zde leží mrtvý.

Mrtvý? Ještě nezemřel. Hleď, jak sebou škube a křečovitě se svíjí, doděláváje.

Náš věk. Otrok hmoty a jejích výbojů.

Veliká stavba, položená na rozumu od tváře země výbojně k hvězdám čnici se hrouť. Padá. Uhní, ať nepadne na tebe dohořívající trám! Ať ti nerozrazí hlavu. Strop padá a praskají sruby. Padá, všecko padá — a všecko na hlavu toho, jenž položil kámen základní. Pojď dál, abychom nezahynuli spolu a hleď! Hleď k základům!

Pozoruj kameny na sebe položené. Rozznáš první? Kdo jej zasadil? Rozum? Je tomu mnoho let, staletí. Zasadil jej člověk rozumu a špatné vůle.

Martine Luthere, vidím dobře?

Tvůj strom kvele a zrál a nesl ovoce. Dělníci kmene tvého stavěli výše. Na kámen kámen. Jak se kupí a chodí kolem! Kdo zvedá ten balvan?

Napněte zrak! Jak se namáhá!

Immanueli Kante, málo jsi se uchýlil! Fichte, Schellingu, vy více! Friedrichu Heggele, kdes nechal Boha? Všude a nikde? Kam odbočujete, stavitelé chrámu?

A vy, básníci! Jaký to zpěv, jenž trhá vám tvář? Jdete s vyhaslými očima jako po prohřené noci. Či v noc? Arture Schopenhauře, proč je ti smutno ze všeho, proč vášní prohlubuješ smutek svůj? Henriku Ibsene, proč krčíš rameny? Co ti užívá játra? Ty nemůžeš věřit? — Ach, to je smutek! Strindbergu, tys touhu po víře vyzpíval v zoufalé nenávisti! Po kom pláčeš?

Básníci devatenáctého věku, vy máte hrozný zrak! Jak vyhaslý zívá! A nade všemi ty, Jene Kříteli Toho, jenž přijít měl, Friedrichu Nietzsche! Šílený tanec zatančils nad věkem svým, křečovitý tanec, k němuž ti nestačily nohy ani hlas, ani žár krve. Friedrichu, z jakých studní pil jsi nápoj omamný? Ze dna století? Naplnil jsi všecky a všecky zvrátil vzhůru nohama! Tvůj mozek se smál mozkům jejich. Tvoje srdce! Vášní jsi je naplnil. Friedrichu Nietzsche, slyšel jsi hrobničky chřastící lopatami? Kopali hrob germánskému věku. Plemeni filosofů rozumu. Štmívalo se. Friedrichu Nietzsche, proč jsi nezažehl svítilny? Neměl jsi již čas?

Ovoce vaše zrál. Hromadilo se zlato, hromadila se bída. Leskly se bodáky. A léta

tančila nad hlubinou... Vzduch se chvěl a třásl horečně a blýskalo se v dálkách. Císař kmene tvého se opil nadčlověctvím, opil se slávou rodu svého, jediného mezi všemi. Miliony dole, jimiž jsi pohrdal, zhrdal on také.

Proroci století, kam jste mířili? Stavěli vysoko na nepevných zdech?

Země, moře, vzduch — všecko jste změřili, zmohli, všude se usadili a nikde nalezli nikoho než sebe. V prostoru nahoře nebyl také nikdo? A dole? Vezměte nejostřejší dalekohledy! — Nic?

Tisíce tratěmi spojili jsme, dělníci vaši, dily světa, celou kouli zemskou. Kanály, lodmi, drahami, létadly. Mohli jsme mluvit a hřešit i na druhé polovině země. Kdo to rostl mezi námi? Kdo se to zařizl tisíce tratěmi, tenkými chapadly do všech krajů a míst, do našich těl? Komu jsme připravovali cestu?

Kdo to přichází? Dávno prorokovaný žádal, aby se ma lidé klaněli. Oni klekli. Hossanah!

Modlili se k němu, bohu vědy a rozvoje, k bohu hmoty a moci a tmy. Tak rostla země v město určené ke zkáze. Černý pavouk obetkal zemi hustou sítí pavučin, a nichž se rozlétala slova a rouhání jeho bleškovou rychlostí po celém světě, černý jed jeho žil kapal pomalu do žil našich. Důvěry naši zmocnil se had, ukazuje na strom vědění dobrého i zlého: Budete jako bohové. Lidé zpívali hymny o síle hmoty a páry a elektriny a zaslíbení kněží velebili dílo výbojů a modlili se k němu v nocích bezešných, toužíce po zlatě a přízni boha svého. Zaslíbovali mu životy své i dětí svých, jimž ve škole mluvili s chválou o něm. Zapomněli Boha, toho však nelze. Člověk se musí klanět. I klaněli se svému rozumu a síle jeho, klaněli se hmotě a zlatu, obětující jim k počtě v továrnách mše zatracených. A zápach komínů jak kadidlo stoupal k trůnu Satanovu a dráždil čivy jeho v horečném trnutí vzpoury a rozkoše. Co zmohl by On sám? V nás a o nás vede se boj od věků. Věda nenašla Boha, měřic rozměry planet. V kouři továren a chvění drátů napiatých zněl černý smích: Není Boha, tvůj rozum, človče, je bůh.

Na polích života zrál koukol v modravých lánech, daleký koukol, mnoho květů,

mnoho plodů a zralé klasy pšenice, dusené stínem, k době žní.

Zatmělo se slunce. Ptáci se ustrašeně chvěli v křoví a psi vyli. Vědo, dobře že rozsvěcuješ svítlny! Jdeme v noc. Co je těch svítlen — a přece se tmi a houstne vzduch výpary jejich! A páchne. Tanečním krokem jde ku předu svět. Za zpěvu a tance na hřbetech otroků. Ve stínu bodáků.

Nekřičí nikdo: kopněte do svítlen? Ne, toť poslední světla, bez nich bychom nedošli ani ke hřbitovu.

Vysoko ve větvích stromu, vysoko na věži hýkal sýček, citě mrtvolný zápach. Umirá někdo a kde? Skeptik devatenáctého věku tam hýkal, věště konec. V domě byl shon. Šepťali si domácí, kdo půjde objednat rakev — a věnce — a myslili na hrob a zvony.

Naplnili se dnové. Černá šelma počala šílet a řvát. Dozrály cnosti, dozrály hříchy. Satan obetkal zemi ještě těsněji, zmnohnásobil železnice, miliony strojů postavil, miliony nových továren. Celý svět proměnil v jediný stroj.

Na bojištích světa srazili se lidé v krvi. Proč? O možnosti nového výboje. O možnosti nového, ještě většího bohatství, o moc a zlato, o území, obchodní cesty, o průmysl a odbytiště jeho, o nové říše hmoty, aby více chrámů jí mohli zasvětit.

Vypněte krky a hleďte. Zvedněte se na prstech nohou.

On přichází.

Vidíte na nebi jeho stín? Hossanah, králi náš! Přichází v slávě a národové metají mu na cestu miliony mrtvých těl.

Teče krev. Mnoho krve. Rostou bolesti, mnoho bolestí, moře bolestí. A hoří svět a město určené ke zkáze. Mozek příšernou spravedlností osudu hýří a proplytvává vše, co za věky nashromáždil. Staletí práce a potu, zlata, klidu, bohatství, těl i krve. Všecky ty výboje hmoty hoří v přestrašném požáru.

Dům se kácí. Pomozte, lidé. Mozku, pomozte. Satan jde v slávě.

Vstoupil do kostelů, na trůny knížat církve a žehnal zápasu i těm, kdož odcházeli na krvavá bojiště. A aby se naplnilo vše, vstoupil na věže chrámů, stáhl zvony, jež zvonily Bohu a lidem dobré vůle, taval je v chrámech svých, jež vzrostly v ohromujícím množství a chrлил prokletou píseň svou do lidských těl.

Slyšíte zvony jeho?

Rozum, věda, výboje hmoty slouží po tři léta velikou obětí zápalnou duchu minulých staletí.

Praskají sloupy. Praskají trámy. Uhněte hlavy a prchněte! Prchejte rychle a neobracejte se na útěku!

Dole pod nimi, pod vysokou věží, kdo to řve a svíjí se? Pomozte mu! Vytáhněte ho!

Kdo to je?

Člověk?

Svědomí věku zvedá hlavu v krvi.

(Fragment románu. 1917.)

KAREL REBAN:

K R Á L V Ě K Ů.

Naše doba stvořila z Boha člověka a z člověka stvořila boha. Nebudeš mítí bohů jiných kromě sebe — zní první věta moderního náboženství. Zvrátili řád věcí: veliké je jim malým, malé velikým.

Věřící umění a věda minulosti skláněly se před Kristem volajíc: „Jistě tento je Syn Boží.“ Své nejlepší síly věnovaly Jeho oslavě. Dnešní umění a věda hlásá: „Nechceme, by tento kraloval nad námi.“ Utíkají od Krista Boha ke člověku a znají jen jeho velikost, práva, potřeby. Je pravda, od dob Renanových roste románová literatura zabývající se Nazaretským. Tato literatura páše však na Kristu víry nejhroznější zločin: připouští-li vůbec historickou existenci Jeho osoby, zří v ní pouze člověka, snad šlechtěného, milo-

srdného, chápajícího a odpouštějícího. Jež drtí tíha lidské skutečnosti. Tento Kristus, náboženský, sociální, etický snilek či fanatik, nezapadající do rámu průměrného lidství, vynořuje se v dějinách tu a tam znovu svými epigony a pokračovateli stejně nechápanými. Toto pojetí Krista, které z Něho učinilo jen zvláštní zjev nábožensky vyspělého člověka, je v nejpříkřejším kontrastu s pojetím katolické víry: té je Kristus absolutním suverénem, neobmezeným vládařem všech dob a míst a kultur: Král věků nesmrtelný! (1. Tim. 1, 17). Absolutnost Jeho panství nad lidským nitrem pramení odtud, že Kristus je více než my: je nadpřirozenou skutečností nejvyššího řádu — je to Bůh sám.

Není pro nás otázky důležitější než: „Vy

pak kým mne býti pravíte?“ (Mat. 16, 15). Dle osobního poměru ke Kristu řídí se celé řešení otázky náboženské. Kdo pod dotekem milosti uvěří v Krista po smyslu katolickém, ten s pravdou o božství Jeho přijímá všechny důsledky. Není možno trpěti jiný názor než ten, který hlásal Syn Boží. Ústřední postavení Kristovo, jaké někdo jiný nezaujímá, je patrné i z toho, že Jeho osoba byla vždy osou všech náboženských bojů. Všechny útoky protináboženské konec konců plynou z nedostatečné víry z Něho. Celé dějiny dvou křesťanských tisíciletí jsou nepřetržitým bojem o Krista. Na jedné straně zbožňování, láska, jaké se nikomu nedostává, na druhé straně popírání, výsměch a nenávisť, jaká je mezi lidmi nevysvětlitelná.

Nebylo na světě druhé bytosti, jejíž slova a život vyvolaly tak mohutnou světovou ozvěnu jako život Kristův. Filosofie, právo, morálka starého světa umírá a postupuje místo křesťanství. A do konce věků nenajde se nauka, která by símě slov Kristova úplně a všude zatlačila. Snad tu a tam mu otráví půdu, takže zůstane neplodným, ale zničití je, překonati vnitřní silou, toho nedokáže.

Není třeba hledati nových důkazů pro víru v Krista. Křesťanská apologetika má jich hojnost, které poctivě myslícího přesvědčí. Ovšem nezapomeňme, že jako víra náboženská vůbec, tak ani víra v Krista není ovoce poznání našeho, nýbrž světlo s hůry vržené do našich temnot: „Aniž kdo zná Otce leč Syn a komu by chtěl Syn zjevití.“ (Mat. 11, 27).

Kristus a víra v Jeho božství jest úhelovým kamenem náboženského názoru našeho. Život a síla této víry je stupněm náboženského života vůbec. Na počátku křesťanství je Kristus a je spolu poslední cílem všeho

Čím je Kristus pro mne?

Má-li svět své románové i dějinné hrdiny, musím mít i já v Kristu svůj vzor a cíl zdroj své síly.

Musím především Krista znáti. Není krásnějšího předmětu studia. Čti evangelia, naslouchaj Jeho slovům, pozoruj jeho činy, vživej se do jeho nitra, budeš-li dosti malý a pokorný, budeš se ke Kristu modlití.

Duch Kristův — toť může oslnivých barev, Jeho ctností. Když po léta je sleduješ s nábožným obdivem, vždy krásnější se ti jeví. Neodoláš, musíš se učit od Něho!

Je něco nekonečně krásného, že Bůh se stává člověkem, abychom my lidé mohli krásy krásy božství takofka svými smysly hmatati. Čím všestranněji se jím zabýváme, tím vznešenější a láskyhodnější stojí před námi. Ne-

můžeme ani svému štěstí věriti při myšlence: „Hle, všechna ta krása a to dobro je tvé!“

Byl někdy filosof, který by vážněji chápal břímě pozemského utrpení, účinněji sílil a těšil než Kristus? Prožívejte Jeho učení a poznáte, že není jiného zřídla čistého štěstí. Kdo dal světu vyšší mravní ideály nebo více odhodlání a statečnosti v jejich uskutečnění? Proti slabošským, křehkým, nízkým povahám, jaké tvoří naše doba, jak vynikají duše odchované ve škole Kristově! Co prázdné literatury moderní vyváží jedině Jeho slovo o účelu lidského života: „Co prospěje člověku, byť celý svět získal, na duši však škodu trpěl?“ (Mat. 16, 26). Míti Krista průvodcem na své životní pouti znamená dvojnásobně se těšiti z radosti života, bez úrazu přejíti jeho úskalí a tůně, v dobách bolesti jíti ku předu se srdcem plným důvěry a jednou — v té nejvážnější skutečnosti, v hodině smrti — bez bázně loučiti se se světem.

Čím je Kristus jedinci — Cestou, Pravdou, Životem — tím jest i rodině, národu, státu, lidstvu. Tragická vina přítomnosti je, že se vzdaluje křesťanství. Křesťanství není možné než na základě, který Kristus položil, na víře v Jeho božství a tedy na nezměnitelném, neomezeném Jeho panství nad dušemi. Proto, kdo nevyznává v Kristu Boha, je na scestí. Odtrhli od Něho davy. Místo evangelia o nebeském království jednoho Otce káže se světu materialistický socialismus, který slibuje ráj na zemi. Rodinu zbavují náboženského charakteru a vydávají na milost i nemilost libovůli dvou lidí, hledajících nikoli vzájemné, nýbrž sobecké štěstí. Přetali všechna pouta, která je pojila s Kristem, svátosti a jiné prostředky náboženského života, a tak ochudili, snížili, znesvětili život. Kristus a svět. Mezi oběma propastné rozdíly. Kristus učí žiti duchu a věčností, svět má pouze hmotný a časný program. Čím výše stojí Kristus, o to hlouběji klesla úroveň lidství. Znechucení a zhnusení, s jakým se svět odvrací od Krista, je právě největším projevem chorobného jeho stavu.

Počátkem víry u každého jest víra v božství Kristovo; jest i rozkvětem a vrcholem jejím. Nevyvážneme z nížiny svých mravních názorů, dokud se nevzdáme víry ve svou domnělou velikost a nepojmeme víru v Krista, jediného převyšujícího vše lidské. Zůstane sice vždy znamením, jemuž bude odpíráno. Cesta za Ním bude vždy cestou křížovou, které se zděsí duše smyslné, pyšné a lačné zlata a podobných oslepujících cetek. Avšak duchové žijící po vnitřním pokoji, nezávislé na proměnlivém osudu slávy, bohatství a

rozkoše, půjdou za Kristem čistým, chudým, tichým a mírným srdcem.

Čas od času vyskytne se básníkem vytvořený typ člověka určité doby a tisíce nalézající v něm výraz své duše, myslí a jednají dle něho. Připomínám jen namátkou Fausta, Oblomova, Cyrana de Bergerac. Mají tyto literární typy životu odpozorované své vyznavače a následovatele.

Bůh ve svém milosrdenství dal nám věčný typ pravého lidství: Vykupitele. Ten překonal pro celé lidstvo hřích, pramen všeho zla, a přirozenost lidskou posvětil svým božstvím.

A my všichni máme dle tohoto ideálního typu Bohočlověka duchovně vzrůstat, až dosáhneme plnosti Kristovy. Jak tomu učí Pavel ve svých epistolách. — Není Kristus prototypem lidství daleko krásnějším, než jaký může vytvořiti fantasie básníkovy?

Blíže ke Kristu žijou a oddanou v Něho věrou! Tehdy bude náš život vyrovnán a harmonicky zladěn, až intelligence bude korunována věrou v Ježíše Krista. Být mužem vědy a při tom modlit se ke Kristu, Bohu duší našich, své stezky životní dle Jeho zákona zaříditi!

H. TROFANOV.

Z Á K O P Y

(Skizy dobrovolníka.)

„... Jen slyšte noční kraby
škrabat neusfále!“

Tristan Corbière.

Desátník Caussade vzkřikl na mne, abych se připravil. Měli jsme totiž ještě před svítáním postoupiti do předních zákopů.

„Co tam děláš, dobrovolníku?“ — vz, vz, vz...

„Nic!“ —

Zabalil jsem ještě svoji misku, dýmku vstrčil do kapsy a jako rak lezl z díry. Nechtěl jsem s Caussadem tehdy být v různých.

Byl to nesnesitelný nadutec. A chlap jako ze dřeva. Každý den se opíjel a pak dovedl dát i sto kopanců.

Caussade byl Jihofrancouz. Vytáhlý, silný a ramenatý voják ve špinavé uniformě, s hrubým obličejem a neforemnou lebkou. Díval se tupě, nadával, a jedinou jeho radostí bylo, zpít se do němoty. Nevím, proč zrovna přišel k nám. Vojáci vypravovali si šepem o něm rozličné historky. Zvláště Maurin, můj soused v zákopech, uměl jich tolik. — Nikdy jsem je neposlouchal. Caussade od prvního našeho setkání v M. nemocnici byl mi protivný. A mne oslovoval vždycky: Dobrovolníku! vz, vz, vz; — to slyše ironicky. Ale buďsi. Než přišel k nám, dohlížel při zakopávání mrtvol.

Mezi námi je jeden velmi hezký voják. Jmenuje se Pierre Servet. Je z Paříže. Má adresu jeho matky. (Co kdyby se s ním něco stalo?) Ten zkoušel od Cassauda dost často. Vyhýbal se mu, kde mohl, a jakmile zaslechl venku jeho brutální hlas, zalezl

zdešeně do kouta a ani se nehýbal. Měl z něho strach.

Serveta jsem vždycky utěšoval. Byl to dobrý hoch, chudé vdovy ze St. Germain, a u mne našel útočiště. A Caussade musil všechno vědět, — aby byl chytrý, říkali ostatní o něm.

Vojáci již vylezli ze zákopů a šli za sebou podél náspu. Byl nízký a v rozmoklé cestě špatně se šlo.

Desátník Caussade, skrčen v úkrytu, každého si nás prohlížel. Zlostným zrakem sledil i po mně. Byl jsem v řadě posledním. Servet mezi námi nebyl. V noci poslali ho kopat napravo od nás zákopy. Šel rád. „... a Servetovi řekni, že bude schován tak, že ho nikdo nenajde, řekl mi Caussade: Věděl jsem, co tím chtěl říci.“

Lopaty zvonily v zákopech, někdo vpředu tlumeně zakašlal a zabručel pro sebe.

„Ty, líško podšítá, jsi tady taky?“ smál se Gannelón.

„Což, kde jsi byl celou noc? Včera tě tu někdo sháněl! V díře jsi ale nebyl! Hledal jsem tě tam se svíčkou!“

„Měl jsem hřídku!“ odsekl mu Tabourier.

Gannelóna měl jsem rád. To byl veselý člověk. Elsasán a dobrý střelec. Černovlasý, s bohatým vousem a jiskrnými očima. Každému z nás radil, jak si má při střelbě počínat. A jak vlídně dovedl při tom rozmlouvat. Naslouchal hned tomu, hned onomu a každému dovedl rázně odpovědět.

A zase ticho

Vzadu, napravo od nás, nad březinou svítalo.

Gannelon zív!

A bylo snad pět, nebo šest hodin, kdy plížili jsme se jako stíny hlubokým, zasypaným zákopem, kolem opuštěných úkrytů. Páchlo tam chloroformem a jodem.

*

Dnes v noci spal jsem dvě hodiny. Servet přišel za námi. Byl celý zaprášen a zpocen. Ostatní po hlídkách ještě spali a zase v nových úkrytech. Byla tu jen sláma, rozbitá, překocená židle a hadry, podšívky a kusy pláště a dusná atmosféra. Vyšel jsem ven.

Mžilo.

Slyšel jsem z úkrytu Ganneiona chrápat. Z náspu díval jsem se do krajiny. Fádni vzhléd. — Několik rozstřílených stromů stálo u rozbrázděné silnice a před náspem hluboké díry. V úvoze ležely rozbité pušky a motocykl, zamotaný v cíp. Na silnici stála opuštěná kára. Došel jsem až k ní. Trapný pohled. Seděl v ní mrtvý dělostřelec, s nachýlenou hlavou na prsou a otevřenýma očima. Kulatá ústa jako u leklé ryby.

Káru odtáhl jsem do příkopu a mrtvého zabalil do pláště. Hustým vousem zarostlá brada, vyceněné zuby připravené k výkřiku. Škleb kolem namodralých rtů.

Snad přijde jej někdo zahrabat. . . Bohužel, sám nemohu! — A což zahrabe-li někdo i mne?

Šel jsem dále. Něco se ve mně zmitá a tlouče a svíjí a cítím jak se chvějí svaly a jak je život prázdný. Ano to vím!

Na pravo houkají ojedinele děla, jakoby v dáli hřímalo a proti nám, na nepřátelské straně je ticho. Na silnici slétly se z rána vrány. Pronikavě krákaly. . . Lesík byl prázdný a — kdesi žalostivě kvílí lokomitiva. . . Psi nálada a přeci

Servet chtěl si dnes se mnou popovídat. Dostal dopis z domova a ten jej rozveselil. Matka mu psala, že bude brzy konec. Servet věřil a já s ním! Snad přeci tedy. —

Kdysi, (což tak dávno tomu?) leželi jsme na rozkopaném, zelném poli u rybníka. Několik hlávek zelí bylo ještě v poli. Na svahu k rybníku modral se pružný šalvěj. Vzpomněl jsem si. Prušáci byli asi dvě stě metrů před námi. . . Tušil jsem, že dojde k útoku, ale Prušáků bylo málo. Snad i vaním burá my-

slili, že nás oklamou. Ale musili utéci. Anž jsme nevystřelili.

Tehdy byl nádherný zářijový večer a zase ta prokletá dotěrná melancholie v zákopech se ozvala. Jen žáby v rybníce kuňkaly. Všechny bych je byl napíchl na bajonet! Napíchl! A vzpoměl jsem si!

*

Gannelon s vytřeštěnýma očima přišel ke mně. . . Byl v rozpacích a později se mi vyspovídal.

Jen tak šeptem. Schýlil se v úkrytu ke mně a vypravoval:

„Do půlnoci byl jsem v zákopech s Tabourierem. K ránu jsme se vrátili. Byla chladná, měsíčná noc. . . Ušnul jsem záhy. A co spím, měl jsem takový krásný sen. Byl teplý, říjnový den a já byl u nás, doma. V přizemní světnici vidím otevřená okna a slunce klouzalo v pitvorných obrazech po podlaze. Spal jsem zase jednou pod rodnou střechou.“

Tu se Gannelon odmlčel. —

Zapálil si cigaretu a pokračoval:

„Ptáci z křoví, jež jest před našima okny už vylítli a já, jakoby se s něčím opozdil nebo zaspal. Hledal jsem něco stále kolem, co nemohl jsem najít. Šel jsem na dvůr a do kůlen. Matku jsem tam nikde nezastih'. Vyběhl jsem ven. Na dvoře před vraty sousedního domu potkal jsem sousedku Pigierovou. Šla v bílém, širokém čepci, jak to jen staré Elsasanky dovedou s modlitbami v ruce; šla se svoji vnučkou do kostela na jiřín. A malá Louisa s usměvavýma, jiskrnýma očima podávala mi žíhané karafiáty. Takové krásné, červené, ohnivé, jako naše kalhoty. . . A těch květů bylo všude u nás plno. V zahradě, na dvoře, na silnici, ve světnici a všude kolem. . . A tu jsem se probudil. Myslím si teď, — probůh, aby tak i u nás ještě vraždili?“

A k tomu dodal: „A co moje stará matka?“

Gannelon toho dne mlčel. A mlčeli s ním i ostatní kamarádi.

Gannelon schoulil se do pláště. — Nemluvil, jen kouřil.

Snad myslil na domov, na matku a vínem zarostlý domek u široké elsaské silnice.

*

Dva dny a dvě noci již přší. . . Jako kdyby to ani přestat nemělo. A my ležíme v blátě, motáme se v něm jako červi sem a tam a všichni jsme bezradní.

Pod hlavou máme jen trochu vlhké slámy a zabláčenou tornistru. A vyjde-li někdo ven, už se nevrátí. Prší, prší a venku bláta pod kolena. Tedy zůstat v úkrytu ležet a meditoval.

Před námi je ticho. .

Byl u nás desátník Caussade. Mišel. Nemá co pít. Zalezl někam do díry jako zmoklý pes. Gannelon po včerejším snu píše domů psaní, Tabourier si pokouje z dýmky, má při tom faunovský úsměv a dívá se na Serveta, hvízdajícího starý kuplet z boulevardu. .

Valer a Polket hrají v karty. . V našem úkrytu dusná atmosféra. Vlhká sláma a hadry hnijí a ven se nemůže. . A zítra zase odklizení vody a bláta. Vchod do kaverny zatrasili jsme rozstřílenými dveřmi, které přinesl Servet dnes v noci z vesnice R.

Myslíli jsme, že už nepřijde. Ale dobrák Servet přišel a táhl za sebou dvěře. Čekali jsme na něho, co nového je slyšet ve vesnici. Nic. Přines nám víno, krabičku cigaret a žurnál starého data. Byl promočený a zabláčený, jako když jej z kanálu vytáhnou. . Přinesl psaní pro Maurina a pro mne Ilsiek od sestry.

Teď sedí jako sfinga na své tornistře a čeká, až voda poteče do naší kaverny. .

„Co ty, psí čenichu olezlý,“ — začne Gannelon, — „nemoh' jsi přinést sirky?“

„. . a nějaký slamník; — postel, — a lucernu, — noční stolek a což nějakou ženskou tam's neviděl?“

„Je jich ve vesnici dost a důstojníci“. zamumlal Gannelon, že's mu nerozuměl. Servet mlčel.

Šibalský se smál Gannelonovi do očí. Voda začala vtékat do našich úkrytů a sláma již plavala. . .

*

V zákopu bylo slyšet několik hlasů. Proklínali všichni psí počasí venku. Už pátý den prší a snad se v blátě utopíme. Před vchod do zákopu dali jsme prkna. Ale už i ta plovou.

Pozoruji jak kapky padají s hořejšího trámu, jak splývají ve dvě, tři, čtyři, crčí a už je kaluž v měkké hlině, kaluž stéká a spojuje se s vedlejší v malý potok. . v šedivě zelený potok, plný miasmů. . .

A myslím si, snad to patří ještě k životu zde, ještě i to musíš vidět, než přijde něco jiného, než přijde konec. Vždyť z půdy jsi vyšel, v ní jsi kořenil a tu také zajdi.

A vím, že jakmile přestane padat dešť, něco nás tu usmrtí, zadáví. Bude to otravný vzduch a dým, země se bude bořit pod našima nohama. . padnou těla, zaryjí se do měkkého bláta a kdo bude vědět, kdo, že tu leží Servet, Maurin, Valer a Pollet, Tabourier, Gannelon, já a desátník Caussade? těla na sobě a vedle sebe, v dýmu a mrtvolném výparu, bez dechu a bez života. . ??

Válečná litice bude třeštit a se zmitat v zběsilém víru nad naspem, nad naspem, který se rozpadne, zamáčkne naše těla bez formy v kusy bláta a ta budou součástí toho, co tvořila země a dešť. . V tom bude celý člověk, se svým tělem a duší, v tom budou nervy, srdce a krev, charakter i temperament jednotlivce.

Toť přec tak jasné, jako planetární mechanismus. .

A vidím, jak je zavalitý Valer koulí bláta, jak se kutálí, kutálí a v mokré cestě zůstává stát. A to je Valer s vypoulenýma, směřujícíma se očima a s ním Pollet a my všichni.

„Uf. . Uf. .“ vzdychá Valer.

Valer a Pollet jsou dva věrní, nerozluční kamarádi. Z jedné vesnice současně mobilisováni. Oba tovární dělníci. Znali se již od dětství. Valer je malý, zavalitý, s velikýma, modrýma očima a stále usměvavý, s jasným životním názorem. Několikanedělním pohybem v nízkém úkrytu zpohodlněl. Přirovnává jej ku kleci, do níž jsou vháněny, a zavřeny mouchy, aby na daný povel jako hejno vyletěly.

Valer a Pollet patří k socialistické straně Blanquiové.

*

(Přesťe dále.)

C O Ž I V O T D A L.

K výročí svobody. Zůstane už naší pýchou a slávou, že jsme patřili k prvním, kdož zvedli proti starému systému rakouskému prapor odboje. Válka nás zastihla v ideologii, zděděné po dřívější generaci. Zvykli jsme počítat s podunajskou monarchií jako s principem, od něhož nutno začít. Nemilovali jsme toho starého útvaru, tahali jsme se s ním o školy, úřady a ministry, proklamovali jsme autonomii, austroslavism, federalism, ale vždycky jsme se starobylou Austrií počítali jako s něčím konstantním. Byl to takový nezmar.

Zabouřila válka. Zmítala se sem a tam, ale v našem nazírání politickém, alespoň v prvních letech, rozhodujícího obrátu nepřinesla. Německo a jeho odnož, my, vítězili na všech frontách. Až začaly proskakovat první zvěsti o českých družinách, Masarykovi, Benešovi. Vídeň stupňovala svoji persekuci, zahájila řadu politických procesů, počínaje si den ode dne zpuštěně a brutálně. Tlak budil protitlak. Zafali jsme zuby, zachmuřili čelo a začali si pozorněji všimnat proklamací z ministerských lavic v Paříži a Londýně. Znělo z nich heslo o osvobození malých národů; z Vídně nic takového: jen válečné půjčky, cepování loyaltiv, šibenice a žaláře...

Prožívali jsme krize; a bylo nám stále jasnějším, že vítězství monarchie bylo by našim hrozbem, její pád našim vzrůstem a osamostatněním. A podle toho jsme se také orientovali. Na podzim 1917 vychází po dlouhé přestávce naše »Student Hlídko«. Bylo to v době Leninova úspěchu v Rusku a hrozné katastrofy italské, kdy celé divise zahazovaly zbraně a prosíce o milost, zvedaly haněbně ruce... My jsme tehdy v článku »Na rozhraní, na pěti místech censurovaném, řekli své kredo: Kdo zavinil a zločinně protahuje válku, řekli jsme, že ji Austria musí prohrát morálně i strategicky, odmítli jsme vídeňskou persekuci, brání zvonů bez protestu církevních orgánů, osazování biskupských stolců cizinci, směšné dodatečné censurování Machara, Masaryka atd., v článku »Naše jaro« jsme řekli nebojácně, že se bijeme vlastně jen za utužení vlastních okovů a za existenci dynastie... to byla jasná mluva, diametrálně se lišící od desoriotované Ročenky Č. L. A. z r. 1916.

K této revoltě jsme se odhodlali: ač vítězství dohody nebylo nijak zaručeno. Viděli jsme prostě nemožnost návratu do starých, zbahnělých zplánělých a nemravných poměrů. Všecko, jen ne ten dřívější stav! A na této linii jsme vytrvali, nedbaje výstrah z řad těch, kdož pokládají za lepší chodit v papučích a sedět za kamny. Průběh věci dal nám za pravdu; kdyby politická strana u nás a na Moravě byla se propracovala k těmž, zarážela nestoudné řádění takového »Hlasu« (V listárně redakce č. 4. jsme řekli o něm své mínění: že je to neodpornější zjev naší žurnalistiky a že je největší na čase učinit té zřůdnosti přítrž), mohlo se mnohé utvářet jinak. Teď je ovšem pozdě bčhat horeč.

Dnes máme tedy už svoji svobodnou republiku; milujeme ji. Ale právě proto budeme mnohé potírat; co by se v ní vyskytovat nemělo. Budeme potírat demagogy, politické šarlatánství, ať se vyskytne na kterékoliv straně. Dobrých námětů budeme si bedlivě všimnat, třebaš byly vysloveny naším odpůrcem. Nám ideově nejbližší stojící stra-

ně lidové chceme vychovat laickou inteligencí. Bude věcí strany, aby se vymanila z některých strouchnivělých názorů a otevřela okna novému, čerstvému jarnímu vzduchu. Budeme takovým nepokojným živlem, který vše snese, jen ne zbahňování a stě, atě vody. Zveme do svého středu všechny, kdož dívají se na lidský život okem učení Kristovy církve a mají současně odvahu plout proti překotnému proudu dneška.

Pražský arcibiskup. Na stolec primasa král. Českého vstupuje muž vzácné intelligence, hluboký filosof, výtečný řečník a ušlechtilý kněz: Prof. dr. Frant. Kordač. Kdo zná dějiny našeho studentského hnutí a kdo listuje v naší »Stud. Hlídko«, setkává se s tímto jménem velmi často, na každém téměř kroku. Stál při nás, když jím nás přehlíželi, kázal, řečnil, psal a dveře jeho pracovny každému byly otevřeny v kterékoliv záležitosti. A nyní tedy usedá na arcibiskupský stolec; všude kolem rozvrat a úpadek. V lidu i kléru; rozvrat v kléru je bolestnější prvého. Z těchto řad také byly po novém arcibiskupovi hozeny první kameny a ozvaly se první hrozby. Jediné, co se všeho toho odvrací pokořující a deprimující dojem, jest, že ony kameny i hrozby pocházejí od osob zcela nicotných. Vyšlo zasláno v novinách a křičeno v něm do světa, že nový arcibiskup je dodnes náhončím šlechtických pánů, nepřítelivcem, ba škůdcem českého národa, a že zkrátka jmenování tohoto nelze uznati. Také z toho důvodu, že osazení to se stalo bez vědomí ministerské rady, čímž poměr mezi Prahou a Římem se prý velmi zkalil. Zasláno odpsalí kněží-agrářníci, národní demokraté a t. zv. reformní.

Všimněme si ho blíže: pokud víme, nebyl jmenován prof. Kordač bez vědomí vlády. Naopak stalo se tak v dokonalé dohodě jak s prezidentem, tak s ministerským předsedou. A dál: My za starého režimu pořád jsme volali po zrušení vládního jmenovacího práva na biskupské stolce. Případ Huynův jest ještě v čerstvé paměti! A tak ti »pokrokoví« a »reformní« kněží jsou teď první, kteří volají po tom, aby do těchto věcí zasahoval stát opět... Zapamatujeme si dobře tento jejich zpátečnický požadavek!

Jak ani jinak býti nemohlo, ozvalo se i »Právo národa«, neodvislý církevně-politický čtrnáctideník a, jak uvidíme, i orgán těch, kteří jednou mohou jsou už z církve ven. Pro tento list, resp. pro ty, kdož za ním stojí, působilo obsazení arcibiskupského stolce »jako náhlý úder hromu«. Rádi věříme: A musíme se smát tlachu, píše-li tento list, že Kordačovo jmenování bude mít v zápětí tisíců odpadů mezi inteligencí... Pleva, která se s církví vnitřně rozešla, nebude žít v jejím duchu ani tehdy, kdyby arcibiskupem se stal třeba známý P. Janout, dr. Párský aneb Zahradník-Brodský. Povážlivější je však, co píše »Právo národa« o kněžích: že prý »množství mladých kněží, kteří nejsou špatnými kněžími, ale jsou celou duší svou pro reformy, raději bude působiti pro náboženskou myšlenku v národě mimo rámec římské církve, která takto s nimi jedná«. Srovnatelně řečeno, zde se hrozí schizmatem, resp. apostasi. To mohli psát opět jen kněží, kteří

jest jim toliko formálně a jemuž ženská jest nade vše ostatní na tomto i onom světě.

V době svrchované vážné, v době úpadku rozvratu chápe se tedy prof. Kordač berly biskupské. S polnýtým srdcem prováz me tento jeho životní krok a z duše mu přejeme, aby dovedl státi nebojácně a pevně v dnech, kdy vše kolem se bude kymáčet a fňít.

Slovensko. My v Čechách jsme zcela jiné mentality a jiného myšlení i povahy, než Slováci. Znalost Slovenska omezuje se u nás na prohané obrázky napudrovaných a naškrobených žen, jež Slovensko nevidělo a na dithyramby sladkovodních básníků nad Vltavou. Neznáme toho lidu, bratrského lidu, neboť jsme s ním po staletí nežili v úzkém styku. Proč nám nevyhlídli naši vlastenečtí básníci bídu, životní bídu a otroctví toho lidu, jehož synové jako tuláci a psanci stěhovali se do Ameriky, rozcházel se již jako malí drotaři do sousedních zemí, kde spali v stájích a na prazích domů těchto vlasteneckých lhářů, kteří dnes mohou si jazyky omílit projevy lásky k našim bratřím? Zpívali písničky podivných melodii za našimi dveřmi a náš vlastenec bříhlač, obchodník či měšťan vstřelil mu za dveře kreicar, aby skulinou dveří nevnikla zima dovnitř. A tito zbídačelí lidé chodili rok co rok z pod Tater k nám. U nás na koncertech zpívali tenoristi ve fraku jejich písně, ale jinak díval se na ně každý (jako dnes) jako na méněcenný lid, zaostalý a žebrácký. Dnes mají svobodu. Naši vlastenci v Praze zpívali zas a malují a vítají je — avšak rozumějí jim, snaží se pochopit tyto duše, jiné, zcela jiné mentality, smýšlení, citu, temperamentu, kultury? Nemáme nic pilnějšího na práci, než hledět jim co nejdříve naočkovat svou kulturu, germánskou a nacionalistickou, abychom byli jisti, že z panenské země nevyjde nic, co by nás mohlo oplodnit, udivit, rozšířit nám oči. Nedovedeme chápat, ani se vžít do jejich postavení. Je to jiný rod, barbarštější, chcete-li, barbarštější v tom krásném pojetí, čistších smyslů, prostšího usuzování, nenakažen západem. Vy čtíte z jeho písní — jež jsou jiné než naše — vášnivý, sladký pach horského koření, křísťal tatarských potoků, dech tamějších lesů, pokoru srdce, tu slovenskou měkkou pokoru duše. My odvěkým zápasem s germánskou rassou nasáklí jsme i cizáckou kulturou, každý Čech zná mnohem lépe Götha, Lesinga, Hartmanna, Nietzschého, Hückla, Hegela, Schopenhauera, než jediného ze slovenských básníků. Máme zkaženou krev a nyní ji chceme čistit násilně francouzským filtrem. A tuto svou kulturu vnucujeme Slovákům, panenské zemi v kultuře, zemi nových možností národního a kulturního růstu, místo co bychom šli mezi lid a s utajeným dechem naslouchali tepu jeho srdce, vzali jej pomalu za ruku, měkce, jak bratr bratra a učili se. Ano, učiti se musíme a ne pohrdat. Ne se usmívat s povýšených hradeb svých zvětralých německých filosofů.

A zatím? Posíláme tam učitele, ne nejlepší, agitátory nešpatnější a barbarsky, barbarsky šíříme svou »kulturu« tak to činili všichni kulturní věrozvěsti. Ministr Šrobár není politik. To jsou samotáři žítě.

Andrej Hlinka. Aféra ružomberského faráře je nepříjemná věc. Andrej Hlinka odešel do Paříže přes Rumunsko, Jugoslávii, Itálii, aby tam v cizině protestoval proti způsobu vládnutí na Sloven-

sku. Jsme zásadně proti každé intervenci za hranicemi, neboť máme smutné zkušenosti s cizí »pomocí« z dějin. Avšak »audiatur altera pars«. Zatím vrátivši se farář byl v noci ze soboty na neděli 12. října zatčen a dopravě ze Slovenska, aby se zodpovídal z velezrady, když sám se byl před tím nabídl a nese plnou zodpovědnost za svůj čin. V Ružomberku byly bouře pro jeho zatčení. Nám je divno jedno: Proč v noci? Státníci, buďte moudří —!

Ernest Heckl zemřel. V srpnu zemřel v Německu muž, který upoutal k sobě nejen davy svými nevědeckými traktáty o vývojové teorii, již opřel živými svými kombinacemi, nýbrž i vědecký svět, který stavěl dlouho na něm své biologické vývody. Nejvíce zla natropil svým podvrtným učením o mňonismu, který hlásal u nás nadšeně páni F. V. Krejčí a F. Krejčí. Heckl zvrhl zjevené náboženství jako nesmysl, offěci se zdravému rozumu, a místo něho vytvářel cosi jako náboženství rozumu, vedoucí konec konců k materialismu. Měl v tom směru mnoho nadšených a oddaných žáků, kteří roznesli myšlenky svého učitele mezi nejširší vrstvy a dlouho bude trvat, než bude jeho učení vymýceno. Taký jeden stavitel světa! A jeden ze stavitelů germánského věku!

Hybné síly pokrokovosti. Spisovatel F. V. Krejčí ve své poslední knize »Naše osvobození« praví na str. 112. toto: »V naší republice bude pro většinu lidí výhodnější býti protiklerikálními, neboť takový jest duch stran v republice vládnoucích i duch našeho kulturního života.« Kvituje tato slova s povděkem. Tak, český člověče, který hledíš urvat v životě nějaký ten úřad, sinekuru, titul a moc, víš, kam se máš obrátit!

Konec básníka. Patří k tomu značná míra sebezapření, ustoupit závčas z veřejného života. Či pustit péro z ruky, když pece, jak se zdá, slunce stojí dosud v zenitu a národ cíl pořád ještě svého milá ka. Otakar Březina a Petr Bezruč jsou takovým vzácným příkladem. Ozvali se v literatuře svým osobitým, silným a výbojným tónem, vyzpívali tiseň, sladkost a nadělil okamžiku, aby se pak odmlčeli na celá desetiletí. A někte literární historie přes ně mlčky nepřicházi, vyrovnávají se s nimi v nesčetných komentářích. Oblil benec českého světa J. S. Machar tohoto sebezapření neměl. Vydař svého času několik silných knih; pověděl v nich vše, co v něm bylo umělecky cenného. Byl by tehdy udělal dobře, kdyby se byl odmlčel a neseslaboval lepší své minulosti literárními hračkami, veršovaným dějepisem a siláckými výpady. Rozměňhoval v nich jen myšlenky dfl. ve už vyčkávané, vytloukaje z nich stále ještě nový kapitál. A tak jeho poslední věci byly daleko horší prých; Machar měl už svou manýru, svou šablónu, již opakoval do omrzení. Těžko říci, jak dlouho by ještě žil tímto životem literárního penisty; fakt ie, že Machar opustil Vídeň, no pře- vratu kandidoval na místo ministra umění, k jehož zřízení však nedošlo a když tehle plán se nepovedl, přijal místo generálního inspektora českosí armády. Nechme stranou otázku, má-li pro tento úkol přiměřenou kvalifikaci, a také moment. Je-li tento tučně placený úřad, odkoukaný starému režimu, vůbec nutný, nestačil-li by na to ministr Národní obrany. Nám jde jen o konec Machara jako

básníka. Básník vojenský inspektor... jaká rarita! A jaká originální záchrana před úpimou básnickou sterilitou a senilností! Dřív bouřil proti Vídni a Římu, teď bude jezdit a inspicovat vojenské posádky a zvedat kázeň vinou bratra Klobáče značně pošramocenou. Uvidíme, jak se mu to podaří. Zdá se však, že vláda při volbě jeho osoby neměla, jako ostatně i v jiných případech, na mysli věc, nýbrž osobu.

A ještě Machar. O výchově mládeže prohlásil generální inspektor československé armády: »Denně věnováno bude tři čtvrti hodiny vojenskému tělocviku, jednou týdně budou pochody za vedení důstojníků a poddůstojníků. Poslední dva ročníky střední školy budou pěstovat cvičení s puškou a střelbou. Není to militarismus, ale příprava k míli.« Básníček, tak tomu bylo již za Franza Josefa.

Vysokoškolský profesor o náboženství. Ve dnech 14. července až 9. srpna pořádalo ministerstvo soc. péče zajímavý kurs pro péči o mládež v Brně, jehož účastníci se posluchovali z celé Moravy. O studentských kolejkách v cizině a u nás přednášel prof. české techniky Ph.Dr. Vladimír Novák. V debatě byla mu od jedné posluchačky předložena otázka: »Jak račte, pane profesore, hledětli na otázku náboženskou ve výchově našeho dorostu vysokoškolského?«

Prof. Novák odpověděl: »Chci odpovědět na tuto jednu otázku, ačkoli velmi nerad. Mám odhalit nejtajnější koutek srdce. Chci aspoň přibližně vyložit své osobní smýšlení. Nerad mluvím veřejně o tom nejsvětějším poměru, který člověka pojí s Bohem. Jest mi, jako by to bylo jakási svato-krádež, nechat nahlížet cizímu oku do nejtajnější svatyně. To se ovšem týká mé osoby, ale myslím, že v každém srdci lidském tento nevídnější koutek v srdci se udržel i tenkrát, když se člověk vydává za nevěřícího.

Já nejsem neznabožem. I ti, kteří jsou odpadlíky, mají tamé přesvědčení, že Bůh jest. — Mám-li vyložit, jak smýšlím já o náboženství studenta vysokoškolského, chci předem vyložit poměry angličky. Tam až dosud se ráz náboženský velice určitě udržel. V nejstarších kolejkách jest domácí kaple, která je pravidelně navštěvována. Tento náboženský charakter anglický jeví se i ve studentstvu norském a dánském, zejména i ve profesorstvu. Sám jsem byl hostem věhlasných dánských vědců, viděl jsem je klečící v modlitbě, sám jsem s nimi se modlil, a nikdy se za to stydět nebudu. Byli to vědci, jimž nejsem hoden rozvázat řemínky — a ti vzácní mužové se modlí. Neračte mně chybně rozumět. Nemyslím na nějakou určitou formu náboženského cítění. V Anglii, v Americe jsou tak různé sekty, je to zvýšení intenzivní nutnosti pobožnosti jednotlivce a stává se tu změna dle různého fečnického talentu hlasatele. Žádný se nad tím nepozastavuje. Věda nemůže překážet náboženství. Věda mně vždycky posnáhala vytříbiti své náboženství. Věda učí člověka hlehat to, co jest nám nepochopitelným, nevyslovným: Boha. A člověk, který toho nechápe, je k politování. Náboženství zušlechťuje srdce lidské a nemá s materiálním zájmem co dělat. Mám děti. Modlím se s nimi často. A rád se s nimi modlím. Ne pravidelně, ne modlitbu naučenou, ale dle vnitřní potřeby, nálady, slova starého žalmu, místo z Bible, píseň... Ale bojím se svých dětí, jejich čistých očí — jsem člověk, mnoho chyb zkalilo mé nitro a

tím také čistotu mých náboženských výkomů. Často se dětem vyhýbám, jejich otázkám — jest to více věc ženy o nich mluvit. — Přiznávám, jest taková nutnost, my ji nezapřeme.

Jsem rozhodně proniknut přesvědčením, že člověk, když celý týden žije za práci a ziskem, sedmého dne musí jít za Bohem, on potřebuje té chvíle, kdy by přemýšlel o svém poměru k tomu, jenž řídí hvězdy a světy.

I pro naše studentstvo je nesporně nutnou součástíou etické výchovy náboženství, ovšem bez vmucování jisté formy pro jednotlivce.

Velkého významu pro Anglii a Ameriku nabyl křesťanský spolek »The Christian Society«. V Anglii a v Americe docela dobře věděli, proč zachovávali ještě z veliké části náboženský charakter universitního studia, znají velký jeho význam mravní síly a váží si ho velice. Student přichází na vysokou školu ne jako zralý člověk, tím ho učení teprve tuý zápas se životem, a nejlepšími rádcem jeho mravního života jest nesporně náboženství, myšlenkové sblížení k vyššímu cíli — vnější výkony k tomu nabádají a myslím, že by měly být také trochu povinné neb nucené.

Prof. Novák pronesl ještě řadu dojemných slov a myšlenek a končil:

»Člověk bez Boha nemůže být, jako rostlina bez slunce. Člověk nemá jen rozum, ale i srdce. A když se ocitáme v rozporu rozumu, tak zvané vědy, se srdcem, posloucháme srdce a budeme šťastnější!«

Toto otevřené vyznání uznání vědce a přítele studentů zajisté jen zvyšuje jeho vážnost. Druží se čestně k výročkám našeho českého vědce profesora dra Fr. Mareše, jenž stejně hlásá potřebu náboženství v životě i ve škole.

Třtina větrem se klátící. Oficiální mluvčí soc. demokratického českého světa, pokud se uplatňuje nejen hospodářsky a třídně, nýbrž i literárně a kulturně, spisovatel F. V. Krejčí postavil během války řadu prognos, jež pozdější průběh událostí obrátil úplně vzhůru nohama; tvrdil v »Dobře«, že »dřív ještě, než na bojištích světové války padli první konkrétní lidé, sklátilo už samo fiktum války do prachu několik abstraktních lidských typů. Jednou z těchto prvních mrtvol byl estéta, a zatím estétství z českého života nevymizelo, naopak vegetuje dál, právě jako dřívce; vše, co válce předcházelo, prohlásil Krejčí za věroješek: Zolu i Wagnera. Tolstého i Bebeše za předy erejšek pak Vrchlického a Čecha, Nerudu a Smetanu; tvrdil, že ztratil na své působnosti, že budou jinak hodnoceni, že rok 1914 »přetřásá ostře a hluboce život každého téměř jednotlivce a to tím hlouběji a ostřeji, čím kdo výše stojí na stupnici intelligence a čím bohatěji bere účast na životě celku, kterého mechanické třídní ukázalo se bezdůvodným; tvrdil, že válka přiblíží člověka k člověku, že »vzvinula mezi obyvatelstvem státu všeobecnou atmosféru lidského tepla a solidarity« a přece je známo, jak ve skutečnosti vykopala hlubokou propast mezi jednotlivými stavy. — Zkrátka F. V. Krejčí nebyl prorokem právě šťastným.

Než to všecko konec konců byly by jen neskladné hračky; závažnější jest, že Krejčí byl a jest i průbojníkem nového náboženství a že se v těchto fundamentálních a na výsost závažných problémech ukázal byt povrchním diletantem, vlastnost to tím méně odpustitelná, čím osudnější jsou otázky, jež jsou v sázce. Nezajímá nás Krejčí osobně;

nám jest představitelem a typem určité kategorie lidí, rozšesších se s křesťanstvím a Bohem, ale při tom přec jen citících, že bez nějakého náboženství člověku žiti nelze. A tak horečně hledá jeho surogát a těchto jeho žalostných pokusů a ještě žalostnějších výsledků chceme si zevrubněji všimnout. Budeme se při tom opírat o jeho tři knihy: o propagační spisak »Světový názor náboženský a moderní«, vyšlý těsně před válkou, pak o knihu esayí z r. 1916 zvanou »Doba« a konečně o jeho dílo nejnovější, »Naše osvobození«, objevivší se na trhu knihkupeckém v minul. týlnech. Uvímíme, jak se v nich způsobem lehkomyšlným a nezodpovědným, přímo šarlatánským hazarduje s nejvyššími a posledními hodnotami lidského života a jak ubohou třímou stává se člověk, který se odvrátil od odvěkých studnic učení Kr.stova a hledá jich náhradu v nějaké kalužině, aby ji za chvíli opustil a tápal zase jinde. Případ je charakteristický pro český život a je dokladem české mělkosti, nevázanosti a plochosti.

Ve výše zmíněné předválečné brožuře jest F. V. Krejčí nadseným apoštolem monismu. Nevěří v Krista a jeho božství ani v lidskou duši, nezná vůbec osobního Boha... důvodů své nevěry celkem ani neuvádí, nýbrž přichází s hotovým faktem: Nevěřím. Cirkvi a náboženských sekt jest prý na světě bezpočet, »pravdu z nich nemůže mít žádná a takováto absolutní, věčné a božské pravdy vůbec není.« (Str. 12.) Ale pouhá negace člověku přec jen nestačí. »Zatím co jednou stránkou své bytosti pravíme ne, musí druhá již říkat ano; zatím co jednou rukou odmítáme a popíráme, musíme druhou hledati pod sebou něco plného, kladného, nemáme-li utkvěti v prázdném vzduchu.« — »Odmítala-li víra náboženská, nasvědčuje to jen tomu, že se v duši zatím zrodila jiná. Když se pod námi propadá půda starého náboženského názoru, na níž jsme byli vyrostli, nesřítili jsme se do propasti, neboť zároveň nám již byla zatím vyrostla křídla, jež nás přes propast prázdné negace přenesla na novou pevninu.« — »Zamítáme útěchu náboženství, protože naše duše je plna útěch nových, přijatelnějších a radostnějších.« (Str. 24—25.)

Jaké jsou to útěchy? Jejich výhodou prý jest, že se opírají o poznání vědecké a ne o nějaký náboženský mythus. Při tom není člověk nijak absolutně vázán, neboť prý »jsme kdykoliv hotoví vzdát se dosavadního názoru o nějaké věci, jakmile se vyskytne názor nový, jímž onen prvý jest vyvrácen nebo shledán nedostatečným.« (Str. 28.) Jinými slovy: stane se jednoho dne, že nějaká t. zv. vědecká pravda, o níž jsme své nové náboženství opřeli, se pod tíhou rozumových argumentů a nových poznatků zhroutí jako domek z karet. Ovšem podle F. V. Krejčího neuvede to člověka do žádných rozpaků. Jako si občas vymění špinavou košili či odloží roztrhaný kabát, s tímž klidem provede záměnu i ve svém myšlení náboženském... Vždyť absolutní pravdy není, jest jen pravda relativní — ba snad je tolik pravd, kolik je na světě lidí.

Než nezabočujme! Tedy na podkladě vědeckých poznatků, jich filosofickým doplněním dojdeme se nového náboženství, t. zv. monismu. Ovšem i věda má své meze a svou Achillovu patu. Neboť »všecky vědy vybíhají na konec jako mys do moře, kde končí nevinná země a všechno se ztrácí v mlhách a tmě. Totéž hranice poznatelného; za ní počíná hádanka bytí říše Nepoznaného a

Nepoznatelného.« Obyčejný člověk by v tom viděl snad kámen úrazu. Ne tak náš F. V. Krejčí. Podle něho jest to vlastně »přednost dnešního člověka, že se dovede zastavit s mužnou resignací na hranicích poznání a že jej nerozřešitelnost světové záhady již tak neděsí jako člověka starých dob, jenž ve své dětinné nedočkavosti a bázlivosti přijímal dychtivě poukázky na věčnou spásu z rukou nejbližšího kněze, nestaraje se, dají-li se srovnat s rozumem a skutečností.« (Str. 37.)

Nuže na místo dogmat náboženských, tvořících organický, ucelený a neměnný celek, idea monismu! Dle Krejčího je obdivuhodně pružná, neboť »jest to idea, kterou mohou nejrozličnější lidé pojímat svým způsobem, dle vrozených dispozic nebo svého povolání, buď přírodovědecky, či více duchovně, ethicky nebo i básnicky, reálně nebo do jisté míry až mysticky.« (Str. 51.) Pěkné to mixtum compositum! Hotový jídelní lístek, jak si kdo poroučí...

Svoji propagandu pro moderní náboženství shrnuje F. V. Krejčí v následující konečné kredo: »Monismus nás učí býti lidmi moderními, jejichž názor a morálka vyrůstá z jejich přítomného života a ne z bájí před tisíciletími někde na Východě vymyšlených. V tom je jeho rys radostné a naděné výbojnosti, v jeho morálce projevuje se mužnost a síla dnešního člověka. Tím však není řečeno, že monismus, odklízí-li radikálně ze světa zbytky starých věr, nemá k ničemu účty. Jeho pohled do vesmíru není vyzývavý ani domýšlivý; monismus neříká svým stoupencům, že všechny záhady jsou rozřešeny a věda že má recepty pro všechny lidské rány a strasti. Nikoliv, monistický život znamená respektovati šetrně hranice lidského poznání a skláněti se s pokorou před nepozatelnými záhadami. Znamená to dokonce i chovati v srdci jisté city zbožnosti. Zbožnost monisty — toť pokorné rozechvění dnešního člověka tváří v tvář divuplným dějům vesmíru, láskyplná vroucnost jeho, s níž se dovede zahledět do tajemství života na zemi, smysl pro velkolepou poesii, jež dýše z hvězdné oblohy, šumu moře i hukotu lesů.« (Str. 74—75.)

To bylo tedy Krejčího nové náboženství, v němž měl člověk nalézat odpověď na nejbolestnější problémy lidské duše, jež mu mělo rozřešit záhadu života i smrti, jež mělo být jeho utěšením i doufáním, jeho základním tónem, jeho programem, jeho alfou a omegou...

Toto náboženství F. V. Krejčího na německých vzorech Ostwaldovských a Haecklovských pracně vybudované a horlivě šířené mělo však život ubohé jepice. Přišla válka a zašlo žalostně jako prasklá mýdlová bublina. A nebyl to nikdo jiný, než opět Krejčí, který nad jeho hrobem zavěšl píseň pohřební. Jaká ironie! Za dva roky přišel totiž Krejčí v »Době« k názoru, že Ostwald a Haeckl jsou — včerešským! (Str. 66.) To jest: co ještě včera mělo nám být smyslem, naplní a posvěcím život, lež dnes ve škarpě silnice... Včera ještě »z hvězdných nekonečností oblohy, z vělebné zákonitosti přírody, z jejího rytmického, vzájemného splývání života a smrti vanulo člověku do tváře něco útěšného. Život udržujícího a posilujícího«, včera ještě člověk dával »letět své myšlence do bezmezných prostorů a v zábosech s hmotou, v ovládnutí pozemské přírody učil se novým ctnostem a novým způsobům hrůdnosti, dospíval k pocitům větší svobody, hrůdnosti a síly, než jaké mohl mít člověk dřívějších dob, jehož

synbolem lidství býval zkrvavený kříž — ale dnes (t. j. 1916) tento vývojový proud jest válkou přetržen... (Str. 91.) (Pokračování.)

LITERATURA

Již dlouho neobjevil se v české literatuře muž, spisovatel, který by stál nad prostředností. Plaveme s proudem, tím zdá se i býti vystiženo naše literární tvoření posledních pěti, šesti let a není jinak ani nyní. Knihy se sice vydávají, knihkupectví oznamují původní novinky, ale je obtížno hledat něco vyššího.

Český spisovatel jako každý téměř český člověk, zvykl si, zdá se, toliko na užoučký proužek země a jejích poměrů a zvyků, na Prahu. Neříkám ani, že by znal celou oblast naší země, ani tím netvrdím, že by byl národním básníkem či umělcem. Dovedla ho zakřikout ostrá a nespravedlivá censura rakouská? Genius, umělec stojí nad vši malostí a jako prorok omilostněný volá v kraj a zpívá nádhernou píseň o kráse a Pravdě. Vrhá své slovo, vytržené ze srdce plného bolesti ze vši malosti, slovo velebné a majestátní, do řad a velitelsky žádá, aby byl poslouchán. Je mu dusno v úzkých poměrech a touží vzlétnout jeho duch na hory, aby se mohl volně rozezpívat. Říká se, že genius přišel buď příliš brzy nebo příliš pozdě. Obojí jest hluboce pravdivé. Naši spisovatelé jsou úplně ve vleku doby. Ona určuje jejich tvoření. Je-li ona malou a sudičskou, je-li na něž s Krásnem a Pravdou, je-li napojena malými a nemohoucími myšlenkami, jsou tací i spisovatelé. Jsou to synové země a Krásno, které jest cílem spisovatelovým, vznášeli se ve výšinách a je třeba k ní vzlétnout a obejmout ji, pokud je to možno. Kdo se vyšinul u nás poslední dobou, kdo stojí nad touto prostředností, toť Jaroslav Durych.

J. Durych vrhl před nedávnem v řady našich spisovatelů ohnivou pochodň. Vykřikl z plných plic proti prostituci umění a umělců, kteří postavili se do služeb stran. A do služeb jejich vymezeneho programu. Umění přestává býti uměním a stává se žurnalismem. Nemůže projádnout své myšlenky, nekonvenuje-li program strany. Durych chce, aby umění stálo nad vším.

J. Durych vydal své dílo »Na horách«. Nazývá je pohádkou, ježto skládá se ze tří pohádek. Snad nevystihují tím plně obsahu knihy, ale ten únik ze světa skutečného mi tak říká. Osoby jsou na horách, jednají na horách, kde jest čistší atmosféra. Jsou takové zvláštní, i Kristína i Pavla. i Jan, i princ a zvláštní jsou i jejich osudy a zvláštní i zápletky dějové. Ale vše je tak čistě pojata a tak čistě podáno, jak to dovede Durych. V jednom čísle Demlových »Šlépějích« se rozepisuje spisovatel, jak tvoří, či jak tvořil. Mluví o svém básnickém dle. o »Cikánčině smrti«. A vyčtete z toho a vyčtete i z »Cikánčiny smrti« a ořtomoného díla neobyčejnou svědomitost. Připadá mi Ruskin, který se kdesi vyjadřuje, že umění jest práce, práce opravdová. Durych pracuje i ten nejpřesnější motiv, tu nejpřesnější píeču. Jen si všimněte jeho prací uveřejňovaných v »Cestě«. Stil Durychův je tudíž ukázněný. Mnohdy již již se rozpíná, a tu semkne své slovo v pravý čas. Volí slovo a umísťuje je vždy na jeho místo.

Jan Vrbu všimá si ve své knize »Boží mlýny« Chodů, jejich života, jejich zvyků a hlavně povahy. Chod jest dobrý, spravedlivý, zbožný,

ale i tvrdohlavý. Zabere-li se do něčeho, neupustí od toho, ať to vede třeba ke katastrofě. Zde se jedná o křivou přísahu. Křivě přísahá člověk, a Bůh mlčí. Když konečně promluví Soudce jediný, pak jest jeho hlas hrozný. »Boží mlýny melou pomalu, ale jistě«. Psalo se o tomto románu, že jest příliš naturalistický a špatný. Není tomu tak. Myslím, že realism Vrbův jest zdravý a každý se může naučiti z díla leccemus dobrému. Jen bych vytkl, že jest znáti u Vrbu příliš vliv Baarův (Poslední soud) a Klostermannův.

Hlavně jest zaplaven český svět brožurkami. Jest jich mnoho a mnohé z nich by měly býti vyhozeny dříve, než se objeví na trhu. Dnes jako by chtěl každý národu něco říci. Píše, píše, co píše, nestojí za nic, ale nevdá, aby výplod ten se stal první knížkou nějaké nové knihovny. Již je těch knihovniček tolik, že člověk neví, do čeho by se pustil dříve. Nejvíce však se píše o náboženství, říká se tomu: řešení církevních problémů, a není téměř knížečky, aby se o něm nemluvalo. Ale jak se mluví uhoze! Cítíte ze všeho, jak omezeným jest obzor českého člověka.

Zájmem o cizinu, hlavně o cizinu slovanskou, stoupá i počet studií o ní pojednávajících. Jsou to hlavně spisky reformační, ale zatím plně vyhovující touze čtenářů. Ba byla již zařizena zvláštní knihovnička, kde vycházejí díla spisovatelů té země. Mám knižnici »Poznejte Ukrajinu,« kde uveřejňuje své studie i vědec tak seriosní, jakým jest univ. profesor dr. Máchal.

PŘEKLAIDY

Francouzská literatura rostla za války a byli to duchové hlubocí, velcí spisovatelé, kteří čerpali suety ke svým pracím z válečného pole, neb aspoň ovzduší. Počet revuí ve Francii byl značně zmenšen, mnozí spisovatelé hrdinně padli v bojích, ale zbyli mnozí, kteří ze všech mnohých hledisek se snažili vystihnouti vliv války na duši lidskou, na lidstvo vůbec. Všimneme-li si poesie, nečteme jmen menších než jest Claudel, Casquet a Valéry, jichž válečné písně mohou se rovnati těm nejkrásnějším veršům, které vytvořili dříve. Což říci o Maurrasovi a Barrèsovi, kterýžto poslední byl takovým strážcem bdícím nad Francií a burčující ji. Když umdlěla již, volal k ní skoro jako kněz, stavěl ji před oči veliké činy jejích synů, zdůrazňoval jí, že ona jediná jest určena nésti světlo lidstvu a sílu a vykoupiti budoucí radost. Všim tím mluví jeho »Věčné rysy Francie«, přeložené do češtiny. Vypravuje se o Barbey d' Aurevillym, že za války s Pruskem, v letech sedmdesátých, chodil v ulicích pařížských, po hradbách a vléval v nitro vojínů zášť proti Prusku. Je ostatně zřítí na jeho kritických pracích z oné doby, v nichž se dotýká literatury a umění německého, cosi jako odpor. Nuže, připadá mi, že Barrès dovede rozplamenit svým slovem, v němž se chvěje celá duše autorova, všechny jeho bolesti i nesmírná láska k Francii, která jest mu »gestem Boha«.

Prvním snad románem, k němuž jest čerpán děj z ovzduší válečného, jest P. Bourgeta »Le sens de la Mort« — »Smysl smrti«, přeložený i do češtiny a vydaný u Topiče. Po tomto vydal druhé své dílo, rovněž nasycené vzduchem bojů, »Lazarinu«, přeloženou a vydanou v knižnici »Evy«. P. Bourget zůstává i ve svém románu vědcem.

leckdy až suchým a nezáživným. Jsa bystrým psychologem, propitává, rozanalysuje nitro své osoby s úzkostlivostí svědomitého operátora. Jeho osoby, z valné části odchované materialisticko-positivistickou filosofií, jsou neukojeny. Buď končí v zoufalství jako slavný chirurg ve »Smyslu smrti«, nebo jdou k Bohu jako důstojník v »Lazarině«, zám. v »Žáku« atd. Procházejí všemi pochybami, jsou lámány vši bolestí neukojené duše a těžce krácejí k Pokoju. Bourget zná člověka a zná i cesty, po nichž stoupá životem. Ví zároveň, jak obtížné jest ono stoupání, kolik vyžaduje sil a kolik pádů. Ale zná zároveň omu radost, když duše, usmířena, stane před oltářem. Lícení jeho není syté, nemanáší příliš barev, uchvacuje spíše pravdivostí, s jakou kreslí osudy svých osob. Nejraději si všimá lidí inteligentních, prodává u nich se zvláštní láskou, ježto ony jsou s to rozlútit jeho zájem. A ve Francii jest též inteligencí hojně čten a není z posledních, kteří silně a blahodárně působí a vychovávají a vedou k Pravdě.

Do českých bylo přeloženo rovněž dílo spisovatelky francouzské, »Pohlavní bodina« od Rachilde, dílo nedosahující nikterak výše »Voditele vlčiče«. Spisovatelka hledí zachytit a podat člověka, jenž hluboko již klesl mravně. Je mu »žena nezbytností a styk s ní. Při tom, a to dovedně, kreslí několik zrůd ženských i mužských ze společnosti velkoměstské. Celkově jest dílo hrozně unavující. Překlad p. Tichého jest výstižný a vypravění ladné.

U Vilímka bylo vydáno dílo »Strach ze života« od H. Bordeaux. Lidstvo se bojí života, poněvadž se bojí obětí a bolestí. A přece život, který jest láskou, obětí vyžaduje, ba jest bez ní nemyslitelný. Proto i lidstvo, malé a bojí se každého činu, není schopno rovněž opravdové lásky. Není ji schopna a přechá před ní Alce, i její kolegyně a celý ten maloměstský, prostřední svět, který spisovatel líčí. Proti těmto strachujícím se staví autor duše silných, a tou silnou jest matka, sdílící svoji sílu, získanou utrpením životním, své dceři Pavle a druhým dítkám. Jest zde dvojitý svět, jeden slabých, druhý silných a ten vítězí. Ne strachovat se života, toť slahost, nýbrž bít se se životem a vítězíti. Nejsnáze vítězí se láskou a vírou v Prozkvetlost a odevzdaností do vůle Nejvyššího. Charakteristiky jednotlivých osob jsou výstižné a umělecky podané. Prostředí pěkně vykresleno. Ve Francii bylo vydáno dílo to více než ve stu vydáních za necelých patnáct let.

Válka urvala Francii též několik spisovatelů, duši opravdu jedinečných. Mezi prvními oběťmi války jest Ch. Péguy, který padl v srpnu 1914. Duch hluboký, svérázný básník, nadšený opěvateľ Johanky d' Ark, tvůrce literární skupiny, soustředěné kolem Čtrnáctidenní revue, »Revue de la Quinzaine«, padl zasažením koulí. Péguy jest básník jemný a něžný a dobrý. I když

zasahuje ironií a rani. — Kt katolíkům se přihlásil svým dílem »Mysterium utrpení a lásky Johanky z Ark«, dila tak prostého, že až žasnete při jeho četbě. P. počal psáti prosou a končí veršem, v němž vše zvoní. Jest Bretoňcem. — Druhým umělcem vyrvaným válkou jest Adrien Mithouard. Byl rovněž lítkem Církve římské, a přece milovaným synem Francie. Muž slova a myšlenky, slova zářícího a pravdivého. Mohl by býti nazván »maire de France«, jak píše Nouvelle revue française.

J. K.

UMĚNÍ VYTVARNÉ

Pan M. A. Zajíc vystavuje v Rubesově salonu své mezzotinta. Provedl své mezzotinto podle návrhu Fr. Asprúcka, vynálezce tohoto způsobu rytí do hloubky. Zajíc zdržoval se dosti dlouho v Africe a proto vyzá si hojně sujetů ke svým pracem z tamního prostředí. Zdá se mi jeho dílo krásným. Některé obrazy vtisknou se hluboce v paměť. Jen abych mluvil o »Židu«. Jest v něm cosi rembrandtovsky strhujícího. Úžasná propracovanost všech vrásek, nevystihlý pohled, jemné odstínění. Toť snad nejlepší dílo z celé výstavy, ač nezavrhuji nikterak jeho krajinek, v nichž snoubí se ladné světlo a stín, scenerie krajiny s tannicím se obzorem. Tu a tam týčí se strom, proti tvrdým skaliskům, jimiž prodírají se odvážně vlny. Témě hory ztrácejí se v mědi oblak. Tekoucí voda, v níž jakoby se skrývaly paprsky zanadávčího slunce. Ulice ubíhající před vašim zrakem. Jak dovedně a opravdově umělecky vyřešil mistr ten problém. Má vůbec smysl pro přírodu, pro její změny, pro její poesii. Jako umělec pracuje s opravdovou virtuositou a pochopením.

J. K.

Karel Leger, český básník a spisovatel, dovršil 21. září šedesát let svého života. Počal básněmi svoji tvorbu a později přešel k prose. Pochází z Kolína, kterýžto kraj dýše i v jeho díle. Ve svém prvním díle »Versích« objevuje se jako básnělovník Vrchlického, ač mnohdy zahrál i tam a krásně na svoji vlastní strunu. Jest epik, který široce vypravuje. Hlavně ie to zřítí v jeho realistických románech a povídkách, mnohdy i dosti ostře ironisujících. Dílo jeho jest rozsáhlé. Náleží do skupiny literátů, seskupených kolem časopisu »Zvonu«.

Leonid Andrejev, oblíbený ruský spisovatel, zemřel na svém venkovském sídle. Jeho dílo jest prosyceno chmurným pesimismem. Patří do života, který se mu jeví studnou utrpení, jeho osoby, mnohdy chorobné, jakoby byly určeny k smrti, dříve než promluví a začnou jednat. Poslední dobou vrhl ve svět své hlasité a úpěnlivé »Spaste«, volající a prosící Evropu o pomoc zuboženému a trpícímu Rusku. —

L I S T O P A D
1 9 1 9

M Ý Š L E N K Y O S O C I A L I S M U U M Ě N Í , N Á B O Ž E Ň S T V Í A P O L I T I C E .

J. ŽAL:

T R N K Y

*Modravé trnky
dozrály na keři skrčeném v kamení.
Na každém rameni
vyrazil trn a zahořklý plod.
Neklňte keři,
kdo vztáhli jste po plodu nahou ruku
a do krve byli zranění.*

*Květ, který v máji bíle kvěl
a v podzim hořce zrál,
bolestí srdce živil svoje plody
a zradou nedozrál.
Kdykoli vidím ruku bílou
a krve znamení,
vzpomenu vždycky na svou mrtvou milou
a trnky v kamení.
Pod mými víčky — v stráni — jak dávný sen
zahoří jeřabiny*

*Vzpomínám na vás. Vzpomínky neporani
a dnes je podzimní, smířený den.*

*Vy jste mne zradila, já jiné zas zradil,
každý jsme druhému něco vzal
a ničím nenahradil.
Bílý květ zvald, když vydal vonný vzdech*

*a po čase uzrál
v zatrpklý úsměv na retech.
Rožkoš povrchu se v hořkost u dna srazí.
Neklnem sobě
vrahům neklnou vrazi.
Polkám-li vás za dne, lhostejně pozdravím,
však přece — vím
za měsíčných nocí
scházíme se tajně na jediném hrobě.
Na každé straně jeden stín
stojíme němi nad obětí vlastních vin.*

*Naše dvě cesty, dvě cesty bílé
rozběhly se navždy na daleké míle.
V soumraku za námi zůstaly křižovatky
a já se již nevrátím nikdy zpátky.*

*Dávno již usmířen na jiné mířím cíle.
Však jednou,
až obláčky bílé po nebi se zvednou,
zavolám do výšek na ně:
„Vyříd'tě, bratři, mé dávné milé
kdes na východní straně,
že za všecku radost i hořké chvíle,
za její lásku, za její zradu
kýlci růží k nohám jí kladu.*

CLARTÉ, LIGA INTELEKTUELNÍ SOLIDARITY PRO VÍTĚZSTVÍ SPOLEČNÉ VĚCI MEZINÁRODNÍ.

Vyhrocení protiv, tak bylo by lze charakterisovatipředválečnou společnost evropskou. Hluboká propast zela mezi dělnictvem a zaměstnavatelem, mezi kapitalismem a nemajetnými vrstvami. Cítilo se všeobecně, jak nespravedlivým jest ono hromadění veškerého kapitálu v rukou jednotlivců na úkor ostatních vrstev, najmě dělnických, a volalo se po nápravě. Stávka za stávkou, sjezdy socialistů jeden za druhým, nenávisť obápná, toť asi předválečný stav. Klamal by se však, kdo by myslel, že zůstalo jen při těchto vnějších formách. V čele socialismu stáli beze sporu duchové, kteří propracovali se svým rozumem a svou inteligencí k hlubšímu pojetí problémů stávajících, kteří snažili se proniknouti k samým kořenům zla a vytýčiti nové směrnice pro šťastné společné soužití jedněch s druhými. Je přece nemyšlitelno, že by třeba zásady bolševistické, hlásané od 1917 na Rusi, se byly zrodily teprve úderem války. Každý, kdo trochu sledoval ony sjezdy mezinárodní sociální demokracie, musí doznat, že již na nich se objevila nejedna myšlenka, která jest dnes hybnou silou bolševismu, a rovněž musí doznat, že pohnutkou všech těch jedinců, bortících starý řád i ruských bolševiků, bylo vědomí o zpuchřelosti stávajícího světa a poměrů, že třeba provést radikální reformu. A cílem všech těch snah bylo: dobro. Zdálo se, a v tom zdání je hluboká pravda, že život proletariátu není prostě lidským, jako nebylo a není důstojným tvora, jímž jest člověk, ono rozmařilé a rozkošnické žití boháčů, v jejichž rukou se staly peníze kletbou, přivolávající všechny pozdější hrůzy.

Ovšem, nesmí se zapomenout nikdy, že to dobro, po němž prahli a o něž bojovali socialisté, bylo vždy rázu materiálního. Neneslo se nad obzor lidského života, značilo fysické ukojení či zmnožení tělesných potřeb. A přece mohli bychom se tázati a právě na základě tohoto pojetí dobra, jakým právem materialistický socialism, jehož cílem jest mít se dobře, a kterému nedává žádného korektivu mravního křesťanství, vytýká kapitalistům, jejichž cílem jest též dobro materiální: mít se dobře, jakým právem jim vytýká jejich hromadění. Schází u jedněch i druhých jeden závažný prvek: Láska, která by setřela protivu a byla jediná s to uskutečnit opravdový

komunism, založený na rovnosti, bratrství a svobodě všech.

Myšlenky socialismu byly hlasány velikou většinou lidmi ze židovské račy. Ať již proto, že mohli se skrýti za ně, či získati si jimi příklonnost dělnictva. Ale každý ví, že jest židovstvu materialism příliš vhodným, že žid v první řadě cenívá u všeho materiální stránku. Je tudíž pochopitelno, když celý směr myšlenkový bude zabarven materialisticky. Nesmí se zapomenout, že v Rusku žid je daleko inteligentnější než ostatní.

Půdou úrodnou pro nové myšlenky bylo Německo, které i technickou kulturu co nejvýše vzneslo a z velké části na ní založilo své první postavení mezi velmocemi evropskými. Jinak musí býti chápán socialismus i přijímán u národa třeba ruského, u toho lidu, v jehož nitru trvá ta touha po spravedlnosti a království Božím na světě. Nutno chápat duši ruského lidu tak, jak ji zachytil nesmrtelný Dostojevský a Tolstoj ve svých románech, o nichž kdosi velmi bystře pravil, že byli vičníky dnešního rozvratu. Bolševism je hnutí speciálně ruské, a přihlédnete-li hlouběji pod povrch hrůz revoluce a šílených vražd, jichž ruský mužík je jen materiálem, neslyšíte také kdesi na dně onu mravní vášeň po jiném království, nedořečnuté a nalomené citáty evangelia chudých? Ač nemáme správné představy o všem, čím dnes stůně Rusko, tož přece, mohli by vrazi a paliči tak dlouho vzdorovat celému světu a národu? Ba přicházejí zprávy, že se spojují všichni socialisté ruští a intelligence ruská proti armádám Kolčáků a Denikinů, aby bránili kladů revoluce. V té tmě, jež leží na Rusi, jako noc probleskují modravá světla nových zítřků a úsvitů.

Válkou byly vneseny v život nové hodnoty. Myšlenky, které nemohly býti zadrženy bajonety a utlučeny kolbami a hlavně myšlenka o rovnosti všech, jež jest hybnou silou i bolševismu, zapálila oheň v mnohých hlavách. Bolševism je napadán, ubíjen, vyhlašován za zlo, a zatím na západě, v zemi, již se vše kofí, vystávají lidé opravdové intelligence, velcí básníci a umělci i jiní dělníci ducha, aby se za ten program postavili. Mním skupinu „Clarté“, jejímž prvním a nejdůležitějším tvůrcem jest H. Barbusse, autor románu „Le Feu“.

Tento duch veliké inteligence i velikého srdce prožil veškeru bídu v letech válečných, zřel hrůzy válečné a v jeho nitru vystupovala touha naplnit lidstvo pokojem, založeným na rovnosti a svobodě všech. Jeho román „La clarté“, toť súčtování s minulostí a vztyčení nových směrnic. V něm sestupuje k samým kořenům věci, jde k samým pramenům a odhaluje, kde tkvělo zlo, jímž byla zamořena celá společnost. Zároveň poukazuje, kde a jak dlužno stavěti. Lide světa, vyvrhni ze svého středu despoty a krále, kteří dusili tvoji svobodu, a zříd republiku republik, v níž by všude a ve všem vládla rovnost. Vnes onu rovnost do všech svých konů a činů. Všichni, ať proletář, oděný v ušpiněné hadry, ať bohatec žijící v blahobytu, ať dělník obrábějící svou rukou hmotu, ať zaměstnavatel, všichni si buďte rovni! Ženy ať jsou sociálně rovny mužům! Nejsou zde jenom proto, aby byly rozkosí mužům. Vše se musí opírat i o ně, a je tudíž nezbytno, aby byla přetřhána pouta, jež je dosud vázala, a tím se zdvojnásobila lidská svoboda. K naprosté rovnosti patří společné zákony práce, výroby a obchodu: „Rozkouskování těchto vyšších organizací sociálních i mravních národností, nebo úzkými spolky národů, je umělé, libovolné a škodlivé. Jsou jen zájmy osobní a zájem všeobecný.“ Proto zrušeno ono sevšemohoucnění vlasti, zrušeny i vojenské hranice a překážky hospodářské a obchodní. Každá vlast stane se silou mravní nebrutální. „Potlačíš vraždu a loupež, ale zdeptáš zároveň modlu, pro niž se stavěly chrámy, tvůj rozum, obrovsky vypjatý a rozpjatý ti bude vůdcem. Světová republika je nevyhnutelný důsledek rovných práv všech na život. Vycházejíce z pojmu rovnosti, dojdeme k lidové internacionále. (Viz Cerven, II, 26.)

Všimneme-li si prohlášení skupiny „Le devoir des Intellectuelles“ zříme jak jedno vyvěrá z druhého, či lépe, v obou vane týž duch. Válka zhroutila vše jen zdánlivě. Zdaleka neodstranila oné nerovnosti, ani zápasu dvou vrstev. Je tudíž úkolem dělníků duchem, aby zakročili, připravujíce vládu ducha. Nestačí již ojedinělé hlasy, ty by zapadly v té nesmírné poušti světa, a přec jde dnes o život a pokoj všech. Je třeba k uskutečnění společné vůle všech vědoucích, v jejichž myšlení jest opravdová shoda. Bylo dlužno založiti skupinu, aby pracovali všichni k jednomu cíli. Nejen slavní spisovatelé a hlubocí vědci, nýbrž všichni, kteří přemýšlejí, ať učitel, ať student, ať mladý socialista, „všichni, kteří se obětují velkomyslně utr-

pení a štěstí lidí, všichni a všechny mohou prospěti účinně naší snaze. Tous ceux dont la générosité se voue à la souffrance et au bonheur des hommes, tous et toutes peuvent contribuer efficacement à notre effort.“ (Le devoir des Intellectuels.) Všichni mohou tvořiti skupinu dělníků duchem „Clarté“.

„Clarté“ bude pracovat k tomu, aby připravila Vsesvětovou Republiku. Chtějí odstranit skutečné hranice, zničit militarism, uplatnit čtrnáct bodů Wilsonových, chtějí úctu k životu lidskému, volné rozvíti individua, sociální rovnost všech, mužů i žen, povinnost pracovní pro každého schopného občana, vytýčení práva, aby každý měl ve společnosti místo, jehož zaslouhuje svou prací, svými schopnostmi nebo přednostmi, potlačení výsad rodu ať jakýchkoliv, reformu se stanoviska internacionálního, které jest absolutním východiskem všech zákonů, ovládajících lidskou činnost: Práce, Obchod, Průmysl. „Ils travailleront à préparer la République Universelle, hors de laquelle il n'y a pas de salut pour les peuples. Ils veulent la fin de tous les militarismes. L'abolition des barrières factives, qui séparent les hommes, l'application intégrale des quatorze points Wilsoniens, le respect de la vie humaine, le libre développement de l'individu borne par les seuls besoins de la communauté vivante, l'égalité sociale de tous, hommes et femmes, l'obligation au travail pour tout citoyen valide, l'établissement du droit de chacun d'occuper dans la société la place qu'il mérite par son labeur, ses aptitudes ou ses vertus, la suppression de privilèges de naissance, quels qu'ils soient, la réforme selon le point de vue international, qui est le point de vue social absolu, de toutes les lois réglant l'activité humaine: Travail, Commerce, Industrie.“ (Le devoir des Intellectuels.)

Toť asi program „Clarté“, za nímž nestojí lidé malí a bezvýznamní, nýbrž umělci a vědci prvotřídní. Nelze myslit, že by Tito nebyli promysleli program, jež chtějí praktikovat. Či by se sytili jen bombastem slov, neberouce příliš vážně jejich hlubokého smyslu. Všim právem mluví o nich Barbusse v listu „L'Homme“, „Člověk“, c. 5550 v článku napsaném „Le Groupe „Clarté““ Ti spisovatelé, jichž jménem mám čest pronášeti jejich rozhodnutí, tvoří podivuhodnou elitu; a s radostí i hlubokým pohnutím mluvím jejich jménem. Jejich hodnota představuje morální sílu, jejich díla jim získala nesčetné příchyl-

ných přátel; stavějí svůj veliký a silný vliv do služeb ideí.“

Nuže, kteří stojí za myšlenkami takto hlásanými? Podněcovatelem jest H. Barbusse, autor dvou silných románů „Ohaň“ a „Svitu“ La Clarté, duše prahnoucí touhou všem pomoci. Blasco Ibanes, G. Brandès, Viktor Cyril, který jest sekretářem celé skupiny, le secrétaire général, P. Golin, G. Duhamel, lékař, dlučí za války v zákopech, úpějící společně s těmi, kteří trpěli a kterým pomáhal. Dlužno čísti jeho stati, v nichž i čí jednotlivé ty hrdiny, ponejvíce prosté vojáky, abyste cítili tu nesmírnou dobrotu jeho srdce a tu hlubokou jeho bolest. Eckhoud, A. France, Noël Garnier, Ch. Gide, jemný básník, jenž se těžce propracovával a propracoval spleť uličkou positivismu ke křesťanskému názoru na svět a na život. H. Jacques, Ellen Key, Andréas Latzko, R. Lefebvre, M. Marx, E. D. Morel, E. Pigard, Ch. Richet, Séverine, U. Sinclair, Steinlen, Vaillant, Conturier, H. G. Wells, J. Jangwill, S. Zweig, duch jemný a křesťansky citlivý. Všichni ti hlásají svými podpisy, že stojí za programem výše vytčeným a že budou pracovati pro jeho uskutečnění.

Skupina „Clarté“ je řízena Mezinárodním výkonným výborem (Comité Directeur International) se sídlem v Paříži a jedině oprávněným rozhodovati o vši všeobecné činnosti sdružení (III. článek stanov). Tento sjednotí rovněž všechna sdružení, jež budou zakládána

po celém světě. „Tím se vytvoří Internacionála Myšlenky, která jednoho dne se stane autoritou dosti mocnou, aby zabránila velikým nespravedlnostem, aby byla slyšána veřejnou mocí, a aby opravdu přispěla k harmonickému uskutečnění lepší budoucnosti.“ (Le devoir des Intellectuels.)

Podle VII. čl. stanov sdružují se členové ve skupiny podle zemí. V soukromém dopisu p. Fr. Hepnerovi píše V. Cyril, generální tajemník, že byly již utvořeny skupiny v Belgii, Holandsku, Luxembursku, Anglii, Německu, Švýcarech, Itálii a Americe. V čs. republice vede celou akci Fred. A. Angermayer z Brna. Je vidět, že to není jen myšlenka francouzská. V zmíněném dopise podotýká p. Cyril: „Dites bien surtout, que ce n'est pas une chose française, ou tous les pays doivent être représentés dans une rigoureuse proportionnalité. Zdůrazněte hlavně, že to není věc francouzskou, ale úplně mezinárodní, kde všechny kraje, všechny země mají své místo v přesné úměrnosti.“

Prvním činem skupiny „Clarté“ jest vystoupení otevřeným dopisem, protestem proti intervenci spojenců v Rusku: „Protestující proti intervenci spojenců v Rusku, činíme tak z toho důvodu, že prohlašujeme veliký princip svobody národů, který proklamovali všechny vlády Dohody.“ Tento protest ministerstvo ignorovalo; obrátili se novým protestem k „Dělníkům rukou i ducha“.

(Pokračování.)

J. TRNKA.

ZAHRANIČNÍ DEBATA.

Čekal-li kdo od debaty o zahraničním výkladu ministra Dr. Beneše více než stranicko-politická prohlášení českých frakcí, byl nutně zklamán. Rečníci, jak správně zaznamenal „Červen“, mluvili jako loutky stran. Opona se zvedla a paňáka červenobílý spustil červenobílému či rudému publiku svou řeč. Po něm vystoupil zelený a pak rudý. Pochválil své a rýpl tu jemně, jinde méně jemně odpůrce. Všecky řeči v Národním shromáždění trpí nemocí, jejíž kořen jest, že členové N. S. přemýšlejí nejprve o tom, jaký dojem zanechá jejich řeč v pravo či v levo, jak bude působiti na voliče, nemyslí tedy sami za svou osobu, ze svého svědomí, svým jedinečným postřehem. Nestojí za svými řečmi celou vahou své osobnosti. Jednání Národního shromáždění úpí pod vidinou blížkých voleb. Kletba je ta. Členové N. S. byli do sněmu vysláni stranami a jejich výkonnými

výbory a nemohou mysliti jinak, nechtějí-li ztratiti mandát, než jak jim strana nařídí. Strana je může odvolat, jak o tom svědčí případ Hudcův a Modráčkův a proto poslanci nemluví za sebe, ze sebe, ze své osobnosti (ostatně osobností je tam tak málo) ani ze svého pronikavého pohledu v nitro věcí, nýbrž politicky, v hnušném smyslu toho slova. Žádná strana nečiní tu výjimky. Některé postřehy socialistických řečníků zkaženy byly žurnalistickým tónem a ač v podstatě správné, vyzněly frázovitě. Zahraniční debata!

Jak ojedinělá to příležitost promysleti nově a novým životním názorem poměr národů a států k sobě navzájem, vrhnout několik zásadních, vysokých hledisek na život, společnost, její vývoj, růst a nemoc. Ohlédnouti se za sebe a zatnouti spáry své dobyvatelské duše v zítřek z rozhraní dvou dob, po skončené válce.

Žádný řečník nezískal si odstup od vřavy dne, jehož je nezbytně třeba, chceme-li vidět, hodnotit a soudit. Touto malostí, zofalou malostí trpěly posudky o Německu. Ovšem, mluví o Německu a nezačítí nenávistným úvodem je u nás stále ještě nebezpečím. Konečně, na schůzích, táborech v prohlášeních stran je to pochopitelné, avšak v elitním sboru republiky je možno zamyslet se hlouběji, ne-li hluboce. Německo! Jaká vzácná příležitost moci po vítězné válce vyrovnati se duchově, když hospodářsky a věcně učinila to mírová smlouva, s národem, s nímž od staletí vedeme veliký obranný boj, a jehož kulturou jsme nasáklí v celém svém organismu. Nenávist byla nutná a samozřejmá za války, kdy jsme se ji obehnali jako hradbami, avšak pro budoucnost byla by mázrou na očích. Základní podmínkou každého boje i pokojného žití je poznání. Vmyslet se ve stav toho, s nímž se bijeme či žijeme v pokoji, pochopit jej tak, jakým je. Někdo řekne, že Němce známe dokonale. Ano. Jejich necností známe více než dokonale, a my, kteří jsme jimi trpěli, kteří jsme byli ohroženi železnou jejich pěstí, nesměli a nemohli jsme si dopřát luxu postavit se padesát kroků stranou a vmýšlet se v situaci útočnickovu. V okamžiku, kdy jsme svobodni, musíme tak však učiniti a nelze-li toho žádati od lidu, jenž se pomalu jen rozhoduje a je konservativní v dobru i zlu, musí se toho odvážit soudce a básník, a jak myslím i socialista. Jsou fyziologické příčiny, jež tvoří a hnětou duši národa. A chceme-li úspěšně čelit germánskému nebezpečí, jež trvá i po porážce Německa, musíme znáti kořeny, z nichž pije tento národ mizu k svému růstu a osudu. Nečetl jsem ještě český soud, jenž by byl psán s tímto odstupem, ba i historikové jména jako prof. Pekař utkvívají mlavice o vině na válce jen na povrchu posledních let předválečných.

Novinami prošla zpráva, ostatně ne po prvé, že holandská vláda předá bývalého císaře Viléma dohodovému soudu. Je právem vítězů trestat.

Podíváme-li se však na Německo minulého století v jeho náhlém a nevykoupeném rozmachu, na tradici vládnoucího rodu Hohenzollernů, jeho lid, hospodářský růst, vědu, filosofii - - pochopíme, že celé Německo a nejen císař, a jestliže císař, tož jako typ a reprezentant souhlasné vůle národa byl vinen na vzniku světové války.

Pohleďte jen na německou filosofii a její úzkou souvislost s mocenskými aspiracemi říše. Schoppenhauerův voluntarism jak blízký

je oné politické „Wille zur Macht“. Nietzscheův nadčlověk se svou morálkou síly jak blízký Vilémovi, pokud ovšem jemného básníka lze klásti vedle Viléma, jenž přece však stejně za mravné a „Bohem“ dovolené měl, co říši prospívá. Nejen Vilém, ale i německý filosof jako typ padl s helmou na hlavě ve světové válce, neboť německý filosof nosil také helmu. Duch německého militarismu je podobný duchu filosofie tohoto národa. Soudí-li dnes dohoda Viléma, soudí tím celý německý národ, všechny, kdo žijí a kdo žili, filosofy, vojáky, profesory a učitele a obchodníky, neboť všichni snili veliký sen o slávě a síle svého kmene, jediného mezi všemi. Arogance byla typicky německá vlastnost. Avšak dohoda soudí ještě více. Celé minulé století. Žel, že kapitalisté, kteří nejsou bez viny, soudí provinilého. Ruská revoluce je mnohem hlubší soud nad celou válkou a civilizací, než dohodová tragikomedie s Vilémem. Starý svět soudí sám sebe.

Německý filosof rostl z půdy své země. Smlékem matčiným piljiž touhu po síle, vědomí, že síla jen zachrání Němce (špatně pochopený, poněvadž materialisticky pochopený boj o život), že je nutno rozpětí a uvolnění se na evropské pevnině. Němci srazení se 70 miliony svých lidí na malém poměrně prostoru nemohli se užítí plody země. Kupovali obilí a suroviny v Rusku a cizině a za to naplali své síly v průmyslu. Fysiologickou nutností rostl tam průmysl, kapitalismus - a proto i reakce jeho, sociální demokracie německá byla typickou v celém světě. Avšak i tato demokracie byla zajata, ba vyvolána myšlenkovým ovzduším, podmíněna jím a my zde vidíme, jak strach, že se Německo přelidní, že praskne, obrazil se v Marxově teorii nutného konce kapitalismu. Je pochopitelné, že Marx je zavrhován a je to nutno, avšak naivním je s patra a s povýšeným úsměvem mluvit o marxismu. Především Marx vyšel z onoho ovzduší strachu a on tento podvědomý cit vtělil ve své dílo v grandiosním rozměru, „dějinné nutnosti“ pádu dnešní společnosti. Každé sousto chleba, jež Němec jedl, tvořilo Marxovy myšlenky i myšlenky německých filosofů, mentalita německá byla opravdu částečně výsledkem hospodářského stavu své doby a hlavně i sám Marx byl takto určen a podmíněn svou dobou. Ovšem nejen hospodářský, ale i vědecký stav doby, a rozvoj přírodních věd, mylně chápáný darwinism a odklon od křesťanství k materialismu byl tu tvořivou silou. Je velmi těžko rozeznati, kde duch hnětl dobu a kde doba určovala myšlení ducha. Německý národ

jak obr, tísněný se všech stran lapal po vzduchu, rozpínal ruce a řešil svůj problém ve smyslu a v duchu citění 19. věku, materialisticky, mocí. K tomu ovšem přistupovala i povaha germánská, která byla velmi příbuzná těmto tendencím. Získávali kolonie, kupovali města, rozpínali se hospodářsky vnitřní nutností, razili si cestu ven do světa, strkali lokty na všechny strany a namířili přes Rakousko, Balkán, Turecko do malé Asie - - tím přirozeně i přes nás. (Totéž činil Marx tvrdě, že malé národy jako malé podniky budou zničeny velkými. Boj o život materialisticky vyložený.)

Je patrné, že Německo nemohlo zrodit Tolstoj ani Dostojevského, ani nemohlo snít sen o věčném míru, v němž by se musily německé síly vnitřně přelomit a zřítit do sebe, v dusnu by se musely zalknout.

Německá škola byla továrnou, kde se vyráběl lidské materiál s určitými myšlenkovými znaky. Voják byl člověkem zvláště ctěným, teprve voják muž byl mužem. Hospodářský stav Německa určoval tak dalece již stav kulturní.

Vzestup Německa byl tak náhlý, síly jeho prudce uvolněny a vybičovány v napětí, jež hrozilo prasknout v sebe či na venek. Poněvadž citění socialistické bylo velmi slabé, a poněvadž nemohlo být silnější, když socialista byl především Němec, prasklo napětí na venek.

Žárlivost Anglie zelenala neobyčejně. Francie znepřátelena navždy Sedanem. S Ruskem nebylo se možno spojit, neboť Němci chtěli dostat kus jeho země, Drang nach Osten byl výrazem jediné možnosti, kam se rozšířiti. A ovšem proti Německu byli zaujati všichni národové střední Evropy, přes něž se valila touha Německa po růstu. Byla to tragedie a tragická vina Němců, že neviděli. Vášeň zaslepuje. Německo stavělo pevnosti, vyrábělo děla a sesilovalo armádu. Výbuch byl neodvratný. Básník, jenž bude líčit příčiny světového požáru, si Sarajeva vůbec nevšimne.

A tu byla v Německu jen dvojitá cesta možná. Buď ta, již Německo šlo, rozbít hranice sousedních států, nabrati dechu a uvolnit sešněrované boky, zvítězit či padnout - - anebo, a to bylo povinností socialistických řečníků zdůrazniti, přeměnit hospodářský stav svého státu, hospodářskou strukturu, výrobní řád reformou či revolucí, jinou však než Marx naznačil, ne tou dějinně nutnou (viděti, jak Marx byl Němec), ale vědecky zdůvodněnou a mozkově uváženou. Kapitalistický řád, spojený s militaristickým, udržoval a hnal však poměry jnam. Doba ovšem ne-

byla zralá a bylo by dětinské, diviti se, že socialisté tak nejednali. Kapitalismus měl být zničen a s ním militarismus, avšak v poutech kapitálu vězel celý svět. Kapitalismus měl svůj hluboký kořen filosofický v světovém názoru - a tu je tragedie. Konec věku a hlavně germánského věku, neboť germánská rasa stála v popředí minulých staletí. Rusové pochopili a odpověděli revolucí proti všemu a všem. Proti celému světu, kapitalismu a všemu společenskému řádu. O nový životní názor tu šlo a tu nebylo možno žádati od Němců, aby jej stvořili, když byli představiteli názoru starého.

Proto problém není rozřešen ani nyní po válce. Německo je zas tak stěsnáno, ba ještě mnohem více. Za kapitalistického řádu bude a musí být nebezpečím znova. Proto snaha o novou organizaci světa, o mezinárodní úpravu společenského řádu je nutností evropské společnosti, je nás tu mnoho na malé prostoto, proto socialism byl a je hnutím zásadní mezinárodní důležitosti, prot socialism je problémem dneška a ještě více budoucnosti. Ruská revoluce je pochodeň strašně zapáchající, avšak svítící na cestu. Kdo nechce vidět, zaspal válku. Nebezpečí nové války nezmizelo, nebezpečí to je mezinárodní, světové povahy a žádný papírový hadr Versailleský je nezažehná trvale. Jedná se o víc, o přeměnu řádu společenského, o nové formy hospodářské výroby, o výrobní řád, o nové formy života, o nový životní názor. Neboť materialistický je zabít. Proto socialism je kulturní nutností, mezinárodní i národní nutností, neboť nelze stavěti národ proti národům a společnosti. Kapitalistický systém by zabil náš národ v soutěži s jiným, silnějším. Pohled na mapu postačí. A proto je povinností našeho státu i naší vlády, aby zahraniční i vnitřní politiku namířila tímto směrem, jímž jde dějinný vývoj, nechce-li se již postavit v čelo světového hnutí. Proto nacionalistické strany české jsou zpátečnické. Ovšem socialism není otázkou denního křiku, s ní se nesmí dělat humbug v novinách, socialism je otázka vědy, vzdělání lidského a zodpovědnosti za každý čin. Socialism je otázkou hluboce mravní, snaha o překonání kapitalismu v jeho kořeni, v tom, z čeho vyrostl, v materialismu a krajním individualismu, socialismu jedná se o novou mravnost. Tu musí přinést. A ovšem mravnost se již vědecky dokázati nedá. Není vyšší mravnosti než mravnost křesťanů, mravnost těchto vyděděných světem, jímž bylo zvěstováno evangelium chudých. Tak jde o životní názor a náboženství. Socialisté musí přinést

tvůrčí klady, lidstvo na nich chce, aby mu dali kámen úhelný, na němž by bylo lze stavět. A kámen úhelný jest jen jeden. Bojujeme tedy o nové hodnoty života, mravnost a náboženství a společenskou spravedlnost.

Škoda, že tyto myšlenky nenahodil nikdo v Národním shromáždění jménem křesťanského socialismu. Patrně také z „politických“ ohledů, ale pak nevíme, kolik již zbylo ze socialismu na těch, kdo tak měli učiniti.

J. KRLÍN:

KŘESŤANSTVÍ A NYNĚJŠÍ SPOLEČNOST.

Každá velká myšlenka jest jako slunce, stojící vysoko nad hlavami lidskými a je ze své výše ozařující a osvětlující široko daleko celý svět. Nejsouc omezená svou extensí, nesmí a nemůže býti ani ohraničena svou vnitřní silou. Stojí nad národy a nad hranicemi, ježto jest určena všemu lidstvu. Platí to o každé ideji, tím spíše o Slově, které jest samo životem a Pravdou, které jest ztělesněním nejvyšších tří ideí: Pravdy, Dobra a Krásna. Kristus, Slovo, Logos obepíná svým učením celý svět a proto Církev, jediné oprávněná nositelka jeho myšlenek, potírala vždy upřílišený nacionalismus jako něco chorobného a nebezpečného vývoji celé společnosti. Náboženství katolické spočívá na základech Lásky a jest určeno všem, Čechovi, jako Němci, Angličanu i Irovi, národu civilisovanému i barbarskému, jehož rozumové schopnosti nejsou ještě rozvity. Arnošt Hello, tento velký duch Francie, podivuje se ne velebnosti a hloubce a vznešenosti Písma, v němž ukryty jsou ty základní kameny, na kterých jest vybudována celá budova Církve. To vše se dalo očekávat, neboť mluví v něm Duch Svatý. Ale zasne nad prostotou, až propastnou prostotou těch pravd, které chápe i ten nejméně vzdělaný, jejichž duše může tak dohlédnouti, je-li to ovšem možno, jako největší genius, napojený ve všech pramenech vědy a filosofie.

Kristus, zákonodárce onoho náboženství rozeslal své apoštoly ke všem národům; praví výslovně apoštolům: „Jdouce do celého světa, učte všechny národy, učte je zachovávat všechno, co jsem přikázal vám“. (Mat. 28. 19.) I ona slova, jimiž jsou přijímání věřící do společnosti Kristem chtěné a založené, jsou stejná, ať jest přijímán kdokoli a vždycky táž: „Křtíce je ve jménu Otce i Syna i Ducha Svatého“.

Veškerá společnost před Kristem a není tomu ani jinak u pohanské společnosti dneška, jest charakterisována jedním slovem: roztržštěnost. Roztržštěnost, již jest blud, a již i blud způsobuje. Srdce lidské pak a celý člověk zůstane

touží po jednotě, jež jest pokojem. Starý člověk, člověk staré doby vykřikl leckdy z propasti své bídy a jeho křik byl voláním po jednotě a pokoji. Čím blíže stál ráji, čím muhatnější byly ony reminiscence na prazjevení, tím větší byla radost vnitřní, čím více se vzdaloval od toho pramene vody, tím více se rozšiřovala propast jeho nitra a lidstvo těsně před Kristem jest již úplně chorobné a může býti, chce-li tomu, vyléčeno jedině lékem z nebe.

Když povstalo křesťanství, jest pokryta země nesčetnými modlami, a lidstvo tápe od jedné k druhé a chce všechny uctívat. Rozumějte tomu. Lidstvo, jako celek, reprezentované vládou římskou, zná povolnost v uctívání bohů. Strpí vedle sebe býka egyptského i nějakou modlu germánskou, poněvadž obě jsou neškodny. Ale uzavírá kruh před Ukřižovaným a Bohem plemene židovského. Nechápuje, že všechny modly jsou již dávno mrtvy, a nemohouc připustiti, že by byl sto nějaký chudý nazaretský je smést, vylučuje Ho, přiznávajíc Mu chťej nechtěj, prioritu. Nelze si ani jinak vysvětliti tu bitvu, již se vrhlo proti Ježíši Kristu.

Jedním důvodem bojuje se již tehdy proti vševládosti křesťanství, důvodem, kterým i dnes se postupuje: národní zuřivostí. Latinec bojí se, že padne Řím, když bude vztyčen kříž. Řek bojí se o Atheny či Korint, kde zatím již přichystal oltář neznámému Bohu. To proto, že Řek více změnil propast své bídy a vyvolal si svět ideí. Ale zvláštní zjev, bojí se i Žid o svůj Jeruzalem. Rudá krev, tekoucí z ran Nazaretského, vše spálí.

Společnost starověká musila zajíti, poněvadž spočívala na základech násilí a nenávisť. I věda i náboženství i filosofie to určují. Hlavně náboženství, které jest světovým názorem a majákem společnosti. Či myslíte, že mluví proti tomu ono spolubydlení všech bohů? Vždyť ono nejde ani tak daleko, aby značilo mír mezi bohy samými. Tím méně, aby poutalo všechno lidstvo. Přijímá-li Řím do Pantheonu všechny bohy všech národů

podrobených, činí tak ne z lásky k bohům nebo kmenům, nýbrž prostě ze sobectví a politiky. Ujařmil si ještě více ony národy.

V tomto světě působí pravou revoluci hlásání učení Kristova. Proti kastovníctví, proti patriciům a jejich vyvýšenému postavení vztyčuje zákon Lásky, dvou příkázání Lásky: „Milovati budeš Pána Boha svého z celého srdce svého, ze vši mysli své i ze vši síly své. Milovati budeš bližního svého jako sebe samého“. Tímto poměrem synovským a bratrským jest utvořen základ Církve.

Starověk neznal Lásky, jako ji neznal náš věk, ač ji tolik potřebuje. Revoluce francouzská, dlouho připravovaná encyklopedickou filosofií, vztyčila tři hesla, při niž měl býti znovu zaveden zlatý věk lidstva, hesla: Volnost, Rovnost, Bratrství. Sociální demokracie, jediná společnost, která má o sobě cosi katolického, rozpínajíc se svou myšlenkou přes všechny hranice a ke všem národům, učinila si ona tři slova základem, ale zapomněla, že je dlužno bráti opravdivě a vážně. Mají-li ona slova býti činem, nesmí býti odvrhnut jejich základ, již jest Láska. jinak jsou výsměchem společnosti a krutým trestem. Nesmí býti dále odstraněna ona duchovní filosofie a nahrazena nějakým positivismem, který je konec konců materialismem.

VOLNOST! Silněji bylo uhozeno na toto slovo vystoupením Lutherovým a tím protestantismu. Luther prvý jesti tvůrcem filosofie individualismu, kterou rozvedl Kant s řadou jiných, a jež se stala i modou dneška. Mluví se tolik a tolik o úplném rozvoji individua etc. Jestli Kant tvrdí, že každý člověk jest sám sobě největším zákonodárcem, pochovává tím již zároveň volnost. Bude se to snad zdáti paradoxním, ale nechť. Mám-li si býti zákonodárcem, totiž mám-li si sám určit cesty, jimiž kráčeje bych došel cíle, jímž jest Dobro, jest nezbytno, abych byl tvůrcem i mužem naprosté síly. Celá moderní filosofie i s Kantem neuznává nějaké absolutní Pravdy, tvrdí ovšem, že každý jest si sám Pravdou. Člověk však jest tvorem nedokonalým. Byť i rozumem poznal, či lépe přišel k vědomí, že jistá Pravda jest Pravdou, na níž dlužno založiti život, jest zde ještě vůle a srdce. Chtít žíti podle Pravdy, to jest již horší. Žíti mravně, vyžaduje celého člověka. Každý jedinec jest jiného založení, jinak a k jiným dospěje názorům. Jedná přý správně, když jedná podle svého svědomí. To však jest různé podle založení toho onoho. Tudíž kolik jedinců, tolik pravd, třeba i bludů, tolik svědomí, tolik i pojmů rozdílných o tom,

co smím a nesmím. Není zde jednoho, totiž Jednoty. Ba může se státi, že to, co bude jeden pokládati za mravné, druhý bude míti za nemravné a p.

Moderní společnost naše, vychována na těchto zásadách, rozumí volnosti, rozpoutanost a uvolněnost. Neuznává kázně a zavrhne autoritu. Náš p. prezident Dr. Masaryk zdůrazňoval obojí ve své slavnostní řeči 28. října, ale jest otázkou, zda jeho hlas bude slyšán. Každá autorita musí býti opřena o vědomí, že jsem malým, nebo aspoň o vědomí zodpovědnosti. V ohledu mravním křesťanství, které zná člověka — jen si všimněme některých svátostí! — dává člověku korektiv. Již svým učením o lásce. Miluješ-li Boha, musíš tak činit, jak Bůh velí. Bůh prikazuje činiti dobré a dal ti normy v dekalogu. Abys však měl sílu jednati podle těch norem, posiluje tě ve svátostech. Miluješ-li bližního, musíš leckdy potlačit sebe, přemoci se. Musíš lásku svoji osvědčiti skutkem. Je to tvůj bližní, vykoupený toutéž krví Kristovou.

ROVNOST! Jest slovo v Písmě, v Evangelích, jehož propasti jsou nedohledné, a jež znamenalo vrchol směřosti v době, v níž bylo vysloveno: „Chudým zvěstuje se evangelium.“ Kristus zdůrazňuje ono slovo, ježto ono určuje opravdu ten ovčinec, jímž jest Eklesie. Řím, který byl pánem všemocným souší i moři, zná chudého jen jako pítěž společnosti, dobrého toliko, by byl otrokem. Néstí břímě horka i dne, pro to jest ještě chudš a největšího, co mu může dáti, jest kus chleba a pastvu pro jeho oči. Panem et circenses, tento řev spodiny římské, jest odsouzením Říma. A bohové? Krčí rameny u svých plných číši a mis a spokojí se, když jest jim občas předhozen nějaký otrok.

Kristus, který jest sám největším chudásem, a přece nositelem Božích tajemství, bortí svým slovem, jež vtěluje v Církvi v čin, přežilý systém pohanského světa a jako koplí na chrám, buduje a hlásá své učení o evangeliu chudých. Patricius římský, halící se v červenou togu, umývaný v lázních svým otrokem, nosený jím v nosítkách, musí býti a jest učiněn rovným poslednímu ubožáku ze zapadlé čtvrti. Jakou revoluci způsobuje Kristus. A všimnete-li si evangelia, zříte, jak tento Kristus jde mezi tu spodinu Jerusalema, poždvihuje k sobě nevěstku, stoluje u celníka, uzdravuje žebráky, běže chudasy za spoluzakladatele svého království. A když fariseové a publikáni mu činí výtky, odbývá je. Je poslán k zahynulým ovčím, hledá, co

bylo ztraceno; když se čtou ta slova, silná a mocná a potěšující, jsme zasaženi jejich vznešeností. Je to prostě klad, čin uprostřed zchátralé a skeptické společnosti pohanské.

Na čem založil Kristus ono veliké své učení o rovnosti všech? Všechny systémy filosofické až do Krista neznají chudého, tím méně připouštějí nějakou rovnost. Stvořil Bůh člověka k obrazu a podobnosti svému a vdechl mu nesmrtelnou duši. Jeden jako druhý jest určen a povolán, by hlásal čest a slavu Boží a každý má nesmrtelnou duši. Každý jest povolán k Životu, nejen k tomu úzkému výseku na tomto světě, nýbrž k Životu, jenž trvá dále za hrob a naplňuje se v ráji. „Do ráje uveďtež tebe andělé“, zpívá liturgie při pohřbu každého věřícího. Kristus a křesťanství vztyčilo rovnost a založilo ji na duchovním přibuzenství podle duše. „Chudým zvěstuje se evangelium“, neboť oni mají duši nesmrtelnou, již se stávají obrazy Božími; „Snáze projde velbloud uchem jehly, než bohatec vejde do království Božeho“, když neuzná a nebuďe žítí podle Krista. Jsou to dva hroty jedné přímky, jeden mífící vzhůru a značící radostnou spásu a druhý zabodávající se do země a značící zatracení. A učení Kristovo o Lásce říká: „Prodej vše, co máš, dej chudým a následuj mne“ chce ohnouti onen hrot dolejší vzhůru a způsobiti, aby nebylo rozdílu tam, kde jest jediný cíl a jediná cesta.

Moderní naše společnost chce rovnost. Vždyť o ní tolik mluví, až již se to znechucuje. Rovnost všech před zákonem, rovnost mužů i žen, dělníka i zaměstnavatele, rolníka i domkáře. Všeobecné hlasovací právo, zastoupení všech ve sborech zákonodárných, zdaž to nepředpokládá rovnost? Dnes každý stát, chce-li byti spravedlivým, předpokládá rovnost všech občanů, ale rovnost, spočívající na svobodě. Tam, kde schází svoboda, nelze mluvit nikdy o rovnosti. Francouzská revoluce začala praktikovat rovnost všech guillotinou, náš stát počal utlačováním všech, kteří se hlásí věrně k Církvi římsko-katolické. Masy nasáklé jedem materialistické nauky, již vstřebaly v sebe čtením žurnálů a rozvášněny třeba i ministry, bránily druhému mluvit. To není rovnost, nýbrž znásilnění práva rovnosti. Jest-li socialismus, mluvě o rovnosti a provádí i hlásá třídní boj, ustává zde rovnost.

BRATŘI! Svatý Jan, miláček Páně, napomíná věrné své a jako odkazem dává jim ono napomenutí: „Bratři moji, milujte se ve spolek!“ Ozvěna slov: „Milovati budeš

blízného svého jako sebe samého“. A čteme-li o obcích křesťanských, zříme, jak vysoko a jak silně zářila bratrská láska mezi všemi přívrženci Kristovy obce. Svatý Augustin, stavěje město Boží, buduje je na uhelném kamenu Lásky, vyžadující již velký život v Bohu. Církev pak pozdvihuje k sobě hříšníka, který jest člověkem, uzdravuje ho a přikazuje všem, aby Inuli k němu a pomáhali mu. Křesťanství všech věků a všech krajů volá všechny pod křídla jedné matky, již jest Církev. A ježto království Boží jest královstvím pokoje, vylučujícím hřích, pouští k sobě lidstvo branou svatých svátostí. Ba jde tak daleko, že vyhrožuje těm, kteří by zkazili bratra svého či sestru svou. Veliká láska, láska bratra k bratru, zakazuje připravit někomu o život. To proto, že Kristus a Církev vyžadují lásky činné, přivádějící duši k radosti.

Naše některé politické frakce zavedly si mezi sebou onen název: bratře, sestro! Ale slyš! Ježto křesťanství nezná ve své bratrské lásce různosti povolání, rodu, kmenů, národů, vidíc ve všech lidech duši, omezuje pitomá strana lásku na úzký kroužek, spílajíc nejhoršími nadávkami každému, kdo se k ní nehlásí. Je v tom sarkasmus nejostřejší, když společnost dělá rozdíly třeba mezi lidmi téhož národa, majíc pro jednoho lásku a pro druhého nenávist. Ostatně, jak daleko sahá ona láska jednotlivých členů strany navzájem? Nedovede je spojit leda v zášti proti Pravdě. Či jest láskou ona nenávist jedněch proti druhým, tvrdá slova, zdvihání pěsti?

Ve zpovědníci udeř člověka do tváře jedna věc, již ani nepředvídá, poznání nesmírného milosrdenství Božího. Ne nadarmo pronáším ta slova, mluvě o bratřství. Jestli nynější lidstvo chladným, až mrazivě chladným, vzdaleno jsouc milosrdenství, které již předpokládá, aby člověk hořel. Léon Bloy, výminečný genius francouzský, odsuzuje moderní katolíky, ježto nejsou již schopni cítit soustrast s Bohem. Nejsou milosrdnými k Bohu a tím méně k bližnímu. Věta Bloyova není jen tak vržena. Křesťan tento celou svou duší nořil se do dob dávného středověku, kdy ještě byla živou vřta, silná vřta, a i láska. Středověký člověk úpěl pro Ukřižovaného, slzami smáčel jeho rány, ale byl rovněž schopen roztíti svůj plášť poslední a obdarovati jím žebráka, třesoucího se zimou. Byl schopen rozdělit se o všechno s bratrem svým. To bylo milosrdenství a láska.

A nynější lidé, velké kultury a citlivosti? Hleď obraz! Panička, obalena v mnohou kožešinu, vidí rozedrané dítě v sněhu listo-

padové zimy, boso a zkřehlé; „chudáček“, povzdechne si, a bojíc se, že se nastudí pohledem na ně či trochou toho soucitu, zachází do cukrárny. Snad si potom zašla do kostela.

Jest směšným, když mluví nynější společnost o bratrství, nemajíc lásky k Bohu, či chcete-li k Pravdě. Neboť aby člověk potlačil sebe a dovedl žít pro druhého, musí

být člověkem Pravdy. Qui diligitis Dominum, odíte malum. Kdo milujete Hospodina, nenávidíte zlo! Blud jest v opozici s Pravdou a podle žalmisty láska k Pánu požaduje nenávisť zla, jímž jest blud.

Nevolá zde přímo hlas k přetvoření celé společnosti?

K přetvoření celé společnosti o Duchu a Pravdě?

H. TROFANOV:

Z Á K O P Y.

(Skizzy dobrovolníka.)

Lepší vůbec nemyslit. Vše přijde samo sebou. I z tohoto života vyplete se jednou konec. . . konec doráží, utočí, slyšíš jej v tiché, měsíční noci jak fuká na zem, jak se země droří a rozpadává, aby snad jednou po jarních strážích zazeleňala se radostným tónem zeleně. . .

Proč mne vše mámí? — Žít v takové úrovni se životem, abys neznal hranice bytí a nebytl! Ubít všechny skryté síly, nemyslit na nic a znát jen absurdnost.

A přijde probuzení. — Probuzení z toho děsivého, pekelného snu, v němž naše já je atomem, aby budilo úžas v tom chaotickém celku, z něhož člověk vykupuje se krví a smysly. . .

Všichni to tušíme a nikdo neví, kdy přijde ta chvíle, kdy budu ležet vedle Gannelona a Gannelon vedle mne. . .

Tušíme to. Já i Gannelon. Gannelon snad víc. A myšlenky naše se upevňují a rostou. Proto jsme tady. . .

A proto také bojujeme. Reprodukce myšlenky. Nihil. — —

A bojujeme proto, aby budoucí pokolení bylo dokonalejší, aby vědělo víc než víme my, aby se mu žilo šťastněji; proto žijeme tím nelidsky intenzivním životem. . .

Sedím na náspu a dívám se, jak pod nízkým nebem točí se oblaka. . . Jsme tady všichni . . . bojujeme. . . je nás osm, nikdo o nás neví . . . je nás proto osm, abychom neztratili vědomí, aby bylo vše v souvislosti, aby se neptal někdo z nás, proč zde je! —

A Gannelon je tady, v zákopech proto, že jsem tady já, Servet, Maurin, Valer a Pollet, Tabourier a desátník Caussade . . . a všichni jsme zde proto, že v celé bitevní čáře

je Paříž a jiná ještě města a vesnice, že je v ní celá Francie, aby chránila Louvre a Versailles, Hôtel des Invalides, Fontaineblau, všechny katedrály od Notre Dame de Paris až k poslední synagoze, parky a zahrady, zámky a villy, ústřední nádraží, hřbitovy, ulice, trhy, katakomby, sbírky a knihovny, mosty a musea, galerie a obelisky, paláce a krčmy, Eiffelovu věž i vetšou strážní boudu, mřížoví letohrádků a okna trestanců s reza-tými mřížemi, — zkrátka celá Paříž podzemní a pracující, město světla, Paříž nervósní, hýřivá a skotačivá. . . Francie bojující!

To je mysterium života a smrti.

Oblaka plují stále pod nízkým nebem. Od východu na západ a od pólu k pólu.

Jakýs nový, dosud neznámý, bolestný pocit se ve mně ozval. Neutíšil. I vím, že jsou jenom lidé, kteří věří vášnivě, že spása osvo-bození Francie leží v nás.

Ticho! —

Jakoby někde mrazivě zaskříplo, (to vítr sviští v drátěných překážkách) a tu zdálo se mi, že přešla století a věky, že kola času se zvrátila a že země letí, letí, bez dráhy a cíle, tím nekonečným vesmírem, — letí k zá-niku nebo k zdrojům nového života, nová, mladá, omlazená a radující.

Servet vylezl na násep. . . Jak ten hoch sestárl! Zajímavý profil. Vrasčité čelo, neho-lená brada, jen řídké vousy a škleb kolem rtů, zuby ztajené pod ironickým úsměvem a jas v dětských očích. . . stojí tu zpřima a hrdý, naslouchá stenání větru, hvízdajícímu v rozstřílených pahýlech stromů, naslouchá a myslí.

Kola času se zvrátila!

(Pokračování příště.)

C O Ž I V O T D A L

Cervánky na východě. Ze starých, zpuchřelých forem vyrůstá nový, mladý život a roste nad ním. Tot myšlenka, kterou nahodil malíř V. Kužel na obálku »Života«. Za soumraku a stmívání, jež padlo na modly věrejška, vychází nová, mladá myšlenka. Na kultuře evropské leží takový soumrak... a jím probleskují již nová světla. Materialism života hmatatelně a materiálně byl zabít ve světové válce a lidstvo jako žebrák rozhlíží se kolem. Všecky sedé filosofie zklamaly a všecky shofely ve víru a požáru bolesti, jímž prošli lidé. Dnes svítá v dálkách. V okamžiku, kdy má lidstvo budovat novou kulturu, svůj nový dům a nový chrám, je třeba stavětelů. Stavitelů chrámu. A tu vidí člověk, že jsou jiné ještě hodnoty života než mozek a rozum, že je to mravnost, náboženství a smysl života, že není v životě. Smysl šílené války přec nemůžeme hledat v ní.

Ve všech zemích Evropy vstávají noví lidé, a cení jinak náboženství, než stará, pozitivistická generace. My musíme stavět. Moderní básnická Francie směřuje ke křesťanství a katolicismu. Ve všech státech Evropy organizují se ve vědě, v umění i politice hlavy i srdce hodnotící jinak život. Bojují se o nové hodnoty života.

Na vrcholcích lidské kultury je znáti záti východních cervánků. My jdeme za nimi. Jdeme s nejmłodší generací dneška na výboj. To je smysl i účel našeho časopisu: nový život.

Vy všichni, kdo jdete s námi, vězte, že jdete společně s bratřími všech zemí a pozvedněte se k evropskému rozhledu. Realism a pozitivism je věrejšek. My jdeme s nejmłodšími tužbami doby ve všech národech.

»Nové Atheneum«, měsíčník vědecký, je pokračováním Masarykova »Athenea«, zaniklého roku 1893, a má stejnou základní ideu: »Kritickým studiem vědy povznášeti úroveň českého života duchového, podporovati kritické myšlení, smysl pro zdůvodňování názorů, vládu vědy v životě soukromém i veřejném.« Základní idea je tu tedy stejná, avšak rozdíl přece jen velmi značný, jenž by se dal vyjádřit dvěma slovy: Konec realismu. Aby bylo jasno, konec omoho realismu devadesátých let, jenž byl dítětem pozitivismu a skepticismu. Je to nejen ve vědě, avšak i v umění, kde zjevy básnické jako J. S. Machar patří věrejšku. Machar byl synem své doby a sice příliš a jen své doby a dnešní básnická generace jde vysoko nad něho. Věda i umění přibírá pomalu v sebe i prvky t. zv. romantické, aniž by ovšem zahazovala kladů realismu. Jedná se tedy o syntézu — a to již není pozitivism, toť jeho opak.

»Archae«, měsíčník pro literaturu, umění, kulturu a život, přináší v zářijovém čísle dokončení krásné studie Prant. Dohnala: Problém Krista v moderní krásné literatuře. V celku však činí dojem »usedlosti«, není výbojná v žádném směru a tohoto je dnes naneivýše třeba. Není zde myšlenky, jež by překvapila, otevřela nový obzor a vypovídala se s dobou. Dnešní chvíle je jedinečná v dějinách, avšak zde není viděti žhavého úsilí o čim, výboj — říši, jež jednou padá a třeba dvakrát padá a jednou vítězí. Či se spokojuje »Archae« jen upravením cesty?

»Týn«, měsíčník literární a umělecký, čim dojem, jakoby uveřejnil, co se právě sešlo. Zde mluví o výbojnosti nelze vůbec; spíše o literatuře na pensí.

Nebojácná slova. V 5.—8. čísle belletristického týdeníku »Zvon« zaujal náš jihočeský rhapsod J. Holeček velmi ostré a odmítavé stanovisko k ně kterým osklivým výstředkům, na něž náš český život je nyní, bohužel, tak bohat. K úvahám těm poskytl mu podnět 28. říjen: v článku »Prvý rok československé napubliky« dívá se retrospektivně na události posledních měsíců a má odvahu říci své mínění i ve věcech, pro které naše nemyslní ulice tak ráda staví své šibenice a šibenáčky. Když bul autor mužně vyznal, že nedospěl dosud oné »pokrokovosti«, aby zapřel, že jest křesťanem. vytýká, proč vzkříšení naší svobody mebylo po našich vlastech oslavováno oficielními bohoslužbami; neboť i když porůznu hloučky Čechů jsou smýšlení protikřesťanského, zůstává přece jen jádro národa neúchylně křesťanským. Na rozdíl od Ar. Procházky odsuzuje stržení Mariánského sloupu v Praze. Nemilosrdně bičuje ony »vyvrhele, kteří za čerstva po vyhlášení republiky skočili na Slováky, aby tam kradli, loupih a šidili.« Dotýká se českého úplatkářství, mluví o »zdivočelých apoštolích moderního pohanství«, kteří vpadli na Slovač jako Němci do Kamerunu nebo Belgie a řádili tam způsobem, kterým si dávají smutné vysvědčení, že jsou i ve zlém slepými napodobiteli Němců a nic udělati neumějí, k čemu nemají německé školy a vzoru.« — To zní trochu jinak, než femeslné a plané vlastnění české žurnalistiky a než zpupný absolutism Šrobářův, za něž budeme pykati řadu desetiletí.

Hnutí kněží reformistů nese si v sobě zárodek smrti. »Právo Národa« ze dne 1. listopadu táže se socialistických listů »Českého Slova« a »Práva Lidu«: proč nám vpadáte v týl? Proč? Toť jednoduchá věc. Vaše hnutí — v nejlepším případě — je jim naprosto cizí, ne-li nepohodlné. Oni jsou ateisté a vy chcete reformovat církev. Pokud budete chtít církev rozbít, smíte počítati na jejich pomoc, více však nikoli. »Kostnické Jiskry« Vám přec jasně, ba velmi jasně řekly své mínění. České veřejnosti pokrokové je váš zápas lhostejný a lidová strana je proti vám. Necítíte, že visíte ve vzduchu? Za války jste nevystoupili, a první slovo po válce byl ne zájem lidu, ale váš. Lid aspoň pokládá coelibát za vaši osobní věc, ne ne věc svou. O coelibátu lze mluvit, a my, ať máme své mínění o tom, loyálně přiznáváme, že že tato otázka je bolestivá a hořká a musí být rozřešena a zjednána náprava. Je otázka, zda tak, jak vy jdete, je správné jíti. Vy voláte k národu o smilování. Žena píše ve vašem listě úvodník. Avšak tento hlas je hluchý. Pokrokoví lidé se zaptají: Proč ten křik? Učiňte, co žádáte, je to tak jednoduché. A věřící lid řekne si: Stát vás podporuje. Oženíte-li se, stát vám dá dobrá místa. Věřící lid by šel za velikou myšlenkou, šel by za mučedníky a hrdiny. Vy však nejste jim. Oženíte se někdo a stane se ihned ministerským radou, není to hrdinství. Chápete to? Vaše tragoedie je v tom: nikdo vás nepronásleduje. Vy máváte šaví

proti větru, bojujete proti větrným mlýnům. Proti ničemu. Vy útočíte na Řím, mluvíte o černé, špinavé ruce, citujete »Volnou myšlenku«, chytáte se stěbla jako tonoucí. Vy tonete. Vaše věc není věcí národa ani náboženství, je to právě jen vaše věc, kterou může rozřešit každý z vás pro svou osobu. Že se vám jedná o církev? Proč ji tedy klnete? Staří hrdinové náboženství umírali za národní sen a v šílené víře, vy, mazač dobou, vrháte se na církev, že od vás chce příliš mnoho. Ne na svět, jako apoštolové víry a naděje, avšak na církev. Je to doba naše, my chápeme, ale právě — je to naše doba; lid čeká, že se to uklidní.

Vy pracujete v různých stranách i protináboženských i proticírkevních. Hleďte, lid si myslí, že je to politikaření, že je to zneužívání náboženství, pomocí politických stran domáhají se něčeho, co je věcí církve a její disciplíny, lid vám nedůvěřuje. Vmyslete se v to a pochopte. Vyhazují kříže ze škol a vy mlčíte. Je snaha vyloučit náboženství ze škol a vy mlčíte. Rozluka manželství, vy mlčíte. Jedná se o coelibát a vy voláte všechny lid. Lid krčí rameny. A ještě něco. Národní církev. Vy nechápete křesťanství a nechápete doby. Ve vás je kus překonaného protestantismu z doby středověké reformace. Ministr Zahradník to řekl: Nejdříve jsem Čech a pak teprve křesťan. Ministr Zahradník nepochopil ani českost ani křesťanství. Sláva českých Husitů byla v tom, že nejprve byli křesťany že chtěli království Boží — Vy nevidíte velikou vlnu, jež jde světem: socialism, mezinárodní sbratření lidstva. Vy nevidíte, že od jedince jde vývoj lidský k rodině, národu a výše k lidstvu. Že čím více jsem člověkem (křesťanem) tím větším Čechem. Vy jste se dali svěsti svou dobou okamžikem, jenž byl vzrušením nacionální, ale vývoj směřuje k lidstvu. Socialisté mluví o internacionále. Vy bojujete proti ní. Lid vám nevěří a ani v tom nepůjde za vámi. Ani na vaše české bohoslužby, leda po prvé, pro sensaci. Vy nejste psychologové. Lidstvo si podává ruce přes hranice států, vy chcete úžasnou myšlenku lidství zprovincialisovat, vy nechápete podstaty katolicismu. Proto ani myslící socialista nepůjde s vámi, neboť (neřekne-li, že je to vypočítavost, či zbytečné a pozdní napravování chyb rakouské církevní hierarchie), bude vás považovat za zpátečníky. Bůh je jeden a jedna církev. Ne národní, avšak všelidská pro všechny. Císař Vilém byl také nejprve Němec a pak křesťan a na křesťanství ovšem již nezbylo. Vývoj myšlenkový jde proti vám. Mezi vámi není velikých tvůrčích duchů, nemáte myšlenky, již byste strhávali myslící lidi a tato národní církev nikoho myslícího nezajímá. Nešťastně jste spoutali tuto myšlenku s ostatními reformami a to proto že jste přemýšleli více o prostředcích (jak přiblížit církev národu) a méně a velmi málo o účelu a posledním cíli. Styl vašich řečí i časopisu je bledně žurnalistický, teatrální, se všemi vadami dneška a styl je výrazem a tělem myšlenky. My cítíme v mnohém s vámi, my víme, že je třeba reformy, avšak zamyslete se, není vám podivno že intelligence česká, pokud věří, nejde s vámi? Intelligence, která ví že reform je nutně třeba? Mládež inteligentní, jež byla za války krávně protirakouská? Neútočíte. Neklneme, nesmějeme se. Víme, že iste zmítání bolestí a cítíme s vámi. My budeme reformy chtít, reformy nitra, ne povrchu. My však víme, že je to možno jen činem. Tvorbou, úsilovným, těžkým zápasem o sebe. O sebe. V so-

bě musíme prožít problémy národa a náboženství a v sobě je vyřešit tvůrčím činem.

Vy se však zmlátíte ve vzduchu. Ve vás zápasí princip protestantismu s principem katolicismu — od coelibátu až po ten intelektualismus a znárodnění církve, vy jste rozštěpení v základech, vy žijete, co církev již prožila a co my jsme prožili, a tu chápete, že vy, rozdvojení v sobě nemůžete být pochopni jiným. Chápeme vás jako lidi, a jako lidi, avšak vy nenesete tvůrčí čin! Podívejte se na Rusko, na západ, na svět — a vizte, že svět bojuje o něco jiného než vy. Vy vedete svůj provinciální boj, my hledíme k světovému zápasu. Rakousko zdemoralisovalo církevní poměry u nás, stát to učinil a vy, vy se dovoláváte státu zase.

Váš problém není naším problémem, totiž — to, co zaplňuje vaše duše, nemůže vyplnit naše, čím žijete vy, reformní kněží, tím nežijeme a nežmítáme se my, intelligence laická. Nemůžeme za to, avšak světem vane jiný proud, v životě národů jedná se o něco jiného, o víc. Větší intelligence nejde s vámi. Je to tragika vašeho zápasu, avšak vnitřní tragika a o koho se chcete opřít? My, křesťanští socialisti pokládáme za nutné zjednat nápravu v otázce coelibátu neboť, jak dosud poměry byly, nesmějí nadále být, avšak uznáváme, že toto nestačí k našemu životnímu názoru a ve věcech ostatních, ve vašem názoru na církev, stát, národnost vidíme odraz minula, ne úsvit a pochodeň zítřka. Proto — zásadně a vnitřně — vidíme mimo nás. Vaše reformy nám nestačí.

Duch gotiky. Upozorňujeme na pozoruhodnou studii Karla Schefflera, otištěnou v »Kmenu«. Pochybujeme sice velice, že by se smýšlení gotickým slohem vyjádřené, mohlo nazvat tvůrčím protestantismem (protestantismus nic nestvořil), avšak studie má mnoho krásných postřehů, jak o románském slohu, tak o gotice: »Tento sloh je formálně čistá kultura, jest jedním z nemnoha absolutních tvůrčích činů tvůrčích v dějinách, má primární charakter, je činem jedné doby a jedné rasy, v nichž genius utrpení stal se v nejvyšší míře tvůrčím. Činem pracující fantazie, která byla ustavičně sycena svatým neklidem. V době, která obsahuje přibližně třinácté, čtrnácté, částečně také ještě patnácté století, byl svět člověkem znovu obnoven, život byl novým způsobem nazírán temperamentem nepřetržitou touhou, poznávací silou a smyslem pro svobodu, živelným pudem růstu; a novou prudkostí byl vybojován prastarý boj duše se skutečností.

»Venkov« je zařízen jako byt válečného zbrohatníka. Po stěnách drahé obrazy, tam pohovka, jež byla kdysi šlechtickým majetkem, na stolku vása — všecko zakoupeno a bez vnitřního stylu nahromaděno. Tak ve »Venkově« se vyjímají Šaldovy kritiky a postřehy či články universitních profesorů z různých oborů vědních. »My si to můžeme dovolit.« myslí si asi agrárník na vsi a já marně snažím se pochopit či vmyslit se v duši inteligenta, jenž by mohl být agrárníkem. Řečné pole zelená louka nebo ústředna nemůže přece být životním názorem myslícího člověka. Představte si českého inteligenta dvacátého století — v době ruské revoluce, na přelomu dvou věků a zanejte se ho, v které straně je (je-li již ve straně). Řekne-li vám: v agrární, nedáte se do smíchu?

Žurnalist. Chce-li si člověk zhnusit vše kolem, ať jen sáhne po nějakém deníku či večerníku. Po-

slední bývají již hromadou neřádů. Tak třeba »Večer« či »České Slovo«. Je to zvláštní, naši novináři nevědí pranic o zodpovědnosti, již mají za každé své slovo. Dávají a neměli by dávat. Neboť, co mají a podávají, není krásné a pravdivé, bývá pravým opakem toho. Lidé malého rozumu i malého srdce. Náš český novinář zná snad jediné Prahu, a možná, že ani tu ne dobře, a z té své pačičky perspektivy hodlá soudit celý svět, svět i nynější i dřívější. Nezná dějin a mluví o historii. Nezná člověka a odsuzuje jeho cíle a snahy. Při tom jen nadává. A nejvíce na ty, jimž nesáhá ani po kotníky. Prostřední či podprostřední člověk píchá jehlou své nenávisti ty, kteří hluboko a daleko vidí, a kteří pracují i pracovali.

Projevy spisovatelů. Čeští spisovatelé pozdravili o výročí svobody československý národ společným projevem a současně chtěli promluvití zaklínající velké slovo na prahu nového roku trvání svobody. Čtete jejich projev a dočtete, iste tak chladní, jakoby jste byli z kamene a přece souhlasíte ve všem. Květnový manifest byla pochodeň hozená v připravenou hromadu prachu. A dnes? Ticho. Nic.

F. X. Šalda správně odpovídá ve »Venkovu«, ač sám onen pozdrav a výzvu podepsal takto: »Bojím se tedy nejprve, že není možno opakovati květen 1917 — jako není možno opakovati opravdu nic velkého na zeměkouli.. Neboť velikost a opakovati ses prostě políčkují. Neklamme se: co promluvílo v květnu 1917, nebylo jen žijící spisovatelstvo české — to bylo víc mnohem víc: i všechno mrtvé buditelské spisovatelstvo s ním. Spisovatel jako typus — mravní strážce, křesitel, obroditel svého národa — to promluvílo a promluvílo tak silně jen proto, že se kladlo již do hrobu. Tak důrazně tak důsažně mluvívají jen lidé těsně před smrtí. Dokončovala se stará epocha, začíná se nová. Co promluvílo v májovém listě, byl starý typ spisovatele českého — co řekl, byl odkaz minulosti, nejlepší odkaz minulosti ale přece jen — minulosti. Byla to výstraha od slabosti povahové, od nevěry ve vlastní sílu, od bezcharakterného smlouvání se s úhlavním nepřítelem. Výstraha správná, ale přece jen — výstraha. A nám jest dnes třeba něčeho jiného: nové metody životní, nového návodu k novému životu. Tedy něčeho mnohem kladnějšího, ale také mnohem nesnadnějšího.

Ve zlých dobách pomáhá jen jedno: tvorba nových dob lepších. Jen to a nic jiného přenáší přes dobu a malost dneška.« Tot úsudek velmi správný. Tehda bylo třeba jen povstat, napřímít se, postavit se za to, o čem byli všichni přesvědčeni a co všichni chtěli — avšak dnes jedná se o odstranění toho, čím žijeme, o zvýšení a upevnění charakteru a dobývání o nový život a životní názor. Tedy o tvorbu jednoho každého na své duši.

Arnošt Procházka: »Na okraj doby«. (Články a glosy literární, národní a politické z doby převratu. Nákladem Ludvíka Bradáče.)

Nejnovější kniha Procházka máliší se ani celkovým svým založením ani stylem od jeho publikací předchozích. Ba zdá se, že jeho ješitnost, nesnášenlivost a hašteřivost stoupá u něho rok od roku. Jest velký neomylník, církevník a šovén. Essaye samy (ačli o essayích v přímém slova smyslu lze mluvit) jsou přetíženy slovním balastem a trpí přemírou plánasmů. Pachů se do

nových slovech, zbytečně používá neobvyklých cizojazyčných termínů. Jeho nacionalism je místy až nechutný, jak je vyličován přes přípustnou míru. K Němcům chová nenávisť. Slováky pohrdá. Mluví o jejich nechápavosti, nehybnosti a zabeđenosti. Sociální demokracie dostává rovněž svůj peprný díl. Autorova zaujatost a nedomyšlenost projevuje se nejmarkantněji v kapitole »Památník potupy«, staroměstské to soše Mariánské. Nestydí se tu ohlívat stokrát vyvrácené nesmyslné tlachy o pomníku vzácné umělecké ceny, který přece s bělohorskou katastrofou měl právě tolik společného, jako Procházka s člověkem opravdu kulturním. — O funkci umění v republice soudí, že bude minimální, resp. žádná, nezmocní-li se ho nová touha náboženská. Nemusí však prý to být křesťanství tím méně pak katolicism. Co tedy? Na to zůstal Procházka odpověď dlužen. Neodpovídá — to je významné ticho, mluvící o trapné bezradnosti. Načkoliv cosi, ale medověkl a nedomyšlí. Procházka patří ještě staré literární škole. Nová, mladá generace umělecká bude mít, doufáme více mužnosti, odvahy a důslednosti ve věcech umělecko-náboženských i za cenu ztráty popularity u vrtkavé a povrchní ulice.

Prof. Pekař o nacionalismu. Ve velké aule pražské university pronesl ve slavnostní den 28. října prof. Dr. Pekař významnou a pozoruhodnou řeč. Řečník patří nesporně mezi nejsvěráznější, nejsamostatnější vysokoškolské učitele; ale i tak zaslouží pro ev jeho, aby se stal známým pokud možno nejvíce. Když byl vzdal zaslouženou pietní vzpomínku všem starým českým generacím, jež sice dne triumfu našeho se nedočkaly, ale které přece svou prací vytvořily půdu pro onen slavný odkaz, jehož my stali jsme se vykonavateli, a splniteli, pokračoval: »Od samého počátku »neštěstí našeho před třemi sty lety, neštěstí, jehož hoře nevyzpytával nikdo tak dojemně jako Komenský slyšíme ten povel v rozličných formulacích, postřehneme účín jeho v sterém počínu, práci a oběti. »Obnov dny naše, jakž byl za starodávna« — tak zní to v modlitbě Komenského, a »Ty patronův země české neopřednější a největší, sv. Václave, Vratislavem budiž nám! Navrať Čechám svým slávu dávnou!« — tak zní to v modlitbě protireformační jesuitské Čechie. Vidíme, jak velká minulost medává vyhasnutí úiskře doznání, třebas ona chvěla se jen v málo srdcích. Vidíme jak sklání se nad pokořenou, trpící zemí a šeptá jí své zkazky o bývalé cti a slávě a o velikosti bezpráví, jež spáchali na ní Václav a Habsburkové. Vidíme, jak tímto odkazem minulosti vychováno bylo a restlo znenáhla pokolení za pokolením vždy odhodlanější a přiravenější ve službě myšlenky, která ve velké válce, ve válce, jež měla státi se světovým zápasem za potlačení vši křivdy a osvobození práva, dobyla vítězství.«

Zmíniv pak se o Svatopluku Čechovi, jež pokládá za nejryzejšího hlasatele českého národního cítění přešel k problému českého nacionalismu. Pravil že v poslední době ozvaly se u nás hlasy a to s místa nepostrádačícího autority, že nacionalismus jest zlem, nebezpečím, dědictvím po porobě, vlastenectví že je silou reakční. Myslím že tu jde v podstatě pouze o nedorozumění. Je autor (míně je tu patrně prof. dr. Rábl) rozumí nacionalismem jen násilí, hrubý nacionalism. Ale místy nenaideme u něho tohoto omezení. Vidíme, že místy nacionalismus směřuje s patriotismem a smárá odznaky jeho jsou vskutku s to, aby zne.

Léon Bloy. Neprodávný. Sv. 57 »Dobrého díla« ve Staré Říši. Jsou geniové, kteří přišli příliš brzy, nebo kteří přišli příliš pozdě. Jsou tudíž oba dva v cizině mezi svými, a ti je též za takové pokládají. Arnošt Hello jest ten, který přišel brzy. Léon Bloy, který přišel příliš pozdě. »Jsem poutník Božího Hrobu,« praví o sobě kdesi tato duše tak výmluvná a zvláštní. »Poutník Božího Hrobu«, křesťan vržený z jedenáctého a dvanáctého století, z dob nadšení a lásky, z dob činu a pokání, ve století devatenácté, zbahnělé a mělké, rozumářské a bez nadšení, století nemilující, ale neschopné ani opravdové nenávisť. Ze století křesťanského útrpnosti nad Kristem a vzníceného touhou ulehčiti mu do století lhostejnosti a malosti. Ký tedy div, že Léon Bloy nemá slova ohniva na hlavy všech nízkých. Jeho duch nasycený tichem, mlčením a samotou, omytý v rose meditací a modliteb, naplněný slovy a pravdami Písma, nechápe již moderního křesťana, znajícího toliko samé rady v Písmě a žádné příkazy křesťana, stavějícího na prvé místo lásku k sobě a zbude-li ještě něco pro Boha či dokonce pro bližního, je toho velice málo, takové již slivky. Nejostřejší stránky v tomto demníku jako i v ostatních, toť ty, kdy mluví o moderních křesťanech. Nevybírá slov. Jsou mu zrádci Boha. Však mu vynešel jeho styl již hodně nepřátelství. Než křivdí mu, kdož by myslili, že jest jen mužem nenávisť. Jest i mužem lásky přímo nevidaný a tu jest jeho slovo žhavé jako oheň, plné světla a jasu, i sladké a něžné. Nemít jeho radost radostí člověka těšícího se z vlastního pohodlí, je to radost křesťana plešajícího, když přivede nějakou duši ke kříži k Bohu. A pro každého, kdo zná jedinou věc na světě, jedinou snahu tu největší a nejpřednější: čest a slávu Boží, a kdo ze všech sil se o ně přičinuje, má slovo milostné. Toho nikdy nepochopí povrchní člověk a proto puokládá L. Bloy za hrubce. Tento demník zabírá leta 1904—1907. Plno hlubokých myšlenek, hluboká exegese. Překlad krásný, úprava skvělá.

Charles Louis Philippe. Bubu z Montparnassu a Otec Perdrix. K prvnímu románu jest vzata látka ze spodin Paříže. Sevastopolský bulvár žije těmi lidmi vznícené smyslnosti a hluboké bída a i veliké bolesti. Ba je ta bolest jejich někdy tak veliká, že láme i srdce druhého. Jakoby celá kniha byla potvrzením slov otce nevěstky Berty, jeho uvažováním před pádem dcery Berty: »Věděl, že jsme dělníky a psy, a že nemáme než bídu na světě, kde bída jest proklínána. Po neštěstí přijde nové neštěstí, a člověk může jen svěřiti s láním hlavu. Myslí si: Je to ostatně její věc. Varoval jsem si. Je-li to její osud, nezmohu nic.« Bída dohání ty ženy nižších vrstev k prostituci a — zvyk. Společnost vraždí ženu. Tento výkřik Petráv: »Vraždí tam ženu!«, ženu, chtějící po válení v blátě se omýti a žítí novým životem, jest tragickým. Jest svědomím společnosti bez lásky a soucitu. Cítíte, jak spisovatel lká pro všechny ty nešťastné osoby rázu Bertina a svůj soucit k nim přenáší na druhé. — Dílo přeložila p. Jaroslava Votrubová-Veselá. výborná interpretka francouzského jazyka a bylo vydáno jako první svazek »Edice Červná«.

»Otec Perdrix«, »Otec Koroptvička« jest staroch, takový nezapomenutelný typ chudáka. »Chudí jsou veřejná věc«, proto společnost, skrývající se třeba za záclonu zákonů, s nimi tak smýká a

vlačí je přes prohuben bída, nevidíc v nich snad ani duši. Vzali mu podporu, ježto první jeho syn dosti vydělá a vše propije. Stařec mčel, mčel na všechno, bída mu vše brala, nezbyl mu již jen barák, v němž žil s Janem ze dvou set franků Janových, a třiceti franků, jež mu zanechala jeho žena. Jestě nezapltil farář. Neměl již myšlenek. Seděl, patřil na své nohy, z nichž jedna mu otékala; jakoby přirostl k židli, domu a nového života se bál. Jan měl dostat místo v Paříži. Domlouval starci: »Tvůj domov je s tebou hotov. Zůstaneš tady s celou svou bídou jako starý nevědomec, který nedovedl se mičeho chopit a nedovede nic říci.« Perdrix pochopil. Jeho dřevavým mozkem prodrala se myšlenka o vši bídě, o všech chudinských úřadech a on prodal své náradí. Dostal 150 franků a divil se, že máje tolik peněz ve věcech, umral hlad. Jan měl 300 franků a s tím se vydal na cestu. V Paříži se jim žilo s počátku dobře. Pak přišel hlad, bída a starcova hlava již oživující opět se pletla, duch ustával pracovat, mohl zimou křehly. Vzpomínka na rodné městečko vystupovala na obzoru. Vydá se do něho. Šel a skončil ve vodách Seiny. Zakopl a spadl do vody.

Philippe překvapuje někdy nesmírnou prostotou úcení. Věci nejbolestnější, v nichž tají se celá tragika lidského utrpení, lči, jakoby mu na nich nezáleželo. Tím více však působí. Jeho styl nevyhledává jemnějšího slova, maluje šed šedí. Jeho osoby živoucí jednají. Ne mluví, nýbrž jednají. Ať ten jejich čin jest jakýkoliv, cítíte vždy za ním skrytého celého člověka. Prostého či složitého, jednoduchého či rafinovaného. Jest všechno životné, až kruté životné. Ježto život jest zvlněn, ustavičné stoupání a klesání, jásot a kvíl, jsou takovými i Philippova díla. Ale v životě chudásově jsou spíše propasti bída než výšiny štěstí. ba i to štěstí jakoby bylo kaleno prachem. Není v obou přítomných dílech jedné osoby, jejíž nitro by bylo naplněno pokojem. Ty ženy nejsou šťastny, když hodně vydělají. Někdy vykřiknou, a nejsou-li již schopny výkřiků, aspoň záupěl. Jsou obě díla dokumenty bída a svědomím moderní společnosti.

O. W. Milosz. Mifiboseth. Jest prostínským obsah této hry, či lépe, této básně psané v dialogu. David zamiluje si ženu Uriášovu, již zří krásnou a uchvacující v zahradě. Chce jí míti, i káže svému vojevůdci, by Uriáš byl postaven v první řadě před samou smrtící zbraň. Mifiboseth, syn Jonathův, kterého vzal David k sobě do domu, činí mu výtky; David se rozpomíná, uznává svoji vinu, lituje. Za trest jest mu odňato Hospodinem první dítě, jež má s chotí Uriášovou. Příběh Bible, ale jak krásně jest vyličen. Jsou v díle místa dosahující vznešených výšin Zalmů, kdy slovo stává se velebným a utuchá každý závan z míst nízkých. Není v díle všedních frází, všichni jednají, jako by ozáření jasně prýsticím z královského zjevu proroka Davida, mluví pokorně a krásně před tvář svého vládce. David sám pje o potřebě Lásky, o Lásce, o své vině a jeho slova rytmicky učená a vnitřně ukázná dýší vůni východních zahrad a teplem. Věta básnickova se nikdy široce neroztlává, jest pevně semknuta a těžká vždy myšlenkou. Nenadáší plno slov, ale vybírá vždy ta nejčistší, z nichž staví svůj chrám. Je proto celá stavba bělostná a čistá. Dílo s pochopením přeložil p. B. Reynek a vydal je v »Dobrého Díla«.

J. Krh.

Č. LIGA AKADEMICKÁ
POŘÁDÁ
REPRESENTAČNÍ PLES

POD PROTEKTORÁTEM NJDP. ARCIBISKUPA
DRA KORDAČE
DNE 14. LEDNA 1920 VE VELKÉM SÁLE
NA ŽOFÍNĚ.

VSTUP DÁMA 45 K, PÁN 15 K.

REKLAMACE VYŘIZUJE. PLESOVÝ VÝBOR Č. L. A.
PRAHA II., VORŠILSKÁ 7.

„V moderním požadavku rozluky manželské téměř veškerých moderních států spatřuji veřejnou generální zpověď lidstva vzdáleného od Boha, zpověď ze své naprosté nedostatečnosti plnit základní zákon mravnosti, obsažený v šestém přikázání dekalogu: nese-smilníš — non moecha-beris, nezcizoložíš.“

Řeč Dra Kordače v N. S.
o Manželství. Rezesílá za
1 K Č. Liga akademická.

Objednejte a čtěte! Jest v ní
plno velkých myšlenek.

„JITRO“.

Časopis středoškolských
studentů katolických.

Vychází měsíčně. Vydává
Ústředí katol. stud. čs.
Praha II., Voršilská 1.

Cena 5 K pro studenty,
8 K pro nestudenty.

VATRA.

Časopis sloven. studentův.

Vychází v Ružomberku, kde
jest i redakce a admini-
strace.

Obebírejte a podporujte!

ŽIVOT.

**Myšlenky o socialismu, umění, nábo-
ženství a politice.**

Ročník II.

1919—1920.

Majitel, vydavatel a nakladatel: Česká liga akademická. Praha II. Voršílská 1.

Tiskem Biskupské knihtiskárny v Hradci Králové. (Adalbertinum).

OBSAH:

(Římské číslice značí sešit, arabské stránku.)

<i>Prof. Jan Boháč :</i>	
Intimní chvíle — — — — —	IX.-X., 110
<i>Dr. Fr. Dvorník :</i>	
Naše nové úkoly — — — — —	IX.-X. 106
<i>Dr. Jos. Hanuš :</i>	
Jak soudí inteligentní francouzská dáma o naší vlasti — — —	VIII., 86
<i>A. Hello :</i>	
Dva cizinci — — — — —	III., 3
<i>C. Jež T. J. :</i>	
Povaha lidského poznání a poznatelnost Boha — — — — —	VII., 66
<i>J. K. :</i>	
Vánoce — — — — —	III., 13
<i>J. Krlin :</i>	
Clarté, liga intelektuelní solidarity pro vítězství společné věci mezinárodní	II., 2, IV., 2
Křesťanství a nynější společnost — — — — —	II., 7
Několik kapitol z českého umění — — — — —	III., 11
Církev a církve — — — — —	V., 33, VI., 49
K jubileu Mánesovu — — — — —	IX.-X., 105
Náboženské poměry u nás — — — — —	IX.-X., 112
<i>N. Luděk :</i>	
Prostituce — — — — —	VII., 69, IX.-X., 114
<i>Dr. J. Mjklík :</i>	
Sv. Kliment M. Hofbauer a katolické studentstvo — — — — —	VII., 72
<i>M. Morawski :</i>	
V čem tkví Renanova síla ? — — — — —	IV., 4, V., 36, VI., 56
<i>Dr. Alf. Neubauer :</i>	
Pacifismus — — — — —	VIII., 81
<i>Ani. Novák :</i>	
Stavitelům chrámu — — — — —	IX.-X., 113
<i>Dr. F. X. Novák :</i>	
Co je reforma ? — — — — —	VI., 52
Práce III. Práce a individualita — — — — —	VIII., 84, IX.-X., 98
<i>K. Reban :</i>	
Král věků — — — — —	I., 6
<i>J. Trnka :</i>	
Pokrokový socialism — — — — —	I., 2
Zahraniční debata — — — — —	II., 4
Ideové rozpětí Československé strany lidové — — — — —	V., 34
Romantism „realistického“ klubu — — — — —	VI., 54
<i>H. Trofanov :</i>	

<i>Tuček :</i>	
Zpověď dítěte svého věku — — — — —	V., 41
<i>Dr. Lad. Věroch :</i>	
Po volbách — — — — —	VIII., 81
<i>Dr. K. Vrátný :</i>	
Neznámý spisovatel — — — — —	VIII., 95
<i>Jar. Znorov :</i>	
Nad křížovatkami poletují ohně — — — — —	III., 9
<i>J. Žal :</i>	
Vám, kdož pochybujete ! — — — — —	I., 1
Zde leží mrtvý — — — — —	I., 5
Muž a žena — — — — —	III., 2
Kameny ze stavby — — — — —	IV., 7
Básník a společnost — — — — —	V., 40
Kdo se to směje ? — — — — —	VI., 51

Básně :

<i>B. E. :</i>	
V den Nanebevstoupení Páně — — — — —	IX.-X., 109
<i>Kopřiva :</i>	
Principalova naučení — — — — —	VII., 69
<i>Běla Pečínková-Dlouhá :</i>	
Spor — — — — —	I., 4
Lidstvo a básníci — — — — —	III., 1
Bez názvu — — — — —	IX.-X., 104
<i>B. Sobín :</i>	
Smutek večera — — — — —	I., 4
Můj podzim — — — — —	IV., 9
<i>J. Znorov :</i>	
Modlitba večerní — — — — —	VII., 65
Modlitba ranní — — — — —	VII., 65
Bratři ! — — — — —	IX.-X., 97
Nepříteli — — — — —	IX.-X., 116
<i>J. Žal :</i>	
Trnky — — — — —	II., 1
Nezrad' mě srdce. Ona přec půjde s Tebou — — — — —	III., 8.
Motýlku zlatý ! — — — — —	IV., 1
Feuilleton — — — — —	VII., 71

Co život dal :

(Řídí J. Doležal.)

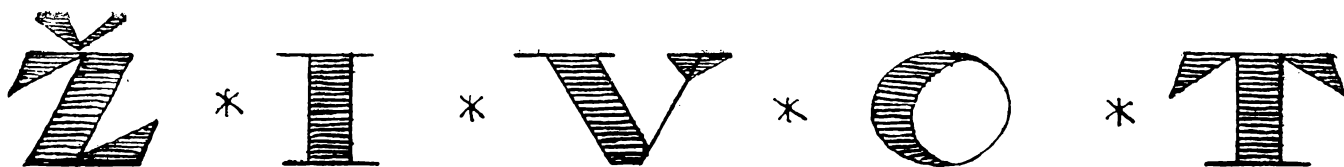
I., 11—14, II., 11—14, IV., 10—13, V., 42—45, VI., 58—60, VII. 74—78, VIII., 90—93,
IX.-X., 117—121.

Kritiky :

(Řídí J. Šrámek.)

I., 15, 16, II., 14—16, III., 15, 16, IV., 14—16, V., 46—48, VI., 61—64, VII., 79, 80,
VIII., 94, 95. IX.-X., 121—124.

MYŠLENKY O SOCIALISMU UMĚNÍ, NÁBOŽENSTVÍ A POLITICE.

Běla Pečínková-Dlouhá:

Lidstvo a básníci.

MOTTO: Muž — práce — vláda,
žena — láska — bytí.
Dr. F. X. Novák,

*Připraviv pro člověka
bohatství země
a oblohy nádheru,
ruch slibných jiter,
poledne plání
i sladký klid večerů,
jako muže a ženu jej učinil.*

*Ke vzniku muže
v přemítání
děl Duch Boží Fiat!,
ke vzniku ženy
Srdce Boží.
Svůj obraz v nich na věky rozdvojiv
dal věčný příkaz jim
lidského spojování.*

*A není výšin ducha
ni hlubin srdce,
kde by muž nehledal ženy
a žena muže,
kde by se nepotkávali
se zrakem touhou rozzářeným.*

*Za mužem spěje žena
v království myšlenky
od bludných močálů,
kam zavádí srdce,
za ženou tíhne muž
v království citu,
zkrvaviv hlavu
na bludných srážech ducha.*

*Jedinou cestou: práce
dosáhl vědomě
tisíci způsobů vlády,
tisíci cestami lásky
žena šla intuitivně
k jednoduchému koření bytí.*

*Velikým je ženě
mužovo přímé gesto imperativní.
drahým je muži
jemné a lichotné
gesto ženiny oddanosti.*

* * *

*Na věčnou paměť
prvého tvůrčího slova
povstala bytost básníkova.
K ní slavně Bůh
své obojí „Budiž!“ děl.
Však pod tím nesmírným „plus“
v tragice štěstí
básník zaúpěl.*

*O ženský element srdce
bohatší všechněch mužů
jak darmo hledal
v ženě své doplnění!
Mužský pak živel ducha
ochudil básnířku
o možnost dokonalého
vzdání se muži v okouzlení.*

*Ranění nezměrnou žízni
z plytkosti rozkoší lidských,
celou svou šíří toužících křídel
vzlétají za Tím,
Jenž jediný
znamená pro ně nasycení.*

*Hrdi a soběstační,
osamělí a nezařazení
věčně jsou vykládáni
a nikdy nepochopení.*

Z * I * V * O * T

V Á N O C E
1 9 1 9

OBSAH:

Běla Pečínková-Dlouhá: Lidstvo a básníci. — *J. Žal*: Muž a žena. — *Arnošt Hello*: Dva cizinci. — *J. Žal*: Nezraď mne, srdce! Ona přec nepůjde s tebou. — *Jar. Znorov*: Nad křížovatkami poletují ohně. — *J. Krlín*: Několik kapitolek z českého umění. — Vánoce. — Kritika.

ZPRÁVA REDAKCNÍ A ADMINISTRAČNÍ.

Třetím číslem počínaje vydáváme „Život“ v Hradci Králové, neboť naše knihtiskárna čs., kde jsme dosud tiskli, by byla s to vytisknouti nám místo 10 čísel čísla tři. Možná, že se stane, že dostanou naši čtenáři do rukou dříve toto číslo vánoční než číslo druhé. Odpusťte nám. Všechno naše urgování v knihtiskárně nepomáhalo. Příští čísla budou již vycházeti včas. — Do některého z příštích čísel přiložíme šeky a žádáme předplatitele, by nám včas zaplatili. Zároveň, v lednu, budeme rozesílati upomínky se šeky, ježto mnoho odběratelů dluhuje ještě za minulý ročník a předminulý. Jest nám obtížno za nynějších těžkých poměrů dostátí všem povinnostem a žádáme tudíž uctivě, by bylo nám vše splaceno.

Toto číslo rozšířili jsme o jeden arch a vydali je i na lepším papíře a v pěkné úpravě. Číslo čtvrté vyjde 15. ledna. Všechny dotazy a objednávky račte zasílati na redakci a administraci: Praha II., Vršbílská 1.

MAJITEL, VYDAVATEL A NAKLADATEL ČESKÁ LIGA
AKADEMICKÁ.
TISKEM BISKUPSKÉ KNIHTISKÁRNY V HRADCI KRÁL.
ADALBERTINUM.

MYŠLENKY O SOCIALISMU UMĚNÍ, NÁBOŽENSTVÍ A POLITICE

Běla Pečínková-Dlouhá:

Lidstvo a básníci.

MOTTO: Muž — práce — vláda,
žena — láska — bytí.
Dr. F. X. Novák,

Připraviv pro člověka
bohatství země
a oblohy nádhery,
ruch slibných jiter,
poledne pláni
i sladký klid večerů,
jako muže a ženu jej učinil.

Ke vzniku muže
v přemítání
děl Duch Boží Fiat!,
ke vzniku ženy
Srdce Boží.
Svůj obraz v nich na věky rozdvojit
dal věčný příkaz jim
lidského spojování.

A není výšin ducha
ni hlubin srdce,
kde by muž nehledal ženy
a žena muže,
kde by se nepotkávali
se zrakem touhou rozzářeným.

Za mužem spěje žena
v království myšlenky
od bludných močálů,
kam zavádí srdce,
za ženou tíhne muž
v království citu,
zkrvaviv hlavu
na bludných srážech ducha.

Jedinou cestou práce
dosáhl vědomě
tisíci způsobů vlády,
tisíci cestami lásky
žena šla intuitivně
k jednoduchému koření bytí.

Velikým je ženě
mužovo přímé gesto imperativní.
drahým je muži
jemné a lichotné
gesto ženiny oddanosti.

* * *

Na věčnou paměť
prvého tvůrčího slova
povstala bytost básníkova.
K ní slavně Bůh
své obojí „Budiž!“ děl.
Však pod tím nesmírným „plus“
v tragice štěstí
básník zaúpěl.

O ženský element srdce
bohatší všechněch mužů
jak darmo hledal
v ženě své doplnění!
Mužský pak živel ducha
ochudil básnířku
o možnost dokonalého
vzdání se muži v okouzlení.

Ranění nezměrnou žízni
z plytkosti rozkoši lidských,
celou svou šíří toužících křídel
vzlétají za Tím,
Jenž jediný
znamená pro ně nasycení.

Hrdi a soběstační,
osaměli a nezařazení
věčně jsou vykládání
a nikdy nepochopení,

*Davem kamenovaní
jak nerozumnými dětmi
ke slunci letící ptáci,
přec v touze a obdivu
následovaní.*

*Ironisující žahavým smíchem
pýchu lidí před Tvůrcem,
oni, jimž dáno změřit
člověka malost a grandiositu
Věčného,
zatím, co jiní plodí
smrtelná lidská těla
s pokorou sluhů
ve službách smyslů,
oni s odrazem hvězd*

*ve vědoucím oku
pracují k vnitřnímu
obrození lidstva
k nesmrtelnosti —
hrdí rivalové Tvůrce.*

*Ale za bránu
nejvyšších možností slova
stíhá je žárlivé božství
determinací —
a rivalové Tvůrce
na vrcholcích slávy
svíjejí se v pokoře
před prostou mocí
prvého „Budíže!“*

J. Žal:

Muž a žena.

Sedíme proti sobě na horách.

Přes propast, hlubokou a zrádnou, kde potok vášně tryská z hlubin země, hledíme na sebe. Hořice touhou nenávidíme se. Vzýváme hvězdu z východu, až se zjeví, modravá, nad úbočími skal. Přivíráme oči, abychom zachytili pohledem bílé nohy pohádky, až půjde po horách. Z údolí dole vyběhli jsme za soumraku na vysoká pohoří a zapálivše ohně po jejich svazích, čekáme tajemná znamení shůry.

Měsíci, nepotkals na své cestě náš sen?

Muž a žena hledíme na sebe přes propast.

Na osamělých zříceninách sedíme dvě silhouety na nebi narýsované zoufale věřice. Přes hlubinu probodáváme se zraky.

Nikdy tolik muž nechtěl od ženy a nikdy tolik ženy nežádaly od mužů. Obrací poháry rozkoši vzájemně podávané jediným douškem a zlostně odhazují s tvářemi hořkostí staženými.

Ženo, čekám od tebe život!

Muži, chci od tebe zázrak!

Ženo, proč mne zrazuješ?

Muži, co jsi mi vzal?

Na dně propasti, devět stop pod horkým zřídlem zakopán je stříbrný klíč, klíč života. Čekáme na veliký pátek, až se země otevře a my uzmíme tajemné ohně poleťovat v kruhu nad pokladem žití.

Ženo na protější hoře, sním o tobě nebeský sen!

Z polí svých dědičných statků sklídl jsem hebký len a předu a tkám kouzelnou přízi svých nadějí —

Lodi mé sjíždějí se se světových moří s drahocennými dary a zvonící na věžích království mého čekají na dané znamení, až překročíš hranice moje!

Srdce své roztepal jsem v zlaté květy a posypal jimi bílé lože, v přítomní na tebe čekající —

sladká,

vysoko povýšil jsem tebe!

Po nebi točím zrak, až ohnivá záře oznámí příchod tvůj,

bohyně, ženo, která mi v loktech přineseš život, otevřeš skály dotekem ruky své a ty vydají prameny vod živých!

Muži na protější hoře, vzývám v zoufalých nocích jméno tvé, zmítající se na loži.

Ty přijdeš, přijdeš před východem slunce,

sladký bůh, jež jsem ztratila,

a uveď mne do zahrad slunečného království, dáš mi vše, když jsi mi vzal, k čemu jsem se modlívala.

A já ti nabídnu duši svou srdce své i tělo své, jak vinný hrozen v slunci poledním.

Dáš mi chléb života, neboť lačním a žízním.

Muži, chci od tebe vše!

Ženo, žádám od tebe život!

Zachvěla se země a hora přistoupila k hoře pravice. Sestro, slyšíš? Hora odpověděla tiše, tiše: Hledají Boha. Zachvěly se v základech a neslyšně se vrátily. Na dně propasti zasyčel pramen vášně v bílé mlze.

S hory naproti sestoupila žena a s pohoří druhého zvedl se muž. Sny jejich kráčeily před nimi.

Muž a žena setkali se na dně propasti a v společném objetí vstoupili do vroucí lázně. Plaménky tančily v kruhu nad nimi, přijímajícími z pohárů těl svých víno života. Obrátili kalichy rozkoše a dopivše — vykřikli společně zoufalým výkřikem, nenávistně pohlédnuvše na sebe. Mazlavý kal a lepkavý ucítili s hnusem na ústech. Skřížili blesky svých očí a zaplakali zástim.

Děvko, chtěl bych tě zabít!

Muži, netvore slizký, jak tě nenávidím — a prchali od sebe vzhůru na vysoká pohoří, měřice se nenávisně přes propast. Ohně na úbočích vyhasly chladem a oni plakali zástim i hořem na horách. Zahalili se v šeré lábity a oči své vybrousili proti sobě v ostří nejtenčích rapírů. Mířili na sebe ukládající si o život, avšak nenávisť náhle se zlomila a oni zaštkali zoufalým hořem:

Muži, přijď království tvé!

Ženo, posvěť se jméno tvé!

Hora hoře opětovala v hlubinách modlitbu jejich.

(Úryvek z románu: Konec skeptika.)

Dva cizinci.

(Přeložil J. Krlín)

»Jak se vede doktorovi dnes ráno?«
 »Noc nebyla příjemná.«
 »Který tak dovedně léčil jiné, nedovede nikterak sebe uzdraviti?«
 »Ach, nemluvte mi o tom. Jsme zoufalí. Zemřítí v třicátém pátém roce! Muž tak dobrý a učený!«
 »Zemřítí, pravíte? Zemře?«
 »Ovšem, pane, je to jisté, nebude-li dále jísti, zemře.«
 »A nemůžete ho přemluviti, aby jedl?«
 »Kdybych to mohl! Kdybychom to mohli! Kdyby to někdo dokázal! Všichni nejlepší lékaři pařížští se zde sešli včera ráno. Rozmlouvali dvě hodiny. Ale co soudíte? Jak zachovati při životě člověka, který naprosto odmítá jít?« Tak hovořili přede dveřmi Williama, slavného a znamenitého lékaře, který umíral neznámou nemocí. Jeden z jeho známých tázal se sluhy lékařova, a obdržel obvyklou odpověď: Lékař nejí.

Před časem ztratil William chuť.
 — Nechutná mi ani jedno sousto — vyjádřil se několikrát.

Nicméně tato nemoc byla snesitelná. William jedl málo a bez chuti, ale stačilo to k životu. Ponenáhlu se stav zhoršil. William neobyčejně zesmutněl. Nic ho na celém světě nelákalo; jeho city jeden po druhém se otupovaly; on, jehož nadšení bylo příslovečným, zlostejně! Zlhostejně! Jaké to slovo! Jediné jeho vasesn k lékařství plápolala v troskách jeho duše i těla. Ale jednoho dne tato vášeň opadla. Tehdy přisvědčili všichni, že William jest ztracen!

Lékaři, jeho přátelé, předložili mu nesnadné případy, radili se s ním o zajímavých věcech, stavěli ho před záhady, jež on jediný dovedl rozluštit, a William odpovídal roztržitě.

Připomenuli mu veliký objev. On, jemuž pbohé slovo objev zbystřovalo pohled, on — William neodpověděl, a usedl na pohovku.

Zatím přestával navštěvovati své nemocné, světoval je svým soudruhům s nedbalým vzezřením nešťastného člověka, který vykonává příkaz z povinnosti. Smutek rostl v něm i kolem něho.

— »Co je ti?« otázal se ho Robert, jeho nejlepší přítel.

»Právě, mně nic není«, odvětil William; »otaž se mae, co mi není. Je třeba, bych měl, a já nemám nic.«

»Nuže, co potřebuješ?«

»Něco potřebuji, toť vše!«

»A dále?«

»To jest počátek i konec: něco postrádám.«

»Nemáš chuti?«

»Umírám hladem.«

»A proč nejíš?«

»Poněvadž se mi nedostává, po čem hladovím; ta věc mi schází.«

»A co jest to?«

»Nevím.«

Zkoušeli každý den nový pokrm. Nikdy nebylo jídlo připravováno s takovým úsilím, jaké vyžadovalo každé sousto pro Williama, a ten důmysl byl každý den stejně bezvýznamný.

Seděl u stolu smutně, jako z přinucení, okrajem rtů ochutnával jídlo upravené všemi shromážděnými vědci,

vstával téměř zuře, uzavíral se, a již ho nespátřili. Konečně nemoc týden za týdnem vzrůstala, slabost se krajně zvýšila; znenáhla ho zachvátila horečka, noci byly neklidné; nepřijímal návštěv nejlepších přátel; William nechtěl nikoho spatřiti a Robert byl přinucen rozprávěti se sluhou, který se zdráhal ho vpustiti, jak jsme zaslechli na počátku tohoto vypravování. Co činil uzavřený William ve svém pokoji? Psal. Cituji několik statí. Toto jest několik stránek ze sešitu, který obezřele střežil.

Paměti lékaře Williama.

Jsem sám, naprosto sám. Dveře jsou zavřeny, záhora jest zastrčena. Právě se dívám pod svou postel, pod svůj nábytek. Není zde nikoho, jsem úplně sám. Mohu si sdělit své bláznovství. Nikdo mne neuslyší, nikdo mne nesmí slyšeti, neboť nikdo by nechápal.

Zemru. Až se přiblíží hodina, spálím tento sešit. Odlehčuji si, mluvím k sobě, neboť člověk potřebuje mluvit. Ale uchovávám své tajemství, a sám, sám, sám na světě je znám. Mohl bych býti šťasten jako jiný člověk. Mohl bych. Mohl bych, hledě do světa, do zahrad, cítiti vůni květů; ba mohl bych býti prospěšným. Jest protivno, protivno, že se tohle přihodilo. Tohle? Co pak? Co se přihodilo? Nevím, mám-li si to sám říci. Mám k sobě dosti důvěry, abych si to pověděl?

O Bože, byl jsem dítětem. Ubohá zahrada, kde jsem si hrával do dvanácti let! Ubohá zahrada! Byl jsem to já, jehož tehdy zvali Williamem? Byl jsem to já, který jsem byl šťasten, když jsem hleděl na rozevírající se květ, já, který jsem si smutně přiznával na konci měsíce května: šeříky se již ztratily? Byl jsem to já, který jsem neklidně patřil k nebi, pátraje, bude-li počasí příznivo zní, jež jsem světil za zpěvu zemi, zemi úrodné a plodné? O, můj Bože, byl jsem to já?

To já jsem si hrál a pracoval? To byl já, to veselé dítě, svobodné, křepké, radostné, plavé, jásající, upřímného pohledu, které se věsilo kolem krku své matky? O, můj Bože, byl jsem to já? To já jsem plakal v šesti letech pro mrtvého vrabce? Namáhal jsem se postaviti ho na jeho zkrhlé nožičky, a po každé, když padalo to ubohé zvířátko, zavzlykal jsem. Jak jsem byl šťasten! Co učiniti tedy nyní, abych plakal? Co jsem spáchal, Pane, abych neměl práva plakati, abych byl odsouzen, nemoci se vyplakati? Ach, jak jsem slavným mužem! Jak krutá ironie! Říká se, že jsem velikým mužem. Slýchám mluvit i o mém geni! Jsem nejvýznačnějším lékařem; jsem vědcem, a někteří mi závidí. Ach, kéž bych byl zlomyslným, kéž bych měl moc měniti se svými závidníky, přepustiti jim svoji vědu s jejími výsledky, a odniti rolníkovi radost, již pociťuje, an jí svůj černý chléb, aby dokonat své dílo? Svůj chléb? Své dílo?

Neměl bych napsati ona slova já, který již nemám práva jich vysloviti? Svůj chléb? Své dílo? Ach, jak jsem ubohým dítětem! Jsou tedy bytosti dosti šťastné, aby mohly pracovati a najísti se? Svůj chléb! Své dílo! O, můj Bože!, můj Bože!, můj Bože! Pane, který jsi vyzván v žalmech, jež pějí, kteří umějí zpívati; Pane, Bože krále Davida, způsob, abych miloval jednoho dne svůj chléb a své dílo!

Slíbil jsem si přece, že si budu vyprávěti svou historii. Skoro jakobych měl strach, že se vyzradím, svě- řuje se sobě samému, a že couvám před chvílí, jakoby to byla chvíle hrozná.

Dostal-li by se tento papír do rukou člověka, dota- zoval by se mne. Vyzvídal by na mně mé náruživosti, jako já jsem se tázal kdysi bláznů. Bylo by mu třeba říci, kdybych usnul nebo procitl, že se něco přihodilo. Bylo by mu třeba říci, ale co na tom? Nemám dů- věrníků. Nejsem povinen zpovídati se někomu. Řeknu, jak jsem cítil a myslel, bez dlouhých řečí.

To je takto. Viděl jsem ho, nebo aspoň myslil jsem, že ho vidím. Neznám ani jeho jména ani jeho věku. Ale viděl jsem ho. Koho však? Jeho! Jeho, pravím vám? Jmenuje se on v mé duši. Nevím ani kdy, ani kolikrát jsem ho zahlédl. Mohlo mi býti dvacet pět let.

Dlouhý čas jsem po něm toužil. Toužil jsem, aniž jsem věděl proč. Ale ostatně, toužil jsem. Od té doby vše kolem mne se mi stalo nedostatečným. Osoby a věci ztratily v mých očích svoji krásu. Prahl jsem po kráse převyšující krásy známé. Jednoho dne oddal jsem se té nevysvětlitelné touze a hleděl jsem na plynoucí řeku. Tam se mi zjevil, neklamu-li se. On ke mně přišel.

— Mé dítě, oslovil mne, tys mé dítě.

Před dvanácti lety jsem zaslechl to slovo. Zní ještě ve mně: žhne mi a mrazí kosti.

— Mé dítě! Tys mé dítě!

To bylo první jeho slovo.

Porozuměl jsem. Ale neotázal jsem se ho na jméno. Neoptal jsem se ho, ani odkud přichází, ani kam jde.

Řekl jsem si v nitru: to jeho slyším. A on, jakoby četl v mé duši, odpověděl hlasitě na mou myšlenku:

— Ano, to jsem já.

Jaký hlas!

Řekl jsem mu tehdy, co jsem řekl právě sobě.

— Jistě jste to vy, že ano, vy, jehož poslouchám?

— Odpověděl jsem ti již, pravil, nechtěj, abych mlu- vil na plano, neboť má slova jsou vzácná. Je též třeba, v tvém zájmu, aby byla řídká, neboť jsou velice drahá. Platím každé slovo.

Chceš vědu? pravil po chvíli mlčení.

— Ano, odpověděl jsem.

— Pojď za mnou, řekl mi tehdy, a jeho hlas se změ- nil. Zvážněl a téměř se stal hrozným. Zavedl mne do za- hrady, v níž jsem nikdy nebyl. Kráčel bez hluku, suché listy, které pokrylo zemi, šustilo mi pod nohama, ale on šel tiše. Když jsme přešli zahradu, zavedl mne do do- mu, který byl jeho. Překročiv práh tohoto zvláštního domu, ucítil jsem ke své radosti i ke svému strachu, že vcházím k němu. Byla hustá tma: udeřil do nějakého předmětu, a uzel jsem v jeho ruce zazářiti světlo. Pak mne zavedl dlouhou chodbou do světnice, v níž mne oslovil. V oné chodbě, rozpomínám se velmi dobře, z povzdálí jse ho následoval, střeže se ho dotknouti. Nechtěl jsem ani zaváditi o jeho oděv. Pohlédl na mne usmívavě, tuše moji myšlenku.

Dobře, dobře, pravil. Nebyl bys mne hoden, kdybys neměl bázně přede mnou.

Otevřel přede mnou dvéře pokoje; s chvěním jsem vstoupil.

Piši na štěstí pro sebe, což mne sprostuje popsati světnici. Mohu říci jediné, že byl v ní. Tato místnost obsahovala jeho; nevím o ní nic jiného.

Nyní, oslovil jsem ho, mluvte. Víte, že mi země ne- postačuje. Ukažte mi něco z velikosti Boží!

Po dlouhém mlčení se ujal slova. Jak dlouho mlu- vil? Nevím. Nevzpomínám ani jednoho slova z jeho řeči, a kdybych si vše připomněl, nevyslovil bych je- ště nic, neopakoval bych nic z jeho slov ani jiným ani sobě samému. Vše, co vím, toť, že mluvil o Bohu, a vím rovněž, že naslouchaje mu, přimyká se k němu a ne k Bohu. Víím též, že jsem se bál, a cítě nevysvě- litelně, že věci Boží ukonejšují, i když dopouští válku. děsil jsem se svého strachu. Mé zděšení se vzráželo samo sebou. Nevím, v jaké jsem byl společnosti.

Domluviv, zazvonil, přinesli chléb, který rozdělil. Vzal polovici a mně podal druhou. Pocítil jsem v tom okamžiku současně nevýslovnou radost i velikou ne- volnost. Pocítil jsem současně příjemnou ochablost i mrazivý nepokoj. Cítil jsem tu nevolnost, již přináší nad- lidské, když není božským, tu nevolnost, která předvi- dá, že vás zachvátí zoufalství.

Jedl jsem, a zatím, co jsem jedl, pohlédl na mne s útrpností, jakoby pravil: — Ubohé dítě, nebude ti v bu- doucnosti chutnati tvůj pokrm. Nebohá lidská výmluv- nosti! Nešťastná sebeláska lidská! Ubozí spisovatelé! Kdybyste slyšeli, co já jsem slyšel!

Zachvácen tímto cizím ohněm, proč jsem nezemřel, stal-li jsem se neschopným obdivu, ježto můj ideál pře- vyšoval ideál druhých a nebyl již na dosah našich rukou.

Kdyby se před člověkem zvyklým na mírné světlo našich pokojů otvíralo okno, z něhož by byl neobyčejný výhled na zářící kraj, světlo docela jiné než obyčejné; kdyby odtud se objevoval daleký obzor, obzor, k ně- muž by nikdo nebyl s to dohlédnouti, řekl by: Jsem ma- ličký a nevěděl jsem toho. Ale kdyby se okno nemilo- srdně zavřelo (a zavřel by je jemný závan větru), noc toho člověka byla by černější než ostatních, a kteří by se nedívali tím oknem, nevěděli by, proč ten člověk se na svém lůžku sem tam obrací.

Obzore okamžiku, proč ti otvíráti a proč zavíráti? Ó pokusiteli, jak tě lituji, zlořeče ti! Kráso, Kráso, Kráso, proč mne pronásleduješ? Anděle života, či anděle smrti, božská či osudná láska! Můj osude, proč jsi se objevil, nebo proč jsi zmizel? Proč jsi zanikl se slovy: »Nebude ti již chutnati tvůj pokrm.«?

Cítil jsem, nechápaje, pravdu toho děsného slova. Před mýma očima proběhl v okamžiku celý lidský život.

Rodiče, přátelé, práce, radosti, povinnosti, cítil jsem, že vše po hodině, již jsem právě zažil, mi zlostejnělo.

Cítil jsem, že by se mi jevila směšnými lidská slova po tom, jež jsem právě zaslechl.

Cítil jsem, že chléb lidský, ten chléb z obilí a z práce by byl pro mne nevýživným po chlebu, jež jsem prá- vě pojedl.

Cítil jsem zároveň vnitřní bolest, jakoby mne vše opouštělo, jakobych najednou zůstal sám, daleko od stvoření a daleko od Boha. Cítil jsem laskání zoufalství, jež mi tisklo sladce svou chladnou ruku na čelo, aby mne osamotnilo.

Když odtrhne Bůh člověka od ostatních lidí, aby ho přivlekl k sobě, plyne z toho pro onoho člověka klid a oddanost.

Avšak odloučení, jež jsem právě prodělal, pobouřilo mne a učinilo ze mne sobce.

A od té doby nic na mne již nepůsobí, ani jaro, ani věci, ani lidé, ani práce, ani život, ani smrt.

Kdo by slyšeli to slovo, jež nesmí nikdo slyšeti, ne- představili by si všeho, co vyjadřuje: neboť by je sly- šeli ve vteřině, neprožívali by den za dnem, hodinu za

hodinou, trestu, který jsem snášel, trestu, abych nic nemiloval.

Dlouho jsem ho vydržel: stává se již příliš těžkým, a umírám.

Umírám jako jsem žil po deset let, aniž jsem prolil slzu pro bližního či pro sebe. Mé kosti vyschly. Slova, jež se mluví, jež čteme v knihách, útěcha lidská nejsou pro mne; obracíť se všechna k živým a já, já jsem mrtev.

Ztratil jsem smysl života a jsem odsouzen jednat, aniž mám chuť k práci, jísti, aniž lačním po chlebě, tisknouti ruce svým přátelům, aniž dám či obdržím teplo, mluvíti bez nadšení, poslouchati bez zájmu, býti sám ať kdekoliv, nemoci říci ať komukoliv: Můj otče, ani: Můj bratře!

Bůh sám, jsem o tom přesvědčen, by mohl zasypati propast, jež mne pohltila. Ani neznám cesty k Němu, je-li nějaká. Nevím, jak křičeti, aby mne zaslechl. Bůh jest Bohem ostatních; nepozoruji, že by byl mým. Kam se obrátiti, abych našel Toho, jenž jest veliký, neisa osudem, dosti velký, by potěšil a zachránil?

Vypravuje se, že odsouzenec objímal oltáře a byli nedotknutelnými. Ať tě jmenuji jakkoli, neznámá Bytosti, již bych chtěl milovati, řekni mi, kde jsou tvé oltáře, abych dosáhl asyly sám před sebou, aby nebe mne obdařilo slzami, abych se vrhl pláče k nohám nesmírného Boha, k nohám Boha nalezeného! Ó velikosti! Ó velikosti! Kdybych věděl, kdo jsi, kdybych věděl, Pane Bože, jak pokleknouti před Tvou velebností, kdybych tušil, v kterém prachu líbatí stopy Tvého vozu, ach! jak bych jásal a jak bych plakal, jak bych dobrořečil, jak bych vzdoroval po takovém vítězství, zoufalství a nudě! Ó třesoucí se srdce lidské, jež nosím v sobě, jak bys se utěšovalo, jak bys bušilo a jak

William psal tu řádku, když bylo prudce zaklepáno na jeho dvěře. Vzplál hněvem. Kdo se to odvažuje rušiti ho přes jeho zákaz? Neodpovídal. Dvěře povolily pod silným tlakem — a William spatřil kněze besonoého v roztrhané klerice, s vousem velice zanedbaným.

Na kolena, pravil Williamovi.

William poklekl.

— Můj synu, mluvil kněz, odvedu vás k nemocnému, jehož vy jediný uzdravíte. Neptám se, půjdete-li se mnou. Přikazuji vám, byste šel za mnou.

William vzal svůj klobouk.

— Jsem hotov, zvolal.

— Nuže počkejme, vpadl kněz, a pohovořme si. Ten, jehož uzdravíte, netrpí jako vy. Pokládáte se za příliš bídného, ať z jakékoli příčiny, ale nic nezdá se vám dosti velikým pro vás. Všechny věci se vám jeví menšími vaší žádosti nebo nedosažitelnými vašimi schopnostmi. Poslyšte mne! On, na něhož myslíte v tuto chvíli, vám zanechal vědu, nezanechal vám světla. Nuže, věda bez světla, můj synu, toť zoufalství.

— Jak víte, nač myslím?

— Mlčte, přerušil ho živě, žádné starosti. Jsem zde, abych vás uzdravil, a ne, abych vás bavil. Chcete se ponořiti do jasných propastí nevyzpytatelného světla? Chcete chléb světla, aby vás nasytil? Plášť světla, aby vás přikryl? Chcete to?

— Ano, pravil William. Je to zvláštní, myslil si, tento má jakousi podobnost s tím druhým: ale nemám strachu.

— Tím chlebem a tím pláštěm, milý synu, dodával, jest poslušnost. Polibte třikrát zemi, než začnete čísti slovo, jež vám předložím.

William políbil třikráte zemi.

Kněz vyňal tedy ze své kapsy knihu a ukázal Williamovi tuto řádku:

Per viscera misericordiae Domini, in quibus visitavit nos Oriens ex alto.

Až budete lačněti a žízni po poslušnosti, pravil po dlouhém mlčení, chléb vám zachutná. Potom uchopiv rozpálené ruce Williamovy, stiskl je ve svých a utkvívaje na nemocném planoucím pohledem, pokojným a svrchovaným, praví k němu:

— Duši, jako jest vaše, zraněné a pobouřené, zemdlené a zmatené, žalostné a trýznící se, neřeknu: Zrekněte se, já řeknu: Radujte se! Neřeknu: Podejte se, při patření na krásu takového předmětu nebo prospěch takového činu ojedinelého; nezkusím žádného takového prostředku, nepokusím se rozptýlití vás, abych vás připravil. Nikoliv. Půjdu přímo k vaší duši a nařídím jí radost a budu prositi pro vás Boha, který byl poslušným, o vznešenost a radost poslouchati. Velice jasně chápu, že vám nic nestačí. Čest nenasycenému! Nejsme zde, bychom se spokojili málem. Nekonečno nechce, bychom byli bez něho klidni. Ani nebe, ani květiny, ani země, ani lidé nevyplní ve vás zející propast, která prosí: Mé dítě, obejmi mne! A ve jménu Otce i Syna i Duchu Svatého, ve jménu Utěšitele, poslyšte tajemství: Vaše obrácení jest napříště v nebesích, příště budete krváceti s hlavou vztýčenou, nesa v sobě Boha a maje Slovo. V budoucnosti všechny vaše činy, všechny (nevyjímám žádného), budou prosyceny krví Boží. Vše, vše, i mé rty, které mluví, i vaše oči, které mne sledují, i vaše hlava, která bude uvažovati, a vaše srdce, které bude tlouci, a vaše ruka, jež bude pracovati, a chléb, ježž budete jísti a hlasy, jimiž budete křičeti k Tomu, který slyší vše, a vzdechy a slzy (neboť svoluji, abyste plakal) a vše, co jmenuji, a vše, čeho nejmenuji, vše, co vím, vše, čeho nevím, vše, co jest ve vás, vše, co tam ještě není. Vše, co bude Bůh viděti, i vaše slova, i vaše pohledy, co se dá vysloviti i nedá vysloviti, to vše přispěje k zbudování věčného Jerusáléma, k utvoření mystického Těla Ježíše Krista. Ten oltář vystavěný neznámému Bohu, který spatřil svatý Pavel na pobřeží, kde mluvil Plato, poněvadž zřím ve vás, vztýčený ve vaší duši jako prapor, který bude souditi svět. Chtěl jste výšiny, zde jsou! Stoupejte! Stoupejte! Stoupejte hodně vysoko, abyste vyslovil jméno, jež apokalyptický Orel uslyšel z úst Trůnů, abyste vyslovil to slovo: Amen! Amen! To jest to slovo tajemné, jímž se otevrou před vámi brány věčného Života, kam vítězně vjedete! — Nyní pojezte — řekl kněz Williamovi.

Mladý muž pohlédl prosebně a bojácně na kněze. Jeho modré a čisté oko tonulo v slzách. William se chvěl i cítil se klidným.

— Můj otče, řekl tiše, jsem uzdraven? Jsem zachráněn?

— Ano, můj synu, odvětil, jste, či aspoň budete. Nevyjevuje-li Bůh dnes vše najednou a pro vždy, chystá se, čekejte na to. Před vámi vine se dlouhá cesta, dlouhá a překrásná. Bud'te věřícím!

Mnich vyňal ze své kapsy chléb, požehnal jej křížem a polovic vložil do třesoucí se ruky Williamovy, jež ztuhlé prsty neměly síly, aby jej pevně držely.

— Odvahu, můj synu, řekl stařec; který vás zahubil, řekl: Nebyl bys mne hoden, kdybys se mne nebál. Jenž mne posílá k vám, pobádá vás: Nebyl bys mne hoden, kdybys neměl ke mně důvěry.

— Nechcete jísti, vidím to. Zkuste to přece.

William pozdvihl chléb ke rtům a s výkřikem radosti vrhl se starci kolem krku.

— Nyní, pravil kněz, myslíte na ostatní. Přijdou-li ještě neblahé chvíle, pomněte, že jedním z léků jest mysliti na druhé. Přišel jsem k vám. Někdo vás čeká. Pokud možno, můj příteli, nedejte na sebe nikdy čekatí.

William dal zapřáhnouti. Stařec vsedl do vozu s neobratností toho, který se nikdy nevozí.

Podal kočímu adresu. Koně vyjeli, oba cestující trvali v hlubokém mlčení. Kněz vzal svůj brevíř. William cítil, že ten člověk jest schopen velikých činů, aniž se zřekne svých zvyků, s prostotou a pravidelností dítěte, jež má hodiny určené k práci, hodiny určené k odpočinku a který neztrácí ani okamžiku. Vůz zastavil. Kněz a William vystoupili.

Temná alej, úzká, vlhká a studená zavedla je k dřevěnému schodišti spirálovitě se točícímu, a když dospěli tápavě do pátého poschodí, došli posléze k dřevěným natřeným dveřím, které kněz otevřel, udeřiv do nich rukou. Světnice byla nízká, malá, nečistá, bez pořádku a tmavá. Mžikavě světlo osvětlovalo svým smutným svitem slabě tuto komůrku, temnou za bílého dne. Nemocný ležel na železné posteli. Hlavu měl odkrytou, jeho černé vlasy splývaly volně s každé strany přes jeho vyhublý obličej.

Jeho bledost zarážela. Na jeho vysokém čele, bílém a širokém perlila se hrozná kapka. Jeho vyzáblé ruce téměř zprůsvitněly a klesaly s postele.

Pokládali bychom ho za mrtvého; časem však lehké chvění, prozrazující život, přeběhlo jeho tělem a stahovalo lehce jeho tenké rty a přivřené víčko. Ošetřovatelka nemocného, vysoká šedesátiletá žena, seděla dřímajíc na židli u postele, neboť v místnosti nebylo pohovky. Když přichozí vstoupili, povstala, odsunula svoji židli až ke krbu, kde bublavě vřel v konvici jakýsi odvar a domnívajíc se, že nemocný má nyní dosti ošetřovatelů, rázem usnula.

Při zavrnutí dveří pod dotekem knězovy ruky otevřel nemocný oči a zvolna povstal. Veškerý život tohoto člověka ukryl se v pohledu. Z bledého obličeje patřily dvě zářící černé oči, jichž pohyblivé panenky se nikdy nezastavovaly.

Něco pevného jako bílý bod svítilo v tomto oku ustavičně zmítaném.

Za okamžik zvykl si William na tmu a pohlédl na lože nemocného. Jejich oči se setkaly, a dříve než kněz si uvědomil, co se děje, odstoupil William až ke zdi a padl bled na židli.

Nemocný vstal.

— Omyjte mu hlavu vodou, pravil knězi.

Kněz učinil, jak mu bylo řečeno a pozoroval, že William se probírá k životu. To tedy byl on! dodal a, pohlížeje na nemocného, pravil:

To jste byl tedy vy? Odejďte, Williame, nechte nás zde na chvíli samotny. Bude-li třeba, zavolám vás.

William vyšel. V pootevřených dveřích se objevil růžový obličej, rozčuchaná hlava staršího dítěte, které se tichounce doplížilo až k dřímající stařeně a schoulilo se polo zvědavé, polo zděšené do záhybů její sukně.

Babičko, babičko! volalo tiše a prosebně; ale neprobudilo jí. Zmlklo, patříc bojácně na nemocného a usměvavě na kněze.

— Ovšem, to byl jistě ten člověk! šeptal si William na schodech. Nesnil jsem. Nyní též nesním. Vždyť je to v přítomnosti, před očima Toho, který vidí vše. Žiji ještě? Ó Bože, odpusť nám všem!

Kněz a nemocný stáli si tváří v tvář.

Pane, pravil kněz, jsem u vás.

Jakým právem? tázal se nemocný. Ti jsou u mne, které jsem si sám vyvolil. Hled'te, to dítě, jež jsem si zamiloval. Opustí mne jako ostatní, ježto je třeba, aby mne všichni opustili. Volal jsem vás? Lidé, kteří si mne nevšímalí v životě, všímají si mne ve smrti? Kdo vám přikazuje, abyste byl u mne?

Ježíš Kristus, odpověděl kněz.

— Ježíš Kristus? otázal se umírající. Nuže, řeknu vám to, když jste zde. Pohrdal jsem Bohem. Věděl jsem, že Kristus přišel, aby k Němu přivedl druhé. Nechtěl jsem, aby cesta druhých byla cestou mou. Neříkejte mi, že Ježíš Kristus jest Bohem, vím to. Neříkejte mi nic, neboť tuším, co byste mi řekl. Chtěl jsem Otce a nechtěl jsem prostředků, jež nabízel Syn ostatním. Netvrd'te mi již, že jsem přemožen. Jsem o tom ujištěn. Mlčte! Jsem pochopitelným jedině takový, jakým jsem. Čiňte jako William, který právě odešel. Toto dítě jsem si vyvolil, připojil po chvíli ticha.

— Toto dítě jste usmrtil, a jím se chystá Bůh vrátiti vám život.

— Život? vzkřikl nemocný s příšerným úsměvem.

— Život, pravil kněz.

Vzal svůj kříž, položil ho na krb a pokorně poklekl. Oba zůstali nehybní jako dva mrtví, jeden ve své modlitbě, druhý ve svém rouhání. Lampa se rozhořela jasnějším světlem, jakoby při smrti. Ošetřovatelka spařa, téměř bez dechu a bez hnutí sdílelo velké ticho. Řeklo by se, že cítí, aniž chápe, boj mezi životem a smrtí.

Po chvíli počal se kněz modliti hlasem sladkým, vážným a jasným sedm Žalmů kajících. Když vyslovil ta slova: *Rugiebam a gemitu cordis mei*, nemocný vyrazil v jakýs přidušený řev, který tolik připomínal chroptění agonie a křik zoufalcův, a který nebyl přec tak hrozný, jako hluboké ticho, v němž hledal ochrany před bojem, uzavřen ve své osamocenosti.

Žalmy byly skončeny; samy zdi by musely slyšeti to *De profundis* a to *Miserere*, ale nemocný nezdál se je slyšeti. A žádné úsilí nemohlo mu vyrvati ani slova, ani známky života. Nebýti pohledu zároveň hrozného i pokojného, zdál by se pojednou mrtvým.

Kněz, skloněný nad umírajícím, hleděl zachytiti slovo nebo pohled, známku vnitřního neb vnějšího hnutí, vše, co se děje při takové smrti v duši toho člověka. Konečně uděšen povstal.

— Je to marné, Pane! Je to marné! Kde jest William? Vyhledej ho, pravil dítěti a jdi a přiveď ho!

William a dítě vešli.

William prohlédl nemocného: Jest naprosto ztracen, pravil stranou knězi.

— Víím to, odvětil.

Pak uchopil Williama za ruku a pravil mu: Často jsem viděl nenávist. Nikdy jsem nezřel takové, jakou vidím u vás. Řeknete, že tvoří s vámi *j e d n o t u*, že ani v myšlenkách nepostřehujete vzdálené možnosti odpustiti. že dříve, než bych vám vyrval nenávist, vytrhnul bych vám duši, že část by šla s celkem; mlčte a pomodlete se *P a t e r*.

Dříve než pronesete ta slova: »A odpusť nám naše viny, jakož i my odpouštíme«, zahleďte se do nejtajnějších koutů své duše a nepokračujte dříve, než je budete moci vyřknouti bez bázně i před nebem i před zemí.

Víte, jaká jest v neviditelném světě ozvěna odpustění? Odpusťte, Williame, aby Bůh dopustil podle své vůle, a modlete se, jakoby jste měl sám opustiti tento

svět místo cizince, jenž zemře. Hodně hluboko se pronikněte, až k místu odpuštění; dostihnete místa modlitby.

Jsou tak vznešené chvíle, že člověk, jsa jim tvář v tvář, se již nepoznává. Zvyklý plouti na povrchu života, nerozeznává již, když jest vržen do srdce života. Nic by se nám nezdálo na světě tak fantastickým jako zjevení reality, obvyklejné nezjevné a pojednou zpozorované. William byl v takovém postavení. Nenadálá jasnost věcí oslepovala jeho zrak.

Ticho rostlo. Pokojík, v němž bojovaly nebe, země a peklo, zdál se prázdným. Neboť nebylo slyšení ani zašustění vyjma pravidelného bublání vařící se vody, a sotva na sebe viděli. Nebylo slyšení dechu, a tak, jako knít rychlejší či chvatnější, než aby byl postřehnut, zdál se prchati život. Hlavní osoba dramatu měla vzhled mrtvol, a přece bez všelikého vnějšího důkazu, každý cítil v tomto umírajícím nevyslovitelnou činnost.

Kněz procházel mezi Williamem a nemocným se zářivým a pokojným zrakem; byl i nyní klidným, a síla obsažená v tomto klidu zvyšovala ještě pohnutí, dokazujíc všem, ve jménu které Mocnosti jedná. Vzhledem k Williamovi věděl, že jest třeba promluvit; vzhledem k cizinci cítil potřebu mlčeti. Touha zachrániti ty dva lidi, láska, kterou plál pro jejich časnou i věčnou budoucnost, ho celého vyplňovaly. Byl přesvědčen, že nemá na starosti toliko dva jedince, nýbrž, že tyto dva velcí jedinci, představující padlé pokolení, mohli by se státí představiteli pokolení vykoupeného. Viděl v nich slabosti bolesti, touhy toho třesoucího se srdce lidského, jež již dávno znal, ale jehož nezřel nikdy tak žádoucího a tak zmalátnělého.

Člověk neví, co se v něm děje ve chvíli, kdy se jedná o určité věci, již nemá v moci. Noře se v sebe sevřel rázem jistou rukou všechny síly, které hromadil a získával dlouhou dobu, a ukazuje se Tomu, Jenž vše vidí, mlčel, jakoby v něm nebylo myšlenky, a posléze začal:

— Pane, nevidím, ani nevím, ani nemohu. Ale slituj se nad těmi dvěma muži, mezi něž jsi mne postavil, neboť jsi jejich Bohem a oni jsou Tvým stvořením. Země je pro ně příliš těsná: neodmítej jich od sebe; nevzdaluj jich od věčného zdroje, neboť oni jistě potřebují radosti a radost jest jedním z Tvých darů. Vyčerpali věci tohoto světa; potřebují překročiti hranici naší atmosféry. Ó Bože, vysvobození, ať uchopí do svých rukou oživlých, mládí a vzkříšení. Čekám, Pane, čekám, jedne, jedne! Amen, rozzáření světla, jež přijde. Nešetři ho, Pane; rozsvět je na našich čelech, pod našimi kroky; nevímeť, kam stoupnouti, jsme obklíčeni temnotami. Staniž se, aby za ranního svitu, který vystupuje na obzoru, byly ty dvě duše vykoupeny. Promluv svým utišujícím hlasem! Duchu pokoje, Duchu radosti, ó jazykové ohnivé, sladcí a zžíraví, věj, který rozpaluješ i osvětluješ, jasnoto přejasná, oživující, objímající, před mím zmírámé slovo, modlil jsem se a čekám. Z hlubokosti propasti, Bože slávy, tě prosím za ně, ve vši slabosti, ve vši bázní, ve vši bezmocnosti, ve všem povznesení, jehož jest schopna má duše. Ó Světlo zbožňované, abys je naučilo slovu: Amen! unes je až do krajin radosti a blesku. Ať řeknou Amen nejbližší, Amen na hoře, Amen ve svém jazyku, v řeči jejich otčiny, v jazyku, jehož harmonie uvádí v zapomenutí, ve vzpomínání, poznávání a pláč! Ať jejich Amen zavzní konečně v nebi.

William již plakal; cizinec ještě ne. Nové stažení křivilo jeho neživou líc. Barva pleti ukazující, že agonie končí, se objevovala, a zatím pohled kněze se rozjasňo-

val, jako kdyby smíšen s těmi smutnými barvami, spatřil neviditelné jasnosti.

— Můj otče, pravil William, hle smrt.

— Můj synu, řekl kněz, hle život.

Ošetřovatelka stále spala, dítě se dívalo kolem sebe okem modrým a jasným, zděšeným a nechápavým. Kněz šel k němu, vzal je za ruku, poklekl s ním k záhlaví postele, u hlavy nemocného, který ho neviděl a řekl mu ti chounce; »P o m o d l i s e.« Pak řekl: To donucuje, můj Bože! a posléze obrátě se k nemocnému zvolal: »Vzpomeňte si, že jste se sám nestvořil!«

Dítě odřikávalo Ave Maria, zatím co kněz jsa obrácen k nemocnému spatřil, že tvář umírajícího, tato tvář ztuhlé mrtvol, zazářila pojednou úsměvem, jaký zřídka vidí pozemšťané. Vzpřimil se na svém loži a pravil:

— On jest Ten, který Jest. Zapomněl jsem, že nejsem Bytostí.

Potom jeho hlas se ztišil; přes jeho jasné čelo přeletěl světlý paprsek; jeho tvář omládlá, zbělela, zděštěla; jeho pohled stal se prostším, jemnějším než dítěte, modlíciho se u lůžka a rozpínal ruce:

Odpusť, pronesl, William, odpusť!

William vrhl se do náručí jemu vstříc se rozpínajícímu, a když mohl promluvit, zašeptal:

Budeme tedy žítí společně.

— Ano, pravil cizinec, ale ne, jak myslíš. Opustím s pomocí Boží tento osamělý kraj; kde ještě zůstaneš. Rovněž jest třeba, abych řekl něco knězi; jdi a vrať se brzy, abys se se mnou rozloučil.

— Můj otče, pravil, to já jsem u vás. Hladovím a žízním, abych byl malým dítětem; porad'te, co jest dlužno činiti?

O několik hodin později byli shromážděni tíž lidé v téže místnosti. Cizinec umíral a těšil Williama před svou smrtí. Leže na loži a blízek poslední hodině, měl vzhled vítěze a mluvil o svém zrození.

— Poslyš, William, pravil, tiskna ruce mladého člověka, poslyš dobře. Vykonaš, čeho já jsem nedokázal. S Bohem, můj drahý, zapomeň, čím jsem byl a vzpomeň si, čím máš býti. Věda a umění někoho postrádají — tebe. Popatř na toto dítě, William, hleď na tyto světlé kadeře, které spadají na raménko. Odevzdávám do tvých rukou tuto velebnost třikrát svatou. Nikdy nezapomeň, že tato růžová ústa se modlila Ave Maria za bídneho hříšníka. K němu naposled promluví, k němu. Jemu naposled řeknu s Bohem, je poslední obejmú, ježto jest dítětem.

Jeho tvář se změnila a rozzářila se rázem nevystihlou krásou.

— Jest tedy na zemi hora, zvolal, sbíraje síly, hora, na níž vystoupil Ježíš Kristus, a jež se nazývá Kalvarie.

William, otevři tuto skříň a podej mi Evangelium.

William uposlechl.

Nemocný snažil se čísti, ale nemohl. Po dlouhém úsilí dodal: Přiblíž ještě lampu, William. Hleď, to jsem člověk. Byl bych se namáhal po celou noc čísti Evangelium a zapomněl přistaviti lampu. A četl:

»Já jsem Cesta, Pravda a Život.«

Ano, dodal, jest tomu tak. Ježíš Kristus směl říci: »Já jsem Pravda«, neboť jí jest skutečně.

Pravda! Kdo jsem, abych jen vyslovil její jméno! Cítím se rozdrčen. Největší povznesení, největší bída! Mám o sebe strach, mám o sebe strach před Její tvář, poněvadž mé čelo stárne a Pravda nikoliv. Nemění se! Nezměnitelnost! Slovo nesrozumitelné lidem.

Bude to krásný den, až zemru! Krásný den! Ale to jest dnes! To bude brzy a mně nenapadlo, že to bude za krátko. Obejmi mne, Williame, a zpívej, místo abys plakal! Myslíš-li na mne, vzpomeň si, že jsem ubohým a podružným jedincem, a opěvuj přece mé zrození, neboť se narodím. Skloň se nad moji kolébku. Když jsem nemiloval, nemohl jsi spáti; nyní miluji, spi a zpívej. Bůh tě vyslyší.

Jeho jemná tvář, střídavě přísná a něžná, zdálo se, že odchází v tom okamžiku ze země do nebe.

— Žij v pravdě, Williame, pravil, a zacházej mírně s těmi, kteří ji neznají. Ubozí lidé, kteří se klamou! Pra-

cuj na díle, jehož jsem nevykonal, beránek z Apokalypse bude na tebe s výše pohlížeti.

Ježíši Kriste, Ježíši Kriste!, zvolal. Vzpomeň na moji duši!

— Požehnejte mi, můj otče! S Bohem, Williame; kde jest ta žena, jež mne ošetřovala? Musím se s ní rozloučiti.

— Posléze mne obejmí ty, dítě, a nezapomeň, že jest třeba milovat dobrého Boha.

Pak zašeptal:

— Otče náš, jenž jsi na nebesích, posvěť se jméno Tvé, přijď království Tvé

Hlas umkl,

J. Žal:

Nezrad mne, srdce! Ona přec nepůjde s tebou.

*Žebravý rytíř,
tož rytíř dnes a žebrák zítra,
potulný zpěvák,
jenž písněmi zdraví příští jitra,
zpívám a bijí se, miluji, nenávidím,
s blázny a chudými v řadě jdu,
boháčům nezávidím —
biji se prostovlasý ve větru dravém.
Miluji člověka a pohrdám davem.
Volání slávy a potupný křik
cením jak slinu,
již kdosi mi do tváře vstřík'.
Miluji život a miluji zápas,
jímž poctivě platím svou vinu.*

*Osude, vyzval jsem na souboj tebe.
Nebojím se nikoho — leč sebe.*

*Hluboko ze dna nitra,
kde rozbité lodi leží
s nákladem drahocenných snů,
bublíny stoupají vzhůru k slunečnému dnu.
Jak vzdechy trestance
vplavají do světla z žalářních mřeží.
Bublíny cudné jak panenských řader vzdech —
zaštkání po lásce v pobořených zdech —
a praskají nahoře nad hladinou slanou
v náručí vánků, jež od pobřeží vanou.*

*Život je tvrdý jak křemen.
O křemen křemen ohnivě se jiskří.
Každý tvůj sen je tělo obnažené,
kam příští chvíle ostrou dýku vžene.
Nevěřím ničemu, ni vašim pohledům
sladkým a pokojným jak rodný dům,
za nimiž bubliny stoupají z hlubin.
Však srdce mne zrazuje —
ve vodách hlubokých hořící žhavý rubín.
Jste ještě dítě. Ovečka malá,
která se v žití dosud neklamala.
Komu pak dáte svůj úsměv, svoji něhu?
Komu to máváte šátkem s protějšího břehu?
Komu pak dáte života svého cudný květ?*

*O křemen křemen život se jiskří —
vystříkne krev a skříží se činy.
Zrádný a zlý a prodajný je svět.
Ve světě stojím.
Sok proti soku —*

*napiaté oko stopeno v napiatém oku —
sebe jen, sebe se bojím.
Nepřítel připraven nehnutě v střehu.
Srdce, proč díváš se po druhém břehu?*

*Vrať se, dokud je čas! — Srdce se nevrátilo.
Na druhém břehu těsně se za ni postavilo.
Zašeptlo pohádku — snad jenom zlomek její — .
Slyšíte křídla? Vlaštovky odletět chtějí.
Přivřete oči! Nezřítíte cestu? Stříbrný pás —
kolem té cesty z večera zpívá tulácký hlas.
Pohádka moje! Mé srdce ji za ruku vzalo,
na cestu stříbrnou k obzoru ukázalo.
Ta modrá světla nad hladinou temnou
jsou lidské štěstí.
Tam kvetou lekníny, jež vidáte v snech svých kvěsti.
Pohádka bílá, pojdte je trhati se mnou!*

*Vzkřik: jsem náhle — přelomil srdce hlas.
Často již krvavě zrazen
bojím se rozepnout náruč a raněn být zas.
Ty toužíš však věčně. Srdce — jsi blázen!*

*Nepříteli svému nahý jsem se dal,
však proti zrádci v sobě
pancířem nevíry se opásal.
Kdybych chtěl přejíti na druhý břeh,
musil bych k zalknutí zatajit dech —
až byste ke mně ruce nadhýlila,
ta tenká lávka aby se pode mnou nezřítla.
Nevěřím lásce — nevěřím.
Na vrchu zmrzlý led,
v nitru uhořím.*

*S osudem křížím nahé zbraně.
Vstanou-li sny, život se vrhne na ně.
Nepřítel přede mnou číhá v střehu
a sladká láska kývá s protějšího břehu.
Nebezpečného soka
nesmím ni na chvíli pustiti s oka.
Nezrad mne, srdce! Touhy tvé hoří a zebou.
Nevěř jí, nikomu nevěř.
Ona přec nepůjde s tebou.*

Zřící se zápasu či ztratit lásku?

*I stojím tu němý, na tváři lehkou masku,
stojím a mlčím. Nic neříkám.
Časem se zasměji a časem zavzlykám.*

Nad křižovatkami poletuji ohně.

Sloky v próse.

Setkání dvou. (Manželství.)

Kterak to, duše dobrá, že v očích Tvých vidím sama sebe a za Tebou ještě celé nebe? (Fr. Bílek.)

Jaký to tajemný vztah, že jsme se našli a máme jít spolu v důvěře a lásce jedinou cestou?

Jaké v tom svaté je určení?

Má duše to cítí a Ty to také víš, když se na mne tak podivně zadíváš — tak podivně, jak by ses tázal mne, na co já sama mám pouze údiv a otázku.

Mé srdce a všecko je čisto a má Ti být darem pro posvátný účel společného žití.

Ne vášeň, ale svatost nejintimnějších chvílí mne k Tobě poutá, kterýž jsi stejně poutníkem jako já poutnicí — a jenž právě tak hledáš pramen Života, jak já jej hledám. Tebou mi má být dán dar samého nebe — jako mnou Tobě bude vrácen o celý život větší.

Máš být strážcem a ochráncem mým, i pánem i sluhou mým, Ty, jenž jsi služebník většího Pána. A já Tobě chci být ženou a sestrou, jejíž měkká ruka a klidné slovo Ti každou ránu vyhojí. Jen když mne budeš mít rád!

I já chci být Tobě služebnicí a paní, já dívka Páně. Neboť napřed Jeho a pak teprv všecka Tvá!

Bůh dej Ti trpělivost se mnou; jsem často tak slabá a křehká! Ale máš-li mne rád, hory a doliny zarovnam a písničkou zaplaším starosti z čela. Chci být dobrá a milá a silná, neboť hle! Tajemný host klepe na naše dveře

Veď mne! Má úcta a důvěra Ti patří. Jsou to kořeny mojí lásky. Modlitby mé je budou zalévat, aby neuschly žárem vášně ani mrazem cizoty.

Přijetí třetího, svěřeného Boží důvěrou nám. (Křest.)

Děťátko moje, květe milosti a dare nebes! Všecka má i matčina láska Tě přivolala z tajemných končin v toto slzavé údolí, abys byl nadějí a potěšením naším. Ty jsi tou posvátnou páskou, jež i za hrob ještě bude nás vázat s matkou Tvou.

Máš být branou naší, kudy se touha naše nese výš na stupni očistění a pochopení nejvyšších zákonů našeho Pána.

Jsi hvězdičkou malou ve velkém kosmu lidských duší. Kéž poleje Tě veliké ozáření Nejvyššího Slunce a Světla, neboť všechny zákony světa, jak zapsal je Pán i v naše svědomí, i Tobě platí.

Dušíčko maličká, dušíčko dosud spící! Kéž svatá milost Stvořitele, Vykupitele a Posvětitel Tebe prostoupí, posvátným křtem Tebe obrodí a učiní Tě tajem-

ným symbolem jedním ze svatých v obcování Církve a tím členem řádu Kristova.

Mocnosti pekel a těla kéž nikdy Ti nezatmí čisté Tvé oči a čistou vůli, které je dána svoboda zachovávat či nezachovávat Zákon.

Neprosím o to, aby Tě minul boj, naopak Božím bojovníkem zde být máš — a dnes do vínku dáno Ti heslo a zbraň.

Ve jménu Ježíše Krista Tě vítám u prahu Tvého vstupu, dítě, já, otec Tvůj. Jak veliká jest důvěra Boží v mé síly, že mi Tě svěruje, abych Tě vychovával učením Jeho lásky!

Děťátko moje, jak Jsi mi svaté pro velkou důvěru mého Boha!

Jak Tě miluji!

Propouštění onoho třetího na vlastní cestu a vlastní zodpovědnost. (Břimování.)

Vidím usměvavou Tvoji tvář a vidím, jak se těšíš na život, krásný a volný, můj milý ptáčku! Jak se těším s Tebou, vždyť má naděje a mé pokračování jsi Ty!

Ale včera večer viděla duše má úzkost Tvou a slzičky Tvé, když za večera jsi zahradě a každému koutku šeptal, že půjdeš do světa. Jak bych se divil! Vždyť každé místečko a každá věc v domě otce Tvého byla plna lásky k Tobě, který jsi byl sluncem otcova domu.

Synu, víš-li, koho dnes v Tobě pozdravuji?

Duše Tvá dětská vzrůstala před mojim znakem, potěšení mé! A dnes je dosti již silná, abych ji bez strachu pustil v let jak ptáčka, kam se mu zlíbí. Je pravda, že srdce mé bude plně rozechvění, ale duše má bude pevná, vždyť jsi to nejlepší z mé krve, jsi její květ. Květ, rozkvetlý v tyto posvátné pro otce i syna dny, kdy stáváš se duší svou bratrem mé duše.

Mé ruce spočívají na hlavě Tvé a volají požehnání Boží na hlavu Tvou. Mé srdce se modlí o milost a sílu Ducha Svatého, toho Ducha, jenž posvěcuje Světlem a Ohněm své Pravdy a Lásky.

Synu a bratře v jednom, květe mých nadějí a snů! Ty, který máš právo a povinnost stát o stupeň výš na schodišti vývoje a očisťování, jak Tě mám rád!

Však slyš! Život je těžký a mnoho skrývá ran pro Tebe! Kéž nezapomeneš modlitby, jež Tě matička Tvá učila; zůstanou Ti chvilkami potěchy a posily. Při slovech, která jsou posvátná voláním milionů duší po dva tisíce let a posvátná nejvíce matčinou modlitbou, vzpomeň si na to, čím jsme a kam jdeme. Kéž nejsi slepcem, jenž ze tmy do tmy se trmácí!

Vždyť nejsi dítě náhody, jsi dítě mé a všechny matčiny lásky!

A zatmí-li se obzor Tvůj a Ty nebudeš vědět kudy kam, zapros v pokoře; ne o odvolání, ani o úlevu, ale o sílu pros, synu můj! Neboť bolesti jsou účty minula nebo dary budoucna. Oleje svaté trpělivosti a síly nechť Tě posilují a balsámy lásky a slitování nechť Tě zachovávají pro život věčný a věčné obcování Svatých, kteréhož řetězu posvátného i Ty jsi článkem. Neboť tělo i duše Tvá jsou příbytkem Ducha Svatého a Dech Boží to byl, jenž dal život všem sjednoceným atomům Tvého těla.

Máš být bojovníkem Božím a vítězným dobyvatelem království Božího. Neboj se těch, kteří zabijí tělo, ale duši zabít nemohou.

Je vše tak malé, co se netýká života Tvé duše.

Nevím, jak daleko od rodného hnízda ponese Tě touha Tvá, ale nezapomeň nikdy na svaté určení budoucího nebešťana. Buď tichý, pokorný a čistý, neboť bla-

hoslavení jsou tiší, pokorní a čistého srdce. K tomu všemu dopomáhej Ti trojjediný Bůh: Otec, Syn a Duch Svatý.

Když tíží nás vědomí viny. (Pokání.)

Můj Bože, můj Bože, kolikrát byla už duše má u Tebe a kolikrát prosila Tebe, abys jí odpustil. A Tys tolikrát jí odpustil, odpustil všechno pro slzy její lítosti a jediné, cos pravil, bylo: »Jdi a nehřeš více!«

Stojím opět před dveřmi Tvého chrámu, a je mi tak úzko, můj Bože. Bojím se vstoupiti pro stálé opakování nářků a vin. Můj Bože, můžeš-li mne ještě přijat?

Můžeš-li opět odpustit? Nejsem, nejsem hodna Tvého pohledu, Bože můj, ale zemru bolestí, odvrátíš-li ode mne svou tvář.

Můj Bože, můj Bože, jak Tebe usmířit, a jak učinit, abys Ty i já mohl na všechno zapomenout? Ty proto, abys mne mohl bez výčitek milovat, a já, abych ani paměti nevěděla, co je to hřích. Ale ne, Pane! Raději nezapomeň! Neboť mne budeš muset mět o všechnu tu svou pomoc a o všechno Svě slitování více rád, protože tolikrát už ses mne dotkl milosrdenstvím svým. A já, ne, nechci zapomenout, abych s tím větší pokorou musela stát u dveří Tvého domu.

Nech mne jíti na rozcestí, ať všem bratrům povím, aby mi odpustili, své účty všechny vyrovnám a všechno

odpustím, všechny miluji a nic víc o nich nevím, než že jsou stejně syny Tvými jako já, jen Ty mi odpusť, Otče náš!

Jsem bídny hříšník, marnotratný syn.

Vyznávám všem, že jsem Tě hanebně urazila svou pýchou už tolikrát, můj Bože!

Služebník u Tvého Domu otvírá dvěře a všechno to slyšel, co na sebe žalovat musím — ach Bože, co mi jím odpovíš?

Co mi jím odpovíš? Slibuji Tobě, že si dám více pozor na sebe! Slibuji Tobě, že budu milovat všechny, které jsi učinil mými bratry. Slibuji, že dobré slovo, ba ani usmání nebudu dlužna, že budu pokorná a všechna Tvá.

Jen Ty mi odpusť, Otče! Pomoz mi svým požehnáním a vstanu opět. Spadne malomocenství z mé víry mými vinami zapřené — a víra má oživlá hory bude přenášet!

Bože, nejsem hodna Tvé lásky, ale zemru, odvrátíš-li Svoji tvář ode mne!

Když jsme očištěni a naplněni Boží milostí.

Můj Pane! Jak sladko je u Tebe! Nebyl to sluha Tvůj, i jemu jsem se chtěla pokořit, abys viděl opravdovou pokoru mou. Tys to byl! Já hned Tě nepoznala, až když jsi lámal chléb!

Ó, Bože, a dobře bylo tak! Protože mé ruce ještě nebyly čisté a oči mé nebyly jasné, proto kam bych se byla poděla rozpaky a hrůzou, kdybych tak neočištěná u Tebe stála? Můj Bože, můj Bože, nech mne u nohou svých, aby všechno kolem mne bylo větší než já, nebo po všech těch bolestech pýchy své cítím, jak sladká je pokora. Ty všechno víš, všechno víš a nemusela bych Ti ničeho říkat, ale znáš to dětinské srdce svých dětí, jež se chce vypovědět a vyplakat.

Teď je tiše a mírně v srdci mém: Ale před tím! Duše má hned volala pyšná slova až k Tvému nebi, a hned zase svíjela se v bídě a zoufalství, že nemožno se Tě dovolat. Od břehu zoufalství ku břehu pýchy zmítala mne má lidská dvojakost. Už mne opouštěly všechny síly v šíleném tom zmítání z břehu na břeh bez kotvy —

Bez kotvy?

Kdo je ten, Jehož větrové a moře poslouchají? —

Vzpomněla jsem na Tebe. Srazila mne hrůza myšlenky, o který břeh se rozbíjí. A tu jsem měla pocit, že duše má z těla mi vystoupila Tebe hledat. A stála před branami »Města čistých duší« a netroufala si ani zavolat. Vždyť byla zatížena malomocenstvím vlastních vin a prokletí jakoby spočívalo na jejím dotknutí a každém dechu. Z těch zahrad, jež jsi zasadil v jejím Domě, byla poušť, protože sotva se dotkla čeho, pýcha zmrazila lístky, že opadaly do jednoho. A ptáci milosti Boží uletěli všichni z mých zpustošených zahrad.

Připadala si pod hradbami Svatého Města má duše jako služebník, který se hrdloval s bratry společné práce.

Jak služebník, který zakopal hřivnu a zapomněl kam.

A měl ji přec zmnohásobiti!

»Och, jak se zodpovím, jak se zodpovím«, plakala. Šat můj je plný skvrn, to od těch kalných vod — Oči mé jsou plny písku, to z té pouště místo mých zpustošených zahrad.

Jsem panna nemoudrá, jež neměla oleje dost ve své lampě. Levita, který se domýšlel, že stačí odříkat modlitby a přecedit víno, a tím že naplnil už zákon.

Jsem Pilát, který tak často omýval ruce a přece na nich ulpěla špína a kal, jsem Herodesem, který chtěl zázraky po Tobě, ale víry neměl, jen zvědavost — a já jsem byla mezi všemi těmi, kteří se Ti posmívali a bičovali Tě a trnám korunovali, na kříž přibíli a o šat Tvůj metali kostky se smíchem a rouháním. A přec to byl šat, jehož když víra se dotkla, tolik trpících se uzdravilo.

A teď tu stojím u Tebe. A nepoznala jsem Tě hned. Nebo se mi zdálo, že stojím u služebníka Tvého. A Tys to sám. A když jsi na mne po vši mé bolesti nad vinami zavolał, bylo mi, jak tehdy Maří Magdaleně v zahradě po Tvém z mrtvých vstání, klečící u Tvých nohou, Raboni!

Dotknutím Tvým zbělel mi opět šat a rozsvítila se lampa má, Pane! Čekám a půjdu, kam mi pokyneš, Ženichu Svatý!

Chléb Života a Víno Posvěcení vrátilo mi síly.

Kéž Svatý Utěšitel dá mi na cestu mou dary své Moudrosti a rady a pokyny!

Buď se mnou, Pane po všechny dny mé!

Ježíši, Kriste!

Několik kapitol z českého umění.

Slovanský program výtvarný.

P. Fr. Žákavec vyzván, rozepisuje se ve Volných směrech č. 4.—6. o slovanském výtvarném programu. Jest dnes již tolik těch programů, ale tento v mnohém jest velice zajímavý. Ovšem, jest těžko předpisovati umělci jeho vývojový směr, určovati mu úkol, ale nelze zase upřít, že v ukázněnosti, v jasném ozřejmění cíle tkví síla i zdar díla.

Již před válkou a hlavně po válce volají jistí lidé, jakou důležitost bude mítí československý, či lépe český národ ve světě slovanském vůbec. Praha bude prý ohniskem slovanského života. Sám p. dr. Denis, odpovídaje na adresu Národního shromáždění, dovozuje, že »Čechy jsou povolány postaviti se v čelo slovanských národů: jim náleží vésti Jugoslavii, pracovati o znovuzřízení Ukrajiny i Rusi, probuditi a udržovati v Polácích myšlenku slovanské vzájemnosti.« Nuže, důsledky tohoto programu, vytčeného Denisem, zasahují i do umění.

Sledujeme-li vývoj malířství českého tak od let 1848, zříme u českých umělců zájem pro země i národy slovanské. Není jen tak, že veliký Josef Manes, tento duch tak český, již šilen dumá před Kremlem a ve svých posledních náčrtcích naskizoval hrstku z dojmů z metropole ruských měst. Tento genius, který prostudoval Čechy, Moravu, Slovensko, Slezsko i Karpatskou Rus, načal Polsko a rozradostněn ocitl se v Rusku, byl by mohl vytvořiti velikou vidinu Slovanstva, jenž výtvarnický, nadfalsifi káty skutečněji, nám vytvořil Rukopisy. Mistr Aleš, kolik slovanského toho napověděl v hrdinských slokách své »Vlasti«? A v troskách nádherné skladby »Slavie«? Jen v Čechách se snažili ovládnouti celé Slovanstvo.

V nejnovější době pokusil se o synthesi slovanského cítění, slovanského života p. A. Mucha. Na staroměstské radnici pražské rozhovořil se kdysi p. Mucha o svém programu. Žaloval na vídeňský a berlínský vliv na naše umění, líčil své důkladné cestování po Slovanstvu, kde shledal tolik prvků slovanského umění na východě a jihu, svědčících o základní jednotě Slovanů, a toužil, aby nadále výchova umělců i lidu se poslovanila ve znamení takového jakéhosi všeslovanského umění. Jak vidno, stýká se názor jeho s hnutím svérázovým, jaké chce osamostatniti náš kraj a byt. Formalita. Mucha taky nikdy nepromíkl až do hlubin svých bytostí, do tajů mytologie a proto uspokojí jeho dílo snad masy, dávší se uchvátiti koloritem a nepatřící hlouběji. Každý umělec musí žít silným životem nitra. Veliká myšlenka, práce, filosofie, otázka sociální, vše to musí jím provívat a naladit jeho duši. Jest život národa setkán z příze všech těch složek. A u Slovanstva není posledním problém náboženský, kterým jsou určovány všechny vztahy duše slovanské.

Moderní doba jest vyznačena epopeou českých legií, epopeou ať již děj k ní se otvírá na polích francouzských či pláních sibiřských nebo na nivách slovenských. počínajíc tam tragoedií skonu ministra Štefanika a Těšínska. Až příliš prudce se střídají listy naší epopeje, i listy zarmucující. »A jako má umělců exaltovati herois-

mus dětí vlasti, tak má býti ve své vášni i ohnivým katelem, plenitelem, vyžehovačem vad a neřestí. K tendenci vás volám dnes, umělci, k tendenci, ne sensační, jak byla ta nepravá za dob mírových, ne stranické, nýbrž k národně obrodné, ať je to účinná láska, či nápravný hněv.« Vybízí grafiky, krajináře, figuralisty, aby rozprohli se na místa slavná, kde žili a umírali naši legionáři a zachytili něco z té »pohádky«, která nutně přejde ve všední trudnou skutečnost.

Český program výtvarnický žádá, aby se oddal umělec cele národu a podával jeho typy pravdivě. Národ žije, raduje se, trpí, úpí. Musí umělec náš jako geniové ruské literatury, Dostojevský, Tolstoj zahleděti se ve tvář lidské efeméry. Všiml si český výtvarník lidu v továrnách, hutích, dolech? Máme výtvarného Bezruč, jenž by zosobnil všechn ten boj a zápas o bytí či nebytí kol Těšínska? Soustředili jsme se kdy na Slovensku? A přec, právě dnes, je toho tak nesmírně třeba. Je zde dvojitý úkol. Jednak těžit výtvarnický ze Slovenska; jednak vychovati na Slovensku školu opravdových umělců. Až dosud slovenské malířství bylo zajato silou Maďarů. Bencúr, Dumaňský, Husár, jsou sice původu slovenského, ale žili a tvořili maďarsky. Domácí umělci pro bídu a nedostatek prostředků zakrslí a někteří se omezili posléze na výrobu pohlednic jako Mallý, Andráškovics, Mitrovský, Dodek a j. Hanula a Lehotský se nemohou pro poměry rozvinouti. Dlužno dáti umělcům slovenským, čeho potřebují, i osvěžovati stále a pobádati slovenské ženy v jejich lidovém umění, svérázu. Ze Slovenska musí se obrátiti náš pohled do Příkarpatské Rusi, kde již Manes načerpal nejednu námět. A do Polska, odkudž jest již výhled do širého Ruska.

Dnes jest Rusko rozbité domácí revolucí, neukázněné, ale jest jisto, že jeho srdce vyjde očištěno bolestí a zběleno, a stane se schopným života. Rus bude již znát čechoslováka a bude ho i milovat. »Nač nositi sovy do Athen? Proč množiti nespočetné již Notre-Damy a Bal-Tabariny, když jsme si ještě nepřinesli do Čech, aspoň v drobné grafice, Něvu a Kreml, sněžný Sever a tropický Kreml, horstva Uralu a Kavkazu a jak zní ta všechna do pohádkova hrající jména nesmírné ruské země! Což říci o Jihoslavii? I tam jsou poklady pro umělce nesmírné. Zájezdy do jednotlivých zemí slovanských utvrdí se vzájemnost slovanská. Praha nechť založí výtvarnickou knihovnu a čítárnu slovanstva, jako vůbec Praha musí slovanská studia organisovati. Umění staniž se mostem k jednotě všeho Slovanstva.

Tot p. Žákavcův nástin výtvarnického programu slovanského. Jest ideální a proto příjemný. Ovšem, dlužno si všimnouti, že v mnohém a mnohém závisí na politické konstelaci našeho státu. A pak, ještě něco. Nelze sůžovat obzor umělcův sužety slovanskými. Pan Žákavec dobře upozorňuje na dílo Preisslerovo, které formou tolik se blíží latinskému, a přece jest české. Jistě však jest hlas páně kritikův odvážným hlasem a mnohdy i velebně znějícím do luhů národa, aby svolal všechny věrné k práci pro národ i lidstvo.

Mluvit o kněžském románu jest opravdu dosti nevďěčným úkolem. Nevďěčným proto, že jest nezbytno dotknouti se kněžské psychy a to prý nemá býti dovoleno. Byl jsem přiveden ku psaní této studie četbou románů irského kněze-spisovatele, p. Sheehana, »Můj nový kaplan« a »Lukáš Delmege«, kteréžto druhé dílo bylo nedávno vydáno v českém překladu. A zvláštní shodou, viděl jsem tato díla vyložena mezi pracemi p. Baarovými, k nimž náš spisovatel čerpá látku z kněžského života.

Byla již leckdy proslovena věta: »Lid si vychovává kněze, jako kněz si vychovává lid.« Hluboká pravda o vzájemné edukaci. Kněz vyrůstá jako větev na stromě, a i svou mizou jej zmlazuje. Pan Sheehan zřejmě buduje na tomto poznání a tvoří kněze. Aby vytvořil typ kněžský, podává psychologii lidu. Vážně a opravdově. Neutápí se v malichernostech, nepiplá se osobnostkami, patří hluboko v duši národa irského. Vizte, jaký je ten lid. Lukáš Delmege, kněz, poznal Iry i Angličany. Byly u něho doby, kdy nenáviděl vlastního národa irského, ježto ho nechápal. A po sedmnácti letech své činnosti, po bojích, jimiž prošel, naslouchá analýsi pátera Martina a souhlasí s ním: »Přimkni se pevně k vlastnímu lidu národu to věčnosti! Pomiň syny a dcery lidské! Národ věčnosti!« Ach, ano, to jsou Irové, jak se o tom Lukáš každodenně přesvědčoval. Zdá se, jakoby čas a svět neznamenal naprosto nic pro tuto raču, jež pohlíží na všechno jako bytosti, jež nemají těl. Jací pak musí vycházeti kněží z takové račy? Jest jejich jediným cílem — a v tom jest jejich velikost — dobýt království Božího. Bojují pro ně se světem, bojovavše pro ně s sebou. Český kněz, jak ho znáte třeba z románů p. Baarových, skoro jakoby tak daleko nedošel. On klopýtá, začínaje dráhu kněžskou, o matku; v semináři o své představené; v duchovní správě o kuchařku a hierarchii. Nemá to boj o sebe, je to pouhé klopýtání o věci, jež jsou mimo mne, neboť v českém románu není takměř místa, kde by kněz chtěl povznést své svěšené na pahrbky věčné. Kdy by se zarazil a změřil svoji bídu. Snad to chtěl napovědět p. Pospíšil ve své novele: »Pokušení«, ale nezdařilo se mu to. A to je právě ono drama duše, ono bolestné očištění, jež jest činěno, očištění prýstfíc z hlubokého poznání, že jest kněz obětí. Že jest zde proto, aby množil život i za cenu vlastního utrpení, aby množil život v Bohu. Bůh jest cílem, těm irským kněžím, jež kreslí p. Sheehan, a ne lidské »já.« To lidské »já« dlužno pokořit, aby zbyl jedině Bůh, jeho čest a sláva. Toť ono nadpřirozené v životě kněžském, jež činí člověka knězem.

V »Mém novém kaplanu« mluví p. Sheehan o třech generacích kněží, jež v životě poznal, a jež podává ve svém díle. První generace, toť vlnidni a svatí kněží, vychováni na kontinentě, avšak třesoucí se před úřady. Byli mnohdy lidmi kompromisu. Ač to byli dobrosrdeční, milí a zbožní kněží, přece na titul »důstojníků bojující církve« nároků činiti nemohli.

Druzí, toť odchovanci Maynoothského semináře, z nichž jest i Lukáš Delmege i nový kaplan, ač v nich již jest cosi z těch velikých generací třetí Jsou to nejsmělejší, nejneohroženější a nejudatnější kněží, muži ze železa, milující svůj lid i hotovi zaň umřít. »Víra jejich byla neochvějná, život jejich bezúhonný, jazyk měli jako meč, ruce pádné, srdce však mateřsky pro každou i nejmenší ovečku bijící.« Byli přívrženci školy rigo-

ristů, kdežto ti první načichli spíše ideami gallikánskými. Lid utvrdili v odporu k nemravnosti a vnutkli mu hrůzu před přestupováním církevních předpisů co do obcování s nevěřícími ve věcech bohoslužebných.

A třetí pokolení irských kněží! »Oni po způsobu světloňošů za starých athénských her chystají se převzít z rukou našich pochodeň víry a vnést ji do nebeské Akropole, kteří jsou způsobilí osvědčiti se zdatnými vojiny v budoucích bojích.« Inteligentní a plní lásky k Bohu a vlasti. Vysmívající se starým přežitkům, a mnohé věci, jež staří vynášeli, pokládají za přežilé. Většina z nich je ve spolku Adoratorů. Láska, s kterou lnou k zapomenutému ostrovu, nic nezadá co do vroucnosti a horoucnosti lásky, s jakou za starých časů naši rekové a králové cedili krev svou za svou drahou otčinu. —

V obou svých kněžských románech všímá si všech tří generací. Lukáš Delmege i nový kaplan, dva typy probíjejí se životem, jenž jest jim bojem i s sebou i s okolím k oné třetí generaci, ba Lukáš Delmege jest již v poslední části díla, jejím reprezentantem. A zvláštní věc! P. Sheehan, dává projít Lukášovi všechna zklamání. On zří a to vidění ho kruší, že jeho snaha a jeho cíle zůstaly daleko za tím, co chtěl. »Jsem zkrušen a nešťasten«, tento výkřik před biskupem, jest jakýmsi konečným mezníkem, balvanem, pod nímž leží pohřben celý minulý život. A čím začíná nové své dílo? Veřejnou zpovědí. Jest jí kázání, jež pronáší při příležitosti, kdy Barbora Wilsonová, žena — oběť skládá své řeholní sliby. Kázání, jež jest tvůrčím činem a jež jest důstojným zakončením díla. Jest veliké a strhující slovo, které vkládá autor do úst Lukášovi Cítíš za ním chvějící se duši, nesmírné pokory a hluboké lásky. Jest zdůvodněno tím přerodem vnitřním. Rozum praví, že's jednal správně a přec, skláníš se před troskami. Odkud to? Měřil jsi vše měřítkem nesprávné civilisace. Nepronikl říše Boží. Věří tomu, když mu tak oznamuje staříčkový kněz. Teprve tu zví, že ústředním zákonem této říše jest: »Zapomeň na sebe, abys našel všechno, a že pověstná připověď sebezáporu a podřadného utrpení jest ve skutečnosti vyvrcholenou a výlučnou snahou křesťanství a církve.«

Každý velký život začíná pokorou. Zbaven přítěže pýchy stoupá člověk do výšin, aby byl blíže Bohu. Lukáš pyšný dříve jest omilostněn darem pokory. Vidí sebe malého a zří vznešenost Boha, který ho staví jako vojína do svého vojska. A chce býti hodným té cti. Více netřeba již se o Lukášovi zmiňovati. Jest knězem. —

P. Sheehan jest psychologem umělcem. Není jeho dílo celkem, jak jsme na to třeba zvyklí. Je to řada příběhů životních, které se nicméně spojí. Cílí k Jednotě, již jest Bůh. Všechny osoby, všechny děje jakoby mluvily: »Čím jsi beze mne, človče! A co chceš na světě jiného mimo to, abys šířil moji čest a slávu?«

A jak umělecky jsou podány jednotlivé osoby! Nový kaplan vyvstává před vámi v celém svém zmítání, ve vši své zanícenosti pro věc Boží. Cítíte, jak jest každý jeho akt životním, prýstfícím z té čisté a prosté duše. A i ten nejprostší kněz a ta nejmenší osoba, vše podáno s takovou opravdu zálibou a uměleckým pochopením. P. Sheehan zná duši lidskou, a zná duši irskou. Zná a miluje ji. Nezobí se na ni, cítit každý její záchvěv a ona vyvstává před vámi velká a krásná. —

V Á N O C E.

»Gloria in excelsis Deo.«

»Sláva na výsostech Bohu a na zemi pokoj lidem dobré vůle« pje Liturgie a její zpěv radostný a krásný snáší se do všech chatek, do všech srdcí, rozžehuje jas v nich a naplňuje je pokojem, takovým zvláštním a tišivým vírem. Andělé doprovázejí tento zpěv slastnou hrou svých harf a louten, doprovázejíce příchod Vtělného Slova. Jásají, neboť přichází Ježíšek, který jest knížetem Pokoje a oznamují a sdělují svoji radost zemi, zemi dřímající a sílící se svým spánkem na přijetí Jeho. Oznamují Jeho vjezd na zemi chudým, kteří se mají státí blahoslavenými, bídným a trpícím, kteří mají býti potěšení lačnicím, jež nasytí, a žiznicím, jež napojí; všem, kteří žízni po spravedlnosti, neboť v povzdálí, zahalená v šero noci, tetelí se slastí Hora Blahoslavenství, na níž provolá Kristus zákonodárce slávu těm, již prahnou po spravedlnosti. A ježto lidé netuší vznešenosti Toho, jenž přichází, Bohočlověka, vítají ho za ně andělé a vítají ho velebným chvalo zpěvem: »Sláva na výsostech Bohu a na zemi pokoj lidem dobré vůle.« Nevidíš tam v dáli kráčeji po obloze hvězdu, jasně svítící, která jest vůdcem? Vůdcem ve tmách na cestě ke světlu?

Však hle! Betlem se neprobudil zpěvem tím, neboť tvrdě spal. A nerozbušilo se srdce země vstupem Boha na zemi a nerozhvělo se vstříc Maličkému. Nerozbušilo? Ó, ono plesalo, zatím co srdce lidské bylo necitným a jest necitným až dodnes. Srdce bojící se Pokoje, kterého svět dátí nemůže, a který jest vykupován bojem. Či tušilo instinktivně ono srdce mihat se nad sebou slova, jež za nedlouho prosloví stařec Simeon: »Postavení jest ku pádu mnohých v Israeli?« Tušilo, zaleklo a sevřelo se?

Lidstvo jest slabé, aby přijalo Pokoj, otrocky před ním pichá a utíká v náručí smrti. Utíká před Světlem do tmy. A bloudíc v šeru, v němž se skrývá před Hvězdou, padá k jeslím. Ony jsou útechou v hrůze, neboť značí zvěst klidu uštvané duši. A nasvěcují světla v příbytcích, která jsou symbolem pravého Světla, světlo Víry a Naděje a Lásky.

My, dobrý Ježíšku, před Tebou neprcháme. My se třese-me, vztahující své ruce po Tobě, které jsou nehodné obejmouti Tebe. Třese se i náš hlas, pějící Ti Hossannah, ježto není dosti čistý a jasný, aby se mohl sladit s líbezným hlasem andělů. Chvěje se i naše srdce, ježto není dosti krásným, aby se Ti mohlo nabídnouti za jesličky, v nichž bys spočinul, kolébán Pokorou a Láskou. Chvějeme se my malí, ale radujeme se, že k nám přicházíš. Přijmi i to naše Gloria, jež jest ne-umělé, jež Ti vrháme na cestu k nám. A ten zpěv andělů »Pokoj lidem dobré vůle« pozměňujeme v prosbu, v prosbu o Pokoj, a ježto jediný Pokoj jest ve Tvém království, prosíme: »Ježíšku, přijď k nám království Tvé!«

Vánoční liturgie.

Celým Starým Zákonem vine se jako zlatá nitka předzvěst příchodu Páně. Tato doba přípravy, tento advent trávající čtyři tisíce let oplývá reminiscencemi na příchod Vykupitele. Reminiscencemi, neboť prorocky tuší velkou noc, v níž rozžehne se světlo na obloze a za jásotu andělů sestoupí na zemi její pán a tvůrce. A liturgie katolická, ta vznešená Básnířka národů, sleduje svým pohledem tu zlatou nit a proplétá jí všechny obřady Adventu, oněch čtyř neděl, v nichž volá Církev k Bohu, aby otevřela se nebesa a oblakové dštily Spravedlivého. A kněz se odívá fialovým rouchem, rouchem značícím pokání, aby srdce se očistilo a mohlo přivítati Ježíška. Čím více se přibližuje doba vánoční, tím větší touhou jest naplněna

liturgie a tím radostněji plesá. To již se stmívá a Noc, blažená Noc začíná zahalovati kraj. Venite adoremus, jásavé Pojďte a poklekněte před narozeným Ježíškem tetelí se ve vzduchu. Chvěje se již nad zemí sladký hlas Mariin: »Aj, já děvka Páně, staniž se mi podle slova tvého« a Liturgie čtvrté neděle adventní začíná offertorium velebnou apostrofou Archandělskou: »Zdravas Mariá, milosti plná, Pán s tebou, požehnaná jsi mezi ženami a požehnaný plod života tvého.« Zbývá dořeknout: Ježíš, abys zřel Marii, kolébající v jeslích něžné dítko, Ježíška. A ježto nemůže ještě zazpívat: »A Slovo tělem stalo se a přebývá mezi námi«, a ježto chce nějak projevit svoji radost a pochlubiti se, že zná tajemství, hledá v proroku Isaiáš a po Communio hřmí jeho slova: »Ejhle Panna počne a porodí syna: a bude slouti jeho jméno Emmanuel«. Jaká tkví v tom krása, když Liturgie vkládá knězi slova ta do úst v tom okamžiku, kdy on pozřel Ježíše svátostného!

Hle, již se otevírají nebesa, aby propustila na zemi Spravedlivého. »Pán řekl ke mně: Syn můj jsi ty, já dnes jsem porodil tebe!«, toť vstup do těch krásných dnů vánočních, toť introitus, jímž mluví Bůh a oznamuje lidstvu dar, který mu dává. Proto poklekni, človče a odkloň mysl své od věcí všedních a pozdvihni ji k výšinám Sionu, na němž mluví Bůh. Necitíš van milosti Boží, jenž všude vane, a jenž ti šeptá, abys se zřekl bezbožnosti a žil střdmě a spravedlivě a svatě? Slyš, to sv. Pavel mluví na jitřní mši svaté, ježto jest pln slávy velikého Boha a Spasitele našeho Ježíše Krista. Liturgie se chvěje bázní, poněvadž jest nehoden člověk daru, jež mu Bůh podává. Chvěje se bázní a praví to Ježíšku v jeslích. A jakoby ta bázeň byla menší radostí, či že by očistila srdce a rozezvučela všechny struny duše, vylétá z úst jejich zpěv nadšený a velebný. Proud slastného Alleluja valí se světem a zaplavuje vše. Šíří se a den jak den zní ono Alleluja prostorami chrámovými. Našel jsem to slovo, jež jsem hledal, abych vystihl radost a jásot liturgie vánoční. Ona jest refrémem Alleluja! Alleluja jest výkřikem bezmezné radosti lidské. Jest symbolem jeho lásky. Alleluja! Alleluja! Alleluja!

V mohutné Alleluja vyznívají všechny epištoly i evangelia vánoční. Toť ta vrchní stupnice, již jest podložen text proroků. Slavným Alleluja jest Gloria, které hledá slov, aby jimi vyzpívalo slávu Narozeného. A Credo, které právě dnes má svoji plnost a proto jakoby zapomínalo na své »Crucifixus etiam pro nobis« »Ukřižován i pro nás«, a dalo vyznění plně jásavému »Et homo factus est«, »A člověkem se stal«. I Evangelium, které pokléká, šeptajíc v pokoře: »A slovo tělem stalo se a přebývalo mezi námi.«

Liturgie jest Zvěstovatelkou, Zvěstovatelkou slávy Boží i touhy lidské. Takovou jest i o vánočních. Jest světlem svítícím. Jest velikou a mocnou modlitbou před Tváří Nejvyššího. Modlitbou, již vysílá člověk vědomý si svého nic k Bohu, kleče a rozpínaje toužebně své ruce. I v té radosti se objevuje kříž.

Když jest Bůh jat nejroztouženější Láskou k tvorů a z Lásky — neboť vše velké se projevuje pod jednou podmínkou, již jest Láska — mu posílá svého Syna, který by smířil nebe se zemí. Proto nebe i země pějí slávu Boží, společně, usmířené. A společně a stejně radostně pějí vánoční Alleluja. Alleluja! Alleluje!

Stavitelé.

Znáte je, ty velké stavitele středověké, budující gotické katedrály, jež prchají od země, chtějíce dosáhnouti klenby nebes? Znáte ty Renaldy, Petry z Kraonu, vznícené Láskou, se

slzami v očích, jak přistupují s bázní a třesením k stavbě chrámů, stánků Nejvyššího? Necítíte a nepozorujete jejich stínů, když klečíte někdy v šeru staré stavby? Stínu lidí, schoulených před tabernakulem? A neslyšíte bolestného úpění duše, lkající nad svou bídou a nehodností stavěti příbytky Bohu? Oni bijí čelem svým do dlažby, jakoby chtěli zmizet před tváří velikého Tvůrce, Tvůrce par excellence, jehož dílo chtějí podle svých slabých schopností napodobit. Neovanula vás ta jejich nesmírná pokora, s jakou si vyprošují sílu? Sílu nebes?

Stavitel středověkých katedrál tvořil své dílo z náplně Lásky. Předpokládat velika pokora i velikou lásku. Jeho srdce bylo zaníceno plamenem. Uvažuje tu nesmírnou velebnost Hospodinovu, utíká do samoty, aby se připravil. Medituje a slzí. Žhne touhou stavět a cítí, jak tuhnou jeho údy i jeho srdce. Vystačí na největší dílo, k němuž jest povolán každý člověk, by stavěl příbytek Boží v lidstvu? Prosí a prosí, zalévá svoji prosbu slzami, rozpíná své ruce na způsob kříže, naplňuje se Bohem, jenž jest Láskou, aby měl fond, z něhož by čerpal. Připraven a opuštěn od vši přítěže, odchází ze samoty a klade základy. Věří a proto jest schopen činu. Doufá a proto vtěluje myšlenku v čin. Miluje, a proto ztělesnění myšlenky jest krásné. Tak pojal asi Zeyer svého Renalda v »Karolinské epopeji« a P. Claudel Petra z Kraonu ve »Zvěstování Panny Marie«.

A viz, opět jiného stavitele! Vyrůstá z doby malé, ježto skeptické a pochybovačné a není proto schopen stavby chrámu. Ibsenův stavitel Solness nemůže tvořit, ježto jest roztržten a ježto má strach z jara mládí. Tvůrce potřebuje velké víry a Solness, jenž jest typem malých lidí včerejška, nemůže věřit. Nemůže? On nechce. A poněvadž jeho nitro se láme a chce vyvrhnout ze sebe čin, volá Hildu. Ona jest mládkem, které má život. Solness v té rozpoltěnosti vnitřní chce se naplnit tvorem. Tvorem, a proto již nebude stavěti chrámy Bohu, ale příbytky lidem. Jeho duch není již schopen rozjetí a když vylézá na věž, aby řekl Bohu, že se ho zříká, že mu nebude stavět, řítí se. Skepe ani tehdy neustoupila víře, strach Lásky!

A před mým zrakem vystupují třetí stavitelé. Vykouzilo je ve mně slovo »Vánoce«. Je to lidstvo, jež staví jesličky. Cítím ozvěnu, reminiscenci středověku, křesťanského středověku Ukřižovaného. To děti staví jesličky. Děti, které svítí a září bělostí duše, jejichž srdéčka zpívají a jásají vstříc Ježíškovi, jejichž ručičky tleskají radostně láskou k tomu, jenž leží na seně. A staví a staví, a když padne jejich figurka, prosí plačtivě: »Ježíšku, ať nepadá, ať se mi to podaří. Ježíšku maličký!« A otec či matka, jejichž srdce bylo životem rozryto, jejichž rozum jest zakalen skepsí, se sklánějí k děcku, utírají slzu, deroucí se z oka a pomáhají stavět.

Človče, stavěj, tvoř!

Vánoce.

Kraj široko daleko posypaný bělobou sněhu jest bledě ozařován svitem měsíce. Vzadu nesměle se rýsuje kostelíček, takový chudinký a malinký, z jehož oken září na vás již světlo svící. Pomalu troucí se ke kostelu lidé. Někdo nese si s sebou svítilnu, někdo svoji hůl zabořuje do sněhu, ale všichni jdou vesele a radost patří jim z očí. Tu vede matka s sebou holčičku, zabalenou do šátku a druhé dítě nese v náruči. Srdce všech jakoby se nemohla dočkat, až uslyší od oltáře jásavé a velebné: »Sláva na výsostech Bohu a na zemi pokoj lidem dobré vůle!«

Pod chorem, v přítomném chrámovém klečí matka. Ona matka s dvěma dcerkami. Klečí a pláče. Ohlíží se, někdo jí schází. Schází jí muž. Odpočívá v cizí zemi, neví, kde leží

A z choru rozléhají se hlasy, zpěv krásných koled. Všechny hlasy jsou tak svěží a tak lehounké a ta slova vlévají pokoj do srdcí přítomných věřících. Tu se rozechvějí a rozhlaholí housle, tu zase zakvíčí klarinet. Malá dívka tuří

se ke své matince, hladí ji po tváři a sděluje: »Maminko, to je pěknoučké!«

Matka usměje se v slzách, obejmě své dítě a napomíná je: »Mařenko, pomodli se za tatínka.« A děťátko, jako jest zvyklé z domova, modlí se hlasitě: »Otče náš, jenž jsi na nebesích.«

Z choru jest slyšet zpěv: »A pak ještě braň, ode zlého chraň, milou naši českou zemi!«

Jak sv. František z Assisi slavil vánoce.

Jedním z míst, jež sv. František miloval nejvíce, jest Greccio, městečko visící na strmém úbočí skalním, s klášteřem františkánským, vybudovaným na druhém útesu. Široká dolina dělí od sebe město a klášter, jež vybudoval bohatý a zbožný měšťan assiský Giovanni Vellita.

Pod chrámem vchází se do tmavé jesličkové kaple, chovající i několik památek na světce. Je to maličký mosazný kříž a dva mosazné svícny. Vedle těchto jest položen maličký obrázek, který sv. František nosil: mosazný gotický rámeček objímá obrázek, na němž jest vymalován sv. Josef, pěstoun Páně a matička Ježíškova Marie, oba klanějící se malému děťátku právě narozenému. Svědčí o lásce, jakou lnul bratr František k vánočním.

Po straně oltáře jest vymalována freska, znamenající vánoční mši v Grecciu. Na pravo obrazu stojí oltář, po jehož evangelijní straně leží v jesličkách dítko Ježíšek. U jeslí klečí sv. František v dalmatice a koří se před narozeným. Za ním vykreslil umělec tři ženy a muže, patrně Giovanniho Vellitu. S tímto hovoří světlovlasá žena a ukazuje na sv. Františka. Ten jest bez stigmat, neboť vánoční noc v Grecciu byla slavena r. 1223, kdežto stigmaty byl vyznamenán světec teprve rok potom.

Půlnoční v Grecciu!

Sv. František vracel se rozradostněn z Říma. Rozradostněn, neboť papež Honorius III. potvrdil bullou řeholi Menších bratří, kterou mu byl světec předložil. Mimo to dovolil mu Otec křesťanstva slaviti půlnoční vánoční způsobem, jakého dříve nikdy neznal. I požádal Giovanniho Vellitu, aby vše připravil: »Přeji si slaviti svatou noc narození Páně s tebou, a poslyš, kterak jsem si to usmyslil. Venku v lese najdeš nějaké příhodné místo, sluji nějakou ve skále, možno-li, a tam postavíš jesle, naplněné senem. Pak tam musí býti také vůl a osel, zcela tak, jako v chlévě betlemském. Chci jednou doopravdy slaviti příchod Syna Božího na svět a svými vlastníma očima viděti, jak chudým a ubohým chtěl pro nás býti.«

Večer před Narozením Páně bylo vše přichystáno. Kol jesliček tlačily se zástupy, držíce v rukou plamenné pochodně. Před nimi stáli bratři františkáni s hořícími svícemi. Na jeslích byla sloužena mše sv. Jedné chvíle jakoby zřel Giovanni Vellita v jesličkách skutečné děťátko, ale ono spalo. Pojednou k němu přistoupil bratr František, vzal je do náručí, choval a děťátko něžně se usmívajíc, hladilo svými drobnými ručkama vousatý jeho obličej a šedý hábit.

Po evangeliu vystoupil sv. František, oděn isa v roucho jáhna. Tomáš z Celana, světcův životopisec, píše o něm a jeho slovo měkké se chvěje: »Vzdychaje hluboce, přemožen plností své zbožnosti, oplývá podivnou radostí, stál světec Boží u jeslí. A jeho hlas, jeho mocný hlas a měkký hlas, jasný hlas, zvukný hlas, vyzývá všechny, aby hledali nejvyšších statků.«

Sv. František káže. »Slovy, která oplývají sladkostí, mluví o chudém králi, jenž se narodil této noci, a kterýž jest Pán Ježíš v městě Davidově. A kdykoli chtěl vysloviti jméno Ježíš, přemáhal ho oheň lásky, a on místo toho ho nazýval dítkem betlemským. A slovo Betlehem vyslovoval zvukem jako beránek, jenž bečí, a když vyslovil jméno Ježíšovo, olizoval rty jazykem, jakoby chtěl ochutnat sladkosti, kterouž tam jméno to zůstavilo, vycházejíc přes ně. Teprve pozdě k ránu

se dokončilo toto svaté noční bdění, a každý se vracel s radostí domů.

Ale na místě, kde stály jesle, byl později posvěcen Pánu chrám, a nad jeslemi byl zbudován oltář na počest blahoslaveného našeho otce Františka, takže kde kdysi nemá tvář jedla seno z jeslí, tam nyní lidé přijímají ke spasení duše i těla ti chého Beránka, Pána našeho Ježíše Krista, jenž v nevýslovné lásce dal své tělo za život světa, a jenž s Otcem a Duchem svatým živ jest a kraluje ve věčné slávě božství po všechny

věky věků. Amen.» (Jørgensen, Kniha poutníková 20 a ss.)

Nad kaplí jesličkovou jest dodnes nápis, hlásající, že v ní sv. František položil Ježíška do jeslí.

»In hoc sacello Sancti Lucae

Francisc. reclinavit

Christum in presepio.»

»V této kapli svatého Lukáše

položil František

do jeslí Krista.»

J. K.

Kritika.

Nový svět?

Je těžko hledat ve smeti knih, jež se dnes u nás objevují, něco, co by napovídalo nové obzory, co by značilo opravdu nový svět. Samé omílání starých otázek, chabé a lehké řešení nejtěžších problémů dneška, ať třeba jmenuji problém pohlavní, to není znakem silné tvorby, jest naopak znamením všeobecného úpadku. Všeobecného. To stálé zdůrazňování vážných činitelů, že žijeme male a uboze, není výronem nezdravých mozků, nýbrž opravdových pozorovatelů, jimž jde v první řadě o vnesení kladu do celého života národního a o zmnožení krásných statků lidstva. Jest jisto, že umění má být ukazovatelem nových cest. Z bídy a psoty dne vyzdvihnouti to nejkrásnější a i tu bídu ukázati pod zorným úhlem Pravdy. Proto se tvrdívá, že umělec stojí nad vši malostí a prostřednostmi. Musí státi, nechce-li ji ještě množovat.

Literatura česká od devadesátých let minulého století jest, jak již jinde jsem řekl, ve znamení bojů o myšlenku i formu. Bojů o smysl života. Realismus utkvěl na vnějšku. Nepromíkl v nejmenším ke kořenům bytí, do duše věcí, a i jeho stil, jímž odívá svoji myšlenku, jest stilem ne tvůrců, nýbrž obyčejných spisovatelů. Není tudíž divu, když proti němu vzniká reakce, reakce prudká, neznající smílovaní a důsledná až do podrobností. Dekadence a Symbolismus probírají se na světlo a strhují na sebe pohledy většiny hlubších. Jsou to mladí lidé, ale mají sílu popatřiti vážně a odhodlaně v tvář i v život i umění. »Moderní revue« hlásá jejich program a bojuje za jejich snahu. Realism utkvěl na povrchu, mladí se sešklupují do nitra. Až rafinovaným přímo způsobem líčí jednotlivé stavy interní, hlavně sexuální; dospívají k přecitlivělosti a jejich umění tolik napovídající zvrhá se zvolna, puzeno heslem »umění pro umění«, v hromadění slov, utkvívá na formě. Všeobecná znavenost a mdlota, rafinovanost, toť znaky, značící úpadek konce století devatenáctého. Toť dekadence, jež vytvořila několik umělců, předrážděných požitky a znova nové hledajících. Poe, Nietzsche, Beaudelaire, Verlaine, Goncourtové, Przybyszewski, Karásek, Hlaváček, Procházka, to jsou jména, jež ve světových literaturách znamenají obrat a beze sporu plus proti zemité tvorbě naturalistů a realistů, vystavších a zároveň i pohřbených ve Francii.

Dekadence byla by symptomem doby, doby přecitlivělé i co se týče rozumu i srdce a nemůže být proto novou formou pro nové, budoucí umění, které by značilo klad, sílu, radost života. To je ten nový svět, který v cizině, najmě ve Francii raší, to je ono jaro literárního tvoření, duchovního, svěžího a velkého. Česká literatura ještě se k onomu stvoření nového světa neprobila. Jen tu a tam ho napovídá, ale jenom napovídá.

P. Miroslav Rutte chce ho vší mocí z české půdy vydupat. Ba on tvrdí, že již zde jest. Nedokazuje to ještě tím, když nazve své dílo »Novým světem.« Může být vydáno jako první svazek nové edice, v pěkné úpravě a při tom být zastaralým, či alespoň omšelým. Nový svět, o němž p. Rutte sní, toť svět, tající se v heslech pragmatismu a vitalismu. Je to pěkné sice, mluvit o přilnutí k zemi, naslouchati tepu jejího srdce, vyssát

z ní veškeru plodivou sílu, ale není pravda, že by za tím vším probleskovaly obzory nového světa. Básník, který hlavně má být či jest tvůrcem onoho světa, p. Naumann, má daleko k tomu, aby se jmenoval tvůrcem, či dokonce geniem. Nynější doba nemůže být ukojena nějakou živočišnou radostí těla, i kdyby nesčetnými slovy, básnickými obraty se o ní pělo. Moderní člověk může být usycen jediným, jímž jest nekonečno, Bůh. Ne vitalem a pragmatism, ale opravdové krásno snoubící se s Pravdou a Dobrem. Dva básníci v české literatuře jasně to volají. Myslím bratry Čapky. Jen si všimněte jejich knih, povídek »Lelio« a »Muka.« Nejsou jen dokumentem rozvrácené a vším pozemským neukojené doby, za jejich větami tají a otvírá se Absolutno, Bůh. Toť hlásání nového světa, světa smíření duše s Bohem, Tvůrcem, světa radosti a pokoje, jež z onoho smíření prýští. Pan Šrámek, Svobodová, Svoboda, etc. jsou ve většině svých prací buď dožíváním dekadence, nebo dětmi znajícími krátké sukenky, nožky, lesklé střešičky, ale nikdy ne moderními dušemi, které by dospěly k prožití těžkých problémů doby, které by se probíly smysly k postřehnutí záblesků světla a tepla, jichž lidstvu třeba. Mluví stále o síle, něžnosti, jasu u nich, jest nepochopením lidí dnešních i nepochopením dnů budoucích. Tím méně stavěním nového a krásného chrámu lidstvu.

P. M. Rutte potřebuje za každou cenu dokázati pravdu svých tvrzení hlásaných v úvodní studii. A chce-li je dokázati, běže z toho onoho umělce, co se mu hodí do krámu, nemluvě o jiných složkách, jako třeba při Šrámkovi, či bratřích Čapků.

Třeba nového světa, příliš třeba velkých cílů i cest k nim, ale třeba i velkých tvůrců a geniů, kteří by byli světlo-noši. —

Lví srdce.

Jsou prý pohádkou ty zašlé dny, i ta místa, na nichž hrinství českých hochů a českých mužů dosáhlo tak vysokého stupně. Měli lva na praporech, s nimiž se hrnuli proti Němcům, ale měli i lví srdce. Bili se udatně a umírajíce pohlíželi buď k východu, umírali-li na západě, nebo k západu, usínali-li na východě. Jejich srdce přetékalo láskou k vlasti, láskou, jež se vtělila v čin a byla postrachem jedněm, jako byla zábleskem radostnějších dnů druhým. Srdce venkovských mužů právě jako městských, prostých jako inteligentních byla zachválena jediným přáním, zažehnuta jedinou jiskrou. Jiskrou svobody. Dlouho věru již úpěla Čechie pod drápem orla. Dlužno ji vytrhnouti, za každou cenu a bude-li třeba, i za cenu vlastních životů, vlastní krve. Proto vyvstávají české pluky v cizině. ve Francii, Rusku, Italii, Srbsku a jediná myšlenka činí ze všech bratry. Všichni ti mužové, bojující v legiích, byli muži činu. Snad tudíž jest minulost pohádkou, že jakoby dnes nebylo mužů činu?

Pan Medek, jeden z těch, kteří vedli prapory českých dětí, vyzpíval v básních, krásně sladěných v knihu »Lví srdce«, všechnu jejich touhu. Vyzpíval jejich bolest, již bylo šleháno jejich srdce a páleny jejich vnitřností, když jako rakouští vojíní odjížděli v marschbataillonech na bojiště, aby bojovali ne proti svým nepřátelům, nýbrž přátelům. Ne proti cizím říším.

nýbrž proti své drahé vlasti. Tam vojín, patřící na své druhy, ubírající se s těžkými břemeny na svém těle a roztesknělou a rozesmutnělou duší na nádraží, a pozorující jejich zkřivené rty a slzíci oči, utíká do tiché uličky, ježto nemůže na ně děle patřiti, zastíňuje si oči a snad pláče. — Vyzpíval jejich tesknostu, když za nocí či za úsvitů ranních stáli proti vlastním bratřím kdes u Zborova nebo v Karpatech a vzpomínali na své vzdálené drahé. Snad někdy zakolísali v důvěře, ale opět ji se silili a bili se za ty, již jsou doma, kteří trpí, a kteří potřebují vysvobození. Vyzpíval jejich udatnost, jejich sílu ani neumdlévající, téměř nadlidskou, posilovanou a množovanou ještě zdánlivou nemožností dojiti vytčeného cíle. Vyzpíval celého českého vojína legionáře a jeho píseň jest zhuštěna ve veliký refrén: Muž, jenž měl lví srdce.

Pan Medek nejen vyzpíval vše, čím žil a z čeho stavěl český legionář naši lepší budoucnost, on velkou svou silou tvůrčí vytvořil typy silných jedinců pro budoucnost. Jedinců, jichž je třeba, aby byly udrženy krovky budovy, aby se nesřítily. Mužů práce, jež jest nezbytnou podmínkou, aby stát mohl hutněl a všem, kteří se utíkají pod jeho křídla, dopřával radosti. — Dílo páně Medkovo značí klad a dlužno ho vyzdvihnouti a dáti všem.

Básník, který nám je dal, není novým. Otevřeš-li »Moderní revue« asi tří ročníků před válkou, čteš tam jeho básně, a ty již napovídají odvalu. Za války odešel k vojsku, vstoupil do legií a stal se vůdcem. Odvážný muž vztýčuje myšlenku a za ni bojuje. Svoji lásku k národu a vlasti podepřel přísahou a nepřisáhl křivě. Přisahal, že

»Ve jménu těžkého utrpení,
ve jménu starých křivd a béd.
ve jménu národa zmučeného
jdeme v boj, z něhož návratu není.

Ti vojáci starého prvního pluku, osmáhli železni hoši, s jasnýma očima přísahal:

»za československý lid
za vbitou na kříž naši zemi.
My budem se bít
za slávu a svobodu našich zemí,
nikoho neživit,
nešetřit, nesmlouvat, silami všemi,
ku předu letět i vítězit
i slavně mřít.«

Báseň »Přísaha« jest snad nejmohutnější z celé jeho tvorby. Jest dlužno vzíti a číst! Dílo bylo vydáno nákladem »Památníku Odboje« u p. Kliky na Vinohradech v pěkné úpravě.

Husité.

Jan z Trocnova umírá. Tento několikanásobný vítěz nad voji Zikmundovými ustupuje velkému muži Prokopu, řečenému Velikému, který vede táborské vojsko od vítězství k vítězství, ale který posléze padá, zabít Pražany. Prokop učinil p. Dvořák středem svého dramatu, hrdinou, jímž stojí a padá Tábor. Tak jakoby vlastně dílo nebylo ani dramatem Husitů, nýbrž dramatem Prokopa Velikého. A přece, právě tím, že Prokop organicky vyrůstá z řad lidu, že jest reprezentantem, nositelem jeho myšlenky, jest jeho drama i dramatem toho lidu. Má chyby svých poddaných, jako má i jejich přednosti. Jest korunou na stromě, a když ona koruna jest odřata, umírá i strom a usychá.

Všimneme-li si blíže celého díla, zřime, že jest opravdu silným. Silným v jednotlivostech, v koncepci, v celém pojetí. Autor vykreslil řadu postav různých frakcí, odstínil je jako výborný psycholog a spojil v celek tak ladně, že dýše na vás myšlenka celé té doby, či chcete-li, idejí, jež jsou hybnou silou děje. Jednotlivé charakteristiky jsou podány vpravdě umělecky. Osoby jsou dokresleny. Zikmund, vůdce křižáckých vojsk, takový opak ve všem Prokopův, toť lhář, prostopášník, člo-

věk vzbuzující hnus. Poražen od vojsk Žižkových vkládá si věnec vítěze na hlavu a jako chechtot d'áblův znějí jeho slova:

Vonná koruno korun, zdaž přikrylas někdy hnusnější hanbu než jest má?« Není to pokorný hlas člověka vědomého si své viny, je to chvástání domýšlivého a lstivého sobce. Vůdce křižáckých vojsk nemá víry, a když se mu hatí jeho plány, vysmívá se hned Bohu, jehož před chvílí vynášel a před nímž padal na svoji tvář. Zikmund je typ ničemy schopného největší mrzkosti, oklamávající tak ženu jako milenku jako lid.

Jan Žižka z Trocnova jest rázný, nábožensky hloubavý, ctitel svatého kalichu Husova, pro který jedně bojuje. Jest přísným otcem svým, ale milujícím. Umíraje vyznává, jaká byla jeho touha: »Chtěl jsem tuto zemi spojit s bratrskou zemí polskou v jedno silné království, jednotné ve svatém kalichu Husově a svobodné na věky od německých císařů i římských papežů.« Umírá, nedosáhnuv toho cíle a cítí, že ti, jež zanechává, nebudou též s to, ježto vyvstává mezi táborskými Prokop a Pražané jsou nevěrní.

Prokop chce totéž co Žižka, ale chce ještě něco nad to. Žižka položil nepřátelství mezi Čechy a země Antikristovy. Prokop chce mečem přivésti země Antikristovy k pokání a vrátiti je Bohu. Žižka chtěl učiniti největším zákonem země kalich Husův. Prokop chce, aby každý sloužil Bohu podle zákona vlastního srdce; aby každý byl v zemi svoboděn. Prokop chce sjednotit všechny věrné Čechy, aby všichni šli byt různými cestami proti Antikristovi. Bez bázně a odhodlaně bojuje za ten program. Bojuje a padá. Úkol ten jest nad jeho síly a mimo to lid zašel příliš daleko, jest již výstřední a Prokop nemůže jej semknout. Ani se mu nedaří spojit všechny věrné Čechy: obec pražskou, sirotčí i táborskou, ba Pražané vyvstávají jako jeho nepřátelé. Prokop umírá a u jeho mrtvol stojí Jiří z Poděbrad.

Prokop p. Dvořákův není nějakým fantomem. Je to člověk se všemi sklony a tuhami. Člověk srdce i rozumu. Nejen mluví, nýbrž i jedná a každý jeho čin jest zdůvodněn. — Jsou v dramatu místa velikého vzepjetí, ať již jen jmenují smrt Žižkovu či poslední chvíle Prokopovy, když již zří, že jeho voje hynou a jeho myšlenka padá v trosky. A aby ještě více zdůraznil tuto tragedii, staví k ní loučení s ženou Magdalenou, objímající jednou rukou své dítě a druhou vztahující po choti Prokopovi. — A jako výsměchem tomu všemu, té hrozně a srdcervoucí bolesti, znějí slova Jany, fanatické Adamitky, která zabíjí i Magdalenu i jejího synáčka. Jana jest ženou krve, potřebuje vraždit za každou cenu a vraždí. Necítí jako žena, vidí v Prokopovi nepřítele od té chvíle, kdy tento muž odpouští Naumburským a odchází, dětmi pohnut, od města. Její zášť se stupňuje, když Prokop si běže za choť Pražanku Magdalenu. Jana soudí, že se zpronevěřil všem věrným, že se spolčuje s Antikristem a od té chvíle má jediný cíl: zničit ho. Dokáže toho. Prokop, cítící lest Pražanů, káže svým, aby se drželi na vozech a neutíkali za Pražany zdánlivě poraženými. Jana mění jeho záměr a tím vlastně přivodila pád. Vojáci Prokopovi se rozjíždějí a nekrytým padá v týl jízda Pražanův.

Pan Dvořák nazval své dílo tragedií. Tragedie, toť pád vznešeného. V našem díle je to pád myšlenky, velké myšlenky, jejímž nositelem jest Prokop Veliký. Je to pád Prokopův i pád části národa, zaníceného pro svoji pravdu. Pád, který jest velikým a hrozným. —

P. Dvořák jest čelným naším dramatikem. Již v »Knížeti« prosvítá jeho moc uchopiti určitou ideu, ztělesniti ji v jednotlivcích a umělecky zdůvodniti. V »Králi Václavu« zřime již vyspělého dramatika, odvážného muže činu. Jest jím i v »Husitech«. Toto dílo jest první částí trilogie, která bude končiti Bílou Horou, pádem celého národa. —

Drama hraje se s pochopením na Král. Vinohradech. Jednotliví herci snažili se vžítí v úlohy jim dané a podařilo se jim to. Výprava, navržená p. Hlavatým, jest skvostná. J.K.

Č. LIGA AKADEMICKÁ
POŘÁDÁ
REPRESENTAČNÍ PLES

POD PROTEKTORÁTEM NJDP. ARCIBISKUPA

DR. KORDAČE

DNE 14. LEDNA 1920 VE VELKÉM SÁLE
NA ŽOFÍNĚ.

VSTUP: DÁMA 45 K, PÁN 15 K.

REKLAMACE VYŘIZUJE: PLESŮVÝ VÝBOR
Č. L. A. PRAHA II., VORŠILSKÁ 1.

„V moderním požadavku rozluky manželské téměř veškerých moderních států spatřuji veřejnou generální zpověď lidstva vzdáleného od Boha, zpověď ze své naprosto nedostatečnosti plnit základní zákon mravnosti, obsažený v šestém přikázání dekalogu: nesesmílníš — non moechaberis, nezcizoložíš.“

Řeč Dr. Kordače v N. S.
o Manželství. Rozesílá za
1 K Č. Liga akademická.

Objednejte a čtěte! Jest
v ní plno velkých myšlenek.

„JITRO“.

Časopis středoškolských
studentů katolických.

Vychází měsíčně. Vydává
Ústředí katol. stud. čs.
Praha II., Voršilská 1.

Cena 5 K pro studenty,
8 K pro nestudenty.

VATRA.

Časopis slovenských studentův.

Vychází v Ružomberku, kde
jest i redakce i administrace.

Odebírejte a podporujte!

Z * I * V * O * T

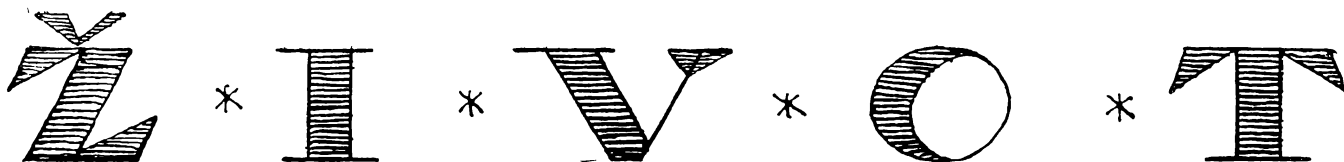
L E D E N
1 9 2 0

OBSAH:

J. Žal: Motýlku zlatý — *J. Krlin: La Clarté (II.)* —
Maryan Morawski: V čem tkví Renanova síla? — *J. Žal:*
Kameny ze stavby. — *H. Trofanov: Zákopy. (Dokončení.)* —
Bohdan Sobin: Můj podzim. — *Co život dal.* — Kritiky lite-
rární, divadelní a hudební. ~~~~~

PŘEDPLATNÉ: Pro studenty 6 Kč., pro nestudenty 10 Kč. Ponecháváme
tuto cenu, ale prosíme, aby ten, kdo jen trochu může, zaplatil více, ježto po
Novém roce se všechny tiskařské potřeby velice zdražily. Zároveň žádáme,
by bylo předplatné **hned** zasláno. Kdo dluhuje za více ročníků, zaplať již!

~~~~~  
**MAJITEL, VYDAVATEL A NAKLADATEL ČESKÁ LIGA**  
**AKADEMICKÁ.** ~~~~  
~~~~~  
TISKEM BISKUPSKÉ KNIHTISKÁRNY V HRADCI KRÁL.
ADALBERTINUM.

M Ý Š L E N K Y O S O C I A L I S M U U M Ě N Í , N Á B O Ž E N S T V Í A P O L I T I C E .

J. Žal:

Motýlku zlatý

*Svítilnu rudou si před sebou nesu
svítilnu bláznovu, své hořící srdce.*

*Možek můj v pošklebcích výsměšných,
jež ledově mrazí,
světla a stíny bizarně na cestu hází.
Za sebou slyším jeho smích.*

*Do temnot nataženou ruku jak slepec tápu.
Bože můj, proč mozkiem vidím
a srdcem chápu?*

*Dva hlasy hovoří ke mně naléhavě
k srdci mému a k bolavé mé hlavě:
Buď silný, hochu, neopij se citem!
Ten laská tě zrádně v šeru
a prchne před úsvitem.*

*Půjdeš pak sám?
Na koho spoléháš v klamajícím světě?
Proč uhýbáš s cesty a kam?
Dětské srdce tvé zve tě
jak svatojanské mušky nad bažinu zrádnou.
Vidíš je — tůně — na lukách v ranním létě?*

*Těžké tvé sny tam do prohlubně padnou.
Žena! Možek můj vyprskl v smích.
Kolem je tma. Žádný chodec, jenž by poradil.
Mozku, já vím: tys nikdy mne nezradil.
I stojím tu zlomen a tich.*

*Marně jsem odpověď hledal.
Tu zavál větřík hěbký jak dívčí vlas —
vonící loukami v máji
a ve mně vstal druhý hlas:
Mozku, tys štěstí nikdy mi nedal.
Pod přivřenými víčky uzřel jsem Vás.*

*Jdu již a vím — hazardně hraji
a všechno vsázím pak muži, kdo ženu znají
a zápasí o ni s životem ve turnaji.*

*O sen se bijem mečem a písni —
Kus ráje srdce si v dálce vysní,
kus slunečného kraje ve světě chladném.
Srdce, buď statečné. Padnem-li, padnem.*

*Hazardní hráč,
i když byl všechno prohrál,
nevypukne v pláč.*

*Svítilno ruddá, sviř do černých žití chmur!
Tak vkročil jsem křížový rytíř
a snivý troubadour
na váš dvůr.*

*Nahořklý večer. Po boku meč do oken
vašich se dívám.
Červánky západu hoří tam
a já vám zpívám:*

*Písníčko vysoko v modru!
Větríčku na rozkvetlých březích.
Jápak Vás chytnu, motýlku třepetavý,
nad květy běžící po lesních mezích?*

*Rozhodím srdce své v krvavých květech
po lukách, lese, po vřesových pláních —
Až poletíte kolem, motýlku zlatý,
usednete na nich?*

*Květy mé prudce, mámivě zavoní
a milostné písně mé v slunečných stráních
jásavě zazvoní.*

*Až horký šepot květů vyslechnete,
zvednete křídla zas, či zůstanete?*

*Zůstaňte, sladká, než zatmí se den.
Večer — až mlhy se zvednou jak milostný sen
a nad lesy vyjde měsíc bílý.
půjdeme spolu po cestách zarostlých mechem,
radostí spílí
a hledíce v oči svých hlubinů bezdnou,
jež srdce zmámí,
budeme naslouchat úderům srdce se ztajeným
dechem.*

*Pod oblohou hvězdou
budeme sami, sami, sami . . .
Já Vám pak pošeptám pohádku sladkou
o štěstí, lásce, nezraněném bolem,
jež spolu se vedou jak dceruška s matkou —
pohádku sladkou, sladkou, sladkou*

*Dohrál jsem píseň. Světlo se v oknech mihá.
Je letní večer. Poslední červánky na západ běží.
Daleko v zadu, na vysoké věži
zůstal můj mozek —. Čháh,
zda dětinské sny mé v bažinu zrádnou
zbloudí a padnou*

*Nechť čháh.
Prohrám-li, blázen, všechno —,
bude-li srdce mé plakat jak malé děcko,
stáhnu tvář v grimassu chladnou.*

*Lásko, kladu Vám květy na Váš práh.
Zvednete je, či do rána tam zvadnou?
A sny mé?
Jsem silný. Padnou-li, padnou.*

J. Krlín:

La Clarté.

II.

Arnošt Hello vylíčil ve své povídce »Deux Étrangers« (Dva cizinci), dva muže, dva jedince, představující padlé pokolení, z nichž se mají státí představiteli pokolení vykoupenného. Je to slavný William, lékař, a Neznámý, který nasýtil Williama čímsi quasi — božským, tím zbavil ho chuti po chlebu této země, aniž ho vyplnil a nakrmil živným chlebem z nebe. William umírá a zmírá i Neznámý. Bůh, qui scrutatur corda, posílá jim kněze, chudého a milujícího. Posílá ho ke dvěma mužům, rozdrásaným vnitřním bojem, neukojeným ničím pozemským, ale nevysáhnuvším ani na větev stromu Radosti, ježto neměli dosti pokory ani lásky. Kněz přivádí Williama k Neznámému, jenž posledními výdechy, těžkými a hlubokými oznamuje blížící se smrt. Má ho uzdravit, toho, který ho zničil. Jest již vše marné. Ale kněz chce zachrániti duše, duše obou, a osvítiti jejich poslední chvíli. Cítí svoji nemohoucnost a v té beznadějnosti, obrací se k Bohu a vyrazí v modlitbu, v křik, jímž chce prorazit nebesa. »Pane, nevidím, ani nevím, ani nemohu. Ale slituj se nad těmi dvěma muži, mezi něž jsi mne postavil, neboť jsi jejich Bohem, a oni jsou tvým stvořením. Země jest pro ně příliš těsná: neodmítej jich od sebe; nevzdaluj jich od věčného zdroje, neboť oni jistě potřebují radosti a radost jest jedním z tvých darů. Vyčerpali věci tohoto světa; potřebují překročiti hranice naší atmosféry.«

Napadl mne tento příběh geniálního umělce, když jsem přemýšlel o skupině »La Clarté. Neboť lidstvo moderní jest též takovým nemocným a po věčném chlebě lačnicím Williamem, které chce býti chyceno a nasyceno. Ztratilo pokoj a jako zpitomělé zmitá se bolestí, úpí a pláče. A ve chvílích, kdy příliš jest lámáno jeho srdce a zúžuje se mu dech, zoufale vykřikne. Jest mi takovým zoufalým výkřikem, vycházejícím z hlubin rozříštěného nitra, tvoření tolika nových institucí a spolků, jež všechny chtějí a hlásají jedině: učiniti člověka šťastným. Jest mi takovým výkřikem utvoření skupiny »La Clarté.« Nemí nadarmo, že budují ji umělci. Umělci, kteří hlouběji vidí, než ostatní, a kteří daleko jistěji vyvážili a poznali všechnu tu bolest a všechno to utrpení, již kuje božský Umělec duši člověkovu, aby ji zkrásnil. Ale toho již nepochopili. Necht' si. Tuší však přece, že je třeba. Jednoty, a v té jedině že tkví síla i pokoj. Chtějí tudíž seskupiti všechny národy a všechny příslušníky národa i národů navzájem a spojití je všechny na nějakém pevném základě, jímž jest velká myšlenka. Myšlenka, jež by vyplnila všechny i učinila je bratry.

Sociální demokracie, budující svůj program, odstraňuje hranice a stává se internacionální. Nesemkla své zásady v úzké objetí a těsné několikamilionového národa, nýbrž snažila se jím obsáhnouti všechny. Je v tom reminiscence na Kristovo: »Učte všechny národy.« Avšak soc. demokracie nebyla dosti silnou a nemohla nikdy dořeknout, že vybuduje věčný mír na zemi. A ve své nemohoucnosti a nevědouc kudy kam, hlásá třídní boj. Mluví o bratrství a jest plna nenávisti. Ihned na počátku jest brzda.

Kristus, buduje své království Lásky, království Boží na zemi, staví je pro všechny. Jeho chrám se svými do nekonečna se ztrácejícími zdmi, volá: »Pojďte ke mně všichni!« A Kristus volá více a právě ten doplněk se mi zdá tolik významným: »Pojďte ke mně všichni, kteří pracujete a obtíženi jste, a já vás občerstvím.« Ty pracující a obtěžkané rmútem volají všechny programy, ale jiná jest otázka, zda mohou dořeknout, dopovědět ono utěšivé: »Já vás občerstvím.« A konečně, to je vlastně to hlavní. Nač seskupovat lidstvo, když by se mu nemohlo dát to, po čem tolik práhne? Chce spočinouti v někom či v něčem.

Zmínil jsem se již o tom rozporu mezi jednotlivými třídami národa, i o prostředcích, jimiž hleděl a hledí socialismu tomu rozporu odpomoci. Internacionála ducha, La clarté chce totéž. Červen v čísle 28. píše o tom: »Internacionála ducha tvoří se, aby vysvobodila produktivně pracující lid nejen ze spárů vládnoucí třídy, nýbrž i ze špinavých rukou quasiinteligentní luzy, jak z měšťáckých tak ze socialistických stran. Možná očekávati tudíž, že oba tábory největších nepřátel lidu budou pracovati společně proti ní, jeden shora, druhý zdola.«

Jedno bije do očí při prvním přihlédnutí. Je to péče o dělnictvo. Neslyšíte ozvěny evangelického: »Chudým zvěstuje se evangelium?« Tím již nabývá celá otázka zvláštního zabarvení. Jest zřejmo, že jest zde boj o člověka a ne v poslední řadě o něco ještě vyššího, boj o Boha. Přetvoření člověka, přetvoření v Duchu a Pravdě, aby zavládla pravá rovnost. Jinak dělník, jenž se dostane z područí nelítostného a sobeckého vykořisťovatele kapitalisty, padne pod jeho ne lepších vůdců i pod moc hmoty, těla.

V provolání dělníků duchem nazývá se ten boj bojem na smrt mezi minulostí a budoucností. »Jde o to, buď udržeti anebo zcela přetvořiti od jednoho konce světa na druhý řád pospolitého života.« Život minulosti, založený na nespravedlnosti třídní a na vykořisťování

jedněch druhými, musí býti zahrazen. Vyhrazen, neboť jedině tak jest možno zbudovati nový, dokonalý řád. Na jakých však základech? Prospekt o úkolu dělníků duchem vidí ztělesnění tohoto řádu ve všesvětové republice. Ale nestačí pro uskutečnění oné Republiky, když se vymezí život v ní. Neboť ten již předpokládá přetvoření člověka. Aby byla v té Republice rovnost, bratrství, spravedlnost všech a ke všem, dlužno, aby již v každém individuu byla vkořeněna Láska, na níž vše spočívá. Láska, jež jest výslednicí veliké víry i silné naděje. Žádá se úcta k lidskému životu. K životu vlastnímu i k životu každého druhého. Žádá se rovnost mužů i žen. Jsou to hluboká slova a třeba pořádné výchovy, by jimi byl promáknut život.

Z svolání, které jest neseno spíše citem než zdůvodněno rozumem, se dozvídáme o duchu, jakým lidstvo vedeno zbuduje si žádanou Všesvětovou Republiku. Či spíše, dozvídáme se toho z románu Barbussova: »La Clarté.« A hned pravím, je to boj o Boha. A opakuje se tu ta stará píseň s mdlým refrénem: »Člověk jest si sám Bohem.« Dlužno tudíž odtrhnouti člověka od Boha, jenž jest Bytostí, potlačit veřejné kulty a vyhostit ze školy kněze. »Již ani jedné školy, kde by se učilo modlářství, kde by ztřešší vůle rostly v báni boha, jenž není, a za něhož se hledí skrýt, ne-li ospravedlnit, tolik nepoctivých důvodů; kde by rostly pod tlakem tradice a vlasteneckého polytheismu, které již nesmí být.« Ovšem p. Barbusse zdůvodnil toto své tvrzení a zdůvodnil je výmínečnou silou rozumu. Rozumu, jímž probíjí se člověk ku poznání všeho toho špatného, čím byla zamořena společnost, a co jí bránilo v růstu. Jenž však též dovede vybudovati si a vydobýti svět lepší, nejen to, svět jedině dobrý a krásný. Rozum, toť vlastně ona Clarté, ona jasnost. V listě »L'homme« č. 5500 odůvodňuje p. Barbusse název, jež si vepsala skupina ve štít a praví: »Les adhérents ont choisi pour leur groupement, ainsi que pour la revue, qui en sera le premier organe, le titre de Clarté, afin d'indiquer que la mission qu'ils assument est de combattre des préjugés, les erreurs trop habilement entretenues et surtout l'ignorance — qui séparent et isolent les hommes et ont permis jusqu'ici de les jeter aveuglément les uns contre les autres.« Totiž chtějí bojovati proti předsudkům, bludům a zvláště proti nevědomosti, jež rozděluje jedny od druhých a vrhá jedny nepřátelsky proti druhým.

Vše, čím jsi, člověče, žil až dosud, bylo Ti vnuceno. Pochop již jednou tuto pravdu, jež jediná jest pravdou, a odvrhni to. Sám svým rozumem dojdí k jiným koncům. Pod všemi těmi vnucenými Ti poznatky, zájmy nebo pojmy hledej. »Tak dohlédneš jasně počátku všeho, užšíš morální zákon, a pojmy spravedlnosti a rovnosti se Ti zjeví, krásné jako den. Silen touto nejvyšší prostotou, řekni: Jsem národ národů, jsem tedy král králů a chci, aby nejvyšší moc vycházela všude ze mne, protože jsem síla a právo.« (Jasnost 319.)

P. Barbusse odstranil Boha, nastolil bohem člověka, a tu se jeho věta láme. Člověče, budeš šťasten v té nové Republice? Zachránil jsi lidské pokolení, pokud je to možné zde na zemi. Avšak, nepřivodil jsi tím štěstí. »Štěstí jest součástí vnitřního života; je to intimní a osobní ráj; je to záblesk náhody nebo genia, který nepozorovaně vzkřísil ve svém okolí a je to někdy i pocit slávy. Ne, neleží ve tvých rukou; neleží tedy v rukou nikoho.« (Jasnost 323.)

Nuže, člověče, toužíš po štěstí, a co je ti nabízeno? Nejsi-li geniem, nejsi-li mužem, zahrnovaným slávou,

netěš se na Všesvětovou Republiku, již ti dříve umělec vymaloval. Je dílem fantasie, vyrobeným obrazností, ale není v ní jasu. Kdyby byl odstraněn stokrát militarismus, který jest hrubým a krutým, kdyby ti byla dána stokrát největší vláda, budeš trčet osamocen, ježto není štěstí ve tvé moci ani ve tvém srdci, ježto neleží v rukou nikoho. Pravda, ten, jenž ti ho podává, jest stržen s trůnu tvého srdce, a ty sám, přes svůj rozum, si ho dáti nedovedeš.

Než, vše velké, ba to největší, co je nové, musí převyšovat to, co zde bylo. Jenom tehdy značí klad a plus proti tomu dřívějšímu. Kde jest to však u Barbusse a skupiny jím založené? Kdyby nahlédl do Acta Sanctorum Bollandistů, zřel by štěstí i bolesti. Jinak musí se zastaviti, vlastně padnouti, ježto nedovede naplniti člověka. Křesťanství, které proniklo člověka, zná i jeho touhy a žádosti, dává mu nejvyšší štěstí a tvoří ho na poměru duše k Bohu-Tvůrci a k bližnímu. Říká, člověče, miluj a budeš šťasten. Miluj Boha, žij podle dekalogu, žij nejen pro sebe, nýbrž i pro bližního svého, založ svoji lásku k bližnímu na lásce k Bohu a dojdeš štěstí. Jinak se budeš zmitati a stále ti bude cosi chyběti.

Ovšem, křesťanství v duchu slova Bohočlověka vysoko vyzdvihuje milosrdenství, jež p. Barbusse nietzscheovskými a nietzscheovským pathosem prohlašuje za slabost. Ve Všesvětové Republice nesmí míti místa. Ale pak může položit vše a čekat konce. Lidský duch jest prý uzpůsoben pro nekonečno, srdce však nikoliv. A ani tu mu nemůže dáti štěstí?

Jest dlužno tudíž míti nedůvěru ke společnosti p. Barbusses založené. Bud' úplně vyvrátí vše, co dosud zde bylo, a co jest špatné, a dá za to něco mohutnějšího, nebo jest zbytečnou. Jest pravda, že dnes jakoby se zeměkoule řítí, že vše jest zpuchřelé na sesutí, ale jest malicherným odsouditi proto i křesťanství, tím spíše, že se nedovede ukázati na jeho mlačiny. Že ono pomáhalo vřadit? Že znalo jen ty výše postavené a s nimi se přátelilo a spojovalo proti trpícím nízkým? Tu křivdu je s to pronést p. Barbusse.

Ta Všesvětová Republika, o níž sní p. Barbusse a pravděpodobně i ostatní podepsaní, uvádí mi na mysl říši, již vykreslil H. Benson ve svém románu »Pán světa«. Benson, geniální duch a umělec, staví proti sobě dvě říše: říši světskou, k níž se hlásí téměř veškeré lidstvo, a království Boží, hrstka křesťanů, vyznávajících hrdě své: Věřím. První, toť říše humanitarismu. Člověk odvrhl vše, co by mu připomínalo Boha a vyznává náboženství člověka či lidstva, chcete-li. Humanitarismus totiž značí světový názor, který neuznává vyšší bytosti nadčlověka. »Stručně řečeno, rozvažoval pan Templeton, je zde trojí síla —: katolicismus, humanitarismus a ta náboženství východní. Ale ta třetí neváhá valně na váhu. V Evropě a v Americe, o tom není pochybnosti, zápasí katolicismus s humanitarismem. Humanitarismus, proti všemu očekávání, stává se sám skutečným náboženstvím, arci bojujícím proti nadpřirozenému. Humanitarismus je pouhý pamtheismus; vyvíjí svůj ritus pod štítem svobod, zednářství. Má svoje: Věřím: Bůh je člověk atd. Může tedy náboženskému lačnění podati skutečné jakés potraviny, idealisuje, přece však ničeho nežádá na duševních činnostech. Může také působiti na cit.« (Pán světa 21.)

Proti Bohu křesťanskému uctívá lidstvo člověka — cítíte to snižení? —, uctívá Eisenbourgha. Neboť ono se musí klanět někomu většímu a ho zbožňovat. A myslíte, že jest šťastno? Mabel, žena, která má i srdce, jest

jím neukojena a neukojení jsou i ostatní. Bere si život. Pan Benson zná člověka a p. Barbusse buduje něco, zapomíná na jeho srdce. Boj mezi oběma světy jest hrozný. Zápasí s sebou dvě moci, internacionální, jedna ukájející jediné tělo člověka a neuznávající vyššího života, druhá vedoucí člověka tímto životem k životu onomu. Jedna ztělesněná ve Felsenbourghovi, jenž obepíná všechny národy, ale všech nesbratřil, a druhá též všechny objímající a sbratřující. Ale každá tak činí na jiném základě. Jedna zná člověka a druhá Bohočlověka. V tom ten rozdíl.

A při konci světa, jež vykreslil p. Benson, kdy se kácí a tříští vše, přijíždí k Mazaretu Felsenbourgh. Na něho Bůh čekal, na toho posledního knížete vzpurných, aby ještě v poslední chvíli hlásal slávu toho, který pod způsobou chleba běže s sebou své věrné za zřevu: »Pange lingua.« — Jediné v jednom je síla a i usmíření: v Bohu.

I p. Barbusse hovoří o dvou toliko naukách: »Mějme vždy na zřeteli, že dnes jsou jen dvě nauky. Vše je podrobno rozumu, nejvyššímu rozumu, který zmrzačené a zaslepené lidstvo zbožštělo v oblacích.«

Dovoďte mi, abych ukončil svoji studii srovnáním, jímž jsem ji začal. William byl sveden Neznámým, sveden a doveden k smrti. Jest jistě příliš zla ve světě a špatnosti, ale neměl by si v první řadě umělec a vědec říci, skromně třeba, ale odvážně: »Nepřivodil jsem toho neštěstí?« »Nejsem vinen té bolesti?« Možná, že by to srdce jeho odvětilo kladně. Pak by se jistě nezakládala La Clarté s programem výše vytčeným, nýbrž La Clarté s programem, jenž by měl tři body. Prvním by bylo zavést člověka ke kříži. Druhým zavést ho do zpovědnice a třetím ke stolu Páně. On by poznal sebe. Očistil by sebe a nasytil by se chlebem, jenž jest sám Životem.

To by byl tvůrčí čin a byla by nejspíše zřízena všesvětová republika, republika veliké a horoucí, účinné Lásky.

Ze všech bláznovství a pošetilostí, jež dábel vnuká, tato jest ho nejhodnější. Pravda jest nudná. Pravda! A vždyť ona je blažeností! Pravda! A vždyť ona jest počátkem extasy! Vždyť její vzdálené paprsky působí netušená vytržení.

To ona způsobila, že slavná intelligence svatého Athanasia vyhnaného štěstím se rozplývala uprostřed pouště, kdežto ti, kteří ho tam vypudili, by ho potrestali, nudili se k smrti ve svých palácích!

Duše lidská je stvořena pro božskou pastvu, v čase jako ve věčnosti. Není dvou pramenů štěstí, jest pouze jeden, jenž se nikdy nevyčerpá, a z něhož mohou všichni pít. Máte tedy zalíbení v nudě? Obraťte se k nicotě. Máte-li však zalíbení v životě, milujte-li Štěstí, Lásku, obraťte se k Bytosti.

A. Hello, Člověk, 52.

Maryan Morawski T. J.:

V čem tkví Renanova síla?

Z polštiny přeložil P. Jan Hrubý T. J.

I.

V čem tkví Renanova síla? — Ve slohu, zní obyčejně odpověď, ve slohu nevyrovnatelně lahodném, jenž dostoupil vrcholu virtuosity. Renan sám mnoho připisuje svému slohu; přirovnává se k ladnému souzvuku zvonů zakletého města Ifu, jichž hláhol podle bretaňské legendy z hloubi jezera, do něhož se město propadlo, tajemně zní a poutá chodce čarem své melodie. Sloh Renanův jest nade vše pochybnost překrásný: harmonický, pestrý, velmi květnatý a při tom ku podivu přirozený. Milovník francouzské literatury má se nad čím rozostavit. Novější Francie má však celou řadu mistrů skvělého slohu. Možno sice míti za to, že Renan je mezi nimi první (ač i to je otázka), avšak nelze naprosto přimluvit, že by absolutně vynikal nad jiné hors ligne. Zřejmě zmůže sice krásný sloh mnoho, ale není příkladu a není ani zřetelně možno, aby měl tak hluboký vliv na myšlení celého věku, jako měl Renan. Nejpádňější důkaz, že význam jeho slohu se přeceňuje, je, že Renan i cizí, čtou-li jej v překladu, tedy úplně oloupený o přednost svého osobitého slohu, ještě poutá, zachvívá, podmaňuje, ještě zůstává Renanem. Tedy ne pouze ve slohu tkví moc člověka toho.

Či snad ve vědomostech? — Z kterého však oboru? Renan odnesl si již ze semináře zálibu pro jazyk hebrejský, později pak se stal učeným hebraistou; to byla jeho specialita, v níž prokázal badání v oboru semitských azyků a památek značné služby. V Louvru viděti jméno jeho na fenických památkách, které přivezl z vědec-

ké výpravy, podniknuté nákladem vlády. — Avšak zásluhy takové může oceniti pouze skrovná hrstka učenců. Ostatně v archeologickém badání téhož druhu získali si jméno nepoměrně větší mužové jako Champollion, Mariette, Lenormant, Dieulafoy — ti obohatili vědu i musea mnohem více. Renan zaujímá mezi nimi místo ledva druhého řádu. A proto nelze odborným vědomostem Renanovým připisovati jeho vlivu a významu.

Klíč onoho vlivu třeba tudíž hledati leda v druhém oboru, jemuž posvětil Renan velkou část života: ve vědecké ceně oněch kritických dějin křesťanství, jak je vylíčil počínaje pověstným »Životem Ježíšovým« z r. 1863 až do »Dějin národa israelského«, kterými vlastně chtěl začít, jež však napsal teprve na sklonku, v letech 1887 a 1889. — Už to, že se podjal takového předmětu, mělo nesmírný vliv na neobyčejný zájem, jaký v celém světě vzbudily práce Renanovy. Pamatuji se ještě z let skoro studentských, jakou bouří způsobilo vydání »Života Ježíšova«. Jedna strana jemu vášnivě tleskala, já sala, nadšeně jej pozdravovala jako po dobytém vítězství při závodech; druhá strana neméně bouřlivě protestovala, podávala repliky, protidůvody — byly to boje perem i slovem a ohlas jejich nesl se po dlouhá léta ze země do země. »Kdyby Lammenais ještě žil«, psal tehdy Caro¹⁾, »nemohl by si opravdu stěžovati na nábožen-

¹⁾ Elme Marie Caro (1826—1887), profesor filosofie na Sorbonně. Byl stoupencem spiritualistické filosofie, kterou há-

skou lhostejnost přítomnosti.²⁾ Když vydal Varro na sklónku republiky svou pilnou badatelskou práci o charakteristice a genezi římských bohů³⁾ — tu, jak známo, neotřásko dílo to tehdejší společnosti. V dobách křesťanských jest však jinak: není století, jež by bylo lhostejné k otázkám náboženským, jmenovitě, běží-li o osobu Kristovu; a století naše zvláště, ač se oficiálně a formálně halí v náboženskou lhostejnost, přece patří k stoletím nejméně lhostejným. Pozorovati to ve všech životních zjevech, ve filosofii i politice, v náboženských institucích, jež se přes opětovná pronásledování probouzejí k životu, v rouhání proti Bohu i v obětech přinášených pro čest a slávu jména Božího. Ličenou nevázností k náboženství, v jakou se časem halí, snaží se pouze zastřít vnitřní neklid a nepokoj, jež působí otázka ta. Říci lidem našeho století: vědecky ti vyložím vznik křesťanství, provedu sekci jeho zakladatele a ukáži jako na dlaní složky jeho síly, znamená udeřit v nejhlubší struny jejich nitra a vzbudit v nich nejvyšší měrou zájem. Renan mluví kdes ve »Vzpomínkách z dětství a jiflošství«⁴⁾, jak přemýšlel kdysi u nohou Athény na Akropolisu o dvou prvcích, ve svém druhu nejvzácnějších, z nichž povstala naše civilisace, t. j. o ideji náboženské, převzaté od Židův a o myšlenku estetické, převzaté od Řeků — i litoval tenkrát, že zasvětil život studiu prvku prvního místo druhému. Je-li pravda, co vypravuje, pak byl Renan na omylu; kdyby si byl zvolil druhou část, měli bychom více o estetiku neobyčejně jemného možná o vynikajícího filosofa umění —, nebyl by však ani zdaleka došel onoho významu, onoho rozsáhlého a hlubokého vlivu, jaký má dnes, — neměli bychom renanismu (kež by tak bylo!).

Volba tematu sama, jakkoliv šťastná, značí však ještě málo, jestliže způsob, jakým se probírá, není případný. Nuže, jak jest tomu u Renana? Píše dějiny křesťanství způsobem vskutku vědeckým? Mohly jeho vědomosti v tomto oboru vzbudit podiv světa?

V Německu od počátku minulého století konány v tichosti tak zv. kritické studie biblické, při nichž se užívalo filologie i archeologie, a jimž základem byla panteistická filosofie; neboť podkladem každé větší práce duševní bývá některá soustava filosofická. Pracovalo se v zátiší studoven, v učebnách protestantských, knihami přeplněnými učeností⁵⁾ — a to tak tiše, jako červ, když vrtá ve stromě. Do veřejnosti toliko proskakovaly občas zprávy, že němečtí učenici dokázali, že prý bible povstala poměrně pozdě, texty že jsou porušeny, hlavní biblické osoby vybájeny a konečně že sama osoba Kristova je mytická. Zprávy ty znepokojovaly, časem pobuřovaly, celkem zanechávaly v ovzduší veřejného mí-

nění jakousi mlhavost, co se týče Písma sv.; přicházely však tak zdaleka (svět německých učenců byl totiž tisíc mil vzdálen od ostatních smrtelníků), že jim věnováno poměrně málo pozornosti.

A hle! Renan osvojuje si celý ten elaborát negativní kritiky německé; stírá s něho všechnu aparát vědecký; nic nediskutuje, nedokazuje⁶⁾, nepolemisuje; tak daleko se odvážil tento neostýchavec (sansgêne), že píše život Kristův, opírající se výlučně o evangelia, dovoluje si na pozdější dobu odložit kritický rozbor otázky: zdali a jakou měrou jsou evangelia autentická (Němec by se raději utopil, než by spáchal takový hysteronproteron!) a spokojuje se pouhým tvrzením, že evangelia jsou autentická jen přibližně — á peu près; to znamená, že každou jednotlivost zvlášť možno uznati a o každé možno pochybovati — jak se komu právě líbí. . . Kdyby německá kritika nebyla již před ním ve veřejném mínění podkopala a podryla, kus po kuse, celého Písma, nebyl by takovýto Renanovský pohodlný odkaz na jinou dobu možný; proklestili mu volnou cestu.

Jak buduje tedy Renan své konstrukce? Čteme-li pozorně jeho předmluvu k »Životu Ježíšovu«, najdeme v ní klíč k jeho metodě — s nímž se pak setkáváme ve všech jeho spisech. »Při takových řadách událostí«, dí, »třeba texty tak skombinovati, aby povstalo vypravování logické, pravděpodobné, kde by nebylo dissonance (où rien ne détonne). Podaří-li se taková kombinace, je to znamení, že jsme našli pravdu.« — Co však vlastně považovat za pravděpodobné? — Vše to, co předpokládá svobodnou intervenci nějaké síly mimo tento svět (jinými slovy: Boha), — vše to, čeho nelze vysvětliti z normálních činitelů. Takoví podle Renana jsou: působení okolní přírody; dějiny národa, v němž se daný děj udál; instinktivní obraznost hrdiny, který je ve své prostotě a nevědomosti schopen viděti věci, kterých vůbec není, který však zároveň je schopen bez reflexe vysloviti i provésti věci nejvznešenější; konečně instinktivní obrazotvornost davů jej obklopujících, jež oslavuje svého hrdinu nemohou nezveličiti a nevyzdobiti vypravování o něm, nýbrž ihned tvoří legendu. Těmi čtyřmi činiteli vysvětluje Renan v genezi křesťanství všechno, i to, co uznává, i to, co zavrhuje. — Leč co začít, když se texty vzpírají takové úpravě, aby vše bylo logické a pravděpodobné ve smyslu Renanově? »V takovém případě«, praví náš kritik, »je třeba podle pravidel (literárního) vkusu texty jemně »zpracovat« (les solliciter doucement), až je lze uvést v souladný celek.« — A jaká jsou ona pravidla vkusu? — Ach! musí sám býti umělcem, kdo si je chce osvojiti. Obecně možno toliko říci, že vyžadují »soulad celku«; tento soulad je zase cosi jako »přirozený a obvyklý rozvoj organismů«. Život Ježíšův třeba tak upravit, abychom měli »pocit živého organismu«.

²⁾ V »Životě Ježíšově« uvádí Renan, jakoby mimoděk, citáty z evangelií, o nichž myslí, že odpovídají jeho tvrzení; o výroci a událostech opačných, jež jsou taktéž v evangeliích, nejčastěji úplně mlčí. V »Dějínách národa israelského« odkazuje zde oně v poznámce na jistá místa v Bibli. Kdo Bible důkladně nezná a nedá si práce, by vyhledal místa, na něž poukazuje, ten má dojem, že se Renan opírá o texty biblické; kdo je však srovnává, bývá podivně překvapen: většina citátů se vůbec na to ani nevztahuje, o čem Renan mluví.

žil proti pozitivismu a jiným moderním teoriím. Napsal studie o materialismu, pozitivismu, sensualismu, pesimismu, morálce, o francouzské filosofii na sklónku XVIII. st. a j. Idea Boha (kterou obhajuje zvláště ve spise zde citovaném) prostupuje všemi jeho spisy. Vynikal virtuositou polemickou, břitkou a a pronikavou dialektikou. (Pozn. překlad.)

³⁾ L'Idée de Dieu et ses nouveaux critiques (1864).

⁴⁾ M. Terentius Varro: Antiquitatum rerum divinarum et humanarum libri LXI.

⁵⁾ Renan, Souvenirs d'enfance et de jeunesse.

⁶⁾ Hlavními zastánci této bořivé kritiky byli: Eichhorn, Paulus, Strauss, Krist. Baur, de Wette, Bruno Bauer, Ewald a j.

K tomuto kritériu vrací se Renan neustále a ještě v předmluvě posledního svého díla »Dějiny národa židovského« se s ním vyťasuje, jenže ještě směleji: Nežádejte ode mne důkazů ani věrnosti v podrobnostech; důvěřujte mé intuici; »věřte mi trochu, tak, jak se věří Vidoucím (prorokům) — a jsem jist, že jsem dobře porozuměl celku«.

Co říci o takové metodě? — Odsuzovati předem jako nepravděpodobné všechno, co je nadpřirozené, znamená řídit se předem určitou metafysikou: totiž předpokladem, že svět existuje nezávisle na všemohoucí Bytosti — což je aspoň velká chyba metodická. Chtít všechno, zvláště v životě Kristově, vtěsnati v »obvyklý rozvoj organismů«, znamená setřítí všechnu originalnost a jedinečnost, jíž se svět v životě tom podivuje. Kdyby toto okleštění bylo aspoň výsledkem kritiky, pochopil bych to ještě; ale uvažme jen, že je to výslovný předpoklad jako požadavek metody: to jediné možno uznati za skutečnost a pravdu, co lze vtěsnati v rám obvyklého rozvoje organismů, vše ostatní se bez rozpaků zamítne.

Avšak nač se zdržovati při takových námitkách, které bychom mohli učiniti i jiným spisovatelům? Metoda Renanovi vlastní »upravovati a pozměňovati texty podle vkusu« — sestrojovati si události podle chuti organického rozvoje« — to může býti výborná direktiva ku psaní románů; avšak vzhledem k dějinám, ke zkoumání dějinné pravdy je to nehoráznost; i bylo zapotřebí celého literárního mistrovství Renanova, aby byla veřejnosti vnucena, i veškeré jeho opovázlivosti a všeho sebevědomí jeho, aby se k ní přiznal tak upřímně, jak to činí ve svých předmluvách. Když Hegel, čine východiskem pouhé bytí (das leere Sein), vytvářel z něho virtuositou dialektiky celý svět myšlenkový i skutečný — byli lidé s počátku oslněni a pravili, jestliže Bůh stvořil svět, že jediný Hegel jej vysvětlil. Dnes smějeme se při vzpomínce na onu dovednost; vímeť, že z pouhého bytí možno vytvořiti touze dialektikou buď nic nebo všechno, jak se komu zlíbí. Tak je též s metodou historické kritiky Renanovy. Představme si 70 Renanův, rovnajících se Arnoštovi nadáním i vkusem, kteří se však různí navzájem individuálností; odlučme je od sebe, aby se nemohli srozuměti jak oni legendární překladatelé Bible; dejme každému z nich do ruky tytéž prameny, jaké měl Arnošt, tytéž texty, by je zpracovali a si podle vkusu přizpůsobili — a založím se, že vytvoří 70 Kristů zcela různých, podobně jako když mnozí povídkáři pracují o témž předmětu, ale každý jinak.

Hněval by se snad Renan velice pro tu námitku? Asi ne příliš. Dávati na mnohých místech na jevo, že mu běží pouze o dílo estetické. Nezáleží na tom, opakuje rád s Řeky, co se mluví o bozích, jen když se o nich mluví pěkně.

Taková je Renanova metoda; a zdali je aspoň důsledně provedena v životě Kristově a v dějinách národa israelského, a zdali vede k výsledku, jaký vyžadují její zásady? Zdali se podařilo Renanovi, když si texty zkomolil a po libosti upravil, když vyloučil všechny zázraky i vše nadpřirozené, při svobodě tak neobmezené, jaké neměl nižádný dějepisec a jaká má místo pouze ve vytvo-

rech obrazotvornosti, zda se mu podařilo vytvořiti postavu Krista, v níž by nebylo ani jediného rušivého tonu, jež by se vyvíjela v daných mezích místa i času, logicky a pravděpodobně, podle zákonů organického života a činila dojem živoucí bytosti? Zda se mu podařilo též později něco podobného v dějinách národa israelského, když byl vyloučil z jeho dějů všechny prvky nadpřirozené?

A hle, ku podivu — jak bylo možno určitě předvídati tento nadmíru obratný estetik, tento velký umělec, který se zmohl na tolik výtvorů, vzbuzujících podiv, neměl tu štěstí, nedovedl vytvořiti toho, co zamýšlel a přislíboval

Uvádějí mi překrásné stránky ze »Života Ježíšova«; — vím, že takových stránek je mnoho; mnoho scén dýchajících svěží přírodou palestinskou a rušným životem onoho lidu; mnoho obrazů, na nichž Kristus vystupuje vskutku pěkně a vznešeně; o to však neběží. Proberte celou osnovu života tohoto Nazaretského: je v něm onen logický, pravděpodobný, organický postup? V životě tom možno, jak dí Caro, rozlišiti tři nebo čtyři lidi, kteří jsou si úplně cizí; dva nejvíce zarážejí. Nejdřív v Galilei mladý vesničan, naivní ignorant, který o božím světě neví naprosto nic, hlásá druhům na čarokrásných březích jezera tiberiatského ryzí pravdy mravní, jež mu srdce diktuje; účastní se hostin jako srdečný a veselý host; skládá krásná podobenství. Idylická to postava! — Druhý pak z ničeho nic běře na se v Jerusalemské úkol Mesiáše; při tom dává na jevo takové vlastnosti a vady, jež nikterak z prvního typu nevyplývají a jichž s ním nelze uvésti v soulad — Renan sám se o to nic nestará. Tento druhý Ježíš jest najednou prost vši naivnosti i prostoty, »činí mnoho ústupků veřejnému mínění, a to i proti své myšlence«; svoluje k »neviným podvodům«, jimiž učenci jeho vypočítavě dokazují, že pochází z rodu Davidova a že se na něm vyplnila proroctví o Mesiáši; dává se pohnoti k exorcismům, »ač v ně pravděpodobně nevěří«; vida, že lid potřebuje zázraků, aby byl poslušen jeho nauky, jest nucen konati i nepravé zázraky. Při vzkříšení Lazara odehrává se ohyzdná komedie, v níž Kristus přes všechny eufemismy pisatelovy hraje přímo úlohu šarlatána. Nepohoršujme se! — prosí Renan; »pravdomluvnost východňana nelze měřiti měrou naší«; a pak, je-li v tom klam, »má na tom vinu jediné lidstvo, které chce býti oklamáno« — (finis sanctificat media). Konečně tento druhý Ježíš, setkávaje se s překážkami rozhorluje a bouří se, (il s'aigrit), zlořečí, svolává blesky na své nepřátele; »špatný jeho humor proti všemu odporu popohání jej k činům nevysvětlitelným a zdánlivě nejapným«. Místo nasládlého a prostoduchého Galilejana máme pojedou před sebou »posupného obra«! Nakonec musí smrt učiniti konec situaci, z níž není východiska« Hle! takového člověka káže nám Renan »postaviti na vrchol lidského pokolení«, jemu se klaněti jako »nejvznešenějšímu výrazu božského živlu v lidstvu«; nezaložil ovšem ani theologie, neustanovil svátostí ani církve, ale založil »náboženství čisté, věčné, konečné — poněvadž je to náboženství lásky.«

(Pokračování.)

Kameny ze stavby.

(Úryvky z románu: Konec skeptika.)

Žena —. Coś jako návrat zní v slově tom. Vrací se jen, kdo zbloudil. Magnetická střelka v srdci ohvře se stále kolem poledne, kol jednoho bodu. Nevím, k čemu bych se chtěl vrátiti, avšak cítím podle ohňů na zpuštěných cestách, že se velikou oklikou vracím. Podle řek naplněných krví. Podle blázců a hřbitovů. Vracím se, avšak k čemu? K zemi se přisávám a hřeším, avšak hřích mé mne neuspokojuje. Jdu k pramenům živých vod. Žena! Ano, vracím se k pramenům života. Cítím dech lesního stínu a chuť čistou studánky a potůčků, tekoucích po nahém těle země a vyssávám vůni a chlad. Hledám skryté prameny, kde o půlnoci kvete kapradí a ve vlnách koupe se měsíc. Stojím vysoko nad zemí, vysoko, ještě výše — a za měsíčné noci hledím dolů. Země je temná a vody se lesknou jak stříbrné žíly. Z výšek poznávám zřídla. S rozšířenými očima zoufale hledám krásu a pokoj. Vracím se obloukem a nevím kam. Domů —. Ke krbům, jež hlídala žena, dokud já jsem bloudil? Proto hledám ženu? Nehledám již. Miluji ji. Jako půlnoční sen. Jak pramen v lese polítný měsícem. Jak studánku čistou. Pohádku. Píseň. Ženu a chci se jí vyznat z hříchů u jejích nohou.

Perlu, vylovenou z hlubokých moří, aby mne sílila, abych já ji sílil; aby mne milovala jako dítě, abych já ji miloval. Ženu, abych se vydal na cestu s ní, neboť sám, sám se vracet je tak těžko. Prohneme vždy sami, avšak k návratu potřebujeme toho, k němuž idem.

*

Máme příliš mnoho chutí a přání. Táhneme na zádech těžký jich náklad. Ten ranec je nutno svrhnouti se zad.

Zjednoduši život. Zahoditi sklady vědomostí a ponechat si tři, dvě, jednu jistotu. Jednu pevnou myšlenku.

Avšak, té hrůzy, my nemáme jediné, pevné myšlenky, jež by vyrůstala jak těžký balvan v cestě. Z tisíců cestíček neznáme jasně jediné cesty. Z milionů prásků vědomostí nemáme jediné myšlenky nade všemi.

■

Konáme-li dobro, nejsme hrdi na ně a zlo-li pášem, nikdy se záštím. Toť vzduch, který dýcháme. Teplá vlna stírá se s chladnou jako stín se zážehem slunce. Dvě formy neznámého zákona, dvě větve téhož pně a kořene, jež nevidíme. Jsou chvíle, kdy nelze nemilovat a čas, kdy vystříkneš v nenávist. Lituješ a snad nelituješ a hřešíš opět.

*

Hrůza je, že člověk je všeho schopen. Ty — právě ty, můžeš býti silným i slabochem, svatým i padouchem, defraudantem, ničemou či poctivým vojákem. Zrádcem i mučedníkem věrnosti. Apoštolem nebe či pekla. Ty všechno možností neseš v sobě. Pochod vpřed i ústup, vítězství i pád. To je hrozná věc, příteli. A kdo tě provede? Nezradí tě časem a nevysměje se ti? Všecko leží před tebou. Tisíce cesty. Kde je však ukazatel na těchto cestách?

Vyhnaní jsme a věční tuláci světem. Za námi — obraťte se, ta světla v údolí, rudé sloupy vesnic a měst, jimiž jsme prošli, kde jsme nechali ležet mrtvolky svoje. Války a revoluce. Spálené mosty, spálená města za námi. Pomníky na hrobech. Ukazatelé křivých cest. Hřbitovy —. A kam jdeme?

Upněte zrak v budoucnost!

K neznámým novým městům, k neznámým novým hřbitovům. Pochodně vzhůru a sviňte! Sviňte, ať je čím zapáliti nová světla, k nimž dorazíme po západu slunce. Přespíme přes noc, zažehneme je k ránu a půjdeme zas — a k večeru, až se ohlédneme, budou již doutnati vzadu na obzoru. Války a revoluce budou.

*

Žízňme! Vápno se nám hasí ve vnitřnostech. Do všech světa stran křičíme, ke hvězdám a do prostoru. Živí i mrtví, slyšte: žízňme! Toužíme v plamenech žízně po snu. Mozek se nám mstí, ukazuje malost všeho, čeho se chceme napít a vysušuje prameny vod. Mozek pochybuje a my hoříme.

Chceme se bít, chceme mřít, avšak, není to marné, není příliš malý cár náš život? Stačí na dosažení, na utržení kusu snu?

Sedíme na střeše paláce a díváme se do dálek. Jsou temné, avšak mozek nám říká, že vše je jen mlha; dojdeme-li tam, bude vše jasné.

Pochopí kdo to neštěstí? My všechno víme. Kdybych se dovedl modliti a kdybych věděl ke komu a kdybych věřil té bláhovosti, modlil bych se za příchod tajemství.

Kéž nevíme ničeho! Kéž věčně můžeme jíti! Až budeme věděti vše, zabijeme se.

Mozek spáše sebevraždu.

*

Člověk: »Vědo, porad'. Řci jen slovo světla, slovo útěchy. Proč se vraždíme?«

Věda: »Lidé jsou ještě nevyspělí. Je nutno pokračovati a růsti.«

Člověk: »Nic víc? To je zoufale málo!«

Věda: »Lidé jsou ještě nerozumní.«

Člověk: »Všecko málo. To nestačí. My chceme věděti vše a hned. Vědo, lži, jen řekni vše! Slyšíš? Útěchu a jistotu, třeba klamnou. Avšak ty krčíš bezradně rameny a my rovněž. Nad sebou, nad tebou, nade vším. A padáme —.

■

Není účelu ve věcech samých. Avšak — což není to otázka k smíchu? Účel! Teče krev, umírají lidé. Snad má všechno svůj účel, avšak nesmysl je, abychom my, kdož se dovedeme smáti, ptali se na to. My se smějeme, pláče, trpíme, mřeme. Je to skutečnost, avšak nikoli naše. Proč jsme tak zahořklí, že se ptáme po účelu a pravdě? Ten, či to, co se poprvé ptalo, stalo se člověkem. Žijeme otázkami a umíráme na ně. Vychází-

me z nic a vracíme se v ně. Avšak v tom není účel a bláznovství je vrtat stále a hrabat jak slepice v blátě a rýti zem hledaje účelu.

A bez tohoto bláznovství nelze žítí —.

Teploměr duší našich stojí na nultém bodu. Nejsme studení ani horcí. Nejsme nadšení a neproklínáme, leč úsměvem. Rouháme se životu, aniž bychom toho věděli. Jak blízko jsme smrti!

Lapáme vteřiny jak vlaštovka letící komáry, jak netopýr večerní hmyz. Polykáme chvíle a ssajeme je jako med z hluchých kopřiv. Každá vteřina dráždí nás a umírá v příští. Na atomy času rozbit je život náš. V atomech jeho žijeme, atomy ssajeme, jsme u dna. Šklebíme se nemohouce padati ani stoupati. Neznáme hříchu ani ctností, neboť vše je jedno. Hřešiti či nikoli, být dobrý či zlý; nejsme pány svých osudů, vždyť vše, čím žijeme, není naše. Jsme diváci, hrající divadlo. Masky. Ani studení, ni horcí. Šklebíme se u bodu nuly.

Věk, který nás zrodil, měl zvadlé prsy a my jsme nemohli pít mléka života. Naše matky chřadly a my s kruhy pod očima srkáme rozkoše vteřin, neboť vše ostatní je prelud a bláhovost a marnost.

Snad i ty vteřiny nejsou pravdivy.

Nic není.

Jsme morální nihilisti.

Smíme odpustit, máme vždycky právo odpouštět? I odpuštění někdy zabíjí a rána pozvedá. Avšak kde na-

lezeme vázky? Bylo by třeba vah jemnějších než svědomí. Na ramenech v čase nelze nic zvážit dokonale. Dáš ránu — a zabiješ, a odpustíš — a zabiješ snad také. A proto odpusť, můžeš-li. Nemůžeš-li již, neboť jsme lidé a ti mnohdy nemohou, zraň. Snad to již nezraňuješ ty. Konečně — láska jsou váhy. Čím větší láska, tím jemnější vázky a proto, miluješ-li nade všechno, nemůžeš zabít ani ranou, ani odpuštěním. Láska je život a usmrcuje-li život z lásky, neusmrcuje, nýbrž znovu se rodí. Avšak, chlapče, tam je již tma a my máme slabý zrak. Veliké světlo je jako veliká tma. Světlo tě oslepí jako věčná noc.

Nechtěj, aby tě někdo prosil. Prokazuješ-li někomu dobro, učiníš tak mimochodem a nežádej vděčnosti. Žádati vděčnost je obchod. Dáš-li komu co, platíš za svou vinu. Avšak neplať, jakobys za vinu platil. Nepočítej nikdy, neboť vin svých se nedočteš. Ty, jenž nehřešíš vědomě, avšak že jsi člověk, nekonej vědomě milosrdenství, neboť jsi hříšný. Dýchej dobro, vdechuješ-li zlo, jako se dýchá vzduch. Ty, jenž chápeš, musíš konati více, než kdo ještě nepochopil. Pochopiti je milovati. A láska je lékař. Klade chladivý, měkký obklad na palčivou, hnusavou ránu. Tak konej dobro všem, jakobys léčil sebe. A poněvadž člověk je nezhoditelně nemocný, protože všichni stůněme vleklou a dědičnou nemocí, musíš každému prokazovat milosrdenství, léče sebe po celý svůj život. Nečekej ničeho a také neproklínej. Láska je pokorná jako prach silnice, po němž každý šlape.

H. Trofanov:

Zákopy.

(Skizy dobrovolníka.)

Dokončení.

Moulin de Laffaux. Zde byly nejdivočejší orgie germánské rasy. Pár ohořelých trámů trčí do tetelícího se kouře a dýmu. Nepotkáš ani vojáka. Jen zdechlé kobyly u opuštěných děl zmítají se v posledních záchvěvách života. — Hruza číší ze stromů, z pokácených sadů, z ohořelých zdí a opuštěných krbů.

Tam část střechy zachytila se ve svém šíleném pádu o sousední dům. Vidíš na půdu a do rozstřílených bytů. Postele a židle jsou překoceny a řítí se na dvůr. Hluboké jámy pohlcují zbytek života. Krčma starého Perdeaux jest k nepoznání. Jen holý štít s nečitelným nápisem visí na jediné skobě nad černým vchodem. Opuštěné káry sanity, omnibusy a auta, nosítka a pláště, vše v jedné směsi.

Cítíš mrtvolný zápach a doutnající ohořelé trámy.

Celý ten čas zdál se mi věkem.

V těžkých chvílích vzpomínám na domov a píši dopisy.

Margot mi už dlouho nepsala. Čekám denně.

V Moulin de Laffaux zdržíme se dle doslechu plukovníka déle.

Nový den překvapil nás jitrním slunečným úsměvem. Byli jsme posláni záhy z rána sbírat po okolí mrtvé a pomoci domobráncům a sanitě odklízeti všechno nepotřebné a překážející na silnicích. Při všem tom musím více myslet na hrůzy války. Při tom více se jitrí rány a vybavují vzpomínky na známé

Poznávám kamarády z naší vesnice, poznávám vojáky, s kterými jsem se někde sešel; nevím již kde. Pamatuji se, že jsem s nimi někde mluvil, že jsme se dívali navzájem důvěrně do očí. Poznávám ty milé tváře mladých savojských dělníků. Podle dlaní mohl bych souditi, čím byl ten, čím onen. Jsou to většinou hoši savojských pluků.

V ranních mlhách před drátěnými překážkami někdo se ještě plazí. — Zmítá se, pln rozhořčení, s rukama vzhůru vztýčenýma, živě gestikuluje a křičí.

Snad lehce raněný hledá někde úkryt.

Běžím k němu. Bojí se mne. Utíká přede mnou. Až konečně padá. Zase jeden Savojan. Pomáhám mu, seč mohu.

Vojáci kupí se kolem vinárny Perdeauxovy. A záhy vzkřisují ji k novému zase životu. Ve sklepích našli ještě několik soudků vína a kořalky. I absinth byl brzy k prodeji. Vím, že šilhavý Perdeaux zalichváří si s vojáky.

Do vyhořelé a zbořené továrny jsem také zašel. Hledají tam ještě několik Němců, již se v ní ukryli v posledních chvílích našeho vpádu do Moulin de Laffaux. Však marná celonoční shánka. V noci utekli. Několik jich bylo při tom zajato. — Kusy železa a travers se ještě řítí.

Po ranní procházce třesu se zimou. Naši vojáci brzy se objevují. Tvoří se oddíly pracovní. Hlásím se i já, přes to, že raněná ruka není ještě zahojena. Dostávám práci. Měřím trhliny v zemi a domů a odhaduji hloubku jam. Budeme stavět baráky pro raněné a skladiště pro zničený materiál

Včera zachvátila mne touha podívat se domů. Připravuji se již několik dní k tomu, ale příležitost do-
sud se nevyskytla. Šikovatel Permontier nechce ani slyšet. Půjdu ke kapitánovi.

A těším se na cestu, na náš domov a známé v něm, na celou vesnici a na naše shledání s matkou a bratry, na všechno, po čem jsem tolik měsíců toužil .'. .

Po dlouhém váhání kapitán mne přijal. Ptal se, zda nepotřebuji peněz a propustil mne. Ten večer seděl jsem ve vinárně Perdeauxově a byl jsem již více doma než mezi kamarády.
(Konec.)

Bohdan Sobín:

Můj podzim.

*Do lesů volal jsem, do polí, pod nebesy,
když hasnul rudě den .
Hlas můj se třás', až dychť se kdesi.
Ó, chtěl bych myslet na tě, myslet na tě jen*

*Snad nikdo neslyšel hlas pláčem prosycený,
snad nikdo neviděl ty chvějící se ruce . . .
Byl žluť háj a v strání vadly kleny
v bolestné muce*

*A byl jsem sám jak jabloň v pusté pláni.
Do orosených oken podzimek mi dýše
a v oči zadumání
mně večer věší tíše*

*Do našich oken už se nikdo nepodívá.
Znavené bolí oči.
Už nikdo nepřijde a nikdo nezaspívá,
do krajín cizích vkročí*

*Jen chodců stín se na nárožích ztrácí! —
Snad dnes, snad zítra v stromech podzim vykrváci . . .*

C O Ž I V O T D Ā L

O Ideu státu.

Kormidelníci státní lodi konečně se rozhlížejí se stožárů po moři. Pro samý zájem o život na palubě, pro spory mezi námořníky zapomněli na směr své plavby a na kompas. Až dnes, kdy loď schýlena na bok sjíždí s cesty, chápou, že kapitán má státi s dalekohledem na očích vysoko na lodi a ani na minutu nesesťupovati dolů. Pro stranické boje neměli naši politikové času, aby položili pevné základy státní ústavy, aby promysleli, kam a jak zasadit úhelový kámen. Teprve dnes, kdy nové volby jsou přede dveřmi, s kvapným spěchem se zamyšlejí, kdy vše mělo být promyšleno a jednáno již. V době činu oni krčí rameny. Do příštího sněmu přijde asi sto Němců, to jest celá třetina. Třetina kulturně a hospodářsky silná, proti níž ostatně již z důvodů demokracie nelze vládnouti. Modráček správně napsal, že republika československá žítí bude již jen krátce, do nových voleb. Pak zanikne jako revoluční epizoda. Idea vzniku státu, revoluční československá idea 'proti germánské nemůže býti ideou příštího státu, nemůže býti programem jeho politiky vnitřní ani zahraniční. Němci budou sice státními občany se všemi právy, avšak nikdy nebudou srdcem i rozumem lpět na jeho udržení. Bylo by dětinským, domnívati se, že uvyknou, že se smíří s osudem a přilnou horoucněji k nám, jako my jsme nikdy nepřilnuli k Rakousku a Němci tím méně, neboť mají velikou oporu v sousedním Německu. Oporu kulturní i hospodářskou.

Nejen tato úvaha, avšak i pohled na mapu státu, rozloženého po horách kamsi na východ, ostrov ve velikém moři nepřítel, z jichž těla jsme přišli na svět, nás poučí, že brannou mocí sami se nikdy nemůžeme postavit na odpor všem. Na zbraně spoléhati nemůžeme, ač by to byl v době veliké touhy po míru a zhnusení války nejlepší důvod klidného svědomí —. Jako militaristický stát jsme nemožní. Avšak jako pacifisté, obklopeni žárlivými nepříteli nemůžeme dětinsky přeceňovat lidskou schopnost a vůli k cnoti a míru, neboť životem vládne nutnost. A spoléhati, že hladový nezatoží po krádeži dle všech známek minula a dle znalosti lidské povahy, je marnou ilusí. A zvláště my. Nárazník mezi západem a východem, most dvou kultur, západní a východní, břeh mezi Germány a Slovany, kam se máme obrátiti? Kam namířiti směr svých plachet?

Kulturní Čechy a inteligence obrátila se k západu, Francii a Anglii. Jednak ze skutečných sympatií, jednak jako vzdorem proti germánskému vlivu, jímž jsme nasákli za staletí úzkého sepětí s nimi. Tento obrat myslí je obratem po nejbližším poválečném větru. Je opět podléháním, a nikoli tvořivou prací. Opíjíme se opět po západu, abych ukázal jen S. K. Neumanna a Clarté či na záplavu francouzských překladů u našich nakladatelů. Vdechujeme v sebe cizí kulturu. A tu i naši zákonodárci (ovšem mizivá menšina jich) uvědomují si problém: Na východ či na západ? Věc je nutno řešit poznáním pravého svého úkolu, poznáním sebe samých. Jsme Slovany. I když zvítězí poněkud mezinárodní myšlenka dělnických tříd, jež se proderou ke světu, bude rassové pouto stále pevnějším než humanitářské mezinárodní sny, neopřené o nic hmotného.

Dále. Kulturně a hospodářsky vyspělý, ba překultivovaný západ bude mít příliš mnoho starostí, aby nabral dechu sám, aby udržel, co má, bude muset napnout všechny síly; aby uhájil své posice. Již v této válce západ je konservativním, nepokrokovým a v budoucnosti jedině v Rusku je možno spatřovat

zemi nových možností, zemi barbarskou a pudovou, zemi nových sil a vývoje. To ukazuje i naší politice na východ. Potom, my nemůžeme žítí bez Polska, kdybychom nic jiného již na mysli neměli, než společnou obranu proti Německu, jemuž jsme nepřáteli. Sami se neubráníme a stejně Poláci sami ne.

I kulturně, když odmyslíme hospodářské a mocenské zájmy, více inspirace pro umění a tvůrčí vývoj nalezneme na východě (vždyť Slovensko celé leží již ve sféře východní kultury) než ve vyžilém západě.

Nuže dobře. Na východ ukazuje kompas. To pochopil politikové, třeba že nikoli všichni a nikoli jasně. Alespoň se zamýšlejí nad problémem v okamžiku, kdy se jedná o položení základů tradici státní politiky. Avšak právě potom, s jakým Ruskem je nutno navázati styky. S bolševickým či ústavně demokratickým. Se socialistickým Ruskem, které považuje slovanskou myšlenku za měšťácko-kapitalisticky-mocenskou lež anebo s Ruskem určitě slovansky cítícím. Je jisto, že u nás je více panslavistů v Praze, než je jich v celém Rusku vůbec, neboť Rus nepotřebuje Slovanů k životu a vůbec národnostně je velmi vylázný. O to právě vede se spor v české politice. Spor ten stranicky vyhraněn je ve dvou stranách politických: socialistech a nár. demokracií. Kramář není tak mělkým, jakým jej líčí socialisté. On není takovým idealistou, lépe řečeno illusionistou, jako věřící rudé církve materialistické, kteří odmocnili život na jedinou prostou a jednoduchou rovnici, kterou vyslovuje po zrození každé dítě křičíc hladem. Je shoda a je dokladem úpadku života i politiky u nás, že tento historický spor, že tento problém, jenž by měl býti řešen, největšími lidmi diskusí a úvahami, stal se předmětem stranických sporů. Kramář je reálnější a počítá. Socialisté věří, urputně věří. Kramář a celá národní demokracie jsou konservativní, socialisté revoluční. Konservativce má ovšem, stejně právo na život jako revolucionář. Už spor o intervenci legií proti bolševickému Rusku ukazoval v pozadí jasně, že oběma stranám táne na mysli jiný obraz budoucího Ruska. Kdyby celý svět cítil tak mezinárodně jako naši socialisté s S. K. Neumannem, byla by jejich politika správná a lepší než Kramářova. Avšak, jak je viděti po všem světě, starý řád nepadne tak úplně a naprosto, a tu Kramář, jenž se chce opřít o silné Rusko, jenž počítá více s poměrnostmi všech ideí, jenž nevěří tak v převrát, jenž počítá — — — může snad býti odmítán, ale nemůže mu býti upřen rozhled, jasný úsudek a konečně, s výše vzato nejméně stejná oprávněnost s názorem socialistickým.

Modráček užil ve svém článku novoročním několik »žurnalistických« vět o lidové straně. Prý půjde stejným směrem jako socialisté. Myslí-li Modráček na východ — — a to nemyslíl — — je to pravda. Přes Slovensko na východ, ovšem nikoli za bolševickou ideou a nikoli s úzkým nacionalismem bázlivého češství, jež hledá oporu v sobě, nedávajíc ničeho druhému, nýbrž za ideou mezinárodního výboje katolicismu. Na východ a to ve spolku s Polskem, žárlivě katolickým. Již z tohoto důvodu mohl Modráček mysliti správně a správněji odhadnout význam politiky lidové strany i v zahraničí.

Náš stát sice zevně jakž takž stojí — — pokud nová bouře nezatmí oblohu Evropy — — avšak vnitřně jsme rozbiti, neschopni mysliti velce, s širokým zorným úhlem a to ani tehdy, když chceme diskutovat o ideji státu. Jsme malí, zoufale malí —.

Viděli jsme, kterak v letech válku bezprostředně předcházejících oplývala výmluvná ústa F. V. Krejčího dithyramby nad monismem; viděli jsme dále podivuhodné divadlo, že to byl týž Krejčí, který hodil za dvě léta nato monism mezi staré haraburdí. A nyní zase do třetice všeho dobrého vykládá své konfusní názory o náboženství a církvi zas; vyplňují celou poslední kapitolu nejnovější jeho knihy »Naše osvobození.«

Doufejme však, že snad tentokrát už naposled. Neboť otázka náboženská je prý už u nás v Čechách definitivně vyřazena. Krejčí se při tom nestydí ohánět argumentem, jakým operuje poslední soc. demokratický mluvka a agitátor: »Nepomohl-li starý bůh, ani Kristus v těchto čtyřech letech lidstvu, musilo-li ono se samo probítí tímto peklem krvavé hrůzy, jak má ono v ně spoléhat nadále? Osud dosavadních náboženství je zajisté trvale zpečetěn; s koncem starého světa nadchází i »sounmrak bohů.« Otázka náboženská ve svém nejednodušším smyslu je tedy vyřízena a nepotřebuje náš národ znepokojovat.«

Nezapomínejme, že člověk, který takhle píše o Kristu, prohlásil před 2—3 lety, že nadchází doba, kdy v zápase s jinými principy zvítězí Galilejský F. V. Krejčí si nevidí do úst!

Horlení pro církev národní Krejčímu se nelíbí. Praví, že »náboženské církve nelze zakládat tak jako politické strany pod diktátem politické úvahy a národního citu; není-li podnětem k nim mohutná tvůrčí inspirace náboženská a opravdově vyznávaná víra, nemají schopnosti k životu. Protože však žijeme v XX. století a této náboženské inspirace z upřímné víry náboženské v národě není na tolik, aby tvůrčí duch národa mohl být jimi podněcen k zcela osobitému a čistě našemu hnutí náboženskému, jímž bychom se odlišili i od katolického jihu, i od protestantského severu, zůstal by každý takový pokus o národní církev pouhým anachronismem.«

Nebo návrat k Husovi, Chelčickému, Komenskému? Také ne! Proč? Příčina je prý prostá: Není víry. Je již pozdě. Cesta českého ducha nemůže prý vésti jinam než ven z každé církve. Kam? Všimněme si dobře, jak na tuto otázku ze všech nejzávažnější F. V. Krejčí odpovídá: »Zajisté tam, kam vede cesta evropského ducha vůbec: k p o k u s ů m vyjádřiti nově, poznáním, tvorbou a vírou, ony vztahy k věčnosti a světovému tajemství, jejichž starým výrazem bylo »zjevení«, mythologické náboženství.«

Tedy místo zjeveného náboženství hokus — pokus! Jaká nesvědomitost, jaké šarlatánství!

Krejčí to jistě cítil sám, poněvadž na jiném místě opět se vrací k této otevřené otázce. Pomáhá si pěknými, lesklými slovy, jež však nijak nedovedou zakrýt vnitřní chudobu a

prázdnotu. Praví: »Čím nahradit staré náboženství a je-li vůbec třeba, je něčím určitým nahradit? Čím nasycit duše, jak je vnitřně osvětit, čím je povznést nad hmotu země, kudy je uvést do vztahů věčnosti? Jsou to sice nejvnitřnější záležitosti duše jednotlivcovy a jednotlivci je také nutno ponechat jejich řešení; nějaké řešení hromadné, jakým bývalo před věky zakládání církví a sekt, zdá se v budoucnosti nemožno.«

Nepraví tu Krejčí nepřímě, že náboženství (a to zjevení!) sytilo duše, vnitřně je osvětlovalo, povznášelo nad hmotu země a uvádělo do vztahů věčnosti? Proč je tedy od sebe odvrhovat? Kde je jaký lapidární, živelný důvod pro to? Krejčí se nenamáhá uvést jej. On prostě stojí na svém: Nevěřím. Je už pozdě.

Než vraťme se! Jak se tedy vyvinou náboženské poměry u nás? Slyšíme všetecký hlas Krejčího: »Jako když ledová kra taje na jarním slunci, tak se bude tenčiti rozsah a působnost římské církve, nad ní však nebude vítězit jeden určitý směr nebo nějaká jiná církev, nýbrž budou to vlny nového života a volného myšlení, jež budou tryskat a prouditi kolem rozplývající se kry. Tímto širokým proudem bude se valiti vlastní ideový ruch v národě a v něm vlniti se budou všechny nové vzněty myšlenkové a životní, všechny výtěžky spekulace filosofické i vědeckého badání, všechna stanoviska k náboženství, od čirého ateismu celou dlouhou stupnicí až k oné náboženskosti, jež přejímá z křesťanství poslední obrysy jeho mytů, ale odmítá dogma církevní. Nebude tu tedy jediného tábora, bude to prostě volná scéna ideí filosofických a morálních, dílna, v jejímž žaru se bude kouti pevná kostra pro světový názor příštích českých pokolení.«

Můžeme být klidni. Poznali jsme jednoho ze zarputilých a zdánlivě nebezpečných odpůrců křesťanství; viděli jsme, že v pěti letech třikrát zaměnil svůj postoi. Kolikrát jej zamění ještě v budoucnosti, nevíme. Jen nám to konečně lhostejno. Je to třtina. On sám i jeho nobsledí, kteří mu uvěřili a jdou za ním. Musejí být slepí a hluchí, poněvadž by jinak nemohli uvěřit někomu, kdo se přes tu chvíli točí po větru. Jsou politování hodni.

Můžeme být klidni. Stojíme na Petrovi, t. j. skále, oni stavi na písku. Kdyby česká inteligence myslila, musila by jíti s námi. Ale poněvadž hloubka jejího myšlení odpovídá hloubce F. V. Krejčího, bere ho vážně. Zatím hra, jejímž je autorem, je smutná a osudná tragikomedie.

Rozhuka církve od státu je de facto už v plném proudu. Padají poslední pouta i poslední ohledy. Nadchází zkouška ohněm. Zvítězí v ní církev? Není pochyby. Ale je na nás, a bychom nesložili rukou v klín. Nastřádali jsme v poslední době trpkých zkušeností a nesmíme upadat do dřívějších chyb, jež se nám tak vymstily.

Ideál české kultury.

O tomto thematic konala se 24. listopadu 1919 přednáška prof. Mareše v obecním domě města Prahy.

Slyšeli jsme tam známého učence a hlubokého filosofa, který téměř osamocen před lety vedl boj proti materialismu a realismu, rozpínajícímu se na půdě české. Přiznal-li se tehdy Mareš sám, že boj ten prohrál, můžeme nyní s uspokojením pozorovati, že jest vlastně vítězem. Vědecky založení lidé, jimž jedná se o pravdu, začínají totiž poznávati vratké základy materialismu a vděčí Marešovi za to, že ukázal na

nedostatečnost vědy, pravdy to odvozené a pozvedl nás z nízkého materialismu k idealismu.

V přednášce poukazuje Mareš na rozdíl mezi kulturou duchovou a kulturou v mezích přírody, jejímž cílem jest jen blahobyt hmotný. Naproti tomu kultura duchová musí míti účel ničím nepodmíněný. Kultura duchová činí národ národem, neboť národ tvoří lidé stejných duchových ideálů a ne toliko lidé týmž jazykem mluvící. Jednotný ideál činí národ skutečnou bytostí. Ideál ten musí míti naprostou hodnotu. Známe

jenom rysy toho ideálu, tušíme jej a máme pro něj alespoň slovo — pravda.

Nejprve lidstvo hledalo pravdu v náboženství. Totéž činili naši předkové. Celý národ vydal se na cestu hledání pravdy a dospěl k těmto jejím rysům: v pravdu nestačí věřit, třeba podle ní též žít, pravda není na onom světě, ale musí být uskutečněna zde pravým životem mravním, pravda nesmí být násilím rozšiřována ani potlačována, jen zlo smí být i mocí potlačováno, pravda má být svobodně hlášána.

Co jest pravdou? Nyní se praví, že vztahy časové a prostorové, to, co nejjasněji poznáváme, že jest pravdou. Pravda hledána ve vědě, jejímž vrcholem jest technika. Ta však slouží stejně zlu jako dobru, nezná mravnosti. Mravnost jest dle ní jen relativná. Co jest prospěšným v boji o život, to jest mravným.

Ve vědě jest však toliko část pravdy. Úkolem jejím jest zavést duchový pořádek, překonat rozmanitost jevů stále se měnících.

Naproti tomu však existuje něco, co trvá ve všech proměnách. To jest lidská osoba, původce a činitel duchové pravdy. Prvním jejím rysem jest logické svědomí, přísné, které trestá i za špatné myšlení. Jakkoliv jest pravda tato přísná, přece jest nanejvýš krásná.

Jaký má tedy být český ideál? Zajisté ideál staročeský. I když forma jest zastaralá, rysy pravdy platí stále.

Ideál tento jest v lidstvu a také v českém lidu, i když jest pravým kontrastem nynějšího lichvářství.

Jen tak vykonáme dílo všelidské, budeme-li řešiti otázky sociální dle tohoto staročeského ideálu.

Jasně upozorňuje tedy Mareš na rozdíl mezi kulturou v mezích přírody a kulturou duchovou. První buduje na podkladě pravdy odvozené, vědy, která jest toliko částí pravdy, ne pravda sama a nemá tudíž pevných základů, nezná mravnosti, ale místo k dobru vede k sobectví a ukrutenství.

Druhá však má základ v člověku, jakožto mravní bytosti, která jediné jest neproměnná, vše ostatní jest odvozené; nezná násilí, ale dopřává každému svobody, neboť buduje na ideálu ničím nepodmíněném, pravdě, kterou správně naši předkové hledali v náboženství. Jen ten ideál vštěpí a to svou mravní silou a nikoliv násilím.

Prvá kultura jest tedy ovocem materialismu, kterému se výtečně daří za nynějších poměrů, kdy vládne lichva. Je to morálka velmi pohodlná: dobré je to, co jest prospěšné.

Druhá kultura na pohled přísná jest však mnohem krásnější, neboť buduje na pevných základech mravních, na neproměnném ideálu, pravdě.

Mareš jest přesvědčen, že ideál tento jest posud v duši českého lidu a že podaří se obnoviti tento staročeský ideál. Je tedy na českém lidu, aby vzal si slova Marešova k srdci a naučil se v pravdu netoliko věřiti, ale také dle ní žiti.

Žena a církev katolická.

»Zatím, co celé moderní kulturní lidstvo ženu uznává za člověka rovnocenného s mužem, zatím, co úcta k ní stále vzrůstá a obce, státy povolávají k spolupráci na veřejné správě, zatím, co láska a manželství nabývají stále vyššího a vznešenějšího významu, existuje stále ještě společnost, která ženu považuje za bytost nečistou, nízkou, lásku za hřích, manželství za instituci nedůstojnou. Touto společností je římskokatolická církev.« Tato úbohá nejapnost není citována z »Volné myšlenky«, nýbrž z »Práva národa«, nezávislého čtrnáctidenníku reformních kněží a jejich hospodyň. Kněží tito uveřejní jednou jako úvodník článek hospodyně, podruhé si pozvou paní Olgu Fastrovou, aby jim vyložila, jak se církev dívá na ženu. Její novinářský, pouliční žvást předkládají pak svým stoupencům k věření. Kdo rozumí poslední francouzské modě dlouhých či krátkých sukní, proč by nerozuměl názoru církve na ženu, že? Je věcí reformních kněží, necítí-li výklady tyto jako políček; laik se jim usměje.

Představuje-li si »Právo národa« demokracii církve tak, jak zdemokratisovalo svůj list formou i obsahem, přiznáme mu sice, že se přiblížilo znamenitě názoru ulice na demokracii a demokratičnost, avšak sami se nemůžeme nadchnouti pro tuto socialisaci morálky, cti a charakteru. Dr. Kordač je jím fanatikem. Snad. Myslí-li fanatika charakteru, je jím jistě. Jiným by se fanatismus charakteru stěží dal vytknout. Ani velikou učenost, kterou připisují Kordačovi, nemožno jim zazlívat. Avšak, což je horšího, ani způsob boje neopravňuje k domněnku, že jde o věc lepší než je ta, proti které stojí. O každém velkém člověku bylo by možno říci: fanatik. O maličkém nikoli. Ostatně dnes ulice a dav křičí tak na každého, kdo jde pevně, neúchylně a jasně za svým cílem. Kordačovi vytýkají pergaménovou, kamenitou a nelidskou přísnost, zaslepenost pro ideu, pro niž nevidí lidi a jejich možnosti; je prý člověkem středověku a včerejška. Dnešek ovšem nežije pro ideu, toť pravda, dnešek je zoufale materialistický a válí se u země, dnešek tvrdí, že na člověku nelze žádati nemožností a nemožností je mu každá oběť. Dnes nerodí se blázní pro Krista ani mezi kněžími, kteří dýchají materialisticko-po-

sitivistický vzduch své doby a stůnou nemocí dne a vteřiny. Všecky výtky »Práva národa« chápeme a uznáváme jejich oprávněnost. Co říkají reformní kněží, křičeli již dávno socialisté v Národním shromáždění na dra Kordače: »Tak mluví středověký střetstělec, blázen, jenž zaspal věky.« Ano. Snad blázen. Jistě blázen. Podejte ještě rolničky a šaškovou čepici! Fotografové, satirikové, vy, pane Böttinge, postavte se do rohu sněmovny a zachyťte jej. Reformní kněží, vy se smějte. A není to k smíchu? Není bláznovstvím, chtít na někom, aby měl úctu k autoritě? Aby žil — a to je víc než aby umřel — aby celý svůj život žil jak voják proti světu? Aby neměl právo na vášeň, na radost z pohlaví? Aby byl bláznem pro Krista? Kněz přece není nic jiného než každý člověk. Má právo na vše jako druhý. Bláznovská středověká církev ovšem chtěla, aby byl kněz něčím více. Aby byl příkladem druhým. Aby, žije sám celý život v coelibátu, byl příkladem ostatním, že je možno být čistým až do manželství, což ovšem dnes je také bláznovstvím. Církev, která nechápe ducha času a dne, je stále stejná dnes jako před staletími. Ona fanaticky hledí do dálky, klopýtáje o kamení let a desítek let. Je to armáda bláznů. Lidé se jí smějí a jen blázní jí rozumějí. Při coelibátu se nejedná o ženu, ale o kněze. Paní Olga Fastrová však tomu rozumí lépe. Ostatně má pravdu. Modá je moda. Řídí se jí nejen ženy, ale i muži a svět. Ted' jsou, tuším, kdesi v modě zas krátké sukně. Mohly by být ještě kratší. Církev má hábit až na paty, toť nemoderní. Hrdinství je vlastností bláznů a nevyplácí se. Musíš jednou padnout a rozbít si hlavu. Proč bychom se nezařídili v životě jako domo? V teple u kamení. Nenávidíme fanatiky —. I tón »Práva národa« je velmi slušný, jak vystupují lidé vědomí si pravdy a síly: »Největší chybou jest, že s Rakouskem nezmiželi biskupové — rakušácké stvůry. Však i ty možno odstraniti, když ne jinak, tedy třeba demonstrací a stávkou —. Sláva. Toť pravá demokracie. Hoře, stávky, teror — právo masy!

»Právo národa« postupuje zcela správně. Nejprve »zdemokratisovalo« sebe a pak teprve druhé. My, šílenci, ovšem se

domníváme, že je třeba a právě dnes nanejvýše třeba aristokratismu ducha. Nesnižovat se k davu, ale táhnout dav výše, a nikoli dav, ale lidi, jedince a člověka. A sebe. Říká se, že styl je výrazem osobnosti. Je-li to pravda a patrně jest, pak v »Právu národa« jsou lidé dneška, ne bojovníci zítřků, loutky doby, stonající stranickosti, materialismem a žurnalistickou

frásovostí a rakušáctvím, jež na každém druhém vidí. Věříme pevně, že je to nemoc doby a jen doby, nemoc poválečného úpadku ve všem a to tím spíše, že v řadách proroků moderních nevidíme velikých osobností, ať již mozkiem nebo srdcem. A nevidíme ani fanatiků charakteru. A takovými proroci musí býti.

Boj o školu.

Boj, který jest veden v této chvíli o školu, nabývá povážlivého rozpjetí. Mnohý učitel český, t. zv. pokrokový, či jak si živě říká »Husův«, dostal po získání samostatnosti národní rohy. A přirozeně, chce jimi trkat a to ty, z nichž žije, a kteří mu svěřují, co mají nejkrásnějšího a nejdražšího, své děti. Učitel našemu scházela inteligence a, té nenabyl přes noc ze dne 28. na 29. říjen. Jde přirozeně, jak u nás jest zvykem, o boj o náboženství, o smysl života, o Boha. Učitel není s to, aby uznal jiný světový názor, než jaký vyčte ze svého žurnálu. To jest jeho denní a životní chléb. Snad tu a tam ho baví karty, ale málokdy se zamyslí nad nějakou vážnou filosofickou otázkou. Proto, když »České Slovo« hartusí, aby bylo náboženství odstraněno, ježto prý nemá pro výchovu a pro růst charakteru významu, křičí tak p. učitel rovněž, ba jde tak daleko, že chce vyhodit kříž ze

školy a p. Říká tomu »převýchova«. Lid dlouho mlčel, neboť ten náš český lid má rád pokoj. Ale konečně se probudil a hlas jeho jest rázný. »Nedáme si zkazit své děti.« Ovšem jeho stížnosti u úřadů jsou brány na váhu příliš lehkou, a tak někdy dospěje lid až tak daleko, že si musí stěžovat u samého presidenta republiky, jako se to třeba stalo ve Vodslavicích na okresu benešovském. A musí zahájit stávkou. Podle mého prostého úsudku by bylo lépe ukázat takovému p. učiteli dvěfe. Tu filosofii by snad pochopil.

Je hrozné pomyslit, že ve svobodné republice musí katoličtí rodiče hájit svého práva terrorem. To přece by nebylo možné, kdyby bylo vše v pořádku a měla by se nad tím vláda zamyslet. Neboť ta výchova bez Boha povede k šibenici. Beztoho se stále množí stesky na tvrdost a zkaženost školní mládeže. Jen tak dále!

Oposice.

Tedy p. Dr. Zahradník se oženil? Malá věc v národě, ale velká ostuda v kněžstvu. Na to ještě pp. Zahradníkové postačí. V tutéž téměř hodinu se však udála věc daleko rozdílná od první a daleko významnější. V arcibiskupském paláci odřikával před indp. arcibiskupem drem Kordačem Credo katolické Církve předseda anglické mise u nás, plukovník Couligny. Se srdcem pokorným a vzníceným láskou ke Kristu byl přijat za bojovníka bojovník. Anglie oposiční nemůže již protestovat a vrací se do lůna jediné Církve. A ta ohromná shoda Božího

dění! Zatím co malý muž a ubohý a bývalý řeholník opouští zbaběle bojiště, přivádí Bůh celé řeholní řady Anglie do své armády, dává jí neohrožené důstojníky v konvertitech-kněžích, jakým je třeba dp. Benson, Knox a tolik jiných; i nebojácné inteligentní laiky. A všichni ti přísahají vědomě a radostně věrnost svému nejvyššímu Pánu. A pak ubozí a nevidoucí pisatelové v »Právu národa« se kašou, že rozbijí Církev. Ach, trpaslíci!

Jak slavila Paříž Narození Páně.

U nás se tolik píše o Paříži, a zbožňujeme ji, poněvadž my rádi někoho zbožňujeme, ale zda si ti naši pp. žurnalisté všimli úvodníků pařížských denníků, kde se klaněli lidé inteligentní Narozenému Kristu? Nevšimli, neboť oni úvodníků nečtou. Oni tak nejspíše si všimnou nějakého klepu v drobných zprávách. Není to dlouhé a přivede to na jiné myšlenky. Tož, Paříž slavila půlnoční a slavila ji se vši nádherou. Chrám přeplněné, srdce dávající se Ježíšku, zatím co Ježíšek se dával jim. Neboť Paříž přijímala nově narozeného Spasitele. A nepřijímali dva, tři, přijímali tisíce věrných Francouzů. Bylo zřítí přistupovati k oltáři vysokého důstojníka s prostým vojínem, ele-

gantně oděného pána s chudíčkým mužem v obnošeném oděvu a všichni ti se klaněli s pastýři a andělské »Sláva na výsostech Bohu a na zemi pokoj lidem dobré vůle« se snášelo do duší jedněch i druhých a všem stejně platilo. Rovnost, hlásaná Kristem, bratrství všech založené na jediné lásce k malíčkému děťátku betlemskému. Moderní Francie vrací se po těžkých chvílích zoufalství ke kříži, a dříve než obejmě tento Strom, objímá jesle. Plesá a raduje se, neboť našla Ježíška a On vztahuje své ruky, aby jí požehnal. A kněz chvějícím se hlasem volá: »Pane, nejsem hoden, abys vešel pod střechem mou —.«

Kritiky literární, divadelní a hudební.

Náboženská poesie.

Ve světové literatuře jest několik čísel náboženské poesie, která uchvacují svou krásou i svou velebností. Jsou to perly, které vsazeny v ten nádherný růženec, jež tvoří nejlepší díla světové poesie, nejsvětleji září, ba svým leskem oslepují. Jsou to díla světců, kteří probili se těžkým životem na výšiny, kde vane Boží vzduch a naplnění láskou, vypěli všechnu svoji touhu po Bohu, a všechnu víru a naději a vypěli ji tóny tak čistými, že nejsme zvyklí jinde je slyšet. Člověk čte ty krásné hymny církevní a jakoby se mu tou velebností tajil dech v prsou, musí ustát a načerpat nových sil, aby se dále stápl v té svěží rose. A což ty prostínkové písně chudáčka středověkého sv. Františka z Assisi, vznešené bolesti Stabat Jakopone da Todi, exaltické zpěvy sv. Methildy, božské krůpěje sv. Jana z Kříže a v poslední době prostínkové mnohdy, ale jak bělostně čisté květy Verdaguerovy! Jest cítiti z nich van svatosti, vůně z rajských luhů.

Každý umělec a tvůrce, každý básník tvoří z náplně svého nitra. Tvoří ze svých vlastních životem získaných radostí i bolestí a čím výše vystoupí, tím krásnější jest ono dítko jeho nitra, ono dílo, jež stvořil. Je-li umělec světcem, jest i jeho dílo písní světcovou. Ba, aby poesie byla opravdu poesií, aby poesie byla náboženskou, musí býti její tvůrce buď světcem, nebo člověkem, stoupajícím obětí po žebří svatosti. Či vytrysknou leckdy z lámaného nitra a roztráštěného verše plné Boha, srdce zemlené špatností světa, trpící jí a chtějící výše, vykřikne přímo, leckdy zoufale.

Kam od Říma?

Kdyby pan Laichter neměl svadlý mozek a měl trochu rozšířenější obzor myšlenkový, řekl bych mu, že jest jediná cesta od Říma, která vede do hrobu. A zvláštní ironií munná jeho profesor umíraje o bohu. Dovedl ho tam, kam jistě nechťel. Na štěstí, že hrdinou románu jest profesor, o tom si může dovoliti p. Laichter vtipkovat. Tento papírový hrdina jest schematem, jako jest schematem jeho žena Hanička, jako jím jsou všechny osoby Laichtrových románů. Spisovatel po veliké námaze a za nesmírného úsilí vypraví ze sebe dlouhé traktáty filosofické a náboženské, natáhne figuru a ona spustí dlouhou řeč. Mluví vám o černém Římu, o Bohu či o bohu, církevnictví, protestantismu. Již usínáte a figurka vám vrčí dále.

Nuže, jaká jest vlastně myšlenka románu? Myslím, že toho neví ani p. Laichter sám. Umělec kdyby řešil tento problém má k tomu nejvyšší právo — vytýčil by před svým hrdinou myšlenku plnou a sytou, myšlenku velkou. Ale jistě lepší než to, od čeho prchá. Ale p. Laichter? Odvedl svého hrdinu od Církve katolické, postaví mimo ni i nábožensky zanicenou choť jeho Haničku a dává jim náhradu — v protestantismu. Řekl jsem: hrob a protestantism značí mi hrob. Než, spisovatel nedá ani prožít svému profesorovi ten přelom a odklon. On mu ho prostě nadiktuje. Proto není v díle žádného vnitřního boje, žádné bolesti, tudíž žádného růstu a života. Ať již nedím, zda si představuje p. Laichter správně život, je-li opravdu život

svou touhu po Utěšiteli, vyzpovídá se ze svých malostí a hříchů a utěšeno Ukřižovaným, pje hymnus pokoje. Myslím Verlainovu »La Sagesse«.

V české literatuře téměř náboženské poesie není. A je-li, pak to není jistě ta, jež se za ni vydává. Vine se, tu více tu méně probleskujíc, tvorbou Zeyerovou, zašustí křídly někdy u Sládka a zahlédnete-li její záři v naší poesii moderní, zbledne hned, jak zpytavěji na ni popatříte. Jest vydávána za náboženskou poesii poesie p. X. Dvořáka. Tetelí se v ní tu a tam duše jímána chvěním před velebností Boží, ale proč zrovna ve chvíli, kdy začínáte se radovat z ní, sestupuje z výše, a plyne ve všedním řečišti slov i veršů? Kde jest záblesk Vznešena, a tragédie jest pádem vznešeného, v jeho »Impropriích«? A ty básně v našich listech náboženských? Děláním, namáhavé robení veršů, nudné hromadění slov, jež mají býti oprostěna od prachu dne, a jež jsou jenom hledaná.

P. Kašpar, jehož knihu »Šum rajských stromů« jsem dostal do ruky, donutil mne, bych promyslel tu otázku náboženské poesie. Má některé básně, které zřejmě psal básník. Ne veršovec »katolický«, nýbrž básník. On mnohdy zachytne záblesky krásna a oděje je krásnou formou. Ne přilivem slov, jest spíše prostý, ale tím uchvatnější. Zdá se mi, že to vše bych nejráději řekl o jeho sbírkách dřívějších. Jsou plny myšlenek a svítí v nich symbolism slova i dění. Jest zřítí, jak medituje a chvěje se uchvácen krásou Pravdy, již medituje. A proto jest pokorným. A taková i jeho poesie.

toliko uvažováním v jednom směru. Myslím, že člověk jest tvor, který se skládá z těla a duše. Toho prostě p. spisovatel neví. Profesor zamiluje se do Haničky a celým jejím životem neprobleskne láska. Samé filosofování. A jak špatně!

Ještě jedno bych zdůraznil. Odvádí-li spisovatel své osoby od Říma, jest nezbytně třeba, aby byly dříve v Římě. To by měl p. Laichter vědět. Ale hleďte. Profesor, muž tolik myslící a přemítající, člověk myšlenky a činu, jakým ho chce aspoň míti, jest odtržen od Říma vnějškem. Studující jiných zří nemravné kněze, opilé katolíky, dospělý kolega mu laje na Církev a on se odtrhuje od Říma. Neprožil v sobě ani v nejmenším myšlenku katolicismu, nezná Církev, neprobíl se jí k lepšímu poznání a — jde od ní. Ale též neprobíl protestantismu. Jediné, co na něm vidí pěkného, jest, že nemá dogmat.

Jako unikl spisovateli tento problém, tak mu uniklo i poznání duše lidské, dokonce duše vlastní ženy. Jako malý človíček, který není š to domysliťi jedné myšlenky a dobojovatí jednoho zápasu, není ani s to dovésti vlastní ženu k výšinám, po nichž touží. Žije s ní, vede dlouhé rozhovory o náboženství, a nepostřehl sklonů jejího srdce a její duše, tíhnoucí k Bohu, ale ne tomu slamenému, o němž se v díle mluví, nýbrž k Bytosti naprosté, dobré, nekonečné a láskyplné. Kdyby byl psychologem, vyřešil by jinak ten problém. Ostatně, když Hanička ukazuje srdce, hned ji p. Laichter zakřikl. A to je snad

největší blud v knize, že žena jím vykreslena, nesmí mít srdce. A jediné mozkem nemůže žít ani muž, tož teprve žena.

Pan Laichter chce být nositelem myšlenky před ostatními.

H. Barbusse, Jasnost.

Ten pojem »jasnost« jest, jak velice často lze pozorovat, rozdílný. Někomu jest jasností tma, jinému jest tomu opačně. Pan Barbusse vám dokazuje třeba, že jasností jest odvrhnutí všech zákonů božských, zřeknutí se Boha, Církve a někdo, kdo jest větší než p. Barbusse a inteligentnější, třeba p. Claudel, celým svým dílem a životem mluví, že jediné světlo jest v tom, o němž praví Evangelista, že jest Světlem.

Ale těžko lze říci po stránce umělecké, že toto dílo jest jasností. Čtete 150 stránek. Vystupuje před vámi muž, hloupý až hanba mluvit, zženštilý — na venkově říkají děvkař —. Nevíte, co si nudou počít, tak se podíváte alespoň na konec, co dokázal. Zakopal Boha. To již člověk přemůže svoji nudu a čte dál. A chápete jedno. Pan autor chce se vypořádat se vším, co v minulosti drželo lidstvo, se vši jeho vírou ve vše, a proto užil za svého hrdinu tak prostředního muže. Najednou ho osvítl svým světlem a přemění ho v boha. Neboť ty fráze, které mluví autor o Bohu a Církvi, jsou již ošepané. Lépe mluvil Voltaire a Rousseau a Renan. A o hydry monarchismu nemluví p. spisovatel dovedněji, než nějaký sociální demokrat. Hluboký člověk by se vypořádal jinak s minulostí. Nuže, osoba románu octne se ve válce. To jest dramatické a autor dovede hrůzy válečné malovat. Ale marně pátráte, kde že opravdu prožívá hrdina ony hrůzy. Je to panák, do něhož strká p. spisovatel. Napíše kapitulu: »De profundis clamavi« — maně mne napadla hluboká meditace p. Helloa ve »Slovech Božích« — a čekáte, kde jest ozvěna hrozných slov žalmu. Několikrát zahodíte knihu, než dočtete kapitulu, s vědomím, že to není profundum, propast, již chce spisovatel po-

Chce být takovým světloňosem. Pýcha malého člověka. Ještě něco o stylu. P. Laichter jest násilný v myšlence a ještě násilnější v tvorbě. Ten stil jest přímo bědný. A to vše stojí 22 K.

psat, nýbrž nehorázná mělkost. A iste vděční, že jest nade-psáno jen: »De profundis clamavi« a není dořeknuto: »ad te Domine«. A to tak pokračuje dále.

Vzpomněl jsem si při četbě této knihy na dílo jiného Francouze, též vojína-lékaře, p. Duhamela. Jeho črty dýší životem. Všimněte si těch trpících a zmítajících se těl a řeknete si: To jsou lidé. A soucit vám vhání slzy do očí. U p. Barbusse jest zabít život a vůbec člověk filosofováním. Ale filosofuje spisovatel a ne ti vojíní na poli válečném, nebo v nemocnicích. Proto mohu říci, že se p. Barbusse vypořádal s minulostí, ale ne ti jeho lidé.

Mluvím trochu více o filosofii p. Barbussově ve své studii o La Clarté a vytkl jsem spisovateli jeho neznalost lidské povahy. Zdá se mi, že člověka prostě přezírá. Mluví o masse a mluví o illusi. O masse, již žene vůle několika králů na porážku, aniž špetnou slovo odporu. Nehleďte proto v jeho díle Francie Barrésovy. O illusi, již jest všechno její Credo. Proto nhleďte zašti nebo lásky, na jakou jste si zvykli, když jste četli vojenské povídky Bloyovy z r. 1870. Mrtvá jest vlast a daleko jest sbratření všeho lidstva. A illusi jest i »Jasno« p. Barbusse, jako jest jí celá společnost, již založil. Chápou to již mnozí, ne v poslední řadě Rolland Romain, který jasně vyjádřil, že se skrývá v ní kde kdo. Či vše jest massou?

Čekám, s jakým nadšením přivítá česká kritika dílo p. Barbussovo, jak bude poukazovat, kolik má předností a kdesi cosi a sice jediné proto, že vyúčtoval »s pánem bohem«.

V jednom ohledu vidím přednost autorovu. Malebně líčí válečné pole. Ty hrůzy plastycky vystupují, cítíš, že tudy šla válka, děsná a vražedná a nešetřící nic a nikoho.

F. de Curel, Nová modla.

Nemohl jsem jíti na premiéru tohoto velkého díla velkého dramatika, a proto jsem druhého dne sáhl po časopisech od »Čecha« počínaje a »Venkovem« konče, abych trochu zvěděl, jaký jest základní motiv celého dramatu. A ku podivu! Četl jsem a pozorně jsem sledoval všechny kritiky, ale ideje díla jsem se nedopátral. »Venkov« dokonce psal o věci na 7 sloupcích drobného tisku a nebylo v tom nic. Jediné »Právo lidu« chápalo, jak jsem později seznal.

Tož jsem šel poslechnout. A již jsem poznal, proč naši kritikové mnoho mluvili. Potřebovali, aby nic neřekli. A to se snadno dokáže, když se tlachá. Dílo totiž, toť boj o Boha. »Člověče, radostným činem jest jediná víra. Ne věda, nýbrž víra. Ta staví oběť.« A to říci? Když před tím se píše, že p. de Curel jest jedním z největších dramatiků francouzských? To by bylo snad mnoho pro ten český žaludek, který leccos snese a lečehos nesnese. Kdyby to bylo menší dílo, tož by je ta naše kritika upíchala špendlíčky, nebo přešla mlčením. Větší opět zabije mluvením. —

Slavný lékař chce pomoci lidstvu od rakoviny. Vynalezne serum, jímž očkuje lidi zasvěcené smrti. Přejde k němu i děvče, jež jest stíženo souchotinami. Zkouší na něm svůj vynález. Vočkuje mu serum. A ke svému úžasu pozoruje, že nemoc její se zlepšuje. A proč? Není to jistě příčinou jeho léku. Proč? Proč? »Pijí každý den svatolurdskou vodu.« Nuže, děvče se ze své nemoci uzdravuje zázračně, a on je ničí svým serem. »Vrahu«, volá na něho jeho žena a v tom

slově tají se zášť, jež již dlouho jest v ní nahromaděna. Nebyla mu ženou, nemiloval ji. Znal jen svou modlu, vědu. A ona chce žít, chce cítit lásku. I utíká k mužovu příteli, psychologu a materialistovi, který na její zoufalé úpění odpovídá sterými poučkami psychologickými, z nichž zapáchá hrubý materialism. Však přichází její muž. Schovává se a slyší jeho bolestiplné vyznání. Cosi se v něm láme, jest nespokojený a z jeho řeči vyciňuje heroism muže, který naposledy sám sobě očkoval jedovatou látkou. Poznává jeho velikost, vyznává se mu ze svého činu a chce nésti s ním břímě života, který jest obětí pro lidstvo, jako přijímá ono prostě děvče svůj osud jako oběť. Smírem a radostí končí dílo. —

Povšimnu si blíže celého díla, jeho stavby a rozvrstvení. Jest nesprávným tvrzení, že autor učinil ústupek obecnstvu tím, když dává lékaři dále žít a ne umřít. Nechci se rozepisovat o významu slova »katastrofa«, poukazují jen k tomu, že autor zachovává jednotu místa a času. To bylo v oné kritice podotknuto. Lékař pak jest si vědom, že serum působí pozvolně. Tvrdit sám, že nemocný, či nemocní, jímž je vočkoval, podlehli ne působením jeho, nýbrž své nemoci. A dívka, která jest jím naočkována, žije stále. Proč tedy by měl lékař, který dnes si je naočkovat, zítra zemřít? Prostě proto, že by to lahodilo některým velkoměstským paničkám? To přece není velký důvod, myslím. — Či proto, aby bylo vidět choť lékařovu plakati nad mrtvolou svého manžela? To by mohlo být dobrým pro biograf. Ostatně dílo není rozuzlení, jaké má, na závadu.

Doktor — na Vinohradském divadle výborně interpretovaný p. Vydrou — jest velký muž. Žije své vědě — však mu tu modlu jeho žena vytýká —, žije jen jí a přece, nežije jí pro ni samu. Žije jí pro lidstvo. V tom jeho velikost. Ale on jí není upokojen, a hlavní, není jí naplněn. Třeba co nejvíce se obhajuje proti výkřiku své choti: »Vrahu!« tvrzením, že lze obětovat jedince lidstvu, přece jakoby v něm cosi volalo proti. Věda! volá, ale zří, že nad vědou stojí něco ještě vyššího — zázrak. Proti vědě vystupuje víra. Tím již ten boj jest hlubší. Je to boj o smysl života. Doktor to chápe a jeho zoufalé slovo: »A já nemohu věřit« je toho důkazem. Má však kolem sebe dva představitele víry, víry, jež jest činem, ježto jest schopna největší oběti. Má u sebe ženu a prostou čekatelku-řeholnici, Antonii. Obě velké ženy a třetí dějství, kdy celá duše těch žen se ukazuje lékaři, jest velkolepé. Cítíš, že ide kolem čistota. Čistota, jež jest krásnou. Chot' lékařova jest opravdovou ženou. Milující a chce cítiti, že jest milována, že její muž jest jejím, ba jen jejím. Místo lásky vidí u svého chotě jen chlad. Proto utíká k muži jinému. Ale ne, aby se mu hned dala a když vidí jeho ubohost, lituje a pláče. Vrací se k muži. Někomu se zdá, že de Curel zde klopýtl. Obrát u ní jest prý příliš náhlý. Neřekl bych. Jsou chvíle v životě, takové velké a tajemné, kdy se v duši děje cosi ohromného. Přerod. Duše cítí v té chvíli tíhu svého činu a nastává obrát. Žena lékařova prožila rovněž takový okamžik, takovou chvíli. Vrhla se z extrému do extrému a byla silně zklamána a v tom zklamání bezmezném zří velikost svého muže a jeho heroismus. Je div, že ho objímá?

Bude napříště svému muži pomocnicí a uštěďvatelekou radosti. Vše podnikne, aby on zvítězil. Jakoby mu pravila: »Od nynějška jsem tvou a celou svou duší chci býti takovou, jakou mne chceš mít. Jsem tvou. a ty to víš, a jsem tím šťastna.«

A Antonie? Dívče víry, takové prostinké, ale silné. Pila svatolurdskou vodu a jest jí lépe. A když přichází k lékaři a dozvídá se, že jest zasvěcena smrti, přijímá to s radostí. Ježíš Kristus trpěl též pro lidstvo a obětoval se pro ně. Ona chce mu býti v něčem podobnou. Chce participovati na utrpení Ježíše Krista. Jaká to vbra! Nereptá, ale s odevzdaností do vůle Boží přijímá těžkou obět, již Bůh na ni vložil. Ba ona se raduje a plesá, že jest obětí. Lékař něco podobného neviděl. Zří Kalvarii. A jeho líce se rozjasňují. Nevolá: »Věřím, Pane, neboť maličkými jsi mne naučil věřiti«, ale cítíte, že věří. A víra i jeho naučila, oběti. Zbývajícím život bude pro něho již radostným životem. Hledal radost a zří, že ji měl stále u sebe a on nevztáhl po ní své zmučené ruce. Byla to vlastní žena, s níž žil pod jednou střechou. A druhou radost cítí, že poznal Kalvarii. Křesťanství vše vysvětluje bolestí a Ukřižovaný stojí uprostřed světa, a jím křesťanství vše vysvětluje, jak praví krásně d' Bloy. A bolestí s odevzdaností snášenou — neboť to je přednost víry — přivádí k sobě lékaře.

Dílo jest mohutným v každém ohledu. Jednotlivé osoby, umělecky vykresleny, jsou živými lidmi, jednajícími a každý jejich čin jest hluboce zdůvodněn. Není zřítí mezer, ani cítiti násilnosti. P. De Curel klasicky dodržuje jednotu děje, místa a času a každé dějství rozčlenil ve tři úměrné výstupy. Děj se dramaticky stupňuje a vyvrchluje v druhém jednání. Po prvních dvou dějstvích, z nichž na vás vane všude smutek, rozjasňuje se v jednání třetím. Smír!

Vinohradské divadlo vypravilo toto drama i sehrálo se vší pečlivostí. Jest ostatně pozorovat u divadelní správy snahu podati obecnstvu věci co možná cenné a podati je tak, aby nic neztratily ze své velikosti a vznešenosti. Zatím co Národní divadlo se piplá s díly bezcennými namnoze, vinohradské divadlo přichystá obecnstvu vždy pravé osvěžení a veliký večer.

J. K.

Růžena Svobodová.

V noci 1. ledna 1920 zemřela spisovatelka Růžena Svobodová. Její literární tvorba jest dosti rozsáhlá. Jsou to díla, romány i povídky, v nichž všímá si s větším menším zdarem hlavně ženy. Nových světél do naší literatury nevnesla, a ani bych netvrdil, že vykreslila velkou ženu. Vázím si jí pro něco jiného než pro její umělecká díla. V době těžké, kdy tisíce našich dětí zmrázalo hladem a bídou, či zmrzalo zimou, burcovala tato žena svědomí Čechů jako před-

sedkyně Českého Srdce, slovy nadšenými vyzývala venkov, aby ulevil těm chudáčkům maličkým a vzal si děti městské chudiny k sobě. Dělal vše možné a mnohé to dítěto jest jí dlužno za to, že mu zachránila život. To byla Svobodová žena, jež měla srdce bijící pro dítě a s ním trpící. A tím se stala velikou v národě, jemuž pomáhala, a za to jí musí býti národ vděčný.

J. K.

Pavel Křížkovský.

V měsíci lednu t. r. připadá stoletá památka narození Pavla Křížkovského. Kněz, vlastenec, hudebník tělem i duší. S láskou a porozuměním sklání se ke krásné a bohaté písni národní, jí odívá v roucho umělecké, jí nadšen a rozrušen vytváří národní sbory s nesmrtelnou »Utonulou« v čele, které zněly po vlastech našich co radostné signály veliké epochy hudby národní, vyvrcholující v tvorbě Smetanově. Tuto prioritu Křížkovského v národní hudbě české a jeho směrodatnost pro celou budoucí generaci hudebníků uznává Smetana sám slovy: »Teprve, když jsem slyšel sbory Křížkovského, poznal jsem, co jest česká hudba.«

Jest jen litovati, že význam Křížkovského ani po tak dlouhé řadě let není dosud řádně oceněn. Děje se tak všem průkopníkům velikých ideí. Jsou zastíněni světlem těch, kteří jdou za nimi už volnou cestou věčného vavřínu. Díla průkopníků sdílejí osud Kolumbova vejce. Křížkovskému snad děje se tak ještě proto, že byl katolickým knězem. Je to stará přednost liberálních kritiků: pro černý dlouhý talár ubírají významu plodné a bohaté práci jich nositelů. Katolická inteligence však plně uznává význam Křížkovského a v něm s chloubou pozdravuje zakladatele národní hudby české.

„V moderním požadavku rozluky manželské téměř veškerých moderních států spatřují veřejnou generální zповěď lidstva vzdáleného od Boha, zповěď ze své naprosto nedostatečnosti plnit základní zákon mravnosti, obsažený v šestém přikázání dekalogu: nesesmílníš — non moechaberis, nezcizoložíš.“

Řeč Dr. Kordače v N. S.
o Manželství. Rozesílá za
1 K Č. Liga akademická.

Objednejte a čtěte! Jest
v ní plno velkých myšlenek.

„JITRO“.

Časopis středoškolských
studentů katolických.

Vychází měsíčně. Vydává
Ústředí katol. stud. čs.
Praha II., Voršílská 1.

Cena 5 K pro studenty,
8 K pro nestudenty.

VĀTRA.

Časopis slovenských studentův.

Vychází v Ružomberku, kde
jest i redakce i administrace.

Odebírejte a podporujte!

Z * I * V * O * T

Ú N O R
1 9 2 0
W

OBSAH:

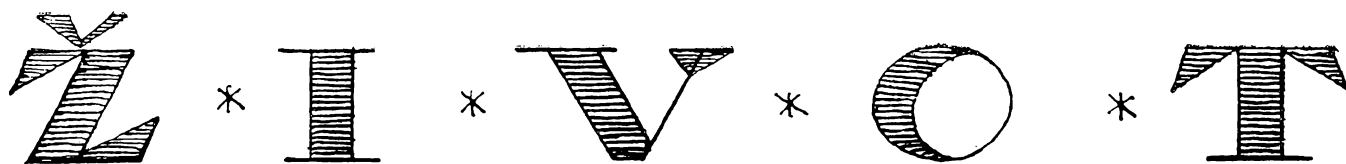
J. Krčin: Církev a církve. — *J. Trnka*: Ideové rozpětí Československé strany lidové. — *M. Morawski T. J.*: V čem tkví Renanova síla? — *J. Žal*: Básník a společnost. — *Zd. Tuček*: Zpověď dítěte svého věku. — Co život dal. — Kritiky literární, divadelní a hudební. ~~~~~

ADMINISTRAČNÍ. Byly rozeslány šeky a mnozí ještě nezaplatili. Prosíme, zaplatte všichni, abychom my mohli dostát všem svým povinnostem. Někteří si ponechali tři čísla a teprve čtvrté vrací, když byl do něho vložen šek. Žádáme jich, aby za tři čísla ponechaná zaplatili 3'60.-K. Další číslo vyjde 15. března. ~~~~~

•

~~~~~
MAJITEL, VYDAVATEL A NAKLADATEL ČESKÁ LIGA
AKADEMICKÁ. ~~~~~
TISKEM BISKUPSKÉ KNIHTISKÁRNY V HRADCI KRÁL.
ADALBERTINUM.

MYŠLENKY O SOCIALISMU UMĚNÍ, NÁBOŽENSTVÍ A POLITICE.

J. Krlín:

Církev a církve.

Píši in margine událostí dneška a chvěji se. Chvěji se, ježto mám psáti o Církvi, jež jest »Columna veritatis«, »Sloupem pravdy«, podle hlubokého pojetí Svatých otců, a že ji, dílo Boží v lidstvu, mám srovnávat s dílem lidským, s dílem nepromyšleným, dílem pýchy, vyrůstším z prachu a špíny ulice.

Jsou hluboká slova v Písmě, jejichž dosahu jsme si málokdy vědomi, a která přece vrhají ostrý svět na veškeré dění lidské. Slova plná veliké a radostné naděje pro duši pokornou a věřící jsou zatracením člověku pyšnému.

»Panc, nebudeš-li stavěti domu, nadarmo pracuj, kteří stavějí jej.« Tak píše Žalmista Páně a propasti propastí opětvují jeho hlas. Celé věky čisté, krácející s jasným čelem před tvaří Hospodinovou, testují jejich pravdu, jako ji dosvědčují staletí, která vzdorně zdvihala svá čela proti Velebnosti Boží. Slova Písma jasně vyčítají hodnotu Tvůrcovu i poměr tvůrce člověka k Tvůrci Bohu. A druhý verš: »Nebudeš-li, Pane, ostříhati města, nadarmo pracují, kteří ostříhají je« jasně vysvětluje, kým stojí stavba, již člověk vybudoval na zemi. A Církev Kristova, která zná tajemství Boží, i která prozírá srdce lidská, posvěcující nějaké dílo lidské, modlí se: »Bože, požehnej domu tomuto.«

Nuže, věky zely vyvstávat od počátku jednu náboženskou společnost za druhou. Neboť člověk chtěl dospěti vždy k Bohu, a náboženství jest cesta k Němu, jest uvědomění si naší závislosti na Bohu. A v člověku stále se ozývaly reminiscence na první chvíle, kdy dlel s Tvůrcem svým ve spojení co nejužším a co nejdůvěrnějším. Byly ony reminiscence pokaženy během dob, ale ve chvílích, kdy v samotě svítalo člověku světlo, viděl jasně jako prorok přes staletí již dávno uplynulá a radoval se z poznání. Byly to chvíle, kdy pěvec na březích nilských vypěl písně čistého monotheismu, jimiž honosí se »Kniha mrtvých«; kdy jiný, Assyřan, v písni na Hea, zná jediného Boha; kdy Plato, ten veliký Řek, zahlédl zákmit Pravdy.

Prozřetelnost přes staletí vedla zbloudilý lid a vedla ho, oklikami, ke kříži, na Kalvarii. S té již stékala spasná krev a rozlévala se do celého světa. Byla to krev lásky a v duších, jež se ocitly v jejích vlnách, byl vznícen požár lásky. Neboť Království Kristovo jest Království

lásky a Duch svatý, který vane v ní, jest Láskou absolutní. Nuže základ, na němž stojí Církev, tvoří dvě příkázání o Lásce. Církev, která předpokládá již, jsouc podle hluboké definice dra F. X. Nováka »vtělením světového problému náboženského«, náboženství. Je tudíž nepochopením, velkým a osudným, když se zakládá Církev, aniž se dbá dříve myšlenky, jejíž by byla ztělesněním. Tak se stalo třeba u nás při založení »národní církve československé«. Všichni reformátoři nebo deformátoři náboženství od dob nejstarších vymeditovali nejdříve úplnou soustavu náboženských pravd a teprve potom ztělesnili ji v založení nějaké náboženské obce či církve. I Luther, který bral celou věc příliš lehce, vytvořil nejdříve jakýsi sukus dogmatický i morální, jenž by byl základem jím chtěné a založené společnosti. Téměř vždy však bylo zřítí jedno: Oni myslitelé náboženští hodlali dáti lidské duši něco vznešenějšího než zde bylo a jen lidé mravně zvrhlí, jako třeba Jindřich VIII. či Luther, se dali strhnouti nižšími pudry a zakládali nové církve. Valdenští se svým zakladatelem Petrem Valdem mluvili o vyšších státcích, chtěli čistší život, než jaký žili, a hlásali návrat k prvotní Církvi, kde se přísně realizovaly příkazy dekalogu i Evangelia. Zbloudili, ježto jich nechránil Duch svatý. Zarathustra chce obnoviti prvotní zákon, ježto viděl, že se lidstvo od něho odklonilo a žilo mízce. Totéž chce i Xerxes i Darius: očistiti náboženství od lidských přídavků. Vždy něco vyššího proti tomu nižšímu.

Nuže, Církev jest vtělením světového problému náboženského. Je tělem, jež jest oživeno duší, myšlenkou náboženskou, myšlenkou o Bohu. Myšlenkou, jež jest Pravdou, neboť jen tehdy se může mluvit o Bohu. Praví-li tedy Kristus o sobě hluboká slova: »Já jsem Cesta, Pravda a Život«, nepraví jen zdobnou větu, nýbrž vyřčuje větu, již stojí člověk. A již stojí i Církev. Zapomněli toho moderní člověk, připravil si život, jež jest lží. Jest mu málo známo náboženství, jest mu tudíž i málo, ba ještě méně známa Církev. Ježto nevědomost nestaví, nýbrž jen boří, ježto nepřináší pokoj, nýbrž neklid, hledá ten člověk něco, čím by se nasytil. Hledá-li upřímně, nalézá Jednotu; jinak, hledaje jen, aby hledal — toť filosofie věku XIX. —, ne aby nalezl, dospívá místo Jednoty k uctívání minulosti. Mluví se zdánlivou lftostí o

velkých dobách prvotního praktického katolicismu. Nedostihuje myšlenky, jádra nauky, ulpívá na formě, po případech na osobách. Vidí toliko lidi, jež tvoří zde na zemi Církev. Ba on zří jen jednotlivé lidi, ne však celek a hlavně uniká mu to, co oživuje ten celek, totiž působení Ducha svatého. Spatřuje jenom prvek lidský a nedovedl zahlédnout prvek božský. Neboť v Církvi jsou dva prvky sloučeny, základně rozdílné. Jest mezi nimi propast a přece jsou sloučeny a sloučeny vlastní vůlí Ježíše Krista. »Ty jsi Petr, to je skála, a na té skále vzdělám církev svou.« Jakoby pravil: »Člověče, ač jsi jenom člověkem, přece tě činím skálou, na níž vybuduji svůj chrám. A ježto jsi tažen svou přirozeností ke zlu, podepřu ten chrám mocným ramenem třetí Boží Osoby.«

Nuže, dlužno rozeznávat mezi lidským a Božským v Církvi, dlužno sestoupiti k základu, in quo omnia constant, podle hlubokých slov Pavlových, k Ježíši Kristu. Nuže, Ten ustanovil jedinou Církev a jí jediné dal právo a moc, aby vnesla v lidstvo Jeho myšlenku. Jí jediné a tudíž toliko jí přislíbil: »Ať, já s vámi jsem po všechny dny až do skonání světa.« To cítí i reprezentanti naší nové církve a hned na počátku prchají zbaběle, když prohlašují ústy svého biskupa, či jak bych nazval p. Brodského: »Teď jsme my domluvili, vy nahore máte ještě čas jednat.« Či jinými slovy: »To my víme, že jsme chudáci, abychom nesli Světlo v lidstvu. Musili bychom jím býti nejdříve prožehnati. My jsme založili církev novou jen proto, aby nám Řím povolil naše reformy.« (Pronesena byla ta slova na schůzi v technice.) Prvá část věty by projadřovala pokyn, kdyby druhá neukazovala ničemnosti. A jako výsměchem a ostrým sarkasmem působí, když ti lidé užívají katolické liturgie: modlí se při mši sv. za Církev Kristovu: Pro Ecclesia tua sancta, catholica; quam pacificare, custodire, adunare et regere digneris toto orbe terrarum. Za Tvou Církev svatou, katolickou, kterou uklidniti, ochrániti, rozšířiti a řídití račiž v celém okrsku zemském.

A podobnou modlitbu se modlí před přijímáním: ne respicias peccata mea, sed fidem Ecclesiae tuae, eamque secundum voluntatem tuam pacificare et coadunare digueris. Nepatří na hříchy mé, ale na víru své církve, a ji podle své vůle v pokoji zachovati a sjednotiti račiž. Krásný jest zde onen výraz coadunare: aby jako vlny objala celý svět a přece byla jednotnou. Cítíš zde tu soudružnost. A tuto modlitbu se modlí církev ústy kněze. A naši schismatici, kteří svévolně Církev trhají, se jí modlí rovněž.

A v druhé modlitbě modlí se kněz: et iac me tuis semper inhaerere mandatis et a te nunquam separari permittas. A způsob, abych já vždycky zůstal ve tvých přikázáních a nedopustí, abych se kdy od tebe odloučil. A což Credo, Credo Církve římské, jež se zpívá: Credo et in unam sanctam, catholicam et apostolicam Ecclesiam. A věřím v jednu svatou, katolickou a apoštolskou Církev. — Jak jenom se mohou toto vše modliti a přece ponechali ve svém českém misálu všechny tyto modlitby, tak jasné a krásné. Ztratili hned na počátku úplně mozek, přestali myslet.

Bez srdce a bez hlavy jest nemožný v člověku život. Jakmile srdce ochrne, hynie tělo. Každý jiný úd může hníti, ale přece tělo jest oživeno. Co se děje zde v malém, odehrává se i ve velkém, a i v Církvi. Ona má vésti k svatosti, ba má býti jednou shromážděním všech svatých. »Bude jeden ovčinec a jeden pastýř.« Ze srdce jejího musí tudíž se rozlévati krev svatosti a milosti do celého toho složitého organismu. Údy, jimiž jsou lidé, mohou býti zasaženy ranami, a přece celý organismus žije. A srdcem jeho i hlavou jest Kristus — Bohočlověk, v němž jest náplň Božství, který jest Svatostí samou, který jest pramenem oživující vody. Jen tak jest možné ono sloučení dvou rozdílných prvků v Církvi, a jen proto mohl říci Kristus: »Království Boží ve vás jesti!«

(Dokončení.)

J. Trnka:

Ideové rozpětí Československé strany lidové.

Všecky politické strany ve státě prožívají vleklou vnitřní krizi, přerazují se. Na stranách, jejichž činnost za starého režimu byla především bořivá, je toto kolísání viděti i zevně příliš jasně. Tak strana sociálně demokratická, která mířila svým programem na samu podstatu státu, v okamžiku, kdy měla rozvinout své tvořivé tendence, těžce zakolísala a zlomila se uvnitř, čehož zevním znakem bylo jednak odštěpení se krajní pravice a jednak vnitřní boj s komunistickou levicí. Stejně česká strana socialistická, tento konglomerat podivných skupin od komunistické až ke konservativní, tato klaviatura disharmonických tónů se rozkývala velmi na levo, ač v některých kusech (vojenství) naopak svůj dřívější program naprosto nesocialisticky zapřela.

Toto hluboké kolísání jeví se ve všech politických stranách a také ve straně lidové.

Lidová strana ovšem měla přede všemi jinými tu neobyčejnou výhodu, že nebyla stranou vládní a že naopak

celá politika vlády byla namířena proti ní. Tím mohla se uvnitř lépe konsolidovati a přeskupiti téměř nepozorovaně síly za stálých obranných bojů.

Strana lidová se očistila totiž, byly v ní rázem smety všechny kožené konservativní živly, jež brzdily po léta její vývoj a sociální a demokratické její křídlo převzalo zcela její vedení. Za půldruhého roku samostatného státu rozvinula všechny své kladné a tvořivé síly, aby se zreorganizovala a stojíc ve středu nejprudších útoků vyzkoušela své posice a utužila až k nerozbornosti. Všecky naděje protivníků, že bude smetena, zklamaly a naopak neprozřetelné a nekulturní výstřelky krajně protináboženských živlů, mlčky schvalované vládou, získaly jí řady nových stoupenců. Strana objevila se houževnatou a pružnou, ačkoli se jí nedostávalo velikých, populárních osobností. Byl to boj jediné o ideu, jediné o myšlenku, která mimo to v očích nemyslících i myslících byla značně poškozena tím, že spo-

jována s činností církevní hierarchie za staré vlády, na níž bylo tak málo křesťanství jako národnostní a sociální spravedlnosti.

Strana v republice vydechla volněji a přestávši periodu nejprudších útoků, a vedouc dobře politiku opoziční, aniž by kdekoli odpírala spravedlivým vládním požadavkům, zesílila a stojí tu připravena k boji, v němž nemůže již než získati.

Na venek nebylo znáti, že se přerouje v celém svém ústrojí a tím lépe bylo pro ni, neboť přerod dál se klidným vývojem. Dnes, kdy volby do sněmu přinesou straně vzrůst mandátů a početní vzestup, kdy i slovenská strana ludová vzroste tak, že blok ten nebude moci být podceňován, kdy ustávají zvola útoky a ona sama přejde k výboji — je dobře všimnouti si celého vývoje strany od jejího vzniku.

Až do litomyšlského sjezdu 1894 nelze mluvit o jednotné a vůbec ani o politické straně. V devadesátých letech postavila se strana vědomě na pevný základ křesťanského socialismu. Socialistické hnutí vykrystalisovalo tehdy v tři proudy. Od marxistického směru odtrhli se národní socialisté z důvodů kulturních i národních a křesťanští socialisté z důvodů kulturních i národních. Stáli prostě na opačném světovém názoru.

Dělnický sjezd litomyšlský v r. 1894 byl podkladem, z něhož a na němž rostla organizace křesťansko-sociální. Celý tento program byl dílem dr. Horského, jenž použil vědeckých prací německých nasítil rámcový program velkých obrysů. Dr. Horský byl kněz. A tak u kolébky strany setkáme se téměř se samým knězem jako vůdcem. To je vysvětlitelná věc. Nebylo tehdy laické inteligence, která by se postavila v čelo hnutí a tu nezbyvalo kněžím, než aby vedli stranu sami.

Tak tomu bylo i v počátcích našeho obrození národního, že v čele buditelské práce byli kněží, že oni burcovali lid a uvědomovali jej. Na konci minulého století podlehl mládež vlivem jednak domácích profesorů a zvláště Masarykovým realismu. Realism byl přirozenou reakcí na zvětralý, romantický idealism vlasteneckého mladočešství, které se bálo a stydělo podívat na věci v jejich nepříjemné nahotě. A poněvadž v čele realismu stáli lidé mnohem širšího světového rozhledu a inteligence, než byl zamořený průměr tehdejšího národa, není divu, že mládež byla jimi stržena. Historie se ovšem opakuje a tak i realism, dav národu mnohou dobrou věc, jež se vžila a přelila v krev, rozběhl se stejně do písku, byv překonán vášnivou vírou socialismu. Skepticism a pozitivism zamřel na nedostatek prudké tvůrčí víry a ideje. Tehdy ovšem realistická vlna zvládla tak český život, poněvadž nenašel se sok rovný představitelům realismu. A byl to vůbec evropský vzduch, otevřená okna, jimiž sem zavanula kultura západu, abych jen jmenoval Herbarta, Spencera, Humea, Nietzschea i ruské veliké spisovatele. Celým světem šla pozitivistická vlna a není se tedy diviti, že u nás, kulturního mláděte, nenašel se odpůrce stejné síly a stejného rozhledu. Nebyl ještě čas reakce.

Každá politická strana, má-li být živelní průbojná síla, musí být opřena o kulturní výbojnou myšlenku. Politika je funkcí kulturního a hospodářského zápasu; politika ve vysokém toho slova smyslu — toť jsou zpolitizované ideje světového názoru. Pozorujeme-li s tohoto stanoviska růst křesťansko-sociální strany, pochopíme, že nemohla tehdy se státi živelným hnutím, leč by v čele jejím byla stála osobnost daleko nad průměr

českého života přecházející, osobnost, která by se byla vyrovnala s problémy tehdejší doby, se všemi těmi filozofiemi a hospodářskými teoriemi Marxova materialismu a přehodnotila je svým tvůrčím zrakem. Zkrátka politika křesťansko sociální strany nebyla opřena o velkou, životnou kulturní ideu, časově palčivou.

Avšak nejen tento ideový nedostatek tu byl. Je na snadě poukázati na to, že myšlenky křesťanského socialismu byly revoluční tehdy jako dnes, již z mravního zření křesťanského bylo možno vzepřít se státu, jenž utlačoval pracující třídy pomocí militaristicko-šlechtického řádu.

Zde však je tragika celého neúspěchu strany křesťansko-sociální. Uvažme jen tyto momenty. Strana byla vedena kněžími, kteří podléhali tu více tu méně biskupům. Tyto biskupy jmenovala vláda a byli to většinou Němci a šlechtici. Stát hanebně využíval konkubinátu s církví, chránil ji a zneužívaje za to jejího vlivu na lid. Církev byla otrokyní státu. Stát tento utlačoval malé třídy lidu, byl nespravedlivý v celé své struktuře.

Kdyby byli křesťanští socialisté chtěli prorazit a strhnout na sebe většinu lidu nábožensky založeného, byli by museli ve jménu křesťanství postaviti se proti státu a proti tehdejší hierarchii na obranu jednak národních statků, jednak dělnické třídy proti nespravedlnosti shora. Kdo to však měl učiniti? Vůdcové kněží? Byli by suspendováni a potrestáni — a laiků nebylo. Vidíme tedy, že ačkoli kněží učinili mnoho pro stranu, že ji takřka vydupali ze země (kromě pracovníků jiných, jako T. J. Jiroušek), přece byli spoutáni sami, neměli volných rukou a nemohli jednati. Kdo se odvážil myslit, byl učiněn politicky neškodným.

Na tomto historickém případě chci podtrhnouti zejména jednu věc. Význam osobnosti a význam vůdce. Nebylo lepší ideje v devadesátých letech nad křesťanský socialism, tolik latentních sil, tolik výbojných možností měla, ale neštěstím nenašla se osobnost, která by je vyžila, vtělila v činy, v tvůrčí činy a zpolitizovala je. Nejenom program tvoří hnutí, ale i osoby. Osobnosti. Křesťanský socialism jich nenašel.

Vidíme zde, že ačkoli kněží vykonali velmi mnoho pro hnutí, přece neměli možnosti, pokud se nechtěli rozejíti s hierarchií a tím v očích méně vzdělaného lidu i s církví, k provedení velkého politického činu.

Na druhé straně pak museli nésti výtky druhých táborů, že souhlasí s režimem státní a církevní součinnosti, jejíž škody jen slepec nemohl nepozorovat a tak byly tu vytvořeny poměry, v nichž průměrní lidé opravdu nic velkého vykonati nemohli.

Tyto poměry se ovšem měnily pohnutím úměrně s přibýváním laické inteligence ve straně. Od posledních let předválečných jevila se vůbec snaha nahraditi všude pokud možno kněze laiky, neboť nelze politiku považovat za pravé působiště kněze, a stav, že kněží vedli křesťansko-sociální stranu byl právě jen stavem nouze, že jiné inteligence nebylo.

S přibýváním laického živlu inteligentního prodírala se do popředí snaha odlišiti přísně zájmy náboženské od politických. Je již v pojmu politické strany obsaženo, že chce ideje své realizovati politickou mocí a zákonem a ideje náboženské takto se v život uvést nedají. Tím, že kněží vedli politiku, stávalo se — a je to přirozené — že nerozeznávali přísně, kde jde o politiku a kde o náboženství, neboť skutečně proti ateismu inteligence bylo nutno hájiti zájmy náboženské.

Tím nastal stav, jenž neprospíval ani náboženství ani politické straně. Postupem času předávali kněží svoje místa laické inteligenci a tato tendence jeví se po válce zvláště patrně. Kněz zůstal jen tam v čele, kde nebylo za něho žádné náhrady. A zejména mládež inteligentní úzkostlivě dbá provádění této zásady.

Krátce dal by se shrnouti tento směr ve dvě věty: odpolitizovati církev a odcírkevniti politiku. V poslední době uplatnil se vliv mladých ve straně tak dalece, že jasně prosvítají tyto zásady z nedávného prohlášení výkonného výboru československé strany lidové při příležitosti založení českosl. církve. Prohlášení zní: »Vzhledem k nepříznivým důsledkům jak pro národní politiku vnitřní tak i zahraniční odmítáme pokus o zřízení samostatné církve československé. Současně však výkonný výbor prohlašuje o usnesení biskupské konference, že výkonný výbor č. strany lidové, klub poslanců i klub duchovenstva l.d. strany učinili všechny možné kroky, aby legitimní reformní požadavky duchovenstva nebyly odmítnuty. Čes. strana lidová, která není stranou konfesionální, nýbrž politickou stranou vlastního hospodářského a sociálního programu, nemůže přirozeně zasahovati do kanonického poměru mezi episkopátem a duchovenstvem. Ale při omezování občanských práv kněžstva staví se plně na jejich ochranu i obranu.«

To znamená: Nová církev je tu odsouzena z důvodů jen politických a občanská práva kněží hájena jako práva tato u všech jiných stoupenců strany.

Církevní politika, to jest poměr státu a církve, přirozeně je částí programu každé politické strany a tedy i lidové, která se rozhodně staví proti státnímu vlivu na poměry církevní.

Poměr politické strany k náboženství dal by se stanoviti spíše negativně, než pozitivně. Věci víry a věci čistě náboženské nemají s politikou nic společného. Avšak jen nedouk či člověk maličkých obzorů duševních by mohl neuznati, že náboženství ve svých některých praktických a mravních příkazech má význam hluboce sociální. Již mravnost sama, mají-li být objektivně stanoveny její normy — a jen tak mají praktický význam — musí býti opřena o objektivní řád práva, o světový názor — a to již je náboženství.

Mravnost má sociální význam, je základem států a jejich života, vždyť vůbec otázka sociální je ve své podstatě otázkou hluboce mravní.

Politika, která realisuje své ideje o státě v denním životě zákony, musí trvati na určitých principech, bez nichž stavba státu je nepevná a které již hraničí se zájmy náboženskými.

Tak stýká se náboženství ve svých sociálních funkcích s politikou. To je zejména ve dvojím požadavku, hájení vždy i v poslední době lidovou stranou, totiž v požadavku nerozlučitelnosti manželské a vyučování náboženství na školách.

Rodina je základem celé společnosti, je to buňka, z níž živ je celý národ a stát a proto zde musí objektivním požadavkem celá struktura společnosti býti podepřena. Množení se rozvodů a rozluk je známkou mravního úpadku a mravních poruch té které doby.

Stejně vyučování náboženství a křesťanské morálky ve školách nutno hájiti, poněvadž morálka jest jen náboženskou praxí.

V Republice odpadlo pouto, které svíralo církev, a proto i strana lidová, která trpěla za starého režimu tímto spojením, volněji a svobodněji vydechla. Jakožto strana státotvorná čeká teprve svou dobu, která určitě přijde.

S počátku jsem uvedl jakožto příčinu nezdaru hnutí křesť. sociálního u nás i kulturní poměry zahraniční, charakterisované skepticismem a positivismem. I to se v posledních letech změnilo a Evropou jde vedle komunistického vření, jež se rozlévá již do mělčin, narážejíc na nepřekonatelné obtíže, současně silná vlna idealistická jako reakce proti materialismu socialistického pojetí Marxova. Vlna kulturní, cenící vysoko mravnost i náboženství jako kulturně tvůrčí prvky základní ceny.

Hmotným výrazem tohoto proudění je organizace lidových stran v celé téměř Evropě a současně veliká jejich vítězství v Itálii, Belgii, a neobyčejný vzrůst ve Francii (kde ovšem nejsou jednotně organisováni) a v Holandsku. Pohlédneme-li dále na Rakousko, Jugoslavií, Maďarsko, Polsko — máme již zcela jiný obraz nežli před válkou.

I v naší republice českosl. strana lidová posílena slovenskou stranou lidovou se vzmáhá a příští volby ukáží, že v budoucím sněmu bude znamenatí důležitého činitele.

Neboť dnes právě má, co neměla nikdy dříve. Je politickým výrazem velkého světového idealistického hnutí.

Maryan Morawski T. J.:

V čem tkví Renanova síla?

Z polštiny přeložil P. Jan Hrubý T. J.

(Pokračování.)

Proč vyhraditi mám tomuto člověku první místo v lidstvu, skutečně nevím; znám přece mnoho lidí ve svém okolí, jichž povaha je ryzejší a ustálenější nežli jeho! Nečiní zázraků, ani se nedopouští klamu, by konali dobro, aniž pozbývají vlády nad sebou v protivenstvích. Proč mám jej považovati za zakladatele náboženství lásky, když sám nezástal věren tomuto zákonu lásky? Jak se mu klaměti, když necítím k němu ani sympatie — a nemohu ani dokonce věriti, že takový člověk žil?

Věru, jest jistě v životě i osobě Krista Pána něco velmi zvláštního a nadzemského, poněvadž nikdo nedovede ho vyličiti jako pouhého člověka. Ačkoliv učenci

jako Strauss a umělci jako Renan o to usilují, vychází z jejich rukou něco takového, co ani člověku není podobno.

O nic šťastnější nebyl Renan s aplikací své metody v »Dějínách národa israelského«, které napsal teprve ve stáří. Tu oslněn jsa vážností a slavným jménem, které si již získal, spoléhá ještě více na svůj jasnovid, dbá ještě méně textů a s největší libovůlí řeší minulost. Leč i tu stíhá jej jakási Nemesis. Ač německá kritika biblická očistila před ním terén od autorit a vymyslíla přemnoho hypotes, každému na vybranou po libosti — takže si mohl dovoliti sestrojiti, co chtěl a jak chtěl, a skutečně

užil té svobody plnou měrou — přece se mu nepodařilo vylíčit, jak toho vyžadovala metoda, jedolitých dějin náboženské idee národa israelského, vyvíjejících se logicky a organicky; nýbrž povstalo mu tu, jakoby nashvál, dvoje náboženství, dvoji lid israelský, jenž spolu nesouvisí ani organicky ani co do pravděpodobnosti. První Israel — zřejmě proti Bibli — je malý kmen syrský mezi Amorrhejskými, Ammonity, Filištany a j., jenž se od nich pranic neliší ani barbarskými zvyky, ani náboženstvím. Praotcové jeho, »legendární« patriarchové, uctívali fетиše, zvané elohim; on sám uctívá Jehovu, který je bohem jeho kmene téhož řádu jako Dagon, bůh filistinský, Chamos, bůh moabský, Moloch ammonitský, Baal fenický. Israel klaněl se sice pouze svému Jehovovi, pojímal však Boha přece jen polyteisticky, právě tak jako jeho sousedé: o Bohu všudypřítomném a všemohoucím neměl prázdné představy. Jehova, podle jeho přesvědčení, sytil se krví i vůní obětí, byl žárlivý, ukrutný, těžce trestal nepřátele svého lidu; nespátřujeme v tomto bohu ani předností etických ani vůbec žádného náboženského živlu mravního. Za krále Davida a jeho nástupců až do Josafata, o nichž se Renan obšírně rozpisuje, nepozorovati ještě změn v tomto náboženském pojetí. — A tu pojednou, v VIII. st. před Kristem, objevuje se beze všeho přechodu jiné náboženství, druhá duše Israele: čistý, vznešený, spiritualistický monotheism. Vystupuje tu Bůh všudypřítomný a vševědoucí, Bůh, který je morálně dokonalý, požadující mravnost, — takový, jak o něm pěji proroci i žalmy, jimiž se duševně živí až dosud nejšlechtetnější duše křesťanské.

Odkud tento Bůh? Kdo vytvořil tento ryzí monotheism? Proroci Amos, Oseáš, Micheáš a především Isaiáš. Pohnuly je k tomu (kdo by se toho nadál?) drobné zájmy politické, částečně národní pýcha, částečně kouzlo assyrské moci. Odkud však vzali látku k tomuto výtvaru? Snad z minulosti národa israelského? — tam však podle Renanova tvrzení nebylo nic podobného; či ze sousedního Egypta nebo z Assyrie? — tam však, jak památky dosvědčují, převládal nízký polytheismus. Je to tedy výtvar z ničeho, jehož původci prý jsou oni proroci. A přece — pozastavme se nad tím — takový monotheism, toť něco převelikého, toť nejvyšší pojem, k jakému duch lidský vůbec dospěl. Kdyby nám dnes někdo řekl, že Patagonci bez cizí pomoci vystavěli druhý Parthenon, pokrčili bychom nad tím rameny; a přece by to bylo pochopitelnější nežli hypotese, že v nízkém kmenu pohanském, obklíčeném ode všad pohanstvím, sám od sebe, a to v krátké době, vznikl nejdokonalější monotheism.

Zda nebylo by opravdu rozumnější, pravděpodobnější, přiměřenější pro metodu organického vývoje, kdybychom uznali, že tato idea monotheistická tkvěla již jako zárodek v prvotních pojmech náboženských synů israelských, ač poněkud temná a často znetvořovaná polytheistickými příměskami, které se k nim draly od sousedů se všech stran — a že tudíž působením mudrcův a proroků toho lidu pozbývala idea ta čím dále tím více oněch příměsků anthropomorfských, že čím dále tím hlouběji pronikala v duši lidu, až konečně ovládla mravní svědomí jeho, jak dosvědčují žalmy a pozdější proroci? Uznati, že náboženství již na počátku bylo monotheistické, k tomu konečně opravňovala i jakási indukce, jakmile archeologické badání v Egyptě, Assyrii a Iranu objevilo v nejstarších náboženských památkách oněch národů stopy dosti čistého monotheismu a uká-

zalo dokonce přechodní formy, jimiž znenáhla se monotheism rozpadl v polytheism.

Takový vývoj náboženských dějin israelských byl by mnohem přirozenější, daleko přiměřenější pro metodu organického vývoje; ale na neštěstí by se téměř nelišil od vypravování biblického a obecného přesvědčení; tomu se však zase Renan instinktivně vyhýbá, ač si sám odporuje. Nepravím toho na plano, nýbrž zjišťuji tendenci, která se ve spisech Renanových každou chvíli prozrazuje. I v maličkostech neustále rád to, co Písmo líčí bíle, on vidí černě, a naopak. Davida líčí Písmo jako muže podle srdce božího, s vyšší morální úrovní a jemnějšími city. Renan však učinil jej vůdcem loupežníků beze všech mravních představ, který v čele své rotý ničí a loupí. Když pak dospěl k vylíčení pověstného hříchu Davidova — hříchu, o němž Písmo mluví tak psychologicky nadmíru pravdivě — tu (kdo by si pomyslíl) pojednou se stává obhájcem Davidovy mravnosti a praví: Nikoliv! to je jistě vybájeno; tak velikého zločinu se David nemohl dopustiti! (sic). Šalomouna líčí Písmo jako mudrce, chrám jeho byl podle popisu Písma neobyčejně nádherný. — Renan však posmívá se moudrosti Šalomounově a chrám snižuje na malou, chudičku, nemotornou boudu. Oč opírá náš historik tento předpoklad? Poměry místní a časové neposkytovaly mu k tomu přece podkladu. Věděl zajisté, že blízko Palestiny stály na jihu již za oné doby chrámy v Luxoru, Karnaku, Rammesseu, Medinet-Abu, jichž nádhra ještě dnes budí podiv světa, na severu pak a východě chrámy v Tyru, Ninive, Babyloně, jímž se podívali Řekové.¹⁾ Renan sám uvádí, že Šalomoun měl za ženu dceru krále egyptského a že povolal stavitele z Tyru. Představuje-li si tedy i za těchto okolností, že chrám Šalomounův byl nevzhledný a malý (un édicule), pak mu to diktuje jedině vlastní jeho »vkus« — a ten je jistě proti Bibli zaujat.²⁾

Metoda Renanovy kritiky je tudíž rozhodně pochybená a plna omylů, a (i kdybychom ji uznali za dobrou) způsob, jakým na ní vybudoval přední své spisy historické, je velmi osudný. Kým div proto, že lidé rozvážnější, kteří se dovedou pracovatí lichým pozlátkem formy k jádru věci a kteří sahaí po spisech Renanových ne s rozhořčením jako mnoho horlivých křesťanů, ani se zaujatým zbožňováním jako bohužel četní lidé ke křesťanství nepřátelsky zaujatí — nýbrž s upřímnou touhou naléztí tam solidní vědu, vědecké vysvětlení zjevu v dějinách tak nesmírně důležitého, jako je křesťanství, že všichni ti byli nadobro zklamáni a rozčarováni. Caro, jenž psal o »Životě Ježíšově« brzy po jeho vydání, tak pronikavě vyjádřil to zklamání, že z řádků možno vyčísti, že sám patřil k takovým lidem a že, když přečetl knihu tu, byl více v božství Kristovo mnohem blíže, nežli když ji otvíral.

Není-li u Remana vědy neb aspoň ne takové, která by vzbuzovala úctu světa — pak ptám se znova jako na začátku: Co bylo příčinou neobyčejné moci a neslýchaného úspěchu člověka toho? V čem tajila se síla

¹⁾ Herodot, I, 181.

²⁾ Současně, kdy toto Renan psal, líčil Chipiez v památných svých »Dějínách umění ve starověku«, čerpaje z velmi nákladného badání Angličanů v Judsku, slavné dějiny oné svatyně znovuvurčení její podoby, jež nezmenšuje představy, jakou jsme si o ní podle Písma sv. utvořili. Srv. Histoire de l'art dans l'antiquité, par Perrot et Chipiez, tome IV, la Judée.

onoho Samsona? Viděli jsme již, že ani ve slohu ani ve vědě nelze toho hledati; co ještě zbývá? Vedle vědy zbývá leda filosofie, všeobecný názor světový. Pan de Vogüé připadá v posmrtné vzpomínce na Renana v *Revue des deux Mondes*¹⁾, ostatně nezdařené, v níž chtěl podati něco věčného, na myšlenku, že silou Renanovou byla vlastně jeho filosofie a ta že jej dlouho přežije. Jaká filosofie? — De Vogüé sbírá tu s bídou a nouzí několik obecných vět, které, jak se domnívá, jsou vůdčími myšlenkami všech děl Renanových. Jsou to všeho všudy: Svět je podroben zákonům nezměnitelným; ve světě není ani stopy jakékoli myšlenky nebo vůle mimo lidský rozum; dvěma činiteli se ve světě všecko vysvětluje: časem a tihnutím po postupném vývoji života; v člověčenstvu tvoří se zvolna kolektivní vědomí (ve smyslu Schopenhauerově); jedinou podmínkou vývoje lidstva je věda opřená o indukci; věda ta učiní pokolení lidské konečně blaženým a šťastným.

Každý vidí, že to, co je kladného v těchto tak řečených »principech«, je staré a banální; a co v nich negativního, to neznamena leč přímé popření intervence Stvořitelovy. Kde je tu vlastní filosofie Renanova? Snad v tom, že objevil ony principy? Kdo by však nevěděl, že všechny ty principy jsou starší nežli on? — Či snad v tom, že je uznal a za své přijal? — Avšak vyjdu-li jen na ulici, a kdyby to bylo jen v Krakově, najdu sta a sta takových filosofů mezi medostudovanými posluchači několika fakult, ano i mezi oktávány, kteří bez výhrady podpíší všechny ty zásady. Možná, že Renan přispěl skvělou formou svého výkladu k zpopularisování těchto zásad více než jiní — toho však nedokázal silou své filosofie, nýbrž silou svého madání spisovatelského. De Vogüé je též velice na omylu, sází-li se, že ve spisech Renanových není ani jediného rozporu se zásadami těmi. I kdyby tomu tak bylo, nebyla by to velká zásluha; neboť tyto tak zv. principy jsou nezměrně široké. Je však pravda, že Renan i oněm zásadám na mnohých místech ve svých spisech odporuje, jak se ihned přesvědčíme. Zvláště pak víry ve všemohoucnost vědy a v pokrok lidstva k dobru, kterou de Vogüé vyvozuje z jeho knihy *L'avenir de la science*, napsané v mladistvém věku, časem se docela vzdal, jak srovnáním textů dokázal Edv. Rod v zajímavé knize o dnešních pojmech mravních.²⁾ Spíše bych vyhrál já, kdybych se s panem de Vogüé založil, že pro každé kladné tvrzení, jež mi uvede ze spisů Renanových, najdu v těchž spisech pravý opak jeho anebo restriktci, jež se rovná negaci. Měl tedy pan de Vogüé nešťastnou myšlenku hledaje sílu Renanovu v jeho filosofii.

Nuže tedy, kde konečně hledati onu tajemnou moc, nelze-li jí nalézt ani ve slohu, ani ve vědě, ani ve filosofii jeho?

II.

Mezi vlastním slohem a obsahem jest něco středního: forma v širším smyslu, způsob, jak se autor obsahu chápe a jak ho rozvádí, taktika, jakou si čtenáře podmaňuje. V této taktice je Renan mistrem, jemuž se nikdo nevyrovná. Již od přírody měl toto umění značnou mě-

rou; časem pak si je dokonale uvědomil, přesvědčil se o působivosti rozmanitých útoků i úskoků svých, poznal slabší stránky lidského ducha, jimiž se nejsnadněji lze vetřítí, a přivedl umění to na nejvyšší stupeň dokonalosti.

Duch lidský zajímá se o otázky, sahající za oponu zevnějších zjevů, je však líný k vážné práci duchové, jaké vyžadují otázky ty. Zvláště pak naše doba, doba zpopularisované vědy, pojí v sobě živý zájem o nejhlubší otázky s obzvláštní povrchností v přemýšlení, která se jeví v oblíbené dnešní četbě: románu a novinách. — A Renan obírá se neustále otázkami, jež se každého z nás mocně dotýkají, jež vzrušují v duši, troubantes, jak říkají Francouzi; nejen když se spouští s kaňanem své historické kritiky do základních pravd víry křesťanské, ale skoro při každé příležitosti, na cestách, na jevišti, když kreslí podobiznu římského císaře³⁾, neustále se dotýká nějakých hlubokých otázek, mravních, náboženských, filosofických; a mluví o nich neobyčejně povrchně a libovolně, jako v románu, bez přítěže důkazů — vyluzuje však optický klam, jakoby vědecký základ byl někde hluboko ukryt, jenže jej autor z delikátní zdvořilosti čtenáři zakrývá kobercem květů. Při tom podává předmět svůj nadmíru plasticky, což naše doba tak cení a co se jí tak líbí. Co v předmětu, jež probírá, je makavé, co lze hmatati: půda okolní přírody, předměty, lidé té které doby se svým jazykem i svými zvyky, to vše vystupuje v jeho spisech tak plasticky, v tak přirozených barvách, v tak pěkném světle, ovanuto tak milým teplem sympatie autorovy, ať upřímné, ať strojené — že obraz takto vytvořený podmaňuje si čtenáře tajemnou silou, že působí klamným dojmem skutečnosti, dojmem to, jenž z obrazotvornosti přechází v rozum. Jiní současně s Renanem, zvláště Angličané a Rusové, dotýkali se v románech velikých otázek náboženských a etických; on první a jediný učinil z těch otázek romány.

Vedle této celé plastičnosti u Renana objevuje se a patří k jeho manýře podivná mlhavost: plastičnost, jak jsem řekl, co do zevní stránky předmětu, nejasnost pak, myšlenková neurčitost co do všeho, co je za zjevy, v čem však tkví podstata otázek, jichž se dotýká. Světlost, výraznost postav mají zajisté pro nás svůj půvab, avšak i polostín, lehké zamlžení obrysů, nejasnost nejsou taktéž bez půvabu a kouzla. Ta mlhavost vzrušuje, naplňuje nás jakousi příjemnou hrůzou, vábí k snění, pouští obrazotvornosti naší uzdu k volnému letu za nedostižnou myšlenkou umělcovou. Věděli o tom básníci, zvláště romantikové, a znají to někteří malíři. V díle vědeckém nebo filosofickém, kde jde o poznání pravdy, je nejasnost ovšem známka opravdové slabosti; Renan je však umělec, a působí na nás prostředky uměleckými — mezi nimi nejasností. A jest po této stránce virtuos, jemuž není rovného. Neustále budí naši pozornost jeho blýskavá myšlenka; neboť krouží kolem palčivých otázek — pádíme za ní — stokrát se nám zdá, že jsme ji již již dohonili, že nám čaroděj vypoví své tajemství o Bohu, o náboženství, o hlubokých otázkách filosofických — a stokrát uniká myšlenka ta, zůstávajíc nedostižnou jako motýl — zanechávajíc nám kouzlo jakési hluboké moudrosti, které nelze vypověděti — il est fuyant, říkají Francouzi.

¹⁾ Après M. Renan, *Revue des deux Mondes*, 15. XI. 1892.

²⁾ Les idées morales du temps présent, par Edouard Rod (I. M. Ernest Renan). Spis přeložil do češtiny F. V. Krejčí a Jindř. Vodák: »Mravní názory naší doby.« Chrudim (Kritická knihovna sv. II.), 1895.

³⁾ Marc-Aurèle; *Mélanges d'histoire de voyages; Dialogues philosophiques*; Caliban, drame phil.; L' eau de jouvence, drame; Le pretre de Nemi, drame phil. a j.

Ideál, pravda, krása, náboženství, dokonalost, svatost, božskost (le divin) — slova to, která mocně k duši mluví; neboť křesťanství je naplněno obsahem — stále a stále plynou z pera Renanova; má v nich zvláštní zálibu. Ale ať se jen někdo pokusí vystihnouti jejich smysl! Když se zdá, že se autor již co nejvíce přiblížil k pojmům konkrétním, ano křesťanským, když nás již skoro rozohnil ke kultu všech těch krásných a vznešených pojmů, tu náhle pozorujeme, že se věc rozplývá v prchavých, nejasných odstínech relativismu a subjektivismu. Pravda, krása, již jsem chtěl již zasvětit život, jeví se mi pojednou jako pomíjivé a proměnlivé výtvořiny vlastní mé duše — anebo jsou tomu alespoň tak blízko, že to nemohu již rozlišiti. Pojem náboženství, o kterém mi Renan mluví s takovou vroucností a téměř s unkcí, se náhle rozplývá a nezměrně mlhaví, takže již ani nevím, co jest náboženství a zda vůbec je: náboženstvím je mravnost, poesie, náboženstvím je umění, náboženstvím je každé poznání pravdy, každá čistá láska, náboženstvím je víra ve svobodu, v duši, vše je náboženstvím. — A svatost i božskost se všude rozplývají. Mohamed chybí, protože schvaluje loupež, lež a vraždu, a že se oddává prostopášnostem; Kalvín chybí, protože nemá roztomilosti a půvabu, protože všude vidí jen zlo a křesťanství připravil o všechnu poesii — při tom však je Mohamed i Kalvín světec! — I nevím již věru, jak vysoko se mám vznést do oblak, abych porozuměl tak širokému pojmu svatosti.

Nejobtížněji lze pochopiti, co myslí Renan o Bohu, ač o Bohu neustále mluví a stále pojem jeho vymezuje. Jednou se zdá, že si jej představuje pantheisticky, podle Hegela. Praví: »Záhada poslední Příčiny je nad náš rozum; řeší se básněmi (a básně jsou různá náboženství), nikoli zákony; neboť možno-li tu mluvit o zákonech, pak jedině o zákonech fyzikálních a historických, které jsou jediné zákony toho, co jest opravdu, a plnou skutečností.« Jinde píše: »Absolutno spravedlnosti a rozumu jeví se jedině v lidstvu; mimo lidstvo je absolutno to pouze abstraktní; v lidstvu je skutečnost. Nekonečný neexistuje, leda když se odívá v podobu konečnou; Boha viděti jedině v jeho inkarnacích.«¹⁾ — Jindy zase jeví se Bůh jako čistě subjektivní výtvar duchových mohutností člověka. »To, co lidstvo adoruje, zasluhuje vždy nejvyšší úctu; neboť lidstvo kořící se v postavách, které zidealisovalo, dobrotě a kráse, jež samo do nich vložilo.« — A opět: »Slovo Bůh má svou oprávněnost; užívá se ho tak často v krásném umění, v poesii, že odhoditi je znamenalo by zvrátiti ustálené formy jazykové. Řečte prostým lidem, aby žili touhou po pravdě, po kráse, po mravním dobru: budou to pro ně bezvýznamná slova; řečte jim však, by milovali Boha, aby ho neiráželi, a porozumějí dokonale. Bůh, Prozřetelnost, nesmrtelnost, toť stará slova, snad poněkud těžká, kterým filosofie dává význam stále subtilnější a subtilnější, jichž však nikdy úspěšně nenahradí. V té neb oné formě bude Bůh vždycky trestem našich potřeb a našim slovy, kategorií ideálu právě tak, jako jsou čas i prostor kategorií těles, t. j. formy, kterými pojmáme tělesa.«²⁾ Jindy zase zaklíná se Renan »citem nejhlubší každého název rouháním; každý výrok o Bohu pronese-

ný byl by nepříhodný kromě jediného: On jest«. — Konečně, jako by nás chtěl schválně svěsti se stopy a úplně pomásti, zakončuje Renan spis »O budoucnosti metafysiky«, ve kterém nejdůrazněji popírá osobního Boha a činí z něho zjev čistě subjektivní, tklivou modlitbou jež se obrací zcela zřetelně k Bohu: »Nebeský Otče! Nevím, co nám pro budoucnost chystáš. Je víra, které nám nedopustíš v sobě udusiti, útěchou, kterou nám skýtáš. aby prchavý osud náš byl snesitelný? Je to klam, jež tvá slitovnost prozřetelně vymyslela? Či je to snad hluboký instinkt, zjevení, jež dostačí těm, kdož jsou hodni? Či v zoufalství je oprávněnost, v pravdě však zármutek? Nechtěl jsi, aby se těmto pochybnostem dostalo jasné odpovědi, aby tak víra v dobro nebyla bez zásluhy, nýbrž aby závisela od našeho nitra . . . Budíž blahoslaven za svou tajemnost, blahoslaven, že ses ukryl, že jsi zachoval srdcím našim úplnou volnost!«

Není to vše kratochvíle a hra na schovávanou, neznamená to zahrávati si s věcmi nejvznešenějšími a nejsvětějšími? Výroky ony, zde stručně sestavené, zarážejí tím, jak sobě navzájem odporují, ve spisech však Renanových rozplývají se v jakémsi přísvitě — clair-obscure, jenž se stanoviska uměleckého, jak jsem řekl, má v sobě mnoho půvabu a jenž úplně souhlasí s náladou mnohých duší.

Renan však není pouze mlhavý, nýbrž je také skeptik. Skepticismus, všeobecně řečeno, není věc formy, nýbrž obsahu; jako kámen leží na dně duše myslitelovy. U Renana však (nerozhodujeme zde, do jaké míry byl skeptik v nitru) setkáváme se též s jistou zevnější vypočítavou skepsí, jež si lidi podmaňuje. Rozum náš je jistě stvořen pro pravdu; nabyté poznání čili jistota tedy za obvyklých podmínek duševního zdraví je nutně blaží; nejistota se mu protiví, znepokojuje jej, a to tím více, čím vyšší a vznešenější jsou otázky, pochybností tou dotčené. Na druhé straně však dosažení jistoty vyžaduje, abychom se cele, pokorně poddali pravdě. Dokud rozum pochybuje, dotud se mu zdá, že je volný a jakoby pánelem pravdy, posuzuje a kritizuje ji s vysoka. Stane-li však pravda před ním ve světle sobě vlastním, pak vyzývá zase ona rozum, aby odložil zbraň a jí se poddal: — tak se má věc, praví k němu, a ne jinak. Toto podrobení se rozumu bývá vždycky jaksi obtížné, a stůně-li rozum trochu domýšlivostí, pak tato obtíž může býti značně veliká, a člověk by se jí raději vyhnul, než aby ji překonal. V této příčině může setrvání v pochybnosti míti pro ducha jistou, ač záluďnou a chorobnou příjemnost.

A z toho Renan kořistí mistrovsky způsobem jemu vlastním. Uchvátiv čtenáře kouzlem a teplem, s jakým mluví o věcech, jež se ho nejhlouběji dotýkají, provádí jej lehce, jak na perutích duchů, po různých soustavách, filosofiích i věrách lidstva; nejednou se zdá, že se již kloní ke křesťanskému závěru . . . leč v poslední chvíli skepticky se usměje a zabočí jinam; jindy zase již již spěje ke konklusím atheistickým a materialistickým . . . leč opět nadhodí pochybnost a unáší čtenáře dále. Z každé konkluse v těchto hlubokých otázkách, ať kladné či záporné, vane jakási hrůza; čtenář tudíž, jež mistr unáší, volněji si oddechne, když poznal, že mu závěr nebyl vnucen, a oddává se mistrůvi s důvěrou ještě větší. — A ten jej provádí dále po všech oborech ducha, po všech epochách dějin; z dále mu stále ukazuje názory lidské navzájem si naprosto odporující, nejrozdílnější zásady a činy; a o všech přes to, že si odporují, mluví tak pěkně, tak sympaticky, s úctou téměř zbožnou — že konečně duch čtenáře, rozechvěný a zkolébaný objetím

¹⁾ Avenir de la métaphysique.

²⁾ Etudes d'histoire religieuse.

božnosti«, že nechce dáti Bohu žádného názvu, žádné-
ho vymezení, poněvadž každá definice byla by negací,

mistrovým, ztrácí s očí všechnu oporu, všechnu jistotu. Ono vysoké hledisko, jímž se stírá všeliký rozdíl mezi pravdou a klamem, dobrem a zlem, zdá se mu nadmíru vznešené a moudré; skepticism začíná se mu zamlouvat a zachoval-li si ještě trochu jistoty, pak se jí drží již jen stěží a s napětím všech sil — neboť se mu dělají mžitky před očima.

Celý způsob, jakým Renan mluví o Bohu a který jsme výše uvedli jako ukázkou jeho mlhavosti, je též ukázkou jeho stálého skepticismu. Na otázku, zdali Bůh

jest čili ne, pozitivisté již dávno, proti atheistům, odpovíděli skepticky: Ignorabimus! Avšak skeptik Renan nechává v pochybnosti i toto stanovisko skeptické: jednou tvrdí s pantheisty, že Bůh je všechno, cožkoli jest; jindy s atheisty praví, že je pouze výtvozem lidského myšlení, čili že Boha není; a opět přiznává, že jest Bůh, jen že prý nelze říci, co jest. A ať již tvrdí, že jest Bůh, ať jej popírá, vždy se mu koří, modlí se k němu, — jak případně praví Caro: il l'adore en le niant. Jest to opravdu skepticism jemně rafinovaný.

(Pokračování.)

J. Žal:

Básník a společnost.

»Davem kamenován
jak nerozumnými dětmi ke slunci letící ptáci —.«

Běla Pečínková-Dlouhá.

Osudem básníka je býti sám. Osudem všech, kdo jdou o krok před svou dobou, je trpěti.

Všechny noviny, vzpomínající stého výročí narození Boženy Němcové, rozepsaly se v dlouhých člancích o životě ženy, jež s vyhublými rukama a zakrvácenou hlavou shasla v bídě na prahu našeho probuzení. Krásná žena a jemné duše ubila se o mříž své doby, ač jí dal osud vše, čím lidé mohou býti šťastni.

Malé duše, házející kamením po prorocích dneška, horšily se nad malými lidmi včerejška, že zabili ženu a básníku. Slepci nevidoucí velikost kolem sebe, nízcí, kteří házejí balvany pod nohy velkým současníkům, kteří nenávidí každého, kdo jim pravdu vsype do očí, soudí své předky ze stejného rodu.

Tot' urážka!

Z ženy, která chodila po přátelích vypůjčovat peníze a šat, která urážela mravní city svého nemravného okolí, dnes zbyly již jen krásné podobizny, knihy plné pokoje a klidu a modravý závoj času padá jí přes nahé rameno. Není již nebezpečna. Na nikom ničeho nechce. Nikoho nesoudí, nikomu se nesměje, nikomu ničeho nevytýká, je tichá jako obraz v domě boháčově —. Je mrtva — mrtva.

Prostřední dušičky, urážlivé, nízcí a malí lidé nepotřebují se jí báti — i přicházejí s věnci na její hrob klnouce svým duševním bratrům a sestrám včerejška, že ji ubili.

Básníku, není to ironie?

Jsi neškodný jako vycpaný lev v museu. Nemůžeš již vykřiknouti, je možno dotýkat se tě rukou, aniž by se kdo bál, že mu ublížíš.

Dav miluje mrtvé velikány, neboť v nich ctí sebe. Chápeš? Pohoršuje se nad tvými vrahy a staví tím sebe po tvém boku. Ano, hlupec se vidí velikým, povýšen nad malé své současníky. Nectí tebe, neboť je slepý a nízký. Básníku, ty jsi mrtev, škoda, škoda.

Já vím, kdybys promluvil, byl by to výsměšek hozený v tvář všem, kdo tě litují. Avšak básníku, je to i zadostiučinění. Maličká odsuzující tvé vrahy, odsuzují nevědoucě věčné sebe.

Mrtví jsou němí a je tak dobře. Kdybyste mohli mluvit i po smrti, kdybyste mohli chodit, musili by vás zabít znovu. A pochovat hlouběji — a přiraziti na vás kámen a hlídati jej dnem i nocí při ohnících.

List největší socialistické strany*) vykřikl čtvrtého února kletbu celé společnosti tvé doby i dneška, že kamenuje pro-

*) »Právo lidu«.

roky. »Světový řád musí být stržen v prach a v jeho biiše zabít kapitál. My, nesouce revoluci, neseme spásu tobě, básníku. Rveme okovy, které tě svíraly.

Postav se do našich řad a zazpívej nám naši píseň, neboť za zvuků trub se lépe jde. V nachýlených řadách jdeme v zástupech v šeru pod rudými prapory za svitu zapáchajících krvavých pochodní. Jdeme vyvrátiti města na obzoru.

Básníku, zvezme tě s sebou na cestu do ráje. Tam nebude bolesti, nebude nemoci, jež plodí bída, nebude hladu. Tam bude rovnost všech nízkou při zemi. Všichni podrobeni jedinému zákonu, jenž odměří všem práci i štěstí —. Básníku, pojď s námi!

Na hradbách měst již křičí poděšení a zmateně běhají. Pochodně vzhůru! Zapalme města a pobijme rodiny i děti boháčů. Vezmete nože do úst a připravte se k hodům! Básníku, proč nejdeš s námi?«

Básník sedě mlčky na kameni u cesty dívá se na mručící zástupy města na obzoru.

Sám, sám bych šel — před vámi na sto mil bych šel, ale v davu nemohu.

Otroci, bouříte se proti otrokářům v závisti a zášti. Podle jakého tajemného příkazu?

Chcete království blaha na zemi. Boháč také. Není života kromě tohoto v bahně hodin. Boháč to ví a žije dle toho.

Vy se smějete Bohu a polárním zářím z Nekonečna. Bohatec také.

Proč se nebouří vaše duše? Chcete od života vše, vše — a čím vykupujete a platíte? Co dáváte vy?

Strašný by byl váš ráj. Otroci továren, proč chcete změnit život v továrnu? Otroci strojů, proč chcete, aby jim všichni otročili? Vy, kteří jste odmocnili život na živočišnou rovnici žaludku a pohlaví, vy, kteří ženete útokem na modlu včerejška, proč stavíte na její místo sebe?

Místo jedince dav? Jaký je rozdíl mezi vámi a vašimi vrahy? Trháte pouta a smyčkou nových zadržujete hrdlo!

První, kdo se vám vzbouří ve vašem ráji, bude básník. První, komu se zasteskne po volnosti, květinách a vůni západů —. Co učiníte, až vstane on proti vám, až zatouží po novém, jiném pořádku a světě? Až si vysní v díle jeho ilusi a bude vám ji volat do uší?

Že duše lidská nedá se spoutat, že nebude otročiti hmotě, že nechce být kolečkem ve vaší továrně, že právě téhle volnosti, volnosti bídy a hladu a radosti z boje za nic na světě se nevzdá —, že sama si určití chce svou cestu vyměřenými hodinami zemského života, že její svaté právo zebrať a zpívat všemu navzdory — že si nedá potřeby nadiktovat, že si

nedí zabavit vlastnictví sebe samé a svých tužeb, že se nedá oloupit o svobodu —.

Zabijete ji?

»Každému přidělena bude určitá práce a dány prostředky k ukojení potřeb.«

Vidím siluetu galejí na obzoru. Západ zatmělý komíny. Odmocnili schopnosti duše lidské a její možnosti na mechanism, jehož potřeby se dají vypočítati a počtem uhraditi.

Ne, ohně v duších nikdy neuhasíte. Kruh jejího rozletu a rozpětí nezměříte nikdy v průměru. Nesete v sobě všechny vlastnosti nových utlačovatelů, aniž byste nesli nového měřítka pro hodnoty života. Vaše žaludky křičí a křičí vaše pohlaví. Každý řád zabíjí ty, kdož jej podvracejí. Básníci jsou vždy a každému řádu nebezpeční buřiči.

Kdybyste se seřadili za stmívání všichni, komu doba vypálila na čelo znamení vyděděných a šli dalekým pochodem na výboj proti hmotě, kdybyste chtěli hmotu zaškrtnout a zničit, vykřiknout od země do Nekonečna svou nenávist k ní: Zničte hmotu, zničte kapitál — tento grandiosní výkřik opakoval by básník s vámi.

Vy jste však otroky hmoty, synové těch, jež chcete zabít. Nemáte lásky. Neosvobozujete proto svých vrahů — a to je nutné — neboť nemůžete nad zemí.

Básníku, jenž pozoruješ běh věcí a padáš po zákonu tíže ke dnu, tvá cesta světem je nezměnitelně stejná po věky.

Pro co jiného je kamení u cest, než aby tě kamenovali?

Pro co jiného je pravda, než aby byla křížována?

Pro co jiného jsi tu ty, než abys nikdy nenasyčen věčně tápal vpřed?

Abys v každé době žil jako cizinec zvěstující zítřek?

Ti, kteří klnou vrahům věřejších velkých, budou kamenovatí tebe, neboť dav je vždy týž. Proč jiného je tvá myšlenka, než aby vydechuta z tvých zkrvácených úst svítila jako pochodně na cesty budoucí?

Jsi vyhnanecm uprostřed lidí.

Smrti velkých obrozuje se život. Tobě, věčný done Qui-chote, věčně se budou smátí Sancho Pansové a věčně bude tě kamenovatí dav. Pro věky jsi svědomím svých dnů a proto určen trpět za všechny a býti smýkákn kolesy doby, jež tě zrodila. Neboť v krvi křičí svědomí,

Zdeněk Tuček:

Zpověď dítěte svého věku.

I.

(P ř e d m l u v a.)

»Osvěta Lidu« — »Čas« Několic starých, zažloutlých ročníků leží přede mnou, každý ten ročník pečlivě složený, svázaný, na okrajích jednotlivých listů stručné poznámky, články zvláště zajímavé, kulturní i politické, v modrých rámečcích. Minulost leží přede mnou, doba, kdy se v Čechách něco chtělo, kdy se měl zrodit nový český člověk, kdy se ještě u mladých věřilo, že se ten člověk skutečně zrodí, vždyť jsme viděli kolem sebe tolik silných, potentních otců — tenkrát jsme nic nevěděli o marnosti ideí, o mžknutí páteří! A na to vše dnes ironicky vzpomínám: jak jsem kdysi jako vlasatý student s láskou psával feuilletony do »Osvěty Lidu«, jak jásavě zatlouklo srdce, když literární příloha »Času« přinesla první moji práci — prosím vás, dostat se mezi taková jména: Machar, Drtina, Herben .! Nu ano: »Osvěta«, »Čas« Leží přede mnou a je na nich hodně prachu — i ty litery nějak sešedivěly, vybledly — říká se, vybledne-li čísi podobizna, že ten kdosi brzy zemře. Litery mohou mříti s fotografiemi mnoho příbuzného: blednou, blednou jako ty charakter, jako ta dohořívající světla: až je konec, tma, smrt.

Dneska bych měl tyto staré ročníky někde vyvěsit. Takhle na Václavském náměstí, blíže Mariánské ulice, v poledne — pamatujete se, pane Machare? Pane plukovníku Machare? Tak nějak jste to kdysi napsal a pan Herben vám to v besídce vytiskl. Ovšem, dneska bychom již těm redaktorům v oči neplivali, co —? A to je právě ona tragická prohra naší minulosti, vaší minulosti a proto ty »Osvěty« a ty »Časy« hodím do ohně. Zbylo mi ještě tolik úcty k zemřelým, že je spaluji — jinak bychom mohli hospodárněji užít toho papíru. Spálím je,

aby se příští generace nedověděla, jak se jednou u nás v Čechách lhalo, co zde bylo lží, velikášství, theatrálního hrdinství a pašové rvavosti.

Nejhůře ovšem při tom je, že v těch zaprášených papírech jsou programy a touhy mládí — celá tragika jedné generace. Měli jsme, my mladí, před sebou duševní elitu národa, ne chameleonské žurnalisty, ne politiky ulic, ale básníky a vědce, kterým možno bylo věřit, kteří nám byli oporou a náboženstvím, kteří projasňovali přítomnost a pro budoucnost vysnívali království Boží na zemi a dnes? Rozhlédneme se kolem: antimilitarista navléká uniformu — to se rozumí, ve jménu Republiky, protiklerikální stává se aklerikálním, socialista poklonil se velmi, velmi hluboce ctěnému panu kapitálu a všichni ti, na které jsme kdysi přísahali, navlékli kano-nýrské stejnokroje a ládují a ládují u Mariánské ulice a ruka českého básníka namířila houfnici proti hradu. Před rokem vedl tam svého tatíčka prý Ale ne. Nemůžeme odplivnout. Ti lidé se již nezaleknou ničeho a v rukou těch lidí má snad ležet jednou osud národa! A proto od nich odcháším. Abych si jednou nevyčítal

A jdete tedy ke knězi —?« Slyším otázku. Snad. Jdu poutivě a otevřeně tam, kam jímí jdou oklikami. Ty okliky mám již všechny za sebou, ty jsem čestně překonal a konečně — snad se zase sejdeme, může se totiž zcela lehko stát, že bude jednou Machar pražským papežem — ve jménu Republiky, ovšem.

Znáte Garborga? »Ohnul jsem se, abych se nezlomil.« V té větě je celý proces jedné generace. Otrávené, zhnusené a toužící po pravém evangeliu. A o tom příště.

C O Ž I V O T D Ā L

Poměry náboženské.

Za svého pobytu v cizině setkal se náš jeden poslanec-kněž s kardinály Mercierem a Amettem. Mluvili i o náboženských poměrech v naší republice, o nichž se dosti píše v tisku zahraničním a tu pravil Mercier: »S takovým klerem chcete zahájit kulturní boj?« Dlouho musil náš poslanec přesvědčovat pp. kardinály, že není všechno kněžstvo tak špatné, že je dosti kněží opravdu ideálních a nadšených, kteří všechny své síly vynakládají, aby život náš náboženský co nejvíce mohutněl.

Je jisto, že názor ciziny o našem kněžstvu není zrovna světlý. Zavinil to tisk, a to tisk nejen nám nepřátelský, nýbrž i tisk kněžský, jako »Právo národa«, jež ukazuje příliš nízkou úroveň; a v neposlední řadě ono schisma, proklamované 8. ledna 1920. Páni nepromysleli prostě, co učinili. Založili církev národní, a nezaložili ji proto, že toho bylo třeba, nýbrž aby přinutili Řím k reformám. A ti, kdo stojí za hnutím, nemají nejlepší minulost, ani ne přítomnost. Opět jeden důkaz malosti českého člověka.

Ale konečně, je ten život náboženský u nás nějak záviděníhodný? Není. Jest mnoho temných stránek, a chceme-li býti objektivní, nesmíme jen vinit náš klerus, nýbrž musíme, též popaťiti tam nahoru. Přijdu-li dnes na schůze našich protivníků nejen laiků, nýbrž i kněží, jsem zasypán výtkami proti naší hierarchii. Náš lid a, přiznejme si to, i naše inteligence vidí osoby a uniká ji myšlenka. Osoby ji odrážejí od Církve. A je to hrozné, když musí člověk ze všech našich biskupů přiznati velikost pouze jednomu, který má jen tu chybu, že mu bylo místo svěřeno Římem proti nějakému Farskému, nebo komu jinému. Od bolestné schůze dne 23. ledna 1919, tedy celý rok, se čekalo na čin od pp. biskupů, a kdyby nestál zde p. arcibiskup pražský, byli by mlčeli jako dříve a naslouchali smíchu pp. Zahradníků: »Ten nám jednou přeje, podruhé ne, poněvadž se převléká čtyřicetkrát za den« a p. Tak mi mnohdy kmitne hlavou myšlenka na řadu velkých světců, kteří s bázní a třesením přijímali svůj úřad magisteria a ministeria sacerdotii, a kteří odcházeli a zříkali se ho, jakmile viděli, že nemohou nésti břímě tak těžké.

Ten mravní pokles kleru nepřinesl dnešek, ten byl připravován a episkopáty měly a mají oň velkou zásluhu. Nestací jen nařikati na rakouskou vládu; bylo malé vědomí zodpovědnosti. Je to hrozné slovo, cítím jeho tíži. Těžká doba potřebuje velkých mužů a Církev ze zmatků nevyvedou lidé dne, nýbrž geniální a světci. Třeba, aby si to ti páni nahoře již jednou uvědomili. Vždyť se jedná o nesmrtelné duše a život věčný.

Jakou úctu má míti kněžstvo třeba k biskupu, který dnes, neznaje a nedbaje encyklik, povoluje jednotu, ba dává jí do vínku dar, a zítra ji zakazuje? Či jak se horšiti na kněžstvo, když pozdvihuje svých hlasů proti hierarchii, třeba v takovém Olomouci, která nudně si odříká své hodinky, která je doplňována těmi vyššími, aniž se hledí na jejich kvalitu vnitřní. — Také demokracie, Kristem hlásaná.

Je třeba nápravy, reformy, a to jak nahoře, tak dole. A shůry musí býti viděn dobrý příklad. Jinak úsilí arcibiskupa pražského se bude rozbijeti nejen o tvrdá srdce kněží, nýbrž i hierarchie, a ten život náboženský se bude těžko povznášet. Dnes, kdy národové nejcivilisovanější spěchají ke Kristu, děje se u nás opak. Vnitřní reformou jistě se k Němu 'dojde, vnitřní reformou v duchu Pravdy, reformou všech. Náboženství

musí býti žito, nejen mluveno, nebo ukazováno purpurem. To dnešnímu člověku, lámanému skepsí a strhovanému bludem již nestačí.

Náš ubohý život náboženský jest rovněž zaviněn tím poměrem Církve k státu. Školy dnes, i když se na nich náboženství vyučuje, vychovávají vše možné, jen ne lidi nábožensky citící a myslící. Dnes katecheta má hrozné hodiny. Vystaví-li něco, pan učitel to rozbourá a katecheta s bolestí musí zříti, jak plytvá silami a nadarmo. A to se nezmění, nebudou-li u nás existovati školy konfesišní, kde by bylo radost učit, a z nichž by vycházeli lidé naši. Lidé víry se činu. To platí jak o školách obecných, tak o školách středních.

U nás se náboženství bohužel jen učilo, ale nábožensky se nevychovalo. Zdůrazňovalo se: »Nesmiš«, ale málo se říkalo: »proč nesmiš«. Proto takový malý zdar. Ale k tomu je třeba zápalu, je třeba lásky a apoštolského ducha. Náš kněz málo viděl té lásky nahoře, mnohdy byl příliš brzy dizgustován a pak byly výsledky.

A ještě bych rád jedno zdůraznil: Království Kristovo jest královstvím Lásky, charity. Znal jsem za války chudší rodiny, které si vzaly k sobě na venek městské děti a vychovávaly je v duchu Kristově. Dítě, které se neumělo ani pomodlit, naučila křesťanská matka venkovská modlitbě, a děťátko se nemohlo ani dočkat neděle, kdy půjde do kostelíčka. Naši bohatí statkáři, kteří též byli v Církvi, toho zapomněli. A kolik vydali naši páni biskupové za války pastýřských listů, v nichž by zdůraznili tento základní prvek učení Kristova, Lásku, a kolik takových listů vydala Jednota? Kolik dětí přijal p. arcibiskup olomoucký na své statky? To by bylo cítění sociální, jaké osvědčoval třeba mohučský biskup Ketteler. To by byly odpovědi všem nepřátelům Církve, ty by mluvily! A za listy činy.

Prý se k nám s napjetím ohlíží celá cizina. Tož ať již jednou zří něco opravdu velikého všude, a ne jen samé malicherné hádky. Ať zří činy křesťanského milosrdenství u všech. A budou-li ty, pak bude jiný život u nás. Ale nezapomenouti, že činů jest schopna jen velká duše. Činů velkých.

Katolická mládež Francie.

Katolická mládež francouzská, sdružená v »Association catholique de la Jeunesse française« slavila v Paříži památku svého velikého zakladatele Alberta de Muna a zároveň uctila památku svých členů — jest jich patnáct tisíc — padlých ve válce. Toto sdružení pojí jak akademiky, tak studenty lyceí a kolejí, jak mládež inteligentní, tak dělnický dorost, spolky katolických vojáků i sociální sdružení.

Slavnost byla pořádána v ohromném cirku za čestného předsednictví generála de Castelnau, po Fochovi největšího miláčka Francie a udatného obhájce Verdunu. Uvítán nadšeným voláním, děkuje generál, otec sedmi synů, z nichž tři padli v boji za vlast. Modlitbou začíná Msgre Baudrillard slavnostní schůzi. Šest řečníků mluví o životě a zásluhách hraběte de Muna a posléze ujmá se slova de Castelnau. S hrdostí přijímá vyznamenání, že má pokračovati v díle de Muna, které počal jako kapitán francouzské armády. Dokazuje, že jediné křesťanství může obroditi francouzský národ, osvoboditi dělnictvo od falešných hesel materialistických a hrubého egoismu a přivést k vyšším ideálům. »Nečekejme spásy od internacionály a komunismu, jenž značí jen násilí a krutý třídní boj, ani od hrubého kapitalismu a sobectví tříd vyšších, jediná

spása kyne lidstvu, přijme-li zásady hlášané Kristem a zařídí-li si život sociální dle jeho nauky.« Hrabě de Mun postavil na obranu vlasti nejlepší bojovníky z řad křesťanských, kteří v tak mohutném počtu krví svou dobyli vítězství, nové řady nadšených bojovníků za lepší budoucnost vlasti se tvoří, by jí zajistili pravý sociální mír a této naději vlasti projevuje svou úctu a uznání, volá katolickou mládež k práci pro Boha a vlast.

Druhá slavnost církevní odbývala se v Notre Dame. V hlavní lodi se shromáždili studenti, vedlejší vyplnili organisace mládeže a vojiny. Obřady vykonal místo onemocnělého kardinála Ametta biskup Gosselin a dostavil se k nim sám vítěz nad Německem, maršál Foch. Dva velcí vítězové Francie přišli mezi katolickou mládež a byli jí radostně přijati. Po skončených obřadech stal se Foch předmětem nadšených ovací před katedrálou, kde se shromáždili gymnasté se svými prapory i s hudbou, načež za veselých pochodových signálů procházeli mořem lidstva, shromážděného na náměstí před Notre Dame. Obrozená Francie.

Před volbami.

Děti si volí otce, a přirozeně chtějí, aby jim toho co nejvíce nasliboval. Jinak prý budou voliti jiného. A tak jeden slibuje více než druhý. Slíbí-li jeden pytel peněz, slíbí druhý dva, neohlížeje se nikterak, zda je má opravdu. Atmosféra u nás jest dusná k zalknutí. Slyšíš samé nadávky strany straně, samé výčitky a nikde nezříš poctivého charakteru a neslyšíš silného slova. A co nejzajímavějšího při tom, všichni si myjí ruce. Již třináct měsíců měli příležitost ukázat, jak dovedou stavěti a tvořiti. Nedokázali nic, leda že nejsou schopni vésti národ na výšiny, kde by se nadýchali svěžího a vonného vzduchu. A voličové oprávněně jim dělají výtky. Proto sociální demokrat svádí vše na agrárníka, agrárník na národ, demokrat atd. atd. A za vším tím cítíš pouze malé osobnosti, lidi dneška, kteří nemají práva na budoucnost. Pravda, řekne se: »Politika, toť špína a bahno.« Ale jaké výpary z nich budou otravovat národ, nevedou-li jí lidé opravdoví, plní sebezáporu a lásky, nýbrž lidé špíny a bahna? Tři nebo ještě více let povedou národ ke zkáze a po nich opět budou řečnit na předvolebních schůzích a umývati si ruce. Vědomí mravní zodpovědnosti před někým vyšším zde schází. Vidí se, že nestačí říkati: »Třeba zachrániti vlast.« Ta nemá imperativu tak kategorického, aby poňmul srdcem člověka a uvedl je na cestu Pravdy. Dobrá, jež přec mají a musí býti cílem i politika. Kdyby sledovali upřímně a bez ohledu na popularitu ten cíl, pak jistě by bylo u nás více čistoty a i více radosti. Bylo by více blahobytu nejen toho vnějšího, nýbrž i vnitřního.

Kamkoli pohlédneš, zříš umdlenost, lhostejnost. Přestalo se mysliti. Chvilí snad může býti srdce rozvášněno, ale po chvíli uhasíná a člověk plíží se dále ulicí, shrben, se svěšenou hlavou a matným pohledem. To slunce nebes jakoby osvětlovalo u nás starce jen a stařeny. Je to příliš brzy. Černý dým tísní dech a omamuje mozek. Vy vedoucí, máte dosti síly, abyste probouzeli a vzmužovali a rozradostňovali?

České studentstvo.

Svaz československého studentstva konal ve dnech 6. až 8. února sjezd, jenž měl provésti přestavbu celé organisace svazu tak, aby slučoval všecko československé studentstvo a mohl je zastupovati vůči vládě naší i před cizinou. Nevíme, po kolikáté již se přeorganisoval, ale poslední sjezd byl myšlen ve velkém stylu a pohyboval se zejména s počátku na vyšší úrovni než sjezdy dřívější. Byl významný tím, že pozváno bylo i »Ústředí katol. studentstva československého«, aby došlo k dohodě o vstupu do Svazu.

Byl to první krok pokrokového studentstva za celé patnáctiletí, kdy z jeho iniciativy měl býti diplomaticky vyřešen zásadní spor obou skupin. Už tato okolnost svědčí o tom, že představitelé Svazu, oprostili se alespoň z části od dětinsky naivního a typicky českého nazírání na hnutí katol. studentstva, které je přece hnutím mezinárodním a ideově široce založeným. Nechceme ovšem přeceňovati jejich bystrozrakost tak, abychom neviděli, že i okolnosti reální a hmatatelné jim nepomáhaly v změně jejich ne tak názoru, jako taktiky.

Dokud studentstvo organisující se na podkladě názoru křesťanského bylo početně velmi slabé, nebylo třeba s ním jednat. Svaz je dokonce svobodomyšlně vyloučil nejen ze svého středu, ale i z odborných a krajinských spolků. Myšlenku ovšem tímto kainovým označením nebylo možno zabít a idea daná na index mohutněla. Před válkou měla »Česká liga akademická«, která sdružovala vysokoškolské studentstvo křesť. světového názoru již půldruhého sta členů. Válka přerušila sice organizační činnost, avšak jenom na válečná léta. Nový kurs protináboženský, zahájený vládou v republice, velice prospěl ideám jejich. Neobyčejně posily dostalo se hnutí i připojením Slovenska, kde je zcela jiné kulturní ovzduší než v Čechách. Byly pořádány prázdninové sjezdy a minulého roku i sjezd čistě pracovní, organizační v Praze, kde byli zastupci z celé republiky, ze škol středních i vysokých.

Organisace rozčleněna hlavně na tři skupiny. Akademické spolky při universitách, sociální studentská sdružení po celé republice při středních školách a potom středoškolské kroužky. Jsou soc. stud. sdružení, která mají až pětistého sta členů. Na vybudování organisace úsilovně se pracuje a během roku nebude asi ústavu v republice, na němž by nebylo alespoň několik příslušníků hnutí. Časopisy vydávané »Ústředím« a Č. ligou a. » mají odběratelů několikrát více nežli orgán Svazu všeho pokrokového studentstva, což je jen důkazem pevné organisace.

Takovéto hnutí, mající tisíce stoupenců v Čechách a na Moravě a na Slovensku převážnou většinu, nelze již podceňovat a svaz, který by tuto jednotku měl mimo sebe, nemůže reprezentovat všecko studentstvo ani doma ani za hranicemi. Svaz vyjednal bez vědomí »Ústředí« s akademickými úřady stavovskou daň, placenou na počátku školního roku všemi studenty — což se ovšem stalo poprvé a naposled. Nelze přec někoho vyloučiti ze Svazu a pak chtít, aby naň platil. To byl jeden moment, který asi způsobil, že Svaz chtěl jednati s »Ústředím« o podmínkách mírových. Druhý byl pohled na Slovensko, kde dle výroku mladého Šrobára se pokrokové studentstvo »nemůže hnouti«. Mimochodem, i na Hlučínsku je jediná studentská organisace a to katolická.

Třetí moment byl rozhled za hranice. Tam všude je studentstvo katol. velmi početné a zorganizované a jsou státy, kde Svaz, chtěje navazovat styky, bude tak činiti jedině s nimi.

»Ústředí katol. studentstva« samozřejmě navázalo styky s kolegy za hranicemi již dříve a sice s francouzským studentstvem: a prostřednictvím jich s litevskou studentskou organizací v Kovně (je to jediná tamější studentská organisace Litvanů — a katolická), dále s americkými studenty a jakmile se uklidní napjaté poměry mezinárodní, bude jednati i se studentstvem polským. S Jihoslovany je dávno před válkou v nejužším styku, majíc v Praze i společné místnosti s nimi.

Konečně ne poslední byla tu otázka reprezentace studentstva před naší vládou. Budou totiž vládou vypisovány ceny studijní a cestovní stipendia do ciziny a tu přirozeně, chce-li Svaz míti vliv na udělení jejich či dokonce rozhodovati, musí býti organizací, sdružující všecko studentstvo alespoň stavovsky, když ideově je to nemožno,

Ústředí katol. studentstva, které sdružilo tak silnou frakci studentstva v Čechách a na Moravě a většinu studentstva slovenského, zejména v příštím sněmu by si opřeno o lidovou stranu dovedlo již dobýt práva, které mu nezadatelně přísluší. — Jedná se i o připojení theologů všech fakult v republice do rámce jednotné organizace a jednání bude asi brzo skončeno — a tu i jménem jejich mluví Ústředí.

Toto všechno tanulo asi na mysli představitelům Svazu, když pozvali zástupce Ústředí katol. studentstva k poradám o vstupu do Svazu, ač jim nechceme upřáti i případného vyššího názoru na studentský život a soužití jednotlivých skupin i z důvodů imateriálních. Snad pochopili, že u nás se žije za příliš nízkého barometrického tlaku a je potřeba vyjít ze své malosti k evropskému nazírání. Jejich společensky taktní jednání liší se podstatně od jednání jejich předchůdců.

Dohoda však sjednána přece nebyla, hlavně vinou mladších, ještě nezkušených živlů s okresním rozhledem, a tak Svaz přeorganisován naprosto jinak, nežli navrhovatelé původně chtěli. Nehledě k úžasné a prakticky nemožné složitému aparátu vedení a celé činnosti bude Svaz organizací jen stavovskou, což dokumentováno tím, že konfesíonální a politické spolky nebudou přijaty do Svazu.

Tím ovšem Svaz uškodil sobě, neboť ideově nebude znamenati nic a stavovsky opět nesloučil všechny, neboť studentstvo organisované v Ústředí pokládá ideu za víc než stavovský zájem.

Je vůbec výhodou a předností Ústředí, že jeho organizace spočívá na jediné a jednotlivé ideji, kdežto Svaz je konglomerátem všemožných frakcí myšlenkových.

Svaz bude prý vyjednávati s Ústředím o způsobu soužití a zejména řešení stavovských otázek od případu k případu. Ústředí katol. studentstva je hnutím ideovým o renaissanci katolicismu v našem národě, je reakcí na racionalism a pozitivism včerejška a v tom má společný cíl a jednotlivé ideji i se všemi zpřízněnými směry studentskými v cizích státech; je to hnutí ne již definitivní, avšak výbojné. Jde za kulturním výbojem o uplatnění náboženského a morálního prvku v kultuře národní proti směrům, jež přeceňovaly rozumovou vzdělanost.

A dnes pozorujeme dějiny studentstva v národě a zejména kulturní výboj jeho v devadesátých letech, vidíme, že myšlenky jednak se vžily a jednak pomalu ztrácejí půdu a vyklízejí bojiště a do popředí tlačí se nový proud idealistický, jenž prošeď skepsí i pozitivistickou školou, neztratil sebe a nepodlehli jí, ale překonav starý názor nese nové, zárodkující myšlenky a vysoké evropské hledisko.

Dnes již je Ústředí tak silné, že nemůže být ohroženo v růstu leč vnitřními příčinami a vnitřním lomem. Proto zmaření vstupu do Svazu je vedlejší věcí. D.

Sovětové Rusko jedná o mír.

Úžasná revoluce ruská, která házela smolné věnce na střechy všech okolních států, dohořívá. Prudká povodeň, která, jak se zdálo, hrozila strhnouti starý řád, rozbíhá se v písku tisícových překážek. Byla to nesmírná utopie o zbudování říše blahobytu, přeceňující daleko průměrného ruského člověka a člověka vůbec a nyní se hrouť.

Lenin vidí již, že nevznítí světovou revoluci, neboť státy západní bojí se hladu a katastrofy a pak příklad Ruska není nikterak lákavý, aby budil touhu po následování. Sověty nabízejí tedy mír a sjednávají jej se všemi okrajovými státy a jsou ochotny jednati se západními mocnostmi. Tento obrat v celé politice sovětů i celé ideologii je jistě nápadný, neboť tím bolševism desertuje právě od nejzápalnějších, nejradikálnějších ideí a vplouvá podezřele do pásem starého režimu.

Jedno je jisto: pokus o radikální změnu ztroskotál. Není možno politickou revolucí převrátiti hospodářský řád dneška, který se pomalu po celý věk vyvíjel. Jednotlivé státy jsou na sebe tak odkázány a hospodářskými řády spjaty, že nelze v jednom z nich provésti násilně trvalý převrat. Bolševictví ztroskotalo již tím, že se mu nezdařilo provést světovou revoluci.

To je ideové ztroskotání a příčina jednání o mír. Avšak je zde ještě jedna, hmatatelná příčina. Revoluce přenesla bohatství země, půdu i kapitál do nových rukou, do rukou nespokojenců a tu již necítí tito »idealisté« potřebu býti komunisty.

Židovstvo, vynikající inteligenci, rafinovanost a bezohlednost nad ruský lid, rozbilo úplně pouta, jimiž bylo sevřeno za carského režimu, z parů stah se vládcové a boháči, rozhodující v armádě i vládě a tu je zbytečné každé další trvání na revoluci a komunismu, neboť by to mohlo přivoditi již jen ztrátu nabytého kapitálu a vlivu.

Internacionální židovstvo dosáhlo svého cíle a dále jíti bylo by již škodlivé. Proto nastal obrat nejen v politice vnější, ale i vnitřní. Bolševici s pomocí organisátorů německých ustalují poměry uvnitř, jak v rudé armádě, kde zavedli tuhou kázeň, tak v hospodářských poměrech, kde organisují armády práce, jež mají udržeti stav dnešní, dávši židovstvu moc. Byla zrušena osmihodinová doba pracovní a zavedena dvanáctihodinová práce, vymcovaná tresty. Svoboda tedy povážlivě zkarikovaná. Ba prošla i zpráva novinami, že byly zrušeny dělnické rady, systém to tolik opěvaný bolševiky celého světa.

A tak výsledek celé úžasné revoluce bude velmi nepatrný. Kapitál přišel do jiných rukou, místo starých tyranů nastoupili noví, ale proletariát osvobozen nebyl. Tak dopadl materialistický výboj za říší blahobytu, jenž nechtěl osvoboditi duše.

Bude velmi zajímavé po čase přehlédnouti účast židovstva na ruské revoluci a pozorovati, jak zkarikovalo velké ideje svobody a touhy po zničení kapitálu a světového řádu dneška.

Prof. ThDr. Alois Musil.

Prezident republiky jmenoval slavného badatele orientálního, z největších své doby v tomto oboru, profesorem vědy orientální na filosofické fakultě pražské. Dr. Alois Musil studoval bohosloví v Olomouci, studoval na evropských i mimo-evropských učilištích a byl pak profesorem na bohoslovecké fakultě vídeňské.

Poněvadž české poměry vědecké nedovolovaly nikdy rozsáhlou podporu svých učenců, cestoval Dr. Musil podporován vídeňskou vládou a tam také vyšla jeho velká vědecká díla, známá ve Francii i Anglii, kde jej pokládají za největšího současného znalce Arabie. Jeho mapy jsou jediným podkladem pro naši znalost arabů končin. O jeho činnosti přineseme později podrobnější článek, dnes chceme upozorniti jen na jednu věc. Po převratu, když se vyskytly zprávy, že Dr. Musil přejde na pražskou universitu, vrhly se na některé časopisy, zejména pověstný »Večer«, jako na rakušáka, zrádce národa. *Vulgus profanum*. A dnes naopak všechny téměř listy velebí slavného učenice, jenž bude ozdobou pražské university, třeba to byl doktor theologie. Nemáme v Čechách jiného a daleko za hranicemi nemají většího. Ve »Venkově« napsal o něm Dr. J. V. Daneš: Alois Musil je jeden z největších vědeckých cestovatelů a badatelů doby přítomné. Tak máme opět příležitost dokumentovati malost a ubohost českých poměrů a žabí perspektivy některých listů. Dr. Alois Musil je dávším čestným členem »České ligy akademické« z dob, kdy veřejnost česká ještě jej zrádcovala. Přejeme Dr. Musilovi mnoho zduaru na novém působišti.

Jeden z nejlepších našich orientalistů, dr. Rudolf Dvořák, vědec na slovo vzatý, profesor na universitě pražské, zemřel dne 1. února. Svým studiem, svým duchem objal historii i literaturu národů tak rozdílných, jako byli Číňané, Japonci, Peršané, Assyřané, Hebreové a hleděl nás seznámiti s těmi nejlepšími a nejvznešenějšími plody jejich kultury. Bohužel, jsou jeho práce roztroušeny namnoze po časopisech, ač by zasluhovaly, aby byly sebrány v jedno. Jeho překlady hledí vystihnouti krásu originálu i po stránce stilistické, metrické a myšlenkové. Některé překlady pracoval společně s básníkem Jaroslavem Vrchlickým. Z hebrejské literatury se pokusil o překlad knihy »Rut« a »Písň písni«, která byla též vydána v krásném rouše.

Z Foerstrových oslav.

Mistrovo jubileum, připadající na 30. prosinec, bylo podnětem řady koncertů a divadelních představení. Rozsáhlá tvorba Foerstrova, objímající stejně sloku písňovou jako větu symfonickou nebo architekturu dramatickou, jest bohatým polem pro výkonné umělce. Chci zde krátce dotknouti se některých projevů slavnostních. Tak Národní divadlo zahájilo své oslavy koncertem dopoledním, kde slyšeli jsme v pěkné reprodukci sbory Foerstrovy (spol. »Smetana«), kvartet C-dur a trio B-dur (Ševčík-Lhotského kvarteto). Krásné pojetí sborů Foersterových stupňovalo se na matiné v divadle vinohradském (11. ledna). Tu Foerster-mystik, bratr Březinův, zpívá o kráse Věčnosti, Osudu, Prozřetelnosti, Hvězd, Bolesti božského Oráče (Z osudu rukou, Odkud — kam?, Hvězdy, Oráč). Čistota Beethovenská »svítí duhově a duch Boží je přítomen...

Oficiální »Česká Filharmonie« uctila Foerstra tím, že relativně dobře zahrála »Mé mládí«, pohřbila však III. Symfonii po zemánkovsku a neměla ani štiřít se zpěvačkou

písni na slova Rabindranatha Tagore. Smysl pro stil díla zničil nadobro a osobnost se uctívá podle příslušnosti stranické.

Chtěl bych však zdůrazniti význam koncertu »Orchestrálního sdružení« a »Foerstrovy Společnosti«. První pod taktovkou O. Ostrčila přinesl Cyrana, suitu pro velký orchestr a dvě novinky: Legendu a Mrtvým bratřím. A nic není charakterističtějšího nad neporozumění (nechci věřit — úmyslné) oficiální kritiky hudební této kráse, která tu s nebes sestoupila na zem. Jen krátkozraký a zatuplý nevidí úžasné jednotnosti kantáty, její stavby, jasnosti křesťanské.

Dílo někoho, kdo spočinul v Bohu: Hospodin je můj pastýř. — Jemné ruce Ostrčilovy spolu s Kaperem (sbormistrem »Lukesu«) vypracovaly vzdušné linie díla nehmotného s porozuměním.

Vrcholem byl pro mne koncert »Foerstrovy společnosti«, kde v jubilejní den zahrála Česká Filharmonie pod Ostrčilem IV. Symfonii (Veliká Noc). Tu čtou se slova: Solitudo coeli janua. Vzpomínáte Liszta, Francka, při tomto žalmu a písni radostné moderního věřícího. Ale nezvratná jistota prostupuje vás, že toto dílo mohlo vzniknouti jen v duši českého člověka, který nese v sobě jako těžké dědictví náboženskou tragedii národní a snaží se vykoupiti ji. Wagnerův Veliký Pátek vynoří se ve vzpomínce jen letmo. Je to dílo cele kladné, rozhořelé láskou k Nejvyššímu.

Nemohu uzavřít zde, akordem harmonickým, ale vzpomínaje neblahého údělu »Jessiky«, musím protestovati proti takovéto formě uctívání Nár. divadlem. Ledabyly nastudování, cirkusová výprava, jevištní výkony, odehrávání v orchestru, to vše svorně se přičinilo, aby jemná tkáň renaissanční pohádky byla co nejvíce potrhána. — Ze tří oper Foersterových ani jednu hudebně nevedl Kovařovic, chef opery. I to je příznačné

Yves.

Kritiky literární, divadelní a hudební.

Straussova Symfonia domestica

byla hrána jakožto novinka Českou Filharmonii v prosinci roku 1919. Dirigoval V. Talich. Dílo hodné svého mistra. Veliké myšlenkou i silou a bohatostí hudební realizace. Velikolepá apotheosa spokojeného života rodinného. Ať ozývá se skotačivý rej dětí nebo tiché, libé tóny dětské ukolébavky, ať zaznívá pohádkový tón »černé hodinky«, anebo dlouhé, nádherné melodie lásky manželské, vše jiskří nádhernou instrumentací, hřeje jasně a teplem, dýše hudbou, která prýští z hluboké umělecké duše, u které tvoření znamená žítí.

Symfonia domestica se důstojně řadí k věhlasným dílům velkého dědice bayreuthského mistra a s Alpskou symfonií tvoří zářivé souhvězdí na vítězné dráze Straussova umění. Provedení bylo pečlivé. Ideový program má pro dnešní dobu i význam výchovný. Prof. Jan Boháč.

Oratorium Jan Hus.

(Opozděno z technických příčin.)

Na slova Ferdinanda Havelky složil R. Vohánka. — Nihil novum, tak krátce kritisují novinku, provozovanou třikrát v ohraďském Hlaholem a Č. Filharmonii pod vedením K. Nedbala v Smetanově sňině v měsíci listopadu r. 1919. Oratorium Vohánkovo není nějakým mocným, překvapujícím projevem hudební individuality. Snad proto ne, že jest teprve druhým díle skladatelským, který dosud ještě věrně lpí na svém věhlasném mistru J. B. Foerstrovi.

Některé stati možno nazvat přímo »foerstrovské«. Mnoho též připomíná Smetanu, jako hudební rytmus Husova vypravování vzpomínek z mládí na str. 16.—17. klav. výtahu.

Některé části jsou pěkné, vynikají zdařilým líčením, bohatou melodií písňovou i vzrušující dramatickostí. Maestoso na str. 10. klav. výtahu vyniká zvláštní tonalitou, která má v sobě cosi originálního.

Vedení sollových hlasů jest namnoze hledané a krkolomné, zvláště v partu Husově. Sbory jsou z celé partitury nejlépeší. V nich jest vidět také nejlépe žáka Foerstrova. Provedení druhé, kterému jsem byl přítomen, bylo dobré. Solové zpěvy byly bezvadné, až na některé opožděné nástupy, nepřesné dodržování délky not a z toho vzešlý nesoulad s orchestrem.

Orchestr na některých místech zněl příliš silně. Con motto, zpěv Husův na str. 46. klav. výtahu nebylo téměř slyšet. Celé dílo působilo hudebně uspokojivě. Scenování by mu valně prospělo a zakrylo by i slabiny textu.

Text jest zajímavý ne pro dokonalost formy a orthodoxnost historickou, nýbrž proto, že věrně kráčí vyšlapanou cestou za tím, co románově, básnicky, novinářsky a mnohdy i vědecky bylo u nás napsáno o Husovi a husitství. Je to neblahý paralelismus liberálně tendenčního psaní protestantů proti katolicismu, kterému položil základ již Matěj Flacius a jeho pomocníci (pověstní centuriatoři) v 13svazkovém díle Centurie magdeburské, vydaném r. 1559 a kteréžto psaní dějin charakterizuje jeden z největších myslitelů 19. století de Maistre takto: »Od tří století (16.—19.) nebyla historiografie ničím jiným než velikým spiknutím proti pravdě.«

Obraz Husův v naší literatuře a umělecké visi jest fantastický. Osobnost Husova jest zkreslena. V čem Hus byl veliký, to se obvykle opomíjí, nebo prostě nechápe, ale za to jeho vzdor proti autoritě církevní, jeho domýšlivost a pýcha, jeho přemrštěná důvěra v pravdivost osobního přesvědčení oproti pravdě a názorům hlásaným veškerou církví — to vše vynáší se až do nebes. Moderní husité úplně opomíjejí veliké ctnosti a vlastnosti národního revolucionáře a kostnického mučedníka za právo svobody osobního přesvědčení i ve věcech víry a mravů. Jejich život jest jeho ctnostem často hanebným výsměchem. Jeho však lidské chyby a vlastnosti negativní, vzdor proti církvi a autoritě, domýšlivost a pýchu toho všeho šileně, bez veškeré rozvahy následují.

Hus stal se v národě našem vytloukacím kapitálem boje proti církvi, beranem, kterým se buší do katolicismu. Modernímu Čechu jest Hus nejpádňším argumentem, aby se rozešel s církví a Římem. V tomto smutném zjevu vidím tu nejhrubší urážku Husovu a znesvěcení jeho jména. Toto tendenční psaní a tvoření už napřed ubíjí u nás každé dílo husitské, anebo mu aspoň mnoho ubírá na jeho vědecké a umělecké ceně.

Je málo těch, kteří silou své neohrožené individuality a láskou k pravdě povznesli se nad tuto chatrnou úroveň většiny našich literátů a umělců. Uvědomili si velikou zodpovědnost před Bohem a lidmi a vytvořili díla objektivní, v nichž vzali v úvahu psychologii doby i osob, okolností a poměry doby. V nich řešili těžké problémy, pokud se s prospěchem řešiti daly, odůvodnili chyby obou stran a tak z lásky k národu a k těm, kteří jednu rodnou půdu i jazyk milují, přispěli k jejich sblížení a ne k většímu rozvratu a náboženské zášti.

Této vzácné a neohrožené přednosti postrádá přítomné dílo zvláště ve své textové části. Proto asi nikdy nestane se tím, čím mělo býti: velikolepou oslavou 500leté památky M. J. Husi.

Myslím, že vědecké dílo Sedlákovy M. J. Hus, vydané ve vší tichosti katolickým učencem knězem na oslavu jubilea Husova, dosud drží v tom ohledu svoji prioritu, kterou mu přiznávají i odborníci církvi katol. jinak nepřátelští.

Ona licence básnická, s jakou pracuje náš Jirásek ve svých historických románech a dramatech a jiní ať v literatuře nebo v umění, vždy uškodí každému dílu, byť ono formou, stylem a jinými přednostmi bylo sebe krásnějším.

Jsem přesvědčen, že jako jinde tak i na poli vědy a umění nejbližší budoucnost provede revisi všeho, co bylo vytvořeno a zvláště v historii napsáno a že o té revisi pak budou platiti slova Tocqueville-ova: »Restauratione vědy dějepisné jest restaurací katolické slávy!« Prof. Jan Boháč.

Adam Zeman, Návrat mládí. Drama o 5 dějstvích.

»Když jsem zkazil, ať jsem zkazil, co je komu do toho.« Tak pje vojsko jdoucí v boj a zdá se v hluboké symbolice slova, že tento verš jest odpovědí všem kritikům i posluchačům na jejich stesky, že opět ztratili večer. Neboť opravdu, toto dílo, jež má býti národním dramatem, je tak nízké a ubohé, jak jen možno pomyslit. Skoro to připadá jako zesměšnění velké myšlenky, vypočítané na slzné žlázy citlivých žen a na polehtání jejich bránic. Není v díle jediné osoby, jejíž čin by byl zdůvodněn, hluboce zdůvodněn, samá posa, nabubřelé řeči

v stylu ulice, pražské ulice, slzy neupřimné. Jarmila, matka Zdislavova, toť děcko, hned objímající svoji soupeřku, hned jí klouci, milenka Zdislavova otec, již chtěl autor vykreslit jako nejideálnější ženu, vzbuzuje pochyby o své šlechtnosti; Zdislav hned zatracuje svoji matku a moment na to ji objímá. Bechyně, Zdislavův otec, osoba neprokreslená a ubohá, kterého po celém téměř díle zřít jako prostředního rakouského důstojníka, malého a bez myšlenky, básní na konci o lásce k vlasti a prchá k legionářům. Zkrátka, nesmíte si dáti ani na chvíli otázku: »Proč se to děje?«, jinak se celá práce rozpadá. Proč? Z lásky k vlasti. Ale kde cítíte onu lásku v nitru jednatých osob? Čím si ji zdůvodníte rázem vzniklou u Jarmily? Čím, čím? Dovede k ní nadchnout milenka Bechyňova svými strojenými řečmi? Ano, nadchla ji několik důstojníků tak, že se jejím řečem smějí, že si z nich tropí žerty. A přece prcháji do legií. A ten konec! Zdislav, zajatý legionář má býti oběšen. Matka jeho i teta úpějí a kvílí.

Zvoní umíráček. A v to vše, v to drama vnitřní, drama matky pravé i té, jež vychovala Zdislava, v tragedii člověka, vpadá hrubý zpěv vojáků, jdoucích na frontu: »Když jsem zkazil, ať jsem zkazil, co je komu do toho.« To již není nechutné, ani nevkusné, to je hrubé až k směšnosti. Pan Zeman nadešel drama: »Návrat mládí.« A v čem jest zřítí ono mládí? Ve vtipcích důstojníků, v koketování s důstojnickými ženštinami, v mladých tvářích. To jest přece jen málo. A proč se vrací mládí? Proto, že je potřeboval tak autor pro své dílo?

Přítomné drama je na naší scéně prvním, jež si vzalo za úkol pohlédnouti do útrob tragédie českého vojína na frontě, prchajícího odtud, kde je mu dusno a obětujícího se vlasti na šibenici, vystavené jeho nepřáteli i nepřáteli jeho otčiny. První drama, a dej Bůh, aby ta ostatní nešla touto cestou. V jednom snad bych viděl čin autorův. V tom, že se chopil látky nové a chce ji řešit. Nebylo-li u něho vypočítavosti, pak je to čin.

Pokud se týče hry ve Vinohradském divadle, unavovala. Je těžko herci vložit život tam, kam ho nevrátil autor sám. Ještě v jednotlivostech to jde a celek zůstává vždy suchým a neuspokojujícím. Ale mnohým z přítomných se kus velice líbil, dokonce škytali. Musí to býti? Kdyby aspoň, až se vrátí z divadla, dali několik korunek na vdovy a sirotky po padlých legioářiích. Ale možno se toho nadíti?

Petr Křička, Bílý štít.

P. Křičkovi ublížila svého času příliš jak kritika, tak i čtenář. A sice tím, že přehlédli vše, co slaboduchého a malého bylo v jeho díle, vychválili ho až do nebes, a p. Křička potřeboval zatím kritiky. Spravedlivé a správné. Jistě by pak druhé jeho dílo nemělo tolik slabin jako má. Po stránce formální i po stránce myšlenkové. Jest v knize sice několik lepších, ba pěkných básní, ale ty jsou ubity prostředností a strojeností ostatních. Neboť mnohdy p. Křička těžce jen robí verše, je cítit ta strojenost a neupřimnost, celé sloky postrádají rytmu a celkový dojem jest praubohý. Aby jakž takž se rýmovaly jednotlivé verše, těžce hledá slov a celý obraz nestojí za nic. Tak třeba v básni »Sekáči«, jež jest jednou z lepších:

»Ba není sekáč jako sekáč!
Žne jeden, radost, jen to hrá.
A druhý na místě jak pekáč
se trdhuje a šmodrchá (!).

Skoro jest ono přirovnání hrubé. A takových je více. Tak třeba přirovnání na str. 13. Nevím, je-li to prostota; ale vypadá to jinak. Je vůbec pozorovati, že neplyne verš za veršem lehce. Nucený rytmus, nucené rýmování. Tak počátek básně »Chlapci« jako by byl psán nějakým primánkem, jenž se učí psáti verše. To není výskot a plesání chlapců, spíše je to po-

malé lezení nemohoucích již starců. Tato báseň má ještě jinou chybu. Na konci chce užiti p. Křička lehkého popěvku. Napadl mne Heyduk. V jednom svém díle říká děvčátko, které dostává od matky kornout cukroví. Tehdy jsem si řekl: Je to již stařecké povídání. Ale co říci zde? V básni »Na dvoře« si pomáhá nuceným vsouváním a třeba i opakováním různých slovců, jen aby vyplnil řádku.

»E mlč, ty .! Ale jen si zdřím!
zase: kokokokokdák.
»Tak, jářku, mlčet, nebo hyml, (!)
dám ti na zobák.« (!)

Ve verši předcházejícím rým »slepice — tuze velice.« — A jak se nezdařila onomatopoeie básni »Píseň cvrčka«.

»V lese stojí smrč
štíhlý jako brk,
cvrk .«

a tak celá báseň nechutně pokračuje.

Jsou ovšem i pěkná čísla a hlavně se zdařilo p. Křičkovi někde, jak maluje přírodu. Tak hned předzpěv, či »Drvoštěp«, která mi připadá nejlepši z celé sbírky. V ní ožívá celá příroda, nebe i země, cítíš, jak si oddychuje les i lučiny, taková čistá radost voní z ní a nelíčená. I verš lehce plyne.

Zdá se, že p. Křičkovi schází autokritika. Nestačí vědomí, že čtenáři skoupí celé vydání, ani že se dá kritika svěsti prostotou, snad i naivností některých čísel. Jméno rovněž nestačí.

Knihy jest vydána p. Srdcem a provázena dřevoryty, některými dosti zdařilými. Maně tu a tam napadá, zda nemají ony dřevoryty nahraditi slabiny celého díla.

J. Karásek ze Lvovic, Zlatý triptych. Obrácení Raymonda Lulla.

P. Karáska poutají starokřesťanské legendy a tu a tam čerpá z nich látku. Ale zdá se, že by lépe udělal, kdyby toho nechal. To, co činí nám ony legendy tak drahými a milými, jejich nesmírnou čistotu a jejich velikou radost, úplně setřel. Tak jen píše, aby napsal 30 až 40 stránek svým stále stejným a načechným stylem, příliš bombastickým a málo životným. Duše legend v jeho pracích sotva cítíte. V »Zlatém triptychu« zachycuje v prvé práci zmítání v duši královny Belkiš, kdy již se blíží její smrt a ona zří, že vlastně po celý svůj život nebyla šťastnou, ježto neměla lásky. Nejlépe zavřítí oči a říci si: »Inu, je to před smrtí.« Legenda o Sv. Tří Králech je šťastnější a třetí »Košík Dorotčin« unavující. Druhá kniha o Lullovi se zhlusí hned při začátečním čtení. P. Karásek velice rád píše o smyslných zážitcích, snad i o bojích proti smyslnosti, ale to jen tak mimochodem. Přečtu-li si jedno dílko, kde se rozpisuje o tom předmětu, a vezmu-li druhé, nemusím je ani číst, poněvadž to líčení je stejné. Manýra, ať již to individuum jest jakékoliv, stále stejná a hrozně jednotvárná. Ostatně, papír snese leccos a Lullus jistě z hrobu nevstane. A tak může p. Karásek týrat zase jiného genia nebo světce. — Postavu Raymonda Lulla vzal si za předmět svého díla i Julius Zeyer. A ten jest básníkem, tvůrcem nových světů, velká duše. Proto jest jeho dílo neskonale krásnější, a marně bys hledal v něm té sprostoty z práce p. Karáskovy. Básník a »básník.«

Arne Novák, Studie o Janu Nerudovi.

Kdo slyšel někdy, když p. Novák přednášel o J. Nerudovi, vycítil z každého jeho slova, z každého gesta a z každého citátu nesmírnou a nelíčenou lásku tohoto kritika k našemu geniálnímu básníku. Přímou zbožň čel dr. Novák jednotlivé básně

a s jakým zanícením je vykládal! Tu zřels ne suchého kritika, nýbrž tvůrce, muže činu. Vzal jsem tudíž s touhou jeho knihu a četl ji. A táž láska, totéž zanícení dýše z celé studie. Pan Novák vykreslil, ba vytesal a staví před nás Nerudu, Nerudu člověka a Nerudu básníka. Stavím na prvé místo Nerudu-člověka, jeho utrpení a bolesti, jeho bídu a mravní velikost, které v něm posilovaly, živily básníka. Zřís člověka zrozeného kdesi v zákoutí pražském, nasycovaného jako chudšas, bitého prostřednostmi, trhaného bídou. Tvoří a jeho »Hřbitovní kvítí« jsou takovým bolestným výkřikem zmučené duše, takovou náplní pesimismu, jen tu a tam jakoby pronikl, a jen na krátko, radostnější úsměv. Pomalu jen se odosobňuje. Neruda trpí; trpí nepochopením čtenářů. J. V. Frič mu píše: »Já jsem si vaše
 ** hřbitovní kvítí arciť postavil do knihovny, k vůli kuriositě, jako to dělá přírodopyspec; ale básník nejste —; trpí nepochopením u ženy. Jeho lásky všechny jsou tragicky zahroceny; trpí nedostatkem; trpí jako muž horoucně milující vlast, všj malostí a prostřednostmi národní. Ale Neruda prožívá v sobě ten bol, roste jím a mohutní, on se mu nestává cílem, stává se mu jen prostředkem tvořivým. Již v druhé jeho sbírce »Knihách veršů« jest to zřítí. »Hrdinným oddáním se do sudby, zbožným podřízením se vůli životního řádu, i když tento jest podmíněn společenskou nespravedlností, statečností v útlaku vrcholí Nerudova sociální poesie«. V dalších jeho sbírkách jen tu a tam — až na poslední — zazní struna bolesti. Spíše v prosách se Neruda vyzpovídává, ale i tam tlumí své vnitřní hoře humorem a ironií. Tvrdý zprvu výrazově i myšlenkově, Neruda vychovává se velikou svou autokritikou i opravdovou prací a láskou a propracovává se k hutnému »nerudovskému« stylu, krásnému po stránce slovesné i myšlenkově. A vychován sám, vychovává jiné. Neboť Nerudovy feuilletony nemají jen cílem pobavit po dobrém obědě. To by bylo málo a k tomu by nebylo třeba Nerudy. Ony chtějí množství a skrášnění život. V tom jest veliká síla tvůrčí a hodnota umělecká. Jako ve svých básních jest i ve svých prosách, a ve svých feuilletonech umělcem, jehož základním prvkem jest umělecká poctivost až do poslední-

ho dechu. Proto zřís v každém dílku, v každé sebe menší piece chvěti se celou duší básníkovu, cítíš její bolest i její radost. Neruda jest vždy a všude umělcem.

Všimnu si způsobu kritiky páně Novákovy, o níž jsem řekl, že je tvorbou. Dílo celé jest složeno z prací, posudků to jednotlivých děl Nerudových. Organicky vyplývá jedno z druhého a jest v nich obsažen celý život básníkův. Dílo tvoří organickou jednotu, plus, jež dlužno u p. Nováka co nejvíce zdůrazniti. Neosamotnil tu onu sbírku, nýbrž vetkal ji dovedně v sled všech duševních pochodů a zažitků básníkových i v sled ostatních děl básnických či prosaických. Tak třeba kapitola »Prosté motivy«, jedna z nejlubších. Všiml si nejen »Prostých motivů«, nýbrž hledá vztah jejich s díly předcházejícími, hlavně s »Knihami veršů.« Hledá a pátrá, jaké vnitřní zažitky i bolesti působily na jich utváření, i jaký byl vnější stav básníkův v oné době, jaký byl jeho poměr ku přírodě, i jak působila na jeho tvorbu jeho láska k Boženě. »Oba Nerudovy zažitky, z nichž se zrodily »Prosté motivy«, zažitek přírodní i milostný, zanechaly v mysli Nerudově trpkou příchut', a konečný dojem, jímž lyrická kniha mužných let básníkových v promyšleném a účelném svém uspořádání působí, je dojem bolestný.« A pak všimá si i komposice celého díla, všech rysů vnějších celé stavby, aby mohl plně ocenit básníka.

V posledních dvou kapitolkách všiml si a teple řeší poměr básníkův k mistru hudby B. Smetanovi a pak k Slovensku. Neruda sám cítil utrpení Slováků i onu lhostejnost, jakou náš národ k Slovákům dlouho choval. Tak, mluvě při příležitostné charakteristice filologa M. Hattaly r. 1890 o darech, jež kmen slovenský podal české vlasti, táže se krásně: »Co pak děláme my pro ubohé syny Slovenska?«

Pan Novák shrnuje ve svém přítomném díle jednak své studie, jež jsou obsaženy ve svazcích jeho dosud vydaných knih, a studii vydanou v »Zlatorohu.« Poznává v úvodní předmluvě, že chce svou prací připravit cestu nějakému rozsáhlejšímu dílu, jež by zobrazilo dopodrobna Nerudův život i jeho tvoření. —

„V moderním požadavku rozluky manželské téměř veškerých moderních států spatřují veřejnou generální zpověď lidstva vzdáleného od Boha, zpověď ze své naprosto nedostatečnosti plnit základní zákon mravnosti, obsažený v šestém přikázání dekalogu: nezesmilniš — non moechaberis, nezcizoložíš.“

Řeč Dr. Kordače v N. S.
o Manželství. Rozesílá za
1 K Č. Liga akademická.

Objednejte a čtěte! Jest
v ní plno velkých myšlenek.

„JITRO“.

Časopis středoškolských
studentů katolických.

Vychází měsíčně. Vydává
Ústředí katol. stud. čs.
Praha II., Voršílská 1.

Cena 5 K pro studenty,
8 K pro nestudenty.

VATRA.

Časopis slovenských studentův.

Vychází v Ružomberku, kde
jest i redakce i administrace.

Odebírejte a podporujte!

Z * I * V * O * T

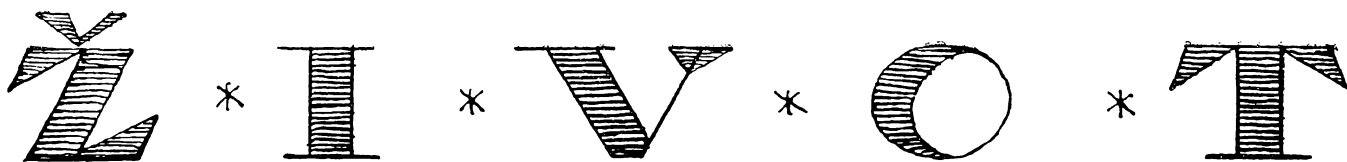
B Ğ £ Z £ N
1 9 2 0

OBSAH:

J. Krlín: ĽCírkev a cirkve. — *J. Źal:* Kdo se to směje? —
Dr. F. X. Novák: Co je reforma? — *J. Trnka:* Romantism
„realistického“ klubu. — *Maryan Morawski T. J.:* V čem tkví
Renanova síla? — Co život dal. — Kritiky literární, divadelní
a hudební.

ADMINISTRAČNÍ. Byly rozeslány šeky a mnozí ještě nezaplatili. Prosíme,
zaplatte všichni, abychom my mohli dostátí všem svým povinnostem. Někteří
si ponechali tři čísla a teprve čtvrté vrací, když byl do něho vložen šek.
Źádáme jich, aby za tři čísla ponechaná zaplatili 3'60 K. Další číslo vyjde
15. dubna.

MAJITEL, VYDAVATEL A NAKLADATEL ČESKÁ LIGA
AKADEMICKÁ.
TISKEM BISKUPSKÉ KNIHTISKÁRNY V HRADCI KRÁL.
ADALBERTINUM.

M Y Š L E N K Y O S O C I A L I S M U U M Ě N Í , N Á B O Ž E N S T V Í A P O L I T I C E .

J. Krlín:

Církev a církeve.

(Dokončení.)

Církev jest shromáždění věřících křesťanů, kteří jednu nauku vyznávají, jedny svátosti přijímají a jednoho papeže za nejvyšší hlavu uznávají. Toť definice, jež mluví o Jednotě, v níž jest radost a síla. Jednota učení, jednota svátostí, jež omilostňují a posvěcují člověka, a jednota v údech. Jedna nejvyšší hlava. J e d n o n á b o ž e n s t v í . Moderní člověk, který mluví mnoho o jednotě, nechce chápati jednotu víry, jednotu učení. Vyvyšuje toleranci, které každý jinak rozumí a která v tom pojmu, jak se jí dnes rozumí, jest slabostí malých lidí, tedy vyvyšuje tu toleranci, hnuší si jedno nejvyšší náboženství a miluje jiná, miluje náboženstva, abych mluvil slovy Ibellovými. Proč? Zbožňuje člověka, a náboženstva jsou dílem lidským, kdežto náboženství jest dílem Boha. A pýcha mu brání poslouchati Boha. Mimo to, náboženstva od něho nic nechtějí, náboženství chce však od něho: pokoru, lásku, oběť. On by ještě uznal a on uznává protestantismus, ježto ten má svobodu svědomí. Proto děti dne a ne děti věčnosti, děti nížin a ne výšek zakládají církev a vpisují si na papírový prapor: svoboda svědomí. Mnohým je to vhod, ježto dnešnímu člověku připadá za velice těžko mysliti a dokonce, mysliti o Bohu. Ale ta nešťastná svoboda svědomí rozbila protestantismus na řadu sekt a dokázala, že mnohý si řekl ve svém srdci: »Není Boha.« A náboženství jedině mluví: »Člověče, je Bůh, je jeden Bůh. Je to tvůj otec a tys jeho dítě. A ten otec ti dal zákony dekalogu a poslal svého Syna, jenž založil Církev na Lásce. Musíš žíti podle toho desatera a musíš milovati bližního jako sebe.« Může člověk, jemuž se líbí rozpoutanost, uposlechnouti toho hlasu? Vždyť ti naši zakladatelé nové církve vědí, jak mají mluvit. Však oni znají lid a jeho srdce.

Jedny svátosti! Popatříš-li na to zrno hořčičné, jímž byla Církev Kristova ve svých začátcích, popatříš-li hlouběji, vidíš v něm svínutý celý strom, jenž po věcích zastíní veškerý svět. Vidíš v něm celé učení, které po věcích se rozvílo v mohutná a přesná dogmata. A vidíš v něm rovněž všechny svátosti, které dnes podává Církev lidstvu stále tytéž, které vedly stále člověka k témuž cíli: k svatosti.

K svatosti, jež jest jedna, a k níž dochází se obětí, bojem, Pravdou. Jest jenom jedna Pravda, proto jest lži

mluviti o velikosti náboženstev, jako by bylo lži přikládati svatost tomu, kdo jest zlým. Vždy jedno učení, království Boží, vždy jedny svátosti, jež jsou pokrmem duší, ono království Boží tvořících. A sleduj všechny světce od těch, kteří v katakombách přijímali s radostí v nitru, až k těm nejnovějším, co užijí? Všichni vstupovali v říši Páně stejnou cestou: křtem ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého. Všichni se sytili tím bílým a živným chlebem, jímž jest Kristus v Eucharistii. Všichni se očišťovali tou svěží vodou, prýstící ze svátosti pokání. Snad se věky měnil způsob, jak se to dalo, ale podstata stále táž.

Kristus znal slabosti člověka, znal i svět, v němž jest postaven, znal i nepřítele, jenž obchází jako lev, hledaje, koho by pohltil. A poněvadž jest Spasitelem, který přišel zachrániti, co bylo ztraceno, poněvadž jest Spasitelem lidstva, tož dává spásu. Dlouhou, suchou a nebezpečnou cestou pouští, jíž jest člověku jíti do Věčnosti, vyhloubil studny živé vody, vybudoval tvrze, kastely, v nichž by se ukryli a schovali pronásledovaní před zvěří i posílili na cestu další. Dal k nasycení člověka to největší, co mohl: Sebe. Tu i Luther stanul. A naši reformátoři, dávají něco většího? Ubožáci, oni mlčí. Oni přijímají vše od Církve římské. A proč tedy zakládají novou? Jak dovedete a můžete jen popatříti v oči jen několika těm opravdovým, kteří chtějí něco více, než vaše maličerné řeči? Nestydíte se, vy zakladatelové a tvůrcové za svoji malost a nemohoucnost, když je zvete a musíte zváti do katolického chrámu, abyste je nasýtili se stolů Církve římské? Nestydíte se, poněvadž nemáte studu. Jinak byste doznali: »Nemáme nic, člověče, vše má ona Církev, jež jest Kristovou, a jež nás tak vyznamenala, že nás učinila svými kněžími a jež nám dala moc udělovati z jejích darů. Ač jsme od ní prchli, přece dáváme z ní.« Tak byste mluvili, kdybyste byli charaktery a velkými lidmi.

Jedna nejvyšší hlava! Každá společnost, chce-li trvat, zvolí si výbor a jednoho předsedu, v jehož ruku vše se koncentruje. Ten má býti takovým jednotícím poutem všech, kteří mají stejný cíl i cestu, po níž by k němu došli. Proč tedy ten křik proti římskému papeži, který jest nástupcem Petrovým? Než, jest třeba

hledati daleko větší příčinu primátu římského papeže v Církvi. Jestliť původu božského. Podle slov, jimiž byl Petru udělen primát: »Ty jsi Petr, to je skála a na té skále vzdělám Církev svou a brány pekelné jí nepřemohou«, nuže podle těchto slov budova ta nikdy nepomine, a ježto primát se označuje jako její základ, bude on trvati stále. A sledujeme-li historii dvou tisíc let a zahledíme-li se do dob nejstarších, zříme ten fakt, že jediné biskupové římské byly uznávány za pravé nositele primátu. Již u sv. Klementa Římského pozorujeme, jak funkci primátu vykonával u Korintanův, kteří byli málo dbali autority svých představených. A tak po celé věky stojí primát římského papeže ve všem přívalu a při všech bouřích a přýštích z něho síla.

Člověk, vychován pozitivistickou a racionalistickou filosofií, nechce uznati autoritu papežovu. A čteme-li autobiografie konvertitů ať z protestantismu, ať z jiných vyznání, cítíme ten vnitřní boj, jež musili probojovat, než přiznali primát jednomu člověku. Ale kolik v něm tkví síly? Protestantismus, který jej odvrhl, uschl. Pravoslavná církev, nechtějíc se podrobiti jednomu papeži, podrobila se a uznala z vůle vládců, carů, kteří z ní učinili nástroj svých choutek. A Církev římská stojí zde, oproštěná od vůle vlád, jediná vládkyně nad dušemi svých věrných. Bez bázně postavila se a staví i dnes proti jednotlivým panovníkům a tím chrání svobodu ducha i jeho důstojnost před jakoukoliv tyraníí. A oč se mají duše opřít proti z vůli jednotlivců, aby neztratili duchovní svobody? Je ta duchovní moc autority papežovy něčím tak velikým, že si o ni věky rozbíjely hlavu a rozbily. A zle bylo národům, kteří se od ní odštěpili a založili církve národní. To již vládl Jindřich VIII., Ivan Hrozný, Vilém, pod jejichž jařmem se ocitly. Oni rozhodovali o víře, oni měnili zákony jak chtěli, oni dosazovali na stolce koho chtěli. Nebylo ovšem za takových poměrů boje mezi vládou světskou a církví, ježto církev neměla ani síly se vzepřít. Toť úpadek vnitřní a hniloba. Dnes pak, kdy internacionála ovládá svět, jest ubohost a nepochopením doby, přícházeti s něčím tak starým, jako jest církev národní.

Řekl jsem již, že Kristus jest hlavou a duší Církve. Je třeba si všimnouti důkladně té věty, neboť ona mluví o mystickém svazku všech údů Církve s Ježíšem Kristem. Jedině On má veškeru náplň milosti a svatosti a

prostředník-kněz, biskup nabývá z Něho své posvátné převahy »skrže jednotejnou a nepřetržitou poslušností, jejíž působením oni ode všech se neoddělují, ale všichni skrže jejich sloužení viditelně se sjednocují s božským základem celé budovy Církve«. (Solovjev, Duchovní základy života.) Laik nemá tudíž milosti sám od sebe, nýbrž dostává se mu jí od kněze, jemu opět od biskupa, který jí dostává »prostřednictvím starších biskupů postupnou poslušností skrže apoštoly od samotného Krista, jehož Bůh Otec posvětil a poslal na svět pro naše spasení, a jenž sám nepil vůle své, ale toho, jenž ho poslal«. Tím jest vlastně učení Kristovo uchovávalo stále čistým a neposkvrněným. Původcem vši milosti a svatosti, ať již člověk je podávající jest jakýkoliv, jest jediné Kristus, Syn Boží a zakladatel Církve. Tím i Církev má právo, a jen ona římsko-katolická, nazývati se apoštolskou. Jest jí skutečně i dnes, jako jí byla před věky a bude po staletích. — Té apostolicity i katolicity pozbývají všechny Církve odštěpené a je výsledek zřítí na jejich živoření, pozvolném usýchání a upadání. Srdce ochrnulo a krev z něho neproudí již do všech údů těla.

Uprostřed vzmachu civilisace a kultury, uprostřed rozvité vědy a filosofie se rodí křesťanství. Jde bez bázně na aeropag a vzdělaný Řek poznává onoho neznámého Boha, jemuž vystavěl oltář, když cosi tajemného ho nutilo vyzpovídati se z nepokoje svého srdce. Snad již hvězda vyvstávala kdesi na obloze. —

Jde bez bázně všude, ba i na smrt. Člověk zdvihá proti němu vzdorně své ruce, ostří svůj meč a v zoufalství bezměrném musí zvolati posleze: »Žvítězil jsi, Galilejský.« Staví se proti ní heretici, jí odchované děti, chtějí rozbít budovu. Ale nemohou se vyšplhati na skálu, na níž jest postavena. Buší do ní kladivy své záští kněz, její kněz, biskup, její biskup a ani střepinky neurazí. Vnitřek toho chrámu špiní i papežové a on jest stále tak čist, stále tak krásný. Ba čím více bída a špíny kolem, tím více se leskne a září, tím více oslňuje. A tím tepleji jest v něm a útulněji. Jest napsáno na vchodu zlatými písmeny: »Pojďte ke mně všichni, kteří pracujete a obtíženi jste a já vás občerstvím.« A vpředu nad svatostánkem, z něhož prosvítá bílá Hostie, pje sbor andělů a svými harfami a loutnami doprovází slavný zpěv: »Já jsem Cesta, Pravda, Život.« — — —

Vstup a raduj se! —

Kdo se to směje?

Několik prudkých ran otřáslo zemí a vzduchem zasyčely sípy zvuků, jak by umělec šel po klavíru od svrchních oktáv k basům dolů. Vojáci vystrčili hlavy z děr a napíali sluch i cit. »Eh, to jsou naši. Co je zase čert běře. Pctvory —, jen je zbytečně rozdráždí. Píchnou do vosího hnízda a my to pak budem moci vychlastat. Vylézali pomalu ven, na prsní val a dívali se proti ruským zákopům.

Poručík Skalický jdoucí po zákopech sehnal je dolů: »Slezeš, ty chlapče!« Muž, jemuž platilo toto upozornění, smekl se na zadek a druzí za ním. »Nebud'te tak zvědaví a nestrkejte nos, kam nemáte. Uvidí vás pozorovatel a máte zde hned hrnec s broky. Pak budete pískat.«

Opět několik ran. Těžká děla — pomyslí si poručík. To bude turecká baterie. Včera ji přivezli. Však granáty plovou pomalu jak kachna se zlomeným křídlem. Plácají sebou ve vzduchu. Člověk by je málem okem zachytil. Muži, kteří ztichli, rozvázali opět jazyky.

»Kdo vynalezl děla a plyny, toho by patřilo zabít.«

»To máš jedno«, odpověděl druhý, »měli bychom nože. Ty zde byly již dříve.«

»Toho také, rozpárat mu jím břicho.«

»Chachacha — a čím by sis krájel chléb a otvíral konzervu? To máš těžké. To nelze jinak.«

»Tož patří zabít nás.«

»To se děje, Franto« a všichni se dali do smíchu. »Je vidět, že máš moudrosti tolik, jako naše Veličenstvo a císařem bys již mohl být!«

Skalický se schoval za nosič a malým otvorem hleděl v předpolí. Po nebi pluly mráčky a stíny jejich po zákopech. Vzadu z lesa opět se vyřítily rány. Obrátil se a zatař oči do nebe, snaže se postřehnouti let granátu a pustil se myšlenkou za ním, padajícím velikou parabolou, přeseknutou ostrým výbuchem. Kus zákopu tam naproti se vyvalil. Leží tam někdo rozbit?

Skalický přimhouřil víčka v slunci. Nový náboj zpívá po nebi. Poručík si vzpomněl mimoděk, kdy poprvé slyšel ve škole o křivkách a parabole. Bylo to někdy na gymnasiu. Tehdy mu ovšem nepřípadlo, že by parabola mohla být tak zlá. Slyšel i o prachu a železe, ale nepomyslel, že je bude moci číchat jednou zblízka. Ušklíbl se ironicky sobě. Nebo nám neřekli vše; zapomněli? Skalický byl inženýr a nyní pocítil cosi jako stud. Stroje jsou výborná věc. Čím bychom byli bez nich? A prach! Čím bychom trhali skály, ryli tunely? Dnes trháme také skály. Trháme stavbu.

Že granát padá parabolou, je ničemné. Parabola je přece čistě vědecká věc. Je to křivka. A přece vraždí. Když jsem slyšel o ní, někdo to neřekl. Kdo to učinil, aby parabola vraždila lidi? My ji přece objevili. I prach i plyn i granáty. A mnoho jiného ještě. A všecko — proč? To bylo vše jen nástrojem, jímž lze řezat. Řezat chléb, jablko, dříví a — sebe. Čím lepší nůž, tím lépe lze řezat. Čím víc, tím více lidí.«

Pocit zklamání šehl nitrem Skalického. Jak když milenec je podveden milenkou. Snad to zavinil sám.

Stroje nám tkaly látky. Dráhy je rozvázely. Továrny se množily. Lodi nás převážely přes moře. Stroje byly jisté a dobré. Pracovaly chladně, neomylně. Lépe než

člověk. Pracují i dnes. Tkají látky nám všem. Továrny vyrábějí děla a granáty padající v parabolách. Toho nevzdělaný člověk nedovede. Dráhy je rozvážejí. Lodi nás nosí po světě proti sobě. Stroje pracují jistě a dobře. Chladněji a spolehlivěji než člověk. Ničivěji a ničí své vynálezce. Bez ohně nelze žít a oheň vraždí. Vše, bez čeho nelze žít, vraždí. Ve všem je vše. V každé věci. Lék i vražda. Život i smrt. Kde je jazyček rovnováhy? Vše může být životem i smrtí. Někdo se směje?

Všechny věci se smějí ve vnitřnostech. A všechny padáči. A podvádějí. I mozek a mozku se smějí. Lidé umírají a padají v hrob. Kdo kope hroby? Lidé. Nikdo jiný.

Rozum je jediný, jenž se nesměje. Všechny věci se mu však smějí. Všecka síla i prach i plyny. Válka je sprostá a nerozumná. Tři staletí rozumu vybuchla v prskavý smích. Bouřlivý, strašný smích. Sešla se na bojištích a smějí se. Nám či sobě? Největší ironikové smějí se sobě.

Někdo je vinen. Ostatně, děje-li se něco, padá-li něco, musí být vždy někdo vinen? Rozběhne-li se někdo prudce a narazí na zeď a spadne, je vinen on? Či ta zeď? Nebo jeho běh? Dnes se vše šklebí. Celý věk stáhl tvář v hořkou grimassu.

Jsme v kleci. Dávno již a budeme vždy. Chceme vyletět a narazíme na mříž. Není vinen náš věznitel? Nebo ten, kdo nám otevřel výhled z mříže, či dal nám touhu a vzpomínku na volný, široký kraj?

Padli jsme na tvář. Ne poprvé a naposled.

Avšak, je toho škoda. Zas o jednu naděj méně. O tak velikou naději. O tak krásný, vzpurný sen. Je to vina? Snad. Jistě je vina, že chceme mnoho. Že musíme chtít vše. Nám nestačí přihřátí se na ohni. My musíme padati v jeho střed, v nějž všecko padá svou vahou . . . a kde se vše taví. To není rozumné. Rozum to však činí. Věda je velká věc. My chceme však od ní vše. I to, co nám vzala a především to. Kdo nemůže dát vše, toho ztratíme. Je hrůza, že musíme chtít vše. A při tom jsme bestie. Rozume, ty's nám dal křídla, že jsme se rozletěli přes dálku tří staletí, a narazili na mříž. Jsi vinen ty, či ona mříž? Lhostejno kdo však dá útěchy?

Granát letí parabolou a výbuchem končí. Mozku, tak jsi neměl letět a končit. Rozume, mnoho jsi nám dal. Stavěl jsi cihly vedle sebe, kladl a připravoval, rovnal prach, plyny děla do skladišť a někdo je v noci ukradl. Měl jsi dát dobře hlídati dům. Zvláště z večera a v noci až k ránu.

Někdo ti všecko ukradl a obrátil proti tobě. A mstí se. A my se vraždíme. Je to přirozené. Chtěli jsme mír a proto se vraždíme. Pro mír nutno se vraždit. Křičíme o právu a pášeme bezpráví.

Někdo se směje rozumu. Zloděj, jenž vykradl skladiště. Rozum řekl, že je nesmyslné obětovat životy pro zlato a moc a proto si pouštíme žilou. Vražda je zločin a proto teče tolik krve. Všecko hoří, všecka sláma a došky střechy. A všechny papírové hodnoty života. Všecka humanita a sourozenství lidí. Rozum pracoval k dnešku. Je něco nerozumnějšího nad tuto válku? Je něco nepochopitelnějšího nad ni, jejíž ztráty nic nevyváží? Je něco bezbožnějšího nad ni, jejíž zločinů nikdo neseče? Avšak, je něco přirozenějšího nad ni?

(Z románu: Konec skeptika.)

Co je reforma?

(Z díla připraveného k tisku: »Kněžské bolševictví nebo kněžská reforma.)

Reforma jest nerozlučná sestra života, a no jest život sám, pokud se život neobejde bez boje, bez přemáhání stupňů nižších, bez odhazování forem přežilých a zastaralých. Kde je život, tam je i pokrok, tam je vzrůst, tam je šíření na venek, dobývání nových oblastí, a toto je pozitivní, všemi radostně uznávaná stránka jeho. Kde však je vzrůst, kde je šíření a pokrok, tam je osvobozování od dřívějších forem, časem již svěracích a úzkých, tam jest opuštění starých hranic, nyní již snad dusících a smrtících, tam je loučení s minulostí, kdysi drahou a ctihodnou, nyní bezvýznamnou, ba škodlivou. A toto odhazování, toto bolestné překonávání něčeho, co ještě dnes bylo nám jako domov drahým a útulným, a co opouštíme navždy, to je druhá, negativní stránka života, od málokterých chápána, od mnohých pak nenáviděná, a přece jako život sám nezbytná i nutná. To je reforma ve smyslu vlastním.

Kolébka, která byla nemluvněti počátkem života i jeho útočištěm, stane se nemluvněti zmračením, ba hrotem, kdyby v ní mělo zůstat ještě tehdy, když s lety vyrostlo v chlapce neb dívku.

Reforma a život jsou

jako rub a líc jedné mince.

Jako výdech a oddech jedné plic.

Jako loučení a cestování.

Jako stáhnutí nohy jedné, když jsme vykročili druhou.

V řeči víry znamená život příkaz Kristův: estote perfecti. Reforma pak jest zákon téhož božského Spasitele: a benegatemetipsum.

Marná snaha, hříšné počínání, ba zločin všech zločinů rvátí od sebe, násilně dělit reformu a život, reformovat a nežítí (jako se nyní u nás děje »dole«), anebo žítí a nereformovatí se (jak, žel, Bohu, bývalo u nás někdy »nahore.«)!

*Saepe praecisa
semper vire scit.*

Nedovedu si nic představit, co by úspěšněji a zároveň plněji vyjádřilo trvání skoro čtrnáctistoletí světodějně památného Montecassina než tento nápis, který lze číst nad branou, již se do něho vchází:

Jak strom věčně mladý,
poněvadž často kleštěný.

A naopak. Kdybych měl vysloviti celý ten smutek, někdy i tu duševní bídu a skrytá nečestná pohoršení, jež číší z některých historicky památných institucí církevních u nás, dal bych jim tento nápis:

Věčně ve stařeckém tuku se topící,
poněvadž nikdy velké oběti neschopen.

O b ě ť jest reforma, a již proto jest a navždy zůstane duší opravdového života, jenž jest láska.

O sekávání, oklešťování všeho stařeckého, odumřelého jest reforma, a proto jest přes přísnou svoji tvář matkou věčné mladosti, podmínkou pravé nemrtnosti.

Nikdo nežije jen sám sebou, nýbrž i společností, mravním organismem, k němuž náleží jako úd k tělu, jako ratolest ke stromu. Nikdo neroste sám o sobě a sebou, nýbrž roste ve společnosti, roste onou mravní společností, která mu je za lidstvo, roste lidstvem. Každý něco přijímá od celku.

Jako jedinec žije, roste společností, celkem, tak celek, společnost trvá, mohutní jednotlivci. V tu chvíli, kdy by jedinci jen přijímali od celku, a celek nic od nich neměl, v tu chvíli zabita by byla mravní společnost.

Jako máme tedy povinnost a právo býti, růsti, tak máme povinnost a právo zajímati se a dbáti o trvání zdraví a vzrůst společnosti, celku, jehož jsme organickými články. A když někde na volání po zdravých reformách vnějších, ve společnosti, odpovídá se urputným: reformuj sám sebe, pak taková řeč je právě tak oprávněná, jako kdyby někdo bližnímu ucpal rukou neb šátkem ústa a nos, a při tom mu radil: dýchej, abys se nezadusil. Právo na zdravý vzduch, i mravní, týká se každého jednotlivce, právě tak, jako právo na dýchání samo.

*

Je-li čistý vzduch nezbytným k dýchání, ještě potřebnější jsou k tomu zdravé plíce. Ty teprve určují množství přijatého vzduchu i jeho spracování a konečný opravdový užitek. Tak jest i s reformou, sestrou života a vlastně její druhou tvář.

Nelze se vyhnouti reformám vnějším, kde opravdu má nastoupiti život vyšší. Ale zdraví vnitřní, bohatství, schopnost a podnikavost vlastní duše, její zcelenost a jarost, to, co nazýváme duševním životem každého jednotlivce, je ještě důležitější než všechny opravy na venek. Kdo sám nežije, kdo má duši chorou ba mrtvou, toho ani nejspořádanější okolí nevzkřísí k síle a životu. Počátek a kořen všeho vzrůstu na venek, všeho šíření a mohutnění ve společnosti a skrze ní, je v nás samých, od toho není žádné dispense a žádného osvobození.

Byly doby, a sám jsem je zkusil na sobě, kdy i jen mluvit o reformách vnějších pokládalo se za zločin. V tom ohledu již nastala náprava. Zato hřešíme směrem protivným: že se u nás mluví jen a jen o opravách vnějších, o tom, co se státi má v církvi, ale o tom, jak se máme sami reformovati v církvi Boží, o tom se zaručile mluví. A to jest blud nebezpečnější prvního. Zasad'te chorý stromek do půdy nejlepší a přece bude jen živořiti. Či nikdy a v ničem jsme nebyli my sami podobní stromku uvnitř nemocnému a schnoucímu?

Je nezbytno uznati bezpodmínečně právo jednotlivcov na vnější reformy. Ale stejným, snad větším právem lze mluvit o nároku, který má společnost, naše okolí, na reformu naší vlastní a vnitřní. Tajemství života jest, jak řečeno nahoře, neúprosný zákon přijímání a dávání — růstu a odhazování, lásky a oběti jak jednotlivce celku, tak celku jednotlivci. A zdraví i nemoc, síla i malátnost jsou stejně jak v organismu samém, tak v jeho jednotlivých buňkách. A dříve, prvcetněji, radikálněji v buňkách, posledněji v celku. Anebo jak připustiti, že by těžce churavěla hlava (nemluví o poraněních nahodilých a vnějších), když dokonale zdravými jsou všechny údy ostatní, zdravá a svěží jest krev, která jí proudí? A kdy uvěříme, že někde na těle vyrazily hnisající vředy, a že to nemá ani nejmenší souvislosti s vnitřním stavem veškerého tělesného ústrojí?

U nás všecko zaviniilo rakušáctví, za všecko se volají k zodpovědnosti biskupové, »páni«, tím rakušáctvím nakažení. Ale jsou diecése, a jsou kraje ještě více rakušácké, než tomu kdy bylo u nás, českých oposičnicků. Těch zbědovaných poměrů církevních tam však nebylo a není nahoře ani dole.

Náhodou se stalo, že jich není ani nahoře, ani dole, nebo to má příčinu hlubší, spojitost vnitřní? A nebyli ti naši »páni«, preláti a j. vyšší duchovní, proti nimž se obrací naše žaloby, až na řídké výjimky krev z naší krve, nevyšli z našich, leckdy velmi chudých rodin, nebyli odchováni mlékem našich vlastních tradic, náhledů a příkladů?

A proto znovu a znovu se táží, byla naše nemoc, byla a jest jen a jen nemocí hlavy? Anebo jest zároveň stejně těžkým ochuravěním organismu celého? A je-li nemocen organismus celý, stačí mluvit o chorobě pouze vnější, či má ta churavost i ještě jiné, skryté příčiny hlubší, vnitřní? Pak by se ani reforma nesměla omeziti léčením pouze vnějším, nýbrž musilo by sestoupiti hlouběji, až k samým kořenům nemoci. I reforma by se musila díti nejen zvenčí, nýbrž i z nitra.

Jen co jest neorganické, neživotní, nahodilé, se řídí příčinami vnějšími, mechanickými a nahodilými. Stojí a měří se tím, co přichází pouze zvenčí. Naproti tomu všecko organické, co žije, roste, kvete a ovoce přináší, žije, kvete a oplodňuje se principem především vnitřním. Neobejde se bez životních podmínek vnějších, nesmí jich nijak zanedbávati. Ale zákon jeho správného poměru ke všemu, co mimo jest, položen jest dovnitř, do organismu samého. Není-li ten vnitřní zákon, totiž organický život sám zdravý, silný, ano řekl bych výbojný, nic nepomohou ani nejskvělejší podmínky bytové vnější a organism zakrní, upadne.

Reforma jest život, jak se naň díváme se stránky jiné oné negativní, tolik nepohodlné, ba nenáviděné všem nemyslicím a sobcům. I o reformě platí, co právě řečeno o životě. Reformujte jen okolnosti vnější, a máte ne reformu, nýbrž její bezcennou náhražku, její prázdnou, třeba nadutou larvu. Chcete-li opravy skutečné a pravé, začněte z nitra, se životem vnitřním a tím nejdříve.

Ať tedy uvažujeme přímo o nemoci samé, nebo obrátíme své myšlenky na život o sobě, dospějeme těchže závěrů, tak dalekých od oněch prázdných deklamací, s nimiž se denně setkáváme při reformách u nás hlásaných.

Jsouc tedy životem, počíná reforma z nitra, rozmnožujíc a šíříc i na venek zdraví, sílu, pokrok a čestnost.

Jsouc životem, jest reforma i láskou. I zde klame její vnější podoba, která způsobuje, že daleko od ní utíkají malé i velké děti tohoto světa, duše rozmařilé, požívačné a prázdné, lidé, kteří nepromkli nikdy k jádru života ani ku podstatě povinností převzatých. Jest zdravá každá reforma. Přichází jako lékař, s okem zkoumavým, s rukou tvrdou, ukládajíc diety a posty, předpisujíc užívání a léky, někdy i řezajíc a pálic. Ale ta její tvrdá bezohlednost, ta zdánlivá krutá nelidskost platí jen nemoci — pro všecko, co jest v organismu zdravého a života schopného, zná jen šetrnost, ochramu, vroucí, nezištnou lásku. Jest jako onen oblakový sloup, který se postavil mezi prchající Israelské a mezi pronásledující Egyptské (Exod 14, 20), a který byl obrazem reformátora všech reformátorů, Ježíše Krista samého. A byl sloup ten v tu stranu, kde stáli utiskovatelé Egyptané, temný jako noc, kde však stáli utiskovaní a prchající Israelité, tam se ukazoval jasným jako slunce.

Tak jest reforma. Její boje jsou boji lásky. A od lásky mají své poslání i svůj cíl, svou sílu i své odhodlání, od lásky mají poslušnost, aby měšly dále, než kam dovolí zdravý prospěch, aby meničily, kde jest opravdu naděje na život nový a zdravý. Reforma, která jest pouze nocí, pouze bořením, pouze nenávisť, pouze záporom a pohrdáním, ta opravdovou reformou není. Je to zmetek příšlý z pekla a jen zneužívající jejího jména. Nepolepší nikoho, ani jedinců, ani společnosti, nýbrž dokoná v nich jen dílo zhouby a zpusošemí.

Maně tu vzpomínám našich reformních schůzí kněžských, listů a hlavně našich reformních vůdců. Nepamatuji se, že bych byl o nich četl, že bych byl od nich slyšel jedno opravdu vroucí a nadšené slovo lásky a úcty k církvi. Ale zato jsou neúnavnými ve svých obžalobách, ve stavění na odív své nedůvěry, ne-li svého nepřátelství k oné církvi, již chtějí reformovati. Opakuji: nikoho tím u nás nepolepšili, u mnohých však dokonali dílo záhuby a rozvratu.

Láska jest život duší. Jest květ duší. Jest soubor všeho, co duše v sobě chovala silného, zdravého a slibného. Jest vrcholak pyramidy, jejíž cihla i ta nejnižší a nejskrytější, jímž všechny i nejposlednější cihly docházejí svého výrazu. Láska není chudoba. Jest bohatství, nebo není láskou.

Všecko, co právě napsáno o lásce, platí svou měrou i o reformě. Kdo myslí, že v reformě nahradí plíce hlavu, nadávky vědu, drzost hloubku, duševní prázdnota životní věrnost, že místo lásky v reformě stačí slepá vášeň, ten se velice mýlí. Dvacátý třetí leden 1919 v Praze!

*

Láska není zákon, poněvadž jest nad zákon vyšší a důležitější. Ale láska se neobejde bez zákona. A čím vyšší jest cesta, kterou kráčí svatá láska, tím více jest odkázána na podporu a ochranu silného, přesného zákona. Jen smyslnost, která se nazývá láskou, ale není jí, jen zvířectví se obejde bez zákona. Láska bez zákona jest bahno a vede nezbytně do bahna. Láska bez zákona není světlo, jež ukazuje cestu z nebezpečí, je to bludička nad močalem světélkující.

Tak jest i reforma, rub života-lásky, ale přece vždy jen láska. U nás někteří reformují *via facti*. Bez zákonu a proti zákonu. Zločinci, kteří zamýšlejí vypustiti světový rybník, aby zavlázilo se vlastní zakrnělé kameňaté poličko.

Co řekl Nietzsche? »Die Gewässer der Religion fluten ab und lassen Sümfe und Weiher zurück — vody

náboženství opadávají a zanechávají po sobě močály a smrduté rybníky.« A jiný moderní myslitel (Sastschick) mluví »o lidech z kořene vyvrácených«, kteří se domnívají vládnouti světem, kteří se pokládají za srdce a rozum národa.

Takovými lidmi z kořene vyvrácenými jsou reformátoři jako Stibor, Brodský, Farský a jim podobní. A jejich dílo? Místo světových očištných proudů sv. církve smrduté močály pohoršení, nevázanosti a hříchu.

»Byť i v nížinách hříchu se ubírala, není hříchem reforma, nýbrž svatá a čistá je jako ctnost.

I z přísného oka hledí jí samo nebe.

A obsahem tvrdých jejich rozkazů jest mír, jest štěstí, jest požehnání, jest láska.« (Kněžské problémy 132.)

J. Trnka:

Romantism „realistického“ klubu.

Realistický klub, pokračování to předválečné strany realistické, vedené Masarykem, vydal v »České Strážce« programové zásady Realistického klubu, jež se značně uchylují od obecného pojetí realismu právě tím, že obsahují celou řadu čistě romantických předsudků a ideí. Nehledě k tomu, že program uznává potřebu víry, třebaže víru žádnou nehájí do důsledků a bezkompromisně, je viděti na celém programu vnitřní zlomení mezi skepsí pozitivistickou a mezi idealismem. Realistický klub oplodnil se již velikým duchovým prouděním mladé Evropy, jež neuznává rozum za výhradní ani nejvyšší tvořivou sílu kulturní. Bylo by možno bod za bodem ukázati na tuto nedůslednost, která má a bude míti nutně následek, že realistický klub zůstane jen klubem a nikdy se nestane hnutím, snad ani nemá té ctižádosti.

A je současně důkazem, že realism, pokud v něm byly tvořivé prvky (a byly velmi cenné), se vžil, stal se obecným majetkem národa a že dnes vývoj jde nad něj. Realismu jako každému výbojnému hnutí stalo se, že kácejí modly cizí, stavěl nevědomky modlu novou. Je to tragika všech lidských výbojů. Tak realism jako modlu postavil zde českou historii husitskou, výsek to českých dějin sotva stoletý a popřel zcela nerealisticky všecko ostatní —.

Tento romantism je vyjádřen i v programu Realistického klubu, kde se stanoví poměr k náboženství: »Církev katolickou však považujeme za z a s a d n ě reakční a pro zaostalost své náboženské metody za nezpůsobilou naplniti náboženské poslání. České smýšlení náboženské se vyvíjelo za stálého boje s Římem: Hus, Chelčický, Čeští bratři, Palacký, Masaryk jsou metami našeho náboženského vývoje.«

Člověk by mimochodem řekl s Marxem, že doba a stav její hospodářský vykonává vliv i na smýšlení universitních profesorů, kteří se nedovedou odpoutat od vteřiny a dne k svobodnému pohledu.

Tento názor na české dějiny stává se obecným úměrně s úpadkem přemýšlivosti a světového nazírání náboženského problému. Dnes chceme říci několik myšlenek o tomto tvrzení, jež universitní profesoři Rádl a Nejedlý

dali v program realistického klubu, že totiž církev katolická je nečeská a neschopna naplniti náboženské poslání a nasyciti náboženský hlad člověka našeho. Své národní credo zhustili jsme v jedinou větu: Čím více člověkem, tím větším Čechem. Skepse minulého věku čistila náš duchový zrak a my nezatracujeme žádné formy výboje českého ducha své doby, ať to byl realism, ať symbolism dekadence či dnešní pragmatický vitalism, neboť jimi probíheli jsme se k sobě, to byly úderý tvůrčího kovkopa v nás, jenž se dobíral sama sebe.

Tímtež rythem bilo srdce Evropy. Národ, jenž po staletí ležel v těžké agonii, hledal usilovně v tmách a rozhlížel se kolem. Zamyslili jsme se jako málokterý kmen světa nad svou historií a pili z ní sílu.

Je přirozené, že doba husitská, reminiscence na ni, kdy tvůrčí síly vyvěřely bílým žárem, zanítily nám oči tím spíše, že byla nám povzbuzením, ukazatelem i útěchou, že dar, který jsme tehdy dali světové kultuře, nebyl splacen, že svět a evropská kultura je nám dosud mnoho dlužna. Jan Hus byl nám symbolem odboje a ctili jsme v něm nikoli náboženské jeho these, jež nám byly cizí, ani ne tak vnitřní opravdovost jeho (alespoň veřejnost ne), avšak právě ten jeho postoj proti papeži a husitský palcát namířený proti císaři. Husitství byl náš dějinný vklad a svět byl nám dlužen splátku naň.

My jsme však právě pozorovali husitství hlavně ma své doby. Doby a situace národní, na níž ležel každý stín Vídně a s ní spojeného Říma. A tu bylo husitství oživeno znovu v nás. My jsme čerpali z něho sílu a víru, ducha odboje . . . a z tohoto ducha vyrostla naše samostatnost. Nedobyli jsme jí jen sami, i svět nám tu pomáhal a oplatil tak pohledávku, již jsme měli za ním. Že tato idea nebyla však samotná, svědčí, že první pluk si-bířských legií byl plukem sv. Václava, druhý Cyrilla a Methoděje a teprve později přezván na pluk Jana Husi. To je nejvyšší charakteristické a zajímavé. Duch odboje bylo jediné, co jsme z husitství čerpali a proto, jak správně poznamenal Šalda, nové umění české nic tvůrčího neodvodilo a nedobylo z husitství, neboť zde nestačí jen tato spojitost, ale prociťení ducha a ideí a to nám bylo cizí.

Dějiny české až dodnes, do revoluce byly popularisovány a vykládány většinou nevědecky, ale s tendencí, jednak aby dokázaly přednosti české povahy před německou, **jednak** abychom lidu a světu dovodili, že jsme národem velkým; byly namířeny proti Vídni a řádům Habsburky udržovaným — —. Tato tendence vykomala svůj vliv — avšak lze na tendenci budovat? Tvořit základy státu?

Zorný úhel národní historie, respektive jen jednoho období jejího je úzký a nedostatečný. V okamžiku, kdy jsme dobyli svobody a stanuli v řadě svobodných národů, musíme revidovati svůj poměr ke všem hodnotám a otázkám kultury znova, širokým světovým zřením. Problém katolicismu chápeme tedy v podstatě jako problém moderního člověka vůbec a v druhé řadě jako otázku národního růstu. Při tom, jako vždy jedinou váhu nutno položit nikoli na důkaz, že katolicism může být a bude tvořivou hodnotou národního vývoje našeho, neboť důkaz filosofický či sociologický je nutný, avšak na tvůrčí čin. Žádný nepřítel nevyvrátí našeho tvrzení a nikdo z nás je nedokáže exaktně. Všecko je otázkou tvůrčího činu.

Jen tvůrčí čin ať umělecký či vědecký dá odpověď na celou řadu otázek dalších, jak Čech a Slovan bude prožívat katolicism, jak on s nezapomenutelnou a nevyhladitelnou vášní po vnitřní pravdě, ja symem dvacátého věku, prožije křesťanství! Jedno je jisto, neboť to cítíme v sobě. My nikdy nebudeme a nemůžeme se vracet zpět. Vnější formy starého katolicismu románského jsou nám v podstatě cizí právě proto, že jsou formami, byť sebe skvělejšími. A proto snahy některých umělců našich oživit a přiblížit katolicism českému smýšlení překlady cizích básníků, ukazováním na mystiku, kathedrály, skvělé kultury, ač byly velmi záslužné, musely ztroskotat co do nadějí v ně kladených, neboť se tu předvádělo, jak dotyčný věk či národ promyslel křesťanství hlásané církví — kdežto mentalita naše jinak se nořila v ona zřídla. To jest a byl základní omyl a musil vnitřně se zlámat. Ztroskotali všichni: Bouška, Dostál-Lutinov, X. Dvořák, Bittnar — po vnitřním zákonu, neboť oni neprožili v sobě úzkost české duše a současně úzkost člověka světového a nevydali proto díla, jež by bylo možno označit tvůrčím činem. Jedině činem, velikým básnickým a vědeckým činem můžeme podati nezvratný důkaz, že katolicism je a bude tvůrčí hodnotou národního růstu.

A tu ovšem především katolicism musí být tvořivou silou v nás, ve mně.

Jedním nepřítelem katolicismu u nás jest nacionalism, který vidí katolicism brýlemi historie od 15. století a již tím soudí jednostranně. A ovšem, my to chápeme. My jsme slovanská výspa posunutá do germánského moře, má tedy nacionalism u nás životní oprávnění jako samozřejmý obranný reflexivní pohyb ohroženého. Tato tendence je politicky vyjádřena v Nár. demokracii (Dyk, Kramář) a k ní se utíkají i kněží československé církve se svou nacionální církví, jež by byla oporou státu a národa. Národ totiž pudově hledí zjednatí rovnováhu mezi dvěma základními ideami mezinárodními, materialistickým a křesťanským socialismem, v něž se vtělil světový názor životní.

Sociologicky —, hledíce na celek, to dobře chápeme, to úporné vyrovnávání se protichůdných sil, ženoucích vývoj světový a národní.

My, dobývající tohoto poznání, nalezneme na dně jeho smysl českého bytí a ducha a příkaz do budoucna. Představitelé církve dopustili se velikých chyb, ublížili nám ve spojení s Habsburky, avšak bylo by nebezpečím, abychom tuto nevraživost přenášeli do budoucna, bylo by nedůstojno naší doby, aby s sebou vlekla tento rys nemávisti byť historicky odůvodněné. Svobodný člověk musí odezíratí ode všeho, co by omezovalo jeho svobodu poznání a musí vyjít zejména ze svého provincialismu, chce-li dáti něco nového světu. A o to jde. Musíme být dělníky na díle evropské kultury v budoucnosti. Toť příkaz národní duše a smyslu našich dějin. Katolicism je dlužen českému lidu, neboť on nebyl v posledních desetiletích tvůrčí hodnotou národního vývoje, což lze vidět na katolických básnících, z nichž málokterý vynikl nad průměr tvorby dne a žádný nebyl geniem.

Nám jde především o ujasnění problému sobě samým, o přetavení a vyžití životního názoru křesťanského v duši české a tím i o možnost činu, o dílo.

O tom, zda katolicism bude tvůrčí hodnotou, nerozhodnou jeho protivníci u nás (Herben, Rádl, Nejedlý), toť otázka naší tvorby. Od nikoho jiného nesmíme toho ani čekat, než od sebe.

V čem tkví Renanova síla?

Z polštiny přeložil P. Jan Hrubý T. J.

(Pokračování.)

Týž skepticism rozestírá své sítě i na vše ostatní. Mnohdy se zdá, že mravnost, vznešenost ctnosti tvoří výjimku. Renan mluví o nich zde onde se zápalen kaza-tele a se zaníceností askety; leč na jiných místech ob-jíhá v bezmezné sympatii tytéž ctnosti stejně jako ne-řesti; a nejednou dělá nad celou mravností a povinností otazník. »Zakládáme všechnu svou mravní důstojnost na neustálém kladení váhy na povinnost a dobře činíme; mu- síme se tím řídit i třebas i proti evidenci. Jest však též možno, že pravdu má strana protivná.«

Konečně i to je způsob Renanův, že je ku podivu vý- lučný duševní aristokrat. Zásadně rozděluje lidstvo (a stokrát se vrací v každé knize k tomuto rozdělení) na část duševně privilegovanou, vzdělanou — a na část nižší, lidi prosté, les simples. Život oněch je sebevědomý, život těchto nikoli (vie reflexive — vie spontanée). Není to rozdíl pouze přechodní, nýbrž tak vždy bylo, bude a musí býti. — Pro prosté Renan nepíše, často však o nich mluví se shovívavým politováním; tvrdí, že nesmějí o- něm závidět, neboť náboženství jim poskytuje dosti ú- těchy a posily — a náboženství nelze jim bráti a ničím nelze jim je nahradit (to však Renanovi nevádí, že sám pořídil zvláštní vydání svého »Života Ježíšova« pro lid¹⁾). U vzdělané části lidstva nastupuje pak na místo náboženství věda a umění a vyšším způsobem plní jeho úkol. — U lidí vyššího druhu je ještě ovšem několik stupňů; na nejvyšším stojí mudrlec, kritik, myslitel — tato slova mají u Renana týž význam. Tento mudrlec je- ho patří na svět se své výše ne pánovitě a pohrdavě jako Stoikové, nýbrž s přívětivým úsměvem, plným polito- vání; podobný úsměv má i pro vlastní své dílo. Takový je každý Renanův hrdina: Sakia-Muni, Markus Aurelius, Spinoza, Ježíš — neboť i Ježíš »měl dar, jímž se vyzna- menávají lidé distinguovaní: úsměv nad svým dílem, povýšenost nad ně«. Takovým je konečně, rozumějme, i Renan. — Tento myslitel zabývá se pozorováním svě- ta a jeho běhu, ale z lhostejnosti nepřistupuje k činu. »Myslitel«, praví Renan výslovně, »neosobuje si práva účasti v řízení své planety a má dosti na svém díle, smíruje se bez bolesti s tím, že nemůže působiti. Jsa na světě divákem, ví, že svět mu patří pouze jako předmět studií; a ačkoli by mohl zlepšiti jeho stav, shledal by jej možná tak, jak jest, tou měrou zajímavým, že by se ne- odvážil oné opravy«²⁾. — Toť věru diletantism vskutku transcendentální! Všechny boje, všechny bolesti lidské, všechny ctnosti a hrdinské činy lidstva, slabosti a zlo- činy, minulé i přítomné, vystupují před jeho zrakem, poutají jej jako zajímavé panorama; ačkoli by mohl to ono změnit, usnadnit, zlepšit — přece nehne ani prstem: neboť to vše jej zajímá v tom stavu, v jakém právě jest. Pro vše, jak to právě jest, má sympatii, v níž jest ego- ismus, i úsměv, v němž je pohrdání.

Vážní spisovatelé, jako Caro, velmi přísně Renanovi vytykají tuto duševní aristokracii, toto rozdělení lidstva na druhy tak nestejnými dary obdařené, toto »vými- nečné postavení«, jež nad světem osobuje sobě a kriti-

kům sobě podobným. Tvrdí, že »prostá část« lidstva musí se cítit pohrdáním tím uražena a že nemůže, přes licho- cení Renanova, připustiti, aby se jí upírala schopnost k životu sebevědomému, ozářenému paprsky vědy a u- mění. — Jsou však po mém úsudku, úplně na omylu, Re- nan pak se neklame ve své taktice. Těm, kdož čtou Re- nana, byť byli sebe méně vzdělaní, lichotí zajisté, že vcházejí v myšlenkovou příbuznost s tak velikým mudr- cem. Kdyby podmínkou příslušnosti k vyššímu stupni byla vykonaná studia, universitní diplomy, snad by se urazili; ale jedinou podmínkou, kterou při četbě spisů mistrových zřejmě vyčtli, jest: zřící se víry náboženské a dání se proniknouti názorem kriticko-uměleckým, jaký se jim tu podává — a to i nejposlednější čtenáři Renana již učinili nebo mohou učiniti každým okamžikem; — proč by se tudíž nemohli počítati k duševní aristokracii lidského pokolení? Jest věru nesnadno mistrněji a deli- kátněji pochlebovati lidem, které kdo vábí za sebou, a zdvořileji v opovržení uvést ty, kteří pevně trvají na náboženském přesvědčení.

Takový jest Renan jako literární taktik, jako mistr v umění podmaňovati si duši lidí, ne s úmyslem, aby v ní něco vybudoval, nýbrž aby veškeré přesvědčení obrátil v malebné trosky. On, jenž zvědavě vyhledává nejhlubší otázky, jenž je skvělým realistou v líčení hmotného prostředí, v ideách mlhavý a tajemný, jemný skeptik, jenž se milostně mazlí se vším, co vlastní rukou kácí a boří, aristokrat duševní a diletant, který se za- jímá o všechno ve světě — pochopil velmi dobře svou dobu: napsal jí, jak sám praví, román Božstva, le roman de l' Infini. A řekněme si to upřímně, on učinil, pokud je to ovšem jedinému člověku možno, dobu svou podle po- dobenství svého. Neboť nelze upříti, že Renan šel v čele a doba za ním. Kdy 23letý mladík psal v podkrovní svě- tniče rozpravu »O budoucnosti vědy«, plnou dogmatismu a víry v pokrok, jenž nemá mezí, tenkrát obrážel se v něm věrně současný myšlenkový stav doby; později vymyslel Renan kritickou svou metodu; nato obestíral pochybnostmi širší a širší okruhy a skončil jako vzor transcendentálního diletanta: — a doba přijímala zvol- na jeho způsob kritiky; v zápětí nato zastíral lehkou mlhou skepticismu vše bez výjimky. V poslední pak době vytvořil diletantism ten celou školu, která v této chorobné filosofii životní předstihla samého Renana a zničila mnoho životní síly francouzské mládeže.

Renan však nezemřel na vrcholu slávy, nýbrž tro- chu příliš pozdě. »Cítil v oněch několika letech«, praví de Vogüe, že se mu otěže duševní vlády nad lidmi vy- mykají z rukou, a bylo to pozorovati na trpkém tónu posledních jeho spisů a řečí.« Doba se vskutku již od- vracela od negace a skepse; nejeví zájmu o pouhé po- jmy, kdy vyvstává tolik životních otázek; doba začíná pocíťovati potřebu přesvědčení a základu mravního — nekrácí ještě ke Kristu, ale teskně již se ohlíží v tu stranu.

¹⁾ Vie de Jesus, édition populaire.

²⁾ Etude d'histoire religieuse, Préface.

Byl Renan upřímný? Kritikové jeho a ti, kdož psali o něm posmrtné vzpomínky, neodvažují se celkem k této otázce, která se však mimoděk vnucuje tomu, kdo přehlédl podivuhodnou jeho kariéru. I dávám tedy otázku tu a odpovídám po způsobě Renanově otazníkem. Není nám dáno nahlédnouti do lidského srdce, a proto musíme býti velmi opatrní, máme-li pronést rozhodný úsudek o něčí neupřímnosti. Renan nám však zanechal mnoho důvodů k pochybnostem o své upřímnosti. Pod zdánlivou jeho přímostí a jakousi sdílnou povídavostí znáti při pozorném čtení, že vše jest u něho velmi strojené, což by bylo možná chybou v díle uměleckém, ve studiích pak historických a náboženských jest, nebo se aspoň zdá býti neupřímností odsouzení hodnou. To mazerá se s pravdami víry, jež sám tak zcela vědomě rdousí a ničí, je to cit upřímný? Jest opravdu ona mlhavost, ono uhýbání a měnivost myšlének, kdy mluví o Bohu a věcech božských, ony modlitby k Bohu, jehož existenci popírá, obraz jeho myslí a citu, či umělý obrat literátův? Zdaž nepřirozené a theatrální způsoby, jakými vysvětluje zázraky Kristovy, líčí pravdivě jeho přesvědčení? Vkradly se snad citáty z Písma, jež tak často nepatří k věci, jen nedopatřením do péra? A netropil si snad tento mudrlec smích z vlastního díla svého i z poctivých lidí, kteří jemu více věřili nežli on sám sobě?

Pamatuji se, když vyšly Renanovy vzpomínky: Souvenirs d'enfance et de jeunesse, že jsem je žádostivě uchopil očekávaje, že v nich naleznu věrný obraz vnitřních proměn a přerodů zajímavé oné duše. Leč byl jsem úplně zklamán, neboť nenalezl jsem hlavní podmínky, kterou takové dílo má míti: upřímnosti. I když mlčením pomínou, že jednotlivosti jeho odpadu od církve byly »aranžovány«, jak mu vytkli žijící ještě kolegové ze semináře, vycítí každý, že kniha ta, od začátku až do konce, je přetvářkou, fraškou. Renan zahrává si na mudrce úplně šťastného a své štěstí i blaho a klid vychvaluje až neobratně a násilně znovu a znovu, takže vynutil mi otázku: což není člověk ten zmítán v duši velkým nepoko-

jem? Nemám Renana nikterak v podezření, že by byl věřil v božství Kristovo a úmyslně se mu rouhal, ale mám podezření, že vůbec nic nevěřil, ani ve vlastní konstrukce (k čemuž se trochu přiznal), a že se nešťítíl prostředků ne právě poctivých, aby o ně uměle opřel ony konstrukce a lidské mysl si podmanil. Mimoděk přichází tu na mysl pohodlná teorie o »stupňované upřímnosti« (les sincérités graduées), jíž Renan omlouval svého Ježíše vykládaje, že předstíral zázraky za tím šlechetným účelem, aby povznesl mysl nevzdělaného lidu k vznešeným pravdám. Nenásledoval snad Renan sám svého hrdiny?

V nejedné posmrtné črtě čtu, že Renan církvi více prospěl, nežli jí uškodil. De Vogüe praví o něm, že rozšířil obzor církevní vědy

Renan zajisté jen škodil církvi, její vědě i víře; bojoval proti ní negací a pohrdáním. Jako Julian Apostata vyzval Galilejského k osobnímu boji na život a na smrt, a to způsobem prohnanejším nežli Julian. Jestliže z křesťanství ještě něco zbylo, pak nepatří zásluha ta a čest jemu: neboť usiloval vyrvat z něho vše i s kořeny. Jest to však ke cti víry katolické, znamením nehynoucí životní síly církve, že kdykoli postupem doby dorážejí na církev nepravá učení, bludy, klamné filosofické soustavy, po každé vnitřní silou staví se vítězně na odpor, na odpor nikoli mrtvý a trpivý jako skála, nýbrž s životnou reakcí, jako organismus. Po každém úderu tom napadený bod věroučného článku nabývá většího světla, mocněji se rozvíjí a láska i zbožnost věřících obrací se k němu s větší horoucností. Tak událo se i při útoku Renanově. Vnitřní reakční síla tu způsobila, že bohověda, ano i zbožnost učinily veliké pokroky. O Božskou Osobu našeho Vykupitele, jež byla vřdycky ohniskem života křesťanského, jeví se zajisté od druhé polovice 19. století větší zájem nežli v několika stoletích předcházejících.

A konec konců po Renanovi bude Kristus více poznáván a vroucněji milován než dříve.

C O Ž I V O T D Ā L

Na okraj doby.

Čím větší roztříštěnost se v lidstvu jeví, čím více zmatku i čím větší neklid a nepokoj, tím více září ona Jednota Kristovy nauky, onen zázračný Pokoj Evangelíí a ona jistota Církve. Stojí, nevtrajíc se nikomu, a přece vábí k sobě pohledy všech vnitřně roztříštěných a bojem zemdlených. Bylo to pozorovati již ve Francii i v Itálii, je to zřítí v Anglii a není ani jinak u nás. Sice, ještě dráždí onen pokoj a jistotu. Dráždí, ale nemožno jí upřítí vznešenosti.

Moderní člověk není zvyklý na Jednotu, neboť on miluje střepy, a zří-li Jednotu Církve, Jednotu autoritativní přímo, vzpírá se. A čím méně může vytknouti té myšlenky Boží, tím více vytýká lidem, kteří ji hlásají, nebo kteří ji přijali a jí se zdobí. On myslí, že ubíjí — jaký to klam! — myšlenku, když vytkne lidem, již ji mají, jejich malost, nebo že ji zneužívají. Nemůže najíti, že je malou a špatnou idea, ale může dokázat, že ji neplní a on snad v první chvíli bude mluvit o utopii a bláznovství. A v lidech najde dosti důvodů k potvrzení svého postupu.

Zášíť, již byli přivítáni katolíci v rodící se republice, byla veliká a konec konců oprávněná. Zasluhovali jsme, poněvadž jsme nestáli celým svým životem za ideou, jež nám byla vštípena v srdce, a s níž jsme šli životem, i na níž jsme měli život stavěti. Platí to více méně všeobecně. Teprve, když na nás udeřili nepřátelé, začali jsme zpytovat svá svědomí. Šlo to sice těžce, ale k jednomu se přece dospělo: k poznání, že sice my katolíci máme jednu myšlenku, ednu víru, jedno učení, ale že ji nedomyšlíme, a tak nejsme s to vytvořiti jedno mohutné falanx, hotové vždy k boji a nepřemožitelné. Byly volby a my jsme vytvořili několik stran. Samozřejmě, že se nám musili nepřátelé jen smát. Za takových okolností lze snadno podceňovat svého odpůrce a lze ho i snadno porazit. Podařilo se nyní několika jedincům semknouti Čechy, Moravu i Slovensko v jeden celek, v Československou stranu lidovou. Dvacet čtyři poslanců, štipec jen, a páni socialisti i agrárníci s nimi musí počítati jako se silnou stranou. Pravda a to je veliká věc, již by si mělo vedení strany vštípit v paměť — páteru Šrámkoví a i jiným musí přiznati koalici hlubokou inteligenci, rozhled a poctivost. Nerozhoduje jen masa, rozhodují silní jedinci. A bylo by zločinem, kdyby snad ti jedinci, ať kdykoliv, byli nuceni ustoupiti pletichám. My v minulosti jsme k tomu bývali vždy nakloněni. Jednotlivec rozhodoval o věcech nejdůležitějších a ostatní mlčky přitakávali. Pak se nesmíme divit, když jsme neměli vítězství. Zodpovědnost a práce. —

Pronesu-li slovo Jednotu, vybaví se mi seskupení, v němž vše jest shromážděno a míří k jednomu středu. V celém organismu proudí máž životodárná krev, všechny buňky cílí k jednomu místu. A všechny napomáhají k růstu téhož organismu. Ještě jedno lze pozorovati v těle. Buňky, mající stejný účel, seskupují se v jakýsi celek. Mohu mluvit o mozkových, rodících a jiných. Všechny ty uzly přijímají jednu potravu a tvoří jednoho jedince. Co viděti jest v těle, v organismu živém, lze pozorovati i v jiném organismu, ve společnosti, ať světské, ať náboženské a v druhé věci než v první. Proto spojuji se vrstvy společenské, aby spojené spíše dosáhly cíle. V našem náboženském životě nebylo toho vždy dbáno a zle se to instilo. Četl jsem před nedávnem o slavnostech francouzské mládeže v Paříži. Association catholique de la Jeunesse française. Velké sdružení, v němž jsou seskupeni studující jak škol středních, tak vysokých, mládež prostá, venkovská i

městská a všechny pojí jedna myšlenka, jedno nadšení a jedno mládí. Pracují společně, přirozeně každý na svém poli, a něco znamenají.

U nás existuje spolek katolických učitelek, myslím, profesorů, katechetů a učitelů a každý ten spolek pracuje na svou pěst, ačkoliv jejich cíl jest stejný a i cesty k němu. Zdaž by nešlo právě vybudováním jednoho sekretariátu spojití všechny tyto spolky? Nerušit by se ani jeden, ani druhý, ani třetí. Bylo by zde něco, nebo byl by zde někdo, kdo by spojoval všechny a kdo opět by byl ve smyku co nejužším s mládeží i s jinými stavy. A tak by se vytvořilo jakési kolegium, k němuž by se sbíhaly cévy z celého toho složitého organismu. To by byla Jednota, organická a ne mechanická. V Jugoslavii, kde jinak jsou utvářeny poměry než u nás, je takové kolegium, určující směrnicí katolického života, v klubu seniorů při akademických spolcích.

Loní jsem četl v »Našinci« o chystaném zřízení či rozšíření na celou říši: »Apoštolátu Svatého Cyrila a Metoděje«. A přiznávám se, že se mi ta myšlenka zalíbila. Sjednotit pokud možno všechny věřící křesťany v jednu společnost pod jeden prapor našich věrozvěstů. Vytvořit by se jednotný, mocný šik, skoncentroval by se život, a celé hnutí by rostlo jedním zavlažováním deštěm. U nás však zatím se zakládá »Rada Katoříků«. Třeba o té věci blíže uvažovati a přijmouti, co by bylo Požehnáním našemu národu. —

Jednota. Církev Kristova se jí chlubí. A Hello krásně praví v prologu k »Člověku«: »Křesťanství mluví bez ustání o Jednotě a Unam jest jedním z epithet, jež Církev samé sobě udílí v Cedu. A povšimněte si mimochodem, že Církev nejen svou Jednotu hlásá, nýbrž že jí zpívá, poněvadž Jednota jest příznakem Zákona a znakem Slávy. Opravdová a živoucí Jednota má právo na zpěv a křik, neboť je samým tlukotem srdce.«

Jednotu! Jednotu!

J. K.

Katolický tisk.

Dobrá stránka našeho života: malý tisk. Platí to všeobecně a je to podmíněno malou úrovní inteligence, malým rozpjetím myšlenkového obzoru. Naš český denní tisk hašteří se, boří, ale nestaví. Jeho práce jest negativní. Positivních výsledků není. Ptáme-li se, kdo zavinił dnešní rozpoltěnost národní, kdo tolik rozešťval jedny proti druhým, dostáváme odpověď: Tisk. Kdo zavinił, že tolik lidí jest roztříštěných, dostává se odpovědi: Tisk. Tisk. Tisk. Naše revue, jež neměly všestranného rozhledu, a jež nebyly vyvolány touhou: vybudovati celého člověka, nýbrž často jen diktátem jednotlivých stran, se staly snůškou často lživých a malých invektiv, hlásaly program jedné malé skupiny, a světové otázky, třeba otázky náboženské, uměleckou i kulturní ne pod zorným úhlem nějaké vyšší myšlenky, ať nedím sub specie aeternitatis. Nestavěly a daleko pokulhávaly za tiskem jiných národů, jež chlubily se znáti, třeba francouzského nebo anglického. Nebyly cílem ani Pravda ani Dobro, tedy věčné ideje, to jest a byla osudná chyba naší produkce v tom směru.

I my, katolíci, jsme byli dětmi doby, malé a hašteřivé. Vystoupil vždy jedinec, nebo dva, kteří všim tím trpěli, a kteří chtěli zjednatí nápravu. Tak tomu bylo svého času při založení »Nového Života« a z dnešních našich revuí bych mohl jmenovati řadu jiných. Ostatní — mlčeli. Chvilí tleskali,

chválili, a i řádně platili. Za chvíli i to mnohé rozmrzelo. Ale byla zde ještě jiná vada. Ti, kteří řídili časopisy, vyčerpali se, předčasně mnohdy, i vypsal se a časopis klesal. Běda mu, odvážil-li se trochu ostřeji promluvit k těm, kteří měli moc. Konec, při této urážce neplatilo přikázání Lásky, ani milosrdenství. A tak pomalu jsme neměli opravdu silných a mohutných revuů. Tisk denní a týdenní ten teprve vypadal, byl-li jaký.

Po válce, právě vlivem naléhavých okolností se vše trochu změnilo. Tisk jest takový, jaká jest mravní i inteligentní potence těch, kteří jej vydávají. Nastává u nás v tom ohledu, bohužel, na mnohých místech růst. Probouzí se i vědomí nesmírné zodpovědnosti, ne před pány, nýbrž před Pánem.

Pravda, je to ještě několik málo jedinců, kteří vytýčují nové směrnice, málo najdete v našich revuích studií od profesorů na theologických fakultách, jako je tomu třeba u Německa a ve Francii, kde ty hlavy inteligence jsou inspirátory a nositeli velkých myšlenek. U nás naopak, nečteš jmen doktorů atd. atd., nýbrž jména mnohdy neznámých, ale přece napovídajících vážnost, s jakou se řeší jednotlivé problémy.

Dostal jsem do ruky prvé číslo nového ročníku »Archy.« Řekli jsme o loňském svém úsudku a čekali jsme přirozeně, jak bude vypadat »Archa« po reformě. Byl jsem překvapen a jsem spokojen. Hned v úvodním článku zdůrazňuje p. Lutín krásnou myšlenku, již tak nadšeně hlásá Králík, že nejvyšší vrcholky literatur světových jsou katolické. A v celém sešitu jakoby vanul nový svěží vzduch.

V »Archivu literárním«, připojeném k »Arše« rozepisuje se p. Masák o »Šmídkově estetice dramatu« způsobem kritickým a věcným a p. Stehlík uveřejňuje v něm svoji studii o »Biskupu Jirsíku a Františku Douchovi.«

»Vychovatelské listy«, jež rediguje p. dr. Kratochvíl, putají i zájmem, jímž sledují stále nové objevy na poli pedagogiky i svou hloubkou, již patří na jejich praktikování a řešení.

Ovšem »Hlídka« svými rozhledy nestojí pozadu.

Mělo by se rovněž pomýšlet na to, jak vychovati charakterní žurnalisty, charakterní, neboť my máme to štěstí, že vychováváme redaktory, kteří plnými ústy se bijí za ideu Kristovu dnes, ale kteří zítra přestoupí do tábora největších odpůrců a budou to, co dříve hlásali, porážeti. Vlastně, jsem opět u otázky — výchovy, která se všude vsune a hrozivě se směje.

Ještě bych zdůraznil něco. My časem jsme posedli zakládáním nových revuů. Po prvním ročníku již revue zajde vnitřní i vnější nemocí. Bylo by třeba přistupovati k takové věci s větší vážností a opravdovostí a hledět spíše, když jsou síly, vybudovati i něco velkého, co jest zde již a ne se rozbíjeti. —

Krise katolicismu.

V 2. č. revue »Služby« rozepisuje se p. Kunte o této otázce u příležitosti nově založené církve a jeho studie, z níž na několika místech vane bolest trpící duše, končí zvoláním: »Církvi bychom měli už dost, ale nám je především třeba náboženství.«

Pan Kunte, který rozešel se s katolicismem, a který hledá náboženství nové, ježto ho pravděpodobně potřebuje, táže se kněží, kteří založili novou církev, ve jménu jaké náboženské ideje ji založili? Zrušení celibátu, toť je přece jen málo. A nestačí na zdůvodnění ani čeština při bohoslužbách. Při bohoslužbách. Ach, oni ponechali to nejsilnější z církve římské.

A pan Kunte vidí krizi katolicismu v nepřátelství Říma k nám, jež se tu více, tu méně projevilo. Vyzdvihuje jeden prvek: Nová církev českosl. žije jedině negací, odporem proti římanství. »Poznání, že římanství znamená cizovládu, mohla by sice

stačiti na odluku od církve staré, naprosto však nestačí na založení nové.« Pan Kunte neřekl, že ti zakladatelé — ač dlužno bráti to slovo s velkou rezervou, když nic netvoří — ironií osudu doznali: Že jediného toliko přýští milost, totiž z onoho neuvěřitelného římského katolicismu.

A když mluví o krizi, nemůže nikdy říci: krizi vnitřní, jež by znemožnila a znemožňovala jak oné milosti do duší. Či jest krizí a p. Kunte vidí v tom též krizi katolicismu, — hluboký jeho rozpor s moderní kulturou, s myšlením a cítěním dnešního člověka? Jak je možné, že nejvěšší duchové doby moderní, vědci a umělci prvotřídní dnešní doby kulturně tak vyspělí, že národové veliké síly vnitřní spěchají ke katolicismu? Což řada konvertitů a ne bezvýznamných lidí? Jsou všichni ti hloupější než p. Kunte? Nejsou. Ale přece jest krise.

Je to krise českého člověka, neprýstící z nějakého historismu, nýbrž z jeho malosti, z jeho nepravé kritičnosti a jeho velikášství. Ano je nám třeba náboženství. Věřím v upřímnost toho zvolání u p. Kunteho. Ale měl by si doznati: Je nám třeba právě inteligence a pokory. Pak nebude krise katolicismu.

Zvyšování mravnosti?

Že prý u nás je vše na spadnutí, že již u dětí mravnost tak poklesla, až hrůza brání, že prý je třeba nápravy atd. atd. Proto se utvořily Osvětové svazy v okresních městech, které chtějí povznést mravnost. Jedna věc již na počátku budí nedůvěru o všech těchto snahách: Většinou to řídí učitelové. Nuže, Osvětový svaz pořádá přednášky po venkově a běže si za řečníky — ne lidé mravně bezúhonné, plné inteligence a obětování, nýbrž v prvé řadě pp. a la Zahradník Brodský, Procházka etc. A ti lidé vřchovávají k bestialitě. Je to hrozné, ale pravdivé.

Četl jsem před několika dny o schůzi p. Brodského někde u Smíchova a sám jsem se několika takových schůzí účastnil. Ale žasl jsem. Ti páni, neznající historie, tím méně církevní historie — jsou to bývalí kněží! — neznajíce základních zákonů dekalogu, nedovedouce rozeznati pravdu od lži, nedovedouce povznést člověka k vyššímu nazírání a přemožení sebe, jež jest prvním stupněm k růstu osobnosti, charakteru, tak rozeštvou přítomné, že ti přímo tloučou ty, kdo se odváží nesouhlasiti s míněním p. Brodského a ostatních. A při tom to jest již zvrhlost přímo — p. řečník se směje tomu všemu.

V Jenišovicích p. Procházka, když nízké pudu lidí co nejvíce uvolnil, a ti kopali a bili své odpůrce, si sedl, zapálil cigaretu a tomu hlomozu rozběsněného davu, jež napřed přijal do své církvičky, se smál. A když jsem žádal učitele, který byl v předsednictvu Osvětového svazu ku povznesení mravnosti, aby chránil těch, kteří jsou ohroženi, aniž komu ublížili, bylo mi cynicky odpovězeno: »Za to neručím.« To je hrozné a kam to povede? Mnohdy na šibenici.

Pan farář Toman, který se odvážil oponovati na schůzi před nedávnem konané, p. Brodskému, by byl přímo rozsápán. A co dělal p. Brodský při tom? Rozdrážděn, že někdo neuznává jeho ubohých vývodů, křičel trhaně do davu: »To je největší klerikální štváček«, a největší zadostiučinění viděl v tom, když nezkušení mladíčkové se sáпали na přítomné věřící katolíky a dp. Tomana. Tomu se říká: s v o b o d a s v ě d o m í v řeči církve české p. Farského a komedie s tragickým zakončením v řeči naší.

Vzpomínám si na sv. Pavla. Ten rovněž zakládal církev po všech městech, kudy chodil. A představuji si, jak asi kázal — píše se též kdesi o tom. V chudém šatě, posypaném prachem, přichází na náměstí. Nikoho nezná a začne mluvit pohanům o Kristu Ukřižovaném a i židům. O tom, Jenž jest Bohem jediným, který praví: »Nebudeš mítí bohů jiných mimo mne!« Mluví o jeho zákonu a vytýká lidem, že žijí nemravně a v bludu. A

ti se na něho vrhají, strhují s něho šat a uvrhují ho do vězení. Svatý Pavel vychází a opět hlásá Krista a tvrdí lidem: »Žijete špatně« a dává jim Pravdu, již se musí držeti, aby žili velce a čistě. A naši reformní kněží říkají, že obnovují tuto církev a o tomhle nevědí. Zakládají církev, aby prý umravnila lidstvo a zatím je odmravňují. Nekážou na náměstích, nejsou v chatrném šatě — toho by naše automobilové spojení neneslo, nemluví o lásce, ani o Kristu, ani o Bohu. Mluví v sokolských tělocvičnách, kde není kříže, nebo v hostincích, na jejichž zdech jsou různé nápisy pro zasmání a mluví při cigaretě a při pivě. Místo prachem pobíleného chudého oděvu mají drahé kožichy a zlaté hodinky. Ach, jímá z toho hnus a loleť zavřená. Nemluví, že přicházejí spasit, co bylo ztraceno, nemluví o odpuštění a milosrdenství, aby člověk činil pokání a šel k Bohu. Volají: »Vy jste dokonalí, vy jste dobří, na vás není chyb, ty všechny jsou na — římanech

Pánové, abyste mohli kázat mravnost, musíte, býti sami mravní. Vaše slovo jest proti mravnosti a místo, abyste povznášeli, snižujete až k zvířeti. Pozor, lid se mstí. J. K.

Poměry na Slovensku.

Přicházejí ze Slovenska zprávy nepřiliš jasně. Blížící se volby a očekávané vítězství ludové strany pobouřilo všechny, ať se již jmenují Šrobár, Zoch, Ďula atd. Agituje se a agituje tak, jak se agitovalo kdysi v Maďarsku, dvojím způsobem. Podplácí se a na druhé straně násilím a mocí se zakazují schůze ludové strany, rozbíjejí se četnictvem a vojskem, řečníci i poslanci, kteří jsou imunitní, jsou násilím vzati, naloženi na vůz a dováženi na úřady. Vše, jak kdysi bývalo.

Na Slovensku v čele všech úřadů stojí luteráni, ač katolíků jest o 1000 procent více. Jaká jest s vedením vlády spokojenost, vidno z toho odporu lidu na jednotlivých schůzích. Nenávist vzájemná.

Přirozeno, že tím násilím i agitací nečistou byla a jest ludová strana silně ohrožena. Její vůdce dlí nyní v Praze, ač

nemá vláda jediného důvodu, proč ho drží stále ve vězení. Ovšem roste i agitace ludové strany na Slovensku. Tak isem dnes četl dopis, že východní Slovensko jest získáno, a kamkoliv »Hlinkovci« přijdou, všude se jim daří. Jednak organisují kněží, jednak se organisuje lid sám. Byloť dosti kněží právě tím, že církev katolická byla církví státní, nakloněno Maďarům; jsou zbaveni míst, nebo jim lid nedůvěřuje. Mnozí dají se zastrašiti terorem. Ale i přes všechny ty obtíže jeví se v lidu uvědomění a v tom možno zřítí naději pro výsledky voleb.

Andrej Hlinka dlí nyní v sanatoriu podolském. Má v Praze volnost pohybu. Jest svěží a vesel přes všechno utrpení. Takový, jako byl před uvězněním. A stále má naději v budoucnost. Je radostno s ním mluvit. Přímý pohled, jasný a čistý, jako pohled dítěte. Ten muž není schopen nízkosti nebo zra-
dy na svém národu a na své vlasti. Je to muž víry a činu.

Hnutí mladé inteligence.

Bylo pozorovati již před válkou v cizině růst v akademické mládeži, hlásící se ke katolické Církvi. Jednak university katolické jej budily, jednak nenávist a boj nevěrců. Tak spolky při universitách německých vynikaly svou silou přesvědčení i organisací. Nebylo jinak ani ve Francii. A v Rakousku, jak v Chorvatsku, Vídni, v Praze a Brně, se rovněž hlásilo k slovu ono mládí, plné kvasu a nadšené myšlenkou Kristovou. Válka je zabrzдила, ale nezničila. Vyvstává po válce šilnější, vědomější a jest zárukou lepší budoucnosti. Ve Vídni se utvoří v nejbližší době sdružení katolických studentů všech vys. škol, nazvané »Logos.« Ve Francii jsou již všechny akad. spolky katol. spojeny; o prázdninách bude ustavena v Záhřebě »Slovanská liga katolických akademiků«, k níž na prvním místě budou patřit české spolky akademické. V Čechách »Ústředí katol. stud. českoslov.« zdárně pracuje mezi studentstvem, z něhož tvoří budoucí vůdce našeho lidu. Již nebude scházeti inteligence, po níž se tolik volalo.

Kritiky literární, divadelní a hudební.

P. Vašek, Moderní člověk.

Člověk se musí často při čtení toho díla zamyslet. Zamyslet, ježto mnohdy mu rvou srdce ty věty i mozek a říkají mu: »Nejsi i ty to, člověče, který jsi rozbit a rozlámán, a který se těžce šplháš na hory?« Člověk skepte, snad i člověk dne, člověk, který si tolik zakládá na té šedé hmotě mozkové, člověk, jenž rozum svůj zahrotil, až bolestně zahrotil, a který pozoruje, že mu cosi schází. Toť moderní člověk, jemuž schází pokora.

Pan Vašek nám ho předvádí a předvádí ho vlastním jeho slovením. Sám jakoby stál kdesi na hoře, vysoké, kde vane svěží vzduch, a patřil odtud do doliny, v níž se prochází člověk. V kouři komínů a prachu cest. Slyší jeho výkřiky, tu prosycené radostí, tu proniknuté smutkem, jak je život přináší, slyší a podává. Nekritisuje jich, nepronáší svých úsudků, líbí se mu více, podává jim je tak, jak je zaslechl. Proto tolik citátů v knize, ba jest jimi dílo přeplněno. To mluví moderní duše a za tou jeho mluvou cítíš dech několika pokolení, jež ji vychovala. Cítíš zápach materialismu i vánek idealismu, někdy bojuje jedno s druhým o vítězství. Den anebo věčnost, velká sázka, vysoká meta. Práce — tělo, práce — duch. Sesvětštění, zduchovenění. Úspěch, filosofie pozitivismu a Požehnání Boží — filosofie křesťanská. Vše smícháno jest u moderního člověka a schází mu Světlo. Světlo, které osvětluje a ozařuje, které proniká nitro a které je Cestou a Pravdou. Kdyby bylo u něho Cesty k Pravdě, bylo by u něho i radosti.

A právě, modernímu člověku schází nejvíce radosti. On jása sice, ale jeho jásoť trvá jen den. On jása, ale jeho jásoť neprýští z té pravé velké duchovní radosti, která trvá dále, ježto prýští z Víry, Naděje a Lásky, jež tvoří harmonii, harmonii myšlenky i života se zákonem dekalogu. Roztříštěnost jest bludem a v bludu není čistého úsměvu.

P. Vašek rozdělil si dílo na tři oddíly: Sekularisace života, nepřijatelnost sekularisace, v náručí Boha. Ve třetí části staví. Návrat ke křesťanství. Tak často cítíš van oho hesla při četbě díla. Jen tehdy moderní člověk bude žít nový velký život, v radosti a pokoji, když se schová a přivine do náruče kříže.

Je to dílo analytické. Autor pitvá duši, pitvá ji jako lékař tělo, aby seznal vady a pak mohl léčit. »Pro začátek nebylo jinak možno. Dá Bůh, že časem přijdou díly další, v nichž budou podány již pozitivní návrhy, jak stavět za moderních poměrů v duších lidských svatou, velebnou budovu víry.« (Předmluva.) Lze říci naší mladé generaci intelligence: Vezmi, čti a uvažuj. Mysli a jednej!

Dílo vyšlo v Olomouci nákladem Matice Cyrilometodějské za nepatrnou cenu 12 Kč. —

Studie k jubileu Boženy Němcové.

Jsou velcí lidé v dějinách národů, kteří jakoby přežili o celá století svou dobu. Stojí mezi svými, a ti nechápou smyslu jejich slov a nechápajíce jich, smějí se jim, vytýkají jim chyby z jejich života a i díla, někdy jich i pronásledují.

Prostřednost se halí v háv smilování, tvrdí, že chce nebo chtěla jen dobro těm nebo v něm. Jakmile však ti geniové myšlenky a činu zemrou, jakmile nejsou již nebezpeční, pak ústa všech těch, kteří dříve nenáviděli, jsou plna sladkostí a medu. De mrtuvis nisi bene? O nikoliv. On, ona již jsou mrtví, již nám neublíží. Jen velký duch může pochopit genia, a jen hrdina

dovede uprostřed mlčení nalitého nenávisti křičet pravdu a hájit. Jen hrdina schopný činu a nebojící se, že se na něho sesypou všichni »kritici«, aby ho uklovali — — —

Božena Němcová umřela, již je tomu dávno, již šedesát let. To již se může chválit, to se již mohou psát dlouhé nadšené články, piné chvástivé prázdnoty. Proto naši oslavili její jubileum. Ti velcí páni se sešli do musea, ti menší do nějakých přednáškových sálů a objednaní řečníci spustili vesla své výmluvnosti. Mluvili »o velké básnířce«, »ženě činu a víry«, o »trpitelce« atd. atd. a bylo v tom všem plno balastu a lži, bylo to neprocítěné a neprožité, nešlo to od srdce, nýbrž jen od úst, mnohdy od těch, která včera štvála jedny proti druhým která byla plna nenávisti a špíny, a která zítra budou štvát a nenávidět opět. Bylo mi bolestno, když jsem četl ty apotheosy ve všech časopisech. Na komandované slavnosti.

A tak rád jsem sáhl po díle Boženy Němcové, díle tak lidském a opravdově prožitém a procítěným, sáhl jsem po její korespondenci, v níž pláče žena, bičovaná životem. Více bolesti než radosti, více slz než úsměvů, více chmur než jasu. Pan Tille, který pronikl do díla této ženy, který zahlédl v něm krvácející duši, sebral vše — i z prací i z korespondence —, myšlenky její v krásnou kytici a vydal pod názvem »Myšlenky Boženy Němcové.« A hned prvá stránka začíná smutkem: »Často si zapláču, když na to milé místočko, kde jsem ty nejblazeštější dny prožila, zpomenu. A ty upomínky mi duši vanou, jako znění zvonků, jako drahá, milená píseň. Vidím se na té louce plné květů, nade mnou nezkalené, modré nebe. Květy záhy uvadlo a nebe zkalil mrak. Avšak to jinak býti nemůže. Slunce vždy nesvítí, a vždy není zamračeno.« A tak čti celé dílo; i tehdy, když svítí jasné slunce, se již v dáli sbírají na obloze mraky stále blíže postupují a stále rychleji. Když byla nejnešťastnější, vzešla jí krásná hvězda lásky, ale vždy byla za chvíli zastíněna jinou větší. Láska uhasla a její srdce kvílelo. Když s radostí patřila na své děti, radovala se, zastýnila ji myšlenka blížícího se hladu.

Pan Tille seřadil myšlenky v několik oddílů. A nejkrásnější a i nejbolestnější jsou ty, v nichž pronáší svůj soud o lásce, o lásce v manželství, o dětech, o rodině, o mateřství, o ženě. Nejbolestnější, poněvadž je v bolesti porodila. Nebylo jí dopráno žítí radostný a pokojný život v rodině, obklopené štěstím a jasnem. Scházela jí láska k muži a »láska se nikdy nevyprosí, ani nevyhroží.« Pro ni nebylo manželství nebem, pro ni bylo peklem. Chtěla muže, »před nímž by se kořit mohla, jenž by stál vysoko nad ní, a pro toho by život položila.« Jako žena toužila být milována a toužila se dát v lásce. A ve chvíli, kdy její srdce náplní žalu přetéka, stěžovala si v dopisech a líčila velký pokojný život, který není uchystán pro ni. Vysnila si ho, ale nebylo jí dáno, aby jej žila.

A přece, měla někoho, na něhož mohla přelít svoji lásku: děti. Děti, jež milovala láskou bezmeznou. A sama se zmiňuje o lásce mateřské a cítíš, jak za těmi slovy se chvěje a třese její srdce: »Zda-li je větších rozkoší nad rozkoše mateřské, chová-li srdce lidské čistší láky nad tu, kterou matka své dítě objímá?« Plesá, když je zří kolem sebe křepčící a jásaající; rmoutí se, když jim vane z očí smutek. Žije pro ně a jimi. Tak již mne leckdy napadlo, zda by snesla Božena Němcová ten trpký a krutý život, kdyby nebylo její srdce pro ty děti? —

Pan Tille — a v tom jest veliký čin — staví před nás Němcovou takovou, jaká jest. Nic nepřičleňuje a přece se zdá, jako

bys patřil do duše té ženy, jako bys ji měl před sebou rozprostřenu a četl. Četl a meditoval, neboť nad těmi myšlenkami se musí člověk zastavit a přemýšlet.

Pan Tille již před lety vydal ve »Zlatorohu« životopis Boženy Němcové. Nyní vyšlo toto dílo ve třetím vydání, leckde doplněno novými výzkumy autorovými. Neboť p. Tille stále a stále si všímá této ženy a přináší nové poznatky. Kreslí nejen Boženu, vylíčil celé prostředí, ať již vídeňské, kde žije její matka jako číšnice ve vinárně, kde poznává její matka Pankla; ať již ratibořické na Náchodsku, které sama Němcová tak ideálněsovala ve své »Babičce«; ať již domažlické, kde poprvé se učila hlouběji patřit v bídu lidu českého, jemu pomáhat a její povznášet; ať pražské, malé a nechápající citů této velké ženy. Její obraz vystupuje z celého toho pozadí jasný a krásný. Kolem ní vidíš jejího muže, děti a hlouček přátel, kteří jí byli útěchou, ale kteří vždy zanechali osten bolesti v jejím srdci.

Pan Tille má takový milý způsob vypravování. Lehce a jemně nanáší barvy, tu sesiluje, tu zmírňuje jejich sytost, ale vždy pracuje se zanícením a láskou k sobě a věci. Zná dílo Boženy Němcové, zná její korespondenci i jejích přátel, zná výborně prostředí, v němž žili, jas i tmu doby a dovede vše vylíčit. Není násilností v pojetí ani ve vypracování. Vše je tak přirozené i ta bolest i ta radost. Třeba při práci lásky a té autor má. —

Ve svém životě sešla se Němcová se čtyřmi muži, se čtyřmi milenci. R. 1813 setkala se v Praze na druhém českém plesu na Žofíně s Boleslavem Nebeským, čtyřadvacetiletým nadšencem, a vznikla mezi oběma láska. Pan Zdeněk Záhoř ve své studii »Božena Němcová a V. B. Nebeský« hledí zachytit onu lásku i vliv, jaký měla na tvorbu obou. Boženu Němcovou vedla k poesii — první její báseň z r. 1843 »Ženám českým« je napsána po rozmluvě s Nebeským, když šli z výletu z Hvězd — a ještě několik prací veršem nejen vlasteneckých, nýbrž i milosrdečných v duchu lidových písní a balad vděčí za tuto lásku. A podobně Nebeský z této lásky tvořil i tehdy, když žil v největší radosti i v bolesti. P. Záhoř uvádí celé ony básně vztahující se k tomuto poměru, a pokud možno i analyzuje i hledí umístiti správně v dobu i vylíčit okolnosti, jež daly k nim podnět. Stil pěkný, někdy až nechutně nasládlý, jako třeba doslov autorův.

Gebauerová vydala knížku, v níž v první části vedle studií umísťuje i několik myšlenek. V druhé úryvky z děl B. Němcové, neřekl bych, že příliš šťastně volené.

Vedle těchto posouzených prací vyšlo několik menších a i letáků, střížených podle šablony jednotlivých stran, jež je inspirovaly, a celkem bezcenných a bezvýznamných a psaných jen — ad hoc.

J. K.

Karel Čapek: Loupežník.

Komedie o třech dějstvích. (Hráno poprvé dne 2. března v Národním divadle.) Zdálo se mi, že jsem jako kluk doma na výročním trhu a že stojím před boudou zázračného prodávče, jenž vyvolává, co všechno dostanete u něho za šesták. Dopisní papír i krém na boty, tužku a jehly, kus mýdla i pohledky, a to je všechno málo, tucet ještě jiných věcí užitečných i neužitečných vám přidá, jen pojdte a kupte si, nehodí-li se vám něco, hodí se vám snad jiná věc, vždyť je to všechno jen za šesták. A tak láká i pan Čapek naše srdce: Pojdte sem všichni, ať milujete romantiku, ať jste realisty; pojdte sem, kdož se rád zasměje i kteří uroní rádi nějakou tu slzičku, pojdte sem vy mladí, a pojdte sem i vy ze starší generace. Vždyť vás právě líčím a vaše rozpory. Ale abyste se nehněvali, »držím palec vám všem«, neboť tendencí mého kusu jest, že

»kde všichni milují, jsou všichni v právu a mají pravdu«. Snad má pan Čapek pravdu, máme-li na mysli ušlechtilé lidi, zlatého srdce a pevného charakteru. Snad, ale nevím, jak to dopadne, až budou všichni jen tak čapkovsky milovat. To vám třeba přijde takový mladý loupežník — symbol mládí — do lesního zátíší, v němž starý profesor střeží Mimi, svou druhou dceru, — první Lola mu přehla do světa s milencem — promluví na ni několik laškových slov a lyrických frází, pohádá se s jejím nápadníkem a dá se v hádce od něho postřelit a hle. Mimi miluje jeho a on snad Mimi (ovšem jen na tak dlouho, pokud se zdrží v krajině). Neslyšeli jste jedné velké myšlenky, nezfeli jste žádného velkého skutku — ale láska je přece tady a proto je tu i pravda i právo. A i právo, chovat se sprostě k rodičům Mimi, vyhodit je z jejich příbytku a uzamknouti se v něm s Mimou. Že to třeba dopadne tak jako s Lolou, jež na konec zlomena životem a oklamána milencem se vrací s dítětem na rukou, aby Mimi před podobnou lehkomyšlností varovala? Oni se milují! A nyní pozor! Matka Mimi poznává nyní, co je pravá láska (že je to výbojnost a klackovitost na jedné, lehkomyšlnost pak na druhé straně, jen když to vypadá trochu romanticky), vidí, co ztratila, když na svého chotě čekala trpělivě tolik let a jde proto za dcerou. A tak tu zbývá profesor sám, s tou svou pravdou, že i v tom je účel života pracovat pro druhého, pro svou ženu; ale ta jeho pravda je tklivá a trochu tragická, nikdo jí nevěří a jen návrat Lolou upozorňuje na nebezpečí těch ostatních »pravd«. A tak musí Čapek na konec sehnati nejsilnější fraškový aparát, chce-li, aby loupežník, když konečně jej profesorova služka Fanka lstivě z domu vypudí, alespoň trochu sympaticky s námi se rozloučil, a proto musí to s Bohem zaniknouti ve vřavě na jevišti. V té rozpoltnosti je slabina Čapkovy hry; vzpomínám maně na Mahenovu »Uličku odvahy«, také je tam takový loupežník, ale ve hře není tam takového profesora a proto je Mahenova komedie jednotnější a dokreslenější. Chtěl-li však pan Čapek mít ve své komedii i pana profesora, jenž má taky pravdu, pak měl napsat opravdu komedii »Profesor« a pak by musel napsat, že »mladí, jež pomijí, nejen že už nemá pravdu neobmezenou«, nýbrž že vůbec nemá pravdu, pokud je nositelem jeho takový loupežník.

Hra se v podání Národního divadla líbí, snad proto, že máme publikum, jež nedomyšlí, snad proto, že hra je tak pestrá. Rozhodně je alespoň v rámci komedie více vtipu a více originality, než v provedení ideje. Šráček.

Výstava B. Kubišty v Rudolfinu.

P. Kubišta se bil se životem. Tvrdým mu byl a nelítostným. Bída číhalá na něho se všech koutů a nepochopení u současníků. Jako český člověk, jeden z těch venkovanů, dnes již vymírajících, byl zvyklý uchopit věc, pohlédnouti jí do ledví a nepustit. Za žádnou cenu ne. Šel za svou myšlenkou, neohlížeje se ani na pravo ani na levo, nedávaje se nikým svést s cesty. Neznal kompromisu a to se nevyplácí. A měl ještě jednu vadu v očích dnešního průměrného inteligenta. Byl poctivým, poctivým až úzkostlivě. Byl si vědom, jak těžký úkol jest mu svěřen Prozřetelností, a jakou nesmírnou zodpovědnost přijímá jako tvůrce a umělec před Bohem. Měl vlohy, schopnosti, mohl se přizpůsobiti, aby měl z čeho žít a jsem ujištěn, že by mu bylo obecenstvo tleskalo, že by mu naše umělecké revue, které až dnes poukazují na přednosti jeho díla, byly dopřály svých sloupců, naše umělecké spolky výstav atd. Ale on se neprodával a jako hrdý muž dal se aktivovati jako dělostřelecký poručík, aby si splatil svůj dluh u svého strýce a vysloužil trochu peněz. Až by se vrátil s nějakým kapitálem, mohl by se pak nerušeně věnovati svému dílu. Bylo však jinak určeno. Vrátil se sice z bojů živ, oslavoval naši samostat-

nost, pln radostí, ale ještě ho národ volal. Bylo třeba mu dát i tu daň. Kubišta se chystal na Slovensko. Chystal, ale již Slovenska nespátřil. Několik dní před odjezdem zemřel.

Na výstavě jest sneseno téměř vše, co za svůj krátký věk vytvořil. Možno rozeznati v tom souboru dvě periody. V prvním období, v němž možno zařaditi ještě »Kavárnu« »Hráče« řeší problém poměru barvy k tvaru jako jejímu nositeli. V druhém již se ozývá otázka, jaký jest poměr barvy k hmotě, »jež nechce býti více méně beztvarou masou, nýbrž plnotvárným a určitým objemem«. V prvním podléhá ještě barvě, kdežto později se ukáží souladu obou. Jak pěkně a hluboce přirozeně jest viděti ten soulad na »Vzkříšení Lazarově«. Sytost jedné barvy ustupuje a ty kontrasty nikdy neodpuzejí. Vždy však lze zřít u Kubišty nesmírnou čistotu a cudnost, připomínající v mnohém díla primitivistů a prýstíc z jeho ukázněného a čistého nitra. —

Jedno až překvapuje u umělce. Je to přísně geometrická vypočítavost plochy (na jedné skize ponechána ještě čísla rozpočtu), na níž umísťuje své postavy i předměty. Geometrie ve službě umění. Kázeň. Snad se tím dá vysvětliti i chlad, jenž vane přímo z některých děl. Jakoby bylo příliš tvořeno rozumem a srdce bylo daleko. —

Katalog k výstavě opatřil přítel Kubištův, p. Zrzavý a jest psán s opravdovou láskou. J. K.

Čelanský, Mojiš.

Konečně jsem se dočkal provedení Čelanského symfon. poematu »Mojiš«, třetí to částí trilogie, nadepsané »Třetí epochy duchovního vývoje lidstva dle Starého Zákona.« Stalo se tak na třetím večeru české hudby, pořádaném orchestrem Uměleckého Klubu, řízeném p. Čelanským.

Přiznám se, že jsem šel se strachem na tento koncert. Vzpomněl jsem si na svoji ostrou kritiku dvou předcházejících částí trilogie (Adam, Noe), jakož i na prorocká slova, pronesená o části třetí. *)

Pomyslel jsem si, což kdybys byl přece jen špatně prorokoval.

Strach můj však byl zbytečný. Díky důslednosti pana Čelanského, prorocství mé selhalo a platí o třetí části to, co jsem napřed předpovídal.

»Mojiš«, tak p. Čelanský nadepsal třetí část své trilogie, ale pouze nadepsal. V hudebním zpracování však není ani památky po něčem, velikém, silném, vznešeném, opravdovém a duchovním, co by charakterisovalo tohoto velikána dějin židovských a veleducha lidstva vůbec.

V tom je p. Čelanský mistrem. Napsati obšírný program, vymysleti si poutavé názvy a v hudbě potom ráumsem, nesmysly někdy až nesnesitelnými a nechutnými nepověděti ničeho, pouze jen karikovati ideu a osobu, o níž chtěl posluchač slyšet něco hudebně krásného a velikolepého.

Mimoděk vzpomínám »Mojiše« Michel Angclova a bojím se vysloviti, co se mně při vzpomínce té dere na jazyk.

Pan Čelanský se jistě nemodřil při tvoření svého »Mojiše«.

Kdybych nebyl přesvědčen o vážném úmyslu a upřímné snaze pana Čelanského, a kdybych nevěděl, že jen nedostatek tvůrčí síly jest příčinou všeho toho ubohého per mel, tak bych skutečně trilogii p. Čelanského nazval d'abelským výsměchem, čarodějskou parodií na »duchovní život«, o němž v programu se mluví jako o hlavní ideji celé trilogie. Co tomu

asi říkali přítomní mistři Foerster, Ostrčil, Zich? Zdálo se jim asi totéž, co mně, že jsou někde mezi fakiry, provádějícími své šílené tance a kouzla.

Mistru Foersterovi, který nám ve svém díle životním jinak mluví o duchovním životě, jistě se o duchovním životě při té směsi erotických zvuků ani nezdálo.

Ještě dobře, že umění p. Čelanského, jako dirigenta, a v tom večeru zazářilo, zvláště při provedení Foersterova »Mé mládí«, jest tak silné a veliké, tak strhující, že lehce dovede zastíniti ubohé jeho umění skladatelské a jméno Čelanského zachrániti.

Trilogie p. Čelanského jest včasným mementem pro něho, aby zanechal takových nešťastných pokusů a raději oblažoval nás svým geniem dirigentským, který slávu jeho stvořil a které při pilném studiu a upřímné snaze i udrží. Nám úplně stačí, když uslyšíme pod jeho taktovkou tak neobyčejně krásnou Smetanovu »Vltavu«, Fibicha a Dvořáka jiné. Čelanský za to a jen za to bude naším miláčkem. Jan Boháč.

Dr. J. Hanuš: René Bazin, nejoblíbenější romanopisec katolický ve Francii.

Viděl jsem ho několikrát na schůzích katolické inteligence v zimě 1919 v Paříži. Jeho milý pohled, promluvy hluboké a srdečné, nevymizí mi nikdy z paměti. Jméno René Bazina vyslovuje každý Francouz i nekatolík s úctou a s chlubou. Tak zapsal se do srdcí všech svými literárními pracemi a svou činností rozsáhlou.

Bazin René (František — Mikoláš — Marie) narodil se r. 1853 v Angersu z měšťanské rolnické rodiny, vychován zbožnou matkou ve víře katolické, již celý život plodný věnoval. Studoval na státním gymnasiu (Lyceu) v Angersu, pak v katolické koleji. V Paříži studoval práva na Sorbonně, ale když v Angersu byla zřízena katolická universita r. 1875, přešel na ni a roku 1876 promován na doktora práv, pojal za choť zbožnou slečnu Aline Bricardovou, po dvou letech jmenován profesorem trestního práva na právnické fakultě katolické; aby rostoucí rodinu mohl lépe zaopatřiti, věnoval se s celou duší činnosti spisovatelské, k níž jevil neobyčejné nadání.

Nejpřednější spisovatel Brunetiére upozornil na jeho velký talent i na jeho práce veřejnost francouzskou. Jak jeho jméno bylo slavné, patrně z toho, že staroslavná Akademie francouzská r. 1904 přijala ho do počtu 40 nesmrtelných, nejvyššího to vyznamenání, kterého se dostalo v těchto dnech maršálkovi Fochovi. Jmenován rovněž rytířem čestné Legie, presidentem spolku žurnalistů křesťanských, předsedou ředitelstva »Novin náboženských« atd. Jest spolupracovníkem nejpřednějších novin pařížských: Figara, Journal des Debats, Gaulois, Echo de Paris, Le Croix, Illustration, revue vědeckých »Correspondant«, Revue des Deux Mondes.

Svou činností jako spisovatel, novinář, řečník na schůzích, akademích, koná apoštolské dílo pro rozkvět katolické víry.

Jeho četná rodina (osmi dětí), z nichž dvě dcery staly se řeholními sestrami, jest všude vysoce vážená a známá pro vroucí zbožnost a horlivost jak v Paříži, tak i v Angersu, kde střídavě bydlí.

Čím stal se Bazin tak oblíbeným spisovatelem? Svým lidovým románem. Až do let devadesátých bylo veřejné mínění ve Francii, že literatura a umění jsou jen pro kruhy vzdělané, měšťanské, pro lid stačí duševní strava prostřední, nižší. Romanismus — lživí dobrodružství hrdin a osob uměle vyličených, měl nasytit zvědavost čtenářů, probudit jejich obrazivost, ale nemluvil k duši, k jejím potřebám, k jejímu zúšlechtění a povznesení. A přece jádro lidu čekalo na takovou četbu, která by mluvila k jeho duši, jeho řeči, jeho starostmi.

*) Viz 1. a 2. č. revue »Život«.

A cestu k srdcím lidu a to lidu křesťanského našel umělec, jenž dovedl vykouzliti perem, co umělec jen štětcem, obrazem vystihnouti uměl.

Jsa synem venkova, kde prožil a procítil své mládí i tužby lidu, kreslil obrazy života venkovského, problémy rodinné, sociální, vlastenecké, tak úchvatným způsobem, že díla jeho v 15 až 20 vydáních kolují v rodinách nejen venkovských, nýbrž i mezi inteligencí pařížskou.

Ale čtenáři nejen čtou, nýbrž i přemýšlejí, v dílech jeho vidí svou duši, srovnávají svůj život, hledí chyby napravit, povznést se k lásce křesťanské.

Zajímavé jest, že dostává množství dopisů od čtenářů, kteří poznávají se v hrdinech jeho románů, děkují mu za upozornění, radí se s ním, tak živě a věrně dovede kresliti vnitřní boje, snahy, cíle, všechny záhyby duše. Pravý umělec-malíř duší.

Činnost literární jest velmi rozsáhlá: Jsou to novely a obrazy z cest, které vydalo hlavně nakladatelství Calmann-Lévy v Paříži. Cestoval v mládí v Itálii, Sicilii, Španělsku, zachytil pérem roztomilé vzpomínky. Největší slávy získaly mu romány: *Ma Tante Giron* (1886), *Les Noëllet* (1891), *La Terre qui meurt* (1889), *Les Oberlé* (1901), *La douce France* (1911), *La Closerie de Champdolent* (1917), *Les Nouveaux Oberlé* (1919), *Madame Corentine* (1893), *De toute son ame* (1897), *Donatienne* (1902), *L'Isolée* (1905), *Le blé qui lève* (1907) (přeloženo do češtiny: *Obilí, které vzhází*), *La Barrière* (1910) (Přehrada český vypravěna), *Davidée Birot* (1911), *Gindolph l'abandonné* (1913). Vedle toho mnohé přednášky, předmluvy, články v novinách literární, sociální, výchovné, umělecké.

Lásku k rodné půdě a k práci rolnické vyličil umělecky v románu: *Země, která umírá* (*La terre qui meurt*), nejslavnějším svým románem. Starobylá rodina Lumineau v zemi Fumetiéře věrně hospodařila na rodném statku, až posledním jejím členům zhnusila se tato práce na venkově, touží po veselém, bezstarostném životě městském. — Vyličen boj duševní otce Lumineau, věrného rodné půdě a stále rodinou klamaného.

Vlastenectví Elsanů krásně vyjádřeno v románech *Les Oberlé* a *Les Nouveaux Oberlé*. Dva bratři elsasští Petr a Josef Chrsam studovali v Kolmaru, stali se poddůstojníky v armádě německé, matka věrná Francouzka-Elasanka ráda by viděla syny své pod prapory francouzskými při vypuknutí války světové. Než Petr přešel jedině do Francie, kdežto Josef věrně slibu a přísaze německé chtěl zůstat v armádě ně-

mecké. Petr v armádě francouzské zklamán lehkomyšlností vojínů francouzských s počátku, v bitevní vřavě poznává jejich odvahu a kázeň — raněn léčí se v nemocnici vojenské, kdež zamiluje se do něžné ošetřovatelky de Clairépée, jejíž otec dříve zámožný markýz ochuzen dělnictvem koná služby samaritánské raněným. Uzdraviv se vrátí se do šiků bitevních, kdež vyznamenán stává se důstojníkem — dopisuje si s věrnou, zbožnou svojí Marií. Bojí se jen, že nebude chtít opustiti Francii a jíti s ním do Elsas. — Navštíví svou matku, kde nalézá i hodnou, milovanou dívku Marii, jež chce slyšeti jeho rozhodnutí o sňatku. Shledá se zde s bratrem, jenž vida u Remeše surové pustošení Němců, přeběhne k Francouzům. Bratr chce zastoupiti bratra ve válce, by se mohl oženiti, než on chce bojovati za vlast svou milovanou — a jeho snoubenka Marie chválí ho za tento čin slibivši mu věrnost na vždy.

Madame Corentine — poutavý román líčící právě a jedině štěstí rodinné v dobře vychovaných dítkách.

V románu *Donatienne* kreslí Bazin rozvrat rodinný, kde mladá Bretoňka opouští svého muže a vrhá se do víru života nečestného — jedině vzpomínka na dítky činí jí trpké výčitky.

Le blé qui lève ukazuje hloubku bídy sociální — jediný prostředek pro jednotlivce i společnost návrat k životu náboženskému, k povinnostem k vlasti, lidu trpícímu jak u podřízených tak i u vrchnosti.

V *Isolée* líčí nešťastnou řeholnici, jež lehkomyšlně opouští klášter a bez morálního základu hyne v neřestech — naproti tomu v románu *De toute son ame* dcera dělnická Henriette Madiot mnoho bídy a chudoby snáší trpělivě v pokorné oddanosti Bohu, ano obětuje se pro druhé trpící, stává se sestrou (řeholní) milosrdnou.

»Přehrada«, psychologický román, uvádí nám mladého studenta, jak láskou ke Kristovu učení nadšen stává se apoštolem této víry Kristovy.

La Douce France (Milovaná [sladká] Francie) mládeži věnovaná oceňuje krásu řemesel a práce pilné posvěcené vlasti — podává obrázky ze života Pasteurova — čtenáře sloh vzletný a nadšený přenáší do čarovné zahrádky krásy a čistého štěstí. Obrazy ze života v románech jsou jednoduché, ale hloubka myšlenek, sloh pestrý, vzletný působí kouzlem na čtenáře, podmaňují si ho, zušlechťují a mravně a nábožensky povznášejí. V tom jest René Bazin mistrem a proto i oceněn od svého národa. Bylo by velmi potřebí romány ty přeložiti a hojně po vlastech našich rozšířiti.

„V moderním požadavku rozluky manželské téměř veškerých moderních států spatřuji veřejnou generální zpověď lidstva vzdáleného od Boha, zpověď ze své naprosté nedostatečnosti plnit základní zákon mravnosti, obsažený v šestém přikázání dekalogu: nezesmilníš — non moechaberis, nezcizoložíš.“

Řeč Dr. Kordače v N. S.
o Manželství. Rozesílá za
1 K Č. Liga akademická.

Objednejte a čtěte! Jest
v ní plno velkých myšlenek.

„JITRO“.

Časopis středoškolských
studentů katolických.

Vychází měsíčně. Vydává
Ústředí katol. stud. čs.
Praha II., Voršílská 1.

Cena 5 K pro studenty,
8 K pro nestudenty.

VATRA.

Časopis slovenských studentův.

Vychází v Ružomberku, kde
jest i redakce i administrace.

Odebírejte a podporujte!

Z * I * V * O * T

D U B E N
1 9 2 0

OBSAH:

J. Znorov: Modlitba večerní. Modlitba ranní. — *Cyril Jež. T. J.*: Povaha lidského poznání a poznatelnost Boha. — *Kopřiva*: Principálovo naučení neboli, co se stane, odváží-li se poslanec strany samostatně mysliti. — *N. Luděk*: Prostituce. — *J. Žal*: Feuilleton. — *Dr. P. Josef Miklik, C. SS. R.*: Sv. Kliment M. Hofbauer a katolické studentstvo. — Co život dal. — Kritiky literární, divadelní a hudební.

ADMINISTRAČNÍ. Byly rozeslány šeky a mnozí ještě nezaplatili. Prosíme, zaplatte všichni, abychom my mohli dostáti všem svým povinnostem. Někteří si ponechali tři čísla a teprve čtvrté vrací, když byl do něho vložen šek. Žádáme jich, aby za tři čísla ponechaná zaplatili 3.60 K. Další číslo vyjde 15. května.

MAJITEL, VYDAVATEL A NAKLADATEL ČESKÁ LIGA
AKADEMICKÁ.
TISKEM BISKUPSKÉ KNIHTISKÁRNY V HRADCI KRÁL.
ADALBERTINUM.

M Ý Š L E N K Y O S O C I A L I S M U U M Ě N Í , N Á B O Ž E N S T V Í A P O L I T I C E .

J. Znorov :

Modlitba večerní.

Čeho bych se bála? Tvá dobrá, svatá dlaň je dosti
velká, aby mne, jak ptáče skryla v sobě.
Ježíši Kriste! Ó, skryj mne v bezpečí té svaté své ruky!
Je mi tak dobře, jak ptáčeti v teplém, milém hnízdečku.
Konečně jsem je našla!
Nechť se tam venku tmí!
Nechť tam vichřice burácí!
Nechť se tam křížují blesky!
Nechť jde ulicemi řev vzbouřenců a katů!
Nechť se děje vůle Tvá!
Čeho bych se bála, když dřímů v tak svaté dlani?
Hlava mne dosud pálí; ale ona přestane!
Srdce mi dosud tlučte minulou úzkostí; ale ono se utíší!
A nohy mé dosud jsou od prachu, jak šly všedními
cestami.
Ale Ty řekneš slovíčko — a všechno bude dobré!
Ještě křížek — a již spím
v Tvé dlani ptáček malý.

Modlitba ranní.

Křížek na čele ten první učinils mi sám zlatými pa-
prsky rána, abys mne probudil. Má ruka ho jenom
opakovala.
Vidíš to, mně se tak zdá, že se Tvé prsty rozvírají
a mezi nimi padá svítání. Ještě cítím tu svatou dlaň,
v níž jsem dřímala po celou noc. Pro všechno to teplo
Její budu se muset usmívat na celý svět, a pro všecek
Její klid budu muset všem odpouštět.
Už nejsem ptáček! Už nejsem maličká! Rostu! Zas
jsem to já, tak jako včera před usnutím. I Tvá dlaň
roste. Už ne já, ale celý svět v Ni spočívá. Cítím ji
na své hlavě
Požehnej mně, můj Pane, než půjdu do práce! Budu
pak silnější, hodnější a moudřejší!

•

Povaha lidského poznání a poznatelnost Boha.

Poznání Boha a důkazy jeho jsoucnosti mají kořeny v samé podstatě lidského rozumu. Má-li tudíž síla jejich býtí jasná, je nezbytno znáti povahu a dosah lidského poznání a to tím spíše, že právě zde možnost poznati Boha a důkazy jeho jsoucnosti od filosofů moderních bývají napadány.

Ku poznání věcí docházíme v zásadě dvojím způsobem: buď že se nám věc nějaká ukáže, nebo dokáže. Prvé poznání nazývá se bezprostředním, druhé prostředním. Vše, co je předmětem smyslů, poznáváme prostě tím, že to smyslům dostatečně představíme a pozornost smyslů k tomu náležitě obrátíme. Řeknu-li, že mám v kapse krásný nůž, jak o tom jiného přesvědčím? Dám mu jej do ruky, aby se naň mohl dobře podívat, jiného důkazu není třeba. Řeknu-li, že varhany nějaké vydávají překrásné tóny, přesvědčím jiné o tom, když na ně zahrají. Řeknu-li, že růže krásně voní, přesvědčím jiného o tom, když mu ji dám ovonět. Řeknu-li, že povrch nějakého tělesa je drsný, přesvědčím o tom jiného, dám-li mu je ohmatat.

Podobně jako o předmětech smyslů mohou se přesvědčiti i o některých pravdách, které jsou čistě rozumové, t. j. které nevztahují se jen na ten neb onen předmět smysly vnímaný, nýbrž platí o každém předmětu jakožto obecně platné zásady rozumové. Je třeba jen pozornost rozumu k nim obrátit, abych byl o nich zcela přesvědčen, tedy bezprostředně, beze všeho důkazu. První z těchto pravd je zásada totožnosti (identity), že totiž každá věc je se sebou samou totožná. Je myslitelné, že bych na př. já určitou osobou byl a zároveň jí nebyl? Že bych byl 1½ m vysoký a současně nebyl? Že by peníz nějaký byl pravou desítkorunou a současně a za týchž okolností jí nebyl? K tomuto poznání důkazu není třeba, poněvadž je to bez důkazu jasné a dokázati to nelze, poněvadž každý důkaz poznání zásady totožnosti předpokládá.

Stejně jasnou je zásada o vyloučeném třetím (principium exclusi tertii). Buď můj otec žije nebo nežije, třetí případ není možný. Tato zásada plyne ze zásady totožnosti.

Třetí zásada, již rozum poznává bezprostředně, obrátí-li jen k ní svou pozornost, zní: Každá věc má dostatečný důvod nebo dostatečnou příčinu. Podotýkám předem, že pravý význam této zásady nebývá od filosofů vždy pochopen. Zásada tato nepraví, jak někteří filosofové se domnívají, které příčiny v určitých případech ta neb ona věc má. To nejčastěji není bezprostředně rozumu jasné, nýbrž vyžaduje dosti dlouhého zkoumání. Pravý smysl zákona o dostatečném důvodu a příčině záleží v tomto pochodu rozumového poznání: Z ničeho, t. j. bez jakékoli věci skutečně nemůže povstati něco skutečného a z něčeho méně dokonalého nemůže povstati něco dokonalějšího. Z několika věcí může sice povstati něco dokonalějšího, nežli je jedna nebo druhá věc, z nichž povstala, bylo by z ničeho. Mohu sáhnouti do nežli jsou dokonalosti všech věcí, z nichž povstala. Ono »plus« dokonalosti věcí vzniklé, jímž vyniká nad ty, z nichž povstala, bylo by zničeno. Mohu sáhnouti do kapsy, v níž nemám ani haléře, a dáti někomu tolik peněz, že ho učiním velkým boháčem? Pohne těžkým vozem, který by utáhli jen čtyři silní koně, člověk, jenž nemá síly ani za jednoho koně? Mohu od někoho žádati, aby zapálil dřevo studenou vodou, aby klátil s pole hoj-

nou úrodu a semene nezasil, aby se nasytil a jídla nepožil, aby mnoho znal a ničemu se neučil? Mohu někoho naučiti vyšší matematice, sám-li o ní nic nevím? Nemo dat, quod non habet.

Poznávám-li nějakou věc skutečnou, buď ta věc trvá věčně a má důvod své jsoucnosti v sobě, t. j. má takové vlastnosti, že rozumu mému to stačí, aby uznal, že věčně svou silou trvat může; nebo věčně netrvá, tedy jednou vznikla a pak má příčinu své jsoucnosti mimo sebe, v nějaké jiné skutečné věci. Uznává-li někdo možnost stvořené věci věčně trvající, má tato stejně příčinu mimo sebe. Z ničeho, t. j. bez nějaké skutečné věci nemůže povstati nic. Toť vlastní smysl zákona příčinnosti, jenž je každému rozumu bezprostředně zřejmý. Již Platon napsal ve Filebovi 26 E: ἀναγκαῖον εἶναι πάντα τὰ γινόμενα διὰ τινος αἰτίας γίνεσθαι a Epikur volá: οὐδὲν γίγνεται ἐκ τοῦ μὴ ὄντος (Diog. L. X. 38.). Sv. Augustin nazývá zásadu příčinnosti zákonem myšlení (De ord. I. 11) a rovněž Descartes vyznává: Ex nihilo nihil fit — je nutný zákon myšlení (Princ. phil. I. 49). Též mínění je Leibnitz, jenž v Monadologii 32, 36 dí: Nic neděje se bez dostatečného důvodu. Tento princip nepotřebuje důkazu. (Srov. Theod. I. § 44.) Z nejnovějších filosofů má též názor spisovatel znamenité moderní logiky Kryštof Sigwart. (Logik II. str. 137—186.)

Zákon příčinnosti rozumu bezprostředně zřejmý umožňuje logicky správný přechod od toho, co poznáváme smysly bezprostředně, k tomu, čeho smysly bezprostředně nepoznáváme, což je tolik jako dokazovati.

Jelikož zákon příčinnosti dí, že v příčině nebo v příčinách musí býti aspoň tolik dokonalostí, kolik je jich v účinku, mohu z účinků, které smysly bezprostředně poznávám, usuzovati o dokonalosti příčin, jichž smysly nepoznávám. Z uměleckého díla vysuzuji dovednost umělce, třeba jsem ho nikdy neviděl. Národní a světové výstavy jsou měřítkem kulturní výše národa nebo národů, třeba bychom ani jediného původce děl tam vystavených smysly nepoznali. Když objevila se sopkou zasypaná města Herculaneum a Pompeji, vysuzovalo se ze staveb, nářadí a různých výrobků, že tam kdysi žili lidé a jakou asi měli kulturu.

Nikdo by se zajisté uznání všeobecné platnosti zákona příčinnosti nevzpíral, kdyby zákon ten nevedl také k uznání Boha. Stačí jediný pohled na největší světovou výstavu — miliony hvězd na obloze, aby člověk puze jsa rozumem musil zvolati, že výstavu tu pořádá celému lidstvu bytost nekonečně mocná a moudrá. Poznatelnost Boha stojí nebo padá s uznáním nebo popřením zákona příčinnosti. Kdo nechce rozumem svým dospěti až k Bohu, nutně musí popřít všeobecnou platnost zákona příčinnosti. To stalo se v moderní filosofii hlavně od tří filosofů, v Anglii od Dav. Huma a St. Milla, v Německu pak od Kanta. Hume snaží se podrýti všeobecnou platnost zákona příčinnosti tím, že jeho vznik vysvětluje nikoli z rozumu, nýbrž z pouhé zkušenosti. Zákon příčinnosti vyjadřuje takto: Když jsme ve mnoha případech shledali, že jakékoli dva druhy předmětů — plamen a teplo, sníh a zima — vždy byly vespolek sdruženy, a když pak plamen neb sníh znova se smyslům naskytne, je duch veden zvykem k tomu, aby očekával teplo neb zimu, a aby věřil, že taková vlastnost tu jest, a že se objeví, když se více přiblížíme. (Zkoumání o lidském rozumu, přel. Škola 212.)

Dle Huma vlastně žádné příčinné souvislosti mezi věcmi není, žádného vlivu jedné věci na druhou, žádného vzniku jedné věci z druhé, nýbrž poznáváme pouze věci, jak za sebou následují. Jelikož však určité věci následují často nebo pokaždé za sebou, když jedna se objeví, očekáváme i druhou. Toto očekávání budí prý v nás víru, že mezi věcmi, mezi nimiž je pouze pravidelná následnost, je také jakýsi vztah, závislost, příčinnost. (Srov. Zkoum. o lid. roz. 207—208.)

Kdyby Hume měl pravdu, nebylo by naprosto možné, by poznání naše se povzneslo nad smysly, k Bohu, nadsvětové to příčině veškerenstva, nevedla by žádná cesta rozumu.

Než všimněme si blíže jeho tvrzení. Kdyby podkladem zákona příčinnosti byla pouze často opakovaná posloupnost určitých věcí, na kterou si navykáme, a vlivem toho zvyku v příčinnou souvislost jen věříme a ji do věcí těch vkládáme, pak by každý člověk musil noc pokládati za příčinu dne a den za příčinu noci, tedy tmou za příčinu světla a světlo za příčinu tmy. Posloupnost noci a dne a posloupnost dne a noci se v životě lidském nejjednodušeji opakuje, každý den od narození až k smrti, na tuto posloupnost jsme si nejvíce navykli a přec není na světě člověka, jenž by pokládal noc za příčinu dne a den za příčinu noci. Naproti tomu je celá řada případů, kde po prvé v životě vidíme věc nějakou posloupně po druhé, a hned jsme přesvědčeni, že jest mezi nimi příčinná souvislost. Zajdu-li si po prvé v životě do nějaké továrny, na př. do sklárny nebo železářny, vidím vznikat jednu věc z druhých a beze všeho zvyku jsem přesvědčen, že je mezi nimi příčinná souvislost.

Každý člověk v největším počtu případů pozná, kde mezi věcmi je příčinná souvislost a kde není, bez ohledu na to, zdali si na vzájemnou jejich posloupnost navykli čili nic. Jdu na př. po ulici a za mnou dosti dlouho jde mně zcela neznámý člověk. Jsem si vědom, že směr mé cesty na něm pranic nezávisí, že mezi mnou a jím není žádné příčinné souvislosti. Vidím jíti strážníka a před ním člověka, jenž dopustiv se krádeže dostal od něho rozkaz, aby před ním kráčel směrem k policejnímu domu. Není zde žádné příčinné souvislosti? Je, říkáme jí morální, poněvadž směr chůze onoho člověka závisí na vůli strážníkově. Kdyby se vzpíral a mechtěl jíti, nastoupila by závislost, již říkáme fysická, kdyby jej totiž strážník rukama uchopil a fysickou svojí silou určitým směrem jíti přinutil. Podle Huma by nebyl žádný rozdíl mezi lidmi, kteří jdou za sebou týž směrem aniž o sobě vědí, a mezi těmito dvěma případy, nýbrž ve všech případech by byla pouhá posloupnost.

Dále je třeba poukázat na to, že Hume popírá zákon příčinnosti se ani zákona toho nedotýká, jeho vlastního smyslu vůbec neznačí. Zákon příčinnosti nezáleží, jak Hume se domnívá, v poznání, že nějaká zcela určitá věc závisí na jiné, zcela určité, nám úplně známé věci. To je aplikace zákona příčinnosti na jednotlivé případy. Zákon příčinnosti je nám naprosto evidentní, kdežto příčinná souvislost mezi jednotlivými věcmi nám vždy evidentní není, tu pomocí zákona příčinnosti snažíme se více méně dokonale poznati a v mnohých případech jí třeba vůbec nepoznáváme. Proto Hume neprávem popírá evidentní zákona příčinnosti poukazuje na to, že jakákoli příčinná souvislost mezi věcmi je nám neznámá bez dlouhé zkušenosti. (Zkoum. o roz. lidsk. str. 191, 192.)

Stejně jako Hume i St. Mill snaží se podvrátiti obecnou platnost zákona příčinnosti tím, že vznik jeho vysvětluje pouze ze zkušenosti smyslové, nikoli z bezprostředního poznání rozumu, které po jakékoli zkušenosti se dostavuje. Tak zvané obecné zásady i matematické mají dle něho platnost jen potud, pokud jsme je indukcí zjistili. Totéž platí i o zákonu příčinnosti. Ta okolnost, že jsme dosud ve zkušenosti nikdy nepoznali případu opačného (že by totiž něco povstalo bez příčiny), naklání nás k tomu, abychom platnost zákona příčinnosti, pravd matematických a j. generalisovali. Veškerá možnost opaku není však tím dle něho úplně vyloučena. (A System of Logic.) Rozhodnutí o této věci závisí na tom, jak velkou máme jasnost zákona příčinnosti. Je mnoho věcí, které indukci vždy stejně poznání našemu se jeví a přece nemáme o nich tak velké jasnosti, abychom mohli říci, že opak je úplně nemožný, ba nemyslitelný. Indukcí poznali jsme jen ptáky mající dvě nohy, psy bez křídel a přece nemůžeme pokládati ptáky o čtyřech nohách a psy s křídly za něco úplně nemyslitelného, poněvadž si to můžeme nejen myslet, nýbrž i představit, kdežto na př. čtyřhranného kruhu si nemůžeme ani myslet ani představit. Kruh by jinak kruhem byl a zároveň nebyl, což je proti zákonu totožnosti, jehož jasnost je taková, že opak je zcela nemyslitelný. Stejná je také jasnost zákona příčinnosti. Tato jasnost nemůže mít základ v pouhé indukci, nýbrž v bezprostředním poznání našeho rozumu tohoto zákona, které se ovšem vždy jen po nějaké zkušenosti dostaviti může. To je důvod, proč platnost jeho je naprosto všeobecná.

Tuto evidenci všeobecné platnosti zákona příčinnosti z moderních filosofů nejvíce zdůraznil Kant v Kritice čistého rozumu. Rozeznává v poznání lidském dvojí stránku, jedna je vlivem vnějšího světa, druhá je z nás. Co je v poznání vlivem vnější zkušenosti, nemá obecné platnosti, co je z nás, má obecnou platnost. V poznání smyslovém je dle něho z nás čas a prostor, které Kant nazývá apriorními nazíracími formami smyslového poznání. V poznání rozumovém je z nás 12 obecných pojmů, které Kant nazývá kategoriemi rozumovými. Jsou to: Jednotnost, mnohost a všemnohost, realita, negace a limitace, podstatnost a inherence (případnost), příčinnost a odvislost, společnost a závislost, možnost, skutečnost a nutnost. Dále uznává ještě tři apriorní ideje vyššího rozumu, totiž ideu duše, kosmu (světa jakožto jednotně uspořádaného celku) a Boha. Všechny tyto formy našeho poznání jsou dle něho lidem vrozené a právě proto mají obecnou platnost. Kant tedy pokládá pojem příčinnosti za jednu z vrozených forem lidského rozumu. Tkví tudíž poznání příčinnosti dle něho v rozumu velmi hluboko, v samé podstatě jeho. Tímto názorem staví se Kant v diametrální protivu k Humovi a St. Millovi. Dle Kanta povznáš se rozum lidský zákonem příčinnosti nad poznání smyslové, povznáš se nad hmotný svět až k duši, ano i k Bohu, přece však výsledky jeho filosofie nejsou o nic větší nežli jeho protivníků, jelikož si klade otázku: Zdali rozum můj mne neklame? Na tuto otázku neodvažuje se odpovědět ani ano ani ne. Nevím, mám-li rozumu svému věřit čili nic, zní jeho odpověď. Tak evidence všech jeho pojmů a také pojmu příčinnosti nepomáhá nic ani k poznání světa, tím méně k poznání čehokoli nadsvětového, obzvláště Boha.

Stojíme zde u nejvážnější otázky celé filosofie, jež tvoří jádro kritické logiky čili noetiky: Je nějaká opora možnosti poznání lidského vůbec a jaká? Není-li, pak jest možný jen jediný filosofický systém, naprostý skeptici-

smus, s nímž padá veškeré lidské poznání. Oporu takovou podává filosofie křesťanská. Je to důvěra, že poznání naše, pokud je přirozeně dokonalé a správné, beze vši překážky vnitřní (v člověku) i vnější a při tom jasností svou nás něco uznati zrovna nutí, nás neklame. Natura non fallit — příroda neklame, je stěžejní základ filosofie scholastické a jediný možný základ jakékoli filosofie a každého poznání lidského. Nestojíme-li na tomto nejhlubším moetickém základu, nemůžeme bez nedůslednosti pronést ani jediného soudu. Kdo se toho základu zříká a chce zůstat důsledným, musí resignovati na veškeren život rozumový a žít jen životem živočišným. Takové jsou konce filosofie, která rozum buď komolí, nebo jej popírá, nebo mu nevěří, jen aby jím nebyla přivedena k Bohu. To činí moderní agnosticismus, který přivedli na vrchol, třeba z různých východisk, Humé, St. Mill a Kant. Agnosticismu velmi blízký je t. zv. deismus, který hlásali již Toland, Shaftesbury, Herbert z Cherbury, Tindal a někteří francouzští encyklopedisté. Deismus dovoluje sice lidskému rozumu Boha hledat, odnímá však všechnu naději dosíci poznání Boha, které by mělo objektivní platnost. Tím staví se proti theismu, dle něhož rozum svým nejvnitřnějším jádrem, t. j. poznáním zákona příčinnosti může povznést se k objektivnímu (pro všechny lidi platnému) poznání osobního Boha jako nejvyšší příčiny a tvůrce veškerenstva. Deismus stejně jako agnosticismus vyrůstá z trosek lidského rozumu, proto také z trosek lidského rozumu vyrůstá z deismu nutně plynoucí náboženský naturalismus, popírající možnost jakéhokoli nadpřirozeného zjevení. Deisté první dali si název »svobodných myslitelů«, pro něž neplatí žádné objektivní zákony rozumové, tím méně ovšem nadpřirozené zjevení boží.

Deismus, jenž ve svém zásadním odporu proti nadpřirozenému zjevení nastoupil na cestu racionalismu, zbavil brzy rozum sám vší jeho síly a upadl v sentimentalismus a pietismus (Rousseau, Jacobi, Schleier-

macher), necháváje pouze jednu cestu k Bohu, totiž cestu slepého citu.

Nejdůsledněji agnosticismus provedla filosofie pozitivistická, která odstraňuje i tuto cestu k Bohu, jsouc si dobře vědoma, že tomu, kdo nemůže k Bohu rozumem, ani víra pouze citová nic nepomůže. Dle pozitivistů, jejichž patriarchou je Comte, hlavním představitelem Spencer a u nás nejhorlivějším stoupencem prof. Krejčí, vědecké poznání mesahá nad naše smysly a poznání rozumové záleží pouze v různých asociacích smyslových představ. Všechny domněnek, které přesahují poznání smyslu a různé jejich asociace, máme se prostě vzdáti, jelikož prý lidský rozum více poznati nemůže. Rozdíl podstatný mezi poznáním lidským a poznáním nerozumných zvířat mizí dle této filosofie ovšem úplně.

Ejhle věda, proti níž filosofie křesťanská musí hájiti nejen existenci Boha, nýbrž i existenci lidského rozumu. Z toho je nejvíce patrné, jak úzce spojeny jsou Bůh a lidský rozum, dějiny moderní filosofie jsou nejlepším toho důkazem, že v systému filosofickém spolu stojí a spolu padají.

Kdyby někdo chtěl vší mocí dokázati, že orel je pták, který nedovede létat, musil by mu křídla buď svázati nebo prostě useknouti a přec by dokázal pouze, že tento jeho orel nedovede létat. Kdo chce dokázati, že člověk Boha poznati nemůže, musí rozum lidský buď zkomoliti nebo prostě popřít, čehož důkazem je moderní agnosticismus ve všech svých formách. To potvrzuje nejlepší moderní logik, protestantský profesor filosofie v Tübingách Kryštof Sigwart († 1904). V závěrečné úvaze své logiky praví, že celá logika vede k uznání Boha absolutního, osobního ducha, neboť logika neměla by žádného smyslu, kdybychom této duchové absolutní nepodmíněné příčiny veškerenstva neuznali a jakékoli vědění lidské v pravém slova smyslu bylo by bez uznání Boha nemyslitelné. (Logika, II. 784 násl.)

Principalovo naučení

neboli, co se stane, odváží-li se poslanec strany samostatně mysliti.

*Kašpárku, Kašpare,
špatně jsi úlohu hrál!
Nečuješ tajné vření?
Všichni jsou nespokojeni
kolem dokola:
Sedlák Škrhola,
princezna Pumprlina,
loupežník, Faust i král!*

„Jaká je moje vina?“

*Kašpárku, Kašpare,
víš, co je tradice?
Nevíš-li, Kašpare,
čeká tě přes tvůj věk
od principala pohlavek,
jen se těš
a leť do truhlice na veteš.*

*Jako ty, tací všicci
Kašpaři, novináři a politici
mají přec národ šimrat k smíchu
či aspoň k úsměvu,
to znamená znát psychu
a vyjít bez hněvu.*

*Ti mohou pravdu udat
však jenom jako vtíp,*

*i mravní naučení
se takto stráví líp.*

*Ty jsi měl na jevišti
dát majestátně kráčet
králům a princeznám,
jich slepy nechat vláčet —
dát Faustům zmizet v propadlišti
a časem zmizet sám,
všem do očí se klanět,
kozelce metat všechněm v děk,
a teprve za zády
své taškařiny shánět,
mít pro vše dlouhý nos,
a pošklebek.
Však přímo svádět vády?
Ty nejsi žádný kos.
A prkenně tu stát —
ty jsi mi divný svatý —,
že zrezavěly dráty
od komplimentů
jdi k saprmentu se vymlouvat.*

*Adieu! Nehřeš více!
Zapadni do truhlice!
Ohebnějšího Kašpara
principal v truhle loutek
vždy ještě vyšťará.*

Prostituce.

Zachování života na zemi jest nejdůležitějším úkolem živé přírody. Všim způsobem snaží se příroda dostáti této své povinnosti. Každého svého tvora obdařuje pudem, jenž mu má sloužiti k zachování sebe samého a zachování rodu. První pud sebezáchovy projevuje se hladem — žízní. Příjemný pocit a nasycení a lahodná chuť jest odměnou jedinci pečujícímu o zachování sebe. Požitky plynoucí a ukájení pudu pohlavního přivádí tvorstvo k péči o zachování druhu, o potomstvo.

U zvířat jsou pudy pevně vázány na celou jejich přirozenost. Příroda dovoluje jim ukájet své pudy jen potud, pokud plní úkol jim svěřený. Člověk jakožto mravní bytost má míti vládu nad pudy svou vůlí. Jen tehdy vykoná pud u člověka svou povinnost, udržuje-li se v rovnováze pevným zákonem mravním. Hlad a žízeň jsou pro člověka nutnými proto, aby pro přílišné pěstění duše nezapomínal na své tělo, nástroj to ducha, který projevuje jím své schopnosti. Kdo ničí tělo své hladem, prohřešuje se i na duši, neboť připravuje ji o možnost vši činnosti a činí ji nezpůsobitou veškeré práce.

Pud pohlavní přivádí člověka k myšlence na potomstvo a nutí ho mocnou silou učiniti za dost povinností rodové, splácej libými požitky službu mu

prokázanou. Pokud pud pohlavní pomáhá udržovat rod, nesmí býti nazýván ničím nemravným, zrovna tak jako ukájení hladu a žízně, slouží-li k udržování života jedincova.

Slepý pud žádá však svého ukojení a nestará se byl-li vyplněn účel, jemuž slouží. Proto dá se po měrně snadno ošiditi a připraviti o vlastní význam který mu v přírodě náleží. Hlad dá se zapuditi opier Proti pudu pohlavnímu našla smyslná vynalézavost lidská řadu prostředků, které dovolují člověku hojně měrou užívati darů Venušiných a vymykati se pi tom povinností rodovým. Nedovolená požívačnost snadno ohlušuje svědomí, které spojuje práva s povinnostmi. V nynější době mnoho se mluví lidem jejich právech na požitky, ale zapomíná se na to, že požitky jsou toliko odměnou za vykonanou povinnost. O povinnostech málo se lidu mluví. Nelichotí mu to a nepřispívá to popularitě hlasatelů morálky. Hlásá-li se právo na požitky všeho druhu, jest přirozeno, že největšího zastoupení dostane se služebníkům pudu pohlavního, jehož požitky nevyváží žádná jiná choutka. Dle „mravního“ názoru lidí, kteří života pouze užívají, má člověk právo na každý požitek a tedy také na dary Venušiny. Nepříjemných následků zbavuje člověka vynalézavost moderních ochranných prostředků

Není tedy divu, že najdou se lidé, kteří obětují pudu pohlavnímu své zdraví a celý život, nelitujíc ani největších finančních obětí, jen aby hojnou měrou okusili slasti bohyně lásky. Ženám vede se podobně jako mužům, jenom že jsou v té výhodě, že není jim od přírody údělem útok, ale obrana. Co vyžaduje u muže finančních obětí, jest ženám zdrojem vysokých příjmů, ne za práci, ale za požitků.

Proto vyskytlo se vždycky dosti ochotných žen, které toužily po snadném výdělku a nabízely se mužům, jejich služby vyhledávajícím, kteří ochotně přijímali dary žen a místo, aby je pozvěděli, zneužívali jejich slabých stránek pro své choutky.

Prostituce jest následkem vymizení smyslu pro povinnost a holdováním osobním pudům na úkor bližního, podobně jako jiné hříchy společnosti na př. krádež.

Zloděj krade proto, aby sám se měl dobře a nepřihlíží k tomu, zda bližního poškodí. Opilec chce zjednat si blaženou náladu a nestará se při tom o svou rodinu, kterou vrhá do největší bída. Podobně každý vlník ukájí svůj pud pohlavní, aniž přihlíží k mravní ráně, kterou zasazuje v duši ženy, zdroje své rozkoše. Všechny tyto vlastnosti vyskytují se tam, kde schází silná vůle plynoucí z pevného mravního názoru. Jest tedy pochopitelné, že tam, kde bují prostituce, výtečně se daří zlodějství, opilství a zločinností všeho druhu.

Nemůže býti tedy prostituce společností lidské ničím lhostejným, jsouc pařením všelikých nepravostí, jež porušují lidské spoluzítí. Prostituce jest také hlavním zdrojem pohlavních nemocí, ohrožujících společnost v samých základech, v rodině. Není zajisté malicherným zjevem, že 30—50% neplodných žen přivodilo si svou sterilitu kapavkou, a že 55% slepců ztratilo svůj zrak získavše při narození totéž onemocnění od svých rodičů. Zejména pohlavní choroby to byly, jež přiměly lidstvo k boji proti prostituci.

Prostituce jest tak stará jako lidstvo samo. Máme o ní zprávy již od starých Foeničanů, Babyloňanů a Židů. V Řecku zřídil Solon státní nevěstinec a v císařském Římě bylo 30 druhů prostitutek ženských a 10 druhů prostitutů mužských. Křesťanství podařilo se prostituci zrušiti. Když však stalo se majetkem širokých vrstev a pojalo do sebe všeliké živly, objevila se prostituce i zde. Zkoušeno bylo bičování, vypovídání, upalování a podobné prostředky, aby se zamezila prostituce. Jinde se prostituce trpěla. V nařízení královny Jany Sicilské z r. 1347 mluví se o povinné prohlídce děvčat.

Marie Terezie pronásledovala prostituci, ale nevyhubila ji, zrovna tak jako ji neodstranily ani nejprísnější tresty ve středověku.

Úplně potlačit prostituci se nepodařilo a proto vyskytlo se mínění, že bude lépe prostituci regulovat, udržovat ji v určitých mezích, aby nerozpínala se na vrstvy posud jí nezachvácené. Tak vznikla reglementace, regulace prostitutek.

Za války rozšířily se značně choroby pohlavní a proto věnuje se nyní ve všech téměř státech zvýšená pozornost prostituci, jakožto nejdůležitějšímu činiteli v tomto ohledu. Nejdále dospěly v potírání nemocí pohlavních a prostituce ty státy, kde bylo nejnaléhavější nebezpečnoství z rozšíření nemocí pohlavních. Jasný doklad toho máme na Dánsku, Norsku a

Švédsku, kde rozšířila se příjice v pandemiích, stala se tak infekční jako jiné nakažlivé nemoci a proto mohla býti také bezohledně potírána, jelikož nestavily se pak zdravotním nařízením v cestu takové předsudky jako u nás.

Též v našem státě přišla na přetřes otázka prostituce a s ní i reglementace, která u nás trvá od dob Napoleonových. Vážné hlasy ozývají se proti nynějšímu regulačnímu zařízení, které podrobuje přísné kritice též náš známý dermatolog, prof. Šamberger.

Celá nynější reglementace jest zřízena tím způsobem, že děvčata chtějící se prostituci živiti, přihlásí se buď do některého nevěstince a dostanou na policejním ředitelství knížku, která je opravňuje k provozování „živnosti“ v kavárnách nebo na veřejných ulicích, které jim k tomu účelu vykáže policejní ředitelství. Prostitutky v nevěstincích a na knížku podléhají policejnímu lékaři. Dostávají se vždy v určité době k prohlídkám. Shledá-li lékař nevěstku zdravou, propustí ji se svým podpisem, vydávajícím svědectví o jejím zdravotním stavu. Nemocné nevěstky posílají se do nemocnice k ošetřování.

Prostitutka podléhá úplně policejnímu ředitelství. Policejní ředitelství dává na jedné straně nevěstkám právo na veřejných ulicích a v kavárnách lákati své oběti, ale na druhé straně zbavuje je osobní svobody a nutí je bydleti v určitých čtvrtích města a podrobovat se lékařským prohlídkám. Podobné nevěstince smějí lákati kolemjdoucí, jsouce jinak rovněž odkázány na libovůli policejního ředitele.

Prostitutka stojí tedy mimo zákon. Na jedné straně musí provozovati své „řemeslo“ takovým způsobem jako nikdo jiný, na druhé straně má policejní ředitel právo omezovat jí její osobní svobodu. Jest to zvláštní výjimka, která činí prostitutku zákonem nedotčenou, ačkoliv všichni ostatní jsou si před zákonem rovni. Privilegium, jež dovoluje prostitutkám nemravným způsobem lákati své oběti, jest jim odměnou za omezení svobody. Neboť nikdo nesmí omezovati osobní svobody prostitutek, aniž jim dá určitou náhradu na druhé straně.

Zastanci systému regulačního patří na prostituci jako na nutné zlo, tvrdíce, že zrušení reglementace bude mít v zápětí nesmírné rozšíření pohlavních nemocí a mimo to rozmůže prý se prostituce tajná v rodinách.

Přivrženci systému aboličního¹⁾ chtějí reglementaci zrušiti. Zajisté nemístnou jest námitka reglementaristů, že prostituci zrušiti se nepodaří. Toho přivrženci aboličního systému nezamýšlejí. Oni chtějí prostě, aby nikdo neměl privilegia před zákonem, aby zákon byl ode všech občanů stejně zachováván. Zajisté žádnému přivrženci aboličního systému netane na mysli prostituci zrušiti, ale zatlačit ji do nejtemnějších koutů a učiniti ji pokud možno neškodnou. Zruší-li reglementaci prostitutek, nezabrání tím svádění dívek mladými muži, ale znesnadní nevěstkám svádění mužů. A to jest již značný úspěch. Snadno totiž zlákať nevěstky potulující se na večer na veřejných ulicích mladé muže, kteří by k nim jinak nezavítali, kdyby neměli této snadné příležitosti. Kdo zvláštní náhodou za noční cesty Prahou nenarazí na roj nevěstek, tomu jistě ukáže cestu červená lucerna, lákající kolem jdoucí jako bludička na bažinách.

¹⁾ Abolere, zrušiti.

Ohromného rozšíření pohlavních nemocí po zrušení regulace, jak straší reglementaristé, také se nemusíme báti prostě proto, že reglementace s celým svým komplikovaným systémem není schopna učiniti prostitutky neinfekčními. Každá prostitutka onemocní za krátkou dobu kapavkou neb příjící nebo obojím dohromady. Chronická kapavka jest jen v 70% zhojitelná a příjice v 90%. Značný počet lidí venerickými nemocemi stížených zůstává tedy nezhojitelnými a schopnými přenést infekci na jiné. Kapavka často přechází ve stadium chronické a neztrácí úplně své nakažlivosti. Rovněž syphilis ve stadiu latentním jest schopen vyvolati nákazu.

Prostitutky s chronickou kapavkou propouštějí se z nemocnice, když vymizí příznaky akutního zánětu, protože jest nemožno, aby byly zdržovány v nemocnicích mnoho měsíců, po případě několik let. Rovněž tak se to činí s latentní příjící, při níž vlastně nemáme záruky úplného vyléčení, neboť i Wassermannova reakce jest pouze pomůckou diagnostickou, nikoliv bezpečným důkazem onemocnění příjícího.

Tak se to má s prostitutkami, které onemocněly a mají býti z nemocnice propuštěny. Ale ani prostitutky, které chodí k lékařské prohlídce, nemůže policejní lékař s klidným svědomím prohlásiti zdravými. Snadno přehlédne primární zatvrdlinu příjící a také nákazu kapavčitou, neboť ženy dostavující se k prohlídce, dovedou se tak připravit, aby lékař poznal co nejméně. Jaké obtíže pak činí kolikrát mikroskopická diagnosa kapavky při chronickém onemocnění, ví každý, kdo měl příležitost prohlížet mikroskopické praeparaty v takových případech. Najdou-li se gonokoky, jest sice diagnosa jistá. Nikdy však nemůžeme prohlásiti za úplně zdravou ženu, u níž gonokoků nenajdeme.

Podpis lékařův pak, místo aby chránil oběť nevěstčinu před nákazou, svádí k lehkomyšlnému nakládání s profylaktickými prostředky, protože prostitutka za zdravou prohlášená jest také za zdravou považována. Největší počet nákazy pochází právě od

prostitutek. Dle statistiky Loebovy z r. 1907 zjištěn počet nákazy u 597 mužů

od prostitutek	v 278 případech
sklepnic	v 130
služebných	v 60
občanských dívek a paní	v 45
venkovanek	v 20
dělnic	v 20
šiček	v 17
umělkyní	v 7

Co se týká námitky, že rozmůže se prostituce tajná v rodinách po zrušení reglementace, jsou i zde přívrženci abolice v převaze. Stačí poukázat prostě na to, že reglementována jest jen asi jedna desetina prostitutek, kdežto devět desetin provozuje svou „živnost“ tajně. Berlín má asi 5000 prostitutek reglementovaných a 24.000—25.000 tajných. Paříž 7000 reglementovaných a 40.000—50.000 tajných. Kolín nad Rýnem asi 700 reglementovaných a 7000 tajných. U nás v Praze měli jsme v nevěstincích prostitutek asi 400, na knížku asi 300 a asi 10.000 tajných.

Máme tedy, co srdce jen si může přát. Prostituci reglementovanou a vedle ní tajnou v bujném rozkvětu. Reglementaristé bojí se zhoubného účinku oněch 500 prostitutek, jež by se po zrušení reglementace staly tajnými, ale žádnou obavou je nenaplnuje oněch 10.000 prostitutek tajných. Jest sice pravda, že zrušením reglementace vzroste počet prostitutek tajných, jest však otázka, vzroste-li celkový počet prostitutek. Nevýhoda bude snad pouze v tom, že celá věc nebude tak pohodlná „pánům“, jimž těžko jest se obejít bez těchto požitků a kteří po „úmorné práci“ potřebují také trochu zábavy jejich mravní úrovni přiměřené. Výhodu pak bude mít zrušení regulace tu, že zanikne obchod lidským masem a dívky zejména z chudších krajín nebudou tak snadno sváděny k nefestnému výdělku prostitutkami v hedvábí oděnými, jejichž živnosti se pod ochrannou rukou policie znamenitě daří. (Pokrač.)

Feuilleton.

J. Žal:

*Ve prachu životních cest
a v tvrdém kameni —
na štěrk svedených nadějí, kde hořko kvést,
vyrostl bodlák. Na hlavě krev a Kainovo znamení.
Každým svým snem, který mu život zabil,
vybrousil duši svou v přetenkou, útočnou zbraň.
Ztrátami všemi pevnější víry jen nabyt.*

*Potkáš-li soka dnes, duše má,
mihni se v slunci a zraň!
V plamenech ironií rozpal svůj hořký smích,
připal jím vlasy mozků maličkých
i slaměné paty.*

*Nekupče nikdy ctností ni hříchem,
za všechny zrady a za všechny ztráty,
pohrdáním se mstí a smíchem!*

Sv. Kliment, M. Hofbauer a katolické studentstvo.

Letos (15. března) je tomu právě sto roků, co dokonal ve Vídni náš veliký krajan, sv. Kliment M. Hofbauer. Byla to povaha rázovitá a neobyčejná. Jeden z jeho nejlepších přátel a známý německý básník Zachariáš Werner nerozpakoval se veřejně tvrditi, že zná pouze tři velké lidi: Napoleona, Goethea a P. Hofbauera. Právem! Tento prostítný kněz, který jenom s největším úsilím dokončil svá studia, razil nové dráhy a upozornil tak záhy na sebe ostražitě oko rakouské policie. Světec poznal první, že nová doba kladé také církvi nové požadavky a proto říkával: „Dnes musí se hlásati evangelium docela novým způsobem.“

Proto není divné, že tento apoštolský kněz počal si záhy všimati také studentstva. Věděl, že obrod náboženského života podaří se mu nejlépe, bude-li míti na své straně zdatnou katolickou inteligenci. Škoda jen, že mi není možno uváděti podrobnosti a že se musím omeziti pouze na události nejvýznačnější.

První péče sv. Klimenta patřila škole, kde se mládež vyučovala. Světec poznal z vlastní zkušenosti, jak nezdravý vzduch vanul v té době školními síněmi. Náboženství Kristovo ustupovalo zvolna plytké filosofii francouzských encyklopaedistů; církevní dogmata prohlašována veřejně za pouta, která brání volnému vzletu lidského ducha a srdce mládeže otravována zásadami kritiky, která se nezastavovala ani před Božstvím. — Z té doby vypravuje se o světcích zajímavá epizoda: Mladý Hofbauer poslouchal na vídeňské universitě bohosloví. Jeden z profesorů užil kdysi slov, která se neshodovala s přesným učením katolickým. Student Hofbauer povstal a se slovy: „Pane profesore, co tu říkáte, není katolické!“ vzal klobouk a odešel. Tento neobyčejný případ vyvolal ovšem mezi studenty veliký rozruch a mezi profesory pochopitelně rozčilení. — Od té doby uplynulo již mnoho let a hlava světcova zbělelá jako sníh, když ho potkal jednou na ulici tento profesor. Zastavil se, díval se dlouho na světce a konečně se tázal: „Nejste vy P. Hofbauer?“ — Sv. Kliment přisvědčil a professor připomenul mu pokárání, kterého se mu veřejně dostalo a upřímně za ně světcovi poděkoval.

Ale všichni neměli tolik odvahy a tolik katolického sebevědomí a proto propadali záhy náboženské lhostejnosti — anebo jak se tehdy eufemisticky říkalo: toleranci. Proto světec zakládal sám nové školy a je s podivem, kde nabíral tolik peněz na tyto různé vychovávací ústavy. Zmíním se aspoň o některých.

Jakmile přišel sv. Kliment do Varšavy (1787) s radostí přejal zapadlý kostelík sv. Bennona se sousedním domkem a s ním zároveň povinnost zříditi školu pro opuštěnou mládež varšavskou. V několika letech vystaly krásné a moderně zařízené budovy dvou sirotčinců a dvou obecných škol spolu se studentským konviktem, který navštěvovalo až na 300 žáků. Světec sám vybíral si učitele a učitelky; říkával, že mládež mají vychovávat pouze nejlepší síly. Ústavy „Ben-nonistů“ těšily se ve Varšavě všeobecné oblibě. I protestantská vláda pruská vyslovila se o nich velice lichotivě a podporovala světce ročními příspěvky.

Většinu studujících vydržoval sv. Kliment sám a neostýchal se konati po městě veřejné sbírky pro svoje chudé. Při tom se mu kdysi přihodila zajímavá

epizoda, která charakterisuje dobře našeho světce. Na jedné ze svých prosebných cest přišel sv. Kliment do jakéhosi hostince, kde se právě bavila skupina hráčů. Světec viděl na stole hromady zlata — proto přistoupil a prosil o almužnu pro svoje sirotky. Vyrušený hráč vyskočil a naplil světci do tváře. Sv. Kliment utřel slinu a pravil s andělským klidem: „To bylo pro mne; nyní mi dejte také něco pro moje sirotky.“ Zuřivce jako by polil studenou vodou — odprosíl světce a štědre ho obdaroval.

Když lidská pomoc selhávala, šel světec ke svato-stánku, poklekl před svým Spasitelem, zaklepal na dvířka tabernákulu a volal: „Pane, již je čas, abys nám pomohl!“ a jeho důvěra nebyla nikdy zklamána.

Podobně pracoval světec také na jiných místech. Když r. 1795 přijal na četné prosby kollej v Mětatě v Kuronsku, založil při ní také školu, do které docházeli i četní protestanté. — R. 1808 byl sv. Kliment z Varšavy násilně vypuzen a odešel do Vídně, kde byl s počátku pod přísným policejním dozorem. Ale již r. 1812 zanášel se vážně úmyslem, založiti ve Vídni vychovávací ústav — vláda mu to však nedovolila. Teprve r. 1818 se jeho záměr podařil a Vídeň dostala chvalně známé Maximilianeum. Jeho prvním ředitelem stal se veliký přítel světcův, hrabě Klinskowström.

Avšak tyto ústavy mohly odchovat pouze nepatrné procento mládeže — pro ostatní bylo třeba hledati pomoci jinde. Proto světec shromažďoval kolem sebe studující středních a vysokých škol a snažil se vlíti jim svého ducha a svou horlivost pro víru. Z jeho chudíckého bytu rozlévalo se denně náboženské nadšení do četných škol velikého města nad Dunajem.

Všimněme si této činnosti světcovy podrobněji! Hmotné poměry četných studentů ve Vídni nebyly právě závidění hodné; nejhůře vedlo se snad synům chudých českých řemeslníků, kteří přišli do velkoměsta za prací. Víme na příklad, že syn českého revírníka Tadeáš Hybl přilepil kdysi na dveře chrámu svatoštěpánského lístek s úpěnlivou prosbou o pomoc. Šťastnou náhodou šel do chrámu právě sv. Kliment; podle udané adresy vyhledal ve městě mladého studenta a Tadeáš Hybl stal se od té doby jeho nejvěrnějším společníkem.

Tuto hmotnou bídu hleděl sv. Kliment všemožně mírniti. Sám vyhledával svým mladým přátelům do-brodince; bohaté rodiny prosil za obědy, úřady o stipendia a různé kondice. Velmi mnoho studentů stravoval u sebe úplně bezplatně; ať přišel kdokoli, světec pokaždé našel pro něho nějaké občerstvení. Když druzí jedli, procházel se sám po světnici a posluhoval. Je zaručeno, že několikrát rozmnožil zá-zrakem pokrmu, takže dostačily i velkému počtu studentů. Tohoto neobyčejného úkazu povšimnul si také policejní úředník Freyberg; zdálo se mu, jakoby sv. Kliment ukrajoval stále nové a nové kusy chleba z dlaně.

Občas vyšel si světec se svými studenty na procházku a dovedl ji tak zpříjemniti, že jeho mladí ctitelé nemohli se jí ani nabažiti. Občas podnikl delší cesty; zvláště rád putoval do Mariázell a jeho do-brovolných průvodců rok od roka přibývalo. —

Ještě více pečoval sv. Kliment o to, aby jeho žáci si osvojili řádně potřebné vědomosti; pohodlí a polovičatosti netrpěl. Aby je povzbudil k horlivé práci, vypravoval jim rád některé epizody ze svých studií: Poněvadž si musel vydělávat na studiu posluhováním, zbývalo mu velice málo volného času; aby nezůstal ve škole pozadu, musel nadstavovat i noci. Když přemáhal spánek, procházel se po světnici — v jedné ruce knihu, v druhé hořící svíci.

V té době přednášel v Praze pověstný Bolzano a skvělá forma jeho řeči jeho posluchače přímo okouzlovala. Někteří z nich — zvláště Fr. Kosmáček — přešli později na universitu vídeňskou a s nadšením vypravovali světcům o svém milovaném učiteli. Od nich dověděl se sv. Kliment o nebezpečném vlivu Bolzanově a od té doby upozorňoval často své žáky, aby nepřijímali slepě výroky a tvrzení svých profesorů; jejich neopatrné výpovědi opravoval a jeho žáci nebáli se ani veřejných disputací se svými profesory; tehdejší školní řád to ovšem dovoľoval.

S velikým zájmem sledoval světec současné proudy v literatuře a stanovil si zásadu: Proti knize knihu! Již ve Varšavě založil dva spolky; jejich účelem bylo šířiti mezi lidem dobrou četbu. Ve Vídni sv. Kliment svoje úsilí zdvojnásobil: jeho vlivem počal vycházeti první německý časopis pro mládež „Sonntagsblatt für die Judend“; pro lid vydáván dvakrát za týden „Oelzweige“; jeho úsilím přešly jediné tehdy úřední noviny „Der österreichische Beobachter“ do rukou katolíckých.

Své četné přátele napomínal, aby pracovali také literárně a tak povstala chvalně známá díla Klinkowströмова, Passy-ova, Veithova, Ackermannova, Zängerlova, Zieglerova a Wernerova. Všeobecně se uznává, že básnická škola německých romantiků byla v přímém spojení se sv. Klimentem. Na knihy špatné a nekatoľické upozorňoval ve svých časopisech a všemožně se snažil, aby se nedostaly do rukou studující mládeže.

Hlavní péči věnoval světec náboženské a mravní výchově svých mladých svěřenců. Sv. Kliment se snažil, aby z nich vychoval celé a uvědomělé katolíky. Aby se za svou víru nestyděli, vodíval je na procházky do nejživějších částí města; zvonilo-li klekání, zastavili se a vykonali společně obvyklé modlitby. Ve Varšavě brával své konviktisty na kázání a dával jim veřejně otázky. Kdo odpovídal dobře, býval pochválen; nedbalé napomínal, aby se polepšili.

Prál si aby jeho studenti hořeli nadšením pro věc katolíckou. Říkal: „Kéž by katolíci učinili tolik pro své náboženství, jako činí nevěrci, aby je zničili! Tito si nedopřejí ani chvilky oddechu, ve dne v noci roznášejí své otravné knihy a hledí je rozšířiti. Slézají nejvyšší hory a všechno rádi trpí, jen aby své záměry provedli“. Oddával-li se kdo nečinnosti, říkal sv. Kliment: „Víte, kdy se říká o člověku Pane, dej mu věčné odpočinutí? Až po smrti.“ — Proto napomínal své mladé přátele, aby každý z nich hleděl získati aspoň jednoho nového studenta a jeho slova nevyzněla nikdy na prázdno. Obrodné hnutí šířilo se tak mocně, že světec upozornil na sebe po-

lici a byl to právě prof. Donin, který sv. Klimenta denuncoval. Od té doby byl pozorován každý jeho krok; často vmísili se policejní agenti i mezi jeho studenty. Jejich úsilí bylo marné. Světec nebyl státu nebezpečný.

Ačkoli bylo možno každou chvíli sv. Klimenta navštívit a s ním se poraditi, nastával teprve večer v jeho světničce čilý život. Den co den seházeli se četní jeho ctitelé a v důvěrném hovoru plynula hodina za hodinou. Občas brával světec nějakou knihu — nejraději z církevních dějin — a dával z ní předčítati. Kde bylo třeba, vyložil obtížné místo, jindy doplňoval nebo opravoval spisovatele; někdy vypravoval zajímavé případy z vlastní zkušenosti. Velice ho těšilo, když mu studenti řekli upřímně svoje názory a své pochybnosti a povstala-li malá disputace. Také ukazů nahodilých dovedl použiť.

Kdysi bylo opět živo u P. Hofbauera když povstala nad Vídni hrozná bouře. Blesk za bleskem ozařoval svým bledým světlem světnici světcovu. Všichni ztichli a sv. Kliment počal jim vykládati slova Kristova: „Jako blesk vychází od východu a ukazuje se až na západ, tak bude i příchod Syna člověka.“ — Podobně prý tomu bude i v hodinu smrti. Jasně světlo věčnosti ozáří v jediném okamžiku naše nitro a naše duše uvidí před sebou celý svůj život. — Těchto několik slov za bouře a hromu působilo tak mocně, že každý vykonal co nejdříve u svěťce životní zpověď.

Bude zajímavě slyšeti, na které pravdy kladl sv. Kliment největší důraz a které zásady hleděl svým studentům vštípití nejlouběji. — Byla to především živá a upřímná víra, kterou měli jeho přátelé vynikati. Často k nim mluvil o neomylnosti církve a přál si, aby víru svou neohroženě vyznávali. Říkal: „Kdybych mohl tajemství víry viděti, sklopil bych oči, abych nepozbyl u Boha zásluhy.“ — Statků pozemských neměli si hleděti přespříliš. Rád viděl, když ze svých malých úspor dávali chudým almužnu. Proto je povzbuzoval slovy Spasitelovými: „Dávejte a bude vám dáno!“ — O lásce k Bohu mluvil velice často; urážlivých slov a ostré kritiky netrpěl. Svě studenty učil poslouchati státních zákonů z důvodů náboženských a sám předcházal nejlepším příkladem. — Jejich vůli otužoval; při tom dbal povahy a síly jednotlivcovy. Nejvíce mu záleželo na tom, aby jeho žáci si uchovali nezkalenou čistotu srdce. Proto byl tak rád, viděl-li je večer kolem sebe.

Světec nikoho nenutil, aby se obrátil, nekáral a nebyl dotěrný. Věděl, že čas zahojí mnohou ránu — proto trpělivě čekával a jeho mírnost byla skoro vždy korunována úspěchem. Není tudíž s podivem, že tito mladí lidé lnuli ke světcům s dětinnou láskou a že mu tak rádi otvírali celé své srdce. —

Ukázal jsem v hlavních rysech význam sv. Klimenta pro katolícké studentstvo. Kéž by se našlo také dnes hodně kněží, kteří by pochopili veliký význam katolícké intelligence a studentské hnutí hmotně a mravně podporovali!

C O Ž I V O T D Ā L

Dává nám nyní mnoho křiku a povyku pro nic. Ať kamkoli pohlédneme, zříme všude řečnickou tribunu, na ní hrdě sedící a vážně patřící předsednictvo a řečníka stojícího a široce se rozmachujícího, jakoby chtěl v horoucí lásece obejmouti všechny, již mu naslouchají, a již z jeho slov nikdy nezmoudří. Nuže, máme teď předvolební schůze, velikou věc v národě, tím větší, že i na ženy se apeluje, k nim se volá, že ony jsou spásou republiky, na nich že závisí, jak to bude v budoucnosti s naší republikou vypadat. Všechny programy jsou v této době nejlepší, ale i nejhorší; všichni lidé jsou si bratry a sestrami, ale při tom by se vraždili a pohřbili jeden druhého: všichni slibují blaženost ještě nyní na zemi, ale vysmívají se lidu. A tak bych mohl napsati řadu paradox a oposic z nynějšího předvolebního boje, a všechny by byly až bolestně pravdivé. Ale jedno se mi zdá nejpravdivějším: že totiž český člověk má cenu jediné před volbami. Tu si ho všichni váží, všechny strany si ho všímají a ho vynášejí až do nebe. Kdo ví, je-li hrd na tuto lásku?

Až uplynou ty »osudné neděle«, ulehčí se mnohým, nebo i přitíží a vše půjde dále svým krokem. Lenivě jako dřívě. A tu je třeba si připomenouti tu hlubokou pravdu, že člověk má nesmrtelnou duši, cosi příliš vznešeného, a ta duše že nežije pro jedny nebo dvoje volby, nýbrž že bude žít věčně. Že právě tou duší se stává člověk něčím významným a velkým, k němuž se i Bůh sklonil a povolal ho do svého království.

Jest povinností všech těch, kteří hlásají křesťanský program kříže, stále pracovati k tomu, aby byl jeden ovčinec a jeden pastýř. Před volbami jako po volbách. A nesmí býti konečným cílem volební lístek, nýbrž spása duše. Stálý vzestup a růst, silný, velký život v Pravdě a čistá radost. Sjednocení všech v jedné myšlence a jednou myšlenkou. Vítězství Pravdy nad lží. Neboť program náš jest stále stejný a neměnný. Prostředky rozdílné podle ducha doby, podle prostředí a dispozic.

V historii všech věků i všech národů pozorujeme jedno: čím vyšší byli ti, kteří silou ducha stáli se vůdci, čím čistší a krásnější, tím výše stál i národ, který jim byl poddan a opáčen. Když upadala ta duchovní elita národa, upadal národ celý a dospěl mnohdy až na popraviště. Francie a Belgie byly zburcovány inteligencí, jež byla mravní oporou a silou. Mluvili se dnes o renesanci Francie, nesmí se zapomenouti, že ji předcházela renesance inteligence z ducha materialismu a racionalismu. Mělo by to býti mementem naší katolické inteligence, zvláště té mladší, od níž se toho tolik nadějněho čeká. Má-li vyplniti své poslání a býti východiskem k lepší budoucnosti, musí býti mravní jednotkou, charakterem bezúhonným a celým a státi na výši doby. Musí býti tudíž první a nejčelnější povinností všech, jimž leží na srdci věčné blaho všech duší, pracovati k vybudování takové velké inteligence. My Češi jsme ve všem površní. Neprožíváme v sobě problémů, přejímáme je mnohdy nekriticky z ciziny, nehledíce, zda naše duše může jimi žít a růst. Proto málo tvoříme z nutnosti vnitřní, a proto brzy se ztrácíme toho, co jsme dříve hlásali s největším zanícením. Stónali jsme na to i my, čeští katolíci a nevytvořili jsme sami ze sebe velikých činů. Odtud plyne nesmírná roztržitost a neucelenost. Nedostává se nám vůdců ve světě myšlenkovém a těžko i za těžkých poměrů se rodí. Pozorujeme to všichni, kteří se probíjíme ku poznání, i kteří pracujeme mezi naší studující mládeží. Ale konec konců, není bez bolestí díla. A je, díky Bohu, dobrou ta ruka Prozřetelno-

sti, která dává vyrůst květinám uprostřed neúrodné půdy. Jest v naší vlasti dnes roztržitost, blud a klam, zatemnění Pravdy a uprostřed těch zmatků zdvihá se namáhavě, zápase se skepsí, mladý muž, jenž se chce státí vůdcem, plným lásky a nadšení. Třeba mu jen pomoci. Za těžkých poměrů se rodí. A vychovává. Vznikají nová sociální studentská sdružení na středních školách. Ať ti hlubocí a vidoucí starší je semknou, ať výběrem četby řídí sklon i směrnicí jejich vnitřní záliby a vychovávají je. Vysokoškolské spolky. Je třeba knihoven, aby mohli se mladí akademici vzdělati v sociologii, umění, politice, apologii a filosofii. Snad by bylo dobré, kdyby se jim dovolil přístup do knihoven klášterních, jako třeba v Praze, kde se ligistům půjčují knihy z knihovny jezuitů. Třeba cizích revui, aby byl co nejvyšší kontakt s katolickou cizinou. A konečně. Má-li náš student státi se jednou žurnalistou, profesorem atd. atd., je mu třeba shlédnouti cizí země, studovati poměry jiných národů, změřiti, co v nich silného a dobrého a přenést k nám. Pomoci studentu co nejvíce obohatit ducha. To budou úroky.

Dlužno pracovat a obětovat se. Tak se zdá, že jsme v minulosti jen spoléhali na milosrdenství Boží, chválili kde co, věřili kde komu, přistípkovali jen, kde bylo třeba pořádné opravy. Jakobychom doufali, že nám vše padne hotové do klínu. A on zatím spadl jen — rozkol. Nic víc a nic méně. To může býti útěchou? Nepracovalo se tak, jak se pracovati mělo. Každé dílo a každý čin se rodí z lásky, jež předpokládá poznání. U nás bylo málo toho poznání. Školy ho nedávaly a náš tisk si vydobyl té slávy, že se o něm říkalo: »Církev ohluhuje lid.« A mluvilo se o tupém, mřlkém klerikalismu. Nehájím této věty, této výtky, ale jest v ní mnoho pravdy. Různé ty romáanky, jež chrtila katolická knihkupectví, nebyly cenné ani umělecky, ani nepovznášely morálně. Na druhé straně, u našich odpůrců, bylo ještě hůře, ale to neomlouvá. Dejte lidu do rukou pěkné knihy. Nejsou-li, tož překlady krásných děl cizích, jako Bourgeta, Pierre l' Ermita, René Bazina, ať jen jmenuji několik těch hlubokých spisovatelů francouzských. Ovšem, je zde třeba řádné redakce. Jestli »Matice Cyrilo-Methodějská« vydává taková díla, mělo by býti povinností všech organizací i sekretariátů postarat se, aby se dostaly do rukou lidu i mládeže, mělo by se o nich řádně referovati v lidových časopisech, kriticky hodnotiti a ukazovati na jejich přednosti. Dnes lid čte a chce čísti, proto dejte mu dobrou četbu a nehleďte na výnosný obchod.

Denní tisk! Též bolavá naše stránka. V Čechách máme jeden deník, malý ještě, pro lid. Zbývá zde vynaložiti mnoho úsilí a energie. Ale ostatně, jistě zde nastane v nejbližší době obrát.

Školou není skončena veškerá výchova. Duše je stále tvárnou a stále potřebuje potrav. Potrav v každém směru. A což teprve, když škola dospěla tak daleko, jako dnes u nás. Učitel nedovede rozeznávat pravdu od lži, šeredno od krásna a v takovém duchu vychovává. Když popatříme na ty děti vycházející z dnešních škol, plně si uvědomujeme potřeby laické katechese. Nemyslím jen ve směru náboženském, nýbrž ve všech oborech. A třeba individuálně rozlišovati i dbáti rozdílu místních a časových. Byly a jsou zakládány hojně v cizině, třeba v Paříži, nedělní nebo večerní kursy, které mají nesmírný význam pro rozkvět života náboženského i sociálního. Proč i u nás by se nemohlo něco podobného řádně praktikovati? Tak zv. řečnické kursy, jež se pořádaly v hlavních městech, mají mnoho nevýhod. Největší je, že ve čtyřech dnech

se dusí. Jež není zvyklá tolik najednou chápat, předloží příliš vědomostí, aniž je dovede řádně učenit, promyslet. A pak bývá příliš zdůrazňován prvek politický a agitační. Mimo to schází se do těch kursů posluchači z měst i venkova, a zde jsou již značné rozdíly vnitřní, jichž dlužno dbát. Měly by se založit ve městech večerní kursy, ne členské schůze organizací mládeže, nýbrž kursy, jež by se časem vyvinuly v jakési lidové naše akademie s pomůckami, laboratořemi, dílnami. V těch by se vychováli ně agitátoři, nýbrž opravdoví pracovníci. A na venkově by v zimních měsících se mohlo pracovat v okresních městech s mládeží venkovskou. Jest iisto, že potřebujeme svých škol v každém ohledu a chceme-li se stát lidmi budoucnosti, nutno přikročit k jejich realizování způsobem, jenž by byl dnes nejvýhodnějším a nejprospěšnějším. Důležitým činitelem pro to vše je dobrý znalec. Neměla by buď organizace mládeže, nebo sekretariát, neb komu jest svěřen tento úkol, šetřit, a vyslati do ciziny schopné lidi, již by studovali tamní zřízení a podle nich u nás jednali? Jsme nováčky téměř ve všem a hned si všeho nevydubáme, ani přes noc vše nevzkličí. Třeba pomalé, ale vědomé práce. Schází nám ve všech vrstvách rozhled. Náš kněz znal jen kousek Čech s městem, v němž studoval, náš politik neznal více a proto tak těžce se dnes pracuje.

Čeká nás mnoho práce a každý, kdo jest schopen, by měl přiložit ruku k dílu. Ne křičet a chválit, nýbrž pomáhat. Kdo má schopnosti, ať pracuje, kdo peníze, ať financuje. A trochu více charakternosti a upřímnosti. Až dosud je u nás těžko říci pravdu. Hned narazíš ať nahoře, ať dole a odnese to buď tvá pověst, nebo list, v němž pravdu pronešeš. U nás se jen kadilo, ale z toho není žádný prospěch pro věc. To si může udělat každý sám, ale v tisku ať jest vážena jen věc a myšlenka. Třeba výchovy k vzájemné lásce a oběti. Semkněme se všichni v jedno, kteří máme jeden cíl, jednu víru, a jednu cestu a budou nám patřit vítězství!

K padesátce profesora Pekaře.

V Pekaři má naše historická obec nejsvráznějšího představitele. Přejal po Gollově vedení historického klubu a Čes. časopisu historického a svou silnou individualitou odchovává rok co rok novou generaci žáků. Vážíme si prof. Pekaře, neboť on první měl odvahu postavit se proti protestantskému názoru na naše dějiny, který není ničím jiným než spiknutím proti pravdě. Těsně před válkou byl probojován školou Gollovou veliký zápas proti názorům Masarykovým a jeho stoupenců, mezi nimiž přední místo zaujímá pověstný Herben.

Poněvadž dnes kde který učitel a polovzdělanec, který ku pramenům vědy historické jak živ se nedostal, hausíruje s názory Masarykovými po Čechách a zneužívá jich k útoku na církev, seznámíme u příležitosti jubilea tohoto historika čtenáře s jeho kritikou Masarykovy české filosofie (1912, Praha I, Klementinum, Hist. klub).

Pekař byl v tomto boji ve výhodě. Masaryk nedostatkem odborného vzdělání historického našim historikům neimponoval, neboť mluvil často jako apoštol a prorok tam, kde měl mluvit jako vědec. Není tedy divu, že Pekař jeho ideologii či jak on říká mytologii českých dějin hravě rozcupoval.

Masaryk založil všechny své práce na názoru, že vedoucím motivem našich dějin je moment náboženský, kdežto idea národnostní se objevuje teprve v XIX. stol. jako důsledek náboženského citění. A hned si vykonstruoval přímou vývojovou linii od Husa přes České bratry a reformaci k osvícenství. Této ideologii obětoval i historická fakta, překlenuj propasti nepřeklenutelné, škrtil z dějin celá dvě století, jen aby měl stupnici: Hus, Chelčický, Komenský, Dobrovský, Kollár, Ša-

fařík, Palacký, Havlíček. Masaryk. Při oslavách Masarykových mohli jsme tento rodokmen několikrát číst bezmyšlenkovitě opakovaně.

Prof. Pekař správně vystihl, že tento rodokmen humanitní filosofie třeba číst takto: Havlíček recte Masaryk, Palacký recte Masaryk, Dobrovský recte Masaryk atd. a že by tato star Masarykových úvah měla být nadešlá: Moji příbuzní v dějinách.

Pekař nechce také rozumět Masarykově humanitě. Nechápe, co humanitou Masaryk myslí a Palackého heslo »**Za pravdu a právo**« je mu daleko konkrétnější.

Masaryk chce stvořit nového českého člověka jako Faust homunkula a do tohoto neživotného, imaginárního schématu stěsnává nahodile vybrané povahové prvky osob z dob dávno minulých. Nový český člověk měl projít tímto schématem, prožít bratrství, reformaci a obrození a teprve po tomto »křtu« pochopil by »humanitu«, přetvořil by se na českého člověka a byl přijat do nové církve. Takto Masarykovou humanitou přetvořený národ stal by se vzorem celému světu.

Prof. Pekař pochoval tuto utopii nemilosrdně. Krásně psanými a argumenty ověřenými statěmi odmítl myšlenku, že by národní citění, to jest vědomí sounáležitosti krevní a jazykové, bylo odvislé od náboženského citění a že národně citili jsme jen od reformace a za reformace.

Nacional Dalimil žil sto let před Husem a i v husitství je národní složka dominující.

Pak poráží zakofeněnou pomluvu, že katolicismus je národně inferiorní a že »Římané« nemohou být dobrými Čechy. »Vždyť český nacional jesuita Balbín žije dvě stě let před Palackým a na sedláku Vavákovi vidíme, že národní uvědomění nebylo podmíněno naprosto tolerancí josefinskou, jak tomu chce Masaryk. A Vavák je svědek zvlášť důležitý: v něm a z něho mluví k nám lid selský, tenkrát v ohromné své většině upřímně katolický, zde vsukku nasloucháme duši národa. Myšlenka osoblivosti národní chlubí se u legendisty X. století zásluhami českých mučnicků Kristových, prosí v písni Svatováclavské o ochranu světcovu a v zoufalé prosbě Komenského z r. 1648 ukazuje na slávu boje svého se zuřivostí Antikrista, pobízí u Dalimila vášnivě k lásce rodného jazyka a mravu zcela podobně jako u našich buditelů-vlastenců doby obrození, stýská si náruživě a hrozí utiskovatelům u protireformačního Balbína i u moderního nevěrce Machara.«

»Síla projevu národního závisela tedy především od protičeského útisku vládního, nikoliv od míry náboženské svobody. Je pozoruhodné, že u Čechů literárně pracujících nepřihlásil se r. 1781 k protestantismu nikdo a že mezi evangeliky našimi nemáme svědka nacionalismu tak uvědomělého, jakým je na př. horlivý katolík Vavák.« (Mas. čes. filos. str. 21.)

To je skvělá rehabilitace katolicismu po stránce národnostní. A příští doba ukáže, že katolíci byli vždy národnostně spolehlivější než protestanté. Láska k vlasti je u nich částí náboženského přesvědčení a ne otázkou osobního prospěchu, jak tomu bylo často u protestantů. Dvakrát v dějinách zachránil katolicismus Čechy před germanisací. Poprvé za posledních Přemyslovců příkloněním se k románské kultuře (Francii*) a podruhé po Břelě Hoře, když následkem přijetí protestantismu přestál zdravý antagonismus národní vůči Němcům. Je přece z Denise známo, že jsme před Bílou Horou více národnostně ztratili než po ní. Nebyla tedy kontinuita národního vědomí přerušena protireformací a odtud si vysvětlíme »zázrak« obrození národního. Vždyť rok po smrti Komenského (1672) píše Balbín »jezuvita« svou vášnivou obranu jazyka českého a odtud množí se doklady národního citění. Za doby

*) Krofta; Čechy za Přemyslovců (Za vzděláním) str. 43.

protireformační jesuité dokonce zakládají nadace pro české studenty; tehdy vzniká i Strakova Akademie. Nebylo tu zcela mrtvo a »temno«.

Po odbytí této základní chybné fasády dějinné — která bohužel straší v hlavách táborových a pouličních historiků a v naší žurnalistice — vytkl Pekař jednotlivé omyly Masarykovy. Vyčítá mu, že dobře nepronikl duch Palackého dějin, že nezná Gollových prací o Jednotě, že neporozuměl Táboru. Názor, že u Lipan byla poražena česká demokracie, je nesprávný. Tábori pěkně naučili sedláky platit úroky, poslouchat je co pány Bohem dané a snášet trpělivě příkoří pánů. Nikomu z husitských pánů nenapadlo povznášet sedláka do stavu lidí svobodných. Tvrzení, že r. 1487 byla dovršena poroba lidu selského, je osudný omyl. Omezení volnosti stěhovací bylo prostě výrazem přirozeného vývoje otázky poddanské. A tvrdí-li Masaryk, že sněm český okolo r. 1487 (za Vladislava Jagelonce) měl většinu katolickou, tu musí Pekař s lítostí konstatovat, že je to opět nepravda. Divme se pak příkrému soudu Pekařovu, že Masaryk chtěl jako Hanka v Rukopisech vybudovat romantickou ideologii našich dějin — on, realista.

A když už byl Pekař v tom čistění, vzal to od začátku. Doloživ pravost legendy Kristiánovy plasticky a přímo s pietou nám podal životopisy prvních světců našich Václava, Ludmily a Vojtěcha, rehabilitoval proti Masarykovi ideu cyrilometodějskou, které tento se bál co konkurenta své »bratrské humanity«. Směje se rozpakům Masarykovým, že Hus prý nebyl důsledným, neboť velmi rozhodně se drží církve katolické a prohlašuje římskou církev za matku a církev katolickou. Neváhal zastati se i sv. Jana z Nepomuku, proti kterému ulice odchovaná Herbenem et comp. před rokem tak zuřila.

Vzpomeneme-li ještě rozsáhlých prací jeho o hospodářských a správních poměrech u nás, jeho učitelské práce a řízení časopisu historického, pochopíme, proč Pekař nestal se dosud druhým Palackým, proč nenapsal nám vedle cvičebnice aspoň stručné dějiny. Bylo třeba napřed odklidit mnoho starého nánosu, odpravit mrtvolu. Bylo dříve nutno pracovat monograficky, opravovat mylné názory předchůdců, bojovat politicky za svobodu. A ve všech těchto oborech je Pekař jako Palacký fanatikem pravdy, obhájcem práva a nesmiřitelným karatelem křivdy, byť se dala pod praporem národním neb domnělé pokrokovosti.

Jeho první práce psaná ve 23 letech obírá se dějinami Valdštejnského spiknutí. Názor jeho na Bílou Horu je docela odlišný od běžného názoru a naši čtenáři ho znají ze sloupců tohoto časopisu (Stud. Hlídky 1917 str. 112—115). My katolíci ho zcela akceptujeme.

Nejkrásnější práci svou dvě »Knihy o Kostě« věnoval jako věrný syn venkova (prof. Pekař narodil se v Malém Rohozci u Turnova) rodnému kraji Turnovsku. Jeho »České katastrofy« jsou nevyčerpatelnou studnicí ke studiu agrárních dějin.

Pekař je věrným synem svého národa a proto věnoval mnoho úvah státoprávnímu boji našemu za svobodu. Pěkně vylíčil spousty způsobené dobou Josefinskou, aby s Mickiewiczem vítal svobodu roku 1848 a hutně vylíčil pokusy národa našeho vyrovnat se s Vídní po dobrém. A když vypukla světová válka, mluvil na podzim r. 1914 jako věstec pohnutým hlasem k profídlemu posluchačstvu: »Stojíme uprostřed světové války; jejíž rozsah, hrůza, technická rafinovanost nás ohromuje, jež počtem obětí nemá sobě v dějinách rovné; rozhoduje se o osudech států a národů a také o osudech našeho státu a národa. Běží o naši budoucnost.«

Prof. Pekař nemeškal jako politik otevřít bojovou frontu proti útlaču Vídně. Ve svižně psaných článcích »Z české fronty« (Knihovna Českého čtenáře) a četných novinářských statických odrážel útoky, varoval i nabádal, mluvil otevřeně nahoru

i dolů. Jeho varovný hlas ozval se i při zakládání československé církve, jejíž zakladatelé šplíchlí za to na něj kalnou slínou »letákového historika«.

Slohově je Pekař mistrem péra. Dovede téměř umělecky postaviti před oči typické osobnosti a zachytiti barvitě děj a vůni doby. Přes svou někdy až věšteckou obrazotvornost tvůrčí nepouští se nikdy dále, než kam dovoluji prameny. Filosofii a sociologii řadí jen do pomocných věd. Za to pečlivě se obírá sociálními a hospodářskými problémy, kterým věnoval nejlepší svá díla. Je pozitivista a zdálo by se, že není nábožensky založený. Jeho nedávné přiznání, že nevystoupí z katolické církve, učinilo nám ho bližším. Přesto nechceme nijak z něj činiti »klerikála« a jsme přesvědčeni, že co příznivého řekl a co dobrého prokázal katolicismu, učinil tak jen z lásky k pravdě.

Jako učitel i examinátor je jedním z nejlepších pedagogů. V semináři historickém přímo nutí k myšlení a práci. Neusnadňuje kroky svým žákům, nechá je samostatně se prokousávat materiálem — když předem zdůraznil a upozornil na důležitost heuristiky v historii — isa sám neustále vzorem a příkladem svým žákům. Osobně je velice příjemný, k lidským chybám shovívavý, v zásadách důsledný, přímý a neúprosný. Ze žánré polemiky a bylo jich zvláště s prof. Novotným a Masarykem dost nevyšel poražen. V politickém boji stojí nad stranami a to se nám na něm nejvíce líbí. Nedá se zmást ulicí a když tato nejvíce bouří, ozve se jeho vážný hlas, který nebývá oslyšán. Těšit se náš jubilar ve vědeckých kruzích doma i za hranicemi dobré pověsti.

Ve svých padesáti letech je docela svěží a čekáme od něho ještě mnoho. Snad nedočkáme se od něho velké syntetické práce, ke které by byl nad jiné povolán, přece však bude mít nespornou zásluhu na tom, že vyvedl nás z bludného kruhu romanticko-filosofických hypotéz a vymanol naše dějepisectví z nepovolaných rukou protestantských nesnášlivců.

—áček.

P. Jakub Deml, či jak se zachází s básníky v naší republice.

P. Deml má psí život. V »Tribuně« ze dne 27. března jest uveřejněn dopis, jejíž psal nějaké paní, a v němž si stěžuje, jak »pěkně« s ním zacházejí naši páni, kteří jsou u vesla. Slíbili mu obydlí na Slovensku, ale když tam přijel, kde nic tu nic. Slíbili mu, prý p. ministr Franke mu přímo vzkázal, aby si zadal o volný lůžek na dráze, ale po měsících mu nebylo vyhověno, asi proto, že ministerstvo má mnoho náležitých prací. A tak p. Deml se potuluje s místa na místo, utrácí peníze, jichž nemá, hlupáci a idioti si z něho tropí bláznů, stále slibují a honí ho s místa na místo, poněvadž si váží jeho genia, vědí, že jest básníkem, poněvadž p. Neumann podal stran něho interpelaci v N. S. atd. atd. A tak p. Deml znechucen již a rozboleštěn volá: »Jsem dokonale syt té služby zámecké — je toho více, milá krajanko —, řekněte to celému Brnu a mížet-li, poradte mně, kdo by mi prodal chaloupku s úvorkem a se zahrádkou v krajíně jehličnatých lesů, strání a bařinů a musila by tam býti i řeka, Medřickou nebo Tasovskou krajinu, ale jinde...! Jenom ne na Slovensku!« My Češi jsme ve všem velcí. Kdosi řekl, že jsme v politice sedláci. Kde pak, sedlák bývá poctivý. My jsme drabantí, kteří na venek děláme ze sebe velikány a duchaplné lidi, kteří cítíme s každým, ale kteří uvnitř jsme špinaví a pomáháme trpícímu, ale do hrobu. — Život učí. Co by se tak bylo stalo, kdyby před čáskem byl před p. Demlem někdo řekl ostré slovo proti poměrům v republice? Byl by druhého dne, či v příštím čísle »Šlépějí« označen jako zrádce a kdesi csi. — Ale časy se mění a p. Deml, kterému dal již život hodně ran, sám na své kůži poznal, že »mnoho jest shnilého ve státě dánském«.

Obrana inteligence.

Ve Francii se utvořilo sdružení inteligence, jež si vzalo za úkol hájit práv a zájmů vzdělaných tříd proti nižším, hlavně sociálním stranám. Pozoruje se, že duševní práce není tak oceněna, jak by se patřilo, i že dnes inteligence pomalu nebude mít prostředků výživy. Totéž, co dnes žijeme u nás. Muž s akademickým vzděláním obdrží se všemi možnými přídatky 300—600 K měsíčně, kdežto 17letý dělník si stěžuje, že nemůže vystačiti s takovým platem týdne.

Znehodnocení duševní inteligence. Zavinily si to vzdělané vrstvy z valné části samy a právě tím, že neměly pravé inteligence a pravých vědomostí. A kdosi řekl: »Lid se instí.« Vychovali z lidu materialisty a sobce, kteří dnes znají jen své tělo, svoji kapsu, kteří nemajíce lásky k bližnímu hlásají třídní boj, a nejen hlásají, nýbrž jej provádějí. A nemí ani zodpovědnosti. Zodpovědnost před Bohem byla filosofii vytlačena, uznána za nesmysl, a mluví o zodpovědnosti před vlastní, před budoucností, je prázdným slovem u zmaterialisovaných davů. Druhá příčina tkví ve zbabělosti inteligence. Inteligence, která byla procítěna a proniknuta vědomím, že se děje cosi špatného, jež viděla v budoucnosti zlé následky, mlčela, neměla odvahy promluvit proti vši té ubohosti, jež se dala, a sama se zbavila duševního vůdcovství nad ostatními. A konečně, velká část její byla pouhými dělníky bez lásky.

Výsledky se objevují a inteligence najednou křičí a organizuje se. Je mi to k smíchu prostě. Ať jest opravdu inteligencí, a potom si jí budou vážit i socialisti ti nejhrubší a všichni se před ní skloní. Nejlepší organizací jest mi opravdová snaha po vzdělání vyšším, duchovním, snaha po dojití ku Pravdě. Nebude-li tomu tak, ztratí inteligence i ten poslední zbytek respektu, který ještě má. Jest jisto, že vše žije a roste a mohutní myšlenkou. Ale k myšlence se dochází prací, přemýšlením a nejen vysedáváním ve školních lavicích. Zdá se, že pravá inteligence jest v nejužším spojení s celým kredem člověka, a že jí značí nejenom mozek, nýbrž i srdce, zkrátka celá bytost. Výchova celého člověka v duchu Pravdy, Dobra, Krásna, tomu se říká výchova pro život a pravá inteligence.

Ruský anarchismus.

V březnovém čísle časopisu »Hochland« jest uveřejněna studie K. Pflagra o »ruském anarchismu«, jejíž obsah zajímavý a cenný uvádím.

Již r. 1908 píše Merežkovský v díle »Car a revoluce«, že »dříve nebo později musí přijíti k srážce mezi Evropou a ruskou revolucí či anarchií«. Evropa znala všechny maličkosti, ale smysl dějin jí byl utajen. Znala tělo, ale neznala duše revoluce ruské. Jest záhadou duše ruského lidu. Neví, kdy má stanout, nezná střední cesty, žije v extrémeh, nedodrží zákonů. M. vidí v ruském člověku od přírody náklonnost k anarchismu, a přítomnost potvrzuje jeho tvrzení. Staré svaté Rusko zmizelo a místo něho jest anarchistický chaos.

Dostojevský stvrzuje tu pravdu a jeho vlastní duše je boj autokracie proti anarchismu, ortodoxie proti atheismu. Všechny jeho postavy od Raskolnikova k Ivanovi Karamazovi jsou politickými nebo náboženskými anarchisty, podle všech lidských a božských zákonů atheisty, kteří jsou nejen bez Boha, nýbrž proti Bohu.

Anarchismus ruský má kořeny ve společenském i duševním vývinu. Osudný vliv měla uzavřená ruská ortodoxie, jež vehlala nábožensky založeného Tolstoe v náboženský anarchismus, jež nazval »království Boží«. Dlužno pohlédnouti dále do historie. Rusko před Petrem bylo beze všeho světského i duchovního vzdělání. Petr europäisuje, ne sice rázem, ale přece bezprostředně, ježto ruská církev, duchovně vedoucí lid, neměla nejen žádné filosofie, nýbrž ani ne theologie.

V Evropě rošla scholastika, která připravovala lidstvo;

Evropě žili Voltaire, Rousseau, Hume, Fichte, Hegel etc. etc., organičtí členové vývoje, kdežto v Rusku jich nebylo. Tam rázem padla zvěst atheismu a materialismu a neúčinkovala stejně ve všech vrstvách. Opanovala inteligenci, jež s počátku tajně vyznávala novou nauku, ale čím dále tím byla odvážnější a odvážlivější. Konečně bylo jejím cílem: rozbourat vše, odstranit zlo a lež. Pracovala, ale nedovedla vystaviti nic lepšího a nového. Herzen, novinář a radikál, který zažil zlé výsledky revoluce z r. 1848, stává se nihilistou. Dále ještě pokročil přítel jeho Bakunin (1814—1876). Nejprve se postavil proti náboženství jako základu starého pořádku, později proti všemu, co upomínalo na autokracii, ať to byla církev, monarchie, konstituční stát, občanská republika, nebo revolucionářská diktatura; přál si úplnou anarchii. Súčtoval se světem občanským, s lidmi, morálkou, s panujícími zvyky. Tím vystupňoval svůj názor ještě ostřeji než bylo u Herzena.

Definovati obsah ruského anarchismu jest nesmírně obtížno; jest něčím živým, bojem sil někdy úplně různých. V chaosu tomto ale vždy najdeme základní ideu: neúprosný boj proti autokracii a ortodoxii. Nemá žádného principu v ohledu metafysickém. Je spojením nihilismu i moralismu, skepse i fanatismu. (V. Frank »Die politische Seele Russlands«.)

Rusové přijali nové ideje západu, ale nevypřádali se s nimi. Negovali ruské poměry a nekritisovali. Odložili svoji dětskou víru a přísahali na novou víru Feuerbachovu, Vogtovu, Hegelovu, materialism a atheism. Tento materialism nebyl jako na západě ovocem dlouhé a neúnavné práce rozumu a vůle, byl spíše modou. Proti ortodoxii vynášej sociální blaho. Vychází od názoru, že lidé jsou dobří, ale poměry špatné. Třeba nápravy každým způsobem, převratem, jedem, dýkou. S tímto jde anarchista v boj a i život obětuje, soudě, že jest mu vše dovoleno. — Anarchisti udělali ze své nauky světový názor a konsekvence jeho jsou tak hrozné, že se sami zhrozili. Mýlí se, když myslí, že vše zmohou, zničí-li v lidstvu víru v Boha. Podkopají mravní základy, zničí svědomí lidstva a otevrou brány vši zvěsti a všemu zločinu. Ostatně ruská literatura doby nové je toho důkazem. A ještě makavějším dokladem je stav nynějšího Ruska.

Jedinou spásou — vidí to dnes každý — jest vyhlednutí Ruska z anarchie. Ale jest jediné zapotřebí: přeměnění ortodoxismu ruský v životný názor, jenž by objal celého člověka a celého dovedl upokojit a obšťastnit.

Konec revolučního N. S.

Národní shromáždění skončilo své dílo a všechny strany účtují. Každá se stala zachráncem státu, každá vykonala plně svůj úkol, jak lze čísti. Jen jedna prý stála v cestě všem opraváným a tou jest — »klerikální strana Šrámkova«. Ale přese všechny ty nadávky i to špinění musí na konci nepřátelé stanouti plni obdivu nad inteligencí a vedením této strany. Bylo jich jen — 24 ze 270 a přece kde kdo do nich hubuje. Nejlepší vysvědčení. Pan Herben věnuje této »černé internacionále« článek v »Nár. listech« ze dne 13. dubna, jenž končí zajímavým oceněním:

»Všecky strany opouštějí Národní shromáždění se zřetou. Každé oddrobilo se něco z původní ryzosti a něco z politických nadějí. Jediná vítězná, ověnčená a hrdá opouští dějiště strana lidová. Vatikán má lepší školu diplomatickou a pletichářskou, nežli jsou všechna naše politická učiliště. Měl své věrné pomocníky u jedné části národa, dokud nás přidržoval v poslušnosti rakouském, neztratil svých věrných pomocníků ani v Republice: má tedy možnost nejen obklíčit nás Němci, Maďary a Poláky, abychom proti Římu nezbujněli strážte proti nám jsou ve Vídni, v Pešti a ve Varšavě — má

moc vypáčiť dvéře i z vnitřku, až toho bude potřebovat. A my se budeme pořád krčit, abychom šetřili náboženských citů lidu. Ó, politikové čeští, jak jste naivní, jak naivní jsme všichni!»

Jedno jest rozhodně při tom všem jisto. Jsou ti čeští politici přece jen slabší, když se dají »oklamati a vésti« lidovcem, monsignorem Šrámkem. A ti lidé před nedávnem psali, že politika Vatikánu proti nim nic nezmuže, ježto oni se vyznají ve věci. Chudáci, teď křičí a křičí. Postavení klubu poslanců lidové strany bylo v N. S. obtížné. Dovésti projiti s kořistí tím davem, to vyžadovalo veliké obezřetosti. Církev byla pokládána za největšího nepřitele státu, jehož jménem poslanci mluvili, a jemuž dávali zákony a kněží či zástupci té církve se odvážili do tohoto sboru. A věru, leckdy to v něm vypadalo hůře než na schůzi, kdy všechny vášně mas jsou rozpoutány. V tomto prostředí zvítězili lidovci a proto všechny listy ať koalici, ať nekoalici nevědí, jaký vtip a jakou drzost vymyslíti, aby »lidovce« zničili. Ale — nezničí.

Ze Slovenska. Ideový podklad lidové strany.

V článku »Ideové rozpětí československé strany lidové« ukázali jsme, že i uvnitř lidové strany děje se přeskupení sil a strana, mluveno nóvinovým výrazem, zahýbá značně na levo, stává se totiž stranou nejnižších tříd. V sociálním a hospodářském programu stojí mezi socialisty a mezi národními občanskými stranami, neboť stojí sice na principu soukromého vlastnictví, avšak jeho výkon omezuje tak, aby nebylo příčinou útlaču druhých. Její politika diktovaná touto tendencí doznala značného úspěchu, což se objeví časem ještě hmatatelněji. Avšak na Slovensku je vidět vnitřní tento lom ještě jasněji, neboť tam vedle lidové strany vystoupili křesťanští socialisti v několika župách samostatně i do voleb. Z článku »Křesťanský robotník«, který tu otiskujeme u výtahu, není ovšem jasné patřno, v čem se rozcházejí, avšak nápoděť je i zde: je to mezinárodní nazírání na otázky sociální a dělnické, radikálnější taktika, boj proti centralisaci a důraz, položený na menší správní celky, vrcholící v požadavku autonomie Slovenska. To je symptom nového vývoje a nesmírné životnosti strany lidové. Vstává na výboj.

Zaznamenáváme prozatím článek z »Robotníka«, v němž i pod politickými a zdánlivě osobními příčinami je zřetelná již novou linii politickou i sociální:

»Křesťanskí socialisti v 5 okresoch samostatne idú do volebného boja. Kresť. sociálne organizácie, a ich vodcovia od začiatku svojho účinkovania toho názoru boli, že volebný boj spojení s L'udovou stranou na jednej listine povedú ako si to žiadali aj otec L'udovej strany, náš predrahý Andrej Hlinka. V tejto nádeji náš krajský správca Peter Haverla stále reprezentoval kresť. soc. organizácie vo výkonnom výbore L'udovej strany.

Odobrali nám nášho milého otca, Andreja Hlinku, ktorý už pred rokom prizvukoval, že v tomto boji, ktorý je zvláštny boj medzi kresťanstvom a protikresťanstvom, väčší kresťania republiky spoludržať musia bez ohľadu na ich národnosť.

A my kresťanskí socialisti sme jeho otcovské slovo posluchli a povedali sme: nech je L'udová strana čisto-slovenská

strana; naša Kresť. sociálna strana spoji v svojich šírokoch každého štátočného občana Československej republiky, bez ohľadu na jeho národnosť. My sme sa nebáli jakživ maďaronstva a iných proti spoludržaniu kresťanov vymyslených hesiel! Keď sme vydehli, že slovenskí sociáldemokrati sa spojili s maďarskými a nemeckými; keď sme videli, že Agrárna strana a Domovina s Rédlerovci, Križanmi (bývalý komunist) medzi obyvateľstvom maďarským tiež agituje, aby si ich získala: vtedy sme si mi považovali za múdrosť, ba za kresťanskú povinnosť poslúchnuť nášho otca Hlinku: »organizujte všetké kresťanské sily«.

My sme si nemohli vziať na svedomie, aby sme nemeckých a maďarských kresťanov jednoducho vylúčili a ich do rúk sociáldemokratov a agrárov zahnali. Všetci keď im vládla právo hlasovania dala, nech ho uplatnia v prospech kresťanstva.

Bohužiaľ, že pán Dr. Buday terajší predseda L'ud. strany nepostavil sa na toto stanovisko a takto aj v poslednom výbore, jak 3-ho februára na antokraticke svolanej porade kresť. socialistov jednoducho chcel vylúčiť z našich krúhov nemeckých a maďarských kresť. soc. rozmýšľajúcich občanov republiky, ba všetké kresť. soc. organizácie k Brnu pripojiť a brnenskému komandu podrobiť chcel, s tým, že vraj peniaze si bude organizácia na Slovensku sama sbierať a »Slovensko bude mať osobitný sekretariát«.

Hneď na porade veľká opozícia bola oproti tomuto plánu (s 80 organizácií asi 9 bolo reprezentovaných!) lebo kresť. socialisty, ktorí sú s telom a s dušou za autonómiu, konsequentní boli, a povedali: že našu kresť. soc. autonómiu si nepodrobíme Brnu, ale centrálu našu pre Slovensko si zriadíme my sami v hlavnom meste: Bratislave. My sme antononisti v každej čiare! Ano my chceme a budeme s našimi kresť. socialistami moravskými, českými s braterskou láskou spolupracovať, naši kresť. soc. poslanci len v porozumení s moravskými a českými bratmi budú záujmy robotníctva republiky zastávať! Všade spolu pojdeme ako brat s bratom, — ale našu samostatnosť si hájime!

Toto nedorozumenie nútilo kresť. socialistov, aby do Bratislavy dňa 13-ho februára súkromnú krajskú poradu svolali, na ktorej sa asi 50 hlavných vodcov kresť. socialistov (od Bratislavy po Košice) aj veľmi mnohých a vážnych členov slov. L'udovej strany zúčastnilo. Porada vyslala delegáciu, aby z L'udovou stranou ohľadom kooperácie pojednávala; ktorú si rozhodne žiadala aj náš Hlinka aj my. Bohužiaľ P. Budamu ani táto porada neinponovala, lebo tak ju odmietol, že sme Vám Kresť. Socialistom dvoch poslancov (P. Vrabeca, tajomníka L'ud. strany, a jedného p. železničarskeho »uradníka« dali). Na takýchto podmienkach mohutný tábor kresť. socialistov postat nemohol: a zato žilinská a bratislavská porada na nasledujúcich veciach sa usnesla:

a) kresťanskí socialisti viackrát podali priateľskú ruku L'udovej strane, ale terajší predseda ju nie najprateľskejšie prijal.

b) Kresť. soc. strana najprateľskejšie sa bude chovať pri voľbách voči L'udovej strane, ako oproti svojej vlastnej sestre: a jedna oproti druhej agitovať nebude. Na slobodnú voľu kresťanskému ľudu sa prenechá, na ktorú stranu dá svoj hlas! Kresťanské robotníctvo tovaru tiež aj hospodárske vo vlastnom záujme nech na kresť. soc. stranu hlasuje.

Kritiky literární, divadelní a hudební.

J. Ruda, Henrik Ibsen.

Podtitul knihy: »Tvůrce moderního názoru světového« ukazuje, že není to kniha umělecko-kritická, nýbrž chce být filosoficko-náboženská. Chce být, ale ve skutečnosti je to slátanina všeho možného i nemožného, v níž se hromadí lež na lež, nesmysl na nesmysl, fráze na frázi, někdy v takovém množství, že musil jsem s hnusem knihu odhodit a litovat Ibsena, že má u nás po Vrchlickém takového bídneho interpreta.

Umělci a básníci mají někdy to neštěstí, že jim prostřední mozek nerozumí a že ší je vykládá a třeba, není-li dosti skromný, vykládá je ostatním ze své vrabčí perspektivy. Podobně se nyní stalo Ibsenovi, tomu dítěti doby materialisticko-positivistické a skeptické, Ibsenovi, o němž možno po přečtení jeho děl říci, že je to dítě věrejška, kreslící dobu přerodů i rozvratů, dobu malou, ježto neschopnou velké víry, jež by byla činem, a z níž by prýštila naděje pro život. Všimněte si jeho lidí, třeba Rosmera — toho mimochodem vychválil až do nebes Ruda, aniž řekl proč — Westy, Solnessa, Brokmana a jiných. Jsou to lidé skepse, a ti že by měli být vzorem? Ne, jsou uměleckým dokumentem doby, ale nikdy ne jítrenkou vycházející v dáli na obloze a většij radostné jitra.

Poněvadž nechápe se leckdy dílo umělecké, jest nezbytno interpreta, ale musí jím být duše hluboká i kritická, nežná i inteligentní, ale především, když jde o filosofický názor, duše pravdivá. Ale nikdy ne hlupák a v důsledku toho lhář, jako se stalo zde. Ruka p. Rudy není rukou znalce, ale rukou literárního brídila, který Ibsenovi křivdí, když ho skresluje, a který se dopouští zločinu na všech, kteří budou knihu čísti a nemají dosti bystrého ducha, aby rozeznali pravdu od lži, krásno od šerednosti, dobro od zla. Všimnu si blíže díla, abych dokázal a zdůvodnil svá tvrzení, která nikterak nejsou tak silnými, aby dokázala všemnu bídu, již autor zde ukazuje.

P. autor má na vše dva, respektive jeden princip. Jestli některý hrdina Ibsenův je nešťastným, je-li v životě bit, nedaří-li se mu jeho dílo, vykonal-li mnoho špatností, pak to zavini — středověk s epithety: nesvobodný (5), materialistický (6), pessimistický (13), vraždicí, násilnický a bestiální (13), otrokářský atd. atd. Nehledá ani jednou zdůvodnění osudu a úpadku či nezdaru v nitru jednajících osoby, nýbrž vidí je jen ve středověku, kterého nezná, kterého nestudoval, o němž ani jediného epitheta nezdůvodnil historicky. Že doktoru Stockmannovi se nedaří, zaviniho zpátečnictví měšťanů. Ale ti měšťané mají středověkou víru a víra nikdy netvoří velikánů podle p. Rudy.

»Křesťanství svým asketismem potlačovalo rozum i lidskou osobnost, znehodnotilo sám život, krásu tělesnou i rozkoš života a zachmuřovalo život svým nadpozemským pessimismem (4).« Každé dítě, jež nepíše knihy, by mi podalo definici lepší. A takový kulturní odkaz že dalo křesťanství lidstvu? Může ještě dnes tak se psát? U nás ano. Každý trochu myslící a spravedlivý člověk ví, že všichni světci jsou individualitami, osobnostmi vyhraněnými a silnými. Ví a zná řadu těch křesťanských filosofů a umělců středověku, nad něž se nezodilo větších. Čím a v čem křesťanství znehodnotilo život? Tím, že potlačilo rozkoš? Tím, že tvrdí: »Človče, buď čist, esto kandidus, buď opatrný jako had a čistý jako holubice.« Či proto, že křesťanství podle p. Rudy potlačilo přírodu, kdežto »moderní člověk snaží se přilnout k zemi a jejím krásám co nejtěsněji, splynout s přírodou a všemi dary jasného, úsměvného života.« Frázista, který nezná, jen namátkou, doby a

ducha sv. Františka z Assisi. Možná, že by svědčilo modernímu člověku, kdyby utekl do těch dob 11. a 12. století. Všechnu tuto pitomost nanesl autor na jedinou stránku (4) a ještě nemá dost. On musí hodně psát, aby vyplnil přes 300 stránek, a aby se líbil a proto omílá opět: »Není svobody tisku, není svobody projevu a na životě národů leží černá múra středověkého tmářství, ochraňovaná materialistickými státy. To vše proto, aby nesvobodný duch středověký, který se dnes proměnil v kapitalistický režim finanční, utlačoval i nadále většinu pracujících lidu a uchoval pro vrstvy privilegované prameny jejich pohodlných příjmů« (4—5). Kde tohleto sebral, to Bůh ví. Zdůvodnit a podepřít to něčím, o to se nestará. A taková zrna jsou na každé stránce a vše to zavini Ibsen.

Tedy to by byla jedna příčina neúspěchů Ibsenových postav. Kde vězí druhá? Jest jedno slovo, kterému se nejméně snad rozumí, a kterého se nejvíce užívá, slovo, o němž veliký apoštol národů píše krásně v 13. kap. prvního listu ke Korintským a tím slovem jest — láska. Když se uváží, že křesťanství ve své nezměrné hloubce nazývá absolutní láskou třetí božskou Osobu, Ducha svatého, a když se čte v této knize p. Rudově, že středověk, tak vysoko lásku stavící a tak výrazně ji chápající a praktikující, zaviniho úpadek manželství, ježto mu vzal lásku, a tím že ještě dnes žije zkažené lidstvo, když se to vše uváží, napínají se svaly. Proto jsem řekl, že má na všechno jeden recept: »Vyrvati středověk«.

V »Noře« pronáší Helmer jednu hluboce pravdivou a bolestnou větu: »Každým dechem vsakuji do sebe děti zárodky zla. Skoro všichni mladí zločinci jsou syny lhavých matek.« Věta, která jest obžalobou celé společnosti ze středověké, ale nové liberalistické, neznající zodpovědnosti a nedbající smyslu manželství, postaveného a vyvýšeného Kristem na svátost. Moderní doba zmaterialisovala lásku manželskou a dožívá se katastrofy. Nora jen trpí za viny své doby, jež nechápe manželství jako čistotu a velkou radost, ale rovněž jako oběť. Jestli moderní výchova zkazila muže, učinivši z něho zvíře a slabocha — Ibsen má mnoho takových postav — a ze ženy loutku stálým vynášením a lží, pak je rozvratem manželství vinna ona výchova, a nikdy křesťanství. To by měl i p. Ruda vědět. A měl by z události dne vědět, že všechna ta »volná manželství«, pro něž tak horuje, končí téměř vždy rozvodem. Ale on nic neví a přece mluví o lásce.

Ibsen že první poukázal na osvobozující a nesmírný význam lásky v životě (47)? Citoval jsem již sv. Pavla. A křesťanství stojí na základech dvou příkázání lásky. Ale kdež by tohle věděl p. Ruda! On vůbec nepotřebuje nic vědět o křesťanství, neboť o něm může každé nedochůdce psát, aniž zná jeho učení. (V. str. 13 a j.)

Pan Ruda se snaží vymeziti Ibsenův individualism a dělá to na několika místech. Neboť on má manii, že vše, čemu nerozumí, nebo co jest nesmyslem, desetkrát opakuje. Stačí srovnati tak str. 15 a 87, jen abych dle jmenoval. Na prvé se zmohl na nabubřelou píseň o individualismu a na druhé popírá a neuznává individua. Filosoficky ani logicky se to nedá vysvětliti a Ibsenovsky asi též ne, neboť Ibsen jest logičtější než p. Ruda. Ku podivu, moderní doba individualistická se obrací k altruismu. Neboť individualism, jak ona mu rozumí, jest nesprávný a zavádí v sobectví a i zločiny. Německo jest výmluvným dokladem.

Ve »Strašidlech« umírá mladý nadaný muž, umělec, umírá smrtí duševní, zešliv. A v té chvíli blábolí: »Maminko, dej mi slunce, slunce, slunce.« A myslím, že tento výkřik

Alvingův jest tragedií téměř všech Ibsenových osob: schází jim slunce, nedostává se jim světla ani tepla a zmráží. Herder to vyjádřil konkrétněji, když před smrtí volal ke svým přátelům, shromážděným u jeho lůžka: »Dejte mi velké myšlenky!« Člověk budoucnosti musí se probít za každou cenu ku Pravdě, musí stáhnout s nebe slunce do svého srdce, aby nezemřel zimou, ale rostl teplem zahříván. A musí se probít obětí k činu. Přemoci v sobě skepsi a žítí velce v Pravdě. Pak bude jeho život krásným. Ale může být i p. Ruda ujištěn, že tento nový svět již zde byl a jest i dnes v četných duších věřících a lže, tvrdí-li, že Ibsen jej vytvořil. Ibsen sám mluví jinak a nikdy téměř není radostným.

Pan Ruda horuje pro sociální revoluci. Hledá u Ibsena, ale marně. Poradil bych mu: místo Ibsena ať čte evangelium a zastaví se hlavně u těchto vět: »Buďte dokonalí, jako otec váš v nebesích jest dokonalý!« — »Pane, co mám činiti? Kristus odpovídá jinochu: Prodej vše, rozdej chudým a následuj mne!« V těch slovech je sociální revoluce, při níž by netekla krev. Jen je praktikovat. Jestli p. Ruda není boháč, pak bych mu doporučoval toho prvního, a jistě nenapíše takovouhle knihu.

Rekl jsem již na počátku, že není toto dílo kritickým, ani že není psáno znalcem, jak se p. Ruda nazývá. Jsou to obsahy Ibsenových děl, mezi něž je dána omáčka — lánj na Církev, víru, náboženství, středověk. Rozbor děl, charakteristiku osob, hodnocení nenajdete. Když chce psát o jiných zjevech, pak to vypadá šeredně. Tak to odnesl Tolstoj, Browningová, Musset a j. Z francouzské literatury, mluvě o lásce, zná jen dva lidi: Musseta a Zola. O německé literatuře neví nic, což se vysvětlí tím, že je mu to thema vzdáleným. Ale nejlepší věta, již vůbec podal, a již jsem se alespoň nasmál, jest definice

romantismu: »Jako ve všem, i v pohlavním životě prožilo lidstvo jistý vývoj od nejbrutálnějšího mnohoženství a surové zvířecosti až do nejvyššího stupně úctyhodného ponětí o krásném lidském životě. Tento poměr muže k ženě bývá nazýván romantismem« (96).

J. K.

P. Strindberg, Vlajky nad městem.

Knihy černá, knihy tmy, v níž není čistého a jasného úsměvu, a je-li v ní úsměv, pak jest jen z mravní bída, ničemnosti, zdařeného podvodu. Líčí se v této knize mravy konce století, devatenáctého, dekadence u všech a v každém směru. Strindberg, jehož pesimismus jest z valné části dítkem jeho rozbitého nitra i společnosti, nevyličil v tomto díle jediné velké osobnosti. Je-li snad některá dobrou, pak jest opět slabochem, který budí u každého jen smích, a jest dobrým k tomu, aby byl kde kým okrádán. Odstrašující jsou přímo jeho osoby ženské. Nad celým dílem vane ironie, která jest vystupňována v závěrečné části, v rozmluvě tří mužů, kteří utekli z bláta světa na vzdálenější ostrov, do jakéhos kláštera. Nudná rozmluva tří starých mládenců o bezvýznamných problémech. Bystrých postřehů společnosti maloměstské, ubohé a maličké, jest v knize hojnost. Již na počátku díla, kdy líčí hostinu, jest cítiti ta ironie, s kterou se vysmívá vši té konvenčnosti, frázovitosti a mělkosti maloměstské. Či lícení pořádku, jaký vládne mezi tou inteligencí, novináři, kdy každý hledí jen na to, jak by druhému uškodil a učinil ho nemožným. Někdy je to vše podáno s humorem. Jinak jest dílo dosti rozvláčné, téměř bezdějové, kde mnohé kapitoly jsou jen proto psány, aby sesměšnily prostředí i osoby.

„V moderním požadavku rozluky manželské téměř veškerých moderních států spatřuji veřejnou generální zpověď lidstva vzdáleného od Boha, zpověď ze své naprosté nedostatečnosti plnit základní zákon mravnosti, obsažený v šestém přikázání dekalogu: nešesmilníš — non moechaberis, nezcizoložíš.“

Řeč Dr. Kordače v N. S.
o Manželství. Rozesílá za
1 K Č. Liga akademická.

Objednejte a čtěte! Jest
v ní plno velkých myšlenek.

„JITRO“.

Časopis středoškolských
studentů katolických.

Vychází měsíčně. Vydává
Ústředí katol. stud. čs.
Praha II., Voršílská 1.

Cena 5 K pro studenty,
8 K pro nestudenty.

VATRA.

Časopis slovenských studentův.

Vychází v Ružomberku, kde
jest i redakce i administrace.

Odebírejte a podporujte!

Z * I . * V * O * T

M Á J
1 9 2 0

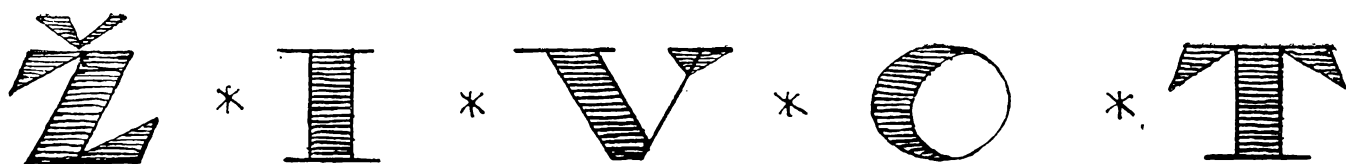

OBSAH:

Dr. A. Neubauer: Pacifismus. — *Dr. Lad. Věroch:* Po volbách.
— *Dr. Fr. Xav. Novák:* Práce. — *Dr. Josef Hanuš:* Jak
soudí inteligentní francouzská dáma o naší vlasti. — Co život
dal. — Kritiky literární, divadelní a hudební. — Literární
feuilleton.

ADMINISTRAČNÍ. Další číslo vyjde 15. června. ☞ ☞ ☞ ☞ ☞ ☞

MAJITEL, VYDAVATEL A NAKLADATEL ČESKÁ LIGA
AKADEMICKÁ.
TISKEM BISKUPSKÉ KNIHTISKÁRNY V HRADCI KRÁL.
ADALBERTINUM.

MYŠLENKY O SOCIALISMU UMĚNÍ, NÁBOŽENSTVÍ A POLITICE.

Pacifismus.

Několik slov k úvaze a provedení.

Lidová strana má ve svém programu krásné zásady, týkající se mezinárodní politiky. Bývá vytýkáno od nepřátel našemu náboženství a naší Církvi, proč prý nezabránilo válkám a jmenovitě poslední válce světové. Církev jako duchovní společnost nemá prostě tolik fyzické moci, aby mohla vzniku válek zabránit. Křesťanská mravouka zapovídá války výbojné a dovoluje pouze válku obrannou, poněvadž obranu dovoluje napadenému jednotlivci i celku společenskému zákonem přirozený. Ale ačkoliv v krajním případě i krvavá obrana jest dovolena, přece pokládá Církev za žádoucí, aby nebylo takovéto obrany třeba, neboť každá obrana, byť i nebyla sama v sobě zlá, přece ze zlého jest, a kdyby nebylo útočníků, nebylo by třeba obrany. Ve vřavě válečné napomínala Církev ústy papeže Benedikta XV. všechny vlády súčastněné, aby nikdy nepokládaly pouhou sílu za zdroj práva a zvykaly si sporné otázky svěřovati nikoliv ostří meče, nýbrž dohodě mezinárodních tribunálů soudních. Těmto ideálům budoucnosti nutno nejdříve upravovati cestu, a v tom ohledu také na nás, československé katolíky, čeká vážný úkol. Poslušni hlasu duchovního Otce našeho, papeže Benedikta, přijali jsme zásady pacifické do svého programu a chceme pracovati k jejich uskutečnění společně s křesťanskými lidovými stranami v jiných národech. Nesmíme se však spokojiti pouhým theoretickým přijetím této zásady do svého politického programu, nýbrž starati se o proniknutí myšlenek pacifických do všech vrstev našeho lidu a ovšem nejen v Čechách, nýbrž ve všech státech a národech. Katolíci francouzští i jiní mají již svoje pacifické společnosti pro propagaci mírových zásad, ale bylo by třeba tyto společnosti sdružit v jednu světovou katolickou organizaci, a založit odbočky ve všech národech, tedy také u nás. Katolická mírová společnost nejvhodněji by mohla nésti jméno sv. Františka z Assisi, jehož tertiáři ve středověku místy mívali výsadu, že nesměli od nikoho býti nuceni k nošení zbraně. Kdyby svět byl proniknut duchem františkánským, nebylo by útočníků, nebylo by tudíž třeba ani obranných válek. Činím tímto Radě katolíků československých v Praze konkrétní návrh (ve vši skromnosti a uctivosti), aby co nejdříve byla u nás založena **Mírová společnost sv. Františka z Assisi**, a aby ta to v blízkých letech františkánských jubileí zjedнала si za církevního vedení kontakt světový. Jsou lečjaké jiné mírové společnosti, ale ty chtějí pacifismus bez Boha, my s Bohem a v Bohu. Na této cestě nejlepším vůdcem může býti a bude náš pacifista z Assisi.

Dr. Alfons Neubauer.

Dr. Lad. Věroch:

Po volbách.

Sledujeme-li vývoj Evropy, docházíme k zajímavému poznání z poslední doby: dva myšlenkové proudy vítězí nad ostatními, dvě veliké strany stojí proti sobě; totiž strana katolicky smýšlejícího lidu a strana sociálně demokratická. Obě internacionální, každá s opačným programem druhé. Ostatní pomalu ustupují s jevišť a jejich členové posilují tu onu frakci. Tento vývoj bylo pozorovati již před válkou v Belgii, lze ho sledovati v současném Holandsku i Německu a v nedávných dnech objevil se příliš jasně při volbách ve Francii a Itálii, kde proti dřívějším volbám silně se zvětšila skupina poslanců zastupujících katolický lid. Myšlenka kato-

licismu je ve všech těch zemích na postupu, zatím co idea sociální demokracie přes všechno úsilí ztrácí na své přitažlivosti. Hledají se příčiny toho všeho, ale zdá se, že jest toliko jediná. Učení Kristovo jest i naukou všejímající lásky, svobody, rovnosti a proti demokracii má tu přednost, že dává člověku i prostředky, aby usku-tečnil a zživoval v sobě i mimo sebe, aby praktikoval lásku, svobodu a rovnost. Nehlásajíc třídního boje, vychovává lidstvo přemožením egoismu, vychovává je k dokonalosti ne revolucí vnější, nýbrž revolucí vnitřní. Hlásá proměnu jedincovu v duchu pravdy. Přirozeno, že taková vnitřní revoluce trvá staletí a právě proto,

že třeba při ní potlačení svého »já«, odložení všech špatností i choutek, působí zvolna. Ale čím více lidstvo dospívá, tím více se jí přetvořuje. Druhá příčina je toliko rozvedením prvé. Socialismus, ať již vystupuje pod formou bolševismu či jinou, by přinesl uspokojení jednomu zlomku lidstva, a to ještě uspokojení pochybeného, ježto se jedná jen o materiální statky. Křesťanství však svůj komunismus, spočívající na jednotě víry v Boha Tvůrce všech a Dárce všeho, i nauku o rovnosti všech podle nesmrtelné duše určené k věčné spáse, staví na věčných, nezměnných principech. Křesťanský program, vyjádřený tak krásně ežými slovy sv. Jana apoštola: vyjádřený tak krásně ežými slovy sv. Jana apoštola: »Bratři, milujte se vespolek«, nemůže bojovati terorem, může bojovati jedině láskou.

V naší republice potvrzují události posledních dnů, co bylo výše řečeno. Dvě strany vyšly z voleb silné: sociální demokracie a československá strana lidová. Podle statistiky dostává sociální demokracie největší počet mandátů, a strana lidová, od obecních voleb 15. června 1919 stoupá asi o 70 procent. Mluvíme jen o Čechách, Moravě a Slezsku. Sociální demokracie zůstává při tom u nás stranou nejsilnější. V prvním návalu nadšení bylo psáno, jak nesmírně stoupl počet hlasů jí odevzdaných. Ale když se o věci střízlivě uvažuje a srovnají se výsledky z voleb r. 1911 i z obecních voleb 15. června 1919, lze pozorovati, že je to klam. »Národní listy« tvrdí sice, že počet hlasů soc. dem. stoupl o 15,5 proc. proti obecním volbám. Ale proti tomu za několik dní se ozval prof. Pekař (N. l. 22. dubna) v těchže novinách a dokazuje, že strana soc. dem. získala v nejvýhodnějším případě jen zcela málo hlasů proti červnu 1919, ano že pravděpodobně proti loňsku ztratila hlasy.*)

Připojí-li se k hlasům soc. dem. hlasy čsl. socialistů, sezná se, že početná síla socialistických stran u nás proti loňsku poklesla. Při prvých volbách 1911 měla česká i něm. soc. dem. 37 proc. všech hlasů. Pokud možno dnes zjistit, nestoupne počet českých hlasů nad 35 proc. Slovensko nelze započísti a vyložím později, proč. Prof. Pekař vidí v tom úpadek strany: »Že k tomu došlo v době rostoucí, opravdu katastrofální tísně hospodářské a v době vynikajícího vlivu socialistických stran ve vládě a správě, je jistě příznačné. To neznamená, že bych chtěl zmenšovati nebo popírat to, co jest očividné, t. j. váhu a úspěch sociální demokracie jakožto největší české strany, chci varovati pouze před patrně omylnými výklady o jejím vzrůstu.« A v N. l. 25. dubna 1920 ještě dodává ke své statistice: »A čeští soc. demokraté, všimněme si dobře, ztratili něco půdy v národě v době, kdy rozšířeno bylo volební právo způsobem dosud nevídaným, také na všechny ženy starší 21 let, také na vojsko, kdy marxistická revoluce ovládla ruskou říši, kdy se skácely staleté trůny císařské a královské kol dokola a sociální demokraté stali se vládními stranami u nás i bezmála všude kolem ve střední Evropě a kdy bezpříkladná katastrofa hospodářská, provázející politický rozvrat staré střední a východní Evropy, zdála se nejvýhodnější myslitelnou půdou pro myšlenku socialistickou! Z toho uzavírám, že volby z r. 1920 nemohou opravňovati sociální demokraty k jásotu, jehož výrazem byly na př. věty »Pražského Pondělí«

*) Ježto p. Pekař srovnává ve zmíněné stati tři statistiky o obecních volbách 1919, jež uveřejňujeme v petitu, odkazujeme čtenáře na ony vývody a vynecháváme tudíž se svolením p. Věrocha místo, kde se o nich šíří. Pozn. red.

z 19. dubna: »Až závrať nás jímá, pomyslíme-li na velikost tohoto volebního vítězství Docílili jsme takového vítězství, jakého nezaznamenala dosud žádná socialistická strana na celém světě!«

Vzrůst čsl. strany lidové každého překvapil. Byla příčina, proč se obávat. Nábožensky jsou dnes Čechy hodně rozbity. Část kněžstva, a to dosti značná, není této straně příliš přátelskou a jiná část, jež se hlásí k programu strany, nepracovala. A pak mocně bylo ubíjeno náboženské cítění novou církví. Po válce mnozí a mnozí, kteří dříve se hlásili ke křesťanskému programu světovému, se valně změnili. Našlo se dosti výtek, ať pravdivých, ať nepravdivých, ať zdůvodněných, ať ničím nepodepřených, a všechny štvavým způsobem chtěly rozmetat půdu katolicismu v našich zemích. Stolce biskupské neobsazeny, nebo špatně obsazeny. Boj Jednoty duchovenstva s arcipastýřem, to jsou silné momenty, a přes to strana lidová dosáhla takového úspěchu. Ani nebojovala volební boj hesly a sliby, hanou a špínou. »Bojovala nejseriózněji«, prohlásil Modráček na jedné schůzi. Sociální demokracie šla do voleb s hesly: Muňka-Lenin a těmi se dá elektrisovati náš dav. Šla do voleb se socialistickou republikou na štítě, s převrácením, s rozdělením pozemků atd. atd. Strana lidová proti tomu hlásala ukázněnost a pořádek. Jsou lidé, kteří pozorněji sledují běh událostí v republice, a kteří jasně zří, že poklesnutím víry v národě klesla mravnost a lid je schopen té největší špatnosti. Morava nestojí inteligencí za Čechami, lid, ač věřící, nemůže se nazvati hloupým a v té Moravě lidová strana obdržela jen o několik tisíc hlasů méně než soc. demokracie. Ten lid žije ideou Kristovou, běže ji vážně a jest šťasten vnitřně a spokojen. Idea ateismu, jež se mu hlásá, vleče za sebou řetěz béd a zbývá po ní řada zločinů.

Nápadným se stal pokles strany čsl. socialistů a strany agrární. Nápadným, ač jest docela samozřejmý. Čsl. socialismus, když odvrhl svůj název: národní, je prostě zbytečný a brání mu jen sobecké přičiny, aby se spojil se soc. demokracií. Ideově jsou totéž, jejich program kulturní atheisticko-materialistický se úplně kryje s programem soc. demokratickým. A jistě, je to přirozený vývoj, se jednou sloučí s ní. Čsl. socialismus vykuchal svůj program hospodářský, sociální z programu soc. demokracie a to již jest začátek konce. Mimo to se posílil momentem národním, který jakž takž obhájil za Rakouska proti rudé internacionále, ale kterého se zřekl svým jednáním v N. S., a který zdůraznila národní demokracie. Valně mu též uškodilo, že zde stál bezradný proti sociálním proudům z ciziny vanoucím. Večer pělo ody »České slovo« na bolševism a ráno vidělo v něm největšího nepřítele. — Agráři v otázce kulturní jsou příliš dvojatí. Kde je třeba, jsou beznáboženská, kde by to uškodilo, jako na venkově, mají program náboženský. Linie vývojová však žádá: buď — a nebo a každé lavírování mezi dvěma opačnými směry značí úpadek. Až lid prohlédne, bude značně oslabena a z lidu zbudou jen ti, kteří svým křesťanstvím se odklonili od katolicismu. Ostatní posílí stranu hlásající ideový program náboženský.

Netřeba se příliš rozšiřovati o menších stranách ani o národní demokracii, jejíž vítězství jest jednak osobní (v Praze osoba dra Kramáře), a která nemá co dáti nejširším vrstvám, třeba dělnické a drobné třídy pracujícího lidu venkovského, jednak způsobené vystupňovanou nenávisť mezi kapitalismem a socialismem. Až se

oměry vyrovnají, nastane i zde třídění. Strana Mlčochova a Modráčkova posílí vliv socialistické většiny.

Jest zřejmo, že i u nás dojde časem k onomu vyhrocení dvou protiv, které lze pozorovati již dnes v ci-
zině, i nložno se dohadovati, že ta strana dosáhne vítěz-
ství, která bude moci svým programem obejmouti v
přátelském soužití všechny vrstvy. Strana, jež zavrhu-
je nerávisť třídění, a jež má v sobě dosti síly semknouti
všechny. Dvoji internacionála, ducha a hmoty, střetnou
se i u nás v boji. Proto je třeba vážně bráti program a
vážnou práci se připravovati. Sociální demokracie po-
chopila tuto nezbytnost a svými časopisy volá: »Jest
čas opravdové práce.« Ano, jest čas opravdové práce.

Velké překvapení způsobily volby na Slovensku. Všeobecně se očekávalo, že největšího počtu mandátů dosáhnou lidovci, a zatím oni jsou na místě třetím. V čem vězí příčina tohoto obratu? Nelze přece upřít, že lid slovenský jest ve svém jádře zbožný a věřící. Tvrdí se ve všech listech nepřátelských lidové straně, že ten lid prohlédl »Hlinkovce« a »Jehličkovce« a ve své lásce k republice prohlásil se pro sociální demokracii a rolnic-
kou a národní stranu, skupinu spojenou z přívrženci agrárníků směru Šrobárova a národního Ďulova. Ale je to mělká fráze, ničím nezdůvodněná. Pokusím se na základě svých informací objasnit tu otázku: proč lidovci tolik ztratili hlasu a proč právě demokracie tolik stoupla.

Slováci šli právě do voleb a tento fakt se nesmí ni-
kterak podceňovat. Za éry maďarské vlastně, díky špi-
zavé machinaci Maďarů, nevolili. Tak na př. Černová měla zapsáno za maďarských voleb z 1400 obyv. — 23 voličů. A z těch 2 úředníci, 2 učitelé a 2 krčmáři, tehdy maďaroni a strana národní obdržela 13 hlasů. V Liptov-
vě bylo dáno právo voliti jen — 140 mužům, ač je tam na 40.000 obyvatelstva. Byli tudíž Slováci vyloučeni z volebního aktu. A dnes všichni volili. Náš lid v Čechách a na Moravě jest politicky uvědomělý, ale o Slováci toho říci nelze. Ten lid prostě nehodnotí, nekritisuje, nezná programů stran. On věří a toho využili nepoctiví agitátoři ve svůj prospěch. Slovák nepátral, zda jest pravdou, co mu řekl sociálně demokratický řečník o náboženství. Jemu stačilo, když letáčky jejich byly po-
známenány křížem, když řečník začal svoji řeč pozdra-
vem: »Pochválen buď Ježíš Kristus.« Tím se mohly stát skutečně ony případy, že žena vhodila do urny kandidátku sociální demokracie, žena, která v ruce držela modlitby a okolo prstů měla ovinutý růženec. A soc. dem. agitovali úsilovně a měli více prostředků i více řečníků, jimiž mohli zaplaviti celý kraj. Avšak kde jest lid uvědomělý, nemohly se stát ty případy. Tak v župě trnavské, kteréžto kraje byly dříve již národně uvědomělými, dostala lidová strana asi 68.000 hlasů. V Holiči 7000 hlasů. A to je lid i národně i nábožensky uvědomělý.

Jiným důležitým činitelem jest rozdělení žup. Nesmí se zapomenouti, že na Slovensku je 30 proc. protestan-
tů, kteří šli se stranou Šrobárovou proti lidové. Okres vol., na němž kandidoval sám vůdce strany, odevzdal něco přes 20.000 hlasů pro Hlinku. Proč to? Kraj Ma-
gura, jež je v té župě, jest pod plebiscitem a před vol-
bami se stalo, že 200 Slováků šlo do Varšavy. Je to kraj katolického lidu. Liptov z 52 proc. je protestantský, Ge-
mer z velké části protestantský. Dále za ním jest sice lid katolický, ale je tam — úplná tma. Župa turčanská zvolila 3 agrárníky a 2 lidovce. V ní jest Horní Orava katolickou, a ta je pod plebiscitem. Dolní Orava jest pro-

testantskou. Zbývá pro lidovce jen střední Orava. A tak je tomu i jinde.

Třetí příčinou jest hlad a bída, jež jsou dnes na Slo-
vensku v mnohých župách domovem. Toho využili i so-
cialisti i Šrobárovc. Jedni sliby, druhí podplácením, až
ostatně došla věc na přetřes v N. S. Řečník poukazuje
na bídu Slováků, ale proto, aby mohl říci: »A ti tam
nahore se vozí v kočárech, mají všeho dost a vy trpíte.
Volte nás, my vám vše rozdělíme.« A lid věřil a volil.
Daleko hůře se agitovalo lidové straně než stranám
druhým. Všechny se na ni vrhly a užily všech prostřed-
ků, aby ji co nejvíce pošpinily a zhanobily. Z vlaků
byly vyhazovány její noviny a letáky a mnohé opět ne-
doručila pošta. Byly jí zakazovány schůze, řečníci, i po-
slanci, jako Kovalík, byli zavíráni. To vše vadilo rozma-
chu té strany.

Jiné příčiny tkví ve straně samé. Všichni, kteří tro-
chu pracují, chtěli býti na kandidátce. Tím se stalo, že
několik pracovníků ustalo od vší akce, někteří se od-
trhli a postavili kandidátku křesťanských sociálů, jež
získala 5 mandátů. Zdá se mi chabým důvod jiný. A pak,
přiznejme si to, oposiče tato jest prodchnuta duchem
Jehličkovým. Nepřátelé mohli bojovati a bojovali, ač
neprávem, proti lidivé straně, že jest maďaronskou,
že přeje Polsku, že jest ve vztahu s Jehličkou atd. atd.
a dosti se tomu věřilo. Též není biskupův a mnozí ti vi-
káři, kdysi velcí Maďaroni, musí dnes mlčet a je tak
dobře. Hlinka byl zavřen, strana byla bez vůdce. To
jsou všechno věci, které uvoľňovaly jednotnou a silnou
organizaci strany a pomáhaly soc. demokratům i straně
národní. Soc. dem. ovšem značně přispělo vojsko.

Myslím proto, že nelze mluvit o úpadku lidové stra-
ny a vůbec že nemůže Slovensko býti nějakým doku-
mentem úpadku náboženského ducha. Jest jen ukázkou,
jak se agitovati nemá a ukázkou bezcharakternosti lid-
ské. Přes to může býti i Slovákům i lidové straně tento
výsledek velice vážným momentem. Treba, aby se
pracovalo a ne jen mluvilo. Uvědomovati Slováky i po-
liticky i sociálně. To musí býti nejbližším úkolem politi-
ky lidové strany a pak, třeba po šesti letech, poskytne
Slovensko obraz daleko lepší, úplnější a pravdivější. Dnes
mohu počítati hlasy, ale nemohu tvrdit, že jimi jest vyjád-
řeno politické, náboženské, sociální a kulturní Credo
slovenského lidu. Ano, některými je vyjádřeno Credo
Čechů, úředníků, učitelů, profesorů, vojáků, ale ne lidu
opravdu slovenského.

Proti prvnímu N. S. změnil se toto tím, že v něm bu-
dou silně zastoupeni Němci. »Prager Tagblatt« srovná-
vá statisticky poměr hlasů proti volbám obecním z r.
1919 a dochází k údajům, jež jsou velice poučné a zají-
mavé. Proti nim stoupl značně počet německých voličů
při posledních volbách. Tak soc. dem. ze 14·8 proc. na
43 proc., Wahlgemeinschaft ze 7 proc. na 20·8 proc., jistě
vzrůst značný. Ovšem musí se uvážiti, že ve volební
statistice z 18. dubna 1920, i z té z 6. července 1919,
schází hojně německých měst a vesnic, v nichž buď
byly volby zrušeny, buď se shodly na společné kandi-
dátce. Nebylo toho rozčlenění jako dnes. Ale přes to
vše nesmíme si zamlčeti, že Němci vyšli z voleb silní,
a že budou vážným činitelem v příštím sněmu.

Celkově možno říci, když se srovnají obě statistiky,
že Češi ztratili proti obecním volbám 1·72 proc. hlasů.
Tehdy patřilo Čechům 68·21 proc. všech hlasů a Němcům
31·33 procent. Dne 18. dubna obdrželi Češi 66·49 proc.,
Němci 32·79 proc. Tento pokles byl způsoben asi tím,
že buď Češi nevolili mnozí, nebo Němci vyvinuli čilejší

agitaci. Budou mít tudíž Němci téměř třetinu poslanců ve sněmovně. Půjdou-li společně s maďarskými, a jistě v mnohých otázkách se shodnou, získají celou třetinu všech hlasů.

Roztřídění v N. S. bude takovéto :

soc. dem. českoslov.	74
lidová strana	33
republikánská strana venkova	28
čsl. soc.	24
národní dem. s agr. opozicí	18
slov. nár. a rolnická strana	12
živnostenská strana	6
Modráčkoyci	3
	198

Německé strany :

něm. soc. dem.	31
Wohlgemeinschaft	15
Bund der Landwirte	11
něm. lidová	10
něm. svobodomyšlná	5
	72

Maďari :

křesť. sociálové	5
maď. něm. soc. dem.	4
nár. strana maď.	1
	10

Ovšem, k těmto 280 poslancům přibudou ještě z Těšínska, Oravy a Spiše, jež jsou pod plebiscitem a z Hlučínska. Tím se stane, že český blok bude mít dvě třetiny všech hlasů ve sněmovně, půjdou-li ovšem všechny strany společně. A bude toho třeba pravděpodobně hned na počátku, vyplní-li Němci svoji hrozbu, a budou-li chtít změnu ústavy a své Deutschböhmen. Steží lze připustiti, že by se stali z Němců beránci, kteří by

uposlechli výzvy ministra Tusara, aby se umírnili a měli na zřeteli jediné blaho státu.

Jak možno souditi z hlasů tisku, jsou ochotni čeští soc. dem. spojití se s německými soudruhy, aby vytvořili silný blok na hájení socialistických zájmů. Tím ovšem by se celá konstelace podstatně změnila, to tím spíše, že čsl. socialisté půjdou v mnohých otázkách s nimi společně. Bude asi boj občanských stran se stranami socialistickými dosti tvrdý.

Přirozeno, že výsledky volební změny konstelaci vládní a vymocují si docela nové uspořádání. Je těžko dělati nějaké dohady o tom, bude-li utvořen celonárodní blok, či bude-li utvořena vláda česko-německá, či jenom socialistická. Nejspravedlivějším řešením bylo by ono druhé. Ať má každá strana percentuelní zastoupení a podle toho má i zodpovědnost za vývoj událostí. Nelze věřit levé frakci soc. demokratické, jež si přeje, aby soc. dem. vůbec do vlády nevstupovali a ponechali si jen právo kontroly a kritiky. To by mělo v brzké v zápětí stávkou a teror. Mocným činitelem i v ustavení nové vlády i ve sněmu se stává čsl. strana lidová, klub 33 poslanců, s nímž je třeba dnes vážně počítat. Bude pravděpodobně rozhodujícím činitelem v mnohých a mnohých otázkách a bude velice záležití, bude-li v opozici, či přikloní-li se k nové vládní koalici. A jaké bude klásti podmínky. Zdá se, že pokrokové strany budou velice často v úzkých se svými protináboženskými návrhy.

Celkem možno konstatovati, že jest daleko těžší postavení českých stran, než si prvotně myslely. A jestli mnohé listy prorokují novému sněmu kratší trvání, je to dosti zdůvodněno.

Dr. Fr. Xav. Novák :

Práce.

III. Práce a individualita.

(Pokračování.)

Již nahoře jsem řekl, že na dvou sloupech stojí lidstvo : na pudu pohlavním a na pudu sebezachování. Nemohly by oba tyto pudy v lidstvu zaujímati místa tak všeovládajícího, jedinečného, kdyby neměly i v životě jednotlivcově významu nade všechny ostatní pudy důležitého, všechny ostatní vlivy na člověka (přirozené ovšem) daleko přesahujícího. Myslím, že příliš málo je ta základní pravda v životě praktickém oceněna, příliš málo vůbec známa.

Těch dvou základních pudů moc vztahuje se ovšem přímo jen k tělu. Avšak nepřímou dotýká se i duše a toho, co v duševním přirozeném snažení ceníme nejvýše, osobnosti individuality. Vždyť individualita není bez těla jako ani člověk není bez hmoty. Co jsem tudíž právě řekl o oněch dvou pudech vzhledem k lidstvu, tvrdím o nich i vzhledem k vyšší individualitě a pravím : na pudu sebezachování a na pudu pohlavním spočívá jako na dvou hlavních sloupech i vyšší osobnost lidská.

A dodávám k tomu hned : výrazem pudu pohlav-

ního je pohlavní láska, výrazem pak pudu sebezachování je práce. Kdo ty dvě stránky svého života luští na výši ideálního snažení, nemůže býti daleko od ideálu každého člověka, který má býti nejprřednějším ideálem zvláště mladého inteligenta : nemůže býti daleko od silné, charakterní, svérázné osobnosti. A myslím i to, že přispějí nemálo k jasnějšímu a snadnějšímu pochopení našeho, nikterak snadného tematu, když v dalším, prozatím základním pojednávání osvětlovati budu jedno druhým, pud sebezachování pudem pohlavním, práci pohlavní láskou.

Osobnost, vyšší individualita, je vlastně vláda duše nad tělem. Aby tedy byla osobnost, je třeba dvojího. Především duše. To jest duše opravdu živoucí, snažící se, rostoucí, rozvinuté, bohaté a plné. Toto je stránka osobnosti materiální, jako lid, národy ovládané jsou při vládě ve státu též jaksi něčím materiálním (ve smyslu filosofickém vzato). To druhé, co k osobnosti náleží, jest vláda, sebevědomá, silná, vlastní cestu hledající a nalézající, ví-

těžná vůči svému okolí. A tato vláda je stránkou osobností formální. Když mluvíme o osobnosti, myslíme o ní, máme právě tuto její stránku na zřeteli, jako když je nám řeč o absolutismu, o konstituci, o republice, nemyslíme tak ani o národech a lidech ovládaných, nýbrž spíše o způsobu, kterým těm lidem se vládne.

Potkáváme se v životě s lidmi, jimž žádným způsobem nelze upřít, abych tak řekl mnoho duše. Dobráci, poctivci, snad i vědci a umělci. Ale abychom je nazvali osobnostmi, silnými individualitami? Ani nás nenapadne. A zase jsou v životě veřejném i soukromém zjevy tak určité vyhraněných cest a snah a rysů, že jim s úctou ustupujeme jako osobnostem, často ani se netážíce, jsou-li jimi opravdu, stojí-li za formou též obsah, za vnějším zjevem i vnitřní život.

Život pak duše, její květ a plod, její vzrůst a bohatství je vyšší láska. Forma pak duše a její vláda toť vůle silná, důsledná, sebevědomá a ovšem vyšším intelektem vedená. Obě činí osobnost. Za poslední války jsme četli, že na př. černohorská vláda spolu i s králem dlela někde až ve Francii, co zatím černohorský lid poddán byl vojenským úřadům rakouským. A zase jsme dosud ještě svědky, že rovněž bratrský národ ruský, v nějž jsme tolik kladli naději, na ten čas je pro nás, pro lidstvo, ano i sám pro sobe ztracen, poněvadž nemá vlastní vlády, poněvadž se ho zmocnila ničemná, židovská anarchie. Tedy ani vláda o sobě ani lid o sobě netvoří opravdového státu. Ale obojí zároveň, lid i vláda, národ i panovník, a čím bohatší onen, čím silnější tento, tím mocnějším a úcty hodnějším jeví se bude světu takový státní organismus. A tak opakuji znovu s důrazem: ani síla a důslednost vystupování o sobě, ani dobrota, spanilomyslnost srdce o sobě nestačí na opravdovou individualitu, nýbrž oboje zároveň. Obsah i forma, život i vláda, vyšší láska a vyšší vůle společně. Ale na venek, formálně, je onen prvek, jenž značí silnou, sebevědomou, důslednou vůli, a jež jsme nazvali vládou, činitelem mocněji se uplatňujícím a tudíž rozhodnějším. Jakkoli zase do vnitř váhu celou bychom téměř položili na vyšší lásku, na onen prvek, který jsme pojmenovali duší. Onen často a často uvedený obraz buňky, která sestává z měkkého obsahu a z tvrdých stěn, a kde vlastně ty stěny udávají trvání, sílu a vzrůst na venek, kde však přece veškeren život (i samých těch stěn) pochází z měkkého a tekutého obsahu. Abych to zase příkladem dotvrdil. Dlel jsem kdysi ve společnosti ještě dvou vynikajících kněží, jednoho Slovana a druhého Angličana. Láskou k církvi, věrností života, svým celým životním obsahem onen slovanský kněz nic si nezadal s kolegou anglickým, ba snad ho ještě předčil. Ale svým až strojeným klidem, ovládnutím celého svého člověka, formou byl Angličan každým palcem osobností, která daleko vynikala nad horkokrevného, vnější kázně málo dbajícího Slovana.

Kdyby se mi tedy podařilo správně ukázat, jak působí pud sebezachování (práce) i pud pohlavní (láska pohlavní, rodina) na oba ty základní prvky dokonalé individuality, myslím, že bych i ukázal alespoň všeobecnou směrnicí při luštění problému práce a individuality. Dobroti se pak z těch základních

vět praktických důsledků pro denní naše vyšší snažení bylo by pak již úkolem méně nesnadným, třeba hodně vděčnějším. Nuže, pokusím se o to.

I pud pohlavní (láska pohlavní) i pud sebezachování (práce) ukazují do říše vyššího lidství, vyšší individualnosti, vedou zároveň a oba jak k vyšší lásce, tak i k vyšší vůli lidské. Kdyby jednomu neb druhému z oněch základních pudů lidských jen jeden z obou těch prvků scházela, nebyl by již množitelem a budovatelem lidstva (a každý z těch pudů jim opravdu jest), nýbrž byl by toho lidstva ničitelem a bořitelem. Ale není náhodou, že Tvůrce způsobil, aby život lidský stál na obou velepudech, a ne pouze na jednom. Nesmí tudíž ani jejich účinek na člověka a na lidstvo pokládán býti jaksi stejným, rovnoběžným a splývajícím. Jest vpravdě propast rozdílů mezi oběma těmi pudy a jest mezi nimi zase spojení, jemuž co do síly, dokonalosti, všeprostupující jednoty nic na světě se nevyrovná. Ty dva velepudy jsou vtělením všezachvacující války a všepronikajícího sjednocení, ničí se navzájem a budují se, podřívají se a doplňují, a kde nejvíce se nenávidí, nejvíce se milují. Tak společně tvoří onen zázrak všech zázraků, život, organické bytí, jež není nic jiného, než spojení nehlubších propastí v nejdokonalejší jednotu, jak Bůh jedině ve své všemohoucnosti to mohl způsobil.

Ty dva pudy tedy jsou vtělení nejbližších odporů a zase nejvroucnějšího vzájemného odporu a doplnění. Pud pohlavní vede k pohlavní lásce, jejíž plodem je dítě. Dítěm pak trvá lidstvo. Pud pohlavní tedy oslabuje člověka i jednotlivce a nutí jej platiti daň, kterou stojí a trvá lidstvo. Pud ten tudíž vede přímo k ochuzení, a kdyby jen on sám byl, i k vyčerpání. K zániku jednotlivcovu. Potřebuje tudíž protiváhy, aby se nestal ničitelem člověka a pak i lidstva. Tou protiváhou pak jest pud sebezachování.

Tento druhý pud, sebezachování má na zřeteli, jak již jeho jméno ukazuje, přímo člověka samého. Ten jest zařízen na brání, jako pud onen je stvořen na dávání. Pud pohlavní je tudíž více pasivní, pud sebezachování zase více výbojný, aktivní. Pud sebezachování je základnější, poněvadž člověk musí nejdříve býti, než se může rozvíjati. Ale pud pohlavní má blíže do říše statků vyšších, poněvadž lidstvo je vlastně pojem mravní, duševní, a pohlaví (rodina) stojí tomu pojmu blíže.

Ze dvou pohlaví, na něž rozděleno jest jedno lidstvo, jest každý jedinec dle těla poddán oběma těm pudům. Ale muž více je zatížen (řekl bych, více na šikmou plochu postaven) pudem sebezachování. Žena zase více je obtěžkána (na šikmější plochu postavena) pohlavím. Žena jest, muž pracuje. Žena, jak jinde jsem řekl, jest organisovaná láska, muž je organisovaná práce. Ačkoliv ani žena jako opravdová osobnost nedá se mysliti bez práce, a na druhé straně nepřipustna je vyšší individualita mužská bez lásky.

Odtud ty ohromné rozdíly v zařízení těch pudů samých i pohlaví, která jim více méně podléhají. Láska je v podstatě měkká, dávající, obětující. Láska je v podstatě život. A tak pud pohlavní blíží se více k tomu, co nazvali jsme obsahem, materiální stránkou individuality. Trvání, výboj předpokládá sílu, organizaci, zákon, a tudíž pud sebezachování odpovídá spíše formě vyšší individuality. Již zde tedy vidíme, že muž, který stojí více pod vládou pudu sebezachování (práce) než žena, tím již jaksi od přirozenosti má blíže k dosažení plné, sebevědomého rozvoje své osobnosti. Ovšem je tu i nebezpečí, aby, co na venek jeví se osobností, nebylo pouhou strnulostí. Aby imponující forma nebyla mrtva láskou a na místo věci nenastoupilo pouhé jméno a pouhý stín. Ale jistotně je nedostatečný neb chybný rozvoj osobnosti a charakterní individualnosti při muži hanba větší, ne-li hřích.

Abych v těch myšlenkách ještě pokračoval. Treba o sobě zdály se nesouvislými a skoro nahozenými v celku mají svůj význam pro objasnění a prohloubení základů naší otázky.

Pud pohlavní slouží tedy lidstvu. Pud sebezachování jedinci. Lidstvo je, jak právě řečeno, organismus podstatně mravní. Vychází sice od jedinců, kteří se skládají z těla a duše, ale tmel, který je pojí, cíl poslední, za kterým spěje, je vyšší, je mravní, duševní. (Proto též všechno, co ubíjí duši, běže mravnosti kořeny, co ničí vyšší vzlety, záhubněji se dotýká společnosti než jednotlivce. Jednotlivec bez víry dá se mysliti, společnost nikdy.) Těžiště společnosti lze tudíž vlastně položit do statků duševních, při dokonalém jinak uznání tělesných jejich stránek. Tyto (tělesné) stránky tvoří bránu, již nutně se vchází do říše vlastních statků společenských. Bránu nezbytnou a nevyhnutelnou, ale přece jen bránu.

Jinak pud sebezachování. Ten slouží jedinci. Pro trvání jedince je však tělo nejen přechodnou bránou, nýbrž něčím, co stále náleží k pravé podstatě a podmiňuje jeho bytnosti. Jako člen organismu všelidského člověk více podléhá duši, jak žijící sobě náleží tělu i duši, a tělu dříve než duši.

Odtud vysvítá, kterak láska pohlavní blíže má k duši, práce pak blíže k tělu. Však též láskou pohlavní téměř všickni myslitelé, básníci, umělci nějak formálně, jako problémem, se zabývali. Čehož nelze říci měrou stejnou o problému práce. A je to chyba. Protože, třeba dotýkala se více těla, nepřímou přece zvrací se práce zase k duši. A proto, že i práce, jak níže ukáží, má stránky hluboce se dotýkající duše. Žhavému mládí ovšem již tím věkem láska bude vždy

milejší a dražší. Ale budoucího muže by práce měla alespoň stejně opravdově a úsilně zajímat. Snad dlužno i v tom hledati jednu z příčin, proč i mez inteligenty tak řídkí jsou muži vyšší individualnosti, že tak mnoho čtou, mluví, myslí o pohlavní lásce, a tak nejapně, dětinsky, ne-li falešně a obráceně smýšlejí o práci. Kolik bylo dosud napsáno, kolik je nám známo dobrých knih o podstatě práce? A přeci tam jsou zahrabány (stejně jako v lásce pohlavní kořeny lidstva —

Odtud i nedostatek stránky duševní při lásce páde mnohem tíže na váhu než při práci. Nedostatek, na prosté vyhoštění duše z lásky pohlavní (láska prodejná vpaluje ji značku zvířecí. Činí ji opravdovému člověku odpornou, ba hnusnou a nenáviděnou. Též práce na své výši nesmí býti bez duše, jak ještě povím. Ale i práce, abych řekl, čistě tělesná, pokud u člověka je vůbec možnou, nesnižuje ji tak nikdy, jak tomu při lásce pohlavní v tom případě. Naopak hraje právě práce tělesná tak důležitou a nenahraditelnou roli v životě jak jednotlivém, tak celých národů, že zakrněl by i duševně člověk, jenž by jí alespoň nějak nekonal, že schudl, kulturně by zanikl národ, jenž by své příslušníky (by možná bylo) jen duševně zaměstnával. Ve všech národech od počátku tvoří práce tělesná základ každého jiného blahobytu, každého vyššího pokroku. I zdravý, vyšší rozvoj jednotlivců spatřují mnozí, a zdá se, že nikoli neprávem, ve šťastném spojení práce fysické (neb její náhražky) s prací duševní bídou. Velká část duševní, která dnes zachvacuje právě povolání nejučenější, vysvětluje se nepochybně i naprostou převahou čistě abstraktní a duševní práce. Náhledy klasických Řeků a Římanů¹⁾ o tělesné práci byly proti přírodě, měli spoluvinu na úpadku a zániku těch národů a ti jsou dávno překonány učením a příkladem Kristovým. (Pokrač.)

¹⁾ Thebanští měli zákon a dle něho byl ze všech veřejných úřadů vyloučen, kdo nejméně 10 let před tím nevzdal se vši řemeslné práce. Podobné zákony neb alespoň zásady platily též v jiných městech řeckých. Řemeslná práce ohlupuje. (Xenofon, Mem. Secr. 2, 7. Oecon. 4. n. 6. Plato, Eipinom. 977, De rep. 6. 495.) Kdo tělesně pracuje, má duši otrockou, nezná, co je krásné, dobré a spravedlivé. (Xenof. Mem. 4. 2. § 22.) Vyšší, ušlechtilá mysl marně by se u takového hledala. (Tentýž, Symp. 3. § 4.) Podobně Aristoteles práce ruční otupuje duši tělo, způsobuje, že lidé se stávají hrubými a nemotornými, vůbec snižuje svobodného občana. (Pol. 8. 2. § 1 a 8., § 7. a j. m.) Táž mysl nalézá se u Demosthena: Kdo má nízké a opovržlivé zaměstnání (řemeslo), má vysokého ani podnikavého nelze od něho očekávati. (III. Olynth. or. T 4. p. 35.) Cicero V řemeslné dílně marně by kdo hledal mysl svobodnou; všichni řemeslníci mají zaměstnání nízké. (De off. 1, 42 a. j.)

Dr. Josef Hanuš

Jak soudí inteligentní francouzská dáma o naší vlasti.*)

I.

Jako na zavalanou u příležitosti otevření české výstavy lidového umění československého v Paříži (od 29. dubna) vyšel dlouhý článek o vlasti naší v Correspondant, literární revui, velmi populární ze dne 25. dubna z pera francouzské spisovatelky paní de Quirielle známé pod jménem Jacques de Coussanges.

Paní de Quirielle se svým chotěm, známým přítelem Čechů a dopisovatelem o nás v Journal des Débats, panem Petrem de Quirielle, navštívil naši vlast, kde po dva měsíce v září a říjnu 1919

*) Zaslavši výtisk své práce podepsanému Madame de Quirielle projevila radostný souhlas, by dojmy její z vlasti naší byly sděleny mládeži české, a posílá ji vřelý pozdrav.

zajímali se o náš život náboženský i politický a zvláště procestovali celou Slovač a shlédli kraje bratrské země probouzející se ke svobodě.

Dojmy o vlasti naší po stránce umělecké a historické čisti jest pravou rozkoší. Viděti hned na první pohled pozorovací talent dámy, jež procestovala celou Evropu zvláště Španěly, Itálii, Rusko, Švédsko a Norsko. Krásy země naší, umění stavitelské i lidové (svěraz) dovede jinak oceniti, porovnat, uznati ten, kdo víc světa viděl a má při tom jemný vytríbený, umělecký vkus.

A v tom směru psán jest článek velmi zajímavý o Praze a Slovensku na 30 stránkách.

Vizme, co praví paní de Quirielle o Praze.

Prahu nazývají její obyvatelé zlatou, t. j. tak drahou jako zlato. A Praha jsouc dříve střediskem celé střední Evropy a za vlády rakouské závodíc krásou a mocí s Vídní a Budapeští, stává se tepnou života národního a stane se srdcem střední Evropy. Ve středověku množství cizinců, učenců, umělců oživovalo město to a vykrášlilo svými uměním. Francouzové dali universitě založené Otcem vlasti Karlem zřízení dle vzoru pařížského, Italové zavedli zde umění sklářské a stavitelské (známý Belvedere a Hvězda), komíny na způsob Benátek, dům jeden před Týnem s fasádou zlacenou a obrazy náboženskými jako by byl přenesen sem z města lagun (Benátek). Němci zavedli sem barok na Malé Straně s množstvím soch Černochoů, Indů, Číňanů u paláců šlechtických skytajících ráz východní. Slohy stavitelské tak pestře promíchané jako v Římě, ztemnělé zdívo domů vtiskuje nádech starobylosti. Poloha Prahy se zelení na svazích vrchů západních čarovná připomíná krásu Lyonu a ještě lépe Verony. Malebné Hradčany s katedrálou obklopenou vysokými stavbami hradu kolkolem němě ukazují důstojné sídlo představitele mocí státu a vlády.

Málokteré město světa může se chlubit takovým množstvím kostelů a věží; ne nadarmo se nazývá Praha stověžatou a perlou umění; bohatým na krásy jest Karlův most, na němž umělecká sousoší značí hlavní pravdy náboženství katolického, jak byly zvláště po třicetileté válce proti protestantismu zdůrazněny. Věž mostecká má svou ponorou historii, kde po 10 let hlavy popravených rebelů byly vystaveny v arkýřích.

Na to podrobně popisovány jsou sochy na mostě Karlově: sousoší ukřižování s nápisem hebrejským, jež musili zřiditi odsouzení židé rouhači, Pieta, sousoší Panny Marie s růžencem sv. Dominiku podávaným má buditi úctu marianskou, jeskyně s dušemi v očištění lkajícími a prosícími a hlídanými Turkem s mečem, sochy sv. Kajetána, Karla Bor., Antonína Paduanského, Mikoláše Tolentinského, sv. Luit gardy, k níž Kristus s kříže se skloňuje, uprostřed socha sv. Jana Nep., jehož umučení i zázraky o hvězdách rozvádí spisovatek.

Chválí krásu chrámů pražských s bizarní často výzdobou soch, pološero vnitřku působí mohutně na duši věřící, nutká na chvíli prodletí zde ve vroucí pobožnosti. Velice se jí líbila zbožnost Pražanů klečících na dlažbě chrámové a to, že dítky přímo u mřížek u oltářů mají své místo; třeba Češi všeobecně nebyli příliš pobožní (příčinu udává, že církve od utlačovatelů rakouských bylo zneužíváno k politickým

tendencím), předvídá, že kněžstvo vlastenecké a horlivé získá si oprávněné poslání vésti duše svěřené).

28. října sloužena slavná mše sv. v katedrále, a v sále, kde ráno prezident Masaryk přečetl své poslání národu, byla večer velká slavnost katolíků za předsednictví arcibiskupa před tím posvěceného. Všecko právě nasvědčuje tomu, praví, že církve bude se těšiti svobodě, která jí přísluší.

K slavnostnímu večeru na počest uvítání ministra Beneše byli pozváni také hosté naši, manželé p. de Quirielle. A když viděla paní de Quirielle mezi hosty poslanci i ženy některé prosté se šátkem na hlavě vzpomíná s údivem historie, zdaž jest možné, že v těchž salonech prodléval před 70 lety král Karel ve svém vyhnanství, zdaž zde to bylo, jak Chateaubriand oslovil krále lyrickými vzdechy, jež později upravil ve své „Paměti záhrobní“ a jak sem mnozí věrní Francouzi přišli se rozloučiti se svým králem, jehož neměli vítati ve Francii?

Následují historické vzpomínky, jak Češi bratrsky byli spojeni s Francií. Rytířský král český Jan Slepý umírá na bojišti pro svobodu Francie, Karel IV. milovaný národem, chce Prahu učiniti středem říše římské, Matěje z Arrasu volá k stavbě dómu, hrad staví dle vzoru Louvru, zámek Karlův Týn dle vzoru hradu Pierrefonds, (jehož model krásný jest v Hotel des Invalides), za manželku vyvolil si spanilou Blanku, neteř krále Filipa IV., Krásného, která odpočívá po boku svého chotě v dómu sv. Vítském, Francie dostala odtud královnu Gutu, zvanou dobrotivou, choť dobrotivého Jana II., dceru Jana Slepého, a jehož sestra byla manželkou krále Karla IV. z Valois.

V té době byly čilé styky mezi vzdělanci a studenty českými a francouzskými na universitách. Čech Albert Ranconis de Ericinio stal se profesorem Sorbonny a rektorem téže university.

Válka třicetiletá přivedla filosofa Descartesa do Prahy a mnohé rytíře francouzské zde se proslavivší (Cheverta, Belle-Isle). Zde našli útulek četné rodiny kalvínské vypověděné z Francie (kníže Rohan, jehož palác nákladný na Malé Straně a panství v severovýchodních Čechách). Revoluce r. 1848 ozvěnu našla v probuzení národním českém, poslanci čeští protestují r. 1870 v prosinci proti zabrání Elsas-Lotrinska, po bitvě u Sádové Rieger, vůdce národní strany, v audienci u císaře Napoleona III. v Paříži ujišťuje Francii, že Češi jsou osou odporu proti rozpínavosti Němců ve střední Evropě. Na to zmiňuje se o činnosti věrné spojencům Čechů v Paříži, Dra Beneše, Šnejdárka, o hrdinnosti našich legionářů, o vřelé sympatii Čechů k Francii, o ochotě s jakou snaží se všichni Češi přibylým Francouzům nabídnouti své služby na dráze, ve městě, jak snaží se v řeči francouzské tlumočiti svoji přichylnost.

S vděčností uznává paní de Quirielle tuto lásku, kterou však měrou nemalou oplácí svojí upřímnou sympatií v celém článku.

Když byla vylíčila slavnosti pražské na úsvitu svobody a samostatnosti v říjnu a nadšení všeho lidu, přechází k druhé části svého článku k své cestě po Slovensku.

II.

Slovensko, sesterská země Čech, rokem 906. odtržená od svých bratrů Maďary, bylo ve 14. a 15. století na chvíli osamostatně slováckým pánem

Matějem Čákem a vůdcem Husitským Janem Jiskrou z Brandýsa, než za vlády uherské, byť bylo pronásledováno v národním ohledu, zachovalo si svůj svéráz i mateřskou řeč, čehož zásluhu přičítá duchovenstvu katolickému a protestantskému, byť byli někteří pod vlivem biskupů maďarských sváděni k odrodilství. Líčeny jsou krásy Slovače perem básnickým, Bratislavou počínaje. Město toto vynikající starobylostí, starým hradem, kathedrálou, přimknuté k šedému Dunaji má krásné parky, lesy u řeky, jež překlenuta jedním jen mostem. Bratislava má dosud ráz maďarský (názvy ulic), obyvatelstvo většinou německé, dříve maďarisované, ale okolí slovácké, jehož obyvatelstvo v národním kroji proniká do města. V paláci býv. arcivévody Bedřicha sídlí nyní vojenský guvernér generál Mittelhauser, jenž zdolal na jaře m. r. vpád maďarsko-bolševický a tím získal si všeobecnou popularitu. V ohromné budově postavené na nábreží dunajském od vlády maďarské pro vojenské velitelství, pořádány nyní koncertní večery pro cizí hosty, zde uvítání byli také naši hosté de Quirielle od rodin francouzských a důstojníků, zde dostalo se jim vzácného pohostinství od vlasteneckých bratrů Slováků, Dra. Ěmila Stodoly, advokáta a Komela, referenta v ministerstvu drah pro Slovensko. Prodlévali zde u těchto dvou milých rodin, které připravily jim příjemné večery písní a hudby slovenské, vyličily historii utrpení Slováků, vyhnanství nejlepších mužů do Ameriky, nezapomenutlivých však své drahé vlasti. Zde slyší o pracech emigrantů, (ministra v Paříži Osuckiho) o snahách Amerických Slováků i zdejších — lid slovenský, hluboce nábožensky založený, ať katolický, ať protestantský, lne k své otčině, lne k širší vlasti československé, ale žádá od ní autonomii, nerad viděl pokusy některých Čechů poslaných sem brátí Slováckým jazyk, víru, v tomto nadšení vlasteneckém, slovenském jsou katolíci i protestanté za jedno. Slováci velkou hřívnou přispěli k svobodě republiky československé, tvůrce její president Masaryk, geniální Dr. Štefaník, jehož tragická smrt zarmoutila celý spřátelený svět, jsou z jejich středu.

Vzácnou ochotou p. referenta Stodoly umožněno hostům našim procestovati celé Slovensko, za jeho průvod, jeho výklady i všemožnou pomoc zůstanou mu na vždy díkem zavázáni. Cestují podel Váhu rozkošného, vidí staré hrady v ssutinách na úpatí Malých Karpat jako na př. Tenniatín. Velmožní majitelé těchto hradů kdysi v moci měli celý Váh zadržující lany lodi plující k Dunaji, by vybírali clo.

Kastelán Beckovského hradu, Stebar, kdysi, jak pověst vypravuje, pošval psy na žebráka, v zahradě ušknut hadem mnoho trpěl, zešlel, vrhl se v šílenství z vysokých hradeb do řeky. Nejkrásnější a největší z těchto hradů byl Trenčín, jenž již v římské době znám jako Terentium; v hradu kostel, studna nesmírné hloubky, obestřena mnohými pověstmi. S věže hradní vidět Bílé Karpaty, Malou Tatru a údolí Váhu, lesknoucího se stříbrem na slunci.

U zámku Trenčinského našli svého krajana továrníka Tiberghiena z Roubaixu, jehož továrna na suko měla v činnosti před válkou na 3000 stavů.

Prohlednuvše laskavostí ředitele továrny zařízení i práci navštěvují středisko kultury slovenské Liptovský Svatý Mikuláš a Turčanský Svatý Martin. Zde na konci 18. století kněží katoličtí Bajza a Ant. Bernolák tvoří spisovný jazyk slovenský, srozumitelný Čechům.

Velcí buditele českoslovenští Kolár, Safarík a Palacký psali však po česku. Bernolák zakládá zde Slovenskou vědeckou společnost, Bernolák složil grammatiku a slovník slovenský, venkovský kněz Jan Hollý opěvává ve svých básních slavnou minulost idealisovanou dle tehdejšího romantického pojetí. Protestantský pastor Lud. Stur hájí v r. 1848 práva slovenská.

Když r. 1861. Rakousko dalo zemím ústavu žádají Slováci na Kongresu Sv. Martinském marně na Maďarích národní svobodu. Než zde na podporu slovenské řeči a vzdělání zakládají Matici, k níž biskup katolický Moyses i luteranský K. Kuzmany bratrsky pomocí přispěli. Matica stává se všude mezi Slovany, Čechy (zal. r. 1831. sebrala celkem 11,000.000 K na udržování škol menšinových), Poláci, Slovinci, Chorvaty, Lužickými Srby. V Matici slovenské zřízena kronika národní, museum založené katolickým knězem Ondř. Kmetem, než kapitál 200.000 K i sbírky byly Kol. Tiszou zabrány a převezeny do Pešti, ale Slováci na tuto krutost odpověděli novým nadšením, novými obětmi a sbírkami ve prospěch Matice.

Zde viděli vzácnou shodu obou náboženství pro národní věc. Byli přítomni kongresu spisovatelů a umělců slovenských, mezi nimiž bylo hodně kněží katolických i protestantů. Pořadatel sjezdu toho, vynikající poslanec dr. Kolísek, pozval naše hosty sem a dal jim za průvodkyni slečnu Anči Gasparíkovou, protestantku a spolupracovnici „Národních Novin“, jež laskavě prováděla své svěřené a v plynné francíně podala všechny vysvětlivky. První péči její bylo uvést oba p. de Quirielle na faru katolickou, zde se konal onem sjezd. Dr. Kolísek, profesor university Bratislavské, v přednášce při příchodu ustal a představil vzácné hosty všem přítomným, kteří ukázali vřelé sympatie Francii. Večer pořádán koncert, jehož účastnil se také ministr Spoj. států v Praze p. Crane. Zde dr. Kolísek podává výklad o kráse písně slovanské, kterou tlumočí krásná Slovačka z Moravy, sl. R. Kuchynková s barytonovým doprovodem Kolískovým a a sl. Aničkou Zochovou u píana.

A paní de Quirielle zde cituje francouzsky slovenskou hymnu Allons Slovaques, notre langue vivra — Hej, Slované, náš jazyk bude žítí — hrom a peklo, vaše vzteky proti nám jsou marny a podobně: Nad Tatrou se blýská, Au dessus des Tatras l'éclair brille — le tonnerre gronde. Defendons nous, frères — tonnerre et éclairs disparaîtront. Les Slovaques revivront. Pastor Štěpán Krcméry přednáší báseň z přečetných o banditu slováckém Janošíkovi. Jar. Kvapil, býv. ředitel Nár. divadla v Praze a nyní ředitel v ministerstvu školství pro umění, přednáší o umění dramatickém a operním. Stavitel Jurkovič mluví o umění dekorativním. — Večer překrásný, svérázný, velmi příjemně strávený mezi upřímnými přáteli. P. Jurkovič provází pak hosty po střední škole dívčí ve sv. Martině „Živeně“, jež upravena dle jeho plánu a má při sobě školu hospodyňskou. Zařízení budovy velmi vkusné, přilehající domácímu umění; pestré malby, řezbářské práce, výšivky, vše Slováckům vlastní, neobyčejně zajímaly paní de Quirielle, jež v té věci mnoho studovala a seznala v Rumunsku, Švédsku, Norsku, Rusku a Finsku, obdivuje práce tyto vlastní vyrostlé na domácí půdě, jak výšivky tak pestré kroje, v nichž vidí dosti velkou podobnost s rumunskými. Všeho si všimla i domácích kreseb na kraslicích, hlíněných nádobách, na domácím nábytku, všude vidí

a chválí poesii národa, jenž dovedl i při pronásledování cizích pánů věnovatí tolik péče ideální okrase příbytku, šatu.

Lituje jen, že Židé dosti zotročili lid dobrý alkoholismem a praví, to že by byl záslužný čin vlády, omezití to, co bylo od maďarské vlády podporováno k většímu ještě zotročení lidu. Ze Sv. Martina přicházejí do Ružomberka, působiště vůdce lidové strany faráře Hlinky, právě den po tom, jak byl zatčen a odvezen na Mírov.

Na faře kaplani popsali hostům našim ony okamžiky zatčení, našli v městě rozechvění, příznivce Hlinkovi i jeho odpůrce. Na to pí. de Quirielle objektivně popisuje činnost páně Hlinkovu, utrpení za Maďarů, snahy pro zachování náboženství katolického na Slovensku, jeho kroky do Paříže, které byly jeho politickými odpůrci Šrobárem a Houdkem vykládány za zradu.

Kdo chce poznatí jeho zásluhy, ať prohlédne, co p. farář Hlinka pro lid vykonal. Za průvodu mladého nadšeného básníka kněze Grebac Orlova, žáka Hlinkova, procházejí Pařížané tiskárnu, kde školní knihy slovenské, modlitební knížky se tisknou, dílnu na vazbu knih, ohromné knihkupectví, banku a spořitelnu, která má mnoho (29) filiálek na Slovensku a blahodárně působí, to vše dílo Hlinkovo, dílo čisté, nezištné práce, o níž za Maďarů dělil se se Šrobárem a Houdkem, nyní politickými soupeři.

Z Ružomberka odjíždějí do Popradu s kostely katolickými a protestantskými, odkud konají každodenně vlakem výlety na překrásné Tatry. Tatru Lomnice, Smokovec, Tatru Polianka, Strbské Pleso, Mořská Oka shlédli se všemi divy přírody i moderními hotely, kde Maďari trávili rozkošný letní pobyt, kam by měli více nyní cizinci zavítatí, by poznali nejkrásnější část Karpat i dobrý tamní lid.

Opustivše údolí Vahu obracejí se naši hosté do údolí Hernadu, přítoku Tiszy. Z Vlasy Spiše automobilem přijíždějí do Podhradské Spiše, sídla biskupského, kde kdysi známý Parvy sídlél. Kathedrálu prohlédli, seminář i palác biskupský, jenž svým pohodlným zařízením i nábytkem mluví o blahobytu a velkomožnosti biskupů maďarských ve srovnání s chudými biskupstvími francouzskými. Zde byli manželé de Quirielle hosty Msgra. Blahy, administratora biskupství Spišského, s nímž se poznali již v Paříži, jenž jim představil kněze a župana, pozvané k obědu na počest francouzských hostů. S Msgrem. Blahou, jenž vládou jmenován komisařem pro plebiscit Spiše a Oravy a v úřední věci se vydal na Spišsko, vyjíždějí hosté do Levoce, kde jest vojenský hřbitov s 4000 vojíny padlými ve válce s Rusy, sem až slyšeti bylo hřmění děl, sem dováženi byli ranění do velké nemocnice zřízené od Rakouska.

Prohlédnuvše kostel starožitný (ze XII. stol.) sv. Jakuba i s jeho východním nádechem, jedou do Kežmarku a do Spiš Bely (továrna na tabák), kde se

rozloučili se svým milým hostitelem Msgrem. Blahou a v průvodu 3 kněží pokračují na cestě údolím Hernadu až do Košice. Marň hledají v hotelu pokoje, obracejí se na velitelství vojenské, kde generál francouzský Destremeau a major jim známý, syn Jiřího Fonsegrive zaopatřil jim pohodlný byt v nejlepším hotelu.

Košice, největší město slovenské po Bratislavě, roztáhlé vlastně v jedné ulici, vedle nečisté čtvrti židovské a cigánské, má radnici, banky, restauranty, biskupství, velitelství vojenské, divadlo, více kostelů, krásnou gotickou katedrálu rázu francouzského, postavenou franc. stavitelem, s překrásnými okenními malbami zobrazujícími život sv. Alžběty. V neděli při mši sv. plno Slováků a Slovaček v malebných krojích, zde maďarský živel převládá. Maďari velmi zdvořilí k Francouzům, jichž řeč ovládají, snaží se získati jejich přízeň, než chování jejich za války známé ve Francii nezviklá sympatií pro Čechy a Slováky. S úctou vzpomíná paní de Quirielle biskupa košického, Msgra. Fischer-Colbrie, jenž jediný, ač Němec, mohl zůstatí v republice, jsa nestranným, ale cele oddaným péči o spásu duší svěřených a o zájmy náboženské, nemíchaje se do politiky.

Na zpáteční cestě do Bratislavy ztrávili cestu s dvěma Angličankami z misse šlechtěné Angličanky Lady Paget. Mise tato má za účel zásobiti Československo, pečovatí o chudé, nemocné a zvláště dítky trpící nedostatkem mléka. Spolek „Českého Srdce“ pečuje s chválou hodným uznáním o trpící, ale i misse Lady Paget jistě zachránila tisíce dětí. Slečny ony Walker a Pogge byly poslány do Užhorodu v Karpatské Rusi, zde zřídily 18 kuchyní a každodenně rozdávaly na 4 tisíce polévek, samy stravují se s rodinami důstojníků francouzských, pronikají do všech vrstev lidu, jež upřímně milují. Miss Walker prodělala válku světovou, po ústupu v Srbsku pečovala srdnatě o prcháající Srby a s nimi dostala se na Korsiku, kde, pravila, není obyvatele, jehož by neznala.

Obě Angličanky oblečené do uniformy misse Lady Paget zamilovaly si dobrý lid slovenský a rusínský, jeho hlubokou povahu, lásku k vlasti, k náboženství, v čemž se shodly s hosty s francouzskými.

Vedle této misse anglické jest činna americká misse YMCA známá více v Čechách.

Ke konci článku Madame de Quirielle projevuje vřelé sympatie zemi, již poznala, zvláště Slovensku, jehož hloubku citu náboženského, lásku k otčině a umění dovedla tak krásně oceniti, přeje mladé republice, by vzkvétala ve stát mocný, bohatý a šťastný, ale zároveň vybízí své krajany Francouze, by hleděli poznatí tuto zemi, jež dýše láskou k nim, by hleděli navázati styky obchodní a pomáhali k průmyslovému rozkvětu svou pomocí, krásy přírodní přilákají jistě mnohé turisty francouzské a tak utuží se pouto přátelství mezi oběma národy.

C O Ž I V O T D Ā L

Z náboženského života u nás.

Tím, že rodina jest namnoze rozbita, že pozbyla své velké síly a moci, se přihází, že ztrácí mnoho mladých lidí víru, stávají se skeptiky, materialisty a mnohdy rozervanými lidmi, kteří rozsévají všude símě nezdravé. Nynější poměry v českém světě neposilují nikterak jednoty a je třeba nade vším se zamyslet. Třeba opravdu uvažovati, jak udržeti ty mladé, bojující se světem a nakloněné k pádu, při životě. Jsou zde dvě takové silné moci, jež vedle rodiny vychovávají: kněz a škola, církev a stát. Byly doby, kdy oba pojmy tvořily jeden celek, ježto škola byla dítkem církve. Dnes se poměry valně změnila a škola často pracuje odděleně, ba nepřátelsky proti knězi. Knězi jest i dnes odepřen přístup do rodin a připadá tudíž laické inteligenci veliký úkol vychovávat mladé nábožensky. Bohudíky, pochopilo se to, a s radostí dlužno jen přivítati kursy laické katechese, jež pořádá v Praze katecheta dr. Petr. Snad by neškodilo, kdyby podobné kursy byly zřízeny i v jiných městech. Někdy není na osadě, a takových osad je dnes dosti, dobrého, obětavého kněze. Naše náboženská roztržistnost zbavila mnohé kněze lásky ku povolání i lásky k lidu. Nemá-li se nám lid vůbec odcizit a zpustnout, nesmíme složit ruce v klín, ale chopiti se intenzivně práce. Pracovati na vinici. Naši katecheti si stěžují, jak bolestně se jim vede ve škole. Bylo by jistě dobré, kdyby v novinách, časopisech, se obrátili k těm, již dovedou pracovat, poradili jim, dali direktivy a vychovali si tak dorost. Mnohé organizace mládeže mají každý týden schůze a leckdy bez programu. Nešlo by je poučit? Hledejte cesty!

Nedávno jsem byl v jednom shromáždění, kde mluvil i njdp. arcibiskup Dr. Kordač. Měl krásné motto: docere et facere, učit a jednat. Theoreticky poučovat i prakticky provádět. Máme ve své moci, co plyne z našeho učení, co jest mízou vzrůstu církve: charitu. Jest dosti těch našich katolíků, kteří mají prostředky, aby praktikovali to heslo: číňte. Dostí na místech nejvyšších. A nesmí se zapomínati, že tam, kam nepronikne slovo, pronikne čin. Mluvil jsem nedávno se sekretářem katolického studentstva holandského Scholtensem, který mi sděloval, jak on praktikují učení Kristovo o lásce k bližnímu: běrou k sobě na prázdniny studenty strádající z jiných zemí. U nás dosud bylo více slov, teď by mělo nastoupiti více činů lásky k chudině a pak budeme celými křesťany. —

Biskupem hradeckým, vlastně koadjutorem s plnou mocí byl jmenován dr. Kašpar. Zdá se, že přece se dočkáme, že naše biskupské stolce budou obsazeny velkými a nadšenými kněžími. Na půdu, biskupem Brynchem kypřenou a osívanou, vstupuje nový biskup a věřící lid hradecké diecése se může radovat. A i kněžstvo. Bude třeba velké práce, ale dá Bůh, že se bude dílo dařiti. Z dosavadní činnosti dp. kanovníka dra Kašpara možno usuzovati na duši inteligentní a oddanou a takových je třeba dnes.

Budějovický kraj je dosud bez pastýře. Mnoho se dělá sice kombinací v našem tisku, neboť my si potrpíme na povídání, ale nikde se neuvažuje, že dnes český jih jest hojně již zlostejnělý, a že je třeba i tam ne miláčka nějaké strany, nýbrž kněze. Jihočeský lid býval vzorem, třeba způsobiti, aby jím byl i dnes.

V cizině všude náboženský život jest v květu a výsledky toho jsou blahodárné. Vzpomínám na Belgii. Četl jsem nedávno v »N. listech« článek od H. Jelínka o této zemi »lidu velmi pokročilého, sebevědomého a pracovitého, ježž hrozné útrapy

válečné nezlomily a nezemravily, nýbrž spíše povzbudily k novému úsilí a pilné práci pro blaho a rozkvět země«. Je to výstižná charakteristika Belgie, jež jest nekatoličtější zemí v Evropě. Máme ještě u nás mnoho dohánět. Ta země má svoji katolickou universitu, školy a Mercierý. —

Radosti naplňuje, že dochází k přátelskému poměru mezi Francií, kdysi prvorozenou dcerou církve a později od ní odšedší, a mezi Vatikánem. Vydobyli si toho francouzští katolíci, kteří svou obětavostí za války a svým hrdinstvím ukázali, že milují, ač katolíci, Francii co nejlépe. Mimo to volbami dokázali, že jich není jen několik. Proto jedním z prvních činů Millerandovy vlády bylo navázati styky s Vatikánem, což se též stalo, a co jistě Francie katolická radostně vítá. Tento přátelský poměr bude jistě míti i vliv na Italii, kde katolická strana jest nyní ve sněmovně na druhém místě svými 100 poslanci, a jest naděje že i mezi vládou italskou a Vatikánem nastane smíření. A u nás v Čechách si někteří myslí, že Vatikán již dohrál.

Výchova knihou.

Bylo psáno v dubnovém čísle o práci, jež nás čeká po volbách a zdůrazněn jeden moment: kniha. Myslím, že jest již na čase promysliť tu věc a hledati někoho, kdo by ji realizoval. Jest naší povinností dáti lidu, který nám věří, zdravou a silnou stravu, vychovávatí jej a stále povznášeti. Věsti k dokonalosti, toť náš program.

Nelichotíme si nikterak tvrzením, že naše domácí literatura, již lidu předkládáme, jest cennou. Není to pravda. Většina těch knih, křiklavě tendenčních a neuměleckých, vyluzuje sice svou sentimentálností a bolestivostí slzy u čtenářů, ale nepůsobí, anebo pramálo k vytváření silných jedinců. A pak v jedné totéž, co v druhé. Nemáme spisovatelů a knihkupectví naše z výdělkářských úmyslů rozšiřují knihy, jež jsou k smíchu. Tak se jimi již zkazil vkus našeho lidu, že se mu nelíbí, co jest opravdu vyšší a co má na sobě pečeť krásna a unění. Již jsem naznačil, že třeba sáhnouti k dílům cizích autorů, třeba francouzským, životným a hlubokým, na nichž by se vychovávala naše mládež a náš lid. A kdo by byl u nás přímo vyvolen k vydávánj těch děl? Zdá se mi, že Matice Cyrillo-methodějská v Olomouci za pomoci všech lidí dobré vůle i mladé generace, jež by pomáhala skutkem. Nevěřím různým těm sekretariátům a knihkupectvím á la Franci, Kotrba etc. Nevěřím jim právě proto, že jejich činnost dosavadní nevykazuje příliš podivuhodného, a že na prvním místě jest pokladna a pak teprve duše čtoucích. A jednou musí býti již na prvním místě duše.

Nuže, záleží v prvé řadě na výběru knih, jež by vyhovovaly. Docílilo by se ho velice snadno tím, když by byla požádána naše inteligence o sdělování takových děl. Jistě by prospělo více překládati Bourgetovy věci — již bylo jich několik přeloženo — Bordeauxovy, René Bazinovy a j. Z francouzské krásné literatury hojně překladů vydal p. Florian ve Staré Říši, ale lid si je sotva může opatřiti, ježto jsou dosti drahé. Pokud se týče překladatelů, není ta věc tak těžkou. Jen dlužno hledat a opět hledat a — nesmí se na to zapomínati — honorovat vykonanou práci. Máme studenty, chudé, kteří ovládají jazyky, ale kteří ubíjejí svůj čas kondicemi. Proč jich nechopiti pro tuto věc? Myslím, že při Matici existuje již podobné družstvo, zbývalo by tedy jen rozšířiti jeho výkonnost.

Když by bylo vydáno dílo, přičinil by se tisk i organizace o odběr. V našich listech i revuích by se kritisovalo, hodnotilo, vyzdvihovaly by se přednosti, jichž hlavně by si měl čtenář všimnout, zdůrazňoval by se jejich význam pro život. A organizace? Kde je knihovna, třeba mnohé smetl odstraniti a doplniti, jinde založiti knihovny; jen aby bylo do nich vložit co pěkného a silného! Podobně i co se týče děl apologetických, vědeckých a-p.

Čeká nás vážná práce a je půda leckde neúrodná. Tím více je třeba vynaložiti energie a odvahy. Jen prací si udržíme kádr lidí a jen prací porosteme vnitřně a to jest záruka vítězství naší ideje.

Mezinárodní vysoká lidová škola v Dánsku.

Mnozí milující lidstvo se snaží působiti pokud možno k odstranění národnostních rozporů a sporů ve světě, které zhusta mají veliký vliv na celkovou situaci. Nepřátelství mezi Němci a Francouzi třeba, či mezi Čechy a Němci jsou v nynější době tak vyhocena a vystupňována, jako nebyla dříve. Jak je odstraniti? Pedagog Petr Manniche vymyslel projekt mezinárodní vysoké školy. Do této školy mají býti přibráni vedle Dánů, kteří by byli jakýmsi pojícím elementem, i mladí lidé z cizích států, aby šířili pak porozumění a sympatie mezi lidmi různých národností. Doba pobytu na škole bude trvati jeden rok. Vedle historické a literární stránky zdůrazňuje se v programu studium sociální a politické. Učiti budou odborníci nejen z Dánska, nýbrž i jiných národností a nebude jim nikterak bráněno v jejich výkladech. Vůbec bude respektována svoboda přesvědčení. Aby byla co největší koncentrace, bude veškeré učivo přednášeno v jedné budově a žáci budou bydleti po deseti až dvaceti pod dohledem jednoho správce. Tím vyvine se intimní poměr mezi lidmi různých národů.

Velký důraz klade se na práci, ježto ji může býti zlepšen stav nynější, a ježto jediné tehdy si žáci něco kloudného ze svého pobytu odnesou. Zakladatel je toho názoru, že jen opravdová práce může přivoditi zmírnění nenávisli mezi jednotlivými národy. Jen třeba ceniti tu práci u všech a jí se vzájemně poznávat.

Plán tento dlužno přivítati. Zdaří-li se, přispěje tato škola k lásce mezi lidstvem, již se tolik nedostává dnešnímu světu.

Volební statistika.

Z obecních voleb červnových minulého roku byly vydány tři statistiky: z 1. července a 6. července 1919, neúplné a, pořízené ministerstvem vnitra a 18. dubna 1920, úplná a vypracovaná statistickým úřadem. Data jsou už sestavena dle nového župního rozdělení a jsou úplná až na župu Karlovarskou. Dlužno ovšem si všimnouti, že data se týkají pouze voleb vykonaných 15. června 1919, a to pouze oněch obcí, v nichž se konaly volby hlasováním. Vyloučeny jsou obce, kde se podle p. 27 vol. ř. do obcí volilo bez hlasování. Počet těchto obcí jest značný. V den voleb bylo všech obcí místních v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 11.182, jež dle sčítání z roku 1910 měly 10.148.624 obyvatel. Volby se nekonalý ve 414 obcích, t. j. 3.7 proc. a tyto měly 834.922 obyv., t. j. 8.2 proc. Konaly se tudíž volby jen v 10.768 obcích, t. j. v 96.3 proc. Obyvatel v nich bylo 9.313.702, t. j. 91.8 proc. Ale v těchto obcích, v nichž se konaly volby, bylo provedeno hlasování pouze v 6.363 obcích se 7.581.765 ob., t. j. 59.1 proc. obcí a 81.4 proc. obyv. A jenom na tyto obce se vztahují přítomná data. Bylo v nich odevzdáno platných hlasů 3.747.065, a to 2.625.092. čili 70 procent českých a německých 1.102.220, čili 29.5 proc. německých; židovských 19.706, č. 0.526 proc., a polských 47. č. 0.001 procent. Přikládáme podrobnou statistiku dle jednotlivých stran a dle žup, již uveřejnil časopis »Tribuna«.

Jména volebních skupin:

Jména volebních skupin:	Ze všech odevzdaných platných hlasů připadlo na skupiny označené ve sloupci 1:																		
	I. Praha	II. Brno	III. Olomouc	IV. Brno	V. Olomouc	VI. Brno	VIII. Olomouc	IX. Brno	X. Olomouc	XI. Brno	XII. Olomouc	XIII. Brno	XIV. Olomouc	XV. Brno	XVI. Olomouc	XVII. Brno	XVIII. Olomouc	XIX. Brno	XX. Olomouc
1. čes.-slov. soc. dem. strana dělnická.	91101	136763	45168	37390	55606	6691	105099	747	99131	42330	19023	68643	61362	37687	37768	9534	37768	9534	854043
2. čes.-slov. strana socialistická	99167	78343	27593	33569	47902	606	36302	60	30977	28164	9098	30936	17834	9709	4913	38	454011	173	454011
3. republ. strana čsl. venkova.	1779	87293	28343	27850	44871	377	23461	—	36996	32513	20733	29862	30877	23010	11694	2442	402101	153	402101
4. čsl.-slov. národní demokracie	84000	28567	14351	15281	14520	228	11132	—	16331	15941	3609	29972	12930	4774	3480	87	252203	96	252203
5. čes.-slov. strana lidová	15007	25363	20317	13858	11379	—	2354	—	8403	12871	15390	43222	29935	33576	24695	1425	257795	98	257795
6. socialist. strana čes.-slov. lidu pracujícího	6126	188	—	197	321	167	—	—	—	—	—	1684	544	42	—	—	9269	04	9269
7. čes.-slov. strana pokroková	1733	379	573	—	277	—	124	—	—	132	703	1500	53	636	1337	—	7447	03	7447
8. spojené strany socialistické	—	7401	1322	3760	18257	—	10284	—	3690	236	1163	1977	681	1064	1157	—	50992	19	50992
9. str. socialistické spojené se str. občanskými	—	1019	516	472	278	—	2588	—	329	342	1847	900	91	—	—	—	9094	04	9094
10. spojené strany občanské	361	5365	1490	1343	1138	—	481	—	427	1120	1643	757	2664	2171	652	198	19810	08	19810
11. strany a skupiny malorolníků domkářů, chalup., zem. dělníků a pod.	—	21337	8694	7134	7673	105	2250	—	11812	14263	4149	6524	11744	14010	3906	238	113839	43	113839
12. strana živnostenská, skupiny živnostensko-obchodní a pod.	11515	7153	1772	8029	6871	103	3719	—	778	721	1083	4861	9429	2402	2452	89	60977	23	60977
13. skupiny českých menšin	—	826	763	1443	7330	9979	10934	790	2976	2641	1171	1003	1125	—	3128	—	44109	17	44109
14. ostatní skupiny	635	13194	6316	4420	7463	86	3329	—	5082	4594	4383	11844	8962	10056	8858	180	89402	34	89402
Úhrn odevzdaných platných hlasů českých	310224	413191	157218	154746	223886	19054	212057	1597	216932	155868	83995	23085	188231	139137	104040	14231	2625092	100	2625092
Úhrn odevzdaných platných hlasů německých	15197	2328	16204	49255	115199	226474	129324	171884	81269	39712	23507	62337	109071	316	59843	40	1102220	100	1102220
Úhrn odevzdaných platných hlasů židovských	8012	354	—	—	384	227	1875	—	1881	116	193	2836	2023	1466	339	—	19706	100	19706

Ovšem dlužno si blíže všimnouti několika bodů z této statistiky, abychom mohli zjistiti přesně, jaké rozčlenění je toto proti volbám do sněmu. Spojené socialistické strany měly r. 1919 50.992 hlasů, t. j. 1·9 proc. Spojené občanské strany 19.810, t. j. 0·8 proc. Skupiny českých menšin 44.109, t. j. 1·7 proc. Ostatní skupiny 89.402, t. j. 3·4 proc. Jde o to zjistit, kolik asi procent patří jednotlivým stranám z těchto 7·8 proc. z voleb obecních. Prof. Pekař srovnává v N. l. z 22. dubna tento poměr a dochází k těmto výsledkům, pokud se týče soc. demokracie. Přijímá z červencové statistiky na účet nevolivších obcí 200.000 hlasů, a ne 309.000, jež jí přikazuje statistika. Tím soc. demokracii připadá ve volbách obec. asi 34—35 procent. Z dalšího bude patřno, jaký jest ten poměr podle voleb z 18. dubna 1920 do sněmu.

V Čechách obdrželi: Češi

	hlasů	hlasů čes. %	hlasů celozem. %
sociální demokraté	761.558	34·17	22·34
čeští socialisté	382.832	17·18	11·23
Modráčkovci	43.140	1·94	1·27
národní demokraté	297.892	13·36	8·74
lidovci	191.308	8·58	5·61
republikán. strana	423.453	19	12·42
domkáři a malorol.	42.755	1·92	1·25
živnostníci	80.620	3·62	2·37
Prunar	5.251	0·23	0·15
	2,228.809	100%	65·38

Němci:

soc. dem.	551.429	47	16·18
dem.	45.582	3·93	1·34
Wahlgem.	224.397	19·33	6·58
Landw.	216.507	18·65	6·35
křesť. soc.	115.226	9·93	3·38
svobod.	7.629	0·66	0·22
	1,160.770	100%	34·05

židé	19.474		0·57
Součet celé země	3,409.053		100%

Čes. dem. obdržela 34·17 proc. dne 18. dubna 1920, celkem méně než při volbách obec. 15. června 1919. R. 1907 dostali č. soc. dem. v prvé volbě 38·66 proc. hlasů a r. 1911 36·12 proc. Mají tudíž úbytek proti r. 1907 4·49 proc. a proti r. 1911 1·95 proc. Klesli tudíž dosti značně. Něm. soc. dem. měli r. 1907 39·21 proc. a r. 1911 39·76 proc. R. 1920 47 proc., tedy ohromný vzrůst. Srovnáme-li oboje hlasy, poznáváme, že r. 1907 dostali 38·69 proc., r. 1911 37·33 proc. a r. 1920 38·52 procent všech hlasů.

Čeští soc. měli r. 1919 17·18 proc. všech českých hlasů, r. 1907 měli 9·98 proc., r. 1911 12·33 procent. Klesl jejich počet od r. 1919 do 1920 o 5·95 proc. Opět zdůrazňuji, že v 17·18 proc. není započten počet hlasů z obcí, jež nevolily. Prof. Pekař určuje, že by jim se bylo dostalo aspoň 560.000. Klesli tedy o 100.000 hl., čili o 16—17 procent.

Křesť. soc. obdrželi r. 1911 asi 11·76 proc. všech hlasů. R. 1920 klesli tudíž o 3 proc.

Agrárníci obdrželi r. 1911 v Čechách 25·8 proc. českých hlasů a r. 1907 měli 21·4 proc. R. 1919 získali 15·3 proc. a r. 1920 jenom 12·42 proc., tedy klesli proti prvním volbám s hlasovacím všeobecným právem o 12 proc. všech hlasů, ztratili polovic svých členů. O ostatních se nezmiňuji zvlášť.

Na Moravě a ve Slezsku dostali Češi:

	hlasů	hlasů českých %
soc. dem.	318.115	31·6
nár. soc.	90.068	8·95
Modráč.	15.432	1·53
nár. dem.	89.534	8·89
lid. strana	272.335	27·05
republ.	179.290	17·80
živnost.	42.040	4·18
	1,006.814	100%

Němci:

soc. dem.	137.772	32·45
dem.	59.835	14·09
Wahlgem.	103.954	24·49
Landw.	25.219	5·94
křesť. soc.	97.773	23·03
	424.554	100%

Celkově možno zjistit v Čechách i na Moravě, že počet hlasů lidové strany stoupl od června 1919 do dubna 1920 z 9·8 proc. českých všech hlasů, t. j. z 257.795 na 14·38 proc., t. j. na 463.643 hlasů, čili vzrostla o 4·50 proc. Republikáni ztratili 3·33 proc. atd. atd.

Pokud se týče Slovenska, není odtud dosud přesné statistiky. Podle úředních výkazů z jednotlivých žup možno usuzovati takto:

	hlasů
č. soc. dem.	400.641
nár. a roln. strana	241.881
lidová strana	235.816
čs. sociálové	27.655
maď.-něm. soc. dem.	108.926
maď. agr.	26.464
maď.-něm. křesť. soc.	139.246
	1,180.729

Vidno z toho, že soc. dem. čes. i něm. získává 509.567, t. j. asi 40 proc. všech odevzdaných hlasů. A všechny socialistické strany v celé republice obdržely v těchto dobách asi 47 proc. všech hlasů.

Celkem bylo odevzdáno v celé republice 6,198.148 hlasů,

a připadá tudíž na jednotlivé strany:

	hlasů
Soc. demokraté	1,580.284
republikáni	602.745
nár. a rolnická strana	241.881
lidová strana	699.459
čeští socialisté	500.455
nár. demokraté	387.426
živnost. strana	122.660
Modráčkovci	58.572
něm. soc. dem.	688.201
Landw.	241.723
něm. křesť. soc.	212.999
d. Wahlg.	328.551
d. d. Frh.	105.418
maď.-něm. křesť. soc.	139.246
maď.-něm. soc. dem.	108.926
maď. agr.	26.464
	6,198.148

Americký státník o náboženské výchově.

Ve své řeči při státní konvenci v Lincoln, Neb., zmínil se americký státník Wm. J. Bryan o potřebě náboženské výchovy a pravil toto:

»Největším nebezpečím pro náš systém veřejných škol dle mého názoru jest jejich bezbožství. Dovolili jsme, aby mravní vliv byl vytlačen. Když řeknu mravní, myslím mravnost, zakládající se na náboženství. Nemůžeme mravní soustavu budovati na jiném, leda náboženském základě. Zašli jsme tuze daleko, když jsme dovolili vypuzení náboženství z našich veřejných škol. Naši lidé budou lepšími občany, silnějšími ve své práci, když vedle vycvičeného rozumu bude u nich také probuzen smysl pro mravnost.

A když se blížíme vzdělání vyššímu, náboženský živel se stává ještě důležitějším. Viděl jsem, že na universitách se učí skepticismu, nevěře, agnosticismu, ba i ateismu pod rouškou vědy a filosofie. Nietzsche-ovo učení, jež odmítá Boha, posmívá se Kristovi a zavrhuje zásady mravnosti, přednášelo se tam, kde bible byla zakázána. Máme-li mít na našich universitách náboženskou neutralitu, musí to býti neutralita skutečná. My se neprosíme našich učitelů a učitelek ve veřejných školách, aby vyučovali náboženství, ale zase těmto učitelům a učitelkám, když jsou placeni veřejnými penězi, by se nemělo dovolovati napadati ve školách Písmo svaté. Byl jsem ve Wisconsinu minulého května a jeden dřívější universitní učitel mi sdělil o rozmluvě s mladou dámou, kteráž, přišedši ze školní světnice, řekla mu: »Můj učitel mi právě řekl, že bible je snůškou bájek; nechci slova svého učitele bráti v pochybnost, ale byla jsem vždy učena, že bible jest slovem Božím.« Když jsem tu událost vyslechl, připadla mi slova Nového zákona, kdež Marie zvolala: »Vzali nám Pána z hrobu a nevíme, kde jej položili.« Nemůžeme dovoliti, aby se víra našich dětí takto podkopávala. Kdybych byl nucen voliti mezi těmito dvěma věcmi, raději bych chtěl mítí dítko neučené, ale se srdcem celým, nežli aby mělo rozum vyškolený, ale víru srdce svého zničenou. Přišel čas, kdy máme právo říci, že žádný muž ani žena, která nevěří v Boha, nesmí naše děti vyučovati. Kdo v Boha nevěří, ten nedovede ukryti svoje bezbožské náhledy při vyučování dítek a škoda, jakou takový jim duševně způsobí, jest nesmírně větší, nežli to dobro, jaké jim může způsobiti rozumově. Zároveň také nemyslím, že budeme mítí nějakých obtíží nalézt mezi těmi, kteříž v Boha věří, dost schopných učitelů a učitelek pro naše žactvo ve všech předmětech.« — »Český Západ.«

A jest konec aféry.

Páter Hlinka propuštěn z vazby. To bylo kdysi křiku v národě s p. Andrejem Hlinkou. Všechna hanlivá slova, jež známe, byla mu vmetena ve tvář, byl prohlášen největším nepřitelem Československé republiky, chycen a vězněn v Mirově, na Borku a v Podolí. A ptáte-li se, proč? To asi neví ani p. ministr vnitra. Asi proto, že si to přál jeho nepřítel, taky p. ministr Šrobár. Čekali jsme samozřejmě, že jako v právním státě, bude zdůvodněn čin vlády, že bude provedeno trestní řízení proti »vlastizrádci« a zatím, kde nic tu nic. O jednu směšnou aféru více. Jen aby dp. Hlinka ještě nechtěl zadostiučnění. Jsem zvědav, kolik těch našich časopisů bude tak charakterních a odvolá všechny ty nadávky, všechna ta nactiutrhání, všechnu tu lež, jimiž pošpinily jméno Andreje Hlinky. Kolik? Pravděpodobně žádný. Když našeho člověka někdo urazí, tož jsou z toho soudy. Sám však uráží, aniž si dá otázku, má-li právo vládnouti v bahně čest svého bližního a ostouzeťi ho. Nevychovanost. Vzpomínám si na slova Hlinkova, jež kdysi pronesl: »Nemožno se dvěma líbiti a nejlepší je líbiti se Bohu.« Jsou to slova kněze, který jistě zná i ono:

Odpouštěj!« Přejeme dp. Hlinkovi, aby dařilo se jeho činnosti další ve prospěch drahého mu lidu slovenského, neboť vítězství myšlenky, za niž bojuje, bude nejlepším smazáním všech křivd, jež musil vystáti od svých nepřátel.

Podle vědeckých výzkumů, čili zločin na dětech.

Náš p. ministr vyučování Habrman vydal již řadu zákonů týkajících se školy a jeden z nich nařizuje, aby se učilo na základě vědecky zjištěných fakt. A tu nohsledové jeho, v každém ohledu hlupáci s mozky plnými předsudků a lži, vydávají pro děti různá dílka, založená na nejnovějších výzkumech věd, jež však nevědí, co je historicky dokázáno, co popřeno, jež ani nerozeznávají pravdy od lži. Pan Josef Kepřta, jenž jest inspektorem, vzal si takovou dávku »moudrosti«, že jí nemůže ve své hlavě udržet a rozdává ji dětem. Vydal pro ně knížечku »Z minulosti a přítomnosti«, již by měl p. Habrman dáti veřejně spálit, a jejího strůjce suspendovat a zavřít, poněvadž neuznává zákona výše uvedeného. Hned podám důkazy. Jedna stať nese název: »Jezuité« a je psána hrozně. »Vítězství na Bílé Hoře využili jez. pro své cíle nemilosrdně a nelítostně, od té doby vedli a řídili po 150 let všechny podniky, namířené proti českému národu.« »Novým dějepisným zkoumáním se zjistilo, že Jan Nep. je postava úplně vymyšlená, již použili jez. jen proto, aby český lid oklamali, a zatemnili památku Husovu. Je nesmyslné uctívatí svatého, který nikdy nežil.« Snad by bylo záhodno, aby p. Kepřta byl jmenován univ. profesorem na historické fakultě, poněvadž všichni vědci p. Pekařem počínaje a Novotným konče jsou zaostalci, kteří historicky zjistili existenci sv. Jana Nep. V dítěti se začíná lži? To je výchova česká v duchu moderním.

Kdo nám vyhrál volby?

Ten fakt, že lidová strana stojí ve sněmu početně na druhém místě, hledí kde kdo kde jak vyložit. Dělá se mnoho dohadů, ale na ten hlavní nikdo nepřišel. Myslím, že u nás v Čechách to byl ne v poslední řadě náš malý sice, ale svižný deník »Lid«, redigovaný mladými lidmi, odchovanci »České Ligy akademické«. Stál na stráž, kritisoval, tvořil. Šlo mu vždy o právo a spravedlnost a řekl pravdu i těm, jimž jí nikdo neříkal z našich listů. »Lidem« podněcovaní nadšenci zakládali organizace, agitovali, vysvětlovali a povzbuzovali. Díky za to. Nyní by mělo býti první povinností strany postarati se o velký deník. Deník řádně vedený může v mnohém změnit k lepšímu nynější výsledky a stále přiváděti vzrůst našemu hnutí. Deník, v němž by se spojila katolická inteligence mladší i starší k jednotné práci za vítězství ideje Kristovy. Téměř včera se zrodila naše strana k novému životu a rychlým krokem jde k vítězství.

Volby do senátu.

Z voleb do N. S. se dalo očekávati, jaké asi bude utvoření senátu. Ale přece jest zřítí trochu přeměny. Čsl. strana lidová, jež do sněmu obdržela 33 mandátů, získala ve volbách do senátu značný přírůstek, takže se jí dostává 18 senátorů. Na Sedlčansku třeba obdržela lidová strana proti volbám do sněmu o 250 proc. více hlasů. Podle zjištění, odpočítáme-li voliče 21—26leté, by mělo připadnouti lid. straně v poměru k volbám do sněmu 16 mandátů. Čsl. socialisté mají opět značný úbytek hlasů: Budou tudíž mítí lidovci v senátě 1 osminu senátorů. Němci, kteří nedostali tolik hlasů v pražské župě, aby měli v senátě své poslance, sloučili se a vysílají do senátu dva universitní profesory, kněze dra Naegleho a prof. univ. liberála dra Wiechowského.

Zdá se z kandidátek jednotlivých stran, že páni, do senátu kandidovaní, nejsou lumina, jak si je představovala nár. dem., když žádala senát. Mnohdy jsou to lidé bezvýznamní, kteří se snad mají státi znamenitými svým vstupem do senátu. I agitace prováděná před volbami svědčí, že náš senát nebude tou institucí, jako je třeba ve Francii. Jeden list soc. demokratický oznamoval: »Páni chtěli senát, tak my jim ho uděláme.« Komédie ve velkém.

Kritiky literární, divadelní a hudební.

Jan Bartoš: Krkavci.

Komedie o třech dějstvích. Skoro si myslím, že Bartošovi Krkavci jsou satirou na válečná léta, v nichž rozmohlo se tolik záhubného egoismu, že celé rodiny hynuly a byly zbavovány poslední možností k životu, jen aby nenasytní chamtivci nahrabali co nejvíce z požitků tohoto světa. Jan Bartoš, ctitel Dostojevského a umělecký kreslíř nálad — vzpomínám lyrických hymnů v »Primo vere« i pochmurné zběsilosti, jež zdrcuje naše nervy v »Souboji« — rýsuje v širokých tazích apoteosu Mamonu. Lichvář Eliáš, stařec už osmaosmdesátiletý, jenž přivedl do zkázy celý skoro kraj, budí u několika sousedů, již se mu nevyrovňají ani zdaleka geniálností projektů, závist a touhu, »osvobodit se z dlouholetého ujařmování«; zjednat si zadosťučinění je kategorickým imperativem jejich stavovské hrdosti, i jejich generace má se projevit v duchu nového citění stejně mohutně. Zvláště teď je potřeba jednati, když Eliášovi má připadnouti veliké dědictví po nebožce sestře. Toho nesmí připustiti, proto přichází jako na zavolanou Dlask, mladý malíř, věčný světa běhoun; jeho vydávají za nemanželského syna nebožky. Jaké však je jejich překvapení, když dle svědectví staré chůvy poznají, že je skutečným jejím synem. Starý Eliáš — on, nepřemožitelný, vidí, že je po prvé přemóžen, je zlomen, ale jeho slova jsou mohutným vyznáním vyděrače-umělce, že uchvátí i Dlaska, jenž chce v jeho duchu pracovati. Ale Eliáš je zničen a jeho slova byla i jeho labutí písní. U lože, na němž umírá, sesypou se všichni, jež kdysi zastíňoval, krkavci kolem krkavce, aby jej uklovali v poslední hodince. Dlask přichází pozdě; jeho krkavčí monumentální projekty jsou bez temného srdce Eliášova a jeho tajemných skřeků neuskutečnitelné; ničeho nechce míti s ostatními břídi, zla a přidává se k ubohému vyssávanému lidu, prohlašuje na věky konec krkavců. Bylo by si přáti, aby vidina autorova se uskutečnila co nejdříve; ale k tomu podat cestu, je už těžším problémem psychologickým. Dílo samo je směle koncipováno a má svůj styl, po těžkém dramatu však duší v Souboji je úpadkem.

Leonid Andrejev: Ten, který dostává políčky.

(Hráno v Městském divadle na Král. Vinohradech; za režie J. Ozarovského v Národním divadle.) Podivná jsou srdce lidská; zákony, jež vládou lidskými dušemi, jsou nevyzpytatelné a podléhají tolik popudům zvenčí, nedostatkům těla a slabosti vůle. Ale najde se přece vždy několik — jak je svět chápe — podivnů, kteří žijí bez ohledu na ostatní dle své ideologie, obětavě a oddaně, prostě a pokorně. Jedni z nich zůstávají i dále mezi námi, budíce u sousedů smích a pohrdání, jiní — jak nevzpomenouti tu sv. Františka, chudáka Božího a jeho bratří — ostříhají si vlasy a obléknou nezvyklá roucha, hlásající všem, že nejsou z tohoto světa. Ale to jsou synové království Božího; jejich srdce je ohnivou lampou víry na oltáři Všemohoucího; kam se mají však uchýliti ti, jimž oheň svatý v srdcích nezaplál? A snad se tomu zasmějete, když vám povím, kam posílá Andrejev svého učeného profesora, jemuž přítel ukradl počtu srdce i plody jeho ducha; ale počkejte, prosím, se smíchem, až vám dopovím jeho historii. Neboť nemyslíte, že je méně bolestno přijímati fysické políčky na tvář v cirku vyřáté bez škodolibé zloby a rafinovanosti, než je přijímati v intelektuálním prostředí? Tož do cirku jde oklamaný muž a okradený učenec, tam je jiný svět, patriarchální životem tam žijí lidé prostí, bez dnešní zkažené kultury, jockeyové, clownové a atleti, artistky a krotitelky, ale zato jsou plni ještě citovosti. I jméno svoje občan-

ské odkládá a bude se nazývat jenom Ten, jež políčkují. Ale přes to, že záhy uvyká tomuto primitivnímu prostředí, jednu chybu udělal, že s jménem nezanechal za branou do onoho světa i svého srdce. A tak začíná nová tragédie. V cirku je mladičká krasojedkyně Consuella, dítě ještě, živící svou mzdou ošuntělého hraběte Marriniho, jenž se vydává za jejího otce. Bensano, její učitel a druh, je do ní zblázněn, a Ten brzy po svém příchodu podléhá kouzlu její bytosti. Ale je jenom šaškem, a k tomu tím, jež políčkují! Necítíte té ironie? A tak, třebaže Consuella ráda naslouchá, když ji uvádí do snů o lepším kdysi životě, v němž jako bůh byla svobodnou a když ji nazývá svou královnou a sebe jejím šaškem, a třebaže oceňuje i jeho dobrou povahu, k tomu se nepropracuje, že je možno jeho milovat; jejím ideálem je Bensano. Ale Marrini ji chystá jiný osud; potřebuje peněz a dobrého bydla a to mu zajistí jenom bohatý baron Requard, když dostane Consuellu za ženu. Což na tom, že květ Consuellina mládí vysaje tento slon s pavoučím očima! Tenovi je pomýšlení na to nesnesitelné; varuje hádáním z ruky Consuellu před tím sňatkem a raději Bensanovi by jí dopřál, než aby zákon a řád přírody byl tímto sňatkem tak zpolíčkován, ale marno vše. A tak, aby zamezil tomuto hnusnému skutku, otravuje při benefičním představení Consuely na rozloučenou ji i sebe, a tu, snad jako na výsměch, umírá baron, jenž se nad mrtvou Consuellou zastřelí dříve než Ten, jako by i na věčnosti chtěl s Tenem o ni bojovati. Tak nenašel ani v cirku Ten toho, co hledal, pokoje srdce a prostoty života. Tena hrají nyní současně na dvou scénách. V Národním divadle je Ten mužem myšlenky, fanatik své idee a tomuto odpovídá i celá lra. Ten je vždy centrem jeviště a na jeho slova kláden vždy zvláštní důraz. Dle provedení vinohradských je Ten výstřední sice člověk, ale hra je podávána jako realistická scéna života cirkusového, navlečená na osud Tenův. Na Vinohradech vidíte hrati jednotlivé osoby cirku, v Národním cítíte stále filosofii Tenovu a vliv jeho osobnosti. Nechci rozhodovati, který směr je umělečtější; ale jistě na toho, kdo nehledá v divadle jenom oddechu po práci, bude podání v Národním divadle mnohem účinněji působiti, neboť je to historie člověka a ne hra lidí jako na Vinohradech.

Šráček.

Výstava sdružení českých umělců grafiků »Hollar«, Duben 1920.

Topičův salon.

Prostřední výstava, kde nic neurazí, ale ani nerozjaří, nevznítí. Vedle čtyř prací Bílkových, velice nešťastně umístěných, takže si dvě vůbec nelze prohlédnouti, a vedle několika dřevorytů Bendových, je vše takové usedlé, většinou bezživé, pracované podle starých vzorů, ve vyjetých již stopách, ale nic neuchvátí, u ničeho se nemůžete déle zastaviti a hlouběji se zadívat do díla. Mnohdy ani ne technická zručnost. Tak J. A. Alex vystavuje zde »Mistra Jana Husa pod Kozím Hrádkem«. Je to suiet tak známý již, ale p. Alex ani trochu do věci nevnikl. Hledal jsem, kde který prvek bude zdůrazněn, pátral jsem po nějakém náboženském zanícení, po nějakých stopách vnitřního převratu, ale kde nic tu nic. P. Mucha aspoň byl i v tomto předmětu dekorátérem, ale u p. Alexe je všechno nechutné. Podobně je to i s leptem »Na břehu«. Ani v kresbách Boettingerových není nic nového a hlubšího. Něco krásnějšího napovídá dřevoryt Tuzarův a Tondlův. U Šimona se stále opakuje tentýž ráz leptů, jeho kresby z Remeše neukazují té bolestné tragédie, jeho trosky nemluví hlasitou a smutnou řečí. Lept Hojdenův »Rozhazování sena« nemá ani trochu vůně jarní přírody, radostné nálady, úsměvu slunce a

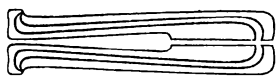
to schází i leptům Laudycovým, Sedláčkovým kresbám, dřevorytům Vikovým. Ani práce Švabinského a Kašpara nejsou živější a nevynikají nad ostatní. Opravdovým osvěžením pro pozorovatele jsou čtyři kresby Bílkovy i hloubkou myšlenky i provedením. Obraz »Držeti pravdu vždy a všude« jest nejlepší. Dřevoryty páně Bendlovy pro »Nova et Vetera«, pro »Volné směry«, pro spisy Březinovy mají tutéž hutnost, sílu jemnost, jaké možno najíti při jeho dřívějších dílech. — Celkově nepůsobí výstava dojmem nejpříznivějším. Vše jakoby u nás spalo, neboť není zde ani nápodějí něčeho většího, ani není cítit z děl vystavených boj o formu, o myšlenku, jaký aspoň zřít na výstavě »Veraikonu« v domě umělců. Vystavuje se, jen aby se vystavovalo. — B.

Volné směry.

Umělecký časopis »Volné směry« jest dnes u nás zbytečným. Jako by proň neexistovalo české umění, český život. V posledním čísle je dlouhá studie o archaické plastice řecké a pak některé z dopisů Gauguinových, ne ty z nejlepších. Byly doby, kdy »Volné směry« byly opravdovou studnicí, kdy

si všímaly všech významných zjevů a činů jak v cizině, tak doma, kdy kritisovaly, hodnotily, tvořily. Byly plny námětů a myšlenek. To ovšem bylo za redakce F. X. Šaldy. Dnes již jsou otevřeny hranice země, sjednáno spojení s Německem, Francií, Anglií a jinými zeměmi, ale z toho všeho Volné směry nechtějí míti žádný prospěch. Či není pracovníků? Je to též možné.

Jsmo na tom, pokud se týče umění, velice špatně. Opravdu nemáme jedné cenné umělecké revue. »Veraikon« je též vyvětralou, prostřední, »Dílo« nevychází. Z »Června«, jenž dříve propagoval umění mladých, se stal časopis, mající na zřeteli jedině zájmy sociální a politické a jinak jest's »Kmenem«. Výtvarné umění jest úplně zanedbáno. Bylo by již na čase, aby se jednou sebrali naši umělci a kritici a stvořili velikou revui, jež by i dopřála místa našim výtvarníkům, a jež by svou vnitřní úroveň stála na výši doby. Věřím, je to těžké za nynějších poměrů. Drahota nesmírná a obecnstvo si zvyklo čerpat své vědomosti jediné z denních listů, ale čím dále tím bude hůře. V každém směru je třeba po válce vychovávat, převychovávat, tedy i po stránce umělecké. — J. K.

Literární feuilleton.

Dr. K. Vrátný:

Neznámý spisovatel.

Jest to Louis Veuillot, francouzský novinář, narozený 11. října 1813 v Boynes (departm. Loiret) a zemřelý 7. března 1883 v Paříži. Lituji, že nejsem již tak mladý, abych se mohl podrobně zabývat spisy a korespondencí tohoto sámouka, nejprve lhostejného nábožensky nebo nevěřícího, potom, po cestě do Říma a po audienci u Řehoře XVI., upřímného, ba horoucího katolíka, hlásajícího svou víru ne slovy a tiskem toliko, ale především životem a skutky. Nazval jsem jej neznámým spisovatelem. Jest neznámý u nás, a jistě mnohem méně známý, než by zasluhoval, také ve své vlasti. Proč? Protože jest katolík a celé jeho životní dílo od chvíle, kdy se vrátil k víře, nasycené katolickým smýšlením a nazíráním. Jakožto spisovatele nazývá jej Buchbergerův (katolický) »Kirchliches Handlexikon« skvělým stilistou a nedostižným mistrem řeči. Ta chvála by se snad zdála nespolehlivá, protože katolický slovník chválí katolického spisovatele. Ale přečtete si, co o něm praví Ottův Naučný slovník, a uvidíte, že mnohem více oplývá chvalami mistrovského slohu a ryzí řeči Veuillotovy. Já sám, pohříchu, jsem s jeho životem a dílem obeznámen jen nepřímou, skrze krásnou, teple psanou knihu jesuity P. Cornuta o něm (Louis Veuillot. Par le P. Étienne Cornut Paris 1893.) Ale tato kniha obsahuje tolik ušlechtilých rysů jeho povahy, tolik skvostných ukázek jeho názorů a jeho slohu, že čtenář bezděky zaťouží, aby se seznámil s jeho literárním dílem podrobněji. Proto bych velmi rád našim mladým katolickým přátelům francouzské literatury, aby vedle Arnošta Hella a Leona Bloy obrátili svou pozornost také na tohoto velikého bojovníka za svobodu církve, za svobodu vyučování, za autoritu římského papeže. Abych je k tomu spíše navrhl, podávám zde z něho několik ukázek, vyňatých ovšem ze jmenované výše knihy P. Cornuta.

Jak si představoval katolického novináře, píše v jednom listě Quind' Beufovi: »Znáte mé smýšlení vzhledem k dennímu tisku. Zabýval jsem se jím po celý svůj život a nemiluji ho; mohl bych říci, že jej nenávídím; ale on náleží k hroznému řádu nutných zléh věcí. Noviny se staly takovým nebezpečstvím, že jest nutno vytvořiti jich mnoho. Proti tisku nelze bojovati než zase tiskem a jeho množstvím nutno jej zneutralisovati. Přidejme potoků k potokům, a ať jedny kazí

druhé udělají ze sebe jeden močál, nebo, chcete-li, jedno moře. Močál má své laguny, a moře má chvíle, kdy spí. Uvidíme, bude-li nám možno, abychom v bažinách vybudovali nějaké Benátky.«

»Novinář jest občan, jenž se ozbrojil pro obecný prospěch. Jeho nebezpečenství jest, že nechce záviseti na nikom, než sám na sobě; ale umí-li plniti své povinnosti k Bohu a k vlasti, toto nebezpečenství mění se mu v sílu a prospěch. Zdá se mi, že katolický novinář jest poslední zbytek rytířstva. On nezahazuje zbraní; jde ku předu, hlásaje víru a přinášeje pomoc. Jeho pevným úmyslem jest, nedopouštěti se nespravedlnosti a netrpěti jí, leč by se dala jemu. Jestliže se jí sám dopustí, napraví ji; vidí-li, že se děje jinému, bojuje proti ní, vydávaje se třeba v nebezpečenství, jen aby nespravedlnost byla napravena. Svátý Řehoř VII. často se dovolával oněch slov Jeremiášových: Zlořečený člověk, který schovává meč, aby neprolil krve! Neboť úcta ke spravedlnosti, kteráž jest zákon boží, má míti přednost před shovívavostí, kterou snad bychom byli povinni člověku.«

»Jest to lopotné řemeslo. Třeba v něm srdce statečného, a znova pravím, srdce statečného. Naše doba nemiluje pravdy — to ostatně víte sám; a mezi nevelkým počtem těch, kteří pravdu milují, leckterí, skoro bych řekl mnozí, nemilují těch, kteří chtějí býti obránci pravdy. Počínají prý si nerozvážně, nevhodně, vtíravě. Lidé jim neradi odpouštějí jejich chyby a mnohem raději se na ně mrzí proto, že nesmíří všech lidí vespolek a že se nesmíří se všemi lidmi.«

Posílaje svému protivníku Prévost-Paradolovi svou knihu Parfum de Rome, píše mu:

»Mám čest posílati vám nové vydání knihy, která měla býti výlučně dílem literárním, ale do které přítomné okolnosti vnesly, aniž jsem to chtěl a aniž jsem se tomu bránil, mnohem více politiky, než se srovnávalo s mým původním úmyslem.

»Prohlédnete-li si tyto dva svazky, najdete na nejednom místě mou odpověď na laskavé i nespravedlivé poznámky, které jste nedávno o mně učinil. Přál jste mi štěstí k tomu. »Že jsem se vrátil k ideám Svobody«. Myslím, že jsem se od těch ideí nikdy neodvrátil.

»Nikdy jsem nebyl tak převrácený, jak se domníváte; neobrátil jsem se, a nemyslím, že se někdy obrátím tak, jak očekáváte. Miluji svobodu vším způsobem, kterým katolík ji může milovati a ta možnost jest velmi široká; ale miluji také autoritu, miluji ji tolik, jak katolík ji má milovati, a vy a já byli bychom si protivníky, i kdybych já nenáležel ideám, jež moc těchto našich dob chce naprosto potlačit.

»Náš rozpor, a bojím se, že rozpor nevyhládivelný, nezáleží v tom, že vy milujete svobodu a že já jí nemiluji, ani v tom, že já miluji autoritu a vy že jí nemilujete; nikoliv — náš rozpor záleží v tom, že máme různé pojmy o věcech. To jest příčina, že oba se dopouštíme týchž neblahých chyb ve svých výpočtech. Svoboda vám zláme ruku, jako mně ji usekla autorita, a což jest horší, bude potřeby času mnohem delšího, než který nám oběma zbývá, aby naše chyby nás uvedly v dohodu. Svět ztratil tajemství toho umění, kterak jest svoboda a z autority lze udělati jednu a touž věc. To tajemství bylo v Římě. Lidstvo je zasypáno takovými zříceninami, že bude potom šťastno, jestliže mu postačí několik století, aby je zase vytráhlo z hrobu.«

Osmnácté století se mu hnusilo, ale nade vše mu byl nenesitelný Rousseau. »Tenhle Rousseau«, píše kdesi, »toť vtělená nestydatost, vtělené boucharství! Jest špinavý. Patří k těm čeledínům, kteří poskvrňují dům. Neobdivuji se ničemu, co řekl, protiví se mi vše, co učinil. Nelituji ho pro žádné jeho neštěstí. On sám si je sháněl, a všechna byla zaslouženým trestem buď jeho nízkosti nebo jeho pýchy. A jak jest nudný! A jaké žáky si vychoval! Všichni profesoři, všichni revolucionáři, všechny emancipované literátky se blázní po Rousseauovi. On jest muž Robespierrev, Julesa Simona, paní Sandové; muž státní školy a muž Ženevy. Jeho uctívání jest ostatně zcela přirozené, neboť Rousseau ztrávil svůj život, zapíraje tři věci: svého Boha, svou vlast a své děti.

Plna bystrých postřehů jsou slova, jimiž parafrasuje jistý výrok Viktora Huga a vyjadřuje výsledky pokroku 19. století.

»Mezi památnými výroky Viktora Huga«, píše, »jest také onen pověstný výrok »Ceci tuera cela« (»Toto zabije ono« nebo »toť zabije tamto«), výrok, který náleží do jeho prvních dob. Nevím již, co znamená to jeho »toto« ani co znamená »tamto«. Viktor Hugo umí dávat těžké rány, ale člověk si vzpomíná pak jen na hluk, který při tom způsobil. Nicméně mám za to, že »tamto«, které má zahynouti, jest jakéhosi vyššího řádu mravního než »toto«, které má zabít; a veliká popularita spisovatelova nedovoluje mysliti jinak, než že on se raduje z vítězství, kterého »toto« se dodělává, a z porážky, kterou »tamto« trpí.

Nechce se mi věřiti, že by Viktor Hugo byl prorokem; ale jistě jest hadačem. On pronesl rozmanité výroky, jež označují naše století; tento náleží k největším. Naše století chce, aby zlé všude vítězilo nad dobrým, a horší nad zlým, a proto se přičiňuje a bez ustání vzbuzuje množství takových »toto«, která mají za účel vyhubiti množství takových »tamto«. Dalo by se toho vypočítati mnoho.

»Toto«, jež bylo měřicova šňůra, zabilo »tamto«, jež byly obrysy (narážka na novou stavební úpravu Paříže).

»Toto«, jež jest stavební kámen, zabilo »tamto«, jež byla zahrada.

»Toto«, jež jest jalová fantasmie, zabilo »tamto«, jež bylo plodné pravidlo; a »toto«, jež jest hloupé třesnění, zabilo »tamto«, jež byla usměvavá fantasmie.

»Toto«, jež jest požitek, zabilo »tamto«, jež byla radost; a »toto«, jež jest rozkošnictví, zabilo »tamto«, jež

byl požitek; a »toto«, jež jest brutální hýření, zabilo »tamto«, jež bylo rozkošnictví.

»Toto«, jež jest bavlna, zabilo »tamto«, jež byla teplá vlna a čerstvý len.

»Toto«, jež jest horoucí oheň a štiplavý a dusivý dým, zabilo »tamto«, jež byl jasný plamen, šlehající do výšky, jako by chtěl zachytiti svůj lehký, stínový chochol, jež vítr unášel.

»Toto«, jež jest kavárna, zabilo »tamto«, jež byl salon; a »toto«, jež jest kufácká světnice, zabilo »tamto«, jež byla kavárna.

»Toto«, jež jest milostnice, zabilo »tamto«, jež byla milenka a choť; a »toto«, jež jest záletnice, zabilo »tamto«, jež byla milostnice; a »toto«, jež jest prodejná děvka, zabije záletnici i ženu.

»Toto«, jež jest Valjeau, zabilo »tamto«, jež byl Gil-Blas; a »toto«, jež jest Rocambole, zabilo »tamto«, jež byl Valjeau; a »toto«, jež jest krvavý feuilleton z porotní síně, zabije Rocambole.

»Toto«, jež jest Hermani, zabilo »tamto«, jež byl Cinna; »toto«, jež jest Marion Delorme, zabilo »tamto«, jež byla Ifigenie; a »toto«, jež jest ukazovač šelem, zabilo »tamto«, jež byl Hermani; a »toto«, jež jest Krásná Helena, zabilo »tamto«, jež byla Marion Delorme.

»Toto«, jež jest Beaumarchais, zabilo »tamto«, jenž byl Molière; a »toto«, jenž jest Scribe, zabilo »tamto«, jenž byl Beaumarchais; a »toto«, jež pošlo ze Scribea a nemá jména v žádném jazyce, se vrhlo na Scribea a sežralo ho to; a »toto«, jež jest sprosté lýtko figurantky, rozšlapává i trosky Moliérový i trosky Scribeovy i to bezejmenné hemžení, jež zplodil Scribe a jež ho sežralo.

Toto«, jež jest Montesquieu, zabilo »tamto«, jež byl Bosuet; a »toto«, jež jest Carrel, zabilo »tamto«, jež byl Montesquieu; a »toto«, jež jest Havin, zabilo to, co byl Carrel; a »toto«, jež jest Millaud, chystá se zabít »tamto«, co byl Havin. Havin jest příliš krásný pro svět, nebo nám ho jistě asi ukáže jen na den!

»Toto«, jež jest kojná, zabilo »tamto«, jež byla matka; a »toto«, jež jest spekulace, zabilo »tamto«, jež byla kojná, a zabijí dítě.

»Toto«, jež jsou jesle, zabilo »tamto«, jež byla kolébka. »Toto«, jež jest lidumilství, zabilo »tamto«, jež byla láska blíženská; a »toto«, jež jest kancelář, zabije »tamto«, jež bylo lidumilství.

»Toto«, jež jest svoboda, zabilo »tamto«, jež byla nutná moc, to jest pořádek; a »toto«, jež jest moc, to jest nezbytný pořádek, zabije »tamto«, jež byla svoboda.

»Toto«, jež jest rovnost, zabilo »tamto«, jež byla stupnice hodností; a »toto«, jež jest duch otroctví, jediné to ovoce rovnosti, zabije »tamto«, jež byla rovnost.

Jsou ještě jiná »toto«, jež se chystají zabít jiná »tamto«. Ale končím, protože »toto«, jež jsou vymoženosti r. 1789 a osvobození ducha lidského, zabily »tamto«, jež před r. 1789 bylo právo vyjadřovati všelikou myšlenku, jež neurážela ani Boha ani lidí, a která se neobracela než proti veřejnému bludu.

Jest málo lidí, kteří takto dovedou mluvit pravdu politickým mocem, slaveným spisovatelům, novinám, rozšiřovaným v masách, lidu a svému věku. Louis Veuillot náležel k takovým lidem.

„V moderním požadavku rozluky manželské téměř veškerých moderních států spatřuji veřejnou generální zpověď lidstva vzdáleného od Boha, zpověď ze své naprosto nedostatečnosti plnit základní zákon mravnosti, obsažený v šestém přikázání dekalogu: nezesmilníš — non moechaberis, nezcizoložíš.“

Řeč Dr. Kordače v N. S.
o Manželství. Rozesílá za
1 K Č. Liga akademická.

Objednejte a čtěte! Jest
v ní plno velkých myšlenek.

„JITRO“.

Časopis středoškolských
studentů katolických.

Vychází měsíčně. Vydává
Ústředí katol. stud. čs.
Praha II., Voršilská 1.

Cena 5 K pro studenty,
8 K pro nestudenty.

VATRA.

Časopis slovenských studentův.

Vychází v Ružomberku, kde
jest i redakce i administrace.

Odebírejte a podporujte!

Z * I * V * O * T

Č E R V E N
1 9 2 0
↙ ↘

OBSAH:

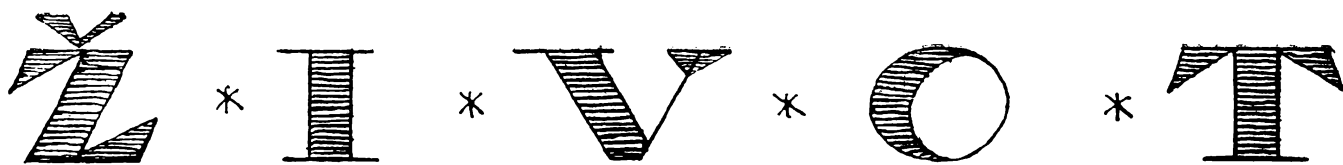
J. Znorov: Bratři. — Dr. Fr. Xav. Novák: Práce. — B. P. D.: Bez názvu. — J. Krlín: K jubileu Mánesovu. — Dr. Frant. Dvorník: Naše nové úkoly. — B. E.: V den Nanebevstoupení Páně. — Prof. Jan Boháč: Intimní chvíle. — J. Krlín: Náboženské poměry u nás. — Ant. Novák: Stavitelům chrámu. — N. Luděk: Prostituce. — Jar. Znorov: Nepříteli. — Co život dal. — Kritiky literární, divadelní a hudební. ♦♦♦♦♦

ADMINISTRAČNÍ A REDAKČNÍ. V několika číslech jsme žádali, aby zaplatili všichni předplatné. Ježto se tak nestalo, jsme nuceni posílati upomínky. Přirozeně, že se může stát, že dnes se odešle upomínka, a zítra dojde předplatné. Proto prosíme za omluvu ty, kterým se upomínky dostane a oni budou mít již zaplacené. A ještě jednou se obracíme k těm, kteří mají a jsou dobré vůle, aby nám umožnili nějakým přeplatkem přes určenou cenu vydati poslední čísla. Odebírá náš list hojně studujících jak středoškolských, tak vysokoškolských i hojně chudých kaplanů a kněží, kterým jsme nemohli zvýšiti předplatné o 100%, jako nám bylo zvýšeno od knihtiskáren během tohoto roku. Určovali jsme totiž předplatné na počátku školního roku a od té doby vzrostly ceny všech tiskovin o plných 100%. Nechceme vydělati, ale neradi bychom šli do nového ročníku s velkým dluhem. Prosíme tudíž, by, kdo může, nám přispěl. Nežádáme toho pro sebe, nýbrž pro naši studující mládež. — Předplatné na celý ročník činí 10 K, pro studenty 6 K. ♦♦♦♦♦

Zakončujeme tímto dvojčíslem II. ročník „Života“. Těžce jsme se probíjeli tou spleť, jaká jest u nás, ale nikdy jsme se nedali strhnouti proudem, nikdy nám nešlo o osoby, nýbrž vždy jenom o věc. Děkujeme všem, kteří jakkoliv nám pomohli v našem počínání. Příští ročník bude opět cestou za tím úsilím, za nímž jsme šli letos: pracovati v každém směru za obrodu, restauraci v Kristu. Máme již mezi sebou pracovníky, kteří ovládají buď ten, buď onen cizí jazyk, a tak nám bude umožněno sledovati růst života v cizině, poměry v cizině a pracovati na základě toho poznání k růstu života u nás. Zároveň soustavně bude pracováno v křesťanské filosofii (dp. Cyril Jež), soustavně bude probírána řada zjevů katolické literatury francouzské, anglické i německé (J. Krlín), řešení otázek historických i dneška bude podáno (Ant. Novák a j.), politických problémů dneška s hlediska vyššího si budou všimati čelní naši pracovníci (Dr. Novák, Trnka a j.), sociální otázky bude řešiti Dr. F. Novák, ženskou otázku B. Pečínková-Dlouhá atd. atd. Bude naší snahou množiti všude život, ten pravý, který jest Pravdou a Radostí. Přirozeně, že budeme musiti rozšířiti objem. Nevíme ještě, jaké budou podmínky, a není nám tudíž možno odpověděti na četné dotazy stran placení a p. Všichni, kdož jste dobré vůle, pracujte! Bůh pomáhej!

Redakce.

MAJITEL, VYDAVATEL A NAKLADATEL ČESKÁ LIGA
AKADEMICKÁ.
TISKEM BISKUPSKÉ KNIHTISKÁRNY V HRADCI KRÁL.
ADALBERTINUM.

M Y Š L E N K Y O S O C I A L I S M U U M Ě N Í , N Á B O Ž E N S T V Í A P O L I T I C E .

J. Znorov:

Bratři!

»Krásnější než slovo je někdy mlčení;
tož rozumí-li mi někdo, stačí, když mi ruku pobladí.«

*Bratře rybáři
na druhém břehu,*

*jaké to síť stahuješ nad vodou?
Smím-li ti pomoci, bratře rybáři?
Jaké to divné rybičky chytáš?
Přijmeš-li, hodím své srdce ti v síť,
snad ještě více ryb se nahrne pro tvého krále.
Co mi odpovíš, bratře rybáři?*

Bratře ptáčníku,

*jaké to divné písničky hvízdá tvé srdce,
že jímá mou duši a nutí k naslouchání?
Bratře ptáčníku, sestrou ptáčnicí budu ti, chceš-li.
Vyzpívám všechny písničky srdce,
aby ti ještě víc přišlo ptáčků v zahrady vzácné
tvojeho krále. Chceš-li?!*

Bratře oráči,

*po širém poli kráčíš tak sám po dlouhé brázdě.
Chceš-li, já setru ti s čela krůpěje potu
a podám ti vody pro občerstvení.
Skřivánkem budu ti na dlouhé poušti tvé práce v poli;
oráči, bratře, svatý tím, že miluješ hroudu
a kropíš ji krví změněnou v pot.
Až pokvete obilí, které tu zaseješ, ja budu větrem,
jenž rozvěje pel po celém, širokém, otcovském láně.
Budu tvou skrytou po hvězdách touhou,
až z večera ve žních z vesničky zavzní ti Anděl Páně.*

Bratře zahradníku!

*Celá ta alej mladinkých plánek tak rostla šťastně!
Za sluncem měla rozpiaté větve jak šťastná ramena
vztažená po sladkém objetí lásky. —
A teď tu stojí bolestí nemá ta řada sřezaných plánek.
(A vedle, hle ty staré stromy oštěpované,
jak sukovité a zkřivené, zjízvené mají své větve!)
Snad pro květ plnější, krásnější je štěpuješ, bratře?*

„Což po květu málo bys poznala“, pravíš,
 „květy jsou stejné, jak tu, tak tam, kvetoucí hvězdičky bílé.
 Po květu nepoznáš, ale po ovoci: nebude trpké a plané,
 ale sladké štěpované.“
 Když štěpuješ stromy, jak hluboko řízneš, bratře
 zahradníku?

„Za dušu!“
 Za dušu?
 Ach, bratře, divná se myšlenka dotkla mé duše,
 jež také někdy bolem se chvil, jako ty pláňky v zahradě tvoji.
 Snad kráčí to právě Zahradník Boží a nožem — bolu
 štěpuje srdce svých dětí.
 Jaká v tom velká naděj se skrývá!
 Mé ruce nejsou již rovné a za štěstím vztažené —
 a květů nemívám více, ni krásnějších než o tu naděj,
 že moje plody bolestmi štěpované nebudou hořké a plané.
 Bratře zahradníku, dovol, ať lýkem a voskem zacelím
 rány štěpování a zastavím krev, aby nevyschl otevřenou
 nezahojitelnou ranou vytékající její proud.
 Bratře zahradníku, jak ráda jdu s tebou zahradou tvoji
 pro všechny symboly jejího, tvou rukou řízeného života!

Bratře havíři!

Dokola kolem všechno se tmí. Nad námi vysoko na zemi,
 zde pro nás zanikla vřava a ston i smích. --
 V dálce jen slyšeti hučení podzemních vod
 a cítit kolem ovzduší těžké tou nejistotou a tmou.
 V postranních štólah slyšeti údery havířů-bratří.
 S námi jde světélko, jež každý nese ve vlastní ruce
 a s námi je myšlenka na smrt i život a s námi je Bůh.
 Mluvíme mlčením a jdeme dále a jdeme hloub pro
 skryté teplo a ztajené světlo slunce minulých tisíciletí.
 Jak v tajemných akumulátorech reservovala nám Boží
 štědrost v uhelných žilách sluneční záry těch věků,
 kdy ještě zemi se nezdálo ani o lidských synech.
 Havíři bratře! svým posláním jsi mezi těmi, kdož vynášejí
 z minula přítomným velké ty dary.
 Bratře havíři! Mohu jít s tebou!
 Jaká v tom radost, jaké v tom štěstí a posvěcení!
 Neboť v těch hloubkách není již rozdílu lidského těla.
 Jen jedni jsou tady dělníci lidských svých bratří,
 sluhové Boží.

Dr. Fr. Xav. Novák:

Práce.

III. Práce a individualita.

(Dokončení.)

Žena milující pracuje, muž pracuje (v práci) miluje. Láska pohlavní, podstatou osobní, třebas sloužící lidstvu, je ženě ukazatelem do říše práce osobní. práce podstatou všelidská, třebas sloužící jedinci, je muži ukazatelem do lásky všelidské. Nejen jednotlivec i lidstvo jako celek, společnost, má s láskou a porozuměním, s obětí a sebeodevzdáním býti pěstěno. A k této lásce všelidské, stejně hřející a stejně důležité, má muž pracovník blíže. Touto právě láskou muž pravidelně a normálně dospívá plného svého rozvoje, stojí na výši svého přirozeného rozvoje. Jako zase žena z pravidla a obvykle v láskyplném poslání osobním slaví své nejkrásnější triumfy, uplatňuje nejlépe dary Bohem jí svěřené.

Je-li kde rodina zanedbaná, rozbité manželství, málo kdy chybíme, přičteme-li hlavní toho vinu ženě neschopné konati cele své povolání. Je-li však život veřejný rozháraný a pokleslý, pak můžeme s jistotou souditi o neschopnosti, o nedostatku individuálnosti, náležité práce v takové společnosti.

Lásku pohlavní (rodinu) nazval bych tedy principem ženským. Práci (lásku všelidskou) principem mužským. Není v zájmu ani jednotlivců ani lidstva, aby se oba ty principy (a s nimi pohlaví, která jim popředně slouží) napořád a ve všem zaměňovaly

a jako naprosto rovné v životě soukromém i veřejném se uplatňovaly. Je to neštěstí, když v rodině muž nosí sukni a žena kalhoty. A děje-li se tak v životě veřejném, není to neštěstí (a ta hanba) o nic menší. Přímé účastenství ženy v politice, ženská politika z povolání 'je v rozporu v nejprvnějším roztržení lidstva, se samými základními sklony a vlohami ženské duše. Jen doba tak anarchistická (poněvadž bezbožecká) jako naše to mohla přehlédnouti.

S důrazem upozorňuji, že tu mluvím o ženské politice přímé, k níž všechny ženy prý mají povolání a právo.

Jako dvojí je pohlaví, které pod dvojím různým principem se po předně rozvíjí, tak je i dvojí individualita, mužská a ženská. K individualitě mužské stojí práce v poměru přímém, láska pohlavní v poměru nepřímém. K individualitě ženské odnáší se přímo láska pohlavní, práce pak nepřímá. Individualita mužská je více rozumová, individualita ženská spíše citová. Tato je měkčí, passivnější, s nebezpečím smyslného rozpliznutí; onano je tvrdší, výbojnější, nakloněna k tvrdé bezohlednosti. Prvnější (mužská) individualita je určitěji vyhraněná, jednodušší a tudíž i pozorovateli snadněji přístupná; poslední (ženská) je na venek nepřesná, neurčitá, ne-li záhadná. Individualita mužská stojí blíže zákonu, individualita ženská zas blíže lásce. Ona je na venek silnější, tato dovnitř bohatší a důležitější. Ona vládne, tato žije a hřeje. V plném svém rozvoji jsou obě zjevy řídkými a královskými, i mužská i ženská dokonalá osobnost. Avšak dokonalá individualita ženská je krásnější, právě proto, že blíže má k lásce, k rodině, k čistě lidskému a osobnímu jednání.

V dějinách lidských známe celé periody, kde uplatňoval se jeden ten princip více než druhý. Tak má celý středověk individualitu nesporně ženskou. Hluboký smysl rodinný, jak ve významu vlastním, tak přeneseném, v poměru dělníka k chleboďárci, chudáka k bohatci, v uspořádání cechovním, v zařízení obecném, ba i v poměru národů k sobě navzájem . . . Převaha lásky nad právem, kde při barbarsky chudém a neúplném zákonodárství svět plný jest skutků neslýchané obětavosti a svatosti. Čistě ženský romantismus, který v ničem neznačí míry, ani v dobrém ani ve zlém, a z jedné výstřednosti upadá do druhé . . . Převaha celku, společnosti, státu, církve nad jednotlivcem, jak i v rodině král ustupuje manželé, otcí . . . To něco, co nám mluví ze středověkých obrazů, chrámů, životů svatých, ze středověké mystiky, k čemu po stránce formální tak těžko někdy přiložit měřítko, a co přece až do duše jímá svým obsahem, svým zanícením, tím celým vyšším životem, jenž se tu vtělil a nám zachoval . . . Však též ten „temný středověk“ byl dobou živé víry, která je duší života vnitřního, lásky

Dovoleno-li středověk nazvat ženským, smíme dobu naši pojmenovati mužskou, se všemi přednostmi, ale i vadami toho významu. Podstata renaissance vůči středověku klade se vůbec v zdůraznění individua oproti celku, oproti společnosti. Proti církvi (náboženství), které ve středověku bylo mocí kulturní

v lidstvu první a téměř výlučnou, povstává, osamostatňuje se stát, který nyní přejímá vedení společnosti lidské — právem či neprávem. Zdokonalují se zákony, doplňuje se zaostálé právo, ale i okruh lidské volnosti se obmezuje pořád víc a více. Rozpadává se staré rodinné uspořádání národů, obcí, práce, rodiny samé. Roste vliv vědy, formální to pravdy. Práce stává se vášní, téměř modlou moderního lidstva. Ohromné jsou naše podniky, oslňující je naše kultura, nebetýčnými zdají se naše úspěchy — ale jen na venek, formou, jen pro tento svět. Hlubší lidství, vnitřní vroucnost, věčnost sama vystěhovala se z nich, lidská duše nad nimi pláče, společnost sama se jimi rozpadává, jako písek bez organického spojení se jimi zmitá. Forma, někdy tak pyšná a nádherná, zvitězila nad obsahem, který je život —

Máme opravdu příčinu honositi se, s pohrdou patřiti na „temný středověk“?

Jako dějinné periody, tak lze i národy roztržiti podle jednoho neb druhého z obou jmenovaných principů. Tak na př. připadají národy germánské, pracovitě, disciplinované, silně ovládané a výbojně svět si podmaňující, jako vtělení principu mužského. Naopak jsou národy slovanské se svým nedostatečným pochopením práce, myslím tu o Polákovi, Chorvatovi, Rusovi . . . a do jisté míry o Čechovi, (ukázala to doba nejnovější), se svou někdy až anarchistickou neukázněností, se svými rozbitými i živořícími státy a státečky, ba i se svými zpěvy a tanci, se svou srdečností a téměř přirozenou zbožností, jako typu, onoho druhého, ženského principu. Snad opravdu spása Evropy, hynoucí nadměrou principu mužského, přijde někdy od Slovanstva a jeho vroucnějšího srdce, plnějšího života vnitřního. Pravím někdy a snad. Až a jestli totiž Slované poznají sebe a svou vlastní individualitu. Až a jestli přestanou slepě následovati národů jiných v tom, v čem se již přežili a čím padají. Až odstraní ze sebe různé jedy, jimiž jsou nyní otravováni.

Nám Slovanům vždycky blíží bude věřící středověk než pachtící se věk nový. Ale středověk byl katolický a naše pýcha, že jsme byli průkopníky nevěrecké doby nové málo svědčí o hloubce našeho dějinného názoru. O nás Slovanech lze říci, co praví se o ženách, že více potřebují náboženství než muži. Že ženy bez náboženství stávají se — furiemi. Nejnovější rozvoj i náš vlastní zdá se to potvrzovati.

III

Není opravdové, vyšší osobnosti, kde není opravdové práce. Jako hnije stojatá voda, tak všem neřestem je přístupna duše, která propadla lenosti.

Ale ne každou prací roste silná individualita. Jinak by otroctví bylo neomylně školou svérázných a velkých lidí. A naše doba, která tolik si zakládá na práci (mluvím, pokud nás se týče, o době předválečné), musila by zrovna překypovati vůdčími, vyspělými individualitami. Čehož sotva kdo se odváží

tvrditi. Odvoláme tedy, co řekli jsme nahoře o účinku práce na osobnost? Nikoli. Jen to určitěji vy-
mezíme.

Čím vlastně liší se takový Michelangelo, Tanova, Thorwaldsen od pouhého kamenického nádeníka? Co do práce, kterou konají, jsou si vlastně rovni. Všichni pracovali nebo pracují o tvrdém kameni. Všichni užívali neb užívají podstatně těchže nástrojů: ostrého dláta a těžkého kladiva. Ionino i tento pracovali a pracují v potu tváře den jak den, měsíc jak měsíc, rok jak rok, celý svůj život. Ba obyčejně pracuje takový kamenický nádeník více a namahavěji než kterýkoli sochař umělec. A přece, kdo všímá si vůbec nádeníka a práce, kterou vykonal? Jeho výrobky dláždí se ulice. Ale jména velkých umělců žijí od věků k věkům a plody jejich práce zdobíme chrámy, krásíme národní náměstí, paláce králův. Odkud tedy ten rozdíl ve výsledcích konání vlastně skoro stejného?

V ideí, v duši, s kterou dílo své koná umělec a které nemá pracující nádeník. Když nádeník třímá v rukou kladivo a dláto, když ráz na ráz bije do tvrdého kamene, nezná myšlenky, která by ta uhození jaksi v jeden organický celek pojila, leč snad touhu opatřit si potřeby životní, vydělati si denní chléb. Rána za ránou, uhození za uhozením . . . ale všechny jsou vedle sebe, všechny čistě hmotné, a to den jak den, měsíc co měsíc, celičkový život. A tak i výsledky té práce jsou skoro jen hmotné, na ukájení denních potřeb jeho samého i spoluobčanů.

Těž umělec vydělává si živobytí svou prací. Ale myšlenka, že třeba žítí, je vlastně poslední, která ho při jeho konání vede. Něco daleko vyššího, krásnějšího uchvátilo jeho duši. A ve službách té vyšší viny stojí den ze dne, rok co rok. A kolikrátkoli pozdvihne kladivo, uhodí do tvrdého kamene, není to práce nesouvislá, řekl bych neorganická, nýbrž vždy účelná, jedné, velké ideí podřízená, ideí krásy a dobra.

Žijeme prý v době, kdy nádeník je lépe placen než nejjeden umělec. (Ostatně ze všech dob známe příklady umělců v bídě téměř zahynuvších. Naše Božena Němcová, náš Mánes.) Ale přes to větší je umění než nádeničina, žádný opravdový umělec nevzdá se svého umění za plnější masité hrnce egyptské. Co o umění, platí o osobnosti, jenže měrou ještě vyšší a daleko vznešenější.

Výše, než umění stojí život. Zná i život své nádeníky a zná své umělce. Mezi umělce životní, mezi umělce života pak bych započítal všechny, kteří měli dosti síly a vytrvalosti, dosti obětavosti a lásky státi se opravdovými, vyššími osobnostmi proti světu a sobě tolik zmaterialisované, tak nepřátelské všemu, co podobá se vítězství ducha, nitra, věčnosti. I když by po nich šlapal svět, jsou výborem a jádrem lidstva, a na nich, na jejich práci vlastně stojí společnost.

Duše, idea tedy především rozhoduje o poměru práce k rozvoji silné osobnosti. V každé práci je něco sebezáporu, sebeobětování. A tudíž každá práce je schopna státi se při člověku tím, čím při mramorovém balvanu je kladivo a dláto: prostředkem ovládnouti smyslnost, vykresati z nástrah tělesných

vyšší život duševní. Jen aby tu nescházel umělec duševní, vyšší úmysl. Znal jsem vychovatele, až naruživého pracovníka a ještě většího člověka, který chovance své k tomu přidržoval, aby i boty své cítili svědomitě, do posledního prášku, do nejmenší částky. Ne snad z malicherné nějaké pedanterie a umíněnosti. Ale aby je varoval konati i malé věci bezmyšlenkovitě. Aby je učil záhy i nejmenší práce prolínati vyšší, řekl bych organickou myšlenkou. Asi tak, jak příští umělec hned na počátku běže do rukou kladivo a dláto a téměř uctivě blíží se balvanu, z něhož má vykresati podobu člověka neb anděla.

Svědomitost je výraz, jímž takové oduševnění i obyčejného a nepatrného konání jmenujeme. Charakternost měla by vlastně slouiti tam, kde opravdu přýští z důvodů vnitřních a vyšších. Není žádného zaměstnání, které by ji na nejvyšší stupeň zásluhy a účinnosti nebylo povzneseno.

Ex ungue leonem. Fac, quod facis. Unum sed leonem. To jsou všechno devise, které nějak sem náleží a nad kterými by se mladý muž měl zamysliiti často. Jimiž jako hvězdami za noci by měl řídit kroky svého jednání.

A zde maně mi vstupuje na mysl, co už dávno, dávno se mi přihodilo. Dlel jsem nějaký čas v lázeňském místě, kde denně sloužilo mši sv. několik desítek kněží různých národností a zemí. Až z daleké Ameriky a z katolicky utištěného Ruska byli tam kněží. Ale při oltáři, co do církevních rubrik, nejnedbaleji, ba zrovna nesvědomitě si vedli někteří kněží naši z Čech a z Moravy. (Jeden brněnský katecheta až po dnes mi v tom ohledu utkvěl jako odstrašující příklad.)

Jestliže svědomitost i v malých a nejmenších věcech silně světlo vrhá na charakternost muže, co říci o nedbalosti ve věcech tak velikých, ba i největších?

Tedy duše je první a formální činitel, od něhož závisí velikost a míra, s níž působí práce na rozvoj charakteru.

V poslední válce prý se našli umělci, kteří i ze sněhu a z ledu vytvořili pěkné pomníky svého umění, kříže, sochy a jiné památky na padlé druhy. Takový umělec je duše, je velká, silná, určitě prováděná idea. Kde ta zmocní se práce kterékoliv a jakékoliv, vytvoří ono dílo, nad něž není v lidském snažení, opravdovou osobnost.

Ale na druhé straně by nebylo správným podceňovati v tom ohledu vliv práce na duši. Je-li duše umělec tvořící, je práce hmota, z níž tvoří. A nikdo neupřel, že ani geniální Michelangelo nebyl by mohl vytvořiti na př. ze sypkého pískovce díla tak dokonale krásná, jak to učinil z bílého karrského mramoru. Ušlechtilost, bohatost látky, z níž tvoří umělec, má tedy svůj určitý účinek na umělecké dílo a obyčejně ke klassické kráse náleží klassická látka. Svou měrou platí totéž o práci vzhledem na její působnost osobní.

I přes nebezpečí státi se smrtelně rozvlácným, opakuji, co hned z počátku řekl jsem o podmínkách pravé individuality. Duše k tomu patří, a to jest

jaksi materiální stránka osobnosti. A pak vláda, silná, důsledná a sebevědomá vůle, což nazval jsem osobností formou. Jako když různé národy bohaté neb chudé, četné neb nepatrné mají svou vládu absolutní nebo konstituční, dobrou neb špatnou. Tak působí i práce dvojím směrem na rozvoj individuality, tím že obohacuje duši, a jiným že posiluje vůli.

Práce je nejprvnějším a nejvlastnějším pramenem bohatství. Nejen vnějšího, hmotného, nýbrž i duševního a vnitřního. Na tolik známe svět a život, na tolik si ho podmaníme, kolik z něho urveme a ukořistíme opravdovou práci a námahou. Vnější šťastné okolnosti, přirozené nadání může nám sice ten zápas hodně usnadnit a polehčit, ale sprostí nás jeho nutnosti nemůže. Bez vlastního potu zůstaneme duševními trpaslíky, žebráky a otroky, i kdybychom vládli bohatstvím větším než poklady Kroisovy a byli nadáni schopnostmi úžasnějšími než vlohy Augustinovy neb Aristotelovy.

Tedy práci podmaňuje si člověk duševně svět vnější. A tu ovšem jest rozdíl, odkryje-li někdo zlatá pole kalifornská nebo kry a ledovce Franz-Josefs-Landu. Je rozdíl, doluje-li někdo na tuhu v nalezištích o 90% nebo v nalezištích o 20% toho nerostu. A tak je i co do duševního účinku něco jiného práce, která nutí krejčího dělati kabáty, a práce, která seznamuje historika s Caesary, s Řehoří V., s Karly IV. a p. Něco jiného jest studium suchých účtů peněžních a něco jiného plné úchvatných stránek zaměstnání kněze zpovědníka, kazatele, obětníka před oltářem Páně.

Tudíž i pravidelně, při stejném nadání přirozeném a při stejné poctivém snažení, vždycky blíže bude míti k plnému rozvoji osobnímu učenec-historik než řemeslník-krejčí, kněz než na př. advokát atd. A i tam, kde ten krejčí opravdu se dopracoval krásného epitheta charakteru, osobnosti rovně jako onen učenec neb kněz, nebude nikdo o tom pochybovati, že co do šířky, bohatosti, plnosti jeho (toho řemeslníka) individualita sotva se vyrovná individualitě šťastnějších oněch mužů ze stavů vyšších. Mluvím tu obecně, bez ohledu na vlohy, nálady, snahy ať mimořádné, ať zcela osobní a zvláštní.

Veliká věc jest tedy voliti povolání bohatá na možnosti duševního rozvoje a rozkvětu. Když již si podmanili kraj, ať ten kraj je Kalifornie a ne země Františka Josefa. Jen-li síly na takové podmanění stačí. Kristus Pán sám nás tu varuje příkladem o člověku, který „počal stavěti a nemohl dokončiti“ a o králi, který s „desíti tisíci utká se s tím (nepřítelem), jenž s dvacíti tisíci táhne na něho.“ (Luc. 14, 28 ss.). Pudlík, i když jako lev je přistřižený, zůstává pudlíkem. A třtina nestane se dubem, protože se na ni naložilo, co jen dub unese. Avšak zlomí se třtina pod tíží dubovou. Tak místo vítězství následuje porážka, místo obohacení ochuzení, místo posílnění charakteru nezřídka bezcharakternost, když člověk lehkomyšlně a frivolně naložil si snad životně více, na co stačí jeho skrovné síly. Ovšem měla by tu napravití hrdinná trpělivost, co

pokazilo hříšné přeceňování sebe. Ale ta nebývá zjevem denním a nenabude ji člověk bez vyšší milosti Boží.

Jako oheň hřející, svítící, zapalující je opravdová osobnost, mužská neb ženská. Polena, jimiž ten oheň se živí, jimiž hoří plamenem slabším neb mohutnějším, temnějším neb jasnějším, příkládá práce. Někde polena příliš mocná i zadusí oheň ještě slabší a malátnější.

Již z toho, co jsme řekli o povaze obou základních oněch pudů sebezachování a pohlaví, následuje, že ještě blíže než materiální stránce osobnosti stojí práce stránce individuality formální, totiž sebevědomé, silné vůli. Askese je výraz pro vůli vědomé a silně vychovanou k úlohám mravním nejvyšším. A askese má své jméno od řeckého ἀσκησις, což znamená cvičiti, stále opakovati. Nikoli opakovati, co smyslům lahodí, ale co jim připadá těžkým, co je člověku obětí. Každá práce je takové a namahavé cvičení, každá tudíž klade své požadavky na vůli, již vyzývá k činům strastným a obtížným. Jenže proti askesi své ve smyslu toho slova obvyklém je práce jako příroda proti umění. Má-li umění jeden hlas, má jich příroda sto a tisíc. Zmocňuje-li se umění jedné stránky člověka, podmaňuje si příroda člověka celého, se vším, co jest a co má. Tak jest práce. Skoro od kořebky až po hrob provází nás, mluví nám pořád novými důvody, staví nás před nové a nové úlohy, pobádá nás necouvati před nimi, zmocniti se jich, vítěziti nad nimi. Co nejvyššího chová v sobě život, povinnost, šetrnost, svoboda, síla, láska, pokrok to všechno souvisí těsně s prací, to všechno s ní a v ní mluví duši naší. Kdo by takové řeči odolal? Jest život práce, a kdo jí se minul, životem se minul.

Náš tvrdý, mužsky formální věk jest nejlepším toho dokladem, jaký účinek má práce právě na onu formální stránku osobnostní, na vůli. Odečteme-li chorobný zjev několika málo let poválečné nenávisti k práci, můžeme směle tvrditi, že nikdy se tolik a tak soustředěně nepracovalo jako právě v době moderní. Práce byla naší pýchou. Byla nám téměř bůžkem. Až jsme se opíjeli jejími kořistmi a výsledky. Ale rostli jsme též s prací co do počtu, plnosti a dokonali vyšších individuí mezi námi? Ani největší zbožňovatel moderní doby neodvází se tak tvrditi. Rostli jsme a bohatli na venek, co zatím dovnitř jsme víc a více chudli. Selhala jednak vinou člověka moderního samého, jednak následkem způsobu moderní práce.

Dvěma příčinami seslaben člověk moderní v poměru svém k práci. V práci duchovní to bylo zneuznání vyšší autority nad sebou. V práci tělesné ponížení té práce na pouhé zboží. První příčina vydala člověka duševně pracujícího beznadějně a bezmocně v ruce

anarchisty rozumu odtrženého od lásky. Jako písek na břehu mořském roste různá „věda“ moderní, odtržena od Boha a tím odtržena od nejvnitřnějších pramenů života, suchá, neorganická, písek, písek. A čím hrozivěji kupí se okolo něho ten písek, tím malomocněji stojí člověk vůči výsledkům své vlastní práce. Taková práce nepovznáší, nevychovává velkých duší. Takovou prací hynou duše, jako hynou chodci zabloudivší v nekonečných písčitých pouštích Sahary. Máme mnoho škol, vysokých i nižších, mnoho velmi pracovníků duševních, ale přes to jako sníh na jarním slunci mizí mezi námi opravdová, silná individua. Jako nezvedený syn proti otci, který ho splodil, tak staví se dnes duševní práce a její výsledky proti tomu, kdo životně s ní sepjali své osudy. Duši pak pokornou, prostou, pravdy si vážící a po ní toužící, duši schopnou ještě obětí a lásky najdete spíše po venkově, v řemeslnických dílnách, v zákoutích dosud nepošpiněných prachem moderní kultury. Jen pro Bůh takových duší nehleďte mezi učiteli, mezi žurnalisty, advokáty, mezi různými polobohy na univerzitách, v parlamentech a na jiných „vůdčích“ místech moderního člověka. O pravidlu mluvím a připouštím rád i velmi čestné výjimky.

Práce ruční stala se nepřítelem člověka, když byla prohlášena pouhým prodejným a kupním zbožím. Koupil si ji velkokapitál a zneužil ji na bezohledné ponížení dělníka, moderního otroka. Tak stala se v době moderní i ruční práce pramenem sešlabení pro člověka. A co proti tomu podnikl demokratický socialismus, znamená sice obranu na venek, ale dovnitř přineslo jen zjitření té rány, jen dokonání moderního chaosu pracovního. Kam pronikli ti dva, velkokapitalismus a sociální demokracie, tam vítězí hmota na celé čáře a zcela poražené ustupuje vyšší lidství.

Pracovalo se u nás do nedávna horečně a asi není tak daleka doba, kdy zase zimničně se bude u nás pracovat. Ale vyšší individualita se tím nepovznesla ani mezi dělníky duchovními ani mezi ruko-dělníky. Jak právě řečeno vinou sešlabeného člověka moderního. A pak též vinou moderní práce samé.

Dělení práce. Práce mezi sty a tisíci lidí různých, neorganických vnitřně sobě cizích. (Ode kdy vychovala ulice charakter?) Práce při níž člověk postaven na roveň stroji, vlastně otročí stroji. Jak může práce taková obohacovat, šířit, zahřívát duši? Jak může tužit a siliti vůli?

Pracujeme a klesáme. Klesá lidstvo samo. A není naděje na záchranu z té zkázy, dokud prameny její se neucpou. Dokud nebude zase v Bohu posílen člověk, dokud práce nebude zase k vůli člověku, a ne člověk k vůli práci.

IV.

Vyvrcholuje otázka práce, a tudíž i otázka jejího účinku na lidskou povahu, v povolání. Jest dvojí a sobě zcela odporný názor na povolání. Jedni do nebe vynášejí jeho vliv na ustálení a vytříbení lidské

osobnosti. Druzí, a mezi nimi mužové nejčistšího idealismu, nazývají všechna povolání, ani akademických nevýmaje, právě toho osobního zdokonalení nepřítelem nejhorším. „Největší překážka osobního rozvoje životního“, píše jeden z nich, „jest nesporně vždycky povolání.“¹⁾ A druhý, rovněž akademik, mluví o povolání slovy ještě nepřátelštějšími. „Dovolujeme povolání, aby nás připravilo o naše vlastní „já“ . Z nádobý které nám je potřebná, abychom se napili, činíme tyрана naší pouti životní. Jsme otroky svého úřadu . Krejčí zastrčil si do kapsy cihličku, aby se nestal obětí větru; — zabezpečen přítěží „nezbytého“ povolání, smí se občan směle vydati do svobody na procházku. Nám však krejčíci chtějí namluvíti — a co horšího, oni sami tomu věří — že cihlička dává jim křídla; že povolání je pokrok. Brímě vydávají za sílu. A pustoší jen takovými předsudky mladý věk, činí z otázky přináležitosti k cechu otázku svědomí majice pro svobodné jen opovržení.“²⁾ A na vysokých školách německých utvořil se jakýsi nový vysokých školách německých utvořil se jakýsi nový studentský řád, jakási studentská duševní lože, která si postavila za účel shromažďovati duševní výkvět studentský a která právě proti studiu pro povolání postavila za hlavní účel pěstiti „problematiku učení se“, studium k vůli studium, bez všelikého ohledu na příští zaměstnání.“³⁾

Studující, mládí vůbec nezná otázky důležitější, povinnosti nalehavější, než je otázka příštího povolání. Nuž co máme souditi o práci-povolání vzhledem k onomu cíli našemu nejvyššímu (po stránce přirozené), vzhledem k vytvoření silné a sebevědomé osobnosti? Snad někdy později delší práci na to odpovím. Pro tentokrát snad stačí podati alespoň všeobecnou konturu toho problému.

¹⁾ Dr. Fritz Kauffman, Das rechte Mensch („Die Hochschule“, Berlin, II. Jgg., 1919, p. 474 s.): „Das schwerste Hindernis für persönliche Lebensgestaltung ist wohl immer der Beruf. Einem jeden hat das Leben irgendwie einen Tritt mit seinen Pferdefuß versetzt. Die meisten müssen ihren Beruf ausüben als neutrales Erwerbsmittel, als praktische Unterlage. Entscheidend aber ist . . . daß man sich nicht in diesem Brotberuf erschöpfe. Bewußter Lebensführung muß es gelingen, eine reiche Fülle Freizeit und Lebenskraft für die eigentliche Aufgabe und die geistige Existenz herauszuscharen.“ Tento dualismus v otázce tak základní rovná se zničení životní síly a s ní osobnosti lidské.

²⁾ Willi Wolfradt, Wieder den Beruf. („Die Hochschule“, II. Jgg., p. 11 ss.) „Wir lassen was von Beruf unser Ich nehmen. Das Gefäß, das wir brauchen, um zu trinken, machen wir zum Tyrannen unseres Erdenwollens. Wir sind die Sklaven unseres Amtes. Der Schneider hat sich ein Bügeleisen in die Tasche gesteckt, um nicht ein Raub das Windes zu werden; — mit dem Ballast des „notwendigen“ Berufes behängt, kann der Bürger getrost in der Freiheit spazieren gehen. Uns aber wollen die Schneider vormachen — schlimmer: sie glauben es selbst — das Bügeleisen gebe ihnen Flügel, Beruf sei Fortschritt. Last wollen sie für Kraft ausgeben. Mit solchem Vorurteil verwüsten sie die Jugend, erheben die Zünftigkeit zur Gewissensfrage und tun Geringschätzung über die Freien atd.“

³⁾ Die Idee eines akademischen Ordens. („Hochschule“ I. Jgg., 1917, p. 18 ss.) „Unser Blick geht auf einen Bund von wenigen Innen-Studenten, die den Mut zu der Problematik des Erkennens besitzen, die nach dem Gut der wahren inneren akademischen Freiheit und der wahren intensiven akademischen Universalität streben. . . Wer nicht ein Handwerker des Geistes bleiben, wer wahrer Student von Beruf, wer Akademiker in des Wortes tiefster Bedeutung sein will, den grüssen wir in unserer Mitte.“

Jako člověk dvěma náleží světům, smyslnému tělem, duchovnímu duši, tak i dvojím žije životem. Jest nejdříve svůj a pak jest společnosti, organismu všelidského. Moderní individualismus (nezná dualismu lidské přirozenosti a tudíž nemůže ani správně chápat lidské společnosti) zná člověka jako svojího, ničím nevázaného, bohemsky života užívajícího, jak to přinese dle náhody, chvíle, místa, dle neorganické nějaké okolnosti. Potulný, žebravý indický fakír je vlastně jeho ideálem. A obmezení každé i za cíli nejvyššími je mu ubíjením člověka, ničením oné individuálnosti, již jediné zná.

Ale to je individualismus falešný. Sami sebou sice jsme a trváme, ale v společnosti, jako údové všelidského organismu, máme svůj duševní vzrůst, svůj pokrok, svou vyšší lidskou individualitu. Vyloučení se ze společnosti lidské, státi mimo všelidský organismus znamená propadnutí smyslům, státi se otrokem hmotného světa vůkol nás, sloužit chvíli, zakrnět, umřít duševně.

Zdánlivě bylo by příjemnějším žítí pouze sobě, užívati naprosté volnosti, poletovati jako motýl po květech, zasedati každý den a každou chvíli k novým vybraným hostinám, které nám připravila šťastná náhoda, zpívat, veselí se a především jako moru utíkat všemu, co jen z daleka se podobá obmezení, závazku, povinnosti, dani placené komukoliv a jakkoliv. Zvláště z jara mládeží zní taková řeč jako nejsladší hudba. Ale není v naší moci, chceme-li vůbec opravdu žítí, takovými zásadami se spravovati. Pod tím zdánlivě veselým, ba skvělým povrchem číhá hanebná a neuniknutelná smrt. Kdo chce opravdu žítí, to jest pokračovati, šířiti se duševně, musí náležeti též společnosti, musí s tou společností organicky, duchově a vnitřně se sepat, jí daň svou platiti. A to tehda, kdyby opravdu jeho majetek, jeho přirozené postavení o sobě mu dovolovaly žítí zcela dle své vlastní vůle, což přece jen málo kdo a výjimečně o sobě může říci. A právě výraz toho našeho včlenění do organismu všelidského, daň, kterou tím platíme lidstvu a bohatství, kterým zase navzájem obšťastněni býváme od lidstva, toto všechno kryjeme oním všedním a také tak bezmyšlenkovitě užívaným slovem povolání.

Povolání je tudíž nejkratší, nejkonkrétnější výraz všelidského organismu i toho všeho, čím tomu organismu jsou jednotlivci a čím navzájem ten organismus je jednotlivcům. Bez povolání člověk je právě svůj v zdánlivě tak radostném, opravdu však i třeba zhoubném smyslu. A kdyby zanikla všechna povolání, kdyby nebylo žádného, který by chtěl povoláním se obmeziti, zanikl by i všelidský organismus sám. Ale organismus i v hlavním smyslu vzatý je překlenutím nejhlubších propastí v nejdokonalejší jednotu, jak již posledně jsem poznamenal. Je dávání a přijímání. Je zmenšování a vzrůst. Ubývání a šíření. Umírání a život. Seslabování a silení. Utrpení a štěstí. Oběť a láska. Kdo k těm základům organismu všelidského nepronikl, tomu zůstal cizím i život sám. A tak jak je mravní organismus všelidský, tak jest i jeho představitel, povolání. Je plně zdánlivě neslučitelných protiv, ale je sám život, je v něm ono něco, bez čeho nikdy nedostoupíme vyšší oné mety lidské. Již v theorii plné rozporu a tajemství je povolání.

A což teprve v praxi! Smířiti ty propasti, v jeden veliký celek praktický je uvést, v tom je tajemství požehnaného života, silné vyšší osobnosti.

Lidská společnost organická je pojem mravní (již při samých kořenech společnosti, při rodině to nade vši podobnost je jasným). A tak znamená i povolání princip duchovní, mravní.

Organismu všelidského duši je oběť-láska, dávání a přijímání, jak se strany jednotlivců, tak se strany celku. Tak i všechno požehnání, které plyne z povolání, závisí na tom dvojím, vlastně jednom, na oběti-lásce. Ale oběť-láska je zase pojem nepřátelský smyslům, drahý a vlastní duši. Oběť-láska má se k vypočítavému egoismu jako život ku smrti. Oběť láska je právě ono umírání, které vede k životu, které je život sám ve svém plnění rozvoju.

Organismus všelidský znamená konec volnosti tělesné, jako podmínky k volnosti vyšší lidské, mravní a duševní. Člověk jednatel nemá již pohybu vlastního, ale v lidstvu je jeho konání a uplatňování. Tak je i povolání nepřitelem smyslné naší stránky. Tudíž i nepřitelem všeho, co bezprostředně smyslově se nás dotýká. A přece zas je povolání téměř jediným prostředkem uplatnění se obaoplně a materiálně, vedouc nás z říše snů, citů a hravých chtění ke konání opravdovému a trvalému. Organismus všelidský jest omezení tisícových možností, probabilit, plánů a přání na jedno potřebné a užitečné. A tak jest i povolání. Jest vysvobození a žití ke konání, což jest více. Od formy k obsahu, od zdání ke skutečnosti. Povolání je manželství, rodina, omezení na jednu vyšší lásku, plodnou a všelidskou, zdokonalení schopnou, oproti lásce volné, tak zdánlivě trýpné a lákavé, ve skutečnosti tak dravé a záhubné. Kdo chce znáti člověka, studuj lidstvo. Kdo chce žítí, starej se o povolání. Neboť jedno jest život a povolání.

Zdaž neustí, dle vůle Tvůrcovy, všechny potoky a řeky lásky pohlavní do rodiny, do manželství, jednoho a životního mezi mužem a ženou. Zdaž není život rodinný o sobě pramenem nejčistšího přirozeného štěstí lidského? A přece, kolik je manželství, která nejen nelze nazvat šťastnými, ba která jsou nejvyšší nešťastná a rozháraná. Čím si ten zjev vysvětlíme nejčastěji? Tím, že rodina, útvar podstatně mravní a duševní, propadá pořád více smyslnosti, materialismu, mamonařství. Sebrali se muž a žena z pouhé hmotářské vypočítavosti. Jiní z pouhé tělesné smyslnosti. A tak jak se původně sešli, tak v tom trvali i později, s vyššími mravními stránkami rodinného soužití, buď ani nepočítali buď je pozitivně skutky svými a celým svým smýšlením vylučovali. Nebylo v nich nic, co by se bylo mohlo časem vyvinouti ve vyšší duševní lásku, a tudíž nebylo v nich ani základní podmínky toho, co opravdu činí rodinu a s ní rodinné štěstí. Byla tu prázdná skořábka rodinného života, ale scházel sám rodinný život. Nepravím, že při manželství stránka smyslná, materiální nemá významu, někdy i velmi vážného a důležitého. Mé první bylo a mělo zůstatí to duševní.

Právě tak má se věc s povoláním. Je to přece též (zvláště pro muže) jaksi spolek, který se uzavírá pro život. Ale daleko více a téměř pravidelně, rozhodují při něm ohledy čistě materiální, smyslné, prospěchářské. Kolik na př. jinochů vstupujících na universitu zná vůbec hlouběji duši svou, zvláště při našem čistě vnějškově světáckém a ledabylém způsobu života? Kolik z nich staralo se o to, poznati též po stránce duševního účinku stav, který studiem volí? Kolik studentů i akademiků dovedlo se nad tím vážně zamysliť? Příjmy, pohodlný život, kariéra, to u nich při volbě stavu rozhoduje jediné a téměř výlučně. A to je málo, to je skořápka, prázdnota a za ní — životní sklamaní, životní ochuzení. A jaká původní volba, tak je i pozdější soužití s povoláním. Každé povolání má v sobě stránky úcty a tudíž i milování hodné. Z každého prýští vyšší požehnání do lidstva, ale i do života toho, jenž se mu věnoval. Ale musí člověk ho znáti, musí se mu věnovati, k duševním jeho stránkám stále se obracet, neboť i povolání, jak nahoře podotknuto, podstatně a vlastně je úctou mravní, duševní. To jsou ti banausi, nádeníci, chlebaři a materialisté, kteří dovedou i nejvyšší stav ponížiti špinavou lakotností požitků čistě materialistických a kteří při tom plní svět nadávkami, spíláním na stav, místo aby spílali sobě a hříchu, kterého se dopustili na lidstvu a na sobě, neumějíce žíti podle povolání zvoleného. To je rakovina našich t. zv. vyšších stavů, ani povolání kněžského nevyjímaje. A tu zase pravím, že při volbě povolání netřeba zanedbávati stránky materiální takového kroku. (Jen u budoucích kněží bych si přál hodně takové svaté nepraktičnosti.) Devadesátdevět procent našich studentů musí počítati pro svou budoucnost, to znamená povolání i zaopatření. Jen to pravím, že stránka materiální ani při volbě ani při vykonávání povolání nesmí býti jediná, ba ani ne první, již věnujeme svou pozornost a své — srdce.

V Německu vede poválečná bída národní k tomu, aby důležitá otázka povolání, zvláště vyšší, luštěna byla nejen s hledisk osobních, nýbrž i se zřetelem k potřebě a prospěchu celonárodnímu.

V Německu zavádějí se při vysokých (a snad i jiných) školách úřední rádci ve věcech povolání, kteří mají mládeži raditi dle hlubší znalosti životní a odborné, ale i dle povinnosti svědomitější a přesnější.

V listech studentských v Německu mnoho se přetřásá otázka povolání, zvláště pro akademiky a se vzhladem k nově utvořeným poměrům a potřebám poválečným. V podrobně sepsaných knihách snaží se odborníci různých vyšších povolání poučiti mládež o tom, co by se pro ni hodilo nejlépe¹⁾.

U nás prý máme na 600.000 státních zřízenců. Tedy hotový hydrokephalus. Regulace krve společenské, správné roztrídění povolání by tedy u nás nebylo věci nijak zbytečnou. Aje prozatím máme jiné „důležitější“ starosti.

¹⁾ Tak čtu na obálce častěji citovaného listu „Die Hochschule“ (III. roč., 1919, č. 1.) doslovně toto oznámení: Veröffentlichungen der Zentralstelle für Berufsberatung. Im Frühjahr 1919 kommt zur Ausgabe: Die akademischen Berufe. Herausgegeben von etc.

- Bd. 1. Die Berufsberatung der Akademiker
2. Der Theologe (má 5 dílů).
3. Der Philologe (se čtyřmi odděleními).
4. Der Mediziner (o čtyřech částech).
5. Der Jurist und Volkswirt (o devíti dílech).
- „ 6. Der Techniker (o osmi dílech).

Na ukázkou přesné práce vyučovací stůž zde obsah právě jmenovaného dílu: Prof. Dr. Matschoss: Der Ingenieur. Baurat Michaelis: Der Architekt. Geh. Reg.-Rat Prof. Dr. Nachtweg: Der Maschineningenieur. Geh. Marinenbaurat Prof. Dr. Hüllmann: Die Schiffbauingenieur. Geh. Ret.-Rat Dr. de Thierry: Der Bauingenieur. Prof. Goldschmidt: Der Chemiker. Prof. Krahmann: der Bergingenieur und der Geologe. Militärbaumeister Dr. Schulz: Der Hütteningenieur.

B. P. D.:

Bez názvu.

*Loď moje vědomě končí svou řadu.
Vždy zpívá, kdo jde poslední.
Vesluji ku západu,
bez touhy, že se rozední.
A nebude ani
pokračování.*

*Mozku, ty hlídači hvězd
vysoko na stožáru,
objeviteli nových zemí
s kořistmi všemi,
s náručí darů,
tvůj úděl jest
nemíti pokračování.*

*Srdce, jež vzdouvalo's plachty bílé
po burném víchru vášní svých,
sviň plachty své, až dopluješ cíle
radostný zápas svůj nesdělíš,
ni prohry své a hřích,
svůj pokles níž a stoupání výš.*

*Vůle, ty vrtkavý kormidelníku
od mysů naděje do mrtvých moří,
poslušný víchru víc než věčných hvězd,
za gondoliery ni válečných křiků
nebudeš nikoho vodit
po spleti svých bludných cest;
pospěš svou kotvu v přístavu vhodit
a zažhni kormidlo svoje, ať shořl.*

*Umělece Věčný, Jenž mistrným hmatem
zkracuješ struny lidského bytí,
zkrátíš-li moji, Ty Sám na ni hrej!
Skřipot by ozval se pod jinou rukou,
flageola všecka zněla by mukou.
Ty sám na ni hrej!
Ať vydám píseň v zápalu svatém
v poloze vysoké, signálu bití v boj,
za Boha v boj!*

K jubileu Mánesovu.

(Tato studie byla napsána do čísla květnového, ale pro nedostatek místa musila být vypuštěna.)

Naši čeští umělci, kteří se nechtěli dáti zakoupiti, kteří chtěli jíti se vztyčenu hlavou a hrdým pohledem středem prostředního davu všech vrstev, mívali vždy stejný osud: žili v bídě, neuznání se svými geniálními výtvary, zápasíce s nenávistí a záští, a jest-li přece se jim dostalo jakéhos takéhos uznání v jejich životě, bylo to až tehdy, když stáli jednou nohou již na věčnosti, tedy již takměř nepatřili této nevďěčné zemi. Vzpomínám trpkého v tom ohledu osudu Alešova, Knüpferova a v neposlední řadě i zakladatele velkého umění moderního, Mánesa, jehož stoleté narozeniny slavíme tento měsíc. Čtyřicet let uplynulo od smrti jeho těla, něco přes čtyřicet let od odumření jeho ducha a Mánes může tedy být oceněn.

Doba, v níž Mánes spatřil světlo světa, nebyla těhotna velkými myšlenkami, ani mocným národním uvědoměním. Jsouť dvacátá léta devatenáctého století ještě léty národní ochablosti a ještě daleko nevane větérek roku osmačtyřicátého. Po stránce umělecké nejsme též příliš bohatí. Do Prahy sice kol dvacátých let přicházejí Piepenhagen a Navrátil, malující slušně přírodní nálady, ale na akademii pražské vane studený den reakce. A v této době, 12. května 1820 rodí se největší náš umělec století devatenáctého, Josef Mánes. Rodí se z rodiny umělecké — jeho otec byl malířem krajín a profesorem na pražské malířské akademii — a přináší s sebou na svět vrozenou touhu po uměleckém tvoření a sklon k barvě. Otec zasvětil ho do malování přírody, na toulkách českým krajem roznítil v něm lásku ku přírodě a tak, když Josef přišel na akademii, přinášel si jakousi přípravu a jakési znalosti. Tehdejší ředitel akademie Tkadlík pomáhal mu v dokonalejší v kresbě, ač jinak na něho hlouběji nepůsobil, jako ani ne druhý ředitel Kr. Ruben, jenž vynikal na tehdejší dobu svými obrazy ze středověku, historickými, spíše bombastickými než životními.

Pražské prostředí mu však nepostačovalo a znechucen jím i rozladěn vydává se r. 1843 do Mnichova, středu uměleckého života i kulturního, kde pěčí krále Ludvíka I. byly nahromaděny právě poklady uměleckých děl, i kde se zdržovali mistři německé malby jak historické, tak krajinářské: B. Genelli, F. A. Kaulbach, M. Schwind a P. Cornelius. V Mnichově pobyl do r. 1846, neodcizil se češství, ani nepodlehł směru německému, jenž nejvýše vynikl v obrazech námětů historicko-náboženských. A všimáme-li si bedlivě děl, jež ukazují stopy po jeho pobytu v Mnichově (Venušina sluj, Zahradník a květiny), vidíme, že nenapodobil slepě svých učitelů, nýbrž že svým způsobem tvořil. V Mnichově nepracoval příliš a větším dílem z té doby jest Setkání Petrarky s Laurou, historický námět, prozrazující již libou barevností, již se v pozdější době tak vyznamenal, a již oku tak lahodil.

Již se blížil rok čtyřicátý osmý se svým vzruchem politickým, sociálním a národním. Myšlenkou romantismu tetelil se i náš vzduch, a hlavně myšlenka o potřebě národního umění rozprádala svá křídla i nad naší Prahou a našla velkého svého hlasatele právě v Josefu Mánesovi. Ten neúčastnil se příliš činně tehdejších převratů politických, ale chtěl jiným způ-

sobem přispěti k obrození národa českého: uměním a výlučně uměním, jež by bylo českým a slovanským vůbec, v němž by zheroisoval naši dávnost i naši přítomnost. A docela v duchu romantických názorů obrátil se k lidu, v němž se ještě čistě projevovala duše národa, k lidu venkovskému svérázných zvyků, svérázného způsobu života i svérázných krojů. Proto radostně přijal návrh Jednoty výtvarných umělců, jež se r. 1848 ustavila, aby jel portretovat do Kroměříže předáky tehdejších Čechů: dra F. L. Riegra, dra A. M. Pinkase a j. Ale Mánesovi bylo umožněno vstoupiti do hanáckého prostředí, mezi lid čistý a cudný, tiše žijící a spokojený, bylo mu umožněno zachytiti ty muže a ženy v krojích. Mánes byl ve svém žívu a jeho dílo téhož roku vytvořené, Líbánky, mají v sobě již prvky ryze mánesovské. V Kroměříži poznal moravský lid a jeho touhou bylo, aby újeji mohl k němu přilnout, aby se mohl s ním co nejvíce stýkat a co nehlouběji ho proniknout. Rád proto přijal nabídku hraběte Sylvy Tarouccy, aby prodlel nějaký čas na jeho zámku Čechách na Prostějovsku. Tam pilně pracoval. Pozoroval hezké šohaje a děvčata v okolí, boдрé starce i stařeny, poznal i panský život na zámku, kam se sjížděla vznešená šlechtická společnost, a všechn ten život, radostný a veselý, obrazil se v jeho pracích. Všimněte si jenom jeho obrazů většinou námětů milostných a lyrických, třeba Amorovy snídane, cyklu Život na panském sídle, Políbení, Jitra, krásného obrazu V letě, kolik je v nich života, kolik štěstí, slunce, síly, něhy a dobroty. Celé dílo jásavě hovoří, zpívá a v tom zpěvu není rušivých a disharmonických tónů, není prvků bolesti a hoře, je to melodie lásky.

Návrat do Prahy přinesl mu značné rozčarování, Praha ho rozlícťovala, působila mu bolest tím, že ho neuznávala, že byla prostřední, avšak v ní oplakával i svoji lásku, chudou sice, ale jemu vždy drahou. Mánes proto, když mu byla umožněna cesta, vydal se opět do slovanské ciziny a tehdy navštívil Uherské Hradiště, Břeclav, Bílovce, Nitransko, Těšínsko, Lipovsko, Slezsko a pronikl až ke Krakovu. Odevšad si nesl řadu obrazů krojů, zvyků života a hlavním ziskem z celé jeho cesty bylo jeho přilnutí k Slovensku a slovanskému lidu. Vrátil se z cesty do Prahy, oddal se pak úplně svému dílu. Ilustroval české a slovenské písně, v kterýchžto ilustracích ožívá celý náš venkov se svou sladkou vůní, pracoval o kresbách k rukopisu Královédvorskému, v němž se ponořil do naší dávnověkosti, jež zidealisoval a zkrásnil, tvořil své bolestně mohutné vise, své bolestně mohutné postavy do dvojdielné Bezděkovy Bible. Maloval národní sujety na prapory různých spolků, diplomy, vykreslil krásný Orloj, návrhy na Karlínský chrám a mnoho jiných jedinečných děl, tak českých a procitěných.

Rokem 1867 nastává konec Mánesovu tvoření. Je to tragika umělce, žijícího v bídě a přepracovaného, jemuž život nedopřál velké a tiché radosti a pokoje rodinného, jehož ubíjeli současníci svou nevšímavostí a prostředností. Mánes nervově ochuravěl a již se nezotavil. Tři léta na to v Římě zešlel. Je bolestně čistí Nerudu, kdy tento rovnocenný mu genius na jiném poli, píše o nešťastném Mánesovi: „Jeho konec

byl nejtruchlivější elegií. Mánes nebyl starcem, jehož duch, tělem méně a méně tísněný, tím volněji se rozpoutává, byl mužem v letech nejmužnějších, avšak duch jeho byl již zhuben, kdy tělo ještě živořilo dál. Chodil do nedávna ještě městem, tělo bez ducha — jak děsně dojemné bylo podívání na mořícího se toho muže! Jinde pracuje smrt za černou oponou, tajuplný zážrak její děje se v úkrytu — zde jsme viděli práci její v bílém slunci a při strašné váhavosti. Chodil jako demonickou mocí posouvaná mrtvola, tělo klesalo, jazyk byl zdřevěnělý, v oku ani jiskry, po čele žádného zášlehu, kolem úst ani nejlehčí zachvění. Někdy se zastavil, vzdychnul z hluboka. Člověku bylo, jako by ten ubohý chodil a hledal smrt, a my viděli, že smrt chodí s ním. Ale nebyla ta smrt „jezdcem bleskurychlým!“ Bylo nám, jakoby anděl smrti zastavil hodiny ducha jeho, a přemožen prací tou, nemohl odstranit zároveň také tělo! Viděli jsme hliněný rámec bez obrazu a viděli, jak se rámec drobí pomalu, zoufale pomalu! — Dvě léta byl mrtev, nyní umřel. Ne, neumřel, jen si lehl k šťastnému odpočinku — ušlechtilý neumře nikdy.“ —

Devátého prosince 1871 vydechl duši. —

Dovolte, abych si trochu povšiml tvorby Mánesovy, té nádherné tvorby a barvitě, již nám zanechal. Východiskem jsou Mánesovi skutečné krajiny, plné života, z nichž dýše duch země ať již odpočívající v zimě, ať již rozorané v pojaru, z nichž vane vůně květů a obilí, jež se lahodně vlní, v nichž uchvacuje tvé oko plný hrozen jako jemně žilkovaný list. Zříš lesy, kývající svými hlavami, v jejichž stínu je tak sladce, cítíš, jako by tě ovíval teplý vzduch chvějící se v nich. Nad tou bohatou a krásnou přírodou vznášejí se slunce a líbá zem, jakoby svoji zemi svými paprsky, dotýká se lehce zelených a pestrých palouků, tiše si oddychujících, jejichž květiny, nemohouce snéstí horkého toho dotyku, sklánějí tak nerady své hlavinky, vadnou. Jinde zase zříš krajinu v stlumených barvách večera nebo noci, kdy se s ní snoubí bledá luna. Jaká harmonie barev, jaká sladčnost, již užil Mánes, jaká bohatost a nádhera. Mánes má hluboký smysl pro barvu, pro její roztřídění, pro její stíny. Nanášejí ji ve vsí plnosti, nebo jen tak tajemně, jako by se bál, že by svou sytostí zmařila, co cítí a vidí. Jak uchvátí v jeho kresbě k rukopisu Královédvorskému líčení lesa! Vystupuje před vámi černý les, za nímž se vypínají skály a nad tím vším táhnou se mraky. A v tom všem žije celý svět dávný, do těch postav, básní vyzdvihnutých, vtěsna všechny svou meditací v naší

národní velikosti. Mánes idealisuje, pravda, ale všechny ty postavy, jež zří svým duševním zrakem, všichni ti jinoši, udatní rekové, a ty dívky, plné krásy a života, jsou odpozorovány ze skutečnosti. Všimni si Záboje. Jest soumrak a popatři na jeho tvář. Je po boji. Není v ní krutosti a hrubosti. Ona je tak zvláště měkká, taková něha zní mluví a takový klid. A Mánes nemůže si odpustiti, aby neokreslil erotický motiv v dílo. A jak jsou vábívé ty dívky vmalované v lesu prostředí. Ony do něho patří, bez nich by tomu krásnému a živému lesu přece něco scházelo. Ony tam musí býti, aby ještě více oživil lesní tišinu a aby je zlidštily. A vily Mánesovy? Kdosi krásně praví, že vidí jejich původ v touze umělcova nitra. „Mánes tyto vytoužené bytosti svého nitra vidí ve tvarech a ve světle a barvách odvozených ze skutečnosti. Je to mervilleux domácí.“ (Žákavec.) Jeho ženy jsou ženy, jež vidal na svých cestách, ženy krásných, či oblých tvarů, bujných vlasů a cudně smyslných rtů. Oblost jest základním prvkem i jeho děcek, těch nezapomenutelných drobečků, připomínajících nám andělíčky Raffaelovy. Jak jsou životná (Hostina, Hudba a j.), jak roztomilá ve svém žvatlání, ve svém napodobování toho, co dělají starší, ve svém štěstí. Ona hopkují, tančí, škádli se, naslouchají sobě s takovou nevinností i vážností leckdy. Mánes často kreslí tyto baculaté postavíčky, hemží se kolem jeho praporů, jeho matek, všude. Mánesovi nebylo dopráno těšiti se z vlastních dítek a celý svět těch děcek vymeditoval si, vysnil si a vložil v ně všechno své štěstí. Rozumějte mi: Mánes byl spokojen a šťasten, když snil. Takovým snem jest jeho Ukolébavka, jest i jeho narození Páně, jsou Jesličky. A vše tak hluboce procítěné, tak živoucí, zvířátka, příroda, děťátka, vše žije tak krásně.

Selský život zidealisoval ve svém Orloji ve dvanácti obrazech měsíců. Všecky postavy jsou oděny v krojích. Tak třeba měsíc leden, jímž počínáme nový rok, Mánes nakreslil rodinu, jež slaví narozeniny dítěte. U stolu sedí, usmívající se blahem, dědeček s babičkou a patří na děťátko, jež pozdvihuje rozradostněná matka. A v pozadí někdo zdvihá nádobu, jako by připíjel na zdraví. A tak bych mohl popsati všechny obrazy s milými náměty, mistrně prokreslenými, v nádherných barvách a z nichž všech je patrné, jak vřele Mánes miloval náš venkovský lid, jak ho poznal a pochopil.

Mánes se vnořil přímo ve všechny osoby, jež maloval. Jeho oko proniklo celé srdce a jeho portréty mluví o duši osoby.

Jisto je, že v Mánesovi odešel nám genius, jakých máme málo, a jež musíme milovati

Dr. Frant. Dvorník:

Náš nové úkoly.

Kulturně-sociální úvahy.

Doba radostného opojení z nabytí svobody dávno již minula. Národ vystřízlivěl, dožil se již mnohého zklamání, naučil se znovu trpělivě strádati. Vývoj věcí u nás v mnohém překvapil. Myšlenka národnostní, jež nám vlastně svobodu naši vybojovala, zatlačena byla do pozadí novou vlnou socialismu, jež zaplavuje svět a bouří celou Evropu. V životě veřejném umlkly již skoro na dobro hlasy, volající po

sjednocení Slovanů, boj sociální přehlazuje boje národnostní. Vstupujeme do nového období svého vývoje. Většina lidu době dosud nerozumí, nechápe nových cílů, za nimiž národu našemu a Slovanstvu jest spěti, nevidí nových úkolů, jež nám nová doba ukládá. Překotně vyvíjejí se události, ostře dotýkají se jejich důsledky našeho národa a celého Slovanstva, a tvoří novou situaci i pro katolickou církev. Jest

doba přelomu a doba tak rázného, tvrdého přelomu nutí vážně přemýšlet a uvažovat všechny, především katolíky. Nutno nám na všechno hledět z vyššího, katolického hlediska, i na vývoj věcí u národů slovanských a zde především, neboť na jejich budoucnosti záleží nyní církvi nejvíce.

Načrtněme si několika jen rysy novou situaci a pohledme, jakou perspektivu do budoucna mají především Slované. Jsou zde některé jasné zjevy. Slovanské kmeny, dosud politicky ujařmené, nabyly samostatnosti, padl ruský caesaropapismus, jenž dosud tlumil všecken volnější projev ruského ducha, Slovanstvo je dosud ve svém jádru namnoze nejméně dotčeno všeobecnou mravní nákazou. Hlavně tato fakta nás po převratu naplňovala takovou radostí a důvěrou ve šťastnou budoucnost, důvěrou, jež plnila tehdy sloupce časopisů všeho politického zabarvení, naději, kterou zřítí bylo v očích každého Slovana.— Než jasný obzor slovanský zatahl se brzy černými mraky. Tvrdá skutečnost nás přesvědčila, že bychom marně oddávali se předčasným illusím. Mladé státy slovanské prožívají hroznou hospodářskou krizi. Následky války podlomily na dlouhý čas jejich síly. Jsme zdecimováni, nejlepší naši lidé leží na bojištích. Stará zášť mezi některými slov. kmeny nejen neuhaslá, nýbrž novými zápletkami jen se zvýšila. Sny některých naděnců o politickém sdružení všech Slovanů zůstanou na dlouho pouhými utopiemi. Nejhuře zahrál si osud s největší slov. mocí, s Ruskem. Rusko, jež tolik pro společnou věc obětovalo, stalo se vlastní obětí války. Nějaké revoluční výbuchy na „svaté“ Rusi čekali všichni, kdož znali dějinný vývoj carismu. Že by však věci byly dospěly k tak hrozným výstřelkům, jak se stalo, toho nenadál se snad nikdo. Ruský lid není svoboděn. Z tyranie carismu dostal se pod novou tyranii proletariátu. Ruský lid má nasadit svou existenci, aby příští věky všechny jednou pro vždy jasně poznaly, že marxismus a kommunismus jsou utopií, že jejich zásady mezi lidmi jsou neproveditelné a zavádějí státy i národy na pokraj záhuby. Bolševismus zasadil Rusku rány, jež bude lze těžko zahojit. — Největší obavy však vzbuzuje duch nevěry a nábož. indiferentismu, který se v Slovanstvu šíří. Již celá desetiletí vanul k nám ze západu ostrý van filosofie bez Boha, ale až tyto převraty poučily nás o tom, jaké spousty způsobil onen židovsko-germánský červ nevěry a náboženského indiferentismu, hlodající již leta na zdravém slovanském koření. Nejsme již tak panenským národem, jak se o nás dříve psalo. Celé řady slovanských duší, jež prý od přirozenosti jsou nábožensky založené, propadají nevěře. Slovanstvo prožívá nyní velkou náboženskou krizi, největší ve svých dějinách. Jen letmý pohled na nynější situaci nás o tom přesvědčí. Bolševismus postavil se velmi stroze proti všemu, co bylo náboženské. Kříž chtějí vyrvati ze srdce dobrého lidu ruského a zasadit tam rudý prapor sociální revoluce a třídního boje. Místo sladkého učení Kristova hlásají se tam nejubožejší výstřelky nauky kommunistické. Kostely zabrány, z valné části změněny v kina a divadla, kněžstvo namnoze pobito. Křesťanství je v Rusku ve velikém nebezpečí. U ostatních Slovanů věc není o mnoho lepší. Třeba jen uvážiti, co to znamená, že intelligence u všech skoro ostatních Slovanů je z velké části otrávena indiferentismem náboženským germánsko-západnické filosofie bez Boha. Největší boj náboženský rozpoutal se v naší vlasti. Pro-

žíváme kulturní boj, který veden jest nepřáteli s jemnou taktikou a s největší rafinovaností. Jak těžkým je takový boj, je nám známo. Tím těžší, že má u nás zbarvení nacionální. Objevili jsme v boji veliké slabiny na své straně. Nemáme dostatek dobrých a populárních vůdců na nejvyšších místech, nemáme pevné direktivy, nemáme dostatek lidu nábožensky uvědomělého. Mimo to nesmírně stěžuje obranu naší moderní hnutí kněžské působící rozdvajenost právě tam, kde by měla být naprostá jednota smýšlení i spolupráce. V takovém křížovém ohni odolati, je věru těžko.

Je to perspektiva dosti smutná. Ale tak se věci vskutku mají. Nesmíme se oddávat přílišnému optimismu, nic nesmíme si zatajovat, třeba tvrdě pravdě pohledět přímo v tvář. — Není divu, že tato smutná fakta vzala mnohým nadšení pro slovanskou myšlenku, není divu, že skeptiků přibývá. Tyto smutné zjevy jsou věru sto, zviklati důvěru mnohých. A nyní uvažujeme! Věc je sice těžká, avšak nelze vskutku ničeho podniknouti, aby se situace mezi Slovaný pro slovanské národy i pro církev zlepšila? Necháme ty miliony, v nichž ještě do nedávna svět i církev viděl svou naději do budoucna, pomalu hynouti? A toto nebezpečí pro Slovaný poroste, nepříjde-li co nejspíše silná reakce. Avšak kde a jak zahájit účinnou protiakci? Jediným východiskem z nynější nebezpečné krise Slovanstva je návrat k náboženskému životu. Nám netřeba zvláště dokazovat, že národové ztratili náboženského ducha, mravně pomalu upadají. Zde nutno učiniti důkladný operační řez, aby se stav zlepšil. Národové západu po dlouhém bloudění vracejí se zpět k církvi a my bychom začali tam, kde oni přestali? U Slovanů znamená to návrat k původnímu velikému plánu sv. Cyrila a Metoda. Sv. Cyril se svým bratrem dobře poznali slov. lid, byli přesvědčeni, že může mnoho ve světě vykonati, dali mu i základy jeho kultury, stejně dobře však věděli, že základy k jeho slavné budoucnosti lze zbudovati jen na podkladě náboženství Kristova, reprezentovaného jeho pravou církví. Tato zásada platí dnes právě tak jako tehdy, ba snad více než za dob Veliké Moravy. Tehdy veliká myšlenka Cyrilova se neuskutečnila, avšak nezahynula. A je to zvláštní, že od té doby až do dneška nevykonali Slované v osvětě nic světodějinného, že se slov. živel v kultuře dosud neuplatnil svým vlastním svérázem. Věřili jsme vždy, že je to možno, že Slovanům slavná doba teprve nastane a čekali jsme, že ona doba již je blízka. Té víry netřeba ztrácet, nutno však se opět vrátit k onomu podkladu, na němž Cyril chtěl vybudovati samostatnou kulturu slovanskou, ke katol. víře. Vnésti v massy lidu slovanského křesťanské ideje, zažehnouti znovu slov. srdce náboženskou vroucností proniknouti všecken život soukromý, rodinný, veřejný, politický a kulturní zásadami náboženskými, to je naším předním úkolem, který nám diktuje doba a v neposlední příčině i pud sebezachování.

Tu však narážíme na problem unie schismatických Slovanů s církví římskou. Jak tuto nesmírnou překážku odstraniti? Zdá se, že hlíží se doba, kdy bude nutno tento tvrdý problém, o jehož řešení se marně pokoušela staletí, konečně definitivně rozřešiti. I zde způsobila nová doba úplně novou situaci. Mám za to, že otázka unie ocitla se v novém stadiu. Největší překážka unie, ruský carismus, padla. Jest jiná doba. Doba učeného hádání theologického jednotlivé zvyky

a důsledky plynoucí z různých článků víry již minula. Obě církve mají společného nepřítele, jsou ve stejném nebezpečí. Pravoslavi samo cítí se slabým vůči dravým proudům moderní nevěry a sociální revoluce. Toto společné nebezpečí bude hodně působiti na obě církve, aby předsudky schismatiků zmizely a nastalo vzájemné sblížení. Všichni Slované, stojící na stanovisku křesťanském, budou nuceni postaviti se do jedné fronty a společně hájiti dědictví otců. Jest tedy naděje, že na této kulturně-sociální frontě dojde k vzájemnému sblížení, a že pak sjednocení ve víře bude míti více naděje na úspěch.

Odkud však má vycházeti všechna tato práce pro náboženské obrození Slovanů? Opět ze země, jež tvořily kdysi část Veliké Moravy. V republice Československé vstala nová Veliká Morava v jiné formě a s ní i myšlenka cyrilometodějská. Československý národ má veliké poslání. Žádný jiný národ není tak schopným zprostředkovati mezi slovanským Východem a Západem, jako národ český, nejkulturnější ze všech slovanských kmenů. My tvoříme kulturně i politicky most mezi Východem a Západem. Akce, která by od národa českého vyšla, měla by u schismatických Slovanů nejvíce naděje na úspěch. Myslím proto, že od vítězství katolické myšlenky u nás závisí též z největší části úspěchy unionistických snah zvláště na Východě. Nesmírným neštěstím pro realizaci myšlenky Cyrilovy bylo by vítězství nevěry v národě českém. Buď se bude v naší vlasti šířiti mezi ostatní Slovany duch nevěry a hmotářství, nebo duch živý, omlazující víry. Z tohoto hlediska musí patřiti čeští katolíci na svůj zápas, neboť z tohoto hlediska nabývá jejich zápas významu světového. Celý katolický svět našemu boji s největším zájmem přihlíží a Řím i katolíci všech národů očekávají od nás, že toto důležité předmostí — naše vlast — odkud může jednou býti podniknuta mohutná katolická ofensiva na Východ, pro katolickou církev čestně uhájíme. — Znovu nutno zdůrazniti, že náš boj je velmi těžký a že málo u nás těch, kteří takto dobře rozumí. Vše u nás zrovna křičí po dobrých vůdcích. Na důležité posice posílají vojevůdcové nejlepší své jenerály. My hájíme vskutku velmi důležitou posici pro církev katolickou a proto potřebujeme vůdců obezřetných, rozumějících době, kteří jsou hotovi všechny hmotné i morální oběti přinést pro velkou a svatou věc. Máme takových mužů i na nejvyšších místech velmi málo, a to nám více škodí než cokoli jiného. Doby jsou jiné. Musíme se zhostiti malicherného nazírání na věci, jemuž jsme dosud zvykli. Dostali jsme se z malého jezera, na němž jsme se dosud pohybovali, na širé moře. Potřebujeme teď lodivodů, kteří jsou na širé moře zvyklí, a to tím více, poněvadž je nám plouti v bouři.

Dále nemáme lidu nábožensky uvědomělého. Nutno především naučiti lid žíti dle náboženství. Nic nám nepomohou papíroví katolíci. Musíme míti lid nadšený pro víru, obětavý, proniknutý zásadami víry. Proč dosud nepodniknuta žádná soustavná akce misiemi, exerciciemi, dobrými knihami a letáky posílit náboženské cítění lidu? Proč tomuto úkolu nové doby u nás tak málo se rozumí? Finančních obětí se lekati bylo by hříchem. Ti, jejichž povinností v první řadě jest pečovati o náboženské obrození, mají dosud dosti prostředků v ruce. Obětavé kněžstvo, mladá naše laická inteligence a všichni

lidé dobré vůle vyjdou nejdůstojnějšímu episkopátu v této věci s nadšením vstříc a dají mu i své duševní síly k dispozici. Jen direktivu chceme míti, jen směr ať nám udají, my za nimi stojíme a s nimi chceme nésti břímě dne i horka. Nedostatek náboženského života v lidu vidíme nejlépe na řádech našich. Dosud jsme toho nepozorovali, teď však, když skoro všechny řády zřídily samostatné provincie české, pozorujeme u většiny nedostatek sil a dorostu. Jen lid nábožensky vychovaný dodá nám potřebný kontingent kněžský a řeholní. A součinnosti řádů budeme brzy potřebovati ve své unionní a misijní činnosti na Rusi. Zde nesmíme spoléhati jen na cizí pracovníky, zde jsme v první řadě do práce voláni my. Vedle zástupů obchodníků, národohospodářů, inženýrů, učenců a učitelů budeme musít vyslati do Ruska též řady kněží a řeholníků, kteří by podporovali domácí klérus v těžkém boji a budili svou charitativní činností sympatie s námi.

Nové úkoly připadnou též naší theologické vědě. I zde třeba přizpůsobiti se nové době. I zde nutno nám vésti všechny ostatní Slovany. Musíme schismatickým učencům imponovati ve všech oborech theologické vědy. Na nás budou více hleděti než na jiné národy, jsme jim nejbližší. Bylo by proto záhodno, aby povolání činitelů zavčas starali se o zdatné pracovníky vědecké. Posílají mladé, nadané kněze do ciziny, aby se zavčas důkladně zapracovali, nešetřiti ani hmotných obětí a podporovati všechny, kteří by se mohli na tomto poli uplatniti. Nebude-li o řádný dorost v této věci tak důležité zavčas postaráno, objeví se nám později citelné nedostatky, které se vymstí.

Nemenší úkoly doba nám ukládá na poli sociálním. Lidstvo prožívá nejtěžší fási svého sociálního vývoje. Církvi nastává teď největší úkol, větší než všechny, jež dosud rozřešila. Překlenouti onu hlubokou propast mezi chudáky a boháči, pracující třídou a zaměstnavateli, kapitalismem a proletariátem svými zákony křesťanské lásky a charity. Zdá se skorem, že Slovanům jest rezervován onen úkol veliký, dáti národům správné řešení sociálních problémů na podkladě křesťanském. Ze slov. Východu se ona vlna sociální revoluce převalila do Evropy a svým fantastickým a utopistickým řešením sociální otázky vzbouřili Rusové pracující vrstvy lidu celého světa. Chceme-li ony zhoubné vlivy paralisovati, musíme najíti správnou cestu, na níž bychom došli ku správnému řešení sociálních problémů. Nepodaří-li se nám to, nebude míti ani unie naděje na úspěch, neboť nevěrecký socialismus pohltní všechno a odkřesťaní pomalu slovanskou společnost. I v této věci musíme vykonati v krátkém čase tolik, abychom mohli vésti ostatní Slovany, zvláště schismatické, kteří o sociální křesťanské činnosti nemají ani zdání. Od nás musí vyjítí popud, seřaditi všechno Slovanstvo na podkladě křesťanském v jeden šik, který by rozbil frontu nevěreckého socialismu. To byla by, jak již zmíněno, nová cesta, vedoucí k vzájemnému sblížení. Avšak v otázce sociální mnoho leží u nás úhorem. My si soc. otázky málo dosud všímáme. Srovnáme jen svou literaturu sociální s tím, co napsali protivníci a katolíci jiných národů. Nemáme ani tolik theoretiků sociálních, abychom mohli obsaditi nově zřízené stolice sociologie, redaktori našich listů stěžují si, že nemají řádných referentů o otázce dělnické. Tak důležitá otázka za-

slouží si se strany katolických Čechů větší pozornosti. Spoléháme v této věci zvláště na mladou naši katolickou inteligenci a mladé kněžstvo, že ony citelné mezery brzy vyplní. Doufáme též, že povolání činitelů opět se postarají o vyslání mladých sociálních pracovníků na studijní cesty do ciziny, abychom v této otázce nabyli všestranného rozhledu.

S touto věcí souvisí zvláště palčivá otázka tisku. Máme-li tak velká poslání, nemůžeme se spokojit s bezvýznamným tiskem. Teď více než kdy jindy potřebujeme aspoň jednoho velkého reprezentančního denníku. Jinak bude těžko čelit tisku nepřátelskému a proniknouti k ostatním Slovanům. Musíme si vychováti řadu dobrých v pravdě katolických žurnalistů, kteří by stáli ve službách veliké myšlenky Cyrilovy.

To jest jen krátký náčrtek nových našich úkolů, které nám napadají, uvažujeme-li o nových prouděch světových. Všechno předpokládá vážné porozumění době a úsilnou, soustředěnou práci. Katolíci čeští musí se nejen obhájeti, nýbrž zvítěziti ve svém boji, dospěti na výši doby, proniknouti znovu národní život český proudy náboženskými, tak sesílit i politicky, aby mohli vykonávati vliv i na směrnicí naší politiky zahraniční ve smyslu myšlenky cyrilomethodějské. Na štěstí máme ještě několik roků ku práci, neboť zatím na nějakou úspěšnou činnost mezi rozkolnými Slo-

vany není pomyslení. Té doby dlužno plně využítovati k organizaci a vytrvalé pilné práci. Dejž Bůh, aby ti, jimž svěřeno vedení katolíků zvláště českých, poznali, o jak velkou věc pracují a jak důležité místo zastávají. Situace je velmi svízelná přes počátečné některé úspěchy. Doufáme pevně, že Řím ukáže pro slovanskou otázku nyní opět tolik porozumění, jako ve století devátém za doby Veliké Moravy. Doufáme, že nám některými ústupky, které naši biskupové žádají, usnadní těžký zápas a přispěje k tomu, aby ona nedůvěra jistě části našeho národa k Římu zmizela. Očekáváme, že dá nám vůdce obezřetné a energické, za nimiž by všichni lidé dobré vůle s důvěrou a nadšením mohli jíti. Český národ, jenž má tak veliké úkoly, zasluží zvláštní pozornosti papežské Stolicе. Dejž Bůh, aby pochopení těchto úkolů proniklo až na místa nejvyšší, aby se začalo ihned soustředěně a energicky pracovati na obrození náboženském našeho lidu. Tyto myšlenky a plány hýbají myslmi mladého kněžstva a mladé naší katolické inteligence. Však než oni dospějí, aby je mohli sami realizovati, může býti již v mnohé příčině pozdě. Nutno využití situace a buditi, bouřiti, organisovati a pracovati ihned. Nesmíme se krčiti, velké úkoly, které nám doba ukládá, žádají jistě sebevědomí. Jsme ve službách veliké myšlenky, jsme průkopníky katolicismu na Východě a proto do práce, ať nám příští věky nevyčítají, že jsme doby nepochopili!

B. E.:

V den Panebevstoupení Páně.

Jan 13, 36. Kam já jdu, nemůžeš nyní za mnou jít, přijdeš však později.

*Když cestou znavena i úpalem jsem spočinula v údolí,
kde svěží zeleň strání dalekých se na mne smála v slunce
paprscích,*

*tu vonný jara van mne zlíbal na čele
a ovanul mou duši duchem Věčnosti.
V ten vzácný okamžik mne opustily tužby mé,
jež vnuká svět, i obavy a všechny úzkosti,
neb Nekonečno samo stanulo mi na blízku.
A tu jsem tiše k Němu pravila:
„Ó Pane můj, kam Ty dnes odcházíš,
tam nemohu jít ještě za Tebou,
neb dnes jest unaveno pouze tělo mé,
však moje duše svěží jest a zvědavá
a dosud utrpení zkoušek malou část
jen mohla položit k nohám Tvým.
Ty odcházíš, však nezapomeň nikdy v Srdci svém,
že jednu bytost bouřnou, nestálou
tu opouštíš, jež schopna je Tě milovat
i zradit třeba v okamžiku témž
A proto prosím Tebe, Pane můj,
mou duši svaž a spoutej řetězy,
a kdyby někdy dobrovolně nechtěla
jít za Tebou, Ty vleč ji násilím,
až docílíš, že bude Tvá, jen Tvá.
A tenkrát duši moji zjizvené, posetě ranami,
však čisté utrpením, bolestí,
Ty věčný pozdrav svůj zas dechni jarem vstříc,
leč nejen pozdrav sám, — já vroucně prosím Tě
s ním také poznání.
A tehdy, Mistře můj, u svatých nohou Tvých
buď naše šťastné, šťastné věčné shledání!“*

Intimní chvíle.

Není to hyperbolou, když nazývám intimními chvílemi universitní přednášky mistra J. B. Foerstera.

Mnohdy jsou mi i posvátné. Oduševnělá tvář mistrova, jasné oko, klidný hlas, v pianissimu často doznívající, hluboké vědomosti, bystré a přesvědčivé úsudky, prosté vši tendenčnosti a strannictví, ideální nazírání na život a umění, mistrná hra klavírní, zdravý humor, to vše je kouzelným rámcem, v němž jako v příjemné zakletí spoutává mistr naši duši a srdce.

Někdy ve chvílích posvěcených sotva dýcháme, bojíce se, abychom nevyrušili mistra z jeho extasy a sebe nepřipravili o chvíli, která povznáší, obšťastňuje a obohacuje.

Umělec jest osobou omilostněnou. Je do jisté míry knězem, který posvěcuje. Toto životní heslo mistrovo v něm samém nalézá vznešené uskutečnění a jiným umělcům dnešní doby je výstrahou, aby umění „božského“ nezesnávcovali a sebe nesnižovali ze vznešené výše augurův.

Letos mistr přednáší o vývoji melodie. Mluví o universální kráse a dokonalosti melodie chorální, vytrysklé ze srdcí nadšených anonymů, která láskou k Bohu přetékala.

Chorál jest mu bohatým zdrojem, z něhož vyprýštilo vše, co v hudbě proudí opravdovým, zdravým životem, nadšením, krásou, utrpením a láskou.

Symbolika, charakteristika, dramaticnost, deklamacce, výrazová linie melodie a vše ostatní, čeho dnes v zdokonalených a moderních prostředky vypravených formách a výrazech hudebních obdivujeme a milujeme, to vše již jako v tajemném zřídle žije a hárá v chorálu.

Mistr nás přesvědčuje krásnými příklady. Vzpomínám aspoň jednoho z nich. Je to nádherný introit na svátek Jména Ježíš. Na něm lze poznati oduševnělou a uvědomělou tónomalbu a charakteristiku chorálu v nejkrásnějším světle.

Pro zajímavost jej uvádím celý a zároveň i vysvětluji.

The image shows a musical score for a three-part setting of the Introit 'In no mi-ne Je su o mne ge-nu-fle cta-tur cae-lé-sti-um, nebeských, ter-re-stri-um et in-fer-no-rum zemských, i pekelných'. The score is written on three staves, each with a treble clef. The melody is simple and homophonic, with the lyrics written below the notes. The lyrics are in Latin and Czech, and the music is in a major key with a 4/4 time signature.

Latinský text v českém překladu zní: „ve jménu Ježíšově klekěj každé koleno nebeských, zemských i pekelných, rozumí se „mocností.“

Melodie na slovo nebeských pohybuje se vysoko v rozsahu c-h. Tak vystižena jest vznešenost a povýšenost vlasti nebeské.

Melodie na slovo zemských pohybuje se již o quartu níže. Jistě se tak děje účelně, aby bylo naznačeno, že my, pozemšťané, bydlíme níže než nebesťané.

Melodie na slovo pekelných pohybuje se hluboko v rozsahu e-c. Zní vážně, smutně, a vyjadřuje hlubokou propast místa zavržených, o němž božský pěvec Dante píše: „Lasciate ogni speranza, voi ch'entrate!“ a kde dle svatých Otců i duše zavržené ovšem způsobem negativním vzdávají chválu Bohu.

Jindy mistr nám vyprávěl o bohatosti výrazových prostředků gregoriánského chorálu.

Je tomu zvláště ve formulářích mešních o velikých svátcích. Na slovech, na nichž spočívá hlavní význam, jako na příklad o Božím hodě velikonočním na slově alleluja, neznámý skladatel hýří spoustami not.

Na některé slovo, ba i pouhou slabiku, vyzpívá celou nádhernou linii jásavých, po případě lkavých tónů, jak toho význam slova vyžaduje. Při tom hned mistr nám ukázal na příkladě ze Smetanovy „Prodané nevěsty“, jak moderní skladatelé dosud řídí se touto předností chorálu a na slova, na nichž spočívá zvláštní význam, také soustřeďují více not. Tato přednost chorálu svědčí o tom, jak neznámí skladatelé dle slov Björnsonových nejen zpívali ústy, nýbrž i srdcem.

Před chorálem mistr sklání se jako Göthe před tajemstvím a v jedné hodině uzavíraje rozhovor o chorálu pravil tichým hlasem: Jsou jisté věci v umění, které analýsi zůstávají tajny a nepřístupny. V tom je největší přednost umění. Umění takové je vskutku božské.“

Toto stanovisko mistrovo oproti chorálu jest pozoruhodné a na dnešní poměry opravdu smělé. Dle „malých duchů“ snad reakcionářské, dle „velikých duchů“, a mám na mysli na př. slavného francouze Vincenta d'Indy, v pravdě pokrokové a správné. —

Nejmilejší jsou mi u mistra extempore a improvizované úsudky a nápady. Nikde se o nich nedočtu, mistr jich nepíše a myslím, že by jich nedovedl ani týmitž slovy opakovat. A jsou přece tak vzácné a ojedinělé. Mám na mysli zvláště úsudky o Smetanovi, Dvořákovi, Beethovenovi, Wagnerovi, Straussovi, Schönbergovi a j.

Jednou vyznívají jako nadšené, srdečné holdy a satisfakce neuznaným velikánům, jindy jako kategorické kritiky všeho, co honíc se za vnějším efektem a hypermoderností umění hudební přesycuje a seslabuje. Pozoruhodné jsou mistrovy názory o tonalitě a polyharmonii. —

Nezapomenu nikdy slov mistrových, kterými srdce jeho přetévalo, když nám prehrával proslulou arii Vokovu z Čertové Stěny.

Objasnil nám v ní krásný rys povahy Smetanovy. Upozornil nás na něco, o čem jsem nikdy ještě nečetl, a přece hned jsem přisvědčil tomu celým srdcem, totiž na Smetanovu lásku k první ženě, která v srdci jeho neumřela a vždy znovu a znovu se vracela v jeho snech, vidinách a jeho přesladkých melodiích lásky, jak tomu je obzvláště v překrásné arii Vokové.

V jedné hodině mistr hovořil opět o charakteristice melodie. Hovořil a srdce naše se pomalu zapalovalo nadšením. Jako by si je byl tajemně připravoval. A když vycítil, že jsou mu již zcela oddána,

pravil: „A co bych dlouho mluvil, všechna slova jsou slabá, zahrajeme si to!“

Ukážkou nám nejprve přehrál překrásné místo z Dvořákovy Sv. Ludmily, kde poustevník Ivan zpívá v nadšení: „Zde Kristův kříž, zde, lidé můj, se modli!“

Velebnou melodii s plnou harmonisací nám mistr několikrát přehrál a doprovázel ji, ovšem recituje, podloženými slovy. Pak vstal od klavíru a rozhovořil se o Dvořákově zbožnosti a lásce k lidu českému. Dvořák opakuje velebnou melodii vždy s novou a bohatší harmonisací, jako by chtěl lidu svému vložit hluboko do srdce, že v kříži Kristově spočívá jeho šťastné bytí.

Potom hrál nám druhou ukázkou z Dvořákovy „Requiem“ a sice ze sequence „Dies irae“ místo „liber scriptus proferetur, in quo omne continetur.“

A opět mistr hru doprovázel výkladem. Duše jeho jako by se nám byla otevřela dokořán. Užasli jsme. Poznali jsme zbožnost a víru mistrovi.

„Liber scriptus proferetur“ slova ta jsou částí dramatického líčení posledního soudu. „Kniha psaná vzata tu je, v níž se všechno obsahuje, odkud svět se rozsuzuje.“ Mistr přehráv několikrát velebnou melodii, slova ta doprovázející, obrátil se k nám, zvažněl a v přestávkách hlasem stlumeným jal se vypravovati. Takorčka šeptal. Zdálo se nám, jako by se bál porušíti něčí drahou památku a jako by dech nestačil proudu silných dojmů, jež ožily v jeho duši.

Vypravoval nám o dojmech, jaké zažil a jakých nikdy nezapomene, když sám Dvořák mu přehrával toto místo čerstvě vytrysklé z jeho zbožné duše. Pravil: „Chvěl jsem se a myslil, že ona chvíle již nastává.“ A vskutku je to místo podivuhodné. Prostředky poměrně jednoduchými, opakováním téže melodie s pouhou proměnou harmonisační, dociluje Dvořák tak mohutného účinku, že i nám srdce chvěla se úzkostí a v mysli naší vyvstal obraz posledního soudu, když mistr podivuhodně to místo nám přehrával.

Pak mistr vstal od klavíru a jako by chtěl to říci celému českému světu, hlasem povzneseným pravil: „Tak zhudebniti mohl ta slova jenom ten, kdo v ně opravdu věřil“, a já jsem si v duchu k tomu dodal: „A tak nám je, i hudbu k nim mohl interpretovati zase jedině ten, kdo je opravdu zbožný.“

Podobně jindy obhazuje víru Beethovenovu. Beethovenova Missa solemnis jest slavným vyznáním jeho duše, že věří v Trojjediného Boha. Není možno u tak opravdového umělce, jakým byl Beethoven, aby tak dokonale obíral se náboženským textem a jemu připsal nejkrásnější a nejmohutnější akkordy své gigantické tvorby.

Tento názor mistrův mi byl dvojnásob milý, ježto potvrzoval mínění, které jsem pronesl o Beethovenovi v 3.—4. čísle letošní revue Života v pojednání o Berliozově Requiem.

Konečně vzpomínám rozkošného slovního praeludia, jakým mistr zahájil přednášku jednoho březnového dne. Byl to rozkošný den, kdy slůněčko po dlouhé době po prvé se na nás pousmálo. Příroda zadýchala jarním teplem a rozjasnila se hřejivým slunečním svitem. Bylo nás v posluchárně plno. Mistr otevřev dvěře spočinul na nás pátravým okem. Byl překvapen hojným počtem. Tváří jeho přeletěl úsměv spokojenosti, a postaviv se za stolek, pravil: „Myslí jsem,

že vás dnes bude zde málo, že neodoláte svodům nádherného dne a rozletíte se do krásné přírody. A nebylo by divu, kdybyste byli tak učinili. Kouzlo jara je mocné. Je jistě tak mocné jako kouzlo hudby. Oboje jest darem Božím, který člověka obšťastňuje a za nějž člověk není nikdy Bohu dost vděčen. Krása jara a hudby je něco vznešeného a sobě tak blízkého. My ovšem dnes spokojíme se s kouzlem a krásou hudby.“ A mistr tenkrát mluvil tak nadšeně a krásně, že jsem si v duchu pravil: v něm je obojí, kouzlo hudby i kouzlo jara. — —

Intimní chvíle, slavné chvíle! Jak jsme mistru za ně neskonale vděční! Vychoval si nás v nich tak, že všichni celým srdcem mu náležíme. Jsme Foersterovskou družinou.

Již jako student jsem často toužil, ovšem marně, abych byl aspoň chvíli prožil v družině výmarské u nesmrtelného Liszta. Z četby zápisků Alex. Zilotiho a jiných žáků a přátel mistrových tuším jsem, čím jim byly tyto chvíle. Prožívali nejšťastnější okamžiky, když mistr k nim hovořil a jim hrál. Poslouchati Liszta znamenalo oddati se mu celým srdcem, býti u zdroje všeho krásného, dívati se umění v jasnou tvář, býti nejen u velikého umělce, nýbrž i člověka.

Letos jako by se byl můj sen, mé přání splnilo. Neslyšel jsem Liszta, ale slyšel jsem Foerster, který má mnoho společného s velikým a při tom pokorným a zbožným reformátorem. Co jej Lisztovi nejvíce činí podobným, jest to, že umělec Foerster jest věřícím křesťanem. Snad jen C. Franck a E. Tinel by se mohli ještě k němu přidružiti.

Tímto faktem ovšem se Foerster takorčka osamotil v dnešním uměleckém našem světě, postavil se skoro proti všem, ale jsem přesvědčen, že tím Foerster stojí i nade všemi neobyčejně vysoko, neboť, jak praví Zeyer v úvodu k dílu Dra Zeleného „O Bedřichu Smetanovi“: „Největší duchové bývají často v nejprudším odporu se svou dobou.“ Platí-li tato slova Zeyerova o tvorbě umělcově, platí jistě tím více o jeho ideách a životě duchovním.

Hluboké náboženské přesvědčení, mistrovo jest mi klíčem ke všem téměř jeho dílům. Ono mi vysvětluje jasně ten podivuhodný rozdíl mezi díly mistrovými a jeho současníků, rozdíl, který jsem záhy zpozoroval, ale hned nechápal.

Nyní jest mi jasno, proč u něho vše jest tak oduševnělé, proč jeho světy, řeč, smích, pláč, radost i láska jsou tak zvláštní, uslechtilé, prosté vši smyslnosti a svěťácké hřísnosti, proč tolik mystiky, proč vnímavá duše vnořena v jeho díla vidí, jak v nich čísi ruce sepiaté k nebi se zvedají, a slyší, jak čísi rtý k nebi se modlí.

Vše vytrysklo z duše věřící, vše je posvěceno láskou a chválou Boha, jemuž mistr děkuje za Boží dar krásného umění, kterým jako prorok k lidstvu mluví a vyzpívává své veliké Bohu i lidem oddané srdce.

Mistr Foerster může vším právem o sobě říci, co napsal nesmrtelný Liszt roku 1853 hraběnce Wittgensteinové: „Die Musik ist der Atem meiner Seele — sie wird gleichzeitig mein Gebet und meine Arbeit.“

Těmito hlubokými slovy jednoho z největších duchů 19. století končím svoji vděčnou žakovskou vzpomínku na svého milého a velikého mistra Foerster.

Náboženské poměry u nás.

Měl jsem již příležitost mluvit na tomto místě o poměrech náboženských u nás, totiž v Čechách, ježto jinak je třeba souditi o Moravě a ještě jinak o Slovensku. A poněvadž poměry ty se vyhrcojí čím dále tím zřetelněji, mám za svou povinnost důkladněji si jich povšimnouti, pátrati po složkách náboženské roztržitésti a říci, jak jediné jest možná náprava. Jsem si plně vědom zodpovědnosti za každé své slovo, i nebezpečí, jež z upřímného slova plyne pro časopis, který v důsledcích mých řádků řada odběratelů-kněží vrátí. My jsme totiž, a to platí i o reprezentantech Církve a o kněžích, tak málo kritickými k sobě, i tak málo milujeme Církev, že každá rada, jež reže a pálí, není přijímána jako nejlépe míněný čin, nýbrž jako ostouzení té oné vrstvy. Předem se ohražuji proti takovému soudu.

Když svého času padlo v N. S. slovo: „Zahajujeme kulturní boj“, přijímalo se na mnohých místech s úsměvem, na jiných je negovali. Ale málokdo si tehdy dovedl představit, jak bude onen boj veden. Málokdo, pravím, neboť u nás se málo ví a málo zdůrazňuje, že veškerý ten boj proti náboženství římsko-katolickému jest organisován zednářskou společností mezinárodní, jež disponuje tiskem a penězi, a jež vede zápas soustavně promyšlený. Zapomínalo se úplně, že boj svůj u nás má usnadněný zbahnělostí nebo zlhostejností a neinteligencí jak lidu, tak kleru. Negeneralisují, ale optimistou též nejsem. Mimo to se nám nedostává zástupců laické inteligence. Dále měla usnadněný ten boj církevním rozkošem, utvořením nové církve, jež ve skutečnosti není společností lidí věřících, nýbrž atheistů, ať jsou to kněží, ať laikové. Jedině proto bylo možným spojení této společnosti s Volnou myšlenkou, a jediné proto tak soudím, že jsem slyšel mluvit řadu jejich nejvýznamnějších představitelů, že jsem polemisoval s jejich vývody, jež jsou konec konců popřením vší Pravdy zjevené. Nastalo u nás rozbití na dva tábory — proces, jež zřítí lze i jinde, — na tábor těch, kteří jdou s Kristem, a těch, kteří jdou proti Němu. Ten boj by byl velice těžkým i tehdy, kdyby na straně bojovníků Kristových byli všichni spojeni v jedno, kdyby tvořili jednotu, jež by se seřadila jako jeden muž v boj. To se u nás — a je bolestné to přiznati — nestalo.

Kdo má státi v čele toho našeho zápasu, kdo má hluboko prozíratí všecko nebezpečí, kdo má bdíti svou inteligencí a svou obětavou láskou na stráž, kněžstvo, je dnes roztržité a tříští se vlivem nesvědomitých „vůdců“ stále více. „Jednota duchovenstva“ stálým rozleptáváním všech možných i nemožných výroků arcibiskupových nejen že postavila a staví klerus proti pastýři, nýbrž zamezuje mu tím i poznání zla, jež proti nám stojí. Osvědčuje se zde to, co již způsobilo tolik neštěstí v historii a co lze charakterisovati slovy: „Vezměte knězi lásku a úctu k pastýřům a odnímate mu i lásku ke kněžství, jež jest obětí.“ Této pravdy jsou si dobře vědomi páni z „Českého zápasu“, a proto, kde mohou, podlamují úctu k pastýřům, k biskupům, rozněcují v knězi falešnou hrdost a Jednota jim zdatně pracuje do rukou. Je bolestno vzíti do ruky „Jednotu.“ Jednoho článku v ní téměř není, jenž by roznítil v knězi lásku ke svaté věci Církve, jež by učinil z kněze bojovníky

za věc Boží. Samá stavovská povídání, samé horké řeči o trvání nebo netrvání Jednoty, samé popudlivé útoky proti biskupům. Ve zprávách z vikariálních Jednot nemůžeš se dočísti, jak bojujati proti schismatu, jak roznítiti v lidech víru, jak vystavěti chrám Boží v našem národě. Myslím, že jde v dnešním zápasu o to, zda zůstane náš národ věren Kristu, že zde jde o existenční otázku národního bytí a to je mi rozhodně vyšším než existence Jednoty. Proto soudím, že není tak akutní otázka rozpuštění Jednoty, jako práce pro regeneraci v Kristu. Jsem přesvědčen, že by lehce byl rozřešen problém Jednoty, jejího zrušení, kdyby vůdcové její rozdmýchali v členech zápal nadšení, kdyby vrhli ty kněze z fronty proti biskupům a Římu do fronty proti čsl. církvi, protestantské církvi a Volné myšlence. Tohle platí i pro mnohé, kteří nejsou organisováni v Jednotě, kteří jsou na zodpovědných místech, a kteří mlčky přihlížejí tomu boji. Věřte, když člověk stane na tribuně tváří v tvář těm nešťastným davům, rozeštvaným a zdvihačím hole a pokřikujícím, a když si připomeneme, že jeden proti všem má hájiti Pravdu, již jest pln, tehdy přestane mysliti na pomíječnost nějakých otázek stavovských a tehdy se modlí, aby alespoň jednu duši vyrval z toho pekla, do něhož se řítí. A když se pak odeběřete, rozesmutněn, někdy stěží že jste vyvázl životem, na faru, nejste příliš nadšen. Jste povinni postaviti na prvé místo věc Boží a teprve na druhé věc stavovskou a špatně jednáte, činíte-li opak. Mladí lidé jezdí, bijí se i jsou bití a pracují za oživení náboženského života u nás a kněžstvo mnohdy nejen jim nepomáhá, nýbrž nepřímo jejich dílo ničí. Vykríkl při mé obhajobě kněžstva jednou na mne kdosi ze zástupu: „Ať páteři pořádně žijí, nebo ať jdou po svých.“ A čím dále tím jasněji poznávám, že boj proti Kristu jest z valné části bojem proti kněžství. Procitněte již a buďte velkými a ne malichernými. Čím dále bude zde trvati ona nepřátelská propast mezi biskupy a Jednotou, jež prý reprezentuje valnou část kněžstva, tím více se bude kněžstvo odcizovati svému poslání, tím více bude nešťastných duší, jak kněžských, tak laických a tím méně věřících. Ať jen se nedospěje tam, aby byla Jednota a nebylo věřících.

Dnešní stav náboženský u nás není závidění hodný. Lounsko, Českobrodsko, Podřipsko, Turnovsko prchají od Církve. A kdo vede ony odpady? Kněží! A vy, kteří nejste ještě vtaženi v onu duchovní smrt, jste povinni před svým svědomím a před Bohem, smazati zlé činy svých spolubratří. Věřím-li v nějaké sourozenství, je to toto.

Přijdu-li na nějakou schůzi, jsem podělen několika letáky, jež dokonávají zlé dílo přednášejících. U nás se v tom ohledu nedělá nic, nebo velice málo. Sezením na penězích se nic nezachrání. Proti námitce tiskem vyjádřené je třeba zodpovězení námítky opět letáčky. Je to v nynější době nevyhnutelné. Ať má náš lid v ruce i pravdu i lež a ať rozsuzuje. Mnohý jest vážný a bude přiveden na pravou cestu.

A hlavní zbraň proti nepříteli? Čistý život, inteligentní duch. Byl jsem na jednom táboru lidu, kde se čile štválo proti Římu a agitovalo pro odpad od Říma. A vite, kdo pomohl rozbití všechny ty lži a

rozmetati? Tamní kněz, jenž jest opravdu knězem Kristovým. Dejte pokoj již se všemi řečmi o reformách a žijte velkým životem a vyrazili jste protivníkům $\frac{9}{10}$ námitek proti Římu a Církvi z ruky. Platí to jak o kněžích, tak o laicích. A pak postaratí se o to, aby byli naši lidé, všichni bez výjimky, vyzbrojeni co nejvíce a co nejlepšími vědomostmi. Řekl jsem již a opakuji znova: Hlavní příčinou všeho toho proti-

náboženského boje u nás jest, že jinak jsme učili, a jinak žili, tudíž nezdravý dualism a pak — plyne to logicky i psychologicky z prvního, — duch náš byl otupěn, zlostějněl a uniklo mu pravé poznání. V těchto dvou složkách tkví příčina nynějšího neštěstí a odtud musí vyjít obroda veškeré společnosti v duchu Pravdy. Konec konců: býti velkými charaktery a fanatiky myšlenky i činu.

Ant. Novák:

Stavitelům chrámu.

(Členům historického kroužku při Č. L. A.)

Velká doba současná volá po velikých lidech, velikých dílech. Žel, že naší době nedostává se tvůrčích ideí.

Duševní velikáni nám umírají jeden za druhým a nových rodí se pomalu. Je to přirozený důsledek zmirajícího věku rozumu. Tento nedostatek cítíme zvláště ve vědě historické.

Positivistická doba, která nechtěla hloubat o posledních příčinách dění světového a nechtěla uznat zasahování Boží do osudů lidských, nemohla nám dáti velkých synthetických prací. Pracovala analyticky, sbírala kaménky k stavbě, kterou budovat měla až nová generace, ne již materialistická ani pozitivistická, ale idealistická. Poslední velký synthetik Palacký byl idealista a třebaže smysl, který dal svým dějinám — fasáda jeho životního díla, byla pochybená, přece neubráníme se obdivu nad smelostí jeho koncepcí. Palackého zrodila velká doba válek napoleonských, příštího historika našeho vychová epocha světové války. Nadchází jeho čas. Stavební materiál pomalu se snáší a doba volá po staviteli, který by dovedl z něho vystavěti katedrálu. Pravím, katedrálu, velechrám, ne obyčejný střízlivý činžák, jaký stavěli materialista Marx či sociolog Masaryk. Marx, jenž viděl v třídním zápase, v boji se žaludkem, obsah dějin — Masaryk, jenž sociologii povýšil na největší disciplínu historickou a pro neznalost pramenů zaměnil filosofii dějin za mytologii.

Nadchází doba idealismu, nového vzepjetí lidstva k nadpřirozenému a slovo Bůh nezbytně se musí objevit opět ve slovníku našich učenců. Jako marnotratný syn vrátí se lidstvo nespokojené se zbožněním mozku do domu Otcova. Bůh bude zase jedinou, neměnnou veličinou, „principium et finis“ světového dění, nejvyšším zdrojem práva. Dějiny budou opět mluvit o vládě Prozřetelnosti Boží v národech, jako mluvili kdysi staří kronikáři. („Gesta Dei per Behimos“). S ideou národnosti, se zbožněním davu nevystačí se na dlouho.

Filosofie mluví už dávno o tom, že musíme se dívat na život pod zorným úhlem věčnosti. Přeložíme-li si to, není to nic jiného, než uznání starého (theologického) církevního názoru, že lidstvo žije pro Krista a jeho církev. Jen slepec nemůže neviděti působení Boží v událostech dávno minulých i současných, neviděti touhu a maření lidstva po přiblížení se království Božího na zemi. Jak krásné jest pátrati, jakou úlohu měl každý národ v plánu božském, a vysvětlovati jeho velikost neb úpadek podle jeho

vlastností mravních. Jaká síla v tom, věřit, že ve stavbě věků každý národ jako dělník otesává svůj kámen, aniž by si byl vědom celkového plánu, který zaujmouti má. Nevěrec vypomůže si osudovostí, náhodností, nutností neb zavře vůbec oči před dílem Prozřetelnosti.

Psáti „dějiny pro dějiny“ bez otázky, proč tak a tak se věci vyvinuly, bez ocenění mravních složek, bez zájmu na plánu Božím, jak neradostná to práce! Takto psané dějiny nedovedly by připravovat budoucnost, vypěstovat víru, naději a lásku.

Herder a Palacký věřili v zasahování Prozřetelnosti Boží. Palacký kdesi praví, že osudy jednotlivců a národů neberou se vždy cestou přímou, často též oklikami, ale na konec stihnou cíl dobře přec. Jiskru Božství v nás musíme dle Palackého živiti, musíme se dle Bacona „participes fieri divinitatis“.

Jen ten historik, jenž tak bude prodchnut plněním zákona Božího, aby duše jeho rozezvučela se jako souzvukový nástroj při doteku prstu Božího, dovede vystavěti katedrálu, která věky přetrvá. Historik musí býti prorokem. Nesmí se však dáti zavéstí fantasií a utéci od vědeckých pramenů. Musí státi uprostřed života, stavěti oltáře a na nich zažehovati světla zkušenosti. Historická pravda nesmí býti suchá, musí býti proniknuta ethickou filosofií čínorodého života, neboť jen tak bude přijímána ráda a ochotně. Krátce řečeno, budoucí historik musí býti člověkem věřícím.

To je náš názor na dějiny a na vlastnosti příštího historiografa. Nechceme tím zapírat zákonitost světového dění, popírat mnohotvárnost života, ale Pekařovo „klekněme k modlitbě“¹⁾ mělo by zníti v duši každého budoucího historiografa. Práce stala by se mu modlitbou.

Tento názor dodá patřičné rozvahy a klidu, nezbytného každému historiku. Bolševismus na př. uvede našeho měšťáckého historika z rovnováhy a přece i tento zjev nutno posuzovati klidně a viděti v něm jen výslednici předešlého vývoje. — Život národů podobá se vlně, nestejně délky a hloubky. Musíme ji sledovati na vrchol i do propasti. — Je-li bolševismus takovou propastí v ohledu třeba náboženském může býti kladem v ohledu sociálním. Daleko klidněji a nestranněji bude souditi o tomto zjevu historik, který i v tomto zjevu bude viděti hledání království Božího. Přesvědčení, že jen cesta k Bohu,

¹⁾ Slavnostní přednáška k 28. říjnu v aule univ. Č. Č. H. XXV. 3—4, 193.

výchova k ctnosti třebaže oklikami vyvyšuje národy, bude mu nejjistějším kriteriem při celkovém posuzování jednotlivých zjevů.

Pokusme se na českých dějinách ilustrovat pravdivot věty, že mravnost, ctnost vyvyšuje národy a je příčinou vzrůstu kulturního, kdežto odklon od Boha — nemravnost hubí národ. Příkladů ze starověku je celá řada — a také naše dějiny mají několik výstražných hřbitovů. Tak hned Bílá Hora, zdaž ne „mluví za celé folianty? Požívačná, zlenivělá a mravně korumpovaná šlechta lehkomyšlně si zahrála se svobodou celého národa, který 300 let pykal za hříchy její. „Jaký to rozdíl proti době husitské“, volá Pekař ve známých feuilletonech „K velkému výročí“. (Nár. Politika). „Tam společnost národní ve všech svých vrstvách, uvědomělého sedláka nevyjímajíc, chvějící se touhou činu i obětí, společnost skrz naskrz bojovná, typ hrdiny i mučedníka v tisícových variantech, zde národ duševně zpoehodnlý laciným blahobytem, ideálům světského i duchovního rytířství, jež byly slávou předků, slovy snad, ne skutkem sloužící, štítící se vojny a krve prolité a víc než jindy opatrující pečlivě své dobré bydlo. Jest neuvěřitelné, čteš-li, co Čechové 16. stol. denně snědli, co piva vypili (o Němcích se tvrdilo, že nemají soupeře v chlastu, o Čechách, že v žraní), neb sleduješ-li, co mladých šlechticů dovedlo pro naděj bohatství pojmouti za choť starou, bohatou vdovu, co jiných pro naděj kariéry změnili náboženství. S tímto materialismem pojil se přirozeně celkem chudý život kulturní. Hmota vítězí nad duchem!“

Prof. Pekaře nemůžeme zajisté vinit z planého mentorování a mravokárství a přece celá úvaha jest proniknuta ethickou filosofií životní, která činí Pekaře nám tak ideově blízkým.

Dnešní osvobození národní zdaž nebude naopak majákem příštím generacím, majákem hlásajícím vítězství víry, naděje a lásky k národu?

V citované řeči na oslavu 28. října pravil prof. Pekař: „Máme dojem a nepochybuji, že cítíte podobně, že bychom zůstali dlužní mnoho dnešní slavnosti, kdybychom se spokojili pouze vzpomínkovými rozbory o zrození 28. října a nedali také slovo srdci, jehož povel v této chvíli zní bezmála: Klekněte k modlitbě! Poklekněte k modlitbě piety a díky za všechny, kteří se zasloužili o naši svobodu, ale především za

ty, kteří padli na poli slávy, triumfu se nedočkavše. Nenáleží k nim pouze hrdinové našich legií, kteří v hojném počtu položili životy své na všech snad frontách evropského bojiště, ale náleží k nim celé, v hrob zapadlé generace našeho národa, které dne spásy se nedočkaly, ale které byly také sbory revolučního vojska, usilujícího o uskutečnění konečného ideálu. Neboť všichni ti, kteří zasloužili se ve světové válce o dílo vykoupení, byli konec konců pouhými vykonavateli zákona, jež jim uložili předkové, splniteli příkazu, jež jim odkázaly naše dějiny. Od samého počátku neštěstí našeho před třema sty léty, neštěstí, jehož hoře nevzpovídal nikdo tak dojemně jako Komenský, slyšíme tu povel v rozličných formulacích, postřehujeme účín jeho v sterém počínu, práci a oběti. „Obnov dny naše, jakž byly za starodávna“ — tak zní to v modlitbě Komenského, a „Ty, patronův země české nejpřednější a největší, sv. Václave, Vratislavem budiž nám! Navrať Čechám svým slávu dávnou!“ — tak zní to v modlitbě protireformační jesuitské Čechie.

Vidíme, jak velká minulost nedává vyhasnouti doufání, třebaž ona chvěla se jen v málo srdcích, vidíme, jak sklání se nad pokořenou, trpící zemí a šeptá jí své zkazky o bývalé cti a slávě a o velikosti bezpráví, jež spáchali na ní Vídeň a Habsburkové.“

Tak krásnými slovy zachycuje Pekař sílu víry, oceňuje vzplanutí idealismu a sebeobětování, jakého národ náš od dob husitských nebyl schopen. Cítíme, jak Pekař podtrhuje víru našich předků v spravedlnost Boží, aby se Svatoplukem Čechem se modlil:

Ó, Ty, jenž řídíš veškerenstva dráhy,
mír dáváš národům, jimž neseš zmar,
a rukou všemohoucí třímáš váhy,
v nichž kolísá se vojův skon i zdar —
až hrozná bouře rozhodnutí třeskne,
v níž padne los i mému národu:
buď tam, kde ocel spravedlivá bleskne
pro plemen uhnětených svobodu,
buď tam, ó Pane,
kde proti křivdě právo svaté stane!

To jsou jen dvě ukázky z našich dějin a obě dokazují, že ctnost, víra v Boha a jeho spravedlnost zachovávají a vyvyšují národy. A děsíme-li se současného úpadku mravního a bojíme-li se druhé Bílé Hory, nestrachujeme se bezdůvodně. Kéž by budoucí historikové naši s dostatek byli si vědomi této pravdy a stali se věštcí a vůdci národa, který dává se na cesty bludné.

N. Luděk:

Prostitute.

Má-li se abolicie uvést ve skutek, musíme mít nejprve aboliční zákony. Principy aboličního zákonodárství shrnuje profesor Šamberger v trojí snahu: ochrániti danými zákony veřejnou mravnost, za druhé veřejný klid a pořádek, za třetí zdravý obecné.

Dokud není nemanželský styk obou pohlaví ničím trestným a snad ani nemravným, když i dokonce svazky manželské se uvolňují, nemůže býti také prostitute prohlášována ničím trestným, neboť ona jest pouze vyvrcholením zhýralého života. Prostituce jest v principu střídání osob při ukájení pudu pohlavního, ať si už za peníze, nebo polibek, či nějaké místo v úřadě. Prostitutkou v širším slova smyslu může býti dáma

z nejváženější rodiny zrovna tak jako nejhudší děvče, které jest ještě spíše omluvitelné, oddává-li se prostituci z hmotné bídy a ne pouze ze smyslnosti.

Kořen prostitute tkví v mravní zvrhlosti společnosti a proto nepodaří se nám ji vykořeniti pouhými radikálními zákony, jež navrhla svého času F. Zemínová a Landová-Štychová, zvláště když nemáme ani zařízení, která by umožňovala prostitutkám návrat k pořádnému životu.

»Prostitutka na Václavském náměstí u nás jest jen výstražným symbolem určité vývojové fáse lidstva a ne příčinou této fáse. Prostitutka není vinna tím, že tu jest. Prostituce není problémem policejním, ale problémem mravnosti a sociální ú-

rovně národa.« To jsou hluboce promyšlená slova prof. Šambergra.

Prostituci podaří se nám potlačit jenom tehdy, podaří-li se nám zvýšit mravní úroveň národa.

V abolicí vidíme krok ku předu, neboť abolicie nepovažuje prostituci za zlo nutné, ale pouze stávající. »Prohlašovali nějaké zlo za nutné jest lámati hůl nad vývinem k lepšímu«, praví prof. Šamberger v České dermatologii.

Abolicie má sloužit k tomu, aby prostitute ve svou náruč nelákala nových obětí a provozování její alespoň omezila, nemůže-li jí odstraniti. Potlačený prostituce podaří se toliko mravní výchově společnosti. Jak bude vypadati u nás tato mravní výchova a s ní i mravní úroveň národa, tak budou také vyhlížeti abolicní zákony, které si budeme dávat.

Kdo zavírá nevěstince, aby odstranil prostituci, připadá mně jako lékař, který potlačuje horečku nemocného, nevěda, že horečka není příčinou, ale následkem nemoci. Rovněž ten, kdo reglementuje prostituci, aby zabránil pohlavní nemoci, vyrazí klín klímem, neboť reglementací se prostituce podporuje a právě tím dává se nová příležitost ke vzniku pohlavních nemocí. Nejvíce nakažených jest mezi prostitutkami reglementovanými a proto také mají ony hlavní podíl na rozšíření pohlavních nemocí. Dle Blaschkovy statistiky onemocní ročně v Paříži 12.2 proc., v Bruselu 25 proc., v Petrohradě 33.5 proc., v Antverpách 51.2 proc. reglementovaných prostitutek přijíci, u volně žijících prostitutek v Paříži jen 7 proc., v Bruselu 9 proc., v Petrohradě 12 proc., v Antverpách 7.7 procent. Myslím, že pochybeným jest boj proti prostituci jen jakožto zdroji pohlavních nemocí, neboť příčina tkví hlouběji, v mravní zvrhlosti. Budeme-li se na prostituci takto dívat, povedeme též i proti pohlavní nemoci neúspěšnější boj. Nejlepším profylaktickým prostředkem proti nim jest abstinence a té dosáhneme jenom mravní výchovou.

Pravým políčkem mravní výchově jest prostituce a její reglementace. Kdo se jí zastává pod rouškou hygieny a ochrany paní před útoky mužů, tomu platí slova Forelova: »Vpravdě však stali se muži jejím příčiněm zženštilými a zkaženými, normální pohlavní styk spojený s láskou byl v mládeži potlačen, láska sama zkažena, velká část hodných, pořádných paní vzdána manželství, lásky a vůbec pohlavního styku, pohlavní život naší společnosti na špatné scestí přiveden.« Dále zmiňuje se jmenovaný spisovatel ve své Pohlavní otázce o tom, že když společnost netrpí choromyslným, aby uká-jeli své choutky na určité části společnosti lidské, aby ostatní společnost měla od nich pokoj, nesmí ani prostitutky obětovat mravně zchátralým individuí: »Společnost nemá ani práva, ani povinnosti ulehčovati a bez nebezpečnosti činiti bludná, nebezpečná a zlá jednání jednotlivců, aby jiní byli jimi méně obtěžováni; to jest pravá zvrácenost.«

Prostituce zejména reglementovaná působí zhoubně na mravnost národní. Nehledě k tomu, že svádění jsou vystavováni mladí muži, ale zejména politováníhodné jsou dívky, které bez vlastní viny byly strženy do jejich vln. Vždyť kuplíři již mladé, asi dvanáctileté dívky skupují pro nevěstince, aby je pak podrobili náležitě dresuře a uvedli je ve své hnusné řemeslo. Společnost lidská obětuje je s klidnou myslí rozvášněnému pudu pohlavnímu asi tak jako staří barbarští národové přinášeli lidské oběti zlému Molochovi. Pak se na kleslou dívku dovedou lidé jen s vysokou podívat a diví se, že neposlechnou přemlouvání, aby vrátila se k pořádnému životu. Vždyť na excesy v pohlavním životě zvykne si časem člověk tak, že stávají se mu nutností a těžko si navyká abstinenci. Je-li tento návrat k mravnímu životu nesmírně těžkým u muže, jest tím obtížnější u ženy, neboť žena jest více spjata se svým pohlavním životem. Ve svém Vzkříšení krásně líčí Tolstoj, jak těžko jest padlou přivést na správnou cestu, ačkoliv ona dívka, svedená a vyhnaná, byla dříve vzornou. První svedení

jest jakousi hrází v pohlavním životě; provalí-li se tato, těžko kladou se pak meze rozpoutanému pudu pohlavnímu. První svědce mívá často na svědomí celý život své oběti. Svůdců v ohledu pohlavním máme plno ve svém okolí. Dokonce poklesek proti mravnosti považuje se v nynější společnosti za hrdinství; mladík, který se ho dopustil, zakládá si na tom, asi tak jako hoch, který myslí, že stává se mužem, zapálí-li si po břímování cigaretu. Vždyť jinoši, kteří neklesli ještě, jsou vysmíváni od svého okolí, že nejsou ještě muži, neboť muži prý patří poznat všechno. V tomto ohledu zajisté v první řadě sluší jmenovat naši druhou »lidovou universitu«, život vojenský. Hlasatelé těchto zásad zapomínají však, že pudu pohlavního, zejména jeho síly, nepozná ten, kdo se jím dá unášet, ale ten, kdo staví se proti němu, zrovna tak jako sílu proudu řeky poznáme jenom tehdy, snažíme-li se ji překonat. Váhu těles měříme rovněž protitlakem tělesa známé váhy.

Za příčinu prostituce udává se chudoba. Pravdou jest, že zejména dívky z chudobných tříd propadají prostituci. Vždyť stísněné bydlení chudých rodin, kde dívky dokonce spávají s rodiči a jsou svědky různých výjevů, nepřispívají k jejich mravní výchově. Mimo to bídne hmotné poměry často ženou přímo chudá děvčata v náruč prostituce. Je-li chudoba důležitou složkou prostituce, není nikdy její jedinou příčinou. Myslím, že tímže právem můžeme bohatství příčinou její zváti. Vždyť to nejsou chudáci, kteří prostitutky kupují a pro něž se vydrží nákladné nevěstince. Kdyby nebylo bohatých zhýralců, kteří z dlouhé chvíle nemají co činit, nebyla by prostituce tak rozšířenou.

Nemenší podíl na prostituci náleží alkoholu. Forel ve své Pohlavní otázce užívá o pitkách těchto slov: »Pitky působí zákazonosně na celý pohlavní život. Jak jsme viděli u prostituce a kuplířství, jsou nosiči jeho nešpinavějších forem, tvoří pomůcku ke svádění děvčat a k vydržování celého hanlivého řemesla.« Alkoholismus odvádí muže od rodinného krbu, od ženy. Denní návštěvovatelé hostinců zanedbávají své manželky a v jejich nepřítomnosti baví se různým nepřiměřeným způsobem se sklepnicemi. Čím větší dávka požitého alkoholu zastírá jejich mozek, tím stává se jejich jednání vůči sklepnicím nevázanějším a tím spíše podlehnou svým přirozeným vášním. Největší počet pohlavní náklady dostává se ve stavu podnapilém. V první řadě však nič hospodský život sklepnice, které za nepatrné zprostituté, jež bývá jediným jejich příjmem, musí si každou opovržlivost nechat líbit od svých podnapilých hostů. Případně nazývá sklepnice jistý pisatel v Bavorské Vlasti bílými otrokyněmi vzdělaných starých mládců bez charakteru a vzdělaných manželů se snubním prstenem v kapse u vesty.

Chudoba, bohatství, alkohol a podobné momenty prostituci podporují nesmíme však nazývatí jedinou ani hlavní její příčinou. Kořen její tkví v nedostatku charakteru a pevného mravního podkladu. Foerster, znamenitý paedagog na mnichovské universitě, nazývá nejhorší pohlavní nemocí bezcharakternost, uvývání si jednání, jemuž schází posvěcení nejhlubších, svědomí. Proto klade takový důraz na výchovu charakteru mládeže; neboť správně podotýká, že ten člověk, který jest v každém ohledu charakterním, bude charakterní též v ohledu pohlavním. Varuje před přílišným poučováním dětí o sexuelních otázkách, neboť pud pohlavní jest prý sám uličníkem, který všechno vypátrá. Špatně jednají tedy vychovatelé, kteří vidí spásu v přílišném poučování mládeže, ale špatně jednají též ti, kteří bojí se o těchto věcech s mládeží mluvit a skrývají vše jako největší tajemství. Právě takové tajemství budiž u mládeže zvědavost. Pak často se stává, že matka opatruje děti, jen aby se něčeho nedověděly ze života pohlavního, zatím co synáček z ulice dostatečně poučený, potřebuje-li rady v tomto ohledu, netroufá si, obrátit se na matku, myslí, že maminka tomu nerozumí. Nemají-li se děti

předčasně o pohlavních otázkách poučovat, to neznamená ještě, že nemají se vychovatelé přesvědčit o tom, jak dalece jsou jejich chovanci s pohlavním životem seznámeni, aby jim zavčas mohli dobrou radou být nápomocni. To jest ovšem možno jenom při styku co nejintimnějším rodičů s dětmi, po případech chovanců s vychovateli.

Na středních školách probírá se tělověda ovšem s fíkovým listem ještě i v sextě, zatím co hoši již ve kvartě mnohdy mluví skoro tak, jako vojáci na slavnících před spaním. Jakým udivením musí pak být pro sbor profesorský, když žáci šesté třídy žádají o přednášky o pohlavních nemocích, jak se to stalo před válkou na jednom vídeňském ústavě, odůvodňují svou žádost tím, že jest jich většina pohlavně nakažených? Zvláštní úzkoprsost v tomto ohledu vynikají však semináře, které však přes to nám odchovaly kněze, kteří nestydí se chlubit se svými nemanželskými dětmi, kteří nestydí se zachovávat coelibát jen na oko, a kteří na kněžské schůzi nadšení tleskají řečníkovi, jenž sytými barvami líčí život na leckteré faře nepodařeného kněze.

A jsou to zase kněží čs. církve, kteří, aby obhájili zradu svého coelibátu, prohlašují, že zavazovati k coelibátu jest nemravným počínáním, protože ho není možno zachovávat. S takovou morálkou spějeme nutně k prostituci a mnohoženství. Není-li abstinence v ohledu pohlavním možná, co má činit manžel, onemocní-li mu žena, anebo v době po narození dítěte, po případě i před jeho narozením? Nebo co má začít, je-li nucen od ženy delší dobu se vzdáliti? Podle zmíněné morálky musel by si najít jinou dívku nebo prostitutku. V nynější době přicházejí na přetřes otázky eugenické. Lidem stíženým různými chorobami, které ohrožují potomstvo, mají být zabráněny sňatky, v první řadě součtinářům. Má stát právo žádat po nemocných tuberkulosou věci nemožné dle názoru některých kněží čs. církve? Nebo mají tito lidé v náručí prostituce ukájet své pudy? Vždyť právě u tuberkulosních jest pud pohlavní dosti čilým a ne jeden pohrobek pochází z tuberkulosního otce.

Vědeckými autoritami jest však dokázána neškodnost a možnost zdržlivosti pohlavní a proto na ni klade při svých

přednáškách o pohlavních nemocech náš prof. Šamberger takový důraz. Přesvědčení o neškodnosti zdržlivosti pohlavní není však s to poskytnouti mládeži v tomto oboru náležitou posilu, jak soudí dr. Procházka v Národních Listech č. 70 r. 1920. Vždyť kolik lidí nedovede se zdržeti ani strachem před pohlavní nákazou a jejími hroznými následky! Mnozí vychovatelé počínají si zde jako řečník, o němž se zmiňuje F. X. Novák v Máji života: kde běží o kvádry, na nichž staví život, mluví, jako by šlo o pouhé kamínky, jimiž se vyrábíme a bavíme.

Má-li proti nevázanosti jednoho z nejmocnějších pudů člověka postavena být pevná hráz, musí tato hráz mít neotřesené základy. Hrází touto může být jenom pevná idea, opřená dlouholetou zkušeností. Jakých výsledků může se na tomto poli dodělati církev, která nemá své idee jen prozatím, nebo filosofové, z nichž jeden potírá druhého, jest úplně samozřejmo. Foerster vytýká novověkým filosofům nedostatečnou znalost života a lituje, že nedá se učiniti takový pokus, aby novověkým kritikům výchovy církevní byly svěřeny tak divoké národy, jaké zcivilisovala ve středověku církev katolická a že nemůžeme pozorovati takto výsledky jejich morálky.

Učení církevní zdá se být krutým, když i jediná nečistá myšlenka dobrovolná jest prohlašována těžkým hříchem. Uvážíme-li však, že ten, kdo vědomě hřeší myšlením, liší se od hřešícího skutkem vlastně jen nedostatkem příležitosti, snadno poznáme správnost tohoto učení. Mimo pevné mravní zásady skýtá nám církev katolická důležitou pomůcku ve sv. zpovědi, která však předpokládá dobrého zpovědníka, aby více nepokazil, než napraví. Přilne-li lidstvo svým srdcem k zásadám Kristovým, ale nikoliv jen zevnějškem, bude tím otázka prostituce nejlépe rozřešena. Když bylo křesťanství nejživější, v prvních dobách po Kristu, nebylo mezi křesťany prostituce. Ovšem nestačí klásti dosti důrazu na vnitřního ducha křesťanského, protože toliko zevnější nátěr vede k fari-sejství, úzkoprsým společenským formám a tak zvaným »mravním« názorům na »pořádné« děvče, které vesměs spočívají na nemravných domyslech falešných kritiků, kteří své horší já předpokládají též u jiných lidí.

Jar. Znorov:

Nepříteli.

*Nemohu za to, že jsme se setkali na křižovatkách.
Nemohu za to, že zhasla ti lampička větrem nenávisť,
který tak silně vane právě na rozcestích.*

*Hle, má lampa svítí, protože se obracím proti tomu
větru, a jsem pln ochoty pomoci ti.*

Jen to nemohu, co žádáš:

*abych viděl tvýma očima,
abych slyšel tvýma ušima,
abych miloval jen, koho ty miluješ
a nenáviděl, koho ty nenávidíš.*

*Nemohu jít cestou, kudy ty jdeš,
protože má cesta jde za jiným souhvězdím.*

Nehněvej se, že nepůjdu s tebou; nemohu jít.

Nehněvej se, že jsem se hned neusmál na Tebe.

*Nepoznal jsem tě hned, protože i já mívám mlhu
na očích.*

*Nehněvej se, že jsem zařal pěst,
když jsi hodil kamenem;
protože také mám horkou krev.
Ještě včas jsem dal své ruce sklesnout,
a teď se na tě i usmívám.*

*I políbit bych tě mohl bez výčitky, že se přetvařuji.
Neboť tě miluji jen jiným stupněm lásky.*

Už odcházíš?

A neusměješ se na mne?

Vlídne se nepodíváš?

Ruky nepodáš?

Ještě kameny sbíráš?!?

Ubohý bratře!

Pane, dej, aby poznal, že jsme bratři!

Pane, dej, aby poznal, že nemohu jít jinak, než svojí cestou!

Pane, dej, aby mne miloval!

Proto: že Jsi Bůh a náš společný Otec.

Že světlo je nad tmou.

Pravda nad lež.

Dobro nad zlo.

Život nad smrt.

Láska nad nenávisť.

*Proto dej, Otče náš a Pane, aby mne poznal bratr tento
a aby mne miloval.*

C O Ž I V O T D Ā L

Papež a český národ.

Přirozeno, že nečestným lidem jest každá zbraň dobrou, každá lež prospěšnou, jen aby oklamali lid. A poněvadž my nejsme ještě tolik vyspělí, abychom rozsuzovali mezi ideou a jejím představitelem nebo hlasatelem, osvědčuje se, když se zneuctí co nejvíce papež, jenž jest představitelem katolicismu nejvyšším. Proto se mluví u nás o nepřítelství papežově k našemu národu. Proč? Jedině proto, že jest papežem. Není důkazů, že by nám ublížil, že by nás nenáviděl. Zlomyslnost lidská zapomíná velice brzy. Kdysi — bylo to na počátku války — vydal papež list, v němž prosil všechny rozneptálené moci, aby zanechaly krvavého vraždění a smířily se. Marně bylo volání Otce veškerého křesťanstva, jenž objímá ve své lásce všechny národy, jenž pláče jejich bolestmi a raduje se jejich radostmi. Tehdy »Právo lidu« nadšeně psalo o tom listu, doporučovalo, aby byl všude veřejně vyvěšen a čten. A lze mluvit o nelásce papežově tehdy, když všemožně se snaží odpomoci jak mravní tak hmotné bídě lidu? Jen černá duše může napsati, že by sv. Otec byl puzen jinými úmysly než láskou. Duše, která sama nevykoná velkého díla.

Kanonisace Johanky z Arku.

Neděle 16. května byla pro Francii dnem veliké radosti. Zatím co u nás všemožně se štvě proti národnímu patronu, Francie plesala, ježto Církev za svatou prohlašuje dívku, jež vyrostla z její půdy, žila mezi jejím lidem, bojovala s ním za svobodu Francie a zvítězila. Neboť Johanka z Arku byla bojovnicí Boží, již milost celou uchvátila a učinila z ní svěťici a hrdinku. Slavnosti přidalo vznešenosti nynější obrození Francie. Tak jako by Bůh čekal, až se Francie vrátí. A ona se vrací.

Je to zvláštní. U nás tišsk vyzdvihuje kde jaký káň proti sv. Janu, u nás básník, prý nejlepší, se odvážil potupiti sv. Václava, u nás se rozhlašuje, že největším nepřitelem země jest Řím, že ten Řím pozbývá významu a zatím on roste. Rozumějí: stožňují, jak u nás zvykem, Řím s Církví katolickou. Roste zevně i vnitřně. A aby ten růst byl rychlejší, Bůh dává nové a nové prostředky milosti, jež buď ze sna mnohé. Bůh dává nové svěťce, kteří jako by byli zárukou za národy, a kteří by drželi rámě Páně, aby nedopadlo na národ a nevyhladilo ho s povrchu zemského. A vytyčuje nové velké vzory k následování. Johanka z Arku jest jedním z nich. Je to dívka plná lásky k Bohu, a proto i k vlasti. Překypující láskou k bližnímu. A z této veliké její lásky tryskala všechna její hrdinství, všechny její činy. Víra vtělila se v čin.

Francie celá, ať katolická ať nekatolická, oslavila svatořečení drahé osvoboditelky. Vláda, která se pokládá za mluvčího celého národa, účastnila se církevních slavností i v Římě i doma, ve vlasti. Osvoboditel Francie, maršál Foch, účastnil se velkých slavností v Orleánu. Zarází až svou symbolikou tento čin. Druhý osvoboditel přichází po staletích, aby uctil památku první osvoboditelky, aby se jí poklonil a snad aby si od ní, již svatě, vyprosil sílu. V Římě se účastnil kanonisace p. Hannotaux, člen Akademie francouzské a spisovatel nadšeného životopisu Johanky z Arku, jako vyslanec vlády. Mnoho biskupů a arcibiskupů, kněží a řeholníků, laiků všech vrstev vyslala Francie do Říma. »Figaro« poznamenává, že bylo přítomno z Francie 60 biskupů a arcibiskupů, čítaje v ten počet i misionáře. Kanonisace se účastnilo na 80.000 lidí. Průběh slavností byl pohnutý a vznešený.

Podobně jako jásal Orleáns, jako se radoval Řím, plesala i ostatní města Francie. Všude radost a díky, ale jak čisté a produševnělé! Radujeme se s Francií a přáli bychom si, aby co nejdříve se uskutečnila v plném rozsahu slova, jež při audienci proslovil papež p. Hannotauxovi: »Ať Francie se brzy zotaví z útrap, jež zažila a vytrpěla a opět se stane nejstarší dcerou Církve. Ať jde v čele všech národů!« Francie obrozenná katolicismem ukazovatelkou cest!

Třetí internacionála.

Tak leckdy bylo slyšeti na těch různých fáborech a průvodech zvolání: »Ať žije třetí internacionála, chceme komunistickou republiku!« A páni, kteří dělávají náladu v lidu, nebo kteří mají vlivná místa ve státu, se obávali státního převratu. Ve skutečnosti se nepřišlo nic, ale nelze upřít, že vše kvasí. Levé křídlo v sociálně demokratické straně jest dosti šilné, a kdo ví, podaří-li se p. Stivínovi zažehnatí nebezpečí rozdělení strany. Myšlenka socialismu, hlásaná Marxem a do důsledků praktikovaná Leninem a ruskými bolševiky, příliš vábí mysl mnohých našich socialistů a to nejen těch, kteří hned vzkypějí, nýbrž i těch vážnějších. U nás se opravdově diskutuje o programu bolševickém a všemožná starost a péče se vynakládají, aby i vrstvy nejširší se s ním seznámily. Sledujeme-li pozorněji postup článků v »Červnu« a »Kmeni« i v jiných listech, zříme, jak plánovitě jest vše promyšleno. A naše rozvrácené poměry jim jsou na ruku. Nevěříme sice p. Neumannovi, který dříve dělal čs. socialistu a dnes dělá komunistu, ale nemožno tvrditi, že by třeba p. Vajtauer si jen tak zahrával s myšlenkami, jež jsou v Rusku živými. Rovněž knihovna »Červnem« vydávaná, v níž podávají se čtenářstvu díla, jako Koropotkinova »Anarchistická morálka«, Vajtauerův »Socialistický stát«, dílo Leninovo a p., vnutká myšlenku o opravdovém úsilí o stát komunistický. Nemysl se, jak lze soudit z článků v »Červnu« uveřejněných, na náhlý převrat — ten nemá nikdy hlubšího podkladu ani delšího trvání —, nýbrž doufá se, že vývojem třeba delším budou myšlenky uvedeny v praxi. Proto ta intenzivní a plánovitá činnost, již nelze podceňovat, ani popírat. Jest jisto, že není u nás sociální spravedlnosti a proto mnozí přikloní se k tomu směru. Zároveň možno tvrdit a uvědomit si, jak je zapotřebí vytyčiti, propagovati a v praxi uvést socialism křesťanský, který, spočívaje na přikázání lásky a spravedlnosti, jest jediné správným rozřešením všech sociálních rozporů a protiv. Jím toliko může býti odstraněn třídní boj a zavedena skutečná rovnost všech. Sledujeme-li díla německých sociologů a národohospodářů — ať jen jmenuji Chr. Pesche S. J. — a povšimneme-li si důkladněji té ostré analýzy nynějších směrů, již kriticky a objektivně podávají, zříme jasně, že ani ve třetí internacionále ani v komunistickém státě netkví rozluštění palčivého stavu dneška, nýbrž v praktickém učení Kristem přineseného. Platí to i o našem státu.

Starý boj obnoven.

Vzplanul znova boj vlastně již starý. Které jsou protivné strany spolu zápasící? Na jedné straně rozčilený, rozkacený »stařeček« Herben (viz Bodlák v P. Večerníku) se svou starou, dávno naučenou písničkou, dívající se velkým brejlem protestantského mámení na české dějiny i jejich jednotlivé otázky a události — na straně druhé prof. dr. Pekař, chladný a střízlivý jako vždy, v podivu a závidění hodném

klidu přísně nestranného vědce, nanejvýše s lehkým, sotva znatelným, poněkud ironickým úsměvem životního filosofa. kritického znalce a výtečného psychologa minulosti i přítomnosti. Pekař a Herben, Masarykův Sancho Pansa, znají se velmi dobře z bojů, které před válkou byly vybojovány mezi historickou školou Gollovou a družinou Masarykovou o smysl českých dějin, v nichž Pekař ovšem — jako dosud vždy — zůstal nesporně vítězem. Herben nemůže arciť klidně spát na svých vavřínech a mocně touže po nové slávě, která se snad dá lehce získat ve stínu autority presidentské, pouští se v nový boj — *Casus belli* je tentokrát **otázka svatojanská**. Několik otevřených vět z univerzitní přednášky ze dne 31. ledna 1918 — které Pekař sám později označil za jednu ze svých obvyklých, improvizovaných poznámek, a to v tomto případě k smrti Jana z Pomuku při kursu o době Václava IV., zachycenou ve výtahu studentem-posluchačem a uveřejněnou v předvečer svatojanského dne 1919 v »Praž. Večerníku« — omráčilo milého starouška — dle vlastního doznání — tak, jako by někdo vystřelil z revolveru, takže po celý boží rok mohl než (jako autor »Temna« v N. S.) konsternovaně krčiti rameny. Konečně se vzpamatoval a již r. 1920, 14. května zahájil v odpověď Pekařovi serii »hluboce vědeckých« článků o »legendě svatojanské r. 1920« v »Nár. Listech«. Doce!a bez obalu, snadno a rychle, vychrlil na Pekaře několik nadávek, že to, co Pekař přednášel, není dějepis, nýbrž diplomacie, kejkřfství a nevěda, není věcí českého historika, nýbrž Pekařova charakteru — a spokojeně si oddechl.

Současně však s třetím Herbenovým článkem — věcně stejně ubohým jako předcházející a vůbec vše, cokoliv také-historik Herben historického napsal — promluvil 16. května 1920 v Nár. Listech (č. 134.) prof. Pekař. Když před nedávnem při oslavě padesátý prof. Pekaře na tomto místě bylo psáno, že Pekař je v zásadách důsledný, přísný a neústupný, že jako Palacký je fanatikem pravdy, obhájcem práva a nesmířitelným karatelem křivdy, byť se dala pod praporem domnělé pokrokovosti, netušili jsme, že prof. Pekaři naskytne se tak brzy příležitost podat nový, skvělý a přímo klasický **úkaz** toho. **Profesor** Pekař upozorňuje ve svém článku »V den svatojanský« napřed bývalého **posluchače** historie Herbena na methodickou chybu, již se dopustil tím, že nedokázal **autentičnost** inkriminovaných vět dříve, než s nimi začal operovat. Činí tak nikoliv snad proto, aby ji sám popřel, nýbrž, aby naopak otevřeně prohlásil, že se v **podstatě k obsahu jejich zná větu za větou**. V odpověď na Herbenovy urážky a jeho nevědecké vývody, plné nesnášlivosti, zloby a nenávisti, má Pekař jedinou odpověď: aniž by se snížil k nízké úrovni Herbenovy polemiky, klidným, hrdým, imponujícím gestem kritického vědce vášní nezaslepeného poukazuje na nesporná historická fakta a dá jim jaksi mluvit za sebe. Praví: »Nikdy, tuším, mluvě o umučení a utopení Jana z Pomuku neopominul jsem upozorniti na to, že tu jde o skutečného mučedníka, jenž ve službách své církve utrpěl od brutální moci světské-hroznou smrt a jež již arcibiskup Jan z Jenštejna zve pravým mučedníkem, nikdy, tuším, jsem neopominul srovnati jej se známým světcem církve anglické, Tomášem Becketem, jenž zahynul za okolností podobných. A častěji jsem zajisté poznamenal, že Jan z Pomuku ze všech našich českých mrtvých utrpěl nejhroznější smrt mučednickou, nebo že zde zásluha svatořečení je, s katolického stanoviska, nejzřejmější, a vyložil jsem z dohadu, proč k tomu svatořečení nedošlo snad již v 15. stol. Rozumí se, že jsem vždy poukázal na **omyl**, který se stal historikům svatojanským 17. a 18. století i kongregaci sv. ritu, jež za primitivního stavu dějepisné nauky v té době nedovedla ze zmatených zpráv historických a zpráv-legendárních dospěti na cestu, vedoucí k pravdě a prohlásila za svatou osobu, jež neexistovala, ale o níž přece nelze pochybovati, že

ona je mylným historickým záznamem (původně chybou v le-topočtu, přepsáním 1383 místo 1393) stvořený dvojník pravého Jana z Pomuku, mučedníka z r. 1393.« O tom, zda Jan z Pomuku byl zpovědníkem královny, Pekař z opatrnosti se vůbec nezmiňuje, ač Palacký měl i to za přijatelné. S pietou však mluví dále o kráse a mravní síle, jež měla a má i **legenda** svatojanská přes všechny své historické omyly. Jako historik, který seznámil se se svatými katolickými a legendami jejich do té míry, aby ve vznikání jejich viděl problém náboženského života a nikoliv laciný materiál agitační, nejvyšší delikátně a s jemným taktem mluví o **zázraku**, který svět pouhého rozumu sice nikdy neuzná, jenž však má své význačné místo a je nutný ve světě náboženství, do něž nelze zasahovat rušivě ostřím moderní skepse a drtivými kritickými mašinami bez velkého nebezpečí, že ochuzena bude duše lidu, jemuž se běže víra, naděje a láska a nedá se mu nic náhradou. »Poutnice z Moravy před sochou sv. Jana na mostě Karlově má více mravní ceny, než táborový pokrokář, posmívající se nemožnému zázraku.«

Nebojí se ani rozepsati se dále o **světlych** a pro náš národ v dané situaci prospěšných stránkách t. zv. protireformace, o světle a teple doby »**Temna**«, zvláště uboze zkreslené v konfesionálním, protestantském pojetí českých dějin, proti němuž se ozvatí je u nás dosud smrtelným hříchem. Konečně příkrě odsuzuje mrzkost dnešního kultu Husova a strhává škrabošky moderních jeho oslavovatelů, vyhazujících kříže ze škol a náboženství ze škol vymítajících. »Katolíci doby barokové a pravý katolík dneška má na Husa větší nárok mravní, než nenáboženský štváč protikatolický, než naši voľnomyšlenkáři a polovoľnomyšlenkáři.« Vyslovuje se proti uliční agitaci proti Janu Nepomuckému, plynoucí z neporozumění a nenávisťné zloby, a proti oslavám Husovým, pokud jsou agitací pro cíle, jež by Hus sám vášnivě potíral, vypovídá **boj každému duchovnímu násilí a duchovní lži**.

Čtouce skvělou Pekařovu odpověď Herbeovi, vzpomínáme mimoděk slov Didonových (Ježíš Kristus str. 54.): »Duch pravou kritikou ozbrojený je bdělým a neúplným strážcem na hranicích historie, neúprosně vzdaluje ty, kdož by rádi vnesli do ní místo skutečných událostí jen své vrtochy a sny své obraznosti, tresce a odbývá ty, kdož mermomocí hledí obmeziti oblast skutečnosti, umlčující události skutečné, protože není na nich pečeti jejich soustavy nebo zvyku jejich firmy. Historie jest území, o které dnešního dne se vede krutý boj. Nesmí připustit, aby samozvanci se ho zmocnili a v něm se usadili. **Žádná jiná úloha nevyžaduje tolik rozhledu, svobody duševní, tolik nepředpojatosti a ryzosti povahy jako úloha historikova.**«

Rozhled, svoboda duševní, nepředpojatost a ryzost povahy: toť právě jsou vlastnosti, pro které nám tolik imponuje Pekař jako autorita ve vědě historické, a to i tam, kde pro své odlišné kulturní nazírání se s ním třebaš jinde rozcházíme —, a pro jichž **naprostý nedostatek** s despektem se musíme naopak odvrátiti od jeho odpůrců. Nevšimajíce si jedovatých slin »poloúřední« »Českoslov. Republiky« máme na mysli hlavně dra Herbena a jeho duchaplný »Doslov k legendě svatojanské« (Nár. Listy ze dne 23. května t. r.) a potom také u příjinnou »zpověď« dra V. Hrubého v »Právu Lidu« (č. 125 dne 29. května).

Nejpodařenější z celé Herbenovy repliky je bez odporu její geniální závěr, v němž vyskytuje se tato perla: »Řeč Pekařova je proti smyslu a programu naší strany, našeho ministerstva a také pokrokových stran!« Považte jenom: Někdo se v naší pokrokové, demokratické, parlamentární a republikánské době odvážil postavit své tvrzení proti programu všemohoucích politických stran a všemohoucího ministerstva! Ri-

ŽIVOT.

Myšlenky o socialismu, umění, nábo-
ženství a politice.

Ročník II.

1919—1920.

Majitel, vydavatel a nakladatel: Česká liga akademická. Praha II. Voršilská 1.

Tiskem Biskupské knihtiskárny v Hradci Králové. (Adalbertinum).

OBSAH:

(Římské číslice značí sešit, arabské stránku.)

<i>Prof. Jan Boháč :</i>	
Intimní chvíle — — — — —	IX.-X., 110
<i>Dr. Fr. Dvorník :</i>	
Naše nové úkoly — — — — —	IX.-X. 106
<i>Dr. Jos. Hanuš :</i>	
Jak soudí inteligentní francouzská dáma o naší vlasti — — — —	VIII., 86
<i>A. Hello :</i>	
Dva cizinci — — — — —	III., 3
<i>C. Jež T. J. :</i>	
Povaha lidského poznání a poznatelnost Boha — — — — —	VII., 66
<i>J. K. :</i>	
Vánoce — — — — —	III., 13
<i>J. Krlin :</i>	
Clarté, liga intelektuelní solidarity pro vítězství společné věci mezinárodní II., 2, IV., 2	
Křesťanství a nynější společnost — — — — —	II., 7
Několik kapitol z českého umění — — — — —	III., 11
Církev a církve — — — — —	V., 33, VI., 49
K jubileu Mánesovu — — — — —	IX.-X., 105
Náboženské poměry u nás — — — — —	IX.-X., 112
<i>N. Luděk :</i>	
Prostituce — — — — —	VII., 69, IX.-X., 114
<i>Dr. J. Miklik :</i>	
Sv. Kliment M. Hofbauer a katolické studentstvo — — — — —	VII., 72
<i>M. Morawski :</i>	
V čem tkví Renanova síla? — — — — —	IV., 4, V., 36, VI., 56
<i>Dr. Alf. Neubauer :</i>	
Pacifismus — — — — —	VIII., 81
<i>Ant. Novák :</i>	
Stavitelům chrámu — — — — —	IX.-X., 113
<i>Dr. F. X. Novák :</i>	
Co je reforma? — — — — —	VI., 52
Práce III. Práce a individualita — — — — —	VIII., 84, IX.-X., 98
<i>K. Reban :</i>	
Král věků — — — — —	I., 6
<i>J. Trnka :</i>	
Pokrokový socialism — — — — —	I., 2
Zahraniční debata — — — — —	II., 4
Ideové rozpětí Československé strany lidové — — — — —	V., 34
Romantism „realistického“ klubu — — — — —	VI., 54
<i>H. Trofanov :</i>	
Zákopy — — — — —	I., 8, II., 10, IV., 8

<i>Tuček :</i>	
Zpověď dítěte svého věku	V., 41
<i>Dr. Lad. Věroch :</i>	
Po volbách	VIII., 81
<i>Dr. K. Vrátný :</i>	
Neznámý spisovatel	VIII., 95
<i>Jar. Znorov :</i>	
Nad křižovatkami poletují ohně	III., 9
<i>J. Žal :</i>	
Vám, kdož pochybujete !	I., 1
Zde leží mrtvý	I., 5
Muž a žena	III., 2
Kameny ze stavby	IV., 7
Básník a společnost	V., 40
Kdo se to směje ?	VI., 51

Básně:

<i>B. E. :</i>	
V den Nanebevstoupení Páně	IX.-X., 109
<i>Kopřiva :</i>	
Principalova naučení	VII., 69
<i>Běla Pečínková-Dlouhá :</i>	
Spor	I., 4
Lidstvo a básníci	III., 1
Bez názvu	IX.-X., 104
<i>B. Sobin :</i>	
Smutek večera	I., 4
Můj podzim	IV., 9
<i>J. Znorov :</i>	
Modlitba večerní	VII., 65
Modlitba ranní	VII., 65
Bratři !	IX.-X., 97
Nepříteli	IX.-X., 116
<i>J. Žal :</i>	
Trnky	II., I
Nezraď mě srdce. Ona přec půjde s Tebou	III., 8.
Motýlku zlatý !	IV., 1
Feuilleton	VII., 71

Co život dal:

(Řídí J. Doležal.)

I., 11—14, II., 11—14, IV., 10—13, V., 42—45, VI., 58—60, VII. 74—78, VIII., 90—93, IX.-X., 117—121.

Kritiky:

(Řídí J. Šráček.)

I., 15, 16, II., 14—16, III., 15, 16, IV., 14—16, V., 46—48, VI., 61—64, VII., 79, 80, VIII., 94, 95. IX.-X., 121—124.

sum teneatis amici! Toť rozhodně trestuhodné! Vždyť je to proti Herbenovu dogmatu »Historia est ancilla politicae anticlericalis«. Na hranici s kacífem!

Naznačuje-li Herben, že více chce mluvit ještě jindy a že odpoví Pekařovi knihou, jež je v tisku, a zdůrazňuje-li, že se mezi prof. Pekařem a jím rozvinul spor nejen o sv. Jana Nepomuckého, nýbrž o věci nekonečně vážnější a vyšší, je patrné, že se nemýlíme, soudíme-li, že starý boj vzplane co nejdříve novou silou. »Aspoň podnět jsem k tomu dal!« praví Herben — k zatímní své spokojenosti. Boj ten však nepovede Pekař sám, nýbrž **historická škola** žáků, které vychoval. Půdou za jeho vzorem a heslem: »Proti duchovní lži a duchovnímu násilí!« Bude to starý boj o očistu vědy historické od různých nesprávných filosofij dějin ji znásilňujících a zároveň boj o **restauraci** její, hlavně pokud se týče doby obnovy katolicismu u nás, jež po stránce zpracování na základě původních pramenů, dnes většinou ještě neznámých, nepřístupných a nevydaných, je dosud opravdovou dobou temna.

My pak sledující bedlivě a s napjetím tento boj s vysokého hlediska svého světového názoru, jsme pevně přesvědčeni, že i o něm budou platit slova francouzského historika Tocqueville-a, již jednou (viz Život, únor 1920, str. 46.) zde citovaná: »**Restaurování vědy dějepisné jest restaurací katolické slávy.**«

»Převychováti.«

Kdysi bylo prosloveno to slovo a dnes jest již běžnou frází, nad nž se každý usmíje. V 5. č. »Budoucná« všimá si p. Wollman rovněž oné převychovy, totiž převychovy inteligence, lidu i mládeže. Přirozeně, že nejdříve kritizuje stav nynější, úroveň inteligence a jediným slovem, správným a výstižným, charakterizuje tuto úroveň výchovy: nedomyšleností. »Pozorujte inteligenci a shledáte ku podivu malý počet lidí, hluboce a originálně myslících, nepatrný počet lidí, kteří utvořili si svůj názor o světě. Vnitřní stabilita, skromná síla, sebekázeň a sebekritika, charakterová nezdolnost vyznačuje také řídce zjevy. Zato častěji se najde papouškování, frivolnost k velkým zájmům doby a lidského života vůbec, nekritické přeceňování přejaté erudice a osvojených zpola cizích kultur. Scházejí osobnosti a s nimi směr vzrůstajícího života: velká linie, daná silně procitovaným životem. To uvědomil jsem si zvláště mezi našimi lidmi na Slovensku. Přišli malí lidé do země horských obrů. Lid a inteligence na Slovensku, ať už zachovalou kmenovostí, ať už vlivem horského očistného živlu, udržela si smysl pro osobnost a velikost.«

Spisovatel dále poukazuje, že musela ztroskotati činnost Čechů, kteří přišli rozsévat osvětu na Slovensko, poněvadž nebyli silnými individualitami, nýbrž malými lidmi. Význačné přiznání, které se pronášejí až tehdy, kdy je pozdě. Když žalovali katolíci Slováci na počínání českých profesorů a úředníků, křičelo se se všech stran, že jsou maďarony, že chtějí podvrátiti republiku. Dnes přiznávají i vážnější lidé z tábora odpůrců katolíků, že se páchal na Slováciích zločin.

Pan Wollman mluví o nápravě a soudí, že se přivodí jediné úplnou převychovou. Na prvním místě jest třeba školy, jejíž vlastností by byla rozumná svoboda a pisatel přirozeně soudí, že to může být škola laická. Starý požadavek uvede u nás v život teprve škola nová, škola socialistická. Výchova v ní musí být individuální a vychovávat pro život, ne však otupovati vnímavost. Mimo to zdůrazňuje zásadu praktického amerikanismu, aby totiž »každý životní prospěch byl vykopen prací, aby každý stál na svém místě jako dokonatý mistr ve svém oboru.«

Myšlenky, jež p. Wollman hlásá, jsou nejen zajímavé, nýbrž i pravdivé a věcné. Nesouhlasil bych v tom bodě o škole laic-

ké, a sice na základě zkušeností, jež učinila Francie, Anglie i Německo. A hlavně bych zdůraznil, na co p. pisatel úplně zapomněl, aby totiž, ať již učitelské ústavy, ať již university vychovaly zdatné, inteligentní učitele. Při stavu, jaký nyní jest, při duševní úrovni dnešních vychovatelů, ztroskotá každá sebe menší snaha. Kdo chce vychovávat individuality a osobnosti, musí jimi nejdříve být sám. Ale o našich učitelích, mnohdy i profesorech, platí nejpřesnější měrou, co bylo řečeno svrchu o inteligenci. Nuže, převychovat.

Hnutí katolické na universitách anglických.

A. W. G. Randall z Croydonu seznamuje čtenáře Revue des Jeunes z 10. května 1920 s novým, potěšitelným hnutím katolického studentstva vosokoškolského v Anglii.

Od doby schismatu Jindřicha VIII. a reformace provedené královnou Alžbětou katolíci stížení zákony mizí úplně z veřejného života. Wilfrid Ward v památném životopise kardinála Wisemana (The life and times of Cardinal Wiseman) líčí bědný stav zbylých katolíků ve stol. 18., kteří vyloučení jsou z veřejných úřadů, ze vzdělání universitního jako živel utlačovaný věnovali se rolnictví a pastýřství. »Squire« (rolník) byl úděl těchto mála lidí, kteří zůstávali věrni tradicím svých předků katolíků.

Ale ve století 19. a zvláště v době nynější se stav změnil úplně a my vidíme katolíky anglické hráti velmi důležitou roli v životě politickém a sociálním v celé říši britské. Katolíci zauímají čestná přední místa ve vojsku, v námořnictvu, v úřadech, v diplomacii, v koloniích a zemích spojených. Katolíci studenti nejsou nejen vyloučení ze studia universitního, nýbrž mají svoje vlastní školy, jež jsou na výši doby a závodí ve zvucném jménu se starými universitami anglickými. by se připravili k povolání státnickému, vstupují na velké university anglické, kdež těší se téže vážností a ohledům jako jiní studenti.

K povznesení katolického života zvláště dlužno jmenovati velkou Katolickou jednotu Anglie a Walese, Guild social catholic, sdružení katolické k řešení sociální otázky a spojení katolických organisací, velký spolek Guild Ranson k pořádání velkých pouťí znovu obživl, rovněž Společnost pravdy katolické Truth-Society, vydávající knihy, brožury a Catenian Society, sbližující různé vrstvy sociální pod jeden prapor katolický.

Ale zvláště na universitách v nové době povstává čilý život. Znám jest hnutí katolické v Oxfordu v letech padesátých, když slavný profesor tamní anglikánský Newman vstoupil do církve katolické, známo jest mohutné hnutí zv. Puseyismus. jež časem utichalo zvláště proto, že katolíkům studentům nebylo dovoleno studovati na anglikánských universitách. Nezapomenutelný kardinál Vaghan vyžádal svolení toto na Sv. Otci r. 1895 a od té doby nejen laikové, nýbrž i kněží katolíci studují na universitách. V pamětném spise papeži r. 1903 kardinál Vaghan uvádí, jak zmohutnělo hnutí katolické na universitách anglických, kde již katolíci učenci i na katedry profesorské zasedli. Velmi blahodárně v tom směru působí **universitní katolická rada**, jež sdružuje katolíky studenty všech universit ve velký spolek vzdělavací i podpůrný. Statistika vykazuje ovšem poměrně nízké číslo katolických studentů, tak na př. v Oxfordu mezi 3000 universitány (kteří připravují se k hodnostem akademickým, vedle nich jsou členy university i bývalí posluchači již graduovaní, nebo i takoví, již jen »studují«, ale zkoušek nedělají, spíše pro jméno) jest 110 laiků katolíků a něco málo kněží, v Cambridgi mezi 5000 100, v Liverpoolu na 200 (123 mužů a 75 žen). Ale na každé universitě anglické (17 dohromady) jest sice malý zlomek,

ale velmi závažný pro celé hnutí katolické, neboť z těchto mála inteligentů katolických vychází výkvět společnosti anglické.

V Oxfordu mají katoličtí studenti 2 koleje: *Campion Hall*, pojmenovanou k úctě bl. *Campiona*, jezuity mučedníka za královny Alžběty, *St. Benet's Hall*, pak studentské domy, spravované Dominikány a Františkány, pro studenty jest *Pensionát sv. Frideswide*, řízený řeholními sestrami. Studenti sdružení jsou ve *Spolku Newman*, jenž pořádá přednášky a přátelské večery i sport. *Oxfordská universita* má ve sboru profesorském dva katolíky: *Fr. de Zulueta* — *Profesor Regius* — profesora občanského práva (první katolík, jenž došel této hodnosti v Anglii), *P. Martindale S. J.*, profesora literatury klasické, známého dílem čtyřsvazkovým: *History of Religions*, repetitora moderních jazyků *F. F. Urquhart*.

V Oxfordu jest středisko pro všeobecné katolické sdružení sociální *Guild Social Catholic*, jež jest sice neodvislé od university, ale pracuje mezi katolickým studentstvem; v březnu t. r. pořádalo řadu přednášek pro universitány a bylo velmi četně navštíveno širším posluchačstvem. Známi pracovníci *P. Plater S. J.* z *Campion Hallu* a *P. Martindale S. J.* rozvinuli zde pracovní program sociální.

V *Cambridgi* podobný život — zde jest kolej *Sv. Edmunda* tím, čím *Campion Hall* pro Oxford. Studující sdružení v *Fisher Society*, nesoucí jméno slavného biskupa *Fishera* z doby pronásledování v 16. století, rovněž katolické sdružení university *cambridžské*. *Benediktini* z *Downside* zřídili v minulém prosinci dům pro katol. studenty. I zde jeví se čilý ruch v *Guild social catholic*. Podobně jeví se čilý ruch i na universitě *londýnské*, *liverpoolské*, *edinbourské*. V *Glasgow* mužská a ženská sdružení letošní zimu pořádala přednášky při universitě, kde nejznamenitější katoličtí učenci angličtí přednášeli. *P. Martindale* dal podnět k vzájemným stykům katolických studentů na universitách anglických, jednak k návštěvám vzájemným a ke společné práci; v Oxfordu založena *Inter University Magazin*, revue, jež píše o hnutí katolickém a vzájemných stycích a jest velmi dobře redigována. Vedle odborných studií a přednášek jsou studenti činní zvláště v otázkách sociálních, tak těžce oťesených válkou a poměry poválečnými. Zhoubná hesla materialismu, požitků tělesných, tvrdosti srdce a všechny ty nemoci sociální potřebují lékaře, pracovníků nadšených a proniknutých čistou láskou evangelia *Kristova*. A zde důležitý úkol katolické inteligence, zde posílání *Guild social catholic*, jež jsou již zřízena při všech universitách anglických. Zde a v odborných kroužcích se studenti nejen připravují k sociální práci, nýbrž i sami pobožnostmi, theologickými přednáškami utvrzují v pravé víře a v pravém nadšení.

A z těchto sdružení sociálních vycházejí pracovníci, již budí úctu a uznání i u anglikánů. Kardinál *londýnský Bourn* v listopadu 1919 zvláštní adresou uznal blahodárnou činnost studentů *oxfordských*, sdružených v *Society Newman*; praví zde: Vaše zodpovědnost není malá, pozorujeme-li, co se děje kolem nás. Mluví se o nebezpečí finančním. Ale jsou daleko těžší obavy — jest to pocit nejistoty, strachu. Budoucnost jest velmi temná a to proto, že za našich dnů nechťejí lidé přijmouti zásady, jež měly řídit lidstvo. To znamená, že církev katolická má těžší úkol, než kdykoliv předtím; to znamená, že vaše poslání má být patrno světu. Vy máte z pokladu své víry a nadšení dáti světu ostatnímu, co mu schází pro povznesení sociální.

A tak vzkvétající činnost katolických studentů anglických nejen prospívá jejich hnutí, nýbrž rozšiřuje se blahodárně i do okolí, do všech vrstev sociálních — pro blaho celé vlasti. Bude dobře, aby katolické studentstvo české navázalo styky s těmito studenty anglickými.

Dr. Jos. Hanuš.

Zodpovědnost.

Co asi zavinilo nynější politickou situaci, nynější beznadějný stav u nás? Nebylo u nás zodpovědnosti za všechny činy, ani za každý čin. Nebylo té zodpovědnosti u žurnalistů, kterým dnes připadá — bohužel — úkol vychovatelů, nebylo zodpovědnosti u mnohých našich inteligentů, nebylo jí ani u poslanců, ministrů. Horečka doby prý. Nesmysly. Převychovajte všechny v duchu pravdy, učte zapomínati na egoismus a naplňte všechny láskou, a buďte ujištěni, že, ať přijde cokoliv, nestanou se činy, jakých jsme byli až dosud svědky. Jinak bude u nás dále domovem ta falešná honba po popularitě, jež brání říci bez bázně do očí každému pravdu, jež brání poukázati na chyby všech, i těch, kteří se mnou volí, či kteří mne volí. Jinak k vůli zfanatisovanému množství budou psáti spisovatelé, ať třeba jsou hodnot *Jiráskových*, svá díla: »*Temno*«, »*Husitský král*« či »*Mistr Kampanus*«, jež jsou strannická a nepravdivá, a jimiž se zakazuje lidu cesta k správnějšímu poznání. Není zodpovědnosti před Bohem, ani před dějinami, jest jen touha po vlastní slávě za lehkou cenu. Dokázali jste, vy všichni, ať již to byli kněží, ať laikové, že se můžeme těšiti ze všeobecného bankrotu u nás. Dokažte též, abychom se mohli radovati z hojnosti všech složek, jinými slovy: Vytvořte velké charaktery, jež jste zničili!

Naše organizace a sekretariát.

Dnešní doba vyzdvihuje na jedné straně individualitu a na druhé straně lze zřítí, jak vystupňované jest úsilí vše zorganizovati. Mnohdy je to nonsens, odpor, zvláště tehdy, když zorganizované množství slepě jedná, jak někdo má tleská. Objeví-li se z vlastních řad jiný, třeba jen málo odlišný názor, je ten, kdo jej prosloví a kdo obyčejně myslí, ztýrán celkem a znemožněn. Toho jsou si dobře vědomi nesvědomití řečníci a výborně toho využívají. Přes to nelze z dnešního stavu věci bráti přesné měřítko, když se chce mluvit o individualitě a o organizaci. Dnes, pravda, bývá zorganizovaný lid nemyslivým množstvím, třeba se chvástá o svobodu jednotlivcově a p. Dnes, v době horečné, platí svoboda vnitřní jen potud, pokud nevyžaduje povinnosti, nebo pokud nežádá sebezapření. U socialistických organizací potud jest poslouchání, pokud láje na měšťáky, na keřasy a p. Jakmile však se odvážíte říci, že i na dělníkovi vězí vina za nynější trapné poměry, jest smetení. Podobně u jiných stavů a u jiných stran. Příčina této nezdravosti tkví právě v tom, že se nevychovávaly silné individuality. Silné osobnosti nejsou silami odstředivými v organizacích, nýbrž soustředujícími.

Pravím, že je to nezdravý stav, když dnes se v organizacích ony osobnosti nevychovávaly. Jinoch, dívka, sotva odrostli škole, jsou již vtaženi do organizace a nikdo si jich nevšímne, nikdo si nedá práci, aby hlouběji vnikl do jejich duše a určil jejich směr, korigoval jejich špatné jednání a vyzdvihoval co nejlepší stránky duše. Proto se stává, že nemluví k vám z těch lidí, prosedších tou školou, nitro toho člověka, jeho bolesti a útrapami a bojem dobyté zkušenosti, nýbrž že k vám mluví fórový řečník, tytéž řeči, tytéž nepravdy bez osobního zabarvení, jež a priori odmítají každou vážnější diskusi. A myslím, že marně se dnes hledají všemožné léky proti dnešní bídě u nás. Ona tkví v nás a jediný lék prospěje: vychovati silné jedince ve hnutí. Tvrdí-li se, že stát jsme my, tož vypadá ten stát, tak my vypadáme. Kdyby u nás místo nemyslivých davů se byli tvořili velcí lidé, byli bychom opravdu zdatnými vůdci Slovanů. Takhle jsme nedochůďaty. A chci jen dokázati, že z organizací lidové strany, hlavně z mládeže, musí vzejíti obroda. Církev, jejíž učení značí růst naší doby, vychovala nesmírný počet silných individualit, tak rozličných a přece tak velikých. Kolik světců, tolik osobností. Jestli

se hlásíme k Církvi, je dlužno, abychom si byli vědomi, že třeba každou duši vychovávat jako něco cenného a podle jejích schopností ji vést k dokonalosti. Mají naše organizace výhodu oproti jiným: mají t. zv. duchovního vůdce. To je plus, jež jest pro mladé lidi něčím nejpotřebnějším. Měl by si tento vůdce všimnouti každého jednotlivce, každého stejně milovati a v každém viděti něco zvláštního, co ho odlišuje od druhých. Dala by se vychovati soběstačná organizace, jež by byla všude příkladem. A pak pěstovati místo té mnohomluvnosti tichost a místo té falešné hrdosti skromnost. Je to nezbytné, nemají-li býti ony organizace dítkem zasvěceným smrti. Naše organizace musí býti životem a rozsévati všude život, jenž jest radostnou pravdou. Pak půjdou ti lidé v nich vychovaní vsťíc všemu se vztýčeným čelem a jejich největším potěšením bude činiti vše dobré bližnímu. Tím nejsnáze se překlene propast třídní, jež zeje mezi jednotlivými vrstvami společenskými a vytvoří se ze státu společnost, jež všechny ukojí. Cíl je tedy vznešený a třeba k jeho uskutečnění pracovati za každou cenu. Sursum!

V adrese díků, již předsednictvo čl. strany děkuje všem, kteří se zasloužili o vítězství této strany ve volbách, je též vzpomenu krajských sekretářů, kteří úsilovnou činností, již vyvíjeli, zmařili mnohý útok nepřátel proti straně. Oněch díků si zaslouhují a přece chci ještě poukázati, jak by se mohla zvýšiti jejich výkonnost. Samozřejmě, že každý musí znáti do podrobností program strany a pokud možno i stran druhých. Je nezbytno, aby mu bylo umožněno dosáti co nejvyšší inteligence a aby byl člověkem, jehož charakteru by se nemohlo nic vytknouti. Jsou dnes na některých místech sekretáři zkušení, ale jsou přímo přetíženi prací a za to žebrácky honorováni. V dnešní době vystupňované horečky je nezbytno prostě pomýšlet na zřízení místních podsekretariátů a pokud možno hledět, aby krajský sekretář měl k ruce dosti sil, jimž by mohl důvěřovat, a které by byly činnými. Ale dnešní stav nemůže déle trvat, sice tím strana bude trpět. Krajský sekretář aby jezdil po všech možných schůzích; když přijede, aby vyřizoval značnou korespondenci, a aby toho měl ještě více, svěří se mu redigování listu, jenž vychází jednou nebo dvakrát týdně. To je ubíjení lidí přetížením prací. A takový list přirozeně je pak úrovně prostřední, ne-li ještě nižší. Četl jsem před nedávnem insert v jednom krajském týdeníku naší strany: »Hledá se sekretář, jenž by byl mimo to redaktorem listu.« Je to nesmysl. Buď ať jest jedním, a ať jest jím cele, nebo se obsazují místa bez zodpovědnosti a bez znalosti věcí, bez vědomí, že třeba dnes předělávati celé okresy, což vyžaduje silného člověka a veškerého času. U nás se dnes ne-

může počítati na to, že všichni inteligenti z města budou psáti pěkné články do listu, a že ta práce redaktorova bude tím usnadněna. Ti většinou jen ostře kritisují a málokdy přiloží ruku k dílu. Proto pořádného redaktora, který, když by měl čas, by v sekretariátu vypomáhal. Ale nikdo neslučovat více funkcí v jedno. A pak — řádně honorovat.

Drobnosti.

Na den sv. Jana zemřel v Praze jeden z buditelů a pracovníků na ohroženém poli českých menšin v sev. Čechách, spisovatel Klecanda. A též jeho největší zásluha tkví právě v této práci, již vykonal pro český lid. Jako spisovatel pohybuje se v líčení venkovského ovzduší, a jeho romány vždy hodně sentimentálně nasládě, ač se dosti líbí, nevyznačují velikého tvůrce. — Na Boží Tělo doprovázela Praha a možno říci téměř celá Praha na poslední cestě mistra Vojana, jednoho z největších a nehlubších našich herců-umělců. Řada postav, jež našly ve Vojanovi výtečného interpreta, byla promyšlena jeho hlubokým duchem do největších odstínů. Ať to již byly historické postavy Žižky, Husa, či osoby vytvořené Shakespearem, nebo moderní skeptikové Ibsenovi, či jiných autorů, nebo hrdinný a vášnivý Cyrano de Bergerac, vždy je tvořil celý Vojan, ba mnohdy dokresloval, hlouběji promýšlel a jich osudy přímo prožíval. S Vojanem odchází našemu divadelnímu umění opravdový genius a umělec, jenž, ač nevychoval žádné školy, přece bude dlouho učitelem mnohým a mnohým. — 7. června slaví své 75leté narozeniny básník Adolf Heyduk. Jest jedním z těch, kteří vždy vzdálení jsouce veškerého ruchu politického tvořili své písně spíše tišší než bouřlivé. Heyduk není bojovný duchem a též v jeho dílech ať již lyrických, ať epických není znáti, že by se bil těžce ať o novotu myšlenky, ať o novotu formy. V české obci čtenářské má dosti milovníků, kteří v Písku oslavili co nejdůstojněji tento význačný den, a literáti shodli se založiti Heydukův fond pro spisovatele. — Francouzského presidenta Deschanela stihla nehoda, která, díky Prozřetelnosti, ho nezbavila života. Spadl za jízdy ze železničního vozu a lehce se poranil. Jeden francouzský list pronesl podezření, nebyl-li snad někým z okna vyhozen. — Katoličtí studenti slovenští uspořádali o sv. Duchu pracovní sjezd v Prešově. Ale vláda ještě Šrobárova dala sjezd rozehnati vojenskou policií. — Naši reformátoři oslavují Husa tím, že vybízejí všechny, kteří nevystoupili z církve, aby pro památku Husovu tak učinili 6. července. Nechtějíce pomáhati církvi, která se zčistí a nad všemi nepřáteli tím lehčeji zvítězí. Také tím oslavují Husa.

Kritiky literární, divadelní a hudební.

Belloc, Cesta do Říma.

»Družstvo přátel studia u P. Marie Sněžné v Praze.«

»Proti tisku tisk«, tak, zdá se mi, zní heslo, jež blahé paměti hlásal biskup Brynych, a jež se stalo naléhavým pro doby, jež právě prožíváme. Živé slovo působí, ale jen pro hlouček, jenž je slyší. Ale slovo psané rozletí se, jako by neseno větrem, po širých krajích, zapadá i do doškových chaček, a tam do srdcí lidských, jež buď očisťuje nebo páli, ničí. A v nynějších dnech, kdy zednáři a s nimi spojení všichni nepřátelé Krista a jeho Pravdy svaté chtějí vyhubit sítě Lásky Boží ze srdcí lidských, aby mohli pronést a napsati epita:

»Zde odpočívá Církev Kristova«, ukazuje se nezbytná potřeba sjednotit všechny, kterým jest hlavní věcí čest a slovo Boží, sjednotit ty, kteří jsou schopni práce na vinici Páně, v tisku a tiskem, dáti lidstvu do ruky knihu, lidstvu jak inteligentnímu tak prostému. Proto vítám a s radostí vítám »Družstvo přátel studia«, jež má ve svém programu »těžiti duchovně z kulturních odkazů minulosti, uložených v knihách a dílech umění, i z tvoření soudobého«. Zahlídneme-li se do minulosti, co hlubokých pravd v ní zříme skryto, kolik hlubokých myšlenek se v ní tají, jež dnes ukázány pohledům lidí, uchvátí, zadrží, řítí-li se do propasti a povznese k výšinám. Družstvo chce sbírat ty perly, odjívati je ve formu

nám srozumitelnou a podávati je nám. A nejen minulost, nýbrž i přítomnost. Francie, Anglie, Itálie a i jiné země prodraly se křovím pochyb a bolesti k Pravdě, jež je blaží a mohou nám býti ukazovateli správné cesty životem. Proto hned první dílo, jež Družstvo vydává, jest od anglického katolíka, duše prosté a čisté, »Cesta do Říma«. Je to prosa, ale ne ta efemérní, suchá, ne, v této vidíš na každé stránce radost, slunce, jásání, poznání. A tážal jsem se, jaké věci se tisknou nebo jsou připraveny k tisku? Díla Claudelova, Hellova, Sv. Františka z Assisi, Bensonova, Chestertonova. Jak hluboká je to studnice, jen se do ní ponořit a ukojit žízeň, jež mučí moderní duši, především skepsi.

Družstvo mimo knihy vydává sborníčky, v nichž si bude všimati otázek dne a v nichž bude podávati kratší stať z revu a p. jak našich tak cizích. Přejeme sílu tomuto podniku a pozhánání.

Podle stanov, jež právě pročítám, může každý, kdo má vůli pracovat, přistoupiti za činného člena Družstva. Příspěvek měsíční činí 5 K. Při tom ovšem má 40 proc. slevu na všech publikacích, Družstvem vydaných. Přihlášky přijímá p. L. Kuncíř, Praha II, Spálená 15. Doporučuji.

Fr. Balej, O nového člověka.

P. Balej není výbojný duch, jenž razí svými myšlenkami cestu novému životu. Ba zdá se mi, že by toho ani nedovedl. Jest spíše tichý a klidný po způsobu svých miláčků, z nichž hlavně dlužno jmenovati Rabindranatha Tagoru, jehož i překládal a jehož opravdově zbožňuje. A celé dílo jest buď ozvěnou četby tohoto umělce, nebo umělců jiných. Tak hned první stať »Nikdy víc« se sentimentálním nadpisem a i obsahem. Není v tom síly, jež by uchvátíla a vlekla za sebou. Rozvláčné vyprávění dojmů, rozvádění toho, co ten onen kdy proslavil, ale schází tomu opravdově posvěcení zkušeností životní, bojem, bolestí. Jest tvůrcem toho vzoru, jak si ho vykreslil v jiné stati svého díla, ne bouratelem lživých světů a smělym stavitelem nových zámků. Dílo toto neznačí nějakého plus v naší literatuře. Jsou obdivuhodny překlady autorovy, tvořeny s pochopením, ale vlastní tvorba jest jako těch druhých. Je to dílo dne. Platí to ostatně o veškeré naší práci, jež je toliko produkci, či chcete-li reprodukci, ale jež není činem, jakého v těchto dobách potřebujeme. Přítomné dílo jest prvním svazkem spisů Balejových, jichž má býti asi devět, a jež k tisku připravuje přítel Balejův, p. Sv. Machar. Úprava knihy jest slušná.

Francis Jammes, Anýzové jablko. Lurdy.

Nesmírná harmonie a sladěná krása vane z každého řádku Jammesova. Podobně jako v jiných dílech není ani v »Anýzovém jablku« hlubokých myšlenek. Čím působí, jest ono jemné nahození barev, z nichž vystupuje svěže a čistě obrázek šestnáctileté dívenky Laury d' Anis, již nazvali žertem Anýzovým jablkem pro pihi, které posévaly její líce jako plané růže. Je to postava tak půvabná a neduživá, mající jednu nožku kratší a pokládající se tím za neschopnu rozsévati radost a odmítající proto milující milujícího muže. Starý strýc Tom nazval tu duši zjemnělou utrpením šedou fialkou, která je tak skromná, že nelze ji objeviti, než přinese-li vám jižní vítr její vůni. Nad celým dílem vane takový zvláštní smutek, vonný však nesmírnou čistotou, již jest vše prostoupeno.

Druhé dílko vypráví dojmy, jež zažil básník v Lurdech, kde se účastnil slavného průvodu 19. srpna 1906. Zříte v nich duši prosté výry a velké výry ve Všemohoucího i oddané lásky k Matičce Marii. Kolem něho proudí život, vidí neduživé, na jejichž rtech se chvěje prosba o uzdravení, vidí milosrdné sestry, obětavé a jako přelétající od jednoho nemocného k druhému, každého nasycující a plné něhy v oku. Vidí uzdravené jež pravily k lékařům mohutná slova: »Svolujeme, abychom se neuzdravily, jen když Francie se uzdraví!« — Francie se uzdravuje.

K.

Petr Kropotkin — Anarchistická morálka, Mikuláš Lenin — Stát a revoluce.

Kropotkin, Lenin, oba revolucionáři, oba bořitelé třídního »buržoistického« státu, podávají svoje názory o státu nyníjším i budoucím.

Kropotkin, hlasatel úplné anarchie, věnuje se ve své knize příčinám dnešního neudržitelného společenského řádu a dospívá k tomu, že nahromadění bohatství a moci na jedné straně a zničení přirozenosti lidské a všeho práva u milionů lidí na straně druhé, zaviněno bylo názory mravními a náboženskými.

Řeší celou otázku budoucího státu jen ve fantasmii. »Odstraniti veškerý právní řád, odtrhnouti se ode všech závazků a předsudků mravních i náboženských, odstraniti soudce, kněze úředníky. Veškerá morálka, všechny náboženské soustavy podporovaly — dle Kropotkina — vzrůst kapitalistického státu a moc bezohledných jedinců. Zásady mravní to jest jen sugesce; člověk by dovedl žíti mravně i bez morálky, neuznává žádný zločin, neuznává autoritu, uznává a vyzdvihuje pouze vůli individua, které ve všech případech se řídí jen svým prospěchem.

A na své anarchistické morálce staví také svoji theorii o státě. Nutno provésti revoluci mravní (t. j. emancipace od morálky vůbec) a po ní sociální a politickou. Stát pak v té formě, jak jest dnes, zanikne; místo něho budou svobodné komunistické obce, v nichž bude dopřána individuu úplná volnost. Člověk bude moci dělati, co bude chtíti, kdykoliv může změnit práci a jeho chování vůči celku i jednotlivci závisí úplně na jeho vůli. A Kropotkin jest přesvědčen, že v státě takto zbudovaném by byli lidé šťastni. (Zapomíná ovšem, že přirozenost lidská jest jiná, že jest silně nakloněna ke zlému.)

Naproti tomu Mikuláš Lenin přichází s myšlenkami střízlivějšími.

Ve svém spisku — Stát a revoluce — objevuje se jako vášnivý hlasatel čistého učení Marxova. Práce sama není tak samostatná a tak strhující, jako fantastické myšlenky Kropotkinovy. Je to výtažek ze spisů Marxových a Engelsových, je to vlastně polemika s oportunisty politiky sociální demokracie. V každé kapitole dovozuje, že dnešní sociální demokracie odcizila se pravému učení Marxovu, že je překroutila, aby měla oporu pro svoji oportunistickou politiku, že odcizila se úplně zásadám Marxovým, jen aby se mohla přiblížiti měšťákům. Zdůrazňuje Marxovu thesi o státu: »Stát, to jest proletariát, organizovaný ve vládnoucí třídu.« Na této větě staví pak svoji theorii o organizaci budoucího státu, který jest vyjádřen vůlí lidu — diktaturou proletariátu. Zvláštní postavení vojska i úředníka se v tomto státě odstraní. Moc vojska převeze o zbrojený proletariát, stav úřednický jako stav úplně zmizí, místo parlamentu nastoupí skutečný pracovní sbor — rada dělníků a sedláků. Lenin, věren zásadám Marxovým, nechce pouze účast proletariátu ve vládě dneška, nýbrž on chce vládu celou; to jest možno jen tím, že místo utlačovatelů vezmou vládu utlačovaní, že třída dosud vládnoucí stane se ovládanou. Nutno »zničiti měšťácký parlamentarismus, přivoditi pád buržoasie«.

Ke konci svého spisku ještě jednou zdůrazňuje, že dnešní sociální demokracie jest vlastně již zředěna oportunismem, že to není už to pravé učení Marxovo, které by mohlo uchvátiti masy plnou silou, aby tak přivoděn byl pád dnešního státu.

Oficiální zástupce německé sociální demokracie nazývá »zrádci socialismu«.

Z prací obou autorů jest ještě patrný silný vliv materialismu. U Kropotkina úplné uvolnění se ode všech závazků vůči společnosti, směr života člověka udává jen jeho vlastní prospěch a přání, na druhé straně násilně potlačený vrstev, které necítí se »proletariátem«. Kropotkin chce uvolnit svobodu individua do extrémů, Lenin (vlastně Marx) podřizuje svobodu jednotlivce zájmům proletariátu. V obou spisech nenajdeš jednu myšlenku povznášející, ukazující, že mimo hmotu jest ještě něco mnohem důležitějšího, nenajdeš nikde ani snahu o pokus dnešní poměry vyrovnati smírnou cestou.

Xaver.

K jubileu Martina Kukučina.

Denní listy (až na jedině Národní Listy) nepovšimly si narození spisovatele, jenž uměleckou cenou i významem svého díla se vyrovná Hviezdoslavovi i Vajanskému. Všechny literární časopisy mlčením opomenuly jubileum autora díla, jež svou národní kulturou převyšuje mnohé plody naší vlastní literární tvorby. Také charakteristika doby.

Konec let sedesátých a léta sedmdesátá minulého století byla pro Slovensko dobou nekrutějšího politického i kulturního útisku. Slovenské střední školy zavřeny. Rozpuštěna »Matice slovenská«, jež byla »jednotou milovníkův národa a života slovenského«. V její budově z nenadání ubytováno vojsko, jmění její zabaveno a dáno k službám maďarské vlády. Následovalo příkoří za příkořím. Až r. 1875 Maďaři prohlásili, že v Uhrách »slovenského národa« není. Tak celý život byl zakřiven a Slovákům »něostalo už téměř ničoho, okrem jazyka a chrámu literatury«. A té si dvojnásob vážili. Byla útechou a duševním pojitkem zvláště mládeže, jež na maďarských školách nesměla se v mateřštině ani soukromě učit, ba musila i tajiti znalost její.

Radostný rozruch a veliké nadšení způsobilo proto r. 1879 vystoupení trojice silných literárních individualit: Svezozára Hurbana Vajanského, Pavla Országha-Hviezdoslava a Martina Kukučina. Fakt, že po více než 10leté přestávce, vyplněné pouze překlady ze světových spisovatelů, hlásí se k práci opět tvorba původní, vyvolal na Slovensku nový ruch literární, jenž se soustředil kolem »Slovenských Pohľadů«, obnovených Škultétym. V čele jeho stáli jmenovaní tři spisovatelé. Hviezdoslav, slovenský žalmista Páně a nadšený vlastenec, psycholog svého lidu a vroucí opěvovatel jeho zbožnosti; Vajanský, vybraný novelista, malíř národního života, inteligentní i zemanské společnosti, doufající stále v náhlou pohromu, jež osvobodí Slovensko z krutého ujařmení; a třetí, nejmladší, Kukučín, vlastním jménem Matej Bencúr.

Martin Kukučín původem svým jest Oravan (* 17. května 1860 v Jasenově), krajan Hviezdoslavův. Na studiích byly podmínky jeho průvodci nedostatek a bída, s nimiž těžce zápasil ve Velké Revúci, Turčanském Sv. Martině, Báňské Bystrici, Kláštoru pod Zníovem a Šoproni, kde složil zkoušku maturitní a odešel pak do Prahy na českou fakultu lékařskou. Maje tehdy již své literární počátky za sebou a odkázán isa jedině na sebe, zasílal do českých i slovenských časopisů hojně příspěvků — byl to jeho jediný pramen příjmů. Z doby v Praze prožité se datují jeho nejlepší práce ze života slovenského: »Něprobuděný«, »Dědinský román«, »Keď báčik z Chochoľova umre«, »Mišo«, »Dies irae«.

O prázdninách opět rád a mnoho se stýkal s lidem slovenským, pozoruje bedlivě jeho život. Povšiml si všude ustálených zvyků a dovedl si vždy vybiti mezi lidem rázovité postavy a typy venkovské, jež osobním stykem s nimi si oblíbil. Věrně a s láskou je pak zachycuje. Z jeho drobných prací vyniká zvláštní pieta k slovenské vsi a porozumění pro její obyvatele. »Jemu zpod pera všechno rastie a rozvíja sa prirodze-

ne, či osoby, či dialog; je to plastika tak vypuklá a živá, ako život sám. Ovšem působila na něho i Praha a tehdejší literární proudy u nás.

R. 1894 promován byl na lékaře. Přes úsilí jeho přátel nenalezlo se však pro vynikajícího spisovatele místo na rodné půdě. Odebral se tedy na ostrov Brač v Jugoslavii, kde v Selci přijal místo obecního lékaře. Svěráz Jugoslaviie nalezl v Kukučínovi opět nadšeného obdivovatele a malíře. Svým povoláním se stýkal stále s lidem chorvatským. Poznal tak život jeho, jež pak věrně vystihoval ve »Svatbě«, »Mišovi II.« a »Domu v stráni«.

Nepřízní osudu pronásledován, vystěhoval se pak do Jižní Ameriky. Usídlil se v obchodním městě Punta Arenas. Z nového světa stále více a více pozbýval spojení s rodnou vlastí a až za odpuštění nevědka Hviezdoslav jejím jménem jej prosil:

»Nězabúdaj, nězabúdaj!
Ach, hej, ved' sťa vyhnanec si
temer musel z domoviny.
Naše bieda vyhnala Ťa!
— — — — —
ona, jež sme v krutú metlu
i my vplietli nĕjeden prút,
krátkozrakí, úzkoprsí,
— — — — —
Nězavri' však na nás
— — — — —
něpomsti sa odklcaním —
nězabúdaj, nězabúdaj!«

jest dnes ztracen pro slovenskou literaturu.

Ač literárně činný byl pouze do svého 50. roku, přec dílo jeho jest rozsáhlé, čítajíc na 50 povídek, novel a kratších črt, dva obšírné cestopisy, dramatický obraz ze slovenské vesnice »Komasácia« a široce založený dvoudílný román »Dom v stráni«. Do nedávna všechny jeho práce byly roztroušeny po časopisech a kalendářích, dnes již třetina jich jest vydána souborně v 5 dílech »Sbraných spisov«, vycházejících od r. 1910 v Turčanském Sv. Martině.

Jakou látkou se hlavně ve svých pracích obírá? »Svěrázny, zachovaný svět oravských dedin našiel v Kukučínovi svojho maliara. Život slovenského mlyna a gazdovstva, starosti o každodenný chleběk, robota okolo statku, rušný život jarmokov, kostolnícké a rychtářské ambície dedinských predákov, pálenčené pokušenie, pýcha matiek na synov jedinákov, srdcové záležitosti mládeže, máje, zálety, žiale a úzkosti o synov rekrútov a študentíkov, ktorí opúšťajú či na čas či temer na vždy tento úzký, ale spokojený svet, — všetko na pozadí denneho života dedinského, oravskej pody a tvrdej roboty majstrovsky podané.« Mimo to z jeho pobytu na Brači se tu obrází i prostřední dalmatské a z let universitního studia v Praze několik námětů ze života studentského a společnosti Prahy: »Slepá kura a zrno«, »Na ľadě«, »Zápisky zo smutného domu«.

Kukučín se nespokojuje jen pěkným povrchem. Vniká hluboko do duše lidu, zobrazuje věrně jeho radost i žal, celý jeho duševní život, jeho mravní a hluboce náboženský podklad. V každé jeho povídce se skrývá jádro myšlenkové, přec však celek její jest podán bez jakékoli vnucující se tendence. Není však jednostranný v líčení života lidu, nekreslí jen jasné stránky slovenské dediny, připouští i tu nešťastnou náklonnost k pálenému, ke kořalce. Všecko věrně kreslená skutečnost. Jeho osoby při čtení stojí přímo před námi, cítíme, jak dýší na nás teplem dobré, prosté a srdečné duše slovenské. Kukučínovy příběhy, prosté konfliktů, napínajících mysl, a jakékoliv erotiky, zajímají nás již svou pravdivostí a uměleckým podáním autorovým.

Své dojmy a zkušenosti z cest po Jugoslavii Kukučín uložil v »Cestopisných črtách«. Cestuje se dvěma nebo třemi přáteli, se zájmem sledoval poměry jižních Slovanů. Nepopisuje, nýbrž nejjasnějšími barvami jako rozený novelista předvádí nám před zraky dalmatský běh od Šibeniku přes Split, Dubrovnik ke Kotoru, zavede nás na pobřeží Černé Hory, k Slovincům do jižního Štyrska, jinde do Rieky, Zábřehu a chorvatských lázní Rohiče a Rogatce. A ovšem co chvíli své líčení proplétá scénami, jež velmi přílehavě charakterisují jednotlivá místa a jejich obyvatele.

Čtyřaktovým obrazem ze života lidu, »Komasáci«, Kukučín se pokusil též o tvorbu dramatickou. Stojí sice nad nívou dramatické literatury slovenské své doby, ale přes to autor neovládl úkol svůj tak lehce a nezpracoval ho tak dokonale jako ve své ostatní beletrii. Proto také svůj pokus více neopakoval, ač »Komasácia« spadá mezi jeho první práce z doby pražských studií.

V obšírném románu »Dom v stráni« vyvrcholila Kukučínova tvorba. Milostným poměrem dvou mladých lidí — Nika Dubčiče, bohatého statkáře šlechtického rodu, a milenky jeho, prosté venkovské dívky Kaťice — představitelů dvou zcela různých společenských vrstev, vystupují vedle sebe dva odlišné světy, sedláci a páni. Jejich ideálním spojitím vzpomínáme mimoděk »Pohorské vesnice« naší Němcové. Bude však pro vždy nenahraditelnou škodou, že autor při své literární kulminaci nedlehl na rodném Oravsku. Neboť jen se mohlo státi, že nejlepší dílo jeho a z nejlepších, jež u nás na počátku XX. století se objevila, odehrává se na pobřeží chorvatském.

I otázka pokroku, povznesení lidu a léčení neduhů národních nalezla tu u Kukučína řešitele. Povzbuzuje k pracovitosti, k energickému a pokročilému vzdělávání zděděné hroudy, k povznesení otčiny na uhájení existence své i na prospěch národa. Ukazuje cestu k hospodářské síle: »Ja myslím, to je i najistější, ak nie jediná záruka pokroku. Jednotlivce zosilnie, zmohutnie — zosilnie i spoločnosť. Keď nás budú v mestě viac samostatných, majetných — potom budú ľahko zakladať podniky peňažné i priemyslové. Podnikavosť zkrasne sama od seba, z nutnosti.«

»Domem v stráni« se projevuje nejvýrazněji Kukučínův čistě slovenský a hluboce slovanský duch. Poskytuje se nám zde nová ukázka, jak bohaté fondy duševní jsou uloženy pod Tatrami.

Žel Bohu, že pro Kukučína, jenž stál k Čechům vždy v tak srdečném a slovensky upřímném poměru, jenž tolik si zamiloval Prahu, že při každé příležitosti v Jugoslavii ji vzpomíná, nenašlo se na Slovensku místa, kde by si zajistil existenci, a jest tak vyloučen z řad kulturních pracovníků na poli vzájemnosti československé. L. Pavelka.

Několik slov po premiéře »Krkavců«.

(Hráno v městském divadle na Král. Vinohradech.)

V březnu letošního roku vydal p. Bartoš svoje »Krkavce« knižně; dle tohoto knižního vydání jsou »Krkavci«, jak už bylo zde napsáno, apotheosou Mamonu, třebaže tendenčně proti tomuto zlu namířenou. Dle četby těžko si bylo představití jinací pojetí. Ale stačilo několik škrtů v textu, a hle, jaká karikatura dnešní společnosti s tak dobovým zabarvením, že obecnost sama poznávala sebe a své okolí. Hlavní změnu provedl autor na Dlaskovi; nabarvil jej na rudo a učinil z ně-

ho mluvčího zástupců »proletářských«. Tím přeměnil i tendenci hry, v níž bojuje Dlask, tak to vypadá, proti dosavadnímu společenskému řádu, vyssávajícímu a utlačujícímu masu. Ale nevíte, kdy přestává vážnost tendence a kdy začíná karikatura. Vždyť Dlask celým svým jednáním nikterak se nejeví jako nositel nových ideí, nýbrž zdá se jen obyčejným mluvčím agitátorem, jenž většinu času prospí a propije a jenž stejně dovedně se rozežvaní o velikém projektu českého tingl-tanglu za Oceánem, jako o velikém převratu bolševickém, v jehož čelo se už na konci soudů, stanovícím mu podíl po matce — a v tom je největší změna původního textu — staví. Ne tedy pracovat dle intencí Eliášových, nýbrž proti nim, proti kapitálu a proti dnešnímu řádu. A podobně je pak přepracováno i jednání třetí, jenže zase nevíte, zda vše není jen podobenou karikaturou toho dnešního »dělení« a té dnešní pomsty na Krkavcích, a ani tehdy nechcete uvěřiti, když Dlask prohlašuje, že se zděděného majetku zřídka a když vybízí k útoku na dnešní zpuchřelý život. A tak na konci hry nepoznáváte ani, s kým sympatisuje autor: každý u něho dostává svůj díl; jeho hra je zrcadlem dneška, tepajíc všechny jeho nedostatky nejen sociální a hospodářské, nýbrž i politické, kulturní a náboženské. A tomu vděčí hra za svůj úspěch, jakož i vskutku vzornému provedení jak v detailech, tak v celku. Nebylo herce, jenž by nezapadl svou úlohou do jednotného rámce vzrušeného toku hry a přece všichni vytvořili postavy tak rozličně osobité! A tak přes nejasnost hry a přes její slabiny ostatní jsou »Krkavci« svým provedením a svým dobovým zabarvením příjemným večerem divadelním. Šráček.

František Langer: Miliony.

Hra o čtyřech dějstvích. (Hráno v Národním divadle.)

Je vám lehké, když odcházíte z »Milionů«, že nemáte ve své toboлке (máte-li tam vůbec něco) o mnoho více, než kolik tak právě potřebujete k životu. Tak názorně demonstruje — skoro jako by to byla nějaká národohospodářská formulka — prokletí, jež dle penězích a jejich úděl, že dovedou sice přitahovati jiné peníze, ale za to že odpuzují srdce. Zdá se vám, takový miliardář Wied, jak asi bude šťasten, ale zatím vidíte, jak mu umírá synek — jediné dítě, jediný dědic; více jich nesmí býti, aby se kapitál nerozdvojl; — vidíte, jak jeho vinou se zastřelí přítel Brown, vidíte, jak od něho odchází uražený synovec Vojtěch. I žena, jež mu vždy zachovala věrnost, ho opouští, aby někde »mohla žítí lidským životem, mezi lidmi, kde se bude moci přiblížiti lidem svou osobou, ne svými penězi« a dokonce i jeho tajemník, jenž byl už u jeho otce, žádá za propuštění, poněvadž Wied už »nespojuje svět a peníze«, jako to činil jeho otec, nýbrž že pracuje pouze pro peníze. A tak na konec zbývají u něho jenom ti, kteří jsou ochotni sloužiti jemu ne pro jeho osobu, nýbrž pro jeho kapitál, ať už tak jednají z rodinných důvodů, jako Claudius, ať už proto, že nevidí ve světě jiného smyslu než v penězích, jako jeho sluha a jako Heatman, nástupce tajemníků a konečně i Wiedův společník. A tušíte, že Heatman skutečně převeze jednou jeho podniky, poněvadž tolik překonal Wieda v tomto zmrtnění vlastní osobnosti, že nezakouší ani té rozkoše z peněz a z jejich oběhu a jejich práce jako Wied, nýbrž který žije pudově pro ně, »jako by jeho matkou byl kapitál«. A chcete-li viděti v »Milionech« symbol dnešního kapitalismu, chápete, že Heatman je člověk budoucnosti a smutné se vám rozevírají perspektivy, půjde-li opravdu svět za tímto mužem!

Šráček.

1

"V moderním požadavku rozluky manželské téměř veškerých moderních států spatřuji veřejnou generální zpověď lidstva vzdáleného od Boha, zpověď ze své naprosto nedostatečnosti plnit základní zákon mravnosti, obsažený v šestém přikázání dekalogu: nezesmilníš — non moechaberis, nezcizoložíš."

Řeč Dr. Kordače v N. S.
o Manželství. Rozesílá za
1 K Č. Liga akademická.

11
111

Objednejte a čtěte! Jest
v ní plno velkých myšlenek.

„JITRO“.

Časopis středoškolských
studentů katolických.

Vychází měsíčně. Vydává
Ústředí katol. stud. čs.
Praha II., Voršilská 1.

Cena 5 K pro studenty,
8 K pro nestudenty.

✱

VATRA.

Časopis slovenských studentův.

Vychází v Ružomberku, kde
jest i redakce i administrace.

Odebírejte a podporujte!

